

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„ZOU HET DE HEERE NIET ZIEN?”.

„De Heere ziet het niet!” Tot deze bange klacht is soms het hart zijner kinderen geneigd, als hun „wateren eens vollen bekers” worden uitgeperst.

„Mijn recht gaat van mijn God voorbij!” kermt dan het wormpken Jacobs; dat vertreden wordt zonder dat er iemand is, die den voet der godloozen wegstoot.

En de Heere laat het toe, en houdt zich als doof. Hij is niet doof, maar hij houdt zich als doof.

Is dan alles afgesneden? Kan dan geen klacht meer den hemel doorboren? Neen. Wie waarachtig God kent, meer dan als een naam, meer dan als een almachtig Rechter; maar wie heeft mogen rusten aan zijn vaderhart, zal eindelijk met Jeremia, „den man, die ellende gezien heeft door de roede zijner vervolgenheid”, komen tot den uitroep, die als een eerste lichtstraaltje van den aanbreekenden morgen uit het donkere hart rijst: „Misschien is er verwachting!”

Dan zal het licht rijzen. Zware nevelen zullen zich er nog voor legeren. Dikke wolken zullen het nog ondervangen. Maar 't zal geen nacht meer zijn. Een triestige, stormachtige dag, maar toch dag. Langzaam breekt de zon door, en eindelijk zal het licht zijn stralen op dat kind Gods schieten, ofschoon de hemel nog bij lange na niet zuiver blauw zal wezen.

„Hij geve zijn wang dien, die hem slaat; hij worde zat van smaad.

Want de Heere zal niet in eeuwigheid verstooten, maar als hij bedroefd heeft, zoo zal hij zich ontfermen naar de grootheid zijner goedertierenheden. Want hij plaagt of bedroeft des menschen kinderen niet van harte.

Dat men al de gevangenen der aarde onder zijne voeten verbrijzelt; dat men het recht eens mans buigt voor het aangezicht des Allerhoogsten; dat men eenen mensch verongelijkt in zijne twistzaak; zou het de Heere niet zien?

Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zoo het de Heere niet beveelt? Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede?

Wat klaagt dan een levend mensch? Een ieder klage van wege zijne zonden.”

„Zou het de Heere niet zien?”

Hij ziet het. En „zien” is voor den Almachtige iets anders dan voor ons, volstrekt onmachtigen. Wij zien, en ballen de vuist; of smeeken God om recht; of komen in opstand; of — wat het ergste is — trekken het ons ten laatste niet meer aan. Maar God ziet het in de volkomen zekerheid dat minder dan een wenk van zijn vinger noodig is om er een einde aan te maken, ziet het met een afschuw zoo groot dat wij, zondaren, ons daar geen denkbeeld van kunnen vormen.

Hij ziet het, en verdraagt het, omdat hij almachtig is; juist daarom. Hij kan het onrecht doen eindigen, en hij zal. Want hij is te rein van oogen om het kwade te aanschouwen; om bij het kwade lijdelijk te blijven.

Gedoogt God het kwade? Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zoo de Heere het niet beveelt?

Zal iets wat een mensch zegt, geschieden, dan moet de Heere het bevel er toe geven; anders geschiedt het niet.

Is dat geen heerlijke troost? Geeft dat geen rust? Te weten dat hij, die ons het grootste onrecht aandoet, toch niets anders is dan een instrument, dat de Heere gebruikt om zijn doel met ons te bereiken; een doel dat uit niets anders bestaat dan zijne eer en ons heil! Dat te weten, terwijl toch de verantwoordelijkheid van den onrechtpleger blijft bestaan, zoodat het rechtsgevoel van hem die 't onrecht ondergaat tegenover hem die het aandoet geen haar gekrenkt wordt? De vader gebruikt een roede om zijn kind tot zijn eigen bestwil te kastijden. Die roede is niets dan een dood werktuig; straks werpt de vader haar uit de hand. Maar onderstel een oogenblik dat die roede denken kon en er zich in verlustigde dat ze op den rug van het kind mocht nederdalen; zou de vader haar dan voor zijn bondgenootte aanzien? Ze zou zoodra ze haar dienst gedaan had in 't vuur geworpen worden.

Zoo staat uw zaak, verdrukten en geplaagden, „gevangenen die onder de voeten verbrijzeld wordt;” ellendigen, wier recht men buigt voor het aangezicht des Allerhoogsten; mensche „die in een twistzaak verongelijkt wordt”. Wat aan u geschiedt heeft een onrechtvaardige gezegd. Maar dat „zeggen”, dat voornemen, zou hem niets gebaat hebben indien de Heere het niet had bevolen. Uit den mond des Allerhoogsten gaat zoowel het kwade als het goede. Wee der roede, waarmede hij u slaat, indien ze er zich op verhoovaardigt, er genot in heeft! Wee haar, zoo ze zelve „gezegd heeft wat er geschiedt”. Dat ziet de Heere. Dat onthoudt hij. Dat brengt hij eens thuis. Dat moet verzoend zijn vóór 't gepleegd werd, in het bloed zijns Zoons, of 't zal tot in alle eeuwigheid gestraft worden in de plaats die den duivelen en zijnen engelen bereid is.

Daar is overvloed van aanleiding bij den aanvang van het jaar 1902 om elkander dezen waarachtigen troost te herinneren. Eén zeer groot, ontzettend groot en gruwelijk onrecht vraagt en eischt de aandacht van allen op aarde, die nog een vonkje rechtsgevoel hebben overgehouden. De hemeltergende gruweldaad van Engeland in Afrika houdt aller gemoederen bezig. Aller sympathie is voor de Boeren en tegen het volk, dat zoo schandelijk diep gezonken is dat het oorlog voert door vrouwen- en kindermoord op groote schaal. Deze laaghartigheid heeft zelfs de roofzucht in de schaduw gesteld. Zou de Heere dat niet zien? Dat niet, dat 10000 kinderen in weinige maanden door Engeland geslacht zijn? Dat niet, dat weerlooze vrouwen tot borstwering gebruikt worden voor soldaten die struikrooverswerk verrichten? Kan iemand onrechtvaardig een man aanvallen; 't is begrijpelijk. Maar hoe eenig man zich zoo Godvergeten durft vergripen aan vrouwen en wezen, dat is onverstaabaar. Men behoeft niet in Gods Woord te gelooven om de diepe overtuiging in zich om te dragen dat God een gestreng wreker der weerloozen is. Zeker er zijn vele teekenen die aantoonen dat de ure der verlossing voor geheel Zuid-Afrika uit

de tirannie van Engeland niet verre meer is; maar een zeker teeken is de satanische woede waarmede Engeland vrouwen en kinderen uitmoordt. Toen Farao de pasgeboren zontjes der Israelieten liet verdrinken was de ure van het Godsgericht geslagen.

Maar . . . hoeveel meer ziet de Heere, dat wij slechts in de verte en door een nevel zien, omdat ons zwakke oog niet alles tegelijk kan omvatten. Afrika's onrecht is zoo groot dat we alle ander onrecht niet zien of nauwelijks opmerken.

Honderduizenden Christenen zijn in de laatste jaren van kant gemaakt en worden nog dagelijks gedood door den vorst, dien de „laatste Engelsman” (Gladstone) „den grooten moordenaar” noemde. Zou de Heere het lijden der Armeniërs niet zien?

Een stil onderworpen volk in het hooge noorden van Europa wordt op allerlei manieren van zijn heiligste rechten beroofd. De misdaad aan Finland gepleegd is in beginsel dezelfde, die Engeland aan de Afrikaansche Republieken poogt te voltrekken. Zou de Heere het onrecht, den Finnen aangedaan, niet zien?

In een aandoening van verontwaardiging heeft Noord-Amerika een zwakkere Amerikaansche bevolking gered uit de tirannie van Spanje, het land waar de tirannie erfelijk is. Maar thans zelf besmet met den geest van imperialisme die de machthebbers heeft aangestoken, tracht de Republiek van Noord-Amerika de Philippijnen onder haar juk te brengen, en ging uit den mond van een afstammeling der mannen en vrouwen die met de „Mayflower” uit Delfshaven ter wille der vrijheid naar Amerika overkwamen, het booze Chamberlain-woord, dat de thans nog voor vrijheid en vaderland strijdende Philippijnen niet meer dan struikroovers zijn en als zoodanig moeten behandeld worden. Zou de Heere de mishandeling der Philippijnen niet zien?

Alle mogendheden van Europa spanden samen tegen China en vergoten bloed als water — bloed van mannen, vrouwen en kinderen — alleen met het doel om ieder een zoo groot mogelijk stuk lands van China te stelen, onder den valschen naam van bescherming van den Christelijken godsdienst en behartiging van de handelsbelangen. Zou de Heere den moord en de plundering der Chincezen niet zien?

Niet minder dan vijf groote wanbedrijven in vollen gang, alle — voornamelijk door hun gelijktijdigheid met elkaar in verband — van wereldhistorische beteekenis. Wie zal zeggen hoe aan het einde van de eerste helft dezer eeuw de baan van de wereldgeschiedenis getekend zal zijn? En wie zal berekenen hoeveel invloed de gebeurtenissen in Afrika, Armenië, Finland, Noord-Amerika en China, die wij thans beleven, daarop uitoefenen? Wie weet te berekenen hoe duidelijk het dan reeds voor ieder te zien zal zijn, dat „de Heere dit alles bevolen” heeft; en dat „uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede gaat”!

„Verdrukten” en zij „wier recht gebogen wordt voor het aangezicht des Heeren” komen echter door de woorden van Jeremia, indien zij die een-

zijdig beschouwen, in zware verzoeking tot fari-zeïsme. Men kan, bij aangedaan onrecht, zoo licht zich bepalen tot *bijna* de geheele pericoop, die we hierboven uitschreven, en het laatste vers vergeten. „Wat klaagt dan een levend mensch?” Uit Gods mond komt het kwade en het goede. Niets overkomt ons dus bij geval, maar alles uit Gods vaderhand. En de Heere ziet het onrecht. Niets onrechts wordt ons aangedaan of het zal rechtvaardige vergelding ont-vangen.

Maar . . . ook niets onrechts wordt door ons gedaan, of 't zal eveneens 't huis gezocht worden. En ook hij, die het onrechtvaardigst behandeld wordt, heeft zijn oogenblikken van onrechtvaardigheid tegenover anderen gehad. Die oogenblikken kunnen juist door het onrecht dat anderen hem aandoen, met ontzettende duidelijkheid voor zijn geestes oog uit hun graf verrijzen. Dan zegt zijn geweten hem dat de mond des Heeren *daarom* het onrecht bevolen heeft. Dan wordt — tenzij hij zijn hart verstokt — het aangedane onrecht medicijn voor de ziel. Die medicijn werkt in de eerste plaats een hartelijk verlangen om den heiligen raad van den Godsmann op te volgen: „Een iegelijk klage vanwege zijne zonden.” Die klacht zal uitdrijven om redding te zoeken; niet meer van aangedaan, maar van begaan onrecht in de eerste plaats. En de toevlucht zal genomen worden tot den Redder van zondaren, die zelf de straf der zonden droeg.

Dan zal de vrede in de ziel dalen, en wie aan-ving met te gissen: „Misschien is er verwachting”, zal eindigen met den innig vertrouwelijkentoon, waarmede de man naar Gods hart tot den Vader in den hemel fluisterde: „Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in uwe hand geve”.

In die heilige hand is het volkomen veilig.
W.

NIEUWJAARSGEBED VAN LODENSTEIJN.

I.

Oncindig licht,
dat 's hemels heir eens riep
En nog doet wezen,
Maar nog meer vastheid in
Uw Woord ons schiep,
In 't Nieuwe jaar,
Schep mij een nieuwen lust,
Die nooit meer wordt gebluscht
Naar 't goddelijke licht
Waarvoor al 't aardsche zwicht
Tot mijner ziel volmaakte rust.

II.

't Gewelf waaraan
zich sterre aan sterre paart
Hebt Ge allen mensch gegeven;
Maar ons Uw volk
Een beter licht gespaard.
In 't Nieuwe jaar, enz.

III.

Waartoe zou 't licht
Van zon en maan en ster
Ons dagelijks doen leven,
Zoo 't beter licht
Moest altijd staan van ver?
In 't Nieuwe jaar, enz.

IV.

De zon, die held
Vangt nu zijn loop weêr aan
Door U hem voorgeschreven;
En waarom zou Uw gunst
Dan stille staan?
In 't Nieuwe jaar, enz.

V.

Haar glans verlicht
Der wereld duistren hoek,
Doch schuilt Uw licht maar even
Dan staren we op
Een toegesloten boek.
In 't Nieuwe jaar, enz.

VI.

Laat liever 't oog
Noch paarl noch diamant
Noch wat er is verheven
Ooit zien dan blind
Zijn voor dit dierbaar pand.
In 't Nieuwe jaar, enz.

VII.

Waar is mijn hart,
Door schepselen verstrikt,
't Verbijsterd hart gebleven?
Helaas, 't werd haast
Door distelen verstikt.
In 't Nieuwe jaar, enz.

VIII.

Maar als de zon
Geen kruid te voorschijn brengt
Dan na een verschen regen,
Die de aarde sap
En ons de vruchten schenkt,
Doe zoo in 't Nieuwe jaar.
Een nieuwen Geest
Die met mij lezend leest,
Op 't hart zoo dor en droog
Nu dalen als een zegen.
Dan spruit mijn heil,
Maar Heer,
Uw naam ter eer
Het meest.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

I.

In de velden.

Onder de vele wonderen onzes tijds, opzienbarende en min opgemerkte, zijn er die, hoe meer men ze beschouwt ook te meer verbazing wekken. Tot dezulke behoort het wereldrijk de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Dat dit rijk zoo groot is als ettelijke Europeesche saam, weet men. Trouwens alles is er groot, tot de stormen en onheilen toe, maar ook de rijkdom en de groei der steden, die in nog geen eeuw het tot een millioen kunnen brengen en toch ook „van niet zijn begonnen.” Welk land heeft een volkspark, grooter dan heel Nederland, waar het gansche volk zich in kan verlustigen?

Noord-Amerika is een land vol wonderen. Zijn klimaat stooft in het Zuiden den sinaasappel rijp en stolt in het Noorden de wateren tot een vasten bodem. Zijn rivieren zijn ontzaglijk, zijn meren zeeën, zijn watervallen nergens geëvenaard.

Een wonderlijk samenstel van landen en volken is 't ook, dat thans onder de vlag der Sterren en Strepen is vereenigd. Het Oosten des lands, het oudste gedeelte, is voor de beschaving veroverd door Spanjaarden, Franschen, Engelschen en Nederlanders. De laatsten traden het eerst van het tooneel. Engelschen en Franschen kampten lang om het oppergezag, maar ten slotte behield Engeland de overhand. Doch de vrijheidsoorlog, door Amerika zelf begonnen, knotte ook Englands macht aldaar. De Vereenigde Staten vochten zich vrij. De groote Republiek ontstond, en allengs nam ze al wat nog onder Europeesch gezag stond, in zich op, in het groote rijk ten Oosten van de Mississippi. De oorspronkelijke bewoners waren lang verdreven of onderworpen. Nu legde de Unie ook de hand op het verre Westen, ten westen der rivier. Het eene gebied voor, het andere na, werd vredig of na oorlog aan het wereldrijk toegevoegd, tot het werd wat het thans is, nu pas nog vermeerderd met de laatste Spaansche bezittingen, allereerst het rijke, heerlijke Cuba.

Zoo wordt begrijpelijk, hoe de Unie een bonte mengeling vertoont van volken en talen. Daar wonen afstammelingen van Nederlanders, Engelschen, Franschen, Spanjaarden; kleurlingen en Indianen. Daar heeft de vroeger bestaande slavernij een bevolking van negers doen ontstaan, vele millioenen sterk. Voeg daarbij, dat de landverhuizing jaren achtereen het getal inwoners der Unie heeft doen groeien. Ge vindt er Nederlanders, Engelschen, Duitschers (bij millioenen), Zweden, Noren, Denen, IJslanders, Russen, Finnen, Franschen, Italianen, Spanjaarden en Chineezers. Ook de Israelieten ontbreken natuurlijk niet.

Geen beschaafde taal ter wereld of zij wordt in de Vereenigde Staten gesproken en geschreven; en hoe menig andere taal nog wordt er gehoord, tot het Indiaansch van den roodhuid toe. Alleen in onze taal verschijnen er een paar pozijn bladen. 't Getal belijdenissen op 't stuk

van den godsdienst op te geven is onmogelijk. Telkens komen er nieuwe secten bij of verdwijnen oude. Er zijn in de Vereenigde Staten volslagen Heidenen, Boeddhisten, volgers van Confucius, Mohammedanen, Joden, Christenen van allerlei belijdenissen, Mormonen, Theosophisten. enz. enz.

Voorwaar dit land is een wonderland, en om met Tollens te spreken, we zien het nog steeds „wassen”, wassen in grootte, bevolking, macht, arbeid, handel en rijkdom. Geen land ter wereld heeft in dit opzicht een geschiedenis met die dezer Staten te vergelijken.

't Is noodig dit ons recht voor te stellen, tot recht begrip van wat volgt. Want vreemd, schoon niet onbegrijpelijk, Amerika's geschiedenis vóór de negentiende eeuw is velen menschen in de oude wereld een gesloten boek.

* * *

Een schoon landschap was het dat zich uitbreidde voor het oog van een reiziger die, te paard gezeten, in den herfst van 't jaar 1737 zijn weg nam door de bosschen niet ver van Fredericksburg in Virginia.

Van de hoogten, die hij van tijd tot tijd besteeg, ontdekte hij in de verte de wateren van den Rappahannok. Links lag een bekoorlijk dal met prachtige weiden, rechts een dicht, zwaar, woud waarin nog maar zelden menschen waren doorgedrongen. Het geheele land was heuvelachtig, weinig bewoond en verrassend schoon.

De ruiter was een man van rijzige gestalte, in de kracht des levens. Zijn kleeding duidde aan dat hij tot de welgestelden behoorde; zijn houding had iets gebiedends. Om den naasten weg bekommerde hij zich blijkbaar niet bijzonder. Veeleer stuurde hij zijn paard nu rechts dan links, blijkbaar met het doel om de streek in alle richtingen te doorkruisen. Herhaaldelijk keek hij oplettend rond en maakte dan aantekeningen in een zakboekje.

Op een geluid afgaande dat hem tegenklonk, ging de reiziger dieper 't bosch in. Weldra bevond hij zich bij een groep mannen, die bezig waren boomen te vellen. Al de werklieden waren negers, die onder 't opzicht van een blanke stonden. Want te dier tijd en nog lang daarna bestond in Noord-Amerika, gelijk in zoo vele Europeesche koloniën, de slavernij nog in volle kracht. Nog anderhalve eeuw moesten verlopen, eer Mevrouw Becher Stowe haar „Negerhut” schreef, eer een ontzettende burgeroorlog in de Unie een eind zou maken aan den gruwel der slavernij.

De eerbied waarmee en opzichter en negers den reiziger ontvingen, bewees dat hij hier geen onbekende moest zijn en er reden was hem te ontzien. Zoo was het trouwens. August Washington was een groot grondbezitter, die, gelijk meer dan een zijner burens, als hij den blik in 't rond wierp, zeggen kon: al dit land is mijn, de heuvelen en dalen, de bosschen en weiden. Voor de ontginning en het onderhoud zorgden de negers, die over zijn bezittingen verspreid waren en die in hem een meester gevonden hadden, zoo goed als maar weinige.

August Washington stamde uit een Engelsch geslacht, dat gelijk meerdere, toen een kleine eeuw geleden, Engeland had verlaten, wyl men zich niet voegen kon of wilde onder het bewind van Cromwell, den protector. Ze waren getogen naar Virginia, het land aan de kust van den Atlantischen Oceaen, de eerste Engelsche nederzetting, Virginia genaamd, ter eere der maagdelijke koningin Elisabeth. Daar had men zich neergezet aan de oevers van de Potomac, die thans de grensrivier vormt van het schoone en rijke land.

Daar had ook August lang gewoond op zijn landhoeve, met zijn vrouw en zijn zoon Laurens en had er de welvaart, die zijn geslacht in de Nieuwe wereld had gevonden, nog zien vermeerderen. In 1736 had August de landstreek waar zijn ouders gewoond hadden vaarwel gezegd, om zich te gaan vestigen nabij Fredericksburg aan het riviertje de Rappahannok. Hij woonde er niet alleen, al konden slechts weinigen van eigenlijke burens spreken. Daarvoor woonde men te wijd uiteen.

't Was namelijk in den loop der tijden gewoonte geworden in Engeland om naar Amerika te trekken, zoowel om er zijn geluk te beproeven, als om er op een groot landgoed in weelde te gaan leven. Dit laatste konden natuurlijk alleen de aanzienlijken en de rijken zich veroorloven.

Men kon er aangenaam leven op zijn landgoederen, die ontzaglijk groot waren, in een prachtige natuur, omringd van alle gemak dat voor geld te koop is, gediend door zwarte knechts, en veel vrijer en makkelijker dan in het oude vaderland.

Zoo leefden er de volkplanters, op grooten voet, in soms vorstelijke pracht en smaakten er al 't genot van het landleven. Menigmaal omvatte een enkele bezitting 5000 bunders zoowel vruchtbaar land als geheele streken nog niet ontgonnen bosch. Duizenden negers door heel het land verspreid, bebouwden den grond, arbeidden in de bosschen en verrichten het huiswerk. De blanken leefden er in zekeren zin als de oude aartsvaders, al was het niet altijd in aartsvaderlijke vroomheid.

We troffen den eigenaar van het landgoed aan de Rappahannok op een tochtje door het uitgestrekte gebied, gelijk het wel heeten mocht, dat hij het zijne noemde. 't Was in de herfst en hij had het noodig geacht zich eens in persoon te overtuigen hoe overal de zaken stonden. Zulk een tocht eischte verscheiden dagen reizen om naar behooren van alles kennis te nemen. Er waren echter in de woningen der opzichters voldoende pleisterplaatsen en zoo behoorde zulk een reisje door zijn goederen tot de uitspanningen van August, temeer wyl hij zeker was overal wel te worden ontvangen.

Onze landbezitter en zijn vrouw waren Godvreezende lieden, en dit was in hun huis en in al hun doen merkbaar. De lezer zal 't misschien vreemd vinden, dat een vroom man slaven hield. Maar men bedenke hoe eerst in de 19de eeuw de oogen der Christenvolken voor het verfoeilijke en zondige van den slavenhandel en de slavernij zijn opengegaan. Onze vaders hielden even-

goed slaven, als de Franschen en Engelschen, Spanjaarden en Portugeezen zulks deden. Nederland had zelfs nog vóór 50 jaar slaven in West-Indië.

't Liep tegen den middag toen de ruiter, op een heuveltop gekomen, in de verte een huis ontdekte, dat met zijn witte muren scherp uitkwam tegen het donkere groen, waarvan het was omgeven. Hij naderde zijn woning en het rijdier verhaastte den tred.

Nog was hij enkele oogenblikken rijdens van zijn doel, toen op het breede pad, dat naar zijn huis leidde, zich een knaapje vertoonde, vergezeld van een grooten jachthond. Het kind liep hard al roepende: „Papa, Papa,” terwijl de hond vroolijk blaffend vooruit sprong, zijn meester tegemoet.

„Stil Hector!” riep August, terwijl hij van 't paard sprong en den hond begon te streelen. Een oogenblik later was de kleine bij hem. De ruiter tilde hem op en omhelsde hem hartelijk, terwijl hij zei:

„Zoo George, ben je mij tegemoet geloopt. Wel, dat is mooi. Is mama wel, en Laurens ook?”

Hij tilde den jongen op 't paard en reed haastig met hem voort, terwijl Hector als bode huiswaarts rende.

De kleine George was de oudste zoon van August Washington en thans ruim vijf jaar oud. Hij was geboren den 22^{den} Februari 1732, toen zijn ouders nog aan de Potomac woonden en had den 5^{den} April daarop bij den doop den naam George ontvangen. De verhuizing en vooral de nieuwe omgeving waren voor het jongske een bron van vreugd geweest niet alleen, maar zouden ook later van beteekenis blijken voor heel zijn leven.

De kleine George was een levendig kind, ontvankelijk voor indrukken en begaafd met verstand boven velen. Dat hadden zijn ouders, hoe jong hij ook zijn mocht, reeds herhaaldelijk bespeurd, en hier in Gods vrije, heerlijke natuur had de knaap, onder vaders leiding, alle gelegenheid zich naar lichaam en geest te ontwikkelen. Vroegrijpheid is in den regel een zeer bedenkelijk verschijnsel. Maar er zijn enkelen, bevoorrechten boven velen, wien God reeds jong datgene schenkt, dat anderen eerst na jaren of nooit verwerven. En tot die bevoorrechten behoorde onze George.

Een hartelijke ontvangst na dagen afwezigheid wachtte den vader, die de zijnen in welstand wederzag en aan zijn vrouw en Laurens zijn bevindingen op reis meedeelde. Laurens was een zoon uit het eerste huwelijk zijns vaders, destijds bijna twintig jaar oud, en heereboer gelijk zijn vader. Reeds bezat hij een eigen hoeve, doch veelal vertoefde hij nog in het ouderlijk huis, temeer daar zijn tweede moeder, Maria Ball geheeten, hem even liefderijk behandelde als naar andere kinderen, wier getal mettertijd niet klein was.

„En hoe is het hier gegaan tijdens ik op reis was?” vroeg de vader, van wiens woorden de kleine George niets had gemist.

Op een wenk van moeder werd het jonkske even weggezonden om iets te halen. Toen sprak zij:

„O, best. Laurens heeft voor alles gezorgd. Alleen moesten we op George passen. Dat ventje is elk oogenblik zoek. Gelukkig dat Hector hem altijd naloopt. 't Is hier een huis vol bedienden en toch schijnt er geen een tijd te hebben een oogje op het kind te houden.”

„Ja hij heeft hier ook de ruimte,” sprak vader, „'t Is voor zoo'n jongen ook maar niet heerlijk zoo vrij in bosch en veld rond te loopen! Dan is hij bij de vogels, dan bij de koeien. Soms klautert hij in een boom, en straks weer helpt hij de negers als ze hout kappen. Nu, laat hem nog maar wat begaan. Hij zal later wel minder vrije, gelukkige dagen hebben.”

„Maar, lieve man, we moeten toch zien dat hij mettertijd op school komt. Ik zou hem liefst bij mij houden en geloof ook, dat hij hier veel ziet en opmerkt dat hem tepas kan komen. Maar we kunnen hem hier niet genoeg onderwijs geven. Hij kan hoogstens nog pas een beetje spellen.”

„Dat komt terecht,” sprak August. „George is heel vlug, dat weet ge. Als er maar een goede school hier was. Mijn jongen naar Engeland sturen om daar opgevoed te worden, doe ik in geen geval, en ook niet naar Boston of Philadelphia. Hij moet onder ons oog opgroeien.”

„Natuurlijk.”

„En ziet ge, vrouw, het eerste wat hij leeren moet is de waarheid lief te hebben en zijn ouders te gehoorzamen. Dat zal hem ook leeren God te vreezen. Dat is het beste wat hij leeren kan.”

Op dat oogenblik kwam George weer binnen.

„Zoo vriendje,” zei vader, „weet je nu hoe de wind is?”

„O pa,” zei George, „dat wist ik vanmorgen al: Noord-West.

„En kun je dat al zien?”

„Sambo (een neger) heeft het mij geleerd.”
Mooi zoo, en weet je nu al, hoe oud je 22 Februari wordt?”

„O, zes jaar.”

„Goed; ga nu eens mee.”

De kleine volgde zijn vader, die hem liet zien wat hij voor hem had meegebracht. 't Was een groot prentenboek uit Boston, door een scheepskapitein voor den planter gekocht. Het gaf in een aantal platen een voorstelling van gebouwen, schepen, landschappen uit verschillende werelddelen, altemaal dingen waar een kind als George in zijn omgeving weinig begrip van kon krijgen. Vader zette zich naast den kleinen jongen, die met verrukking de mooie platen bekeek, en legde hem 't een en ander uit. George deed allerlei vragen, tot vader eindelijk zei:

„Goed zoo; ik vertel je later nog wel meer. Gebruik dit boek maar heel veel, net als je den prentenbijbel doet.”

Hij wilde heengaan, maar George keek hem aan als lag er nog iets op zijn hart.

„Wel wat is er?” vroeg vader.

„Laurens heeft gevraagd wat ik graag hebben wou,” zei de kleine, „als ik jarig was, en toen heb ik het gezegd en toen lachte hij er om.”

„En wat was het dan? Misschien wou je wel de maan hebben.”

„O pa” zei George, „neen, ik wou zoo graag een bijl hebben.”

„Een bijl, beste jongen?”

„Ja, maar niet zoo'n zware”, zei George. „Dan kan ik mee helpen.”

De vader lachte hartelijk en zei:

„'k Zal er eens over denken, jongen. 't Is nog al gevaarlijk speelgoed. Maar we zullen zien.”

H.

ISRAELS EERSTE KONING.

I.

Er ligt iets verwonderlijk aantrekkelijks in de figuur en de geschiedenis van Saul, den zoon van Kis, uit den stam van Benjamin. Weinige personen, wier leven ons in de Heilige Schrift wordt verhaald, wekken zooveel en zoo tegenstrijdige gewaarwordingen op als deze man. Men gevoelt beurtelings, en soms tegelijk, aching, bewondering, medelijden, afkeer voor hem. Weinigen begonnen zoo schitterend, om in zoo stikdonkeren nacht te eindigen.

Jaren geleden hoorde schrijver dezes een der boeiende voordrachten van den bekeerden Israeliet Prof. Cassel uit Berlijn, die meermalen in Amsterdam gesproken heeft en zijn publiek herinnerde aan den Nederlandschen vurigen zoon van het Oosten Isaac Da Costa. Cassel verwonderde er zich over — en terecht — dat Saul, een figuur bij uitnemendheid voor een treurspel, zijn grooten dichter nog niet gevonden had. Hij schreef het daaraan toe dat diens geschiedenis te grootsch, diens karakter te veelzijdig, diens lotgevallen te diepzinnig waren, dan dat zelfs een genie er zich aan wagen durfde om de poging te beproeven een dragelijke tragedie van hem te schrijven. Schilders hebben zich uitgeput om hem voor te stellen zooals zij hem zich dachten. De laatste die dit gedaan heeft is onze beroemde tijdgenoot Joseph Israels, een zijner stamgenooten; een man van diep gevoel en grootschen aanleg; een man door zijn afkomst misschien meer dan een afstammeling van Japheth instaat om Saul te begrijpen. Zijn beroemde schilderij stelt Saul voor in de veldtent, ter prooi aan den „boozen geest des Heeren”, die over hem kwam, en bedarende onder het harpspel van den jongeling David, terwijl de ongelukkige Michal naast zijn rustbed zit in stille wanhopige berusting. De figuren, vooral die van Saul; zijn voortreffelijk geslaagd. Maar een schilderstuk is geen tragedie. De schilder neemt uit den aard zijner kunst, slechts éen moment, indien hij meerdere tafereelen uit hetzelfde leven schetst, telkens slechts éen moment tot zijn onderwerp. Men moet in zijne schepping wel bemerken en gevoelen dat hij ook aan de andere gedacht heeft en dat die invloed op hem hebben uitgeoefend, doch hij behoeft zich niet te vermoeien op de zeer moeilijke kunst om den *draad* die door dat leven loopt, te laten zien. De treurspeldichter heeft daarentegen het *geheel* weer te geven en voor oogen te stellen. Den schilder kan gelukken hetgeen waartoe geen dichter instaat

is. En totnogtoe bleek *Saul* voor 't weergeven in tragedie te hoog te staan.

In Gods Woord komen niet veel personen voor van welke ons zooveel en zoo uitvoerig wordt medegedeeld. Vooral niet onder de ongeloofigen. In niet minder dan vier en twintig hoofdstukken van Samuels eerste boek is Sauls geschiedenis beschreven, en meestal is hij daar de hoofdpersoon. Ja zelfs als David meer en meer op den voorgrond treedt, raakt Saul daardoor niet op den achtergrond. Met geen der mannen, die in de Heilige Schrift voorkomen en geen bijbelheiligen zijn, kan de lezer zóo meelevens als met Saul.

Dat alles heeft zijn hooge beteekenis en daarin heeft God ons iets zeer ernstigs te zeggen. Het spreekt vanzelf dat de geschiedenis van David niet tot haar recht kon komen zonder Saul ten voeten uit te teekenen. Ieder Bijbellezener weet dat het om David te doen is; en dan niet om den persoon van David, maar om David den stamvader van den Messias, zooveel het vleesch aangaat. Ieder Bijbellezener weet ook dat de geheele historie van Gods oude volk beschreven is alleen om de gouden lijn te doen zien waarlangs de voorbereiding onzer verlossing liep; dat Israel als drager der belofte geheel zijn bestaan te danken had aan zijn roeping om den Immanuel voort te brengen; en dat dus naast het „Zaad der vrouw” ook het „zaad der Slang” in de geschiedbeschrijving tot zijn recht moet komen. Maar toch voelt ieder, al is het instinctmatig, dat alleen daarom niet zooveel bijzonderheden van Sauls leven behoeften verhaald te worden, en dat er dus diepe bedoeling ligt in de uitvoerigheid waarmede deze man ons geschetst wordt.

Saul staat daar in Gods Woord als een monument voor alle geslachten en alle eeuwen, van de „goedertierenheid en de gestrengheid Gods”. Een waarschuwend voorbeeld, dat nadrukkelijk vermaant: „Gij liept wel; wie heeft u verhinderd der waarheid ongehoorzaam te zijn?” Een type dat ons toeroept: „Maak uw roeping en verkiezing *vast!*” Een ruïne met het opschrift: „Die staat, zie toe dat hij niet valle.”

Een jongeling, die nauwelijks den mannelijken leeftijd bereikt heeft, is Saul als we hem voor het eerst ontmoeten. Veertig jaren is hij koning van Israel geweest. Ongeveer twee derden van zijn leven kunnen we hem dus voet voor voet volgen.

En eindelijk vinden we hem, afgesneden, wel niet in de helft zijner dagen, maar toch nog in de volle kracht zijns levens; — en dat door eigen hand.

De twee lijnen, de twee altijd evenwijdige *rails*, waarlangs ieder menschenleven voortloopt, zijn wellicht in geen enkele levensbeschrijving in de Heilige Schrift zoo duidelijk te herkennen als in die van Saul. Gods almachtig raadsbesluit aan de eene zijde en 's menschen volkomen verantwoordelijkheid aan de andere. Saul kon niet de stamvader van den Messias zijn, dus kon zijn koningschap niet blijvend bestaan; en toch was het alleen Sauls schuld dat zijn koninkrijk niet bestendig was. Waar-

achtige bekeering had Saul nooit gekend; hij was geen wedergeborene; en toch toont zijn geschiedenis glashelder dat hij — niet als een os die ter slachting gaat, maar zelfbewust — het eeuwig verderf tegemoet ging. Als de sneeuwbal die de lawine vormt, zoo ging zijn leven achteruit en den afgrond in. Geen plotse-linge val; neen één vlokje laat los, stuift even voort, grijpt andere vlokken; rolt al verder en wordt steeds grooter; gaat al sneller, en stort eindelijk met duizelende vaart in de diepte, waar geen ontkomen uit is. Maar weinigen hadden zooals Saul het voorrecht (dat juist daardoor eindelijk een verzwarende van het vonnis wordt) van door woord en voorval zoo lang, zoo gedurig, zoo nadrukkelijk gewaarschuwd te worden voor den aanstaanden verkeerden afloop.

De geschiedenis van dezen man is dus overwaard om — niet maar vluchtig in enkele kolommen doch nauwgezet en met eenige uitvoerigheid — beschouwd te worden; en we noodigen onze lezers uit om dat in de volgende nummers geregeld met elkander te doen. W.

EEN LANDELIJKE BEGRAFENIS.

't Is vier uur in den morgen. Knechts en dienstboden zijn op gindsche boerderij druk in de weer het vee te verzorgen, te melken enz., terwijl de dochters van den boer voor het karnen en verder werk binnenshuis zorgen. Alles gaat — 't kan niet anders in zene boerderij — zijn gewonen gang en toch is er iets gedrukt in alle doen. Het vroolijke lied, zoo helder klinkend in den morgenstond, hoort ge niet, zelfs de toon van spreken is gedempt, en de groote heem- of werfhond, anders grommend en blaffend, ligt nu droef en droomerig terneer.

En geen wonder! Zijn meester met wien hij gedurende tien jaren, dag in dag uit, langs velden en wegen heeft gedwaald, de boer van de hoeve „Landlust”, is vier dagen geleden gestorven.

Dit is dan ook de oorzaak, dat de boerin dezen en vorige ochtenden de karn — die trots een goede boerin — niet zelf behandelt. Door droefheid overmand nu haar echtvriend, na betrekkelijk korte ongesteldheid, is heengegaan, geeft zij uit de kamer waar de kist met het dierbaar overschot staat, wel eenige bevelen, snikkend vooral dan, wanneer het opgaven betreft die de „boer”, anders altijd deed, doch die kamer verlaten, ze denkt er niet aan.

Langzamerhand zijn de vroegere morgenwerkzaamheden afgeloopen, en nu staat, hoe groot de drukte overigens ook moge zijn — tot den avond alle werk der boerderij stil en bereiden allen zich voor, voor de begrafenis, die om elf uur plaats zal hebben.

Even tien uur komen de bloedverwanten van den overledene, 't zij te voet of rijdende, al naar gelang den afstand, en tegen den tijd waarop de boer zal worden „uitgedragen” komen de dragers, die hier omdat zij niet gehoord zijn „buurtplicht” doen. D.w.z. als naaste burens van

den overledene, vier rechts en vier links van zijne woning, is het hun plicht de kist op een baar geplaatst rondom het kerkhof te dragen. (Men denke hier aan de „draggers” en „baar”, waarvan sprake is Luk 7:14). Nog een ander achtstal, ook van de naastwonenden, moet de klok luiden. Een en ander wordt geregeld door den „buurmeester”, die deswege vrij is van andere „plichten”.

Precies elf uur laat de klok haar dof geboom voor 't eerst hooren. Daar 't geluid der groote klok 't eerst wordt vernomen is dit voor den ingewijde 't bewijs, dat iemand van 't mannelijk geslacht begraven wordt.

Allen zijn nu in 't sterfhuis vereend en de domine van 't dorp of wel een zijner ouderlingen gaat aan 't hoofdeinde der kist staan, om voor de aanwezigen eene toespraak te houden. Die toespraak is ontleend aan een woord der Schrift en de spreker heeft hier de schoonste gelegenheid te wijzen op de dingen die eeuwig zijn en blijven, als de zichtbare verdwijnen.

Ja, een ernstige roepstem is het sterven tot de levenden. Indien de gestorvene tijdens zijn leven rekenschap heeft kunnen geven van de hope, die in hem was, dan verzuimt men allicht niet den aanwezigen op 't harte te binden hoe ons leven als dat des gestorvenen moet zijn, opdat ook wij eenmaal 't eeuwig leven mogen beërven.

Met gebed wordt de toespraak geëindigd. De klokken — er is een korte tusschenpoos geweest — luiden thans ten tweeden male.

Na de toespraak en 't gebed treden de dragers naar voren en als de familie nog eenmaal 't gelaat van den gestorvene heeft aanschouwd, wordt het deksel vastgemaakt en de kist, onder snikken en geween, op de baar geplaatst.

Na het inbrengen der kist, nu een of twee dagen geleden, plaatste men die baar voor de halfgesloten vensterluiken van de kamer waar de overledene gekist stond.

Naar het uiterlijk der dragers te oordeelen is er weinig of geen eerbied.

Niet alleen dat zwarte handschoenen en een rouwhood ontbreken, maar ook dragen de meesten geen zwart rouwpak. Ze zijn in hun gewoon Zondagscostuum degelijk zwart, doch niet officieel. En toch — ook al ontbreekt dit uiterlijk rouwbetoon — innerlijk, en dat zegt zooveel meer, is 't wel aanwezig. Menige vereelte hand veegt een traan weg en houding en gebaren van allen zeggen u, dat hier geen *gehuurde* rouw een medemensch ten grave brengt.

En ook, — al willen wij niet geringschattend in ons oordeel zijn — voelt men over 't algemeen in de dorpen en kleine plaatsen, waar men elkander zoo van nabij kent, meer 't gewicht van de zielen, die ter eeuwige woonstede gingen.

Voorzichtig neemt het achtstal dragers, twee voor, twee achter en twee aan elke zijde, de kist op en achtervolgd door familie en genoodigden gaat het ter laatste rustplaats henen. Deze laatsten vormen een lange rij, wyl men niet naast, maar persoon voor persoon, achter elkander loopt. Voorop gaat de man, die in 't sterfhuis

sprak; hij heeft, zooals dat plaatselijk genoemd wordt: de *voorgang*. De mannelijke familieleden volgen naar gelang zij in familiebetrekking tot den overledene stonden. De rij der mannen wordt gesloten door den dokter, die den overledene als patient heeft gehad, of den timmerman, die des overledenen laatste woning maakte. Na de mannen volgen de vrouwen. Zonderling zien deze voor een wandeling er uit. Hun zwarte kleeding wordt overdekt van 't hoofd tot de voeten met een lang zwart kleed, „regenkleed” geheeten, doch 't doet ook evengoed bij 't schoonste weder dienst en is, wyl 't slechts een klein stukje van 't gezicht bloot laat, wel geschikt om de somberheid der plechtigheid te verhoogen.

Van de woning naar 't kerkhof is vaak geen groote afstand. Is dit wel 't geval, dan draagt men eerst rondom 't kerkhof, doch wordt de kist op den boerenwagen — lijkkoeetsen heeft men niet — naar 't kerkhof gereden. Niet zoodra is men hier aangekomen of de klokken beginnen voor de derde maal te luiden, en zullen nu niet weer stil zijn vóór 'e kist in de groeve is neergelaten en de familie het kerkhof heeft verlaten. Rondom het kerkhof staan groepjes mannen en vrouwen (meest vrouwen) geschaard, zwiigende aanschouwende de droeve plechtigheid, met ernst vervuld bij de gedachte, dat ook hen, wie weet na hoe kort tijdstip, 't zelfde wedervaren zal. Intusschen laten de klokken hun somber gebim-bam hooren om te verkonden zoover de geluidstrillingen worden voortgeplant de eeuwenoude Godsspraak: Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeeren. Hoe aangrijpend is de stilte op dezen Godsakker van het dorp. Hoe zwiigend, ernstig verrichten de dragers hun werk. Niet ver van den doodenakker staat een vlasveld in bloei; om u henen fladdert een vlinder en beide, vlasveld en vlinder, zijn beeld van 't korte, korte leven. Doch zie! als ge den blik in den kuil werpt, in dat graf, dat nimmer zegt: „het is genoeg”, dan werpt ook de zomerzon een bundel stralen in die zwarte aarde, en ge denkt aan hem, die den dood heeft verslonden tot overwinning zoodat nu het graf voor die in hem gelooven een geheiligde rustplaats is geworden, waaruit zij eens zullen verrijzen in heerlijkheid.

De kist is in den kuil gezonken. Enkele schoppen aard vallen met doffen plomp neder, de doodgraver ontbloot zijn hoofd en in volgorde verlaat de familie den doodenakker. Is men teruggekeerd in de woning des overledenen dan hebben achtergebleven werkvrouwen een heel ander aanzien aan de kamer gegeven. Onder 't genot van een kop thee of koffie met koek zit men nog eenigen tijd bijeen. Is de familie „wereldschgezind” dan ontaardt het gesprek allicht in praat over alles en allerlei, behalve over „sterven en leven”.

De „voorganger” is ook hier de man, die den toon aangeeft en zijne houding draagt er veel toe bij om het gesprek, althans dezen dag, te houden binnen de perken der „eeuwige dingen”. Ja, een landelijke begrafenis is zeer geschikt om den onverschillige tot ernstig nadenken te stemmen en er zijn voorbeelden, dat het sterven

„RACHEL BEWEENT HARE KINDEREN EN WIL NIET
GETROOST WORDEN, OMDAT ZIJ NIET ZIJN.”

van den een den grond legde tot des anderen waarachtig leven.

Zijn er echter op zulk een samenzijn na de begrafenis personen, die lijnrecht in meening met anderen verschillen, dan ontardt het saamwezen soms in een geestelijk twistgesprek, een woordenstrijd, tot geen ding nut. Dat is een van die dingen, die nooit, doch hier allermint stichten.

Als 't wat later op den dag wordt, gaat de een na den ander vertrekken, de dichtstbijwonende familieleden blijven 't langst en ieder op zijn (hare) beurt spreekt bij vertrek een woord van troost tot de weduwe en kinderen. De domine spreekt vóór zijn heengaan een dankgebed uit, en belooft spoedig de weenende vrouw en kinderen een bezoek te zullen brengen.

Straks heeft de boerderij haar gewoon aanzien herkregen. Haar gewoon aanzien? Ja, alles gaat weer geregeld zijn gang. Zoo is het leven. Personen, geslachten komen en gaan; de arbeid blijft.

In het harte der weduwe en kinderen is echter eene wonde ontstaan, die nog narwerkt als reeds lang de rouwkleederen zijn afgelegd.

RA, RA, WAT IS DAT?

We hebben onlangs een staaltje gegeven van het bekoorlijk Nederlandsch der „nieuwe letteren”, den stijl der jongeren. Thans is weer zoo iets fraais te vermelden.

Men vindt het in een bundeltje dicht (?) en ondicht, getiteld: *Witte Nachten*, door H. C. A. van Booven, 140 bladzijden, voor maar f 3.

Daarin staat o. a.:

Nu is m'n bevinden
rijk van arm tevreden
rijk van ver geleden
aangegaan in nachtwinden
over d' oudavondroode linden
van 't oudlieve Thuis.

God! 't oudlieve Thuis
dat zoo ver goede,
mij nu zeer moede
tevreden, droeve smartekind,
zoet toevertrouwd en bloedwind!
nacht! 't Oudlieve Thuis!

Zeer goed te noemen
leven nu, mijn Leven-Mijn
Rijn-Leven-Pijn. Een schoon zijn
nu de gloedrijpe vruchten
roode, aan laat-ure-luchten,
mijn droef-lief leven.

Naar de wijze te oordeelen waarop de regels zijn gezet, moet dit een vers verbeelden, 't kan echter evengoed proza zijn. Misschien is het ook wel geen van beiden.

We hebben ettelijke mannen en vrouwen met gewoon gezond verstand, geplaagd met het verzoek om dit gewrocht te lezen. Het slot van de zaak was, dat niemand er een touw aan wist vast te maken. Allen vonden het zeer vervelend en zoo ongeveer onzin.

Wat het beduidt vat niemand. Had de maker er dat althans nog maar boven gezet! Wat is — wie 't weet mag 't zeggen — een

„bevinden aangegaan in nachtwinden”

„een oudlief thuis, zoet toevertrouwd”

„en bloedwind”

„Rijn-Leven-Pijn”

„laat-ure-luchten”.

Wat beduiden de laatste vier regelen van vers 2, wat heet het . . . ja wat?
En dan wordt nog Gods naam misbruikt!

Wie wat te zeggen heeft, doe het. Maar als ik niets weet uit te brengen dan zoo, dat geen sterveling in staat is het oock maar te vatten, dan doe ik beter te zwijgen. Paulus zegt dat wie in geestvervoering in een vreemde taal spreekt, een uitlegger behoeft, of anders barbaarsch d.i. onverstaanbaar is. Maar wat in het vers bovengemeld staat is heelendal geen taal, en de beste uitlegger zou het niet weten te verklaren.

Men moet een „nieuwe-letteren”-mensch zijn om zulk gerammel mooi te vinden. Maar zelfs zulk een mensch kan er geen redelijken zin in ontdekken. Er is net zoo min iets nieuws en schoons in, als in heel de nieuwe letterkunde zelf.

Waarlijk vermakelijk en zeer begrijpelijk is de verbazing waarmee gewone, ontwikkelde en verstandige menschen, de fraaiheden van het nieuwe (?) taaltje en de nieuwe (?) gedachten aanstaren. Ze begrijpen eenvoudig niet hoe of waarom of waartoe men zoo schrijft of dicht.

Nu omtrent het „hoe” kan men iemand wel inlichten.

Schrijf een aantal woorden, b.v. een paar dozijn, elk op een stukje papier, neem dan op den gis 't eene papiertje na 't andere, leg ze op een rij, en schrijf op wat dat uitlevert. Dan hebt ge een volzin naar den stijl der nieuweren. Druk dozen af in regels van gelijksoortige lengte en ge hebt een nieuwerwetsch vers.

Dit recept is onfeilbaar.

Hoe onbegrijpelijker hoe beter.

Niet verstaan te worden of te verstaan te zijn, ja, — dat is de *nieuwste* kunst.

't Is eenigen tijd geleden, dat ik in *Ons Tijdschrift* het volgende schreef:

Nieuw?

Nieuwe lettren, stijl en taal,
Nieuwe woorden, nieuwe zinnen,
Nieuw van buiten en van binnen, —
Nieuw zal 't wezen allemaal.

't Suf „geslacht vóór tachtig” — 'k dank je!
„Zelf in tachtig tachtig jaar”
BEETS, DA COSTA en TER HAAR,
GEEL, TEN KATE, — och, bewaar
Nog desnoods ze op 't rommelplankje,
Bij der prullenschrijvren schaar,
Waar TOUSSAINT, DE GENESTET
Met VAN LENNEP mee behooren.
Want het nieuwe is nu geboren,
Breng die ouwe lui naar bed!

Daar was eens een man, die „wat nieuws”
[zou maken.

Dies sprong hij voortaan door het venster
[in huis,

Borg boeken en brieven in 't keukenfornuis;
Daarna promoveerde hij 't vloerkleed tot laken
Op 't bed, zette voorts 't ledikant op den kop,
En sliep bovenop.

Nog zette die man, om het spul te volmaken,
Zijn stoelen en tafels de pooten omhoog
En hing in zijn zaal 't natte waschgoed te droog.
Voorts ried hij zijn kroost — consequent zooals
['t gaat —

Voortaan op hun hoofd liefst te wandlen op
[straat.

(En hij overweegt met zijn vrouw in deez' stond,
Met de ooren te eten in plaats van den mond,
En of niet zijn huis op het dak dient gegrond).

Toen riepen de liën:

De man is uitzinnig! —

Maar hij grauwe vinnig:

Zwijgt, volk, dat in 't nieuwe het schoon niet
[kan zien.

Noch nie dagewesen.

Dat is — heet eens 't liegen! — wat ik je
[vertoon:

Het nieuwe, zoo *onbegrijpelijk* schoon!

De man heeft de koorts — moog de tijd hem
[genezen!

Er is helaas nog geen reden om aan te nemen
dat dit te sterk gesproken is.

A. J. HOOGENBIRK.

OVER DE OUDE DOOS.

Wie een goeden stijl wil schrijven heeft zich te wachten voor bijzondere voorliefde voor al wat oud is. We zeggen dit met nadruk in onzen tegenwoordigen tijd, die, alles overdrijvend, tot de ontspanning toe, op alle gebied het oude opzoekt, er mee wegloupt en er alles voor over heeft. 't Is een bewijs voor de ongezondheid en de armoede des geestes. Want niet zweeprij met het oude, maar voortbouwen op wat het goeds heeft is onze roeping.

In de taal heeft natuurlijk in den loop der eeuwen groote verandering plaats. De woorden veranderen, slijten af, worden buiten gebruik gesteld.

In onze taal b.v. openbaart zich reeds lang een streven naar afkorting, zoodat *ende* is geworden tot *en*, *leeringhe* tot *leering*, *dewelke* tot *welke* enz. enz.

Voorts is duidelijk, dat een aantal namen van zaken, die weinig of niet meer voorkomen, allengs in onbruik raken of een andere beteekenis krijgen. Zoo „zweer” (schoonvader), „verstellen” (vermommen), „hopman” (hoofdman), „schout” (burgemeester), „gildemeester” „maarschalk,” „bakermat,” enz.

Eindelijk zijn er woorden die zonder aan te geven oorzaak allengs schijnen te verdwijnen, b.v. *nopens*, *naardien*, *oermits*, *oogtaten*, *dies*, *opkorter*, *male*, *om zijn geld brengen*, enz.

Hoewel 't nu onmogelijk is in gevallen als deze een regel streng door te voeren, kan men toch zeggen, dat, als een woord door 't thans levend geslacht, niet meer wordt begrepen, men het als verouderd moet beschouwen, en dus niet meer gebruiken. Dit *toch* te doen, strijdt tegen den eersten cisch van goeden stijl: *duidelijkheid*.

Maar waarom gebruikt men ze dan?

Tamelijk ondeugend is het antwoord dat de Engelsche dichter Pope hierop geeft.

Some hy old words
to fame have made pretence
Ancients in phrase,
mere moderns in their sense.
Such labour'd nothings,
in so strange a style,
Amac th' unlearned,
and make the learned smile.

D. w. z.:

Daar zijn er, die door oude woorden zich naam zoeken te verwerven.

Ze zijn ouderwetsch in woorden, maar toch heel nieuwerwetsch in 't geen zij zeggen.

Zulke kunstmatige onbeduidendheden in zoo'n vreemden stijl.

Verbazen de ongeleerden en de geleerden glimlachen er bij.

Pope is al ruim een eeuw dood. Anders zou men licht denken, dat hij dit versje had gemaakt op zekere menschen van onzen tijd, die ons met alle geweld verouderde vormen als *winste, te niete, kerke*, weer willen opdringen, spreken van „om zijn eere brengen”, en wat meer van dien aard is. Hofdijk en nog wel nieuwere die lang geen Hofdijken zijn mogen dat mooi vinden, het strijdt tegen het wezen, het streven en den geest onzer huidige taal en is een soort mode in een tijd, die nu eenmaal alles mooi vindt wat oud is. Dat gaat wel weer over. De sleepende *e* aan het slot, ik hebbe, ik denke, de poorte, de komste heeft haar tijd *gehad*.

Onze oude taal was krachtig, schoon vaak onzuiver. Wie een goeden stijl wil schrijven moet haar kennen, *goed* kennen, en dan in haar geest voortgaan. Dat wil niet zeggen: overnemen, maar voortbouwen, niet napraten maar uit het oude het nieuwe doen voorkomen. Zoo deden onze vaders ook. De taal van den Statenbijbel b.v. is als 't ware door onze vaders geschapen en dat blijft hun een onvergankelijke eer. 't Is prachtige, kloeke, reine taal en voor zijn tijd onverbeterlijk. Doch, gelijk ieder weet, is herhaaldelijk verandering noodig geweest omdat de tijden veranderden en men nu den ouden Statenbijbel in zijn vorm in deze eeuwen niet meer algemeen zou verstaan. Dat nu wijst ons in zake het oude, wat de taal betreft, den weg.

De fout van het levend geslacht onzer dagen is, dat het de taal der vaders niet kent en zijn eigen taal allertrouwigst verbastert en bederft.

Het is echter niet altijd gemakkelijk te zeggen wanneer een woord als verouderd, geheel in onbruik geraakt, is te beschouwen.

In Lukas 19 : 43 spreekt de Statenbijbel van een „begraving” rondom een stad. Bedoeld wordt een verschansing. Het woord „begraving” nu gebruiken we niet meer; het wordt niet of wel misverstaan en is *verouderd*.

In de geschiedenissen van Salomo lezen we in den Statenbijbel, dat hij een *uitschot* liet opkomen, en in de Handelingen der Apostelen van schepen die *havenden*.

De woorden *uitschot* en *havenden* nu kennen we nog, en zijn dus op zichzelf *niet* verouderd.

Maar in den Statenbijbel beteekent „uitschot” wat wij nu een *lichting* noemen; en „havenden” wat wij nu uitdrukken door *binnenloopen*.

In de beteekenis dus die de woorden vroeger hadden zijn ze nu *verouderd*.

„Uitschot” is nu in verachtelijken zin in gebruik; „havenden” beteekent alleen nog maar: *toetakelen, beschadigen*.

Men ziet er is zekere kennis noodig, eer men zegt: dit of dat woord is verouderd. Zelfs zijn er woorden, die b. v. in een bepaalden stijl nog te gebruiken zijn, gewettigd als 't ware, en anders nooit. Zoo b. v. het woord „bijwoner” in den Statenbijbel.

Is een oude uitdrukking goed, krachtig, mooi, dan is het goed te trachten haar te behouden. De oude taal b. v. spreekt van zonde en schuld die zijn „weggedaan.” Tegenwoordig zeggen sommige menschen daarvoor „opgeheven” net als ook een school, een kerkhof, een vereeniging, een winkel, „wordt opgeheven.” Dit „opheffen” nu is niets dan onzin. Want een school en een kerkhof worden *gesloten*, ook een winkel; een vereeniging wordt *ontbonden*.

Maar behouden wat afsterft kunnen we niet, het leeft toch niet meer. Duifen en gouden ridders bestaan nog wel, maar . . . in het museum.

KATWIJK AAN ZEE.

De geelroode zeilen blinken
Op weg naar 't begeerde strand,
Dat vlaggen in top reeds groeten;
De scheepkens naderen 't land.

Zij waren ter vangst getogen
Vóór wcken en maanden; hun loon
Zij brengen het mee op de baren,
Die man, die vader, die zoon.

De haring verdwaalde bij scholen
In 't net der visschersschaar,
Nauw zullen de tonnen omvatten
Den buitvangst van dit jaar.

't Is of van het strand reeds 't wenken
Den vlaggen 't antwoord gaf,
De ankers zie ik reeds zinken,
De bootjes steken af.

Hulpvaardig voeren de touwen
De keerenden naar het strand,
En trekken haastend van vreugde
De schepen op het land.

Als 's avonds tegen 't duinzand
De zee, hel gloeiend, plast,
Ligt heel de rij der scheepkens
Tot 't kleinste aan d' oever vast.

Ze zijn weer veilig binnen,
Zoo gaat van mond tot mond,
De blijde, blijde mare
Het visschersdorp weer rond.

Als 's avonds in ieder huisje
De lamp zoo gezellig licht,
Straalt vreugd en geluk, na d' arbeid
Van ieders aangezicht.

Thans vroeg de zee geen offers,
Saam zit men neer bij den haard
De Heer ook van de stormen
Heeft elk die ging bewaard.

Naar het Duitsch van Helene Hertz.

EEN BEROEP OP ALLE VROUWEN, IN 'T BIJZONDER OP DE HUISMOEDERS.

Meer en meer wordt er gedacht en gesproken over het onderwerp: vervroegde winkelsluiting.

Men begint de noodzakelijkheid te gevoelen om iets te doen in het belang der talrijke winkelbedienden (waaronder meer dan 16000 vrouwen), die door het *laat openblijven* van winkels en magazijnen en de na sluiting dikwijls nog volgende werkzaamheden, een veel te langen arbeidstijd en te weinig gelegenheid voor ontspanning en nachtrust hebben. Dat verbetering in dezen gewenscht is, ieder die iets voor zijn medemenschen gevoelt, stemt het toe.

In het buitenland heeft men de zaak reeds zoo dringend geacht, dat in de meeste landen wettelijke bepalingen in het leven geroepen zijn, die een winkelsluiting te 8, te 9, soms zelfs te 7 uur voorschrijven.

Ook in ons land is een beweging in dien geest ontstaan; de winkelbedienden zelf, in vereeniging met aanverwante vakken, hebben een comité voor vervroegde winkelsluiting opgericht. Maar hun kunnen is uiteraard beperkt. Wel gaven in onze stad *) de patroons het bewijs van hun goede gezindheid door ook van hun kant een *Vereeniging ter verkrijging van vervroegde winkelsluiting* op te richten, maar ook zij hebben in dezen weer rekening te houden met een *derden factor*, — het *koopende publiek*.

Want, het is het publiek, d. i. wij allen, voor wie de winkels des avonds laat open blijven, voor wie het dure gaslicht tot in den nacht brandt, voor wie de vermoeide winkelbedienden op hun post moeten volharden. En hoe stellen wij zelf niet de ontspannende en gezellige avondrust op prijs! Zouden wij die niet gaarne allen gunnen?

En onder het publiek zijn het wederom de vrouwen, die in dezen de grootste verantwoordelijkheid hebben. Tot haar richten wij deze ernstige

*) In verscheiden magazijnen liggen adressen van adhaesie, waarop het publiek flink teekent.

opwekking: steunt deze beweging, deze vreedzame hervorming.

Wij helpen immers allen gaarne, wij verlangen geen van allen, dat *voor ons persoonlijk* deze verkeerde gewoonte in stand zal worden gehouden. Laat ons dan ook bijdragen tot het welslagen van dit sympathieke streven. Ten eerste door, zooveel in onze macht ligt, niet meer 's avonds laat inkoop te doen of *te laten doen* en door, elk in eigen kring, sympathie te wekken voor het denkbeeld en *voor die winkels, waar het zal worden uitgevoerd*.

Daartoe wekken wij de vrouwen van harte op, krachtens de ons gestelde taak om voor de belangen der arbeidende vrouwen op te komen, maar *niet minder* uit een beginsel van humaniteit.

*Namens het Nationaal Bureau
van Vrouwenarbeid.*

De Directrice,

MARIE JUNGIUS.

's-GRAVENHAGE, November 1901.

VRAGENBUS.

1. In 1 Cor. 7: 12 staat: „Maar den anderen zeg ik, niet de Heere.”

Hoe moeten wij dat verklaren, als we belijden dat de geheele Schrift Gods Woord is?

2. Is het geoorloofd beginselen te helpen verbreiden, die in strijd zijn met Gods Woord? Zoo neen: mag dan een boekhandelaar boeken verkoopen, die naar zijn overtuiging zulke beginselen in zich bevatten?

3. Is het niet zondig in zake onze kleeding steeds de mode na te volgen?

H., 6 Dec. 1901.

F. v. W.

Welk soort van dier hebben we onder een luipaard te verstaan als het heet in Jesaja 11: 6:

„En de luipaard zal bij den geitenbok nederliggen?”

N.

J. v. d. W.

W. D. Dat de naam der stad *Leiden* met „lijden” in verband staat, is natuurlijk een aardigheid van Hebel.

Leyden is niet anders dan *Leyduin* d. i. *laag duin* ter aanduiding der plaats. Een buiten in de buurt heet nog zoo.

S. S. te W. Het woord *bok* duidt niet een afzonderlijke soort van dieren aan, maar het mannelijke dier bij sommige soorten. Zoo kent men:

hertebok,

reebok,

gembok,

en zoo is ook het woord *geitebok* volkomen goed; al spreken we nu meer van *bok* alleen, en onderscheiden dan *bok* en *geit*.

(Het zal ons aangenaam zijn goede beantwoording der vragen, in zoover daarop hier nog geen bescheid is gegeven, van de lezers te ontvangen. Daarmede kan dan ook de redactie zich uitspreken.

RED.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Is de wedergeboorte middellijk of onmiddellijk?

In ons nummer van 21 December des vorigen jaars namen we de volgende vraag op:

„Is de Redactie het eens met het antwoord op de vraag of de wedergeboorte middellijk of onmiddellijk plaats heeft, gegeven in het no. van 7 November ll.? Zoo ja, hoe kunnen dan kinderen die vroeg sterven zalig worden? Toch niet zonder wedergeboorte; en die geschiedt, volgens L. A. S., middellijk door de prediking des Woords”.

Voor de eerste maal kwam de vraag voor in ons no. van 21 Mei 1901. Ze was ingezonden door een onzer lezers in Amerika. Onze lezer L. A. S. te Rotterdam zond een antwoord in, dat we plaatsten zonder er iets bij te voegen. Dat beteekent nog volstrekt niet dat we het in alles met den antwoorder eens zijn. 't Is heel wenschelijk dat onze lezers op deze wijze medewerken en zóo belangstelling in het blad toonen en bij anderen opwekken. Wie aan 't woord is moet behoorlijk kunnen uitspreken, en het staat niet mooi als een Redactie er onmiddellijk bij is om den invloed van iemands woord te versterken of te ontzenuwen. Aan alles moet zijn tijd gelaten worden.

In hetgeen L. A. S. schreef is veel schoons en waars. Resumeerende heeft hij ten slotte zijn betoog samengevat in den laatsten zin: „De wedergeboorte heeft plaats door gelijktijdige (ondoorgroendelijke) samenwerking van Gods macht en middel, die Hij in deze heeft saamgevoegd, op de ziel des gelukkigen zondaars”.

Ofschoon we gaarne al het goede waardeeren dat in het antwoord van L. A. S. vervat is, komt het ons toch voor dat wedergeboorte en bekeering door hem niet genoeg uit elkander zijn gehouden. En daarop kwam het toch bij deze vraag vooral aan.

De Bijbelsche woorden „wedergeboorte” en „bekeering” zijn, ook in onze taal, zeer goed geschikt om aan te duiden wat er mee bedoeld wordt. Gaan we nu de beteekenis van de woorden „wedergeboorte” en „bekeering” na, dan springt dadelijk in 't oog, dat het eerste geheel lijdelijk is en het tweede niet. Zoo worden ze ook vervoegd als werkwoorden. Een mensch *wordt* geboren (wedergeboren); een mensch bekeert *zich*. 't Eerste geschiedt *aan* hem; het tweede doet hij zelf. Niemand zal een onbekeerde toeroepen: „Wederbaar u!” En niemand zal hem aanraden: „Laat u bekeeren”. Maar ook zal niemand tot hem zeggen: Laat u wederbaren”. 't Is evenals met de gewone geboorte. Een kind wordt geboren, zonder dat het er iets aan of iets tegen doen kan. 't Is daarbij volkomen lijdelijk. Het komt door de geboorte ter wereld en het leeft. Precies zoo is het met de wedergeboorte. Daar doet niemand iets aan dan God. Behalve dat het op zichzelf duidelijk is, wordt dit bevestigd door de geheele Heilige Schrift. 'Tal van teksten kan men aanvoeren waaruit dat blijkt.

„Maar”, zal L. A. S. vragen; „doet God dat zonder middel?” En 't antwoord is: neen. Doch

wat noemt men „middel?” Men is geneigd Gods kracht voor een „onmiddellijke werking” te houden, en van middelen alleen te spreken als men de middelen kan waarnemen met vleesche-lijke of geestelijke zintuigen. En dat geeft ver-warring. „Gij die wedergeboren zijt niet uit vergankelijk maar uit onvergankelijk zaad”; zoo noemt de apostel Petrus de geloovigen.

Het middel dat God voor de wedergeboorte gebruikt is geweest de vleeschwording zijns Zoons, en voor ieder afzonderlijk de werking zijns Geestes. Verder kunnen we niet komen; al het andere, ook de wijze waarop de wedergeboorte plaatsheeft, is voor ons een mysterie.

Schijnbaar maakt men zich met dit antwoord heel gemakkelijk van de zaak af. Doch slechts schijnbaar. Want hetzelfde antwoord moet gegeven worden op elk onderzoek naar het ontstaan van eenig leven, welk het ook zij. Om te weten *hoe* het leven verwekt wordt moet men God zijn, die het leven in zichzelf heeft, en wien te kennen het eeuwige leven is. Uit een zaadje wordt een plantje geboren. Waar zit het kiempje van het leven? Niemand weet het. Dat kiempje gaat leven als het zaadje in aanraking komt met aarde. Waarom niet als het in aanraking komt met asch, of met steen? Niemand weet het. Die aarde is „het middel”. Zeer goed, maar nu begrijpen we er geen woord meer van dan vroeger.

Wanneer wij, menschen, van middelen spreken, dan denken we aan toestanden of gegevens, waardoor voor ons de zaak begrijpelijker wordt. En daar zit de fout. Laat de kennis van het middel ons omtrent de uitwerking even wijs als we waren, dan zijn we geneigd om iets „onmiddellijk” te noemen. Inplaats van te zeggen: wij begrijpen, of zien, het middel niet.

Nu meent L. A. S. het middel gevonden te hebben in iets dat voor ons waarneembaar is. Hij zegt: „Geschiedt de wedergeboorte alzoo door een levengevende daad der macht Gods, evenwel niet zonder middel. Het geloof is uit het gehoor”. Zeker, maar deze tekst wordt hier te onrechte aangehaald. Het geloof is uit het gehoor, maar het geloof is de wedergeboorte niet. Het geloof is aangrijpen, vasthouden wat God aanbiedt, en hij biedt het aan door het woord. Men kan ook zeggen: De zuigeling grijpt den vinger dien ge hem voorhoudt, door de innerlijke kracht die hij met de moedermelk inzuigt. Zeker, maar door dat grijpen wordt de zuigeling niet geboren; hij moet reeds geboren zijn om te kunnen grijpen.

Evenzoo wordt een mensch niet wedergeboren door het geloof; hij moet reeds wedergeboren zijn om te kunnen gelooven. Het woord dat de wedergeborene hoort, is als de moedermelk. Eerst wordt, zoo leert ons de brief aan de Hebreëen, de wedergeborene met melk gevoed; daarna, als hij goed ontwikkelt, met vaste spijsje. De zuigeling, opgroeiende, wordt ook gespeend en krijgt vaste spijsje. Dan gaat hij loopen, en wordt eindelijk een krachtig volwassen mensch. Dat alles lag natuurlijk besloten in zijn ontvangenis en geboorte, maar het *is* zijn geboorte niet. Zoo komt de wedergeborene

tot geloof en groeit daarin op. Het geloof gaat vruchten dragen, en eindelijk komen we allen, naar Paulus woord, tot den toestand van den gezonden volwassen man. Maar dat alles, of schoon opgesloten in onze wedergeboorte, is de wedergeboorte niet.

In zekeren zin kan men zeggen dat het opgroeien het werk van den zuigeling is, want als hij niet zuigt, groeit hij niet maar sterft. Datzelfde wordt ons van de bekeering en het geloof geleerd. Telkens heet het: „Bekeer u!” „Laat u met God verzoenen!” „Geloof in den Heere Jezus en gij zult zalig worden”. Doe het zelf. God gaf u het leven en daarin alles wat noodig is om dat leven tot ontwikkeling te brengen. Maar nooit of nergens wordt ons bevolen: Word wedergeboren!”

Men moet goed oppassen ook de andere zijde, of liever de *geheele* waarheid, te zien, en kan dan veilig, zoo lijdelijk mogelijk zeggen: De wedergeboorte geschiedt geheel onmiddellijk. De wedergeborene doet er niets aan en de middelen die God gebruikt, vallen geheel en al buiten onze waarneming.

Juist op dien waren grond zijn de geloovigen dan ook overtuigd van de zaligheid hunner kinderen, die sterven vóór ze tot oordeel des onderscheids gekomen zijn. En men moge een minuut of een dag lang praten en filosofheeren; geen geloovige laat zich dien troost ontnemen, zoodra hij zelf maar eens in het geval is geweest en een kind jong verloren heeft. Want die troost is geen sluitreden van menschen, maar de logica Gods in het hart van zijn kind.

W.

LEESTAFEL.

„*Stads en Dorpsalmanak „Bethel” voor het jaar 1902*, onder redactie van H Pierson. W. A. Beschoor, 's Gravenhage.

Als naar gewoonte — nu reeds voor de 40ste maal, is tijdig deze almanak verschenen. En evenzeer als naar gewoonte bracht hij een mooie verzameling mengselwerk. Wat hem ditmaal bovenal aantrekkelijk maakt is een goed portret van den redacteur, bij een opstel dat gewijd is aan zijn jubileum. Den 21sten Januari a. s. zal het vijf en twintig jaar geleden zijn dat hij optrad als directeur van de Helderstichtingen. Spare God hem nog vele jaren en stelle hij hem al meer en meer ten zegen in dien heerlijken werkkring.

„*John Monro Gibson. Rots contra zand; of de grondslagen van het Christelijk geloof*. Wenk & Birkhoff, Rotterdam.

In zijn „Ter inleiding om ons standpunt aan te wijzen”, zet de schrijver zijn plan aldus uiteen.

„We zullen eerst eenige redenen opgeven voor ons geloof, dat God bestaat. Bij dezen trap van 't onderzoek zal de Bijbel in 't geheel geen dienst doen als bewijsmiddel. Daarna zullen we eenige van de redenen opgeven, waarom we

gelooven, dat God zich in Zijn Zoon Christus Jezus heeft geopenbaard. Op dezen trap van 't onderzoek zullen de boeken, die als ze bijeen gebonden zijn de Bijbel genoemd worden, gebruikt worden, maar eenvoudig als boeken van mensche lijke schrijvers en er zal mee gehandeld worden volgens de wetten van bewijsvoering. De kwestie van hun inspiratie zullen we niet aanroeren. Vervolgens zullen we eenige van de redenen opgeven, waarom we gelooven, dat we een verslag hebben van deze openbaring en van alles wat ons noodig is te weten ten aanzien van de voorbereidselen ervoor, de gevolgen ervan, een verslag, dat niet alleen in 't algemeen genomen, juist is, maar waarop we kunnen vertrouwen, omdat de mannen, aan wie we 't te danken hebben „gesproken hebben als door den Heiligen Geest gedreven.” Wanneer een reeks van onderzoekingen als deze, eerlijk en oprecht gevolgd zijn, gelooven we dat een oprecht gemoed geen moeite zal hebben om een verstandelijke overtuiging te hebben, dat de Schriften van 't Oude en Nieuwe Testament waarlijk door God zijn ingegeven en nuttig zijn tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing naar de godzaligheid, en als we zoo ver komen, hebben de bewijsvoeringen voor 't Christendom ten volle haar doel bereikt.”

Het komt ons voor dat daarmee tevens gezegd is dat het boek geen wezenlijk nut zal stichten. Duizenden bij duizenden zijn „verstandelijk” overtuigd van de waarheid des Christendoms — verloren gegaan. In verstandelijke overtuiging is Satan misschien verder gevorderd dan de scherpzinnigste Christen. Maar miljoenen juichen voor Gods troon, die zich hier beneden nooit vijf minuten konden verdedigen tegen het „verstand” van anderen.

Er zijn vele Christenen die bang zijn om met wereldlingen in aanraking te komen, om 't even op welk terrein. Zij leven hun eigen leven; verbergen het licht volstrekt niet onder een kooernaam, maar treden niet in 't gewoel des levens en vermijden opzettelijke botsing.

En men vindt er velen die meenen dat het Christendom wel eeuwig nieuw is, maar dat men den vorm, waarin het zich openbaart, gedurig wijzigen moet naar den eisch van den tijdgeest. Verliest het opkomend geslacht hart en gevoel; verdooft het den prikkel des gewetens; welnu, dan moet naar hunne meening, het Christendom zich tot hun verstand richten.

Die verstandstheorie schijnt heel verstandig te zijn. Toch hebben alleen de eerstgenoemden, die door de anderen voor onontwikkeld en achterlijk gehouden worden, invloed, en die verstandigen niet.

Het Christendom is een zaak des *harten* (niet des gevoels, maar des harten, wat heel iets anders is). Ons hart is bedorven en ons verstand is bedorven. Wordt het hart vernieuwd dan zal het verstand gevangen genomen worden onder de gehoorzaamheid des geloofs. Maar wordt het verstand verlicht, dan kan het hart dat verstand er toe brengen om het licht te misbruiken.

Tijdens Jezus omwandeling waren de demonen

het best op de hoogte van 't doel zijner komst, Op hen volgden in helder begrip van de zaak de farizeën. De onwetendsten waren de discipelen. De eersten spraken duidelijk uit dat Jezus een verlosser was door wien zij er ondergingen. De tweeden gevoelden dat hij een verlosser was zooals zij niet begeerden. De derden gevoelden zich verloren en grepen zijn ter redding uitgestoken hand die hen tenslotte — naar hun meening — mee in 't graf trok. „Wij hoopten dat hij het was die Israel verlossen zou!” Maar door die diepte des grafs heen stonden ze met hem op. Want zij hadden een verlosser *noodig* en critiseerden hem niet.

Iemand kan van a tot z de Heilige Schrift geheel verstaan zonder dat het hem in iets anders helpt dan om zijn verdoemenis te zwaarder te maken. Alleen hij die tot de Heilige Schrift komt als de drenkeling die het touw aangrijpt, als de zondaar die van den eeuwigen dood gered moet worden, alleen hij zal die Schrift *waarachtig* verstaan.

Onze vaders, dien men 't gedurig verbeteren wil en dien men steeds nageeft dat ze veel te dogmatisch waren, hebben het zoo juist gezegd in art. 5 van de Confessie. „En wij gelooven zonder twijfeling al wat in dezelve begrepen is, en dat niet zoozeer omdat de kerk die aanneemt en voor zoodanige houdt, *maar inzonderheid omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat ze van God zijn.*”

Wie den tijdgeest in 't geveel komt is als de man die stroomafwaarts zweemt en eindelijk niet meer terug kan. Zoo is hij die uit den Bijbel zal bewijzen dat Jezus is de Christus, „zonder de kwestie van de inspiratie aan te roeren.”

Een boek als „Rots contra zand” is goed voor wie reeds gelooven. Maar die hebben 't niet noodig, want ze weten dat alles reeds veel beter dan met hun verstand, namelijk door hun geloof. En dus verveelt het hun evenals het iemand die goed lezen kan, verveelt om weer met het a. b. c. te beginnen. W.

EEN WERK VAN BETEKENIS.

Zoo mogen we het omvangrijke werk noemen, getiteld :

De Zendingseeuw en Nederlandsch Oost-Indië door S. Coolsma dir. v. h. Zend. der Ned. Zend. Vereen. Utrecht C. H. Breijer.

Er behoort eenige moed toe om een boek als dit: van 900 bladzijden, groot formaat in 2 kolommen niet te grooten druk op elke bladzijde, voor Nederland te schrijven en het licht te doen zien. Want de zendingsijver moge verwakkerd zijn in den laatsten tijd, veel belangstelling is er nog niet, en lust tot kennismaking van de zaken nog minder.

Om te begrijpen wat dit boek bevat, lette men allereerst op den inhoud. Ze is in 't kort als volgt.

Eerst krijgt men de *Inleiding* :

Vestiging van het Christendom in Oost-Indië, vanwege de Roomsche-Katholieke Kerk, en Vestiging en uitbreiding van het Christendom in Nederl. O.-I., vanwege de Oost-Indische Compagnie (1602--1800).

Dan volgt: Java.

I. Batavia,

II. Nederl. Zendingvereeniging,

III. Nederl. Geref. Zendingvereen. en Geref. Kerken in Nederland,

IV. Salatiga-Zending,

V. Doopsgezinde Zendingvereeniging,

VI. Nederl. Zendingsgenootschap,

VII. Java-Comité,

VIII. Bijbelvertaling.

Sumatra.

I. Ermeloesche Zending,

II. Rijnsche Zending,

III. Java-Comité,

IV. Doopsgezinde Zendingvereeniging,

V. Deli-Zending,

VI. Bijbelvertaling,

VII. Nias,

VIII. Batoc-landen.

Borneo.

Celebes.

Residentie Ambon.

Residentie Ternate.

Residentie Timor.

Bali.

Elk stuk is gesplitst in een tal van onderdeelen. Zeer vergemakkelijkt wordt het opzoeken en naslaan door het alphabethisch Register, dat op *namen* en *onderwerpen* terugwijst.

Hoofdzak is de geschiedenis der Zending in onze eeuw, d. i. de 19e, de Zendingseeuw. Hetgeen de schrijver hier levert is de vrucht van zijn arbeid als onderwijzer in deze dingen aan de Zending-kweekelingen. Hij wilde een boek geven ten nutte van hen, die voor de Zending arbeiden, verder voor predikanten, onderwijzers, allen die over de Zending moeten spreken. Ook voor de Zendingen zelf bestemt hij terecht zijn werk, gelijk voor studenten in de Godgeleerdheid.

Nu is de heer Coolsma een man, die recht heeft van spreken en wiens kennis en ervaring zeer groot zijn. Hij heeft in Indië als Zending gearbeid; hij heeft later tal van Zendingen opgeleid en doet dat nog. Hij heeft het groote werk der Bijbelvertaling in het Soendaneesch volbracht, een arbeid, waarvoor elk die er iets van weet, grooten eerbied heeft. Zoo was dan ook te verwachten, dat hij nu iets goeds geven zou en ieder zal, na lezing, moeten erkennen: die verwachting is verwezenlijkt.

De wijze van behandeling herinnert min of meer aan die in het bekende werk van Ds. *Lion Cachet, Een jaar op reis in dienst der Zending.*

Als Ds. L. C. de Gereformeerde Zending in dit boek behandelt, treft u vooral de uitvoerigheid, de nauwkeurigheid der beschrijving, het persoonlijke. Als ge zelf de menschen gekend hebt die besproken worden, ziet ge hen weer in doen en laten voor u. Zij leven en herleven.

Wat nu Ds. L. C. voor één deel van den Zendingsarbeid in Indië deed, doet de heer C. voor het geheel. Met groote nauwkeurigheid beschrijft hij al wat geschied is, noemt feiten, jaartallen, teekent de personen en hun arbeid, geeft allerlei bijzonderheden en doet dit tot den laatsten tijd toe. Letterlijk niets wordt vergeten.

Ontzaglijk veel onderzoek moet noodig zijn geweest om zulk een werk saam te stellen.

Ge wilt iets weten van de Ermelose Zending — over Groot Sangir, — het staat er in. Over het Huwelijk van het Oosten en het oude wordt ge ingelicht maar even goed over Bijbelvertalingen. Dat nu wordt niet dor en droog verhaald als in kroniek of jaartallenboek, neen, de heer Coolsma schrijft ten eerste met *liefde* over de Zending. Ook is hij niet bang zijn oordeel uit te spreken, als de Zending wordt geoefend op een wijze, die hij niet de beste acht. Hij heeft een overtuiging en komt er voor uit.

De wijze van behandeling is zoo, dat men van Zendingveld tot Zendingveld gaat en alzoo Indie als 't ware doorwandelt. Dit heeft veel voor boven de tijd-rekenkundige orde, al was ook in dezen het volmaakte niet te bereiken.

Volledigheid is hier in elk geval bedoeld, en we moeten eerlijk zeggen, dat het moeilijk zou wezen dit doel nader te komen dan hier is geschied.

Een boek als dit hadden we dusver niet, althans niet in onze taal en over onze Oost. Het is trouwens ook alleen te schrijven door iemand die, als de heer Coolsma, zich in de zending heeft ingeleefd, die uit ervaring spreekt en de moeite heeft genomen ontzaglijk veel na te slaan.

Het boek is net uitgevoerd, doch het papier zal, vreezen we, geen eeuw aan den tand des tijds weerstand bieden. Moge het veel worden ter hand genomen en de kennis, de liefde voor de Zending vermeerderen. O wie wellicht den schrijver niet in alle beschouwingen volgt, heeft hier toch een rijke bron van onderrichting, inlichting, bestier en geschiedkennis. Het hier geleverde is een standaardwerk, een kort begrip van lange onderzoekingen, een boek dat zijn maker eert, die aan het slot den Koning der eeuwen de eer geeft.

UIT HET LEVEN.

* * * *Stijlbloemen.*

1. Het leven is maar kort van duur, om dan in 't graf te zinken.
2. Deze dag *eigent* zich tot ernstige gedachten.
3. Men kent den Diana-tempel te Ephese, Herodotus, zijn naam willende vereeuwigen; stak *dien* in brand.
4. Heden verschenen: *Betrachting* over den brief aan de Romeinen.
5. Over de *succuwbedekte* toppen zweefde het maanlicht.
6. P. P. — Handelaar in vleeschwaren; levert franco naastbijzijnd station.
7. Een kamer: prijs per nacht f 1, met ontbijt.
8. Deze bakolie bakt zonder stank.
9. Wie 50 ct. besteedt behalve op brood, krijgt een cadeau.
10. Naar wij verhoppen, zal het ongeluk geen gevolg hebben.

PRIJSVRAGEN.

In het nummer van 7 November 1901 werden de hieronder staande prijsvragen uitgeschreven. Vooral ten behoeve van de nieuwe intekenaren herhaalt de Redactie ze thans.

We schrijven ditmaal, gelijk reeds meer, twee reeksen uit.

A is voor de lezers in het algemeen.

B voor hen die nog niet den leeftijd van 16 jaar hebben bereikt.

Voor **A** stellen we deze drie opgaven:

1. In welk verband staan de geschiedkundige boeken des Bijbels tot de leerstellige? Toon met voorbeelden dit verband aan.
2. Is het streven naar Zondagsrust zonder Zondagsheiliging aan te bevelen?
3. Op welke wijze kunnen we het best den voor onze taal en ons volksleven zoo schadelijken invloed en het even schadelijk gebruik van vreemde woorden en niet-Nederlandschen stijl tegengaan?

Voor **B** dit:

1. Waarom noemen wij ons Protestanten? Wie hebben recht dien eere naam te dragen?
2. Beschrijving van een uitstapje in den zomer.
3. Welke voordeelen heeft de lichamelijke oefening zooals gymnastiek, wielrijden enz. en voor welke verkeerdheden heeft een jongmensch zich daarbij te wachten?

De antwoorden worden ingewacht tegen **15 Januari 1902.**

Zij moeten verzeld gaan van een *gesloten* briefje waar *buitenop* staat:

Een spreuk of teeken.

Ditzelfde dient ook ter *onderteekening* der antwoorden.

Het briefje zelf moet melden:

1. den naam des inzenders;
 2. zijn woonplaats;
 3. zijn ouderdom;
 4. bij wien hij is ingeteekend op *Excelsior*.
- Ieder inzender mag slechts *een* der beide reeksen, of *uit een* der beide reeksen vragen beantwoorden.

Wie alle drie de vragen A goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Bunyan, De heilige oorlog,*” met *100 platen in prachtband.*

Wie twee van de drie vragen A goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Better, Natuur en wet,*” in *stempelband.*

Wie een van de drie vragen A goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Hoogenbirk, Een heel gewone geschiedenis,*” in *prachtband.*

Wie alle drie de vragen B goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Weitbrecht, Heilig is de lente des levens,*” *gebonden.*

Wie twee van de drie vragen B goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*de Pressensé, De familie Hervé,*” *gebonden.*

Wie een van de drie vragen B goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*de Liefde, De scherpschutter van St. Martin,*” *gebonden.*

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

II.

't Was een benauwde tijd voor Israël; en 't was dat reeds eeuwenlang geweest. Na zeven-jarigen strijd was het volk in bezit van het Beloofde Land geraakt. Maar hoe? Zoolang Jozua leefde en de oudsten, die Jozua gekend hadden, leefden, was het dragelijk, ja was er vooruitgang in de volkomen inbezitneming van Palestina. Het ging volgens de belofte, dat God niet op eenmaal volkomen overwinning zou schenken, omdat in zulk een geval de menschen die verdwijnen moesten slechts vervangen zouden zijn door roofdieren. Toch drukte Israels hand zwaar op de oude inwoners; en Israël zelf bleef tamelijk wel zuiver van al te grove afgoderij. Maar nauwelijks hadden Jozua en de mannen die hij gevormd had de oogen gesloten of het volk ging met reuzenschreden achteruit. Het verlaten van den éenen God had ook het verlaten van elkander tengevolge. Israël, scherp onderscheiden in twaalf stammen, had ook voor zijn politiek bestaan den waarachtigen godsdienst noodig. Werd die verlaten, dan viel het twaalfstammig volk uiteen in twaalf op zichzelf machteloze volkjes, die bovendien voortdurend met elkander in burgeroorlog waren.

Het boek der Richteren opent met een recht treurig tafereel, en geeft verder een reeks van vallen en gedeeltelijk opstaan, van afzwerven, kastijdingen en genadige uitredding; maar eindigt somber. We zien aan het einde van dat tijd-

perk van ruim drie eeuwen de gevolgen van een burgeroorlog, ontstaan uit de afschuwelijkste zonde. Geen wonder dat het slot van 't boek is: „In die dagen was er geen koning in Israël; een iegelijk deed wat recht was in zijne oogen”. Naïef teekent Van der Palm daarbij aan: „Dat blijkt wel uit alles!”

't Begin van het eerste boek van Samuel is waarlijk niet beter, voor zooveel het volk aangaat. Maar toch breekt de dageraad aan. Men ziet onmiddellijk: we staan aan den ingang van een nieuw tijdperk. 't Zal, als gewoonlijk in Gods wegen, eerst nog door de diepte gaan. Doch de redding is geboren. Toen Israël in Egypte in de ergste slavernij verzonken was en de Egyptenaren met het volk handelden op eene wijze, waarvan slechts de Godtergende Engelsche concentratiekampen in Zuid-Afrika de wedergade vormen, werd Mozes geboren. En toen het ruim vier eeuwen later in zijn eigen land zoo diep was weggezonken dat er schijnbaar geen redden meer aan was en alleen nog een eindoordeel kon volgen, zag Samuel het levenslicht. En toch moest toen nog de ontzettendste diepte bereikt worden; en dat wel eerst twintig jaren later.

De voorlaatste richter van Israël was een Godvreezend man; maar zonder dat de kracht van zijn godsvrucht instaat was zijn boezemzonde te overwinnen. Hij staat voor alle tijden in de Heilige Schrift als een waarschuwend teeken dat als het *zout* smakeloos wordt, het tot *niets* meer dient dan om weggegooid te worden en

vertreden te worden. Een man, die wel voor zichzelf God zoekt, maar verder alles in zondige goedigheid zijn gang laat gaan zooals 't gaan wil, brengt soms erger onheilen over zijn omgeving en over zijn volk dan een openbaar godlooze. De zonen van dezen vromen vader waren door zijn schuld een geesel voor het volk en een pest voor de maatschappij. Dat duurde tot eindelijk de maat vol was, de ont-knooping kwam, en Eli in zijn val niet alleen zijn geslacht en zijn volk, maar zelfs het teeken van Gods tegenwoordigheid onder Israel medesleepte. „De eere was gevangelijk weggevoerd!”

Het volk werd door de afstammelingen der oude bewoners nog slechts geduld in het land, dat het vier eeuwen reeds bezeten had. 't Was een troep slaven. De wonderteekenen Gods aan de Philistijnen waren noodig om het nog even het hoofd boven water te doen houden. Maar de God des verbonds „blijft getrouw, al zijn wij ontrouw”. Juist op dat cogenblik had het geheele volk erkend dat het woord Gods tot Samuel geschiedde; dat er één man in zijn midden was, die voor 't volk in de bres stond; dat in hem de redding belichaamd was.

Samuel, de „ziener”, was bij de gratie Gods, zonder uitspraak van iemand, als richter de opvolger van Eli. Lange jaren heeft hij het volk gericht naar den wil zijns Gods; en aan het einde zijns leven zou niemand iets kunnen tegenwerpen tegen de bewering dat Israel sedert Jozua nooit de hoogte bereikt en behouden had, waarop het tijdens Samuels bewind stond.

Ook deze zoon had evenwel haar vlekken. Samuel werd oud en zijn zonen moesten als zijn plaatsvervangers reeds nu en dan optreden. Maar dezen wandelden niet in zijne wegen; ze gaven het volk rechtmatige reden tot klachten. 't Is begrijpelijk dat Samuel, die in zijn langdurig richterschap weer aanvankelijk cenheid onder 't volk tot stand gebracht had, toen hij oud geworden was, vreesde dat bij zijn aftreden de oude toestand zou aanvangen en dat hij daarom zijn beide zonen tot richters aanstelde. 't Valt echter te betwijfelen of hij daaraan wijs en naar den wil des Heeren gehandeld heeft. De regeering over Israel erfelijk in 't zelfde geslacht moest komen; als *koning* uit een dynastie moest de Messias kunnen optreden. Maar dat moest geschieden zonder toedoen van het volk, en ook zonder toedoen van den besten richter dien het volk ooit gehad had. Dat God de handelingen der menschen *gebruikt* en leidt, zoodat hij er zijn doeleinden door bereikt, bewijst allermint dat die menschen goed deden. Samuels geheele levensloop toont aan dat Israel aan het einde van het tijdperk der richteren was gekomen; dat het in een overgangstijdperk verkeerde. Aan God moest de keuze van den nieuwen richter of van den nieuwen regeeringsvorm blijven. Dat Samuel daar ingreep door zijn zonen tot zijn opvolgers aan te stellen, bewijst de verdere geschiedenis. Hij heeft daardoor het proces verhaast en... veertig jaren opgehouden!

Samuels zonen neigden zich tot gierigheid, namen geschenken aan en bogen het recht. Hij had hen niet moeten aanstellen; hij had hen

moeten afzetten. Eindelijk werd er een volksvergadering gehouden te Rama; alle oudsten van Israel kwamen daar tot Samuel, met den eisch in naam des geheelen volks: „Zie, gij zijt oud geworden en uwe zonen wandelen niet in uwe wegen; zoo zet nu een koning over ons om ons te richten, gelijk al de volken hebben”.

Dat was zeer verkeerd van 't volk, maar 't was zeer begrijpelijk, in zooverre dat er reden bestond om bevreesd te zijn voor de toekomst. De oudsten van Israel konden de dagen van Eli niet vergeten zijn, die — zelf een godvreezend man — door zijn zonen het volk aan den rand van den afgrond gebracht had. Maar niet alleen is 't altijd verkeerd om de republiek uit te ruilen voor de monarchie — Israel was in geheel eenige omstandigheden. Jehovah was zijn koning; rechtstreeks van hem waren al de wetten, ook de staatkundige. Israel was geen republiek in den gewonen zin des woords. De regeering van Israel was *theocratisch*. De eisch om een koning te hebben was dus afval van God; men vertrouwde *hem* de leiding niet meer toe. Dat stond het volk wel niet helder voor den geest, maar niettemin was het zoo en niet anders. En daarom toen Samuel den Heere aanbad, ontving hij dit antwoord: „Hoor naar de stem des volks in alles wat zij tot u zeggen zullen; want zij hebben u niet verworpen, maar zij hebben mij verworpen, dat ik geen koning over hen zal zijn. Naar al de werken die zij gedaan hebben, van dien dag af toen ik hen uit Egypte geleid heb tot op dezen dag toe, en hebben mij verlaten en andere goden gediend, alzoo doen zij u ook. Hoor dan nu naar hunne stem; doch als gij hen op het hoogste zult betuigd hebben, zoo zult gij hun te kennen geven de handelwijze des konings die over hen regeeren zal.”

In zeer zachte bewoordingen wordt hier toch aan Samuel te verstaan gegeven dat zoowel de zaak van zijn eigen opvolging als de beoordeeling van den wensch des volks door hem verkeerd is opgevat. „Zij hebben *u* niet verworpen, maar zij hebben *mij* verworpen, dat *ik* geen koning over hen zal zijn”. „*U*”, niet „uw geslacht”. „*Mij* verworpen, dat *ik* geen koning over hen zal zijn”. Maar was dat ook in den diepsten zin des woords niet Samuels daad evenzeer? Kiest de minister des konings, die aftreedt, *zelf* zijn opvolger? Was Samuels daad — zonder dat hij er zich zelf van bewust was — niet de eerste schrede tot de vestiging van zijn eigen dynastie? En daarom wordt Samuel door Jehovah tot het volk gezonden met de boodschap dat hun begeerte zal ingewilligd worden indien zij er op blijven staan, maar met duidelijke uitvoerige waarschuwing van al de min aangename gevolgen die het oostersche koningschap voor de onderdanen met zich brengt.

Op bevel des Heeren zegde Samuel het volk (vertegenwoordigd door zijn oudsten) het volgende aan:

„Dit zal de handelwijze des konings zijn, die over u regeeren zal: hij zal uwe zonen nemen dat hij ze zich stelle bij zijnen wagen en zijne ruiters, dat zij vóór zijnen wagen henen loopen,

en dat hij ze zich stelle tot oversten over vijftig, en dat zij zijnen akker ploegen en dat zij zijnen oogst oogsten, en dat zij zijne krijgswapenen maken mitsgaders zijn wagentuig; en uwe dochters zal hij nemen tot zelfbereidsters en tot kooksters en tot baksters; en uwe akkers en uwe wijngaarden en uwe olijfgaarden die de beste zijn, zal hij nemen en zal ze aan zijne knechten geven; en uw zaad en uwe wijngaarden zal hij verdienen, en hij zal ze aan zijne hovelingen en aan zijne knechten geven; en hij zal uwe knechten en uwe dienstmaagden en uwe beste jongelingen en uwe ezels nemen, en hij zal zijn werk daarmee doen; hij zal uwe kudde verdienen, en gij zult hem tot knechten zijn.

Gij zult wel te dien dage roepen vanwege uwen koning, dien gij u zult verkoren hebben, maar de Heere zal u te dien dage niet verhooren."

Na het aanhooren van deze rede vergaderden de oudsten opnieuw om Samuel uit naam des volks antwoord te geven. En 't bleef er bij: met groote meerderheid, wellicht met algemeene stemmen, werd hem gezegd: „Nee, maar er zal een koning over ons zijn; en wij zullen ook zijn gelijk al de volken, en onze koning zal ons richten en hij zal voor onze aangezichten uitgaan en hij zal onze krijgen voeren”.

Ten tweeden male dus: „Wij zullen ook zijn gelijk al de volken”. Gods bedoeling met Israels was juist dat ze *niet* zouden zijn gelijk al de volken.

De zonden der vaderen zijn erfelijk en worden bezocht aan de kinderen. De vaderen begonnen met te zeggen: „Wij zullen zijn gelijk al de volken, die ieder hun eigen koning hebben”; toen Jehovah hun aanraadde: Begeert geen koning, *ik* ben uw koning”. De kinderen eindigden met te schreeuwen: „Wij hebben geen koning dan de keizer van Rome!” toen de ware koning Israels, de eenige dien Jehovah hun op aarde had toegedacht, gesproken had: „Gij zegt dat ik een koning ben; hiertoe ben ik in de wereld gekomen”.

„Jezus de Nazarener, de Koning der Joden:” Dat opschrift boven het *kruis* begon hier geschreven te worden.

Reeds hier, nog voordat iemand in Palestina aan Saul dacht, begonnen de twee lijnen getrokken te worden waarlangs zijn geheel bijzondere geschiedenis voortloopen zou, de goddelijke en de menschelijke lijn, met elkander voortdurend in openbaren strijd, en toch door Gods hand tot een spoor vereenigd.

Saul werd door *het volk* gekozen — terwijl God de zaak toch in handen hield. Van zijn opvolger zou het uit Jehovah's mond heeten. „*Ik* heb mij een koning onder Isai's zonen uitgezien”. Menschelijkerwijze zou men verwachten dat God zou zeggen: „Nu is het met het koningschap uit, want ieder kan zien dat het totaal mislukt is; David is de verkoren *richter*”. Maar neen: onze zonden blijven, en haar gevolgen blijven. Een machtig god zou zich haasten om beide te vernietigen; de almachtige God gebruikt ze, bereikt er zijn doel mede geheel en al ongekrenkt; verzoent ze voor wie zich wil laten

verzoenen; en straft ze aan wie er in blijft voortleven; en lost alles samen op in een goddelijke harmonie.

„Hoor naar hunne stem en stel hun een koning”. Toen zeide Samuel tot de mannen van Israel: „Gaat heen, een iegelijk naar zijne stad”. Er zal in voorzien worden.

Men moet toestemmen dat het volk zich zeer ordelijk gedroeg. Het liet aan Samuel de verdere leiding van de zaak over. 't Vertrouwde op zijne eerlijkheid, die den besten man zou uitkiezen.

De groote zonde, die in den eisch om een koning stak, was voor de oogen des volks verborgen. Maar niettemin, ze bestond. W.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIRK.

II.

In de leerschool

De 22e Februari, de verjaardag van den kleinen George, was nabij, en 't werd bij vader als bij moeder de ernstige vraag, of men aan 't verlangen van het kind zou voldoen en hem op zijn geboortedag een bijtje vereeren.

Vader was er voor; moeder had tal van bezwaren met het oog op de gevolgen. Ten slotte behaalde de wensch van den kleine de overhand en toog vader er op uit, om te Frederiksburg het begeerde te koopen. Dit bleek echter niet aanwezig en moest afzonderlijk vervaardigd worden. Niet zonder heimelijke vrees zag Maria Ball het mooie blinkende gereedschap op George's verjaardag in diens handen overgaan. Die verjaardag ging echter zonder onheilen voorbij.

Enkele dagen later bevond zich August Washington in den tuin. Hij had een jongen boom van een nieuwe soort uit den Ohio-streek ontvangen en dien zelf geplant, in de hoop dat deze soort hier zou willen wennen.

In 't vorige voorjaar was het boompje reeds uitgelopen en alles gaf hoop dat de proef slagen zou.

Maar hoe ontstelde August toen hij, naderbij komend, bespeurde hoe zijn kostelijk boompje gehavend was. Men had op regelmatige afstanden, dicht bij den grond, ringen uit de schors gehakt, en die zoo op zijn bontst geschild, met dwarsstrepn er door. Kortom de boom was reddeloos verloren, blijkbaar met opzet voorgoed vernield.

Toornig kwam de planter thuis, en vertelde zijn vrouw wat hij gezien had. Maria begreep er niets van, en trachtte haar man — ze wist wat belang hij in de proefneming stelde — te doen bedaren, die dan dezen dan dien voor den schuldige hield.

Den volgenden morgen echter liet hij alle mannen van de hoeve, zoover ze bij de zaak konden betrokken zijn, in de voorzaal van zijn huis komen, deelde mee wat had plaats gevonden, en eischte dat de dader zich zou bekend maken.

Niemand echter meldde zich aan.

Juist wilde August zich met nog krasser taal dan zoo even tot zijn volk wenden, toen de deur openging en — de kleine George binnentrad, met zijn blinkend bijltje in de hand. August wierp een blik op zijn zoontje. Het kind keek verbaasd rond, niet begrijpend wat hier gebeurde. Plotseling vloog den vader een gedachte door 't hoofd.

„Gij kunt allen gaan”, sprak hij tot de bedienden. Verwonderd verlieten dezen het vertrek.

Met de anderen was ook George verdwenen, om bij moeder te gaan hooren waarvoor vader toch al de negers had saamgeroepen. Toen 't hem verteld was, liep hij haastig weg.

Eerst tegen den maaltijd ontmoette de vader zijn jongen weer. Op hem toetredend vroeg hij kalm:

„George, hebt gij dat boompje zoo toegetakeld?”

De knaap keek zijn vader vlak in 't gezicht, kleurde en zei toen:

„Ik mag niet liegen, vader, dat weet u. Maar het is niet erg. Ik heb er wat bast afgehakt, om den bijl te probeeren: het hindert toch niet?”

„Jongen”, zei vader, „het hindert zooveel dat mijn lief boompje sterven moet. Ik wou dat een ander het gedaan had.”

„Neen, ik heb het gedaan,” zei George.

De vader kon een oogenblik niet spreken. Eindelijk zei hij.

„Lieve jongen; het bedroeft mij zeer. En toch ben ik ook weder hartelijk blij, dat ik een zoon heb, die niet liegt, die zegt zooals 't is. Ik zal mijn boompje nu niet zoo missen; 't is me vergoed door wat beters.”

En zijn jongen omhelzend, die alles misschien nog niet recht begreep, wischte hij zich een traan uit het oog.

Waarheidsliefde en gehoorzaamheid aan zijn ouders zijn George ook in zijn verder leven bijgebleven. Toen hij later als man tot de gewichtigste ambten werd gercepen, ondernam hij zelden iets van beteekenis, zonder zijne moeder te raadplegen. Eerst haar dood maakte daaraan een einde.

Had moeder wat het verjaargeschenk betreft haar wensch niet vervuld gezien — wèl haar vrees bevestigd — op een ander punt ging het beter. George werd namelijk nu naar school gezonden. Hoe ontwikkelend het zwerven door de velden en bosschen van Westmoreland, 't graafschap waar hij woonde, ook mocht zijn, vader begreep terecht dat zijn jongen met enkel practische levenswijsheid er niet komen kon. Toch had George het dusver grootendeels daarmee moeten stellen.

Er was trouwens reden om een rijken planter, als hij zijn kind onder zijn oogen wilde zien opgroeien, niet al te veel haast met de school te doen maken. Men weet dat het schoolwezen destijds alom veel te wenschen liet, maar hier in Virginia, in een dun bevolkte streek, met zeer weinig schoolkinderen, was het met het onderwijs al bijzonder treurig gesteld. Vandaar dat August Washington reeds zelf was begonnen zijn zoontje in lezen, schrijven en rekenen te onderwijzen. Nu echter zou het de onderwijzer doen, en zoo vinden we dan den kleinen

George weer temidden van een groep kinderen, allen uit de gegoeden stand — de negers leerden niets — gezeten in een vrije ruime zaal, die aan de kerk grensde en ook dienst deed voor de oefeningen van het zangkoor en voor allerlei.

Een schoolopziener in onzen op scholen verlieden tijd zou waarschijnlijk ontzaglijk veel op de school aan de Rapahannok hebben aan te merken gehad. Wel ontbrak hier niet het behoort aantal kubieke meters lucht voor elk kind, wel had men er vrij licht bij dag, maar overigens....

De jeugd zat op stoelen, bankjes of krukken, al naar 't viel, aan een groote tafel, ieder naar hij verkoos. De meesten kwamen op een hit of een ezel schoolwaarts, wegens den verren afstand. De dieren werden dan gestald door den meester, die tevens tegen een kleine vergoeding zorgde, dat zijn leerlingen des middags iets te eten kregen. Zoo ging het vijf dagen van de zes; den zesden was er rust gelijk natuurlijk den eersten der week.

De onderwijzer zelf was iemand die, volgens alle huidige schoolwetten, ganschelijk onbevoegd was zijn gewichtig ambt te bekleeden. 't Was een oud man, gewezen soldaat, met een houten been, nog net goed om de jeugd te hoeden, en naar de zeden van den goeden ouden tijd, de klok te luiden voor kerkdienst en begrafenis. Ook mocht hij de graven maken op het kerkhof.

Men meene echter niet dat zulke toestanden destijds alleen in het verre, dun bevolkte Amerika voorkwamen.

't Is, meenen we, Oberlin, de bekende prediker, die verhaalt hoe hij, een goede honderd jaar geleden, in den Elzas eens voorbij een schuur kwam, waaruit een eigenaardig gebrom, gegons en geloei werd gehoord. Nieuwsgierig wat het zijn mocht ging hij naar de deur en klopte.

Een oud, armelijk gekleed man deed open en Oberlin kwam binnen. Hij zag voor zich... geen koeien of schapen, maar een aantal dorpskinderen, die zich vermaakten met elkaar te bevechten, te spelen, te buitelen enz.

De man, die met een stok in de hand er de wacht bij hield was... de schoolmeester.

„Wat leert gij deze kinderen?” vroeg Oberlin.

„Niets,” was kalmpjes het antwoord.

„Waarom niet?”

„Omdat ik zelf ook niets weet.”

„Maar zijt gij dan schoolmeester?”

„Ik ben zomers varkenshoeder, maar in den winter, als er niets te doen is houd ik school”.

Men zal toestemmen: 't was zeer practisch. 's Zomers op de zwijnen passen, 's winters op de kinderen. Beiden leerden evenveel, en waren althans bij den hoeder betrekkelijk veilig.

De toestand in Westmoreland was gelukkig anders en beter dan de boven beschrevene. De schoolmeester was vóór alles een godvreezend man, daarbij „vervuld van vaderlijke genegenheid jegens zijn leerlingen”, en heel 't jaar door beschikbaar voor de jeugd. Zijn kennis en wetenschap echter waren zeer beperkt, en bepaalden zich tot die der hoofdvakken bovenvermeld, doch in zeer beperkte mate. Wat hem daarentegen van velen onderscheidde was groote getrouwheid in zijn werk. Geen leerling verliet in den regel

„EN ELI ZEIDE: WAT IS DE STEM DEZER BEROERTE?” 1 Sam. IV:14.

de school vóór hij alles wist wat de meester hem leeren kon. Een gebrek van den onderwijzer was — vreemd genoeg in een oud-strijder — gemis aan tucht. De jonge jeugd had al te veel vrijheid, en maakte daarvan een zeer trouw gebruik. Wanorde was dan ook in de school even veelvuldig als straf zeldzaam. Men leerde er in den letterlijken zin al spelend, soms met niet klein geweld, zoodat den armen meester de ooren tuitten. Trouwens, de hier vertoevende jongelui kwamen veelal uit gezinnen waar evenmin tucht en orde heerschte. De Virginische planters zochten vóór alles een makkelijk, weelderig leven en de oud-strijder wist dat en voegde er zich in, al zuchtende. Toch bezat hij in zoo hooge mate de liefde zijner leerlingen, dat zij nooit weigerden te leeren wat hij wenschte; een omstandigheid die ook stoffelijk voor den meester niet zonder vrucht was.

De verhalen, die George vooral in de eerste dagen deed van zijn bevinding bij zijn intrede in de schoolwereld, bevielen moeder weinig en

overwicht over de overige knapen. Mettertijd zelfs verwierf hij zich zonder er moeite voor te doen zeker ontzag, 't welk maakte dat men hem als vanzelf rustig liet.

Doch, gelijk begrijpelijk was, veel vooruitkomen deed George niet; eenvoudig wyl de gelegenheid ontbrak. Vader deed wat hij kon, door voortdurend nog zijn zoon les te geven. Toen 't echter na een jaar nog altijd bleef bij de „eerste beginselen” besloot August den onderwijzer eens op te zoeken. Deze bleek verreweg meer te vreden dan de vader, en roemde zijn jongen leerling als een voorbeeld van vlijt, gehoorzaamheid en leernlust. De bezoeker nam dat alles vrij koeltjes op en zei ten slotte:

„En denkt ge nu, meester, dat hij over een paar jaar wat zal gevorderd zijn? Ge ziet, ik stel den tijd niet te kort.”

„Zeker”, was 't antwoord, „ze blijven hier gewoonlijk tot een jaar of veertien. Daar is alles op ingericht.”

August Washington zei daar niet veel op,

vader nog minder. De eerste vreesde dat het kind van de woestheid zijner makkers zou te lijden hebben; de laatste vreesde minder daarvoor, doch dat zijn jongen al heel weinig zou vorderen. Vroeg hij hem echter hoe hij leeren kon als de jongens om hem heen zulk een geweld maakten, dan was het antwoord:

„Ik stop mijn vingers in mijn ooren, vader, en dan kan ik heel goed leeren, al maken ze nog zoo'n leven”.

't Bleek later bij onderzoek dat George volkomen de waarheid had gezegd. Wat betreft het gevaar dat zijn persoonlijke veiligheid liep tusschen der wanorde, dit bleek weldra zeer gering te zijn. Immers George, hoe jong ook, bezat al heel

spoedig zeker

schoon hem nu veel duidelijker werd. Wat hem groot genoege deed was de blijkbaar oprechte genegenheid, die de meester voor George uitsprak. Blijkbaar had de goedhartige oude man den kleinen jongen lief. „'t Is een vroom kind.” „zei hij, „en ik moet openlijk zeggen, dat zelfs de oudste jongens nog orde en gehoorzaamheid van hem leeren kunnen. Ik zeg u eerlijk, mijnheer Washington, ik heb nog zelden zulk een knaap gehad.”

„Nu ja,” zei de vader, „hij zal zijn deugden en zijn gebreken hebben als iedereen, maar gehoorzaam en oprecht, ja dat is hij”.

Een paar jaar gingen voorbij, George had het op school niet moeilijk, leerde misschien wat al te vlug naar den zin van den meester, en kon al zijn vrijen tijd gebruiken om vaders landgoed in lengte en breedte te doorkruisen en velerlei op te merken, iets waarvan het nut later blijken zou. Geen heuveltop liet hij onbezocht, geen beek die hij niet eens doorwaadde. Hooge boomen werden beklommen, bergholen doorzocht en hoe ruwer het pad was hoe liever George het bewandelde. Urenlang kon hij zoo dwalen door de velden en wouden, nu eens alleen, dan weer door een paar schoolmakers of een neger verzeld. Steeds merkte hij scherp op, vroeg van allerlei en reeds op den leeftijd van negen jaar wist hij van vaders landgoed, hoe ontzaglijk groot het ook zijn mocht, meer dan menig opzichter die er zijn ganschen dag op doorbracht.

NIEUW EN GOED.

Is het noodig zich in spreken en schrijven te onthouden van 't gebruik van wat te oud en te ver is om nog algemeen bekend te zijn, veel meer nog is in onzen tijd vereischte zich in acht te nemen wat het nieuwe betreft.

Men zal misschien met het oog op ons vorig opstel zeggen dat het nog al lastig is, het juiste midden te houden. Dat is ook zoo. Pope, dien we nog eens aanhalen zegt dat reeds als hij verkondigt:

In words like fashion
the same rule will hold,
Alike fantastic
wether too new or old,
Be not the first
by whom the new are tried,
Nor yet the last
to lay the old aside.

Dat wil zooveel zeggen als:

Van woorden geldt hetzelfde als van de mode. Al te nieuw en al te oud is even dwaas. Wees niet de eerste die met de nieuwe de proef neemt. Maar evenmin de laatste die de oude afdankt.

Heel mooi, maar meer voorzichtig dan afdoende.

Gelijk de taal oude woorden verliest, om de redenen die we pas bespraken, komen er ook nieuwe bij. Dit kan niet anders. Woorden als

stoomboot, snelreën, gloeilicht, konden onze vaders niet hebben, wijl 't geen er mee aangeduid wordt eertijds niet bestond. Geheel nieuw zijn eigenlijk die woorden niet; nieuw is alleen de saamstelling, net als b.v. in *houtwol*.

Van de dwaze en laffe gewoonte der meeste Nederlanders om als iets nieuws uit den vreemde komt — wat natuurlijk vaak gebeurt — ook den vreemden naam maar klakkeloos over te nemen spreken we nu slechts terloops. Zoo zijn we gekomen aan woorden als:

velocipède
tender
wagon
telefoon
type-writer
automobile

die allen zeer goed zijn te vervangen door Nederlandsche, als men maar wil en nadenkt.

Nog dwazer is het nieuwe, vreemde woorden in te voeren als men *goed-Nederlandsche* heeft b.v.:

étage
meeting
debat
applaus
surplus
mille.

Maar zoo'n vreemd woord staat ook zoo „kranig”!

* * *

Niet echter alleen nieuwe dingen geven nieuwe woorden of namen aan. Er is meer.

Even verkeerd als het bovengenoemde is het uitdrukkingen te gebruiken die uit vreemde talen genomen, doch aan de onze vreemd, eenvoudig in Hollandsche woorden worden omgezet. Wat uit zulk letterlijk vertalen wordt ziet men vaak in Fransche uitdrukkingen, die in België in 't Vlaamsch zijn omgezet b.v. ijzeren weg” (spoorweg) Fransch: *chemin de fer*, „prijs aan 2 franken: *prix à deux francs*.

In onze taal doet men soms niet minder dwaas, b.v.:

rond de tafel (Eng).

Uw kennis maken (Fransch).

Zie van te voren verheugen op Zondag (Duitsch).

Even deswege (Duitsch).

't Zich goed laten smaken (Duitsch).

en voorts al wat we kort geleden aanhaalden. Dergelijk nieuws late men vooral rusten. Het deugt niet.

* * *

Werkelijk nieuwe, bruikbare woorden ontstaan echter niet alleen tengevolge van het ontstaan van nieuwe dingen. Meer werkt mee.

Allereerst werken er de dichters toe mee en de schrijvers die frisch, krachtig, oorspronkelijk zijn, die voor hun gedachten het beste woord zoeken.

Zoo kregen we uitdrukkingen als:

verweesde kinderen
ontmergde knechten
verdoffen
berggeronk
verglimmen.

Gelijk de geleerde menschen en letterkundigen zoekt echter ook het algemeen steeds onwillekeurig naar nieuwe zegswijzen. Met recht rept men van de „spraakmakende gemeente”. Wat zij voor brengt is in tal van woorden en zegswijzen aan te toonen, die soms weer verdwijnen, doch ook wel stand houden. Zoo b.v.:

een slof (broodje)
 een gijntje (voorwendsel)
 een misse boel
 een sloome jongen enz.

Het kan natuurlijk voorkomen dat een schrijver of spreker een denkbeeld heeft, waarvoor hij in de taal niet de rechte uitdrukking vindt. Het duidelijkst wordt dit als men b.v. in het Nederlandsch wil vertalen woorden als:

esprit de corps
 Schadenfreude
 sneer
 logos
 qualitate qua.

Vindt nu een schrijver een woord uit dat werkelijk de bedoelde gedachte weergeeft, dan is dat natuurlijk een nieuw woord.

Eveneens wanneer hij voor een bestaand een beter vindt, dat het begrip juister, schooner, krachtiger uitdrukt. Men kan bij *sommige* schrijvers en dichters hiervan de voorbeelden aantreffen.

* * *

Dit al is begrijpelijk, maar minder te vatten is, dat in den laatsten tijd een aantal mannen en vrouwen zich geroepen schijnen te achten heel onze taal en stijl en wat daar meer zij te vernieuwen, te herscheppen tot . . . ja tot wat?

Tot iets wat niemand vat, behalve *misschien* degene die 't schrijft.

Het is zeer mogelijk, dat iemand zoo overstelpt is en vol van gedachten, dat hij de taal te arm vindt om die te uiten. 't Is ook nog enigszins mogelijk, dat dit tegelijkertijd als 't ware aan ettelijke dozijnen menschen tegelijk overkomt. Doch ook dan nog begrijpen we niet, hoe men er toe komt een taal te schrijven en een stijl, als waarvan *Excelsior* nu in een paar nummers voorbeelden heeft gegeven ter waarschuwing.

De stijl dier lieden is hoogst zonderling, uitlandsch, „achterste-voren”, krom.

Doch bepalen we ons ditmaal tot de woorden.

Die zijn heel veel verbasterd Fransch, en het Nederlandsch is voor driekwart onzin. Getuigen de „versjes” die in dit blad werden besproken.

Wat is b. v.:

kolke-kelken
 uitkruien
 oudlief
 straf-oud-blauw-groen
 een recht-oppe lans
 het bont-stil-leege
 Rein-leven-pijn
 paarden-beweeg-?

Of wat beduidt een zin als deze:

„De armen ont-kleedden het lichaam, stroef streng-schokkig de dikke-slang-armen; maar

van: nu niet van zacht, lief, mooi; niet van: het leven, geluk van levens-niet-voeling-alleen, de wil, mooi, goed-mooi de wil-in-de-daad-toch-nu; ree, niets, de vooruitgang” enz.

En zoo gaat het voort, een zin — vergeef me, een onzin van 14, zegge veertien regels.

Zoo schrijft een der meest genoemden uit de nieuwe-letteren kraam.

Is 't niet tijd boven de fabriek die zulke dingen levert te schrijven: *Hier morst men.*

Onze taal bezit groote samenstellende kracht. Dit reeds stelt ons instaat nieuwe woorden te vormen. Evenzoo kunnen we dat door afleiden. Wie het gevoel en de gaaf er voor bezit, kan onze taal zodoende zeer verrijken. Toch wachte men zich altijd voor het onbegrijpelijke. De „nieuwe letteren” zijn in dit opzicht heilzaam als *waarschuwing*. Doch men vergeet niet, dat het bij de nieuweren goeddeels is zucht tot wat vreemds en opzienbarends, gebrek aan schoonheidsgevoel bij overmaat van eigendunk, lust tot navelvolg van enkele krompraters en niet het minst een revolutiegeest, die ook spreekt uit al wat deze „nieuweren” ten gehoor brengen.

Nieuwe woorden te vinden — maken kan men ze doorgaans niet — staat aan elk vrij, die zijn gezond verstand laat werken en niet raaskalt. Maar hij dient bevoegd te zijn tot oordeelen, bevoegd door kunde, smaak, gevoel. En in dezen zijn de besten wel eens gestruikeld o.a. Bilderdijk.

* * *

Het nieuwe woord komt te pas:

1o. als het een ledige plaats vervult, onmisbaar is; b.v.

houtwol,
 ijsglas,

2o. als het mooier, geschikter, krachtiger is dan het bestaande; b.v.

reeds naast *bereids*
wijl „ naardemaal
afbeelding voor afzetsel
hinderen „ moeien
nut „ oorbaar

Is het nieuwe woord niet beter dan het oude, is het gestolen uit een vreemde taal, 't zij al of niet verhollandscht, geeft het niet meer duidelijkheid, dan dient het *niet* gebruikt. Daarom deugen woorden niet als

voorradig
 geëigend
 verkapt
 even daarom
 zich onderstaan enz.

Het nieuwe woord moet altijd *taalkundig goed gevormd* zijn.

Hiertegen wordt veel gezondigd.

Ik kan wel spreken van een *ijselijk*, maar niet van een *ijsbaar* verhaal. Uit vergelijking ziet men de reden.

Leedvermaak deugt niet, *wijl* het beduidt dat leed vermaak heeft, en dat is de bedoeling niet,

wolkbekranst is niet goed wijl het nooit kan beduiden: bekranst met wolken, wat men er toch mee wil aanduiden.

„Ik ben *hoogstens* verblijd,” is af te keuren als men bedoelt: *ten hoogste*. Want het wil alleen zeggen: Op zijn hoogst genomen, ben ik blij.

Pas dit nu toe op nieuwe woorden, dan is duidelijk, dat men steeds in 't oog heeft te houden of zij wel uitdrukken wat men bedoelt. Worden als *wilvol*, *inhebbend gezelschap*, *onderhavig*, *moedigbaar* enz. zijn eenvoudig niet-Nederlandsch. „Onmoeite” voor nuttelooze, moeite deugt niet.

Een nieuw woord dient daarbij nauwkeurig weer te geven wat men wil uitdrukken, prenten *kleuren* is beter dan prenten *afzetten*
 binnenloopen " " "*havenen*
 recht maken " " "*rechten*
 (een toren rechten).

Niet ieder is de man om wat nieuws te scheppen. Daarbij geldt hier vooral

quod licet Jovi non licet bovi,
 wat we om goede redenen maar zóó vertalen:

Alleen de bevoegden mogen in dezen handelen. Dat het echter de onbevoegden maar al te dikwijls doen, bleek reeds in Huyghens tijd. Althans hij zegt:

Dirck hoorde letterlien,
 die met den andren naast elkander spraken
 Van nieuwe woorden in

hun moedertaal te maken.
 En zei: er, scheidt er uit!

Het is een zot bedrijf,
 Daar gij mee bezig zijt!

Dat zweer ik bij mijn wijf,
 Haar toemelooze tong.

Die maakt wel zóó veel woorden,
 Gij zocht er niet één nieuw
 te maken, zoo gij 't hoorden.

UIT HET LEVEN.

* * *Twice — één.*

't Geldt in Geneeskunst als in Politiek:
 Doet elk er aan, de een maakt den ander ziek;

* * *Vuur en ijs.*

Weleer trof Mahomed in 't Paradijs
 Een haan ten halve vuur, ten halve ijs.

Wanneer de man eens wederkwam,
 Zeg op de beurs te Amsterdam,
 Hij stond van hanen legio versteld,
 Vuur voor hun eigen heil, het ijs als 't
 [andren geldt.

* * *Niet hetzelfde.*

Jan spreekt van 't „Bijbelboek, terecht geprezen”
 Ik hoorde wel zoo lief nog: „veelgelezen”.

* * *Voorzichtig.*

Hoed u voor gladde paan;
 Die dwaasheid schuwt is wijs.
 De wijze treedt op 't land,
 De zot danst op het ijs.

* * *Leer om leer.*

Ik houd niet van trotsche mensen, die mij
 steeds op een afstand houden, zei iemand.

„Och, zei een ander: 't is een groote troost, dat
 zij dan vanzelf ook ver van u blijven.”

* * *Vooruitgang.*

Zooals bekend is zal men waarschijnlijk over
 enkele jaren in 33 dagen de reis om de wereld
 kunnen doen, o.a. langs den grooten Siberischen
 spoorweg.

Twee eeuwen geleden duurde het ± 33 maal
 zoo lang.

* * *Vlaamsche wijsheid.*

Jan bedenkt 'et,
 Piet volbrengt 'et,
 Klaasken laakt 'et,
 Och, wat maakt 'et?

VRAGENBUS.

In vele opzichten week de inrichting van den
 tempel van Salomo af van die des tabernakels
 door Mozes opgericht. Mozes bouwde „naar het
 voorbeeld dat hem op den berg getoond was.”
 Stond het Salomo vrij zooveel en groote wijzi-
 gingen aan te brengen?

PRIJSVRAGEN.

Op de prijsvragen, den 7en November II. uitge-
 schreven en den 7en Januari II. herhaald, kwamen
vijf antwoorden in; en wel:

1e. Op *Serie A*,
 van J. v. d. W. te N.,
 waarvan No. 1 *goed*, ofschoon de *vorm* beter
 kon zijn.

No. 2 en No. 3 *goed*.
 van D. J. te L.,
 waarvan No. 1 *onjuist*; de verhouding is o. i.
 niet zooals D. J. aangeeft.

No. 2 en No. 3 *goed*, maar zóór kort.

D. J. denkt wat al te veel aan zijn zinspreuk:
 „Tijd is geld”.

2e. Op *Serie B*,

van J. B. te H.,
 alle drie *goed*;

van P. B. te S.,

No. 2 *zeer goed*,

van W. B. te W.,

No. 2 *goed*.

De prijzen zijn reeds verzonden:

aan J. v. d. W. te N., 1 Ex. Bunyan, De heilige oorlog.

aan D. J. te L., 1 Ex. Bettex, Natuur en wet.

aan J. B. te H., 1 Ex. Weitbrecht, De lente des levens.

aan P. B. te S., en aan W. B. te W., ieder
 1 Ex. de Liefde, De Scherpschutter.

Alle gebonden.

Binnen kort schrijft de Redactie twee nieuwe
 series prijsvragen uit.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

III.

„Gaat heen, een iegelijk naar zijne stad.” Met dit woord had Samuel de volksvergadering van zich gelaten, en was hij zelf heengegaan. „Hoor naar hunne stem,” had de Heere tot Samuel gesproken, „en stel hun een koning.” Terecht vatte Samuel dit bevel op zooals het bedoeld was. Niet: ga nu het geheele land door en zoek een geschikt man; maar: wacht tot ik u eerstdaags den tot koning door mij verkorene zend en handel dan in mijn naam en krachtens mijn opdracht. En daarmede trad Samuel voorshands van het tooneel, en gingen de zaken haar gewonen gang.

Uit den kleinsten stam van Israel had God zich den aanstaanden koning gekozen; uit Benjamin. Benjamin was het tegenovergestelde van Juda, welke stam den waren, den eenigen Koning zou voortbrengen.

„Juda, gij zijt het, u zullen uwe broeders loven; uwe hand zal zijn op den nek uwer vijanden; voor u zullen zich uws vaders zonen nederbuigen. Juda is een leeuwenwelp! Gij zijt van den roef opgeklimmen, mijn zoon! Hij krompt zich; hij legt zich neder als een leeuw, en als een oude leeuw; wie zal hem doen opstaan?”

„Benjamin zal als een wolf verscheuren; des morgens zal hij roef eten en des avonds zal hij buit uitdeelen.”

De koning, dien God zelf over zijn volk zou

aanstellen, had tot veldteeken het koninklijke dier, de machtige leeuw. De koning, dien het volk op eigen verlangen kreeg, had zijn zinnebeeld in den verscheurenden wolf, de caricatuur van den trouwen herdershond.

Het was nog niet lang geleden — stokouden van dagen konden het zich misschien nog herinneren — dat de stam van Benjamin ter nauwernood aan algeheele verdelging was ontkomen. Binnen Benjamins landpale was een zonde gepleegd, waarvan gansch Israel als een eenig man uitriep: „Zulks is niet geschied of gezien van dien dag af, dat de kinderen Israels uit Egypte zijn opgetogen tot op dezen dag; legt uw hart daarop, geeft raad en spreekt!” Maar schande boven schande, gansch Benjamin had de zijde gekozen van den misdadiger. In den burgeroorlog, die daarop ontbrandde, had Benjamin eerst als een wolf verscheurd en den buit verdeeld, maar daarna het onderspit gedolven op zoo ontzettende wijze, dat de overige stammen oogluikend den maagdenroof bij Silo moesten toestaan, omdat „de vrouwen uit Benjamin verdelgd waren.”

Uit dezen stam, den geringsten van Israel, die slechts bij genade van de overige stammen was blijven bestaan, gaf God Israel den eersten koning. Saul zelf noemde zich een zoon uit het kleinste geslacht van den kleinsten der stammen. De aard van zijn stamvader woonde evenwel in dat „kleinste” geslacht. Kis, Sauls zoon, wordt in 1 Sam. IX een „dapper held” genoemd. Die eigenschap was in ruime mate

op zijn zoon overgegaan. En daarbij had de jongeling Saul het voorrecht, dat in de oogen van alle heidensche volken een vereischte was en altijd zooveel invloed heeft op volksmassa's: hij was schoon, „ja er was geen schooner man dan hij onder de kinderen Israels; van zijne schouderen en opwaarts was hij hooger dan al het volk.” Ook hierin de tegenstelling van den stamvader des waren konings van Israel. Toen Samuel den oudsten broeder van David voor Gods verkorene hield, sprak Jehovah tot hem: „Zie zijne gestalte niet aan, noch de hoogte zijner statuur, want ik heb hem verworpen; want de mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan.” 't Schijnt dat David, hoewel hij zeer schoon en welgemaakt was, door zijne gestalte zich in 't geheel niet onderscheidde. Maar thans kreeg het volk een koning „gelijk de andere volken hadden”; geen vredevorst, maar een rechte soldatenkoning.

Blijkbaar was Kis een der aanzienlijken uit den stam van Benjamin, een der hoofden. Hij leefde als landedelman. Men kan zich dat wellicht het best voorstellen, door te denken aan een der voorname Boeren uit de Zuid-Afrikaansche Republieken.

Door een zeer alledaagsch voorval, gelijk het ieder overkomen kan, langs zeer gewone wegen, leidde Gods voorzienig bestel Saul tot Samuel. Een troep ezellen, die op het ruime landgoed in vrijheid weidden, was weggelopen en dus tijdelijk voor Kis verloren; een gebeurtenis die in dun bevolkte landen elken dag voorkomt. Niets natuurlijker dan dat Kis zijn zoon Saul met een der lijfeigenen uitzendt, om de verdwaalde beesten terecht te brengen. Dagenlang zwierven die beiden rond, het land door, van hoeve tot hoeve, maar vruchteloos; tot eindelijk Saul, vreezende dat vader Kis ongerust zou worden over het lot zijns zoons, besloot terug te keeren. Met den lijfeigene van zijn vader was Saul op familiaren voet. De wijze waarop hij met hem omgaat, toont een flink, open karakter, dat zich gemakkelijk geeft. Ze reizen samen en gaan met elkaer om als een paar vrienden. De „jongen”, de lijfeigene, wil nog één middel beproeven; „er is in „deze stad”, waarschijnlijk in Rama, waar Samuels „huis”, zijn landgoed, was, een man Gods, een geëerd man, al wat hij spreekt, komt zekerlijk. Laat ons derwaarts gaan, misschien zal hij ons den weg aanwijzen, op denwelken wij gaan zullen.”

Deze opmerking van den lijfeigene werpt een eigenaardig licht op de toestanden onder Israel. Men stelt zich zoo licht een richter over Israel voor als een president van een Republiek, die bepaald aangesteld was als eerste regeeringspersoon b.v. als president Krüger te Pretoria. Ze stonden tot het volk meer in de verhouding waarin de legeraanvoerders der oude Germanen tot hun volk stonden. Als de nood aan den man kwam, als er iets bijzonders te verrichten was, waren zij de eens voor goed aangewezen personen, van wie 't gros des volks wist en verwachtte dat bij hen meer dan gewone moed en doorzicht te vinden was. Ze regeerden meer door invloed dan door macht. In de afgelegen

landstreek, waar Saul woonde, was Samuel ter nauwernood half bekend. In de volksvergadering, die over zijn lot beslist had, was door dit krachtige, frissche natuurkind geen belang gesteld. Samuel is hem een vreemde. En zoogenaamd toevallig heeft de lijfeigene wel eens van hem gehoord.

Het eenige bezwaar van Saul tegen het plan van zijn ondergeschikte is, dat hij niets heeft om den man Gods als belooning voor de gevraagde voorzegging aan te bieden; zelfs hebben ze geen levensmiddelen meer bij zich. Maar de lijfeigene heeft nog een geldstuk bij zich, dat naar zijne meening voldoende is om den „ziener,” die moet aanwijzen waar de ezellen te vinden zijn, voor zijn moeite te beloonen. Uit verscheidene verhalen in de boeken des Ouden Verbonds blijkt dat het slechte, de waarzeggerij, die onvermengd bij de heidenen te vinden was, en het goede, het profetisme, dat alleen onder Israel zich openbaarde, bij het volk Gods niet zelden dooreengestremeld was. Men werd tot ziener opgeleid in scholen evenals thans de predikanten voor hun ambt gevormd worden. En gelijk er ten allen tijde predikanten gevonden zijn, die hun ambt eenvoudig voor een broodwinning hielden, zoo kon Israel profeten aanwijzen, die het „ziener” of profet zijn als een winstgevend baantje beschouwden. Saul en zijn lijfeigene dachten van Samuel niet anders, dan dat hij alles wat ze weten wilden zeker kon mededeelen, maar het niet zonder redelijke belooning zou doen.

Zoo gingen zij. Zoo leidde God door heel gewone omstandigheden hun weg naar de stad, waar de man Gods was. In den namiddag kwamen zij daar aan. De jonge meisjes waren juist bezig buiten de poort te gaan om water te putten: 't welk op bepaalde tijden van den dag geschiedde, omdat men in het Oosten geen begrip heeft van den overvloed van water, waaraan wij in onze streken gewend zijn. De stad lag op een berg, zoodat Saul en zijn lijfeigene moesten „opklimmen door den opgang der stad”. Zij ontmoetten de maagden, die uitgingen om water te putten en vroegen naar den, daar welbekenden, ziener. Ze konden niet gelukkiger komen. Samuel was in de stad; zou hoogstwaarschijnlijk in zijn huis aange troffen worden; en in elk geval te ontmoeten zijn, want hij had heden de leiding van eene offerplechtigheid „op de hoogte”.

De tabernakel Gods was aan één bepaalde plaats. Maar buitendien werd de ware God vereerd op hem gewijde hoogten, waar een huis of een tabernakel tot zijn dienst was opgericht. Daar werden ook aan hem offers gebracht. Dien dag werd door de inwoners van Samuels stad een dankoffer gebracht. Na het offer zouden de genoodigden aanzitten om gezamenlijk het heilige offervleesch in het gewijde huis te eten.

Den hun gegeven raad volgende haastten Saul en zijn „jongen” zich om Samuel nog thuis te vinden. Schijnbaar kwamen zij te laat, doch slechts schijnbaar. De kleinste voorvallen regelt Gods vinger tot op de seconde. Den dag tevoren had Jehovah aan Samuel geopenbaard:

„Morgen omtrent dezen tijd zal ik een man tot u zenden uit het land van Benjamin; dien zult gij ten voorganger zalven over mijn volk Israel, en hij zal mijn volk verlossen uit der Filistijnen hand; want ik heb mijn volk aangezien, dewijl hun geroep tot mij gekomen is.”

Samuel gaat gewoon zijn gang; God zal hem den uitverkoren man doen ontmoeten. Hij wacht den volgenden dag niet thuis het bezoek af, maar begeeft zich daarheen, waar zijn plicht hem roept. Terwijl hij de „hoogte” nadert, ziet hij twee jonge mannen aankomen. De een trekt door gestalte en voorkomen onmiddellijk zijne aandacht. „Samuel zag Saul aan.” Hij zag hem aan met een blik, die een vraag aan Jehovah was, of deze man misschien de persoon was, van wien hem gisteren gezegd was, dat God hem tot zijn profeet zou zenden. En dadelijk „antwoordde hem de Heere”: „Zie, dit is de man van wien ik u gezegd heb: Deze zal over mijn volk heerschen”.

Slaat Samuel nu dadelijk de handen aan het werk? Neen; God zou den man tot Samuel zenden; niet omgekeerd, Samuel tot den man. De profeet gaat dus, schijnbaar zonder op Saul acht te slaan, voorbij. Maar Saul, die van niets wist, wendde zich onder goddelijke leiding tot Samuel met de geheel natuurlijke vraag: „Wijs mij toch, waar is hier het huis des zieners.” Thans wist Samuel met volkomen zekerheid wien hij voorhad. Vandaar zijn antwoord: „Ik ben de ziener; ga op voor mijn aangezicht op de hoogte, dat gijlieden heden met mij eet; zoo zal ik u morgen vroeg laten gaan, en alles wat in uw hart is zal ik u te kennen geven.

Want wat aangaat de ezellinnen die gij heden vóór drie dagen verloren hebt, zet uw hart daarop niet, want zij zijn gevonden; en wiens zal zijn al wat in Israel begeerlijk is? Is het niet van u en van het gansche huis uws vaders?”

Vreemde gewaarwordingen moest dit antwoord in Sauls hart opwekken. Maar toch begreep hij er niets van. Wat kon deze man met hem voorhebben? Hij antwoordde: „Ben ik niet een zoon van Benjamin, van den kleinste der stammen Israels? En mijn geslacht, is het niet 't kleinste van al de geslachten van den stam Benjamins? Waarom spreekt gij mij dan aan met zulke woorden?”

Voorloopig gaf Samuel geen nadere inlichting; tenminste niet in woorden. Het denkbeeld van iets bijzonders moest in Sauls hart postvatten, ontkiemen, rijp worden; maar hem niet op 't lijf geworpen worden. Aan den offermaaltijd kregen Saul en zijn lijfeigene de eereplaats, waardoor vanzelf de aandacht der overige aanzittenden op hem gevestigd werd, en toch ook weer niet op hem alleen; evenals het Saul te denken gaf. Het beste van het vleesch werd Saul voortgezet en daarbij kwam hij te weten dat dit reeds den vorigen dag voor hem bestemd was.

Dien nacht na afloop van den maaltijd was Saul de gast van Samuel. De alya, de kleine kamer op het platte dak, was als naar gewoonte het vertrek waar de gast den nacht doorbracht. Maar vóór gastheer en gast zich ter ruste

begaven, bleef de eerste met den laatsten nog een poos in gesprek. Nu eerst waren zij alleen en was voor Samuel de tijd gekomen om nader kennis te maken met den man, dien Jehovah tot zoo hoogst gewichtig doel tot hem gezonden had. „Samuel sprak met Saul op het dak”. De volle waarheid zeide hij nog niet; hij bereidde hem voor op 't geen stond te geschieden. W.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIRK.

III.

Welbestede jaren.

Eenige jaren verlieden. Het gezin was vermeerderd en de vader had, al werd hij niet door zorgen voor het tijdelijke gekweld, niet langer maar één kind dat zijn zorgen vereischte.

Gelukkig dat George deze niet in de eerste plaats meer noodig had. De „eerste beginselen” mitsgaders al wat daar verder volgt had hij, zoover de school het althans vermocht te geven, zich zonder eenige moeite eigen gemaakt. Reeds lang vóór den bestemden tijd was de leerling „uitgestudeerd”, tot niet geringe verbazing der andere kweekelingen, die zoo iets zich nooit in 't hoofd hadden gehaald.

Maar George had nu eenmaal iets buitengewoons, waardoor allen zijn meerderheid, en dat gewillig, erkenden. Dat gold bij de lessen maar niet minder bij het spel. Voor en na en tusschen de schooltijden werd er gespeeld en geravot, als om zich schadeloos te stellen voor de leeruren die toch al voor velen hun naam slechts half verdienden. Men had toen nog niet dat stelsel van oefeningen, 't welk, bekend als „gymnastiek”, tot op zekere hoogte een weldaad voor ons levend geslacht kan heeten, dat door allerlei oorzaken steeds verzwakt en lichamelijk minder wordt. Gymnastiek was toen echter nog minder noodig, vooral bij een volk van Engelschen bloede, onder 't welk de „sport” altijd in eere is geweest. Men was destijds evenwel nog niet zoo dwaas om van de ontspanning inspanning te maken, en zich voor zijn plezier 't lichaam te bederven, of den dood te belooopen om den wille van een eerepenning in een wedstrijd!

Voor gezonde lichaams oefening in de vrije natuur boden de heuvelen en bosschen en dalen van Westmoreland alle gelegenheid, en de jongelui maakten daarvan een meer druk dan dankbaar gebruik. George was hierbij onder de eersten; hij regelde veelal de spelen en tochtjes, en had als de jonge jeugd soldaatje gespeeld bijna altijd 't opperbevel, zonder dat iemand 't hem misgunde. Hij bezat ten volle wat de Engelschen noemen „protecting manners”, die eigenschap waardoor anderen iemands meerderheid gevoelen, zich hem toevertrouwen. Daaraan paarde hij iets vriendelijks en oprechts, dat allen aantrok. En 't is geen wonder dat we bij een zijner levensbeschrijvers dit getuigenis vinden:

„Op den leeftijd van tien jaar was hij reeds een man.”

Toen George op zijn tiende jaar de school verliet — wat het verstandigste was dat hij doen kon — ontving hij van den onderwijzer een getuigschrift dat van lof en prijs overvloedde. Trouwens, zoowel zijn gedrag als zijn vorderingen waren voorbeeldig geweest; zelfs de wijze waarop hij zijn boeken en schriften behandelde bewees zijn zorg en nauwkeurigheid. Vaak had hij deswege, gelijk om zijn vlijt en wat dies meer zij, lof ingeogst en het getuigschrift herhaalde dien met kracht van woorden. Trouwens de schoolboeken van George Washington zijn er nog, en wekken nog de aandacht van den beschouwer, wegens hun netheid, een eigenschap die schooljongens zoomin in de nieuwe wereld als in de oude pleegt te kenmerken. Het kind bewees wat de man worden zou. Zulke kleine trekken zeggen veel.

Doch het schoonste getuigschrift dat onzen vriend uitgereikt kon worden was ongetwijfeld de bijnaam, dien hij op zijn tiende jaar met aller instemming droeg:

De Vredestichter.

(Ter verduidelijking zij hier bijgevoegd dat dit woord, het Engelsche *Peace-maker*, ontleend is aan den tekst:

„Zalig zijn de vreedzamen, want zij zullen Gods kinderen genaamd worden.”

De Engelsche overzetting heeft hier beter: „de vredestichters”).

Hoe ongaarne ook, toch had vader Washington moeten besluiten, zijn zoon naar een school te zenden, zoo ver verwijderd dat de knaap niet meer elken dag thuis kon komen, maar slechts van tijd tot tijd. De reden was dat dichterbij geen gelegenheid bestond om George naar behooren onderwezen te krijgen. De nieuwe school lag te Bridges Creek in het gewest Williamsburg.

Deze inrichting schijnt bestemd te zijn geweest tot wat wij een opleidingsschool zouden noemen, een stichting waar men zich niet slechts algemeen ontwikkelt, maar ook leert wat voor de practijk des levens noodig is. 't Is opmerkelijk, hoe reeds in zijn jeugd bij George bleek wat hij later zijn zou, en 't is zeer te waardeeren dat we, anders dan bij vele groote mannen, vrij uitvoerige berichten omtrent zijn kinderlijken leeftijd bezitten. Dat die van grooten invloed op hem is geweest, blijkt o. a. hieruit, dat allen die over Washington geschreven hebben aan het tijdperk zijner jeugd een grooter of kleiner plaats inruimen. Bij hem gold ten volle: het kind is de vader van den man.

Schoon jonger dan eenig medeleerling was George weldra ook op deze school een der eersten. Hij legde er zich met grooten ijver toe niet alleen op de gewone vakken, maar ook en vooral op rekenkunst, boekhouden en meetkunst, inzonderheid het landmeten. 't Waren al kundigheden die voor een toekomstig planter en grondbezitter groote waarde hadden.

De studie van den knaap droeg rijke vrucht en toonde al spoedig met wat groote gaven God hem had bedeeld. 't Is bijna ongelooflijk hoe ver hij het reeds op zijn veertiende jaar

had gebracht, en dat in een tijd toen de wegen om tot kennis en wetenschap te geraken, vrij wat minder makkelijk waren dan thans. Op den genoemden leeftijd was George reeds zoover gekomen, dat hij een aan de school grenzend veld, zonder eenige hulp, behoorlijk mat en in kaart bracht. Evenzoo deed hij met tuinen, akkers, wegen, beken enz.

Nog bestaan de kaarten, zeer net uitgevoerd, die hij op zoo jeugdigen leeftijd teekende. Op de rugzijde ziet men nauwkeurig berekend de vierkante oppervlakte van wat de kaart voorstelt. Men zal toestemmen dat het eenig is.

De jaren die George te Bridges Creek doorbracht behoorden tot de gelukkigste zijns levens. „Hij won door zijn vriendelijk, opgeruimd karakter, zijn ingetogen gedrag en de voorbeeldige trouw in de vervulling zijner plichten de harten van allen die met hem omgingen, en den onbeperkten lof van zijn leermeester”. George's boeken, schrijfboeken en kaarten konden weer wat nauwkeurigheid en netheid betreft allen ten voorbeeld dienen. 't Is zeker niet alledaagsch ook de zorg voor het uiterlijke zoo met de deugdelijkheid van het innerlijke verenigd te zien. Bij tal van knappe lui althans is 't vaak anders!

* * *

Intusschen was, gelijk we zeiden, het huisgezin in tal van leden toegenomen. George was thans de oudste zoon van een groot gezin, althans zoo we rekenen buiten Laurens, zijn halfbroeder, die veertien jaar ouder was dan hij, en ook, gelijk we zeiden, niet meer onder het ouderlijk dak vertoefde. Toch heerschte tusschen hem en de anderen een even hartelijke genegenheid als tusschen al de leden van het groote gezin. Van tijd tot tijd keerde George voor eenige dagen huiswaarts: de vacaties bracht hij grootendeels bij Laurens door, die, als gezegd, reeds een eigen hoeve had. Tehuis was het soms als bij zoovele ingezetenen en niet zeldzame bezoekers overvol. Ook kon George gemakkelijk elken dag van Laurens' boerderij de ouderlijke woning bereiken.

Een ontzettende slag trof het zoo gelukkig gezin toen George den leeftijd van ruim veertien jaar had bereikt. De man des huizes, geliefd door allen die hem kenden, werd plotseling, nog in de kracht des levens, door den dood weggenomen. De droefheid van vrouw en kinderen vond althans eenigen troost in den rouw die de doodstijding alom verwekte, ook bij de vele zwarte onderhoorigen van August Washington. Voor de moeder begon thans een dubbel zware taak, hoezeer de zorg en liefde harer kinderen die ook poogden te verlichten. George, reeds een man in 't verstand, schoon een kind in jaren, overlegde voortaan met Laurens, die hem weldra een tweede vader werd, omtrent alle zaken van eenige beteekenis. 't Is alzoo begrijpelijk, dat we hem nu in zijn vrije uren meer bij zijn broeder dan in moeders huis aantreffen. Toch werd nooit iets ondernomen zonder dat moeders raad gevraagd was, en met haar alles was besproken. Met echt

kinderlijke liefde bleven George en al de anderen aan Maria Ball gehecht. Zij was een voortreffelijke vrouw, voedde haar kinderen in de vreeze Gods op, en bleef tot in de grijsheid hun een geëerde en geliefde raadgeefster.

Kort vóór zijn zestiende jaar verliet George de school. Hij had er veel geleerd, zoowel door hetgeen hem onderwezen werd als door eigen studie. Hoe bemind hij zich had gemaakt bewijst het feit, dat „zijn onderwijzers en medescholieren met tranen in de oogen hem lieten gaan.” Zoo iets overkomt weinig schooljongens.

* * *

Eenige maanden later vinden we Laurens en George in druk gesprek op de hoeve. 't Gold de gewichtige vraag wat onze gewezen scholier thans worden zou.

Wat moeder wenschte was welbekend. Zij hoopte dat George, de eerste zoon uit haar tweede huwelijk, zijns vaders opvolger worden zou, als heereboer en grondbezitter zich bezig houden met akkerbouw, veeteelt enz. en zijn groote goederen, ten deele nog niet ontgonnen, nuttig en allen ten voordeele zou doen bearbeiten. Laurens, die zijns eigen vaders erfdeel bezat, had niets tegen moeders begeerte. Doch anders was 't met George zelf.

Dat was ongezoekt ten deele de schuld van den oudsten broeder. Deze was namelijk vroeger officier geweest in het Britsche leger, en had zich ten jare 1742 in den West-Indischen oorlog cervol onderscheiden. Die oorlog was rijk geweest aan afwisseling, en menigen avond had Laurens zijn zooveel jongeren broeder bezig gehouden met te vertellen van den krijg en wat hij daarin had beleefd. De knaap was dan geheel en al oor, en zoo wordt begrijpelijk dat we hem thans beslist tot Laurens hooren zeggen:

„Ik zal in het leger gaan, zooals gij. Wellicht breng ik het ook tot officier. Ik heb onderzocht wat er voor noodig is en ben al een heel eind heen.”

„Maar jongenlief, 't is niet louter plezier zoo'n officiersbaantje. Ja, zoo'n steek met een pluim, en een roode rok en gladde slobkousen, alles heel mooi. Maar het vechten is alles behalve genoeg, en daarbij, men leidt in den oorlog toch eigenlijk een ellendig leven.”

„Ge hebt er toch eer in behaald,” zei George.

„Gode zij dank, ja. Maar toch zou ik niet weer in den dienst willen. Ik heb het thans veel beter. Volg mijn raad en wordt planter.”

Maar George toonde geen lust.

Toen wierp Laurens het over een anderen boeg en zei:

„Ge weet wat moeder wil?”

Dit was het aanroeren van een gevoelige snaar bij den jongen Washington. Hij dacht een oogenblik na, en zei toen:

„We moesten het moeder maar eens beslist vragen. Zooals zij dan zegt, is het goed.

Het antwoord was echter vooraf reeds te bepalen.

Franschen en Engelschen kampten destijds over het oppergezag in Noord-Amerika, en Maria Ball had maar al te veel gehoord van de einde-

looze oorlogen tusschen de beide volken en met de Indianen, die toen nog zeer talrijk waren. Voor geen prijs zou zij haar George in die gevaarlijke en voortdurende twisten hebben gemengd gezien.

Haar antwoord luidde dan ook zeer bepaald:

„Als ge mij lief hebt, George, gaat ge niet in het leger.”

Moeders wil was voor haar zonen wet en zoo vinden we dan den volgenden dag George weder bij Laurens op de hoeve, om er zich aan den landbouw te wijden.

Doch 't duurde niet lang of Laurens bespeurde hoe 't bij zijn broeder niet van harte ging en de jongeling andere begeerten koesterde. Dat bracht den oudsten broeder op een gedachte. Had moeder tegen het leger veel bezwaren gehad, wellicht zou de dienst op de vloot in haar oogen genade vinden. Hij stelde het George voor en deze zei aanstonds ja. Te land of ter zee, dat was hem eenerlei, als hij slechts gelegenheid had om zijn kracht te toonen, te uiten wat in hem was en werkte.

Zooals vanzelf sprak, werd ook nu moeders raad ingewonnen en — Maria Ball stemde toe. Was 't om George niet al te zeer te ontmoedigen? Genoeg, de jongeling was overgelukkig en haastte thans naar de ure, die hem de gelegenheid schenken zou in 's lands dienst te treden en zich daarin te onderscheiden.

Kort daarop liep een groot Engelsch oorlogschip de breede monding der Potomac, de grootste rivier van Virginië binnen, en wierp het anker dicht bij Mount Vernon, een bezitting der Washingtons, welke reeds eenigen tijd dien naam droeg. 't Was Laurens gelukt voor zijn broeder een aanstelling als kadet in 's konings dienst te verkrijgen aan boord van dat schip.

George had zich naar moeders huis begeven. Uit de bovenvensters van het gebouw kon hij de toppen der masten zien van het schip waarop hij zou dienen. Zijn koffer had hij aan boord laten brengen en een bootje lag met twee matrozen bemand, gereed om hem zelf zoo straks naar het oorlogsschip over te voeren.

Maar daar binnen in een klein vertrek zat alleen en weenend, George's moeder. Ze had — 't was waar — toegestemd, maar nu het op scheiden aankwam, was het als zou haar hart breken. Wat gevaren, ging haar oudste zoon wellicht tegemoet, op de golven, in den krijg, in een omgang, waar veel goddeloosheid heerschte in de wijde, wijde wereld, waar hij nog zoo weinig van wist.

Daar trad George binnen.

Moeder trachtte zich goed te houden, terwijl zij met welgevallen den bhk liet rusten op haar slanken, blonden jongen, wiens oogen straalden, wiens wangen gloeiden van vreugde en blijde verwachting, wiens nieuwe, sierlijke uniform hem zoo goed kleedde. Zij poogde te glimlachen. Doch toen George op haar toetrad, om haar te omhelzen en een kus te geven, toen hield Maria Ball, hoe sterk ook van ziel, toen hield de moeder die liefhad het niet langer uit. Zij begon luid en hevige te snikken en barstte eindelijk los in den kreet:

„O, George, ik kan u niet laten gaan. Dit afscheid doet mijn hart breken!”

Een oogenblik staarde George stom van verbazing zijn moeder aan. Toen sloeg hij met groote ontroering de armen om haar heen, en terwijl de tranen uit zijne oogen sprongen, sprak hij:

„Moeder ik wil niets doen, dat u het hart breekt. Ik ga niet.”

De moeder zag haar zoon ernstig aan met een blik vol teederheid, maar ook van moederlijken trots. Ze begreep, dat hij, hoe jong ook, een heldendaad verrichtte. Eindelijk sprak zij:

„George, God heeft beloofd de kinderen te zegenen, die hun ouders eeren. Hij zal ook u zegenen, voor 't geen gij heden aan mij gedaan hebt!”

Het bleef bij 't besluit. De koffer werd weer van het schip gehaald, de mooie uniform teruggezonden. Menigeen, die 't hoorde, schudde het hoofd. Velen noemden George grillig en dwaas. Zelf perste het besluit hem nog menigmaal een traan uit de oogen, maar het bleef er bij. En George heeft later vaak ervaren, dat het vijfde gebod niet tevergeefs een belofte heeft.

DE NIEUWE KUNST IN DE CHRISTELIJKE LETTERKUNDE.

Wat de nieuwe kunst is, weten we allen. Ze is de richting in letterkunde, schilderkunst, bouwkunst, welke ieder, die haar voor 't eerst ontmoet of slechts oppervlakkig kennis met haar maakt, doct utroepen: Daar begrijp ik nu niets van! Ik geloof dat de maker van dat boek, die schilderij, dat gebouw alle moeite heeft gedaan, om te zorgen dat niemand zijn werk begrijpt! Schijnbaar breekt de nieuwe kunst met alle historie en doet alle moeite om wat vreemds, wat onmogelijks te maken. Proza zoowel als poëzie gelijken bijna in geen enkel opzicht op die van het gewone Nederlandsch; de zinsbouw is voor een oningewijde onbegrijpelijk, zelfs de woorden zijn vreemd en nieuw. Op de schilderijen ziet men vrouwen met armen, drie maal zoo lang als haar lichamen zijn, en haren matgeel van kleur, die als stokken omhoog staan.

En een der meest vaste eigenaardigheden van de gebouwen der nieuwe kunst is dat ze alle lager schijnen te zijn dan het geval is.

Zoo komt men er heel licht toe om al deze „nieuwe” kunstenaars voor leege warhoofden te houden, die maar één doel hebben: zich op de gekste manier van alle verstandige menschen te onderscheiden.

Die er zoo over denkt, maakt er zich echter al te gemakkelijk af en slaat den bal geheel mis.

De nieuwe richting in de kunst is een wél doordacht stelsel; men zou haar kunnen noemen een godsdienstige richting. Ze is eigenlijk niets anders dan een zich afwenden van het Christendom en een weer doen opleven van het heidendom. Ze is de uiting van de zoogenaamde theosophische richting. En deze is niet anders dan Bhoeddisme. De onbegrepen en ook meestal

voor gewone menschen onbegrijpelijke taal is een opzettelijke inwikkeling van gedachten, die ook voor gewone menschen (voor pariahs op het gebied der geesten) niet te begrijpen mogen zijn. Die gedachten zijn alleen bestemd voor de ingewijden. Er komt zelfs een soort van eeredienst op; de schrijvers en schrijfsters van den nieuwen stijl zijn zooveel als de priesters en priesteressen. Dat er geen menschen en beesten bestaan, zooals de nieuwe kunst ze in teekening afbeelden, weten die kunstenaars zoo goed als gij en ik. 't Is hun ook niet te doen, om een hoop onzin in aanschouwelijk onderwijs voor te stellen. Zij trachten in lijnen denkbeelden weer te geven, die voor hen diep religieus zijn. Zij prediken met het penseel hetzelfde Hindosche heidendom, dat hun kunstbroeders in woorden verbergen. Dat heidendom is diep pessimistisch; door al strenger zelfverloochening lost men zich op in den Algeest, den heidenschen god, die in eeuwig Nirwana onbewust en daardoor volzalig voortbestaat. De persoonlijkheid houdt op te zijn. Verwacht dus ook niet, dat hun bouwwerken zich krachtig en fier verheffen; een gothische dom is niet het ware in de oogen dezer kunstenaars. Al hun gebouwen zien er uit alsof een onzichtbare hand er over 't geheele oppervlak, zoodra ze gered waren, een geweldigen slag op gegeven heeft, waardoor ze inkrompen of eenige meters in den grond zakten. De grootste gebouwen treedt ge binnen door deuren, werkelijk of schijnbaar zoo klein, dat ge onwillekeurig een gevoel krijgt alsof ge bukken en bovendien u er door wringen moet. In reusachtige gevels zijn buiten alle verhouding kleine vensters; niet meer dan 't hoognoodige licht mag in de vertrekken komen. Alles predikt pessimsme. Van 't waarachtig optimisme der Christendom geen schijn of schaduw. Ook zelfs niet van het zelfvertrouwen en het gevoel van adel dat den gevallen onderkoning des Scheppers bijbleef zonder dat hij er zich rekenschap van kan geven. Een zich onbewuste god heeft zwaarmoedige vereerders.

In den laatsten tijd doet zich een opmerkelijk en zeer bedenkelijk verschijnsel voor. De Christenen — ik spreek alleen van ons land — hebben terecht gevoeld dat we in 't algemeen op letterkundig gebied niet geven wat we behoorden te geven. Wij staan achter bij hen, die niet of niet meer in de geopenbaarde waarheid gelooven. Er verschijnen boeken over allerlei tijdvrage, godsdienstige en sociale, meestal in romanvorm die machtigen invloed uitoefenen. Sommige schrijvers, en vooral schrijfsters, gevoelen zich opgewekt daarmede hun krachten te meten, en ook romans of ten minste bundeltjes novellen over sociale onderwerpen te schrijven. Ook zij laten hun verhalen spelen in onzen tijd. De kerkelijke verschillen, de staatkundige richtingen, arbeidersbeweging, vrouwenemancipatie socialisme worden in die verhalen alle behandeld met bepaalde tendenz, d. i. met het scherp belijnde doel om daar een oordeel over uit te spreken, dat naar de meening der auteurs in overeenstemming is met de beginselen die de Heilige Schrift aangeeft.

Op zichzelf is daar niets tegen te zeggen, en is het zelfs prijzenswaardig; ook al zou men menigen „Christelijken” schrijver of schrijfster van de laatste jaren ook aanraden liever zich eerst nog wat te oefenen en te zorgen wat beter op de hoogte te zijn van de onderwerpen en gewichtige vraagstukken, die ze dikwijls met halve kennis van zaken behandelen. Maar 't is op 't oogenblik mijn doel niet critiek te oefenen op den inhoud van deze geschriften. Overigens zou een gezette bespreking van sommigen dier boeken niet overbodig zijn. Ze worden door verscheidene Christelijke bladen maar kort en bondig als „zeer mooi, zeer lezenswaardig”, aanbevolen. Men meent dat ieder „Christelijk” novelletje kan opwegen tegen boeken als „Hilda van Suylenburgh” en dergelijke alleen omdat de schrijfsters iets anders *bedoelen*, en let er dan maar niet op of ze ook wezenlijk iets anders *geven*. Of men is zelf niet op de hoogte van 't onderwerp en praat er dan maar wat over, in de overtuiging dat men „het goede” bevordert door die boeken aan te bevelen en bekommert er zich verder niet veel om. Verscheidene van die verhalen kan men echter zulk een kort leven voorspellen, dat het de moeite niet waard is, om zich eens degelijk aan de critiek te zetten.

Maar geheel afgescheiden van de waarde van den inhoud dier verhalen is de vorm waarin ze gegeven worden. Die vorm is niet zelden jammerlijk mislukte nabootsing van de nieuwe kunst. Dat gewone Hollandsche wil men niet meer schrijven; dat staat ouderwetsch en onontwikkeld. Met het nieuwe coquetteert men; 't bereiken kan men in de verste verte niet. Ten eerste omdat niet te loochenen valt dat verscheidene beoefenaars van de nieuwe kunst werkelijk zeer knap en geniaal zijn, en lang niet iedereen dat is. En ten tweede omdat zij nu eenmaal anderes geestes kinderen zijn; omdat hun vormen de uitingen zijn van hun diepste en verhevenste gevoelens, welke lijnrecht overstaan tegen die van de „Christelijke” schrijvers en schrijfsters.

Een eerste gevolg van die nabootsing is dat ze onwillekeurig het versje voor de aandacht brengt;

„Als apen hooger klimmen willen,
Dan ziet men enz.”

Van meer belang is evenwel dat die auteurs — terwijl ze heftig optreden tegen den in hun oog verderfelijken tijdgeest — zichzelf er mee besmetten, en zich eigenlijk schamen voor 't geen ze voorstaan. Ze begrijpen niet dat „de stijl de persoon is,” en dat men beter schrijft naarmate men het natuurlijker doet; dat de beste boeken die zijn, waarop het sterkst den stempel der persoonlijkheid van den auteur gedrukt is. Die zijn best doet om een ander, en nog wel iemand die niet zijn geestverwant is, na te doen, herinnert daardoor aan het versje van De Génestet:

„Wees u zelf!” zei ik tot iemand,

Maar hij kon niet, want hij was niemand.

Zulk een auteur maakt zichzelf langzaam maar zeker van „iemand” tot u niemand.

Rechtuit belachelijk is de poging om allerlei

woorden aan een te lijnen tot één woord, door ze met ontelbare streepjes aan elkander te verbieden.

'k Herinner me dat ik eens een corrector, die „te vreden” schreef, de opmerking maakte dat hij „tevreden” moest zetten. Den volgenden dag gaf hij mij een proef terug, waarin hij „verbeterd” had zoodat er stond: „indesgrootenkoningsarmen”; één woord. Toen ik hem vroeg waarom hij dat alles tot één woord samengeperst had, antwoorde hij: „Maar u hebt me gisteren dat zelf gezegd; ik dacht dat u alles wat tusschen twee komma's staat aan elkaar geschreven wou hebben.”

Evenveel begrijpen de bedoelde auteurs van de „nieuwe kunst”. Ze schrijven zonder blikken of blozen van „warm — goed — lief — tehuis” van „vroolijk — verheffend — waar — christendom” van „helder — blinkend — zacht — maneschijnsel” en dergelijken onzin meer. Zij vangen hun zinnen bijna altijd met het werkwoord aan. En ze bevroeden naar 't schijnt niet dat hun stijl, die hún stijl niet is, tegenover de „nieuwe kunst” staat als de hanepooten van een klein kind tegenover het schoonschrift van den meester.

Indien ze werkelijk „iemanden” zijn, zullen ze eindelijk zich gaan afvragen: waarom schrijf ik eeuwenoude denkbeelden in een taalje dat splinter-nieuw is; nieuwer zelf dan de nieuwe taal? God geve dat dan het antwoord zij: Omdat ik eigenlijk meende dat het oude Christendom een nieuwen vorm noodig had, en daarover schaam ik me nú.

W.

KLOKGELUI.

In „Waarheid en Droomen” geeft Jonathan ons de overschoone beschrijving van zijn huisklok. Wat van *zijn* klok gold, geldt ook voor de *onze*. De huisklok heeft ons veel te zeggen; de uren van doorleefd leed en vreugde roept zij door haar centonig, maar veelzeggend getik, op bepaalde tijden weder voor onzen geest.

Behalve onze huisklokken treft men in steden en dorpen ook nog de klokken aan „ten algemeenen nutte”. Zeker 't eerst en 't meest voor de bewoners van stad of dorp zelf, doch vreemdelingen trekken er ook profijt van.

Hoog in den toren zijn uurwerk en klokken (hier wel te onderscheiden) aangebracht en de groote wijzerplaat verkondt, soms wel naar vier zijden gelijk, met reusachtige wijzers het uur van den dag of nacht.

Wijzerplaten zijn, vooral wat de dorpen betreft, eerst in lateren tijd in zwang gekomen. Van torenuurwerken wist men op de kleinere plaatsen niet veel, en nog zijn er gehuchten, vooral in 't noorden van ons land, waar enkel een klokhuis op 't kerkhof staat, waarin een of twee klokken hangen, die op bepaalde tijden geluid worden.

Zulk een klokhuis bestaat uit zwaar bintwerk, zonder omschot, waar boven in, ongeveer ter hoogte eener kleine dorpskerk, een of twee klokken hangen.

Dat deze klokken „open” d.i. voor ieders gezicht hangen, is juist de oorzaak dat ver in

den omtrek de heldere klank van het metaal gehoord kan worden.

Op bepaalde tijden worden dorpsklokken geluid, zeiden we. Stedelingen weten daar zoo niet van. Hunne klokken spelen, en dit is, naarmate de geest van den tijd het meebrengt, een vroolijk wijsje of een treurzang.

Maar dorpsklokken luiden. Immers het spelen zou slechts door de weinige inwoners gehoord worden, die in den kom van 't dorp wonen, en wat nut zou dit geven? Boeren en arbeiders, die verspreid wonen, moeten allen den juisten tijd, den gemeenschappelijken tijd weten en vandaar dat de klokken op vastgestelde tijden het gansche dorp, zoover het geluid maar doordringt, zeggen: Zoo laat is het.

Die vastgestelde tijden zijn niet voor ieder dorp en voor elken dag hetzelfde. Er zijn plaatsen waar men, in den zomer althans, 's morgens 8, 's middags 2 en 's avonds 6 uren de klok luidt, terwijl op andere plaatsen een middagen avondluiden plaatsvindt.

Maar boven en behalve dit geregelde luiden zijn er nog bijzondere gelegenheden waarbij klokken geluid worden.

In vroeger tijden meende men dat de metalen geluiden in staat waren booze geesten te verdrijven en zoo gebeurde het dan, dat soms tijden aaneen (al naar er booze geesten huisden) klokken geluid werden. Misschien is het z. g. n. Sint Thomas-luiden, van 21 December tot Nieuwjaar hier en daar nog in gebruik, uit dien tijd afkomstig. Nog leest men op een klok op een dorp in Vlaanderen:

Mijn naam is Bimbam

Ik kan verdrijven den Satan.

In Friesland werd dergelijk luiden van klokken *plislieden* genoemd. Het Friesche woord „plús” is pluis „heeft de beteekenis van zuiver. Het was dus niet *plis*, maar door 't luiden werd het dit weer.

Een oud volksgeloof was dat het luiden der klokken beveiligde tegen het inslaan van den bliksem. Zeker is dat de klokluider bij onweer een gevaarlijken post had.

Bij vreugd werden ook klokken geluid. Zoo b. v. nog te Nes op Ameland waar de klok wordt geluid als jonge paren zich in ondertrouw begeven.

Ook kermisluiden had in vroeger tijd veelvuldig plaats. De kermis werd in- en uitgeluid en de uitdrukking is blijven bestaan ook al is van het luiden sinds lang geen sprake meer.

Maar ook bij rouw en droefenis laten de stemmen der dorpsklokken zich hooren. Wordt een der dorpsgenooten grafwaarts gedragen dan kondt klokgelui dit aan. Zoo het er een van het mannelijk geslacht is, luidt eerst de „grootte”, is het iemand van 't vrouwelijk geslacht dan hoort men 't eerst de „kleine” klok. Dat klokgelui is de herinnering aan alle dorpingen: heden ik, morgen gij. De mensch gaat naar zijn eeuwige huis.

Sterft een der leden van 't vorsteljk huis, dan worden van den sterfdag tot de begrafenis op sommige plaatsen elken dag een uur lang

de klokken geluid en haar sombere tonen verkonden dat er rouw over heel het land is.

Een bijzonder soort luiden heeft plaats wanneer brand in een dorp uitbreekt. Dan „klept” de klok d. w. z. zij laat korte geluiden, zonder galm hooren. Dorpingen weten wat dit beteekent en spoeden zich naar de plaats waar brand is, om de helpende hand te bieden. Want een dorps- en een stadsbrandweer (vooral in vergelijking met de Amsterdamsche) verschillen nog al wat. Mogelijk tracht ik u dat verschil een volgende maal eens te toonen.

Ten slotte moet ik nog wijzen op het Zaterdagavond en Zondagmorgen luiden, ook in vele streken gebruikelijk.

Luidt 's Zaterdagavonds de klok, dan is dat voor de bewoners bewijs, dat er morgen vroeg predikdienst is. Is er geen voormiddagbeurt dan blijft ook dat klokgelui op Zaterdagavond achterwege. De dorpsklok doet dus dienst als Predikbeurtenblad, al zegt zij niet *wie* er preekt.

En 's Zondags roepen de klokken op ten kerkgang. In dat plechtig klokgelui, galmende over de vrede-ademende velden, hebben dichters en prozaschrijvers vaak aanleiding gevonden hun hart uit te storten.

Er ligt — wie 't doorleeft of doorleefd heeft weet het — in een en ander dan ook zulk een wijding, iets van den Sabbatsvrede der eeuwigheid.

Er is rust, de rust waarvan Mozes spreekt, als hij zegt: Dan zal het land vrede hebben en aan zijne sabbaten een welgevallen. Stedelingen weten daar niet van. Kom op Zondag in de stad om op te gaan naar 's Heeren huis. Hier wordt uw vrede verstoord door 't geroep van ventende Joden, daar weer ziet ge een ergerlijk dronkenmanstooneel, overal zijn winkeliers druk bezig te wegen en te verkoopen.

Waar blijft uw Zondagsstemming? Maar op het land is vrede, is rust, voorsmaak van hemelschen vrede, van eeuwige rust.

DE „TOWER” VAN LONDON.

I.

Een van de merkwaardigste gebouwen van Europa is de „Tower” van London. Weinig kasteelen zijn geschiedkundig van zooveel beteekenis. Men zou van het einde der elfde tot het slot der achttiende eeuw de geheele geschiedenis van Engeland kunnen beschrijven naar aanleiding van de jaarboeken van den „Tower”. 't Is een geschiedenis van grootheid en zielenadel naast eene van tirannie en diepe verdorvenheid. Engeland beroemt er zich op het land der vrijheid bij uitnemendheid te zijn en in vele opzichten moet men erkennen dat die roem niet onrechtvaardig is. Maar aan den anderen kant dient uitgesproken dat in weinige landen van Europa zooveel overheersching en gewetensdwang werd gepleegd als juist in Engeland. Ons vaderland telt bij tienduizenden zijn slachtoffers voor conscientievrijheid en vaderlandsliefde, doch de beulen waren in negenhonderd negen en negentig van de duizend gevallen vreemde overweldigers.

In Spanje en Italië werden stroomen bloeds van de edelsten dier volken vergoten, maar door fanatieke priesters en door een inquisitie die geen vaderland — alleen een vader — heeft.

In Engeland heeft meer dan in eenig ander land godsdiensthaat den eenen burger tegen den anderen gewapend. Engeland is het vaderland van een kerkvorm, die zoomin Roomsch als Protestantisch is en, zijn afkomst waardig, ontalrijke ellenden over het land gebracht heeft en brengt. Wat is ook anders te verwachten van een kerk als de Episcopale, die ten tijde van de gezegende kerkhervorming ontstond, niet uit de begeerte om God te dienen naar de inspraak van het geweten, maar uit het conflict van koning Hendrik VIII, den Blauwbaard van Engeland, die zijn edele echtgenoot Catharina wenschte te verstooten voor een jongere bijzit, en den Paus, die den gekroonden overspeler en echtbreker zeer terecht zijn toestemming onthield.

Wellicht instinctmatig beroemt het Engelsche volk zonder eenigen historischen grond zich er op de verloren tien stammen Israëls te zijn. Het laatste wat het Oude Verbond ons aangaande die tien stammen verhaalt is dat ze

hopeloos vermengd geraakten met heidensche volken; allerlei afgoden dienden en toch ook op hun manier de

vereering van Jehovah bijhielden; en eindelijk spoorloos vermoltten. Op 't voetspoor van die gewaande voorvaderen, voor wie men zich liever schamen moest, stichtte Engeland een staatskerk, die Roomsch en Antiroomsch tegelijk is, geen visch en geen vleesch; die niet den Paus als hoofd erkent, maar even trotsche en in weelde zich badende prelaten heeft als de Roomsche kerk maar durft denken, en steeds door haar gedrag aan haar oorsprong doet denken: vrouwenmoord en overspel!

In geen enkel land ter wereld hebben de belijders van de verschillende godsdienstvormen zoo druk en zoo van harte elkander vervolgd en uitgeroeid als in Engeland. De Roomschen vermoordden de Episcopalen. Maar even later stelden de Episcopalen de Roomschen terecht.

EN ZIJ ZEIDE TOT HAAR: „IS DE ZIENER HIER?” 1 Sam. IX:II.

En beiden beijverden zich om de „Nonconformisten”, andersdenkenden, van kant te maken of ten minste te kwellen en te mishandelen.

't Meeste bloed is waarschijnlijk nog vergoten door de Episcopale kerk — caricatuur als ze is van de ware Hervorming. Steeds waren de edelste mannen van Engeland „Dissenters”, Afscheidenen, die begrepen dat de Roomsche en de Episcopale kerk tot elkaar in dezelfde verhouding stonden als een meisje en haar onecht zusje. Die mogen onderling kibbelen zooveel als maar denkbaar is. Ze zijn echter één in haat tegen eene vreemde van echte geboorte. Bij tientallen zou men de namen kunnen noemen van mannen en vrouwen, die den roem van Engeland uitmaken en die door de Episcopale kerk zijn vervolgd. Hoe heeft John Bunyan — misschien En-

gelandsmeest geniale schrijver — van die bastaardkerk moeten lijden in twaalfjarige gevangenschap alleen omdat hij in zijn eigen kerkgemeenschap als voorganger optrad! Voor de Christelijke kerk was het geen schade, want God gaf zijn trouwen dienaar daardoor gelegenheid tot het schrijven der boeken, wier nut onberekenbaar is; de „Christens Pelgrimreize” is in de gevangenis te boek gesteld. En de „laatste Engelschman” van onzen tijd, „Gladstone”, was Dissenter.

De moord in 't groot op weerlooze vrouwen en kinderen in Afrika thans gepleegd, de godtergende pogingen om twee vrije volken uit te roeien, zouden nooit zoover geslaagd zijn zonder den algemeenen steun van de Episcopaalsche bisschoppen. En de Episcopaalsche kerk, die zich van den Paus als van den antichrist afwendt, heeft thans tot wettelijk hoofd den achtenswaardigen, godvreezenden koning Eduard VII!

Een der belangrijkste gedeelten van den Tower is „The Beauchamp Tower”. Voornamelijk dat deel van het kolosale gebouw was het tooneel van de misdaden door tirannie en godsdiensthaat in London gepleegd door de vorsten en vorstinnen van Engeland.

In een paar volgende artikelen wenschen we na een korte schets van de geschiedenis van den Tower zelf, — door woord en beeld mede te deelen wat „The Beauchamp Tower” ons te zeggen heeft. De inschriften in de muren van die gevangenis zijn op zichzelf reeds een stuk geschiedenis van het koninkrijk van Engeland en van het koninkrijk Gods. W.

MOEDERS TAAL.

In Neerlandia schrijft Marcellus Emants in aansluiting bij het woord van Mevr. v. d. Mandele een flink betoog tegen het gebruik van vreemde woorden in onze taal en de dwaze liefde voor het uitlandsche. Hij zegt o. a.:

„Bij haar argumenten om onze taal te beschermen tegen verwaarlozing, om die taal hoog te houden en zuiver te gebruiken, zou ik nog willen voegen het argument, dat wij ons door het tegendeel zo belachelijk maken en wel juist in de ogen van hen, die wij door ons genaap in het gevlei menen te komen. Eenige jaren geleden vertoefde ik in een hotel te Spa. In dat zelfde hotel bevond zich een Nederlandse, aristokratische famielie. Vader en Moeder spraken samen Engels; de kinderen hadden een Duitse juffrouw. Toen nu een Duitser die juffrouw aansprak en vroeg, of deze Nederlandse kinderen nooit Nederlands spraken, kreeg hij ten antwoord: ja, ook wel eens.

De aristokratische ouders hebben helaas niet gehoord hoe ferm ze toen door die Duitser werden uitgelachen.

Ook in Frankrijk en in Duitsland komt het binnendringen van vreemde woorden in de taal voor; maar vergelijk nu eens de tegenstand, die dit binnendringen daar (vooral in Duitsland) vindt met de dwaze en karakterloze aanbidding

door ons Nederlanders van al wat uit het buitenland komt!

Vertel eens aan een Duitser, dat wij het uitstekende woord regenscherm bezitten; maar door onze landgenoten bespot worden, als wij 't wagen dat woord te gebruiken en tracht nu die Duitser eens aan het verstand te brengen, dat ons Neerlands gevoel zich tegen het Nederlandse woord regenscherm 1) verzet en met het verminkte Franse woord paraplu genoeg neemt. Tien tegen één dat die Duitser u vraagt... of als hij daarvoor te beleefd is, zich zelf afvraagt, of op het gebied van de taal dan alle Nederlanders krankzinnig zijn.

Wat mevrouw Van der Mandele van de invloed der bonnes zegt, is zeer waar en ik vat niet, dat zij hierbij verzuimt er op te wijzen hoe dit vroeg- of liever ontijdig aanleren van vreemde talen nog op andere wijzen verbasterend werkt. Een kind, dat in de huiskamer met pa, ma en de bonne een vreemde taal moet spreken, komt onvermijdelijk tot het besluit, dat de Nederlandse taal iets minderwaardigs is, een taaltje voor de keuken en wie onze Hagenaars en onze diplomaten in het buitenland kent, weet, dat deze opvatting in onze aristokrasie 2) lang niet zeldzaam is. Onze koningin doet gelukkig haar best deze onzinnige mening tegen te gaan; maar uitgeroeid is de dwaasheid nog lang niet. Trouwens, zolang onze hogere standen, wanneer ze al eens de goedheid hebben hun eigen taal te spreken, die taal door gemaaktheid en onnatuur menen te kunnen en te moeten vernooien, is 't voor hun kinderen misschien nog beter in de keuken een kernachtig, schoon onbeschaafd Nederlandsch te leren kennen dan in de salons een verwijfd, karakterloos gemiauw vol vreemde klanken, vreemde woorden en vreemde wendingen.”

EEN MUSEUM.

Oudheden — wie houdt er niet van?

Handelaars in „antiquiteiten” weten maar al te goed hoe groot het aantal liefhebbers is en dit is bepaald veel grooter dan zij die koopen, want men moet meer dan burgerlijk mensch zijn, om zich de weelde van een „antiquiteitenkamer” te kunnen veroorloven.

Gelukkig dan ook dat landelijke en stedelijke regeeringen er voor gezorgd hebben en er nog steeds voor zorgen, al „wat der verdwijning nabij” raakt op te koopen en saam te bergen in een of ander gebouw, waar toegang voor het publiek wordt verleend, 't zij geheel gratis, 't zij voor een kleinen prijs.

Oudheden opkopen. Ja, dat is wel een van de eerste dingen die gedaan worden. De handelaar stuurt zijn „agenten” er op uit, of ook wel reizen dezen op eigen gelegenheid overal rond, vragende of er ook nog „oude dingen” te koop zijn.

1) Ofschoon een regenscherm dient om iemand tegen de regen te beschermen, zijn onze schouwburggen tegenwoordig van regenschermen voorzien, die dienen om iemand kletsnat te maken. Had men daar geen ander woord voor kunnen vinden?

2) Behoudens uitzonderingen.

Oude dingen! Alsof 't prullen waten!

Ja, zoo doet de kooper. Het is kwaad, kwaad zal hij zeggen, zei Salomo en in onzen tijd zegt men: Die de koe wil koopen, laakt haar. Nog zie ik ze van deur tot deur gaan, de Joden die in onze dorpen oud porselein, oude meubelstukken, oude geldstukken en wat niet al opkochten. Laag, laag begon het bod, maar als 't er toe kwam en de zaken van hun gading waren dan durfden zij „uit den hoek komen.”

Was er bij ons een „ouwerwetsche“ boer overleden, wiens geheele erfenis aan neven en nichten viel, zoodat „zathe en landen” en ook geheel de inboedel verkocht werd, dan zorgden de erfgenamen en de notaris er voor, dat met vette letters in de verkoopbiljetten en advertentiën kwam te staan, dat er „oud porselein en veel meer antiquiteiten verkocht zouden worden.” Dat was het lokaas van tal van kooplui uit de stad, meest Israëlieten, en niet zelden is het gebeurd dat deze Israëlieten, verre van „eendrachtig bijeenzijn” tegen elkander opboden en de erfgenamen er buitengewoon goed bij voeren. Menige toeschouwer, die, misschien voor $\frac{1}{3}$ of $\frac{1}{4}$ een dergelyk servies, doos, kant of wat ook, voor eenigen tijd had verkocht, keek niet weinig op zijn neus dat eenzelfde stuk nu zooveel hooger van de hand ging.

Maar ook een andere wijs van in bezit raken van oudheden is er. Dat is door schenking of erflating. Gewoonlijk komt het langs dien weg niet terecht in den winkel van den handelaar, maar verhuist rechtstreeks naar het museum, daar het aan gewest of rijk ten geschenke, ook wel in bruikleen, is afgestaan.

Wat nu de reden is dat oudheden zoo aantrekkelijk zijn voor 't oog? Och, 't zal gaan, net als met alle andere dingen: de een beschouwt het met gansch andere oogen dan de andere. Mij is ten minste overkomen dat ik, vol verrukking, zijnde in 's Rijks Museum, tot een medebesouwer zei: „Hoe kostelijk” en ten antwoord kreeg: „Ik begrijp niet dat de rommel zooveel waard is.” Natuurlijk liet ik mij niet verder met dezen bezoeker in. De man had in 't geheel geen smaak en ook geen oog voor de heerlijkheid, die daar tentoongesteld is.

Wat voor mij alles wat oud is zoo aantrekkelijk maakt? Ik leer er de „vaderen” uit kennen in hun dagelijksch leven, in hun doen en laten, in hun manieren, kleederdracht, vernuft en wat niet al. Wij zien er uit, hoe deze menschen zich in vele opzichten in vroegeren tijd moesten behelpen, maar ook hoe zij, met vaak groffe en lompe werktuigen, uitstekende dingen wisten voort te brengen. Heel de aard en den omvang van het volksleven, zoowel uit- als inwendig, worden u door de zwijgende, vaak vermolmde en door den tand des tijds verminkte „antiquiteiten” der museums getoond en wie leeren wil heeft hier een schat van hulpbronnen voor zich. 't Is aanschouwelijk onderwijs.

Daaruit laat zich ook verklaren, dat iedere hoofdstad der provincie zijn eigen museum kan hebben. Immers, zeden, gewoonten, gebruik, middelen van bestaan enz. zijn van het eene

gewest nog weer zoo geheel anders dan van het andere.

Of — laat mij eens mij bepalen tot de in veel opzichten zoo onderscheiden provincie — ik bedoel Friesland — van ons vaderland. Ik ben er zeker van dat, wie te Leeuwarden in 't Friesch Museum van oudheden komt en geen Fries of wel oudheidkenner is, van honderd dingen zal moeten vragen: wat deed men daar vroeger mee, waarvoor diende dat? enz.

Toch is een bezoek aan een dergelyk museum de moeite overwaard en vele vreemdelingen zoowel als Friezen komen jaarlijks een kijkje nemen in wat er bewaard is van oud-Friesland. Naarmate ook in de provincie Friesland veel van 't ouderwetsche plaats moest maken voor 't „moderne” van onzen tijd, krijgt het museum van oudheden des te meer waarde.

Ik zal mijn lezers niet vermoeien met een opsomming der voorwerpen, die in 't Friesch Museum van oudheden zijn. Trouwens de lijst zou zoo lang worden, dat de Redacteur grondwettig bezwaar zou maken haar af te doen drukken. Maar wie onzer lezers ooit te Leeuwarden komt, verzuime niet dit gemeentelijk museum te gaan zien en van harte hoop ik dat het lezen van dit artikeltje hem er toe opwekken moge. Ieder Leeuwarder weet u den weg naar dit museum te wijzen, dat, naar wij meenen tegen f 0.25 voor elk belangstellende — en met belangstellende: denk aan den man van straks — is te bezichtigen.

Maar iets van de bonte mengeling voorwerpen daar te vinden, mogen we toch wel noemen.

De terpen, dat zijn aardhoogten, met ongehooflijk veel inspanning door de oudste bewoners van Friesland bijeengebracht, waren de heuvels waarop men zich tegen den vloed beveiligde. Vele dorpen liggen nog op of nabij zulk een terp, Maar ook vele terpen zijn afgegraven, daar de vruchtbare terpaarde bij scheepsladingen is vervoerd geworden naar streken, waar teelaarde hoogst noodig was. Bij het afgraven dier terpen nu, heeft men een schat voorwerpen gevonden, van het kleinste urtje af tot den steenen doorkist toe, voorwerpen van hout, ivoor, zilver en goud, die allen bewaard worden en ter bezichtiging gesteld zijn in het museum.

Hoe eigenaardig om nog eens iets te noemen, is de Friesche kleederdracht in vroegere tijden geweest. Bijna eeuwenlang heeft dat stijve, ouderwetsche, dat oud-modische zich gehandhaafd en hoe de „dracht” van mannen, vrouwen en kinderen was, ge kunt het al zien in dit museum.

Wie kent niet het gouden oorijzer der Friesche vrouwen en als ge misschien meer dan eens gestuit zijt op dat „gouden ijzer”, dan hebt ge slechts in 't museum de ontwikkeling van het oorijzer na te gaan. Eerst een smal streepje ijzer over 't hoofd van oor tot oor, langzamerhand breder geworden en tevens geen ijzer gebleven. 't Werd koper, zilver, straks goud, maar de naam bleef. De „ontwikkelingsperiode” van 't oorijzer kunt ge in 't museum zien.

Ge ziet er ook de logge, maar sierlijk uitgesneden eikenhouten kasten, nu al sinds lang in

de Friesche boerenwoningen vervangen, eerst door 't kabinet, later door de moderne linnenkast van onzen tijd.

Groote sommen gelds zijn en worden er nog steeds betaald voor de sierlijk bewerkte eikenhouten kasten, misschien 200 of 300 jaar oud en nog geheel gaaf en ongeschonden. Maar bij dit meubelstuk ziet ge ook andere. Wij brengen hierbij slechts in herinnering de „pultrums”, de „flaptafels”, de „bankjes”, dat zijn trapjes van drie of vier treden, mooi beschilderd vaak, die dienst deden om het bed te beklimmen. (Zie voor een en ander de Hindelooper-kamer in 't Rijksmuseum te Amsterdam).

Dan vindt ge er de „stoeltjeklok” ook wel de korte klok, in tegenstelling van de lange (staartstuk) met haar ter weerszijden van de wijzerplaat, papieren waaiers, voorts steenen en houten stoven, waaronder sierlijk bewerkte kerkstoven, theestoven enz.

Een groote rol heeft in de Friesche huishouding het koper gespeeld. Blinkend koper is de trots eener goede huisvrouw en 't museum toont u, hoeveel voorwerpen vroeger van koper, vooral geel koper, waren. Koperen emmers (melk-emmers heeft de boer nog vaak) ketels, doofketels, blikken, tangen, lampjes — alles blonk er. De zoogenaamde „aanstekers komfoortjes”, mede van koper met houten handvat, dienden om den bezoeker gelegenheid te geven zijn pipe aan te steken.” Den geheelen dag door zorgde men, dat er een kooltje vuur in dit komfoortje was. En nog zijn er oude Friesche mannen die van geen lucifers, om de pijp aan te steken, willen weten, want de pijp „smakket nooit lekkerder den er oan 'n kooltsje fjür aanstätsen is.” Wie echter in 't veld was en „smoke” wolde, gebruikte „stiël, fjürstien tondeldooske.” (Staal, vuursteen en tondeldoos.) Verscheidenheid van dit gerei kunt ge in het museum zien, evenzoo groote koperen, vaak geëtste, tabaksdoozen, zilveren en enkele gouden.

Dat porselein geen kleine rol speelt in dit museum zal ieder die 't Friesche leven eenigszins kent begrijpen. Blauw en rood Saksisch — wie weet uit wat voor huisgezinnen bijeen gebracht en met hoeveel smart vaak gegaan gezien, want porcelein ging van ouder tot kind over. Maar armoede of ook wel hooge prijzen deden ten slotte, wat anders niemand zou verwacht hebben, en de vazen, koppen, schotels, trekpotten enz. verhuisden naar 't museum. Ook glazen, (groote, groene, gekleurde, roemers) behoorden hierbij.

Dat voorts boerengereedschap, spinnewielen, muurtegels, gouden, zilveren en koperen geldstukken en „honderd” andere dingen meer te bezichtigen zijn, zal ieder zien, die deze verzameling oudheden in oogenschouw gaat nemen.

VERDWIJNENDE VOLKSSTAMMEN.

Slaan wij een blik in de volkerenwereld zoo blijft ons oog meest rusten bij de naaste omgeving en bij ons bekende volkeren. Dagelijks kan men lange kolommen in de tijdschriften

lezen, die ons berichten wat aan enkele hoven en in de grootste steden van bepaalde landen voorvalt. De engere land- en volkenkunde leert ons dan ook voornamelijk de levenswijs, de zeden en gewoonten der Europeesche volken en vele hoogere burgerscholieren enz. weten van de oude Grieken, Romeinen en andere Romaansche volken meer te zeggen dan van hun eigen vaderland en zijn bewoners. Terecht heeft iemand gezegd: wat wilt gij in de verte zweven? Het goede is nabij.

Toch is het niet overbodig den blik verder te laten gaan over levenswijs en lot, godsdienstige begrippen enz. van enkele volksstammen die niet tot de algemeen bekende behooren, van hen iets te vernemen. Van deze volksstammen toch zijn er een aantal die na ettelijke honderden jaren of vroeger van de aarde verdwenen zullen zijn, wijl zij langzaam uitsterven. Goed is het dus dat wij bijtijds nog eens iets op hen letten.

De *Hottentotten* in Zuid-Afrika nemen in getal van jaar tot jaar af, de sterfte overtreft verre de geboorte. De oorzaak is onbekend. Vroeger leidden zij een ellendig leven, waren slaven en veracht door de Europeërs, sedert zijn zij vrije lieden en meest goede christenen. De Barmer zending heeft onder hen een groot getal gemeenten. Doch het lot des volks schijnt beslist.

De *Vuurlanders* aan de zuidkust van Zuid-Amerika, op de Vuurlandeilanden waren de schrik van zeevarenden en algemeen geloofde men dat zij niet tot het Christendom bekeerd zouden worden. In hun heidenschen toestand gelooven zij aan een gerechte straf van alle misdaden door een onbekende macht. Toch dooden zij oude lieden eerder dan oude honden, wijl deze bijwijlen nog zeeotters vangen, wat oude lieden niet meer kunnen. Zij bevaren de zee in wijde uitgestrektheid met kano's van boomstammen. De Brodergemeente arbeidt daar met zegen en Darwin gaf jaarlijks f 60,— aan de zending wijl van deze volken door middel van 't Evangelie iets goeds kon worden. Langzaam echter namen ook zij in aantal af en na verloop van eenige eeuwen zullen zij uitgestorven zijn.

Op Ceylon woont in de dichte wouden een wild soort menschen, de *Vedda's*. Reeds zijn deze tot 8000 zielen ingekrompen. Zonder eenige kleedij, halfrot vleesch etend, beoefenen zij jacht en vischvangst en verruilen was en ivoor voor werktuigen en gereedschappen. Het huwelijk met één vrouw is onverbrekkelijk. Hun godsdienstige begrippen zijn gering; zij vereeren goede en booze geesten en brengen hun offers. Onder hen heeft de zending nauwelijks iets gedaan.

De *Mincopieërs* op de Andaman-eilanden zijn een dergelijk jagervolk als de *Vedda's*. Zij bezitten buitengewone vaardigheid in 't maken van kano's uit boomstammen, vischmetten en hangmatten uit boombast. Jagen en visscher is hun hoofdbezigheid. Streng echt- en familielevens heerscht onder hen. De gedachte aan een eeuwigheid is bij sommigen te vinden: zij vereeren de geesten. Ook dat volk is, naar 't schijnt ten ondergang opgeschreven. Met ieder

jaar wordt ook het getal kleiner daar de sterfgevallen de geboorten overtreffen.

In *Brazilië*, in de oerwouden, die over eenige honderden mijlen 't land bedekken, leven de wilde Indianen. 't Zijn geen Roodhuiden als de Noord-Amerikaansche, ietwat kleiner van gestalte en zwakker gebouwd. Hun gelaat is zeer normaal gevormd en hun huidkleur bruin-geel, de uitdrukking hunner vragen verstandig, hun houding zeer vlug. Drie honderd jaar geleden werden hun voorvaderen schandelijk behandeld door de Portugeezen en uit hun schoone bezittingen verdreven, zoodat het oerwoud toen als nu hun eenig toevluchtsoord bleef. Daarom wreken zij zich op elken blanke, die in hun handen valt.

Hun voedsel bestaat uit wat jacht en vischerij, de aanplanting van knolvruchten en maïskoren oplevert. Zij dragen weinig kleeren.

Een streng familieleven heerscht bij hen. Niemand kan huwen, zoo hij geen bewijs van dapperheid kan bijbrengen. Wanneer iemand twee schedels van blanken veroverd heeft, kan, hij des hoofdmans dochter huwen, wel te verstaan, zoo er een is. Is dit niet het geval, dan maakt men hem aanvoerder eener krijgshafting.

Zorgvuldig zorgt elk gezin voor de jongens en vormt hen tot krijgers. Evenzoo zorgt men voor het eerste meisje, wijl het later den jongen strijder tot vrouw kan worden. Worden echter een ouderpaar veel meisjes geboren, zoo worden deze als overtollige weelde geacht en bij de geboorte gedood.

Onder de wilde Braziliaansche Indianen is *nog* een bijzondere stam, die zich door wildheid, wreedheid en kannibalisme onderscheidt, de *Botokuden*. Van dezen kan ik, zegt de zendeling Janfrüchte, uit eigen ervaring iets meedeelen. Ik wilde de Duitschers over de Taquon rivier eens bezoeken, welke zes uur van Teutonia, mijn gemeente, verwijderd was. Twee uur ver reed ik te paard door het oerwoud, heen en weer, door boschrijk heuvelland.

Toen moest ik een half uur lang een hollen weg doorgaan, waar ik wegens de steilten rechts noch links kon uitwijken.

Toen ik in den hollen weg reed hoorde ik van verre een eigenaardig, eentonig gezang. In de meening dat het negers zouden zijn, reed ik dieper den hollen weg in. Doch op eenmaal stuitte ik op een groep *Botokuden*, op hun kleine, vlugge paarden gezeten en veertien in getal.

Zij waren gewapend met lansen van bijna zeven voet lengte, hadden dolkmessen in den gordel en tevens pijl, boog en schild.

Het bloed stolde, op dat gezicht, in mijn aderen, mijn ziel riep tot God om redding, en de Heer beschikte het zoo, dat ik mijn angst verbergen kon en hen naar landgebruik op tien schreden afstand groeten. Zij beantwoordden dit met de hand, vormden gelederen en lieten mij doorgaan terwijl zij zingend verder reden. Geen haar werd mij gekrenkt, maar toch sidderde ik bij 't doorrijden.

Toen ik de *Botokuden* een eind achter mij bad begon ook ik te zingen: Loof den Heer, den machtigen Koning der eere. In Rio de Prera sloegen de lieden van verbazing de handen saam

toen zij vernamen wat mij overkomen was en dat ik zoo genadig bewaard gebleven was van de messen en handen der *Botokuden*.

Deze wilde stam sterft ook eveneens uit hoewel de oorzaak niet ver behoeft gezocht, daar in een gezin slechts één meisje in leven blijft.

De *Botokuden* vereeren de maan als den schepper en den Grooten geest als beheerscher der wereld; hunne gebeden verrichten zij onder groote boomen.

De genoemde volksstammen zijn enkele van vele, die allengs uitsterven.

Niet altijd is, zegt genoemde zendeling, de oorzaak bekend zooals wij zeiden, doch in vele gevallen dragen Europeanen de schuld; wat de feiten bewijzen kunnen, zegt genoemde zendeling.

Spanje heeft zijn handen in Zuid-Amerika en Mexico op gruwzame wijs met Indianenbloed bevlekt.

De Portugeezen hebben in *Brazilië* de kleeren van lijders van roodvonk, pokken en cholera aan de Indianen geschonken en op deze wijs dood en verderf onder hen gebracht.

De Amerikanen vergiftigden in Utah de heilige bronnen, waarheen de Indianen ter bedevaart gingen en waaruit zij dronken.

In *Australië* mengden Europeesche vrouwen tijdens een hongersnood rattekruid onder het meel en schonken dat aan bedelende inlanders.

Op het eiland *Tasmanië* schoten de Engelschen de inlanders neder en voedden met dat vleesch hun honden. De laatste inboorling van dit eiland is voór ettelijke jaren gestorven.

De ongelukkige bewoners der Antillen doodden zichzelf bij afspraak door vergif of koord om bevrijd te worden van het ondragelijke slavenjuk.

De negervrouwen onder de 380 slaven in *Kimoreis* in Zuid-*Brazilië* doodden hun pasgeboren kinderen dadelijk na de geboorte, opdat zij de zweep der slavendrijvers niet voelen zouden.

Vele dergelijke gevallen van wreedheid en geweld, door blanken kleurlingen aangedaan zou ik nog kunnen aanvoeren, doch zij dit genoeg om te bewijzen hoeveel onschuldig bloed door Europeanen vergoten is en de vergelding Gods wacht.

VREEMDELINGEN EN BASTAARDEN.

Dat, wie een goeden stijl schrijven wil, zich moet wachten, van onnoodige vreemde woorden te gebruiken, hebben we reeds zoo vaak gezegd, dat het wel onnoodig is het nog eens te herhalen of te betoogen.

Als regel geldt:

Gebruik geen vreemd woord, als er een goed Nederlandsch bestaat. — Bestaat het niet, beproef dan eerst of het niet is te vormen.

Zoo b. v. hebben we geen Nederlandsch woord voor *genie*, in den zin van „aangeboren vernuft.” Dit woord is dus zoo te gebruiken.

Maar voor *parapluie*, dat vroeger uitsluitend gebruikt werd, hebben we ook het betere *regenscherm*, dat allengs in gebruik komt. Dit nu moeten we bevorderen.

In de practijk is zeer veel te doen door eigen voorbeeld, door anderen te doen gevoelen hoe belachelijk en laf het gebruik van vreemde woorden is, enz.

* * *

Toch zijn er, we zeiden het reeds, vreemde woorden die niet of hoogst moeilijk door Nederlandsche zijn te vervangen. Ten deele is dit de schuld van het voorgeslacht.

Zulke onvertaaltbare woorden zijn :

genie,
natuur,
lokomotief,
doctor,
rabbijn,
chocolade, enz.

Ten tweede, en hierop lette men wel, zijn er een groot aantal kunstwoorden, vele uitdrukkingen die gemeenlijk in het Latijn of in het Grieksch worden gegeven en die eenvoudig niet te vertalen zijn, of wier vertaling groote verwarring zou veroorzaken. (Eenzoo is het met de benamingen van veel wat den krijg berteft; daarin wemelt het van Fransch.) Zulke woorden zijn :

hydraat,
molecule,
atoom,
bacil,
theorema,
trapezium,
meridiaan,
co-officiënt, enz.

Maar al deze woorden hebben met wat men „stijl” noemt, minder uitstaande; hen laten we dus rusten. Slechts nog een woord over de taalkunstige namen.

Het zou zeer te wenschen zijn dan ieder zich zooveel Latijn enz. eigen maakte, dat hij b. v. wist wat bedoeld wordt met :

substantief,
adjectief,
predikaat,
antecedent, enz.

Men zal misschien zeggen: dat zijn toch geen Nederlandsche woorden. 't Antwoord is dit :

Onze Nederlandsche taalkundigen hebben het echt-Hollandsche gebrek, dat zij liefst ieder op eigen gelegenheid uitgaan, wat heel goed kan wesen, als het gemeen belang er niet onder lijdt. Doch dat is hier het geval.

Gesteld, ge wilt iets van de taal weten. Ge neemt een boek en vindt :

„Tegenwoordige tijd”.

In een ander boek heet die echter :

„Onvoltooid tegenwoordige tijd”.

Zoo ook spreekt er een over :

„Onvolmaakt verleden tijd”.

De ander weér van :

„Betrekkelijk verleden.

Wat de een noemt :

„Voorwerp”,

heet bij den ander :

„Lijdend voorwerp”,

bij den derden :

„Zakelijk voorwerp.”

Zoo konden we voortgaan, en 't slot van de zaak is, dat voor elken naam wat te zeggen valt, even goed als voor de oude namen, die ook gebruikt worden :

Tegenwoordige tijd,

Onvolmaakt verleden tijd,

Volmaakt verleden tijd,

Meer dan volmaakt verleden tijd, enz.

Men ziet dat b. v. de laatste naam eigenlijk onzin is. Al dezè namen zijn vertalingen uit het Latijn.

Doch aangezien geen enkele naam volkomen goed is, en het groot verschil bij dezelfde zaak maakt, dat men elkaar niet meer begrijpt, is het best dat men zich de vreemde woorden of kunstwoorden eigen maakt. Die deugen in alle talen, worden overal verstaan en begrepen en zijn dus altijd goed.

* * *

Over de bastaardwoorden ware een dik boek te schrijven.

't Zijn woorden uit vreemde talen maar min of meer ingeburgergd, en veelal ook min of meer met een Nederlandsch vernisje overtogen, soms ook tot onkenbaar wordens toe verminkt.

Zulke woorden zijn :

kapitein van capitaine,
kantoor „comptoir,
klant „chaland,
ledikant „lit-de-camp,
paleis „palais,
korporaal „corporal,
technisch „technique,
kleur „couleur,
fabriek „fabrique.

't Is geen wonder, dat omtrent de juiste spelling van zulke woorden groot verschil bestaat.

Hier is echter de vraag of ze in een goeden stijl te pas kan komen.

't Antwoord is, dat de hoogere stijl ze als vanzelf en terecht vermijdt. De Bijbel b. v. en de predikant die predikt, zal liever zeggen :

voorspraak dan advokaat,
eierzucht „ambitie,
beweging „tumult,
buitengewoon „extra, enz.

Overigens zijn deze woorden met den besten wil niet altijd te mijden, zoomin als alle vreemde. De beste regel is :

Gebruik hen zoo min mogelijk.

Zeg niet

industrie, maar nijverheid,

sociaal, maar maatschappelijk,

contract, maar overeenkomst,

garantie, maar waarborg,

ordinair, maar gewoon,

parasol, maar zonnescherm,

robe, maar kleed, rok,

demi-saison, maar tussehenjas, enz.

Met goeden wil is in dezen zeer veel te doen.

Als meer gezeid, hebben onze vaders in zake de bastaardwoorden veel op hun geweten, al is voor hen veel meer ontschuldiging dan voor ons. Toch hadden ze, getuige onze prachtige Bijbelvertaling, wel wat beters kunnen leveren dan

b.v. in hun „Resolutiën” en „Privilegiën.” De laatste kan men in tal van oude werken vinden, en zijn voorbeelden van gebrabbel.

Hoe zelfs dichters zich ten dezen in de 16e eeuw te buiten gingen, bewijst het volgende vers van Houwaart uit de 16e eeuw:

Nu ghepresupponeert, dat jemant is eloquent,
En dat hy in der rhetorycke is excellent,
Dat hy philosophelyck can argumenteren,
Dat hij de harmonye der musycken kent,
Mitsgaders den loop weet van 't firmament,
En dat hy alle hantwercken kan useren;
Dat hy de republycke weet te regeren,
Dat hy kennis heeft van de nigromancye,
Dat men hem in de rechten heeft sien doceren,
Dat hy gheleert is in alle const en clergye,
Soo en weet hy nochtans niet ten selven tye,
Ten sy. dat hy weet te doen de wille van Godt;
Die buyten Gods woord wil wijs zijn, is sot.

Hierbij diene ter vertolking, dat:

1. Presupponeeren = Onderstellen.
2. Eloquent = Welsprekend.
3. Argumenteren = Bewijzen.
4. Useren = Oefenen.
5. Nigromancye = Tooverij.
6. Clergye = Geleerdheid.

GROOTE MANNEN OVER CHRISTUS EN DE SCHRIFT.

„Wij willen wachten op iemand, zij hij God of een van God gezonden man, die ons onze godsdienstige plichten leert en die de duisternis onzer oogen wegneemt.”

Wij behoeven niet meer verlangend, zuchtend, wachtend, vragend in de toekomst te schouwen als de oude, heerlijke Hellasche denker, de „goddelijke Plato”, dien naar God verlangenden mensch wien deze woorden eens ontvloeiden.

Wij behoeven niet meer met den ouden Romeinschen wijsgeer Seneca te klagen: „O, dat wij een gids der waarheid hadden.” Neen, wij mogen zingen en zeggen met den vromen zanger:

Wat der oude vaderen schaar
Hoogste wensch was en verlangen,
Wat aan hen eens was voorzeid
Is vervuld in heerlijkheid.

Het eeuwenoude, geloofvolle, zelfbewuste verlangen van de treflijksten des ouden Bondsvolks, het onbestemde wachten en verlangen van de edelste mannen der klassieke oudheid is vervuld en gestild.

Christus is de Zon der wereld, het Licht dat uit de donkerheid dezes tijds ons leidt tot het heerlijk eeuwig licht. Hij, God zelf, is verschenen; de leider tot waarheid is gekomen. Hij kon zeggen:

„Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Niemand komt tot den Vader dan door mij.”

Hij is dan ook geloofd en geprezen en dat door „stillen in den lande”, door eenvoudigen,

maar ook door groote mannen en diepe denkers.

Zelfs mannen, die wij niet tot de besliste volgelingen van den Heiland kunnen rekenen, doch die tot de grootste denkers en machtigste vorsten dezer aarde hebben behoord, laten zich over den Christus en de majesteit van den Bijbel voortreffelijk uit.

Wij laten hier eenige der merkwaardigste uitspraken volgen.

Voorop stellen wij een uitspraak van Goethe, den grooten Duitschen dichter, nu bijna 100 jaren geleden gestorven.

Hij noemt Jezus den *goddelijken mensch*, den *Heilige* en stelt hem als toon- en voorbeeld der menschheid. Over de Evangeliën, die ons het aardse leven des Heilands verhalen, oordeelt de groote dichter:

„Ik houd de Evangeliën in 't algemeen voor waar, want zij verspreiden een glans van hoogte en majesteit uitgaande van Christus, en van zoo goddelijken aard, als maar ooit op aarde geopenbaard is geworden.”

Verder zegt de groote dichter in zijn levensbeschrijving:

„Geen menschelijk oordeel zal in staat zijn den geloovigen te ontnemen 't geen zij door deze Schriften bekomen hebben, daar hun inhoud aan de menschelijke energie leven en kracht gegeven heeft.

Laat de ontwikkeling voortschrijden, laat de natuurwetenschappen in grooter uitbreiding diep hun sporen maken, laat de menschelijke geest zich verheffen zoover hij wenscht boven de hoogte en zedeleer des Christendoms, die uit 't Evangelie blijkt, 't zal hun niets baten.”

Jean Paul, de fijngevoelende dichter der Duitschers, een groot humorist, zegt van Jezus:

„Hij is de reinste onder de machtigen en de machtigste onder de reinen, die met zijn doorboorde handen koninkrijken van hun steunsels en den stroom der eeuwen uit zijn bedding hief en nog de tijden gebiedt.”

Johan Gottlieb Fichte, een der grootste wijsgeeren aller tijden, zegt:

„Het is gewis dat wij met onzen ganschen tijd, met al onze wijsgeerige vragen begonnen en uitgegaan zijn van het Christendom; dat dit Christendom in onzen geheelen maatschappelijke toestand in verschillende vormen is ingedrongen en dat wij niets van alles wat wij zijn, zijn zouden, ware niet dit machtig beginsel ons alle tijden door vooropgegaan.

„Ja tot het einde der tijden moeten alle wijste en edelste mannen eerbiedig zich buigen voor Jezus van Nazareth, en hoe wijzer en verstandiger zij zelf zijn, des te ootmoediger zullen zij de buitengewonen hoogte dezer heerlijke openbaring van het goddelijk leven erkennen.”

Het zal bij geen mensch opkomen den profeet der moderne verlichting, den vrijzinnigen wegbereider der groote Fransche Revolutie, J. J. Rousseau, voor een verkondiger des Evangelies te houden. Hooren wij echter wat hij over den Bijbel en over Christus te zeggen heeft.

„Kan een boek tegelijk zoo verheven en zoo eenvoudig het werk van menschen zijn? Kan hij, wiens geschiedenis dit boek meedeelt, een gewoon mensch zijn?

„Houdt dit boek de taal in van een geestdrijver of de eierzucht eens zedenrichters?

„Welke bekoorlijkheid, welke reinheid in heel zijn karakter heeft dit boek. Welke hartverheffende goedheid in zijn onderricht. Welke majesteit in zijn stellingen. Welke eenige wijsheid in zijn gesprekken. Welke ongeveinsdheid en oprechtheid in zijn antwoorden. Vanwaar heeft Jezus onder zijn tijdgenooten deze verhevene en reine zedeleer, van welke hij alleen ons 't voorschrift en voorbeeld heeft gegeven? Uit een volk met de blindste dweepzucht hooren wij de verhevendste wijsheid.”

Rousseau stelt alsdan Christus tegenover Socrates en verklaart dat vergelijking tusschen hen beiden zoo weinig mogelijk is als tusschen een wijze en een God. Was het leven en sterven van Socrates dat eens wijzen, het leven en sterven van Jezus Christus was dat van God.

„Kunnen wij aarnemen dat de Evangelische geschiedenissen slechts uitgedacht zijn om menschen te behagen? Dat is niet de wijze waarop men geschiedenis schrijft. De daden van Socrates, welke geen mensch betwijfelt, staan veel minder vast dan die van Christus.”

Lessing, de machtige denker en fijne beoordeelaar onder de Duitsche dichters en denkers laat zich aldus uit: „Christus is de eerste zekere en betrouwbare praktische leeraar van de onsterfelijkheid der ziel. Hij is betrouwbaar bevonden, krachtens de in hem vervulde profetieën, de wonderen die hij volbracht, en door zijn opstanding, na een dood door welke hij op zijn leer 't zegel drukte.”

„Zeventienhonderd jaren na zijn dood (Lessing leefde van 1729 — 1781) hebben de Schriften des Nieuwen Testaments het menschelijke verstand meer beziggehouden en verlicht dan alle andere boeken tezamen.”

De groote *Napoleon Bonaparte*, die gewis niet tot de idealisten gerekend worden kan, maar tot de meest praktische, verstandigste menschen die geleefd hebben, brengt het goddelijke boek en Jezus Christus deze hulde zijns geestes.

„De Bijbel bevat een rij van geschiedkundige feiten en personen, strekkend om tijd en eeuwigheid te verklaren, als geen andere godsdienst aanwijzen kan. Alles daarin is groot en Godewaardig.

„Onvergelijkelijk eenig Boek!

„Wie anders dan God kon dit werk, der volmaaktheid gelijk en tevens oorspronkelijk, saamstellen?

„De Bijbel is meer dan een boek, is een levend wezen, met werkzaamheid en macht, die alles overweldigt, wat zich tegen haar uitbreiding verzet.

„Dit boek overtreft alles; ik houd niet op het te lezen en iederen dag lees ik het met nieuwe vreugde. Alles in Christus zet mij in verbazing. Zijn geest overweldigt mij. Zijn wil buigt mij.

„Tusschen hem en eenig mensch ter wereld is geen vergelijking denkbaar. Hij is een bijzonder wezen een wezen van zichzelf. Zijn gedachten, zijn gevoelens, de waarheid, welke hij verkondigt, de aard zijner bewijzen worden noch door menschelijke organisatie, noch door de natuur der dingen verklaard.

„Alexander, Cæsar, Karel de Groote en ik hebben groote rijken gesticht. Maar waarop hebben wij die scheppingen van onzen geest grond? *Op macht*. Jezus Christus alleen grondde zijn rijk op liefde, en tot op dit oogenblik nog zouden millioenen menschen voor hem sterven. Waarheid zal het heelal omvangen. Dat is het Christendom: de eenige godsdienst, die alle vooroordeelen vernietigt, welke eenheid en volkomen broederschap van heel het menschelijk geslacht voorstaat; de eenige welke van zuiver geestelijken aard is, de eenige eindelijk, welke allen zonder onderscheid een waar vaderland toekent, het land des Scheppers, dat van God.”

Tot zijn getrouwen generaal Bertram, die den keizer in zijn verbanning op zijn woest rotseiland gevolgd was, zei Napoleon eens met zekeren wrevel:

„Indien gij niet begrijpen kunt dat Jezus Christus Gods Zoon is, zoo heb ik verkeerd gedaan u tot mijn generaal te maken.”

We laten het voor het oogenblik hierbij. Dit blijkt wel, dat we gerust kunnen zijn, als men ons zegt dat de Schrift alleen een boek is voor de onwetenden, dommen en dwazen. De getuigenissen die we aanhaalden en die slechts enkele uit vele zijn, zeggen wel anders.

UIT HET LEVEN.

** *Tweeërlei*.

De toren van ons kerkjen
Moog oud zijn en wat scheef,
Toch wijst hij mij twee dingen
Waarbij mijn ziele leef!

Hij zegt vanwaar de zegen
Mij komt, zoo 't wèl zal staan;
En waar, zal 't eind mij kronen,
Mijn reisweg heen moet gaan.

VERBETERINGEN.

In het n^o. van 21 Jan. leest men:
bl. 20, kol, 2, regel 3 v. b. voor „vrije” — *vrij*
„ 22, „ 2, „ 24 v. o. „ „prix” — *prix*
„ 22, „ 2, „ 24 v. o. „ „trancs” — *francs*
„ 23, „ 1, „ 5 v. b. „ „voorbrengt” —
voortbrengt
bl. 24 moeten van het slotvers van „Nieuw en goed” de woorden „naast elkander” in regel 2 vervallen en als *noot* onderaan komen.
bl. 24 in „Twee om een” regel 2 voor „den” — *d'*
„ 24. In „vuur en ijs” in vers 2 laatste regel valt „het” weg.

BRIEFWISSELING.

K. W. te B. Het stuk: Een landelijke begrafenis, doelt op een begrafenis in Friesland.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIK.

IV.

In den oorlog.

Wat echter nu te doen?

Onverwacht kwam op deze vraag een antwoord.

Tot de bekenden van George behoorde een aanzienlijke planter, Lord Fairfax. Meermalen was hij met dezen heer op den vossenjacht geweest.

Ook deze lord was een der grootste grondzitters van Westmoreland: hij bezat er uitgestrekte goederen, die echter nooit behoorlijk waren opgemeten. Toch werd dit noodig en de planter wist niet beter dan het moeilijk werk op te dragen aan Washington, die alzoo zijn proefstuk leveren kon, hoe jong hij ook mocht zijn. Kortberaden nam George het voorstel aan.

Het leven dat nu begon, was zoo avontuurlijk en soms zoo gevaarlijk, als de meest vermaarde roman, die „woudloopers” schetst, het maar kan voorstellen.

Met drie helpers toog Washington de wildernissen van Amerika in. Wel bevond hij zich op Engelsch gebied, zelfs op bepaald eigendom, maar toch had noch zelden of ooit een blanke hier den voet gezet, de eigenaar wel allermint. Grootendeels bestond de op te meten grond uit dicht woud van zware stammen; hier en daar werd men gestuit door moerassen, kreeken en beken. Van woningen, zooals wij die hebben,

was nergens iets te zien; al het noodige moest worden meegevoerd; tenten en beddegoed, op paarden geladen en ezels, droegen huisraad en gereedschap. Ontzettend moeilijk was het vaak voort te gaan op den ruwen grond, in het bosch, waar geen enkel pad den weg wees, of om een moeras heen, dat zich uren ver uitstreckte.

Doch er waren nog grooter gevaren. De wilde Amerikaansche beer, de grijze, zwief door het woud, en dwong de reizigers tot gedurig wacht houden. Wolven en ander roofgedierte ontbraken mede niet, zoomin als slangen hier en daar. Doch het meest had men de Roode Indianen te duchten, de oorspronkelijke bewoners des lands.

Daar heerschte reeds eenigen tijd tusschen de Engelschen en de inboorlingen een strijd, waarvan te voorzien was, dat hij met den ondergang van een der beide partijen moest eindigen. En voor dien strijd was reden.

Langzaam maar zeker drong de blanke man, toen een eeuw geleden op de Oostkust geland, naar het Westen voort. Men had land van de Indianen gekocht, maar ook hun ontnomen. De talrijke stammen, alle van de jacht levend, hadden behoefte aan velden en bosschen, dagreizen wijd en — al meer en meer zagen ze hun jachtvelden inkorten. Steeds minder werd het wild, waar de witte man zijn huis bouwde of de ploegschaar door het land dreef. Wat, zoo vroeg de Roodhuid zich af, zal het eind zijn? Goedschiks door koop of anders met geweld zou de blanke al het land nemen, den Rooden man het leven onmogelijk maken. Was 't won-

der, dat de Indiaan gevoelde, hoe 't een strijd werd op leven en dood? De tijd heeft bewezen, dat Rood en Wit niet naast elkander leven konden, althans dat een er twee moest wijken. Van de vele millioenen Roodhuiden in tal van stammen, zijn nog slechts enkele honderdduizenden over; vele stammen zijn gelijk hun taal geheel uitgestorven. Reeds bestaat er een Bijbelvertaling, die door niemand meer gelezen wordt. De Indianen, voor welken zij eens gediend heeft, bestaan niet meer!

Was 't wonder, dat de Indiaan den blanke den dood zwoer, of met de eene blanke partij zich tegen de andere verbond? De aard der wilden, hun moordlust, wreedheid en haat werkten meê om den strijd fel en bloedig te maken. Vooral in de streken, waar de Indiaan zich nog vrij bewoog, was het den blanke niet geraden te komen.

Sinds 1622 toen de Indianen 1300 kolonisten zonder onderscheid van leeftijd of geslacht vermoord hadden, woedde tegen de Roodhuiden een verdelgingsoorlog, en dezen betaalden met gelijke munt.

Toch bestond de jonge George den gewaagden tocht. Als woudloopers gekleed, trokken hij en zijn gezellen de woestenij in. In den gordel droegen zij het breede jachtmes en den tomahawk of strijdbijl der Indianen. 's Nachts werd op een zoo veilig mogelijke plek de tent opgeslagen, terwijl steeds een de wacht hield. Liet het weder het toe, dan sliep men vaak maar zonder tent onder den blooten hemel.

Niet altijd was het gemakkelijk 't noodige voedsel te vinden. Meestal moest het op de wijze der Indianen door de jacht worden verkregen en trok men er met het geweer op uit. Ook de hengelroede deed dienst en zoo leidde men een jagersleven, terwijl daarbij het doel van de tocht steeds in 't oog werd gehouden, al was 't vaak hoogst moeilijk de noodige opmetingen te doen. Vermoedend was dit leven in de hoogste mate. „Slechts zelden,” zoo wordt van George gemeld, „genoot hij de weldaad van een zacht bed ter nachtrust.”

Doch — het einde kroont het werk. Met loflijken ijver vervulde George zijn taak en Lord Fairfax was meer dan voldaan toen hij de uitkomsten der opmeting voor zich zag. De lord was een man van invloed en aan hem dankte George het, dat hij, nog geen twintig jaren oud, tot landmeter in dienst van den staat Virginia werd aangesteld. 't Was een voortreffelijke voorbereiding tot hetgeen hem verder in 't leven wachtte.

* * *

Dreigde voor de bewoners der Britsche bezittingen in Amerika op de Westgrens gevaar van Roodhuiden, Englands macht zelf aldaar vond een geduchten mededinger in Frankrijk.

Reeds vroeger bezat dit laatste rijk volkplantingen in N.-Amerika. Louisiana in het Zuiden en Canada in het Noorden zijn oorspronkelijk Fransche bezittingen, gelijk uit de namen der steden, de taal en den godsdienst der bewoners nog duidelijk blijkt. Het doel der Franschen

nu was om een groot koloniaal rijk te stichten, zich uitstrekkende van Canada in het Noorden tot aan de beneden-Mississippi. Gelukte dit, dan was aan Englands gebied alle uitbreiding, ja de levensader afgesneden. Herhaaldelijk raakten men in botsing met elkander, terwijl de Franschen zich de hulp trachtten te verzekeren der Indianen-stammen, die toen nog van groote beteekenis waren.

Reeds acht jaar vóór den tijd waarvan we nu spreken, was het tusschen de Fransche en de Britsche kolonisten tot een oorlog gekomen, die wel den laatsten veel kostte, maar tevens de macht der eersten in Canada knotte. Sinds bleef men elkaar zeer vijandig gezind. Geen wonder dan ook, dat nieuwe moeilijkheden ontstonden, toen de Franschen doordrongen tot de Ohio. 't Gevaar dreigde van Franschen en Indianen tegelijk en men begreep in de kolonie, dat het hoog tijd werd zich in staat van verdediging te stellen. De burgermacht of militia, zooals zij heette, zou daartoe moeten dienen. Doch zij was daarop slecht ingericht. Er was een man noodig, die de strijdkrachten ordende, die voor een behoorlijke inrichting van alles zorgde, die als 't ware een leger schiep. En hoe jong Washington ook nog mocht zijn, toch had hij reeds zoozeer de aandacht getrokken, dat hij met eenparige stemmen werd geroepen om de zaak in orde te brengen. Hij de twintigjarige werd benoemd tot majoor der militia en nu toog hij aan 't werk. In vele opzichten moest hij van nieuws af beginnen. En hij deed het, gelijk alles, met lust, ijver en kracht. Zeker zou hij nog meer tot stand gebracht hebben, indien niet de hulpmiddelen, waarover hij beschikte, zoo weinig waren geweest.

Alvorens het echter tot een botsing kwam, wier gevaarlijkheid men zeer goed inzag, beproefde de Engelsche gouverneur tot een schikking met den Franschen bevelhebber te komen. En zie — al weder was Washington de man, die als onderhandelaar er op uitging.

Hij had een hoogst moeilijke taak. De vrede moest zoo mogelijk bewaard worden, en toch aan Frankrijk niet toegegeven noch het Britsch belang geschaad worden. Ontzaglijk waren de bezwaren, waarmede hij had te worstelen; in allerlei ongelegenheid kwam hij. Doch zijn vastheid van geest en zijn scherp verstand kwamen hem uitnemend te stade. Evenwel zijn pogen mislukte, gelijk te voorzien was. Onverrichter zake, wat het hoofdoel betreft, keerde hij terug.

Toch was zijn reis niet nutteloos geweest. Vooreerst had hij, die met het scherpe oog van den landmeter zag, groote, later zeer bruikbare kennis opgedaan van totnogtoe bijna onbekende streken. Daarbij bleek in de verslagen, die hij deed, zoozeer zijn scherpe opmetingsgave, dat de gouverneur aanstonds het oog op hem richtte, zoo straks de krijg mocht uitbreken.

Het eerste bewijs van het groot vertrouwen, dat hij had verworven, ontving George daarin, dat hij van majoor tot opperluitenant en tot bevelhebber van een regiment werd bevorderd.

Weldra zou blijken wat hij als krijgsman vermocht, en zou het kleine koloniale leger,

door hem gevormd, de vuurproof doorstaan. De Franschen hadden uit Canada de Ohio bereikt, en 't werd noodig de grenzen te dekken; alles wees er op, dat een treffen aanstaande was.

Zooals ieder begreep was de militie veel te zwak om den strijd tegen het Fransche leger aan te durven. Vrijwilligers werden geworven, doch in veel te klein getal. Daarbij kwam nog iets dat Washingtons ijveren vaak vruchteloos maakte. De soldij, aan de krijgslieden betaald, was gering, de bewapening en verzorging van het leger nog slechter. Geen wonder dat weinigen lust hadden meê op te trekken. Weldra ontbrak het in het kamp aan alles; nu en dan heerschte er feitelijk hongersnood. Washington zelf getuigde er van: Er is nauwelijks éen man, die schoenen, kousen of een hoed heeft. Niemand heeft behoorlijke dekking; ook de officieren lijden schrikkelijk."

Geen wonder dat, hoe beleidvol en dapper Washington ook zijn mocht, 't hem niet gelukte het wel-uitgeruste leger der Franschen terug te drijven. Dappere daden verrichtte hij aan de Ohio, doch het doel werd niet bereikt. 't Gevaar dat de Franschen zouden overwinnen, werd al grooter en van allen kant werden zooveel mogelijk Britsche troepen naar het tooneel van den krijg gezonden.

Die hulp bleek echter voor Washington juist niet de gewenschte. Want de Britsche regeering die de bevolking der overzeesche bezittingen blijkbaar als minder achtbaar beschouwde dan die van 't moederland, kende aan de officieren van het Engelsche leger een hooger rang toe dan aan die uit de kolonie en trok de kroonofficieren boven de laatsten voor. 't Liep zoo hoog dat Washington, diep gekrenkt, zijn ontslag nam. Tegelijk trof hem een tweede slag, namelijk de dood van zijn geliefden broeder Laurens, die, gelijk kort geleden zijn vader, in de kracht des levens stierf. Zijn landgoed Mount Vernon liet na aan hij George.

Doch had Washington gemeend zich nu aan eigen zaken te gaan wijden, dat liep anders uit. Het land was en bleef in nood, zelfs zoo, dat een sterke troepenmacht uit Engeland gezonden werd, onder generaal Braddock, om de Franschen te verdrijven en in Canada aan te tasten.

Begrijpend, dat de nood drong, vergat Washington edelmoedig de krenking hem aangedaan, en nam weder als vrijwilliger dienst in den krijg, die ontzaglijke opofferingen vergde. Er werd besloten tot elken prijs het fort Du Quesne, waaruit de Franschen Virginië bedreigden, te vermeersteren. Schitterend werd alaanstonds George's zelfoverwinning geloond. Want generaal Braddock, wel wetend wien hij voor zich had, benoemde den vrijwilliger aanstonds tot zijn adjudant.

Misschien kwam er ook een weinig berekening bij. Want onbekwamer bevelhebber had Engeland moeilijk kunnen zenden dan Braddock. Met ongelooflijke zorgeloosheid leidde hij den tocht door nog bijna onbekende wildernissen naar het Fransche fort. Het beleg werd er voor geslagen, doch weldra bleken de belegerden den belegeraars

te sterk. De Engelschen trokken terug achtervolgd door de Franschen, en in Juni 1755 kwam het tot aan de rivier de Monongakela tot een veldslag.

Hevig werd er gevochten. Braddock zelf, hoeveel misslagen hij ook mocht begaan hebben, weerde zich dapper. Zwaar gewond stortte hij eindelijk van 't paard; van heel zijn legercorps was weinig meer over. In dit hachelijk oogenblik toonde Washington, hoe jong ook, toch al den moed en doorzicht van een ervaren veldheer. Snel vereenigde hij wat van de Britsche krijgsmacht nog over was, die een volkomen nederlaag had geleden. Toen plaatste hij zich met zijn Virginische scherpschutters voor den vijand, die door de hulptroepen der Indianen was versterkt, en een oogenblik tot wijken werd gedwongen. De terugtocht kon nu worden gedekt en de 23-jarige held had den geheelen ondergang van het leger voorkomen. Zoo werd hij, onder Gods bestel, bekwaamd tot de groote taak, die hij eens vervullen zou.

't Was te begrijpen dat zulk een man waard werd geacht met het opperbevel over al de Virginische troepen bekleed te worden. Benijdenswaard was zeker die post niet. Toch, al scheen de stand toen zeker hopeloos, gaf Washington den moed niet op.

Zoodra mogelijk vereenigde hij al de troepen van het stedeke Winchester, teneinde zoodra mogelijk een nieuwen aanval op het fort Du Quesne te doen.

Intusschen begreep Washington zeer goed, dat ook met alle krachtsinspanning de onderneming weer zou mislukken zoo men zonder voldoende krachten ten strijde toog, — een les die het Evangelie ons zoo duidelijk predikt. Dringend verzocht hij derhalve om meer troepen, maar noch de Britsche landvoogd, noch de vertegenwoordiging van Virginië gaf aan zijn stem gehoor. Toch moest een grens van 360 Engelsche mijlen door bosch en wildernis tegen den vijand worden gedekt!

Daarbij kwam nog iets. De Roodhuiden verheugd over de schoone kans op zich op den gehaten Engelschman, den roover van hun land, te wreken, daarbij bedweld door de behaalde overwinning, zouden zeker trachten die te voltooien. De vrees was allerminst ongegrond, dat de wreede vijand zich met tomahawk en scalpeermes zou werpen op de verspreide volkplanters, zijn bloeddorst den vrijen teugel zou vieren en door moord, roof en brand zijn weg teekenen.

Wat Washington gedacht had bleek weldra maar al te zeer gegrond. Reeds te Winchester, maar vooral toen hij opgetrokken was met zijn strijdmacht werden de berichten met den dag ernstiger. Telkens hoorde men van rooftochten door de Indianen tegen weerlooze kolonisten ondernomen. En mocht men aan de waarheid der verhalen twifelen, dan bewees de gloed der vlammen, die 's nachts den hemel in de verte verlichtten, hoe de Indiaan huishield.

Trouwens elk oogenblik kwamen er vluchtelingen, die niet beter wisten dan zich maar bij het leger te voegen, en die ontzettende verhalen

deden van gepleegde gruwelen. Schrik en verwarring heerschten alom, niemand achtte zich meer veilig. Ontzettende tooneelen van jammer waren het die Washington op zijn zwerftochten met het leger langs de grens te zien kreeg.

„Zoo groot is hier,” zoo getuigt hij zelf, „de vrees voor de Franschen en Indianen, dat het voor ons een zware taak is de overlevenden op te zoeken en te troosten.”

„Gewoonlijk ontvangen ons die arme schepsels, uitgelaten van blijdschap, als waren wij engelen. Vragen we dan hoe 't hun gaat, zoo verhalen zij met bleeke, door angst verwrongen gezichten van de gruweldaden der Indianen.”

„De lieden verzekeren ons dat zij niet meer te bed gaan, zonder vooraf van elkander voor goed afscheid te hebben genomen.”

„Maar als we die beklagenswaardige menschen dan weer verlaten, o mijn God, hoe snijdt het mij dan door de ziel, als ik die diepe, zwijgende smart zie, die plotseling op hun gelaat zich vertoont. Dan vallen vrouwen en kinderen met doordringend geweën voor ons op de knieën, grijpen in wilde wanhoop onze handen en hangen zich aan onze kleederen, terwijl zij ons om den wille van God en der barmhartigheid smeecken ons niet te verlaten.”

„Deze dingen vervullen mijn hart met zulk een diepe smart, dat ik voor Gods aangezicht kan verklaren, dat ik liever mijn eigen leven den vijand ten offer zou geven, zoo ik daardoor mijn arme medeburgers redden kon.”

VAN TWEE ISMEN.

De lezer denkt wellicht — of ducht — dat we 't hier over Calvinisme, Lutheranisme of eenig dergelijk isme zullen hebben. Doch 't is niet zoo. De twee *ismen* hier bedoeld, zijn:

1. 't Provincialisme,
2. 't Solecisme,

of eenvoudiger, de gewestelijke woorden in de persoonlijke uitdrukkingen.

De woorden of uitdrukkingen van de eerste soort zijn zulke die enkel op een bepaalde plaats worden gebruikt en dus niet overal worden begrepen.

Met namen van dieren, planten en van allerlei uit het dagelijksch leven is dat tamelijk veel 't geval.

Hetzelfde dier heet b. v.:

kwatworm,
hemelt,
engerling.

Een bijenkorf heet ook een *iemekorf*, een sloot een *graaf*, zeker broodsoort *mik*, een beurs een *ponge*, een veulen een *kacheltje*, water en meel *pauwevleesch* of *potstrou* enz.

Men begrijpt echter dat zulke woorden op den stijl niet veel invloed hebben, omdat ze of weinig voorkomen of toegelicht worden. Ook zal men ze heel weinig gebruikt vinden buiten den engen kring van hun gebied en dan nog zelden zoo, dat daarbij van „stijl” sprake is.

Wel zijn er tal van stukken en verzen opzettelijk in zulk een provincialen of stedelijken

stijl geschreven, en het is voor een oningewijde dikwijls lang niet makkelijk daaruit wijs te worden. Een vertelling in plat Groningsch of Zuid-Limbursch ziet er nu juist niet als zuiver Nederlandsch uit; een verhandeling in goed Drentsch evenmin. Ook in onze groote steden spreekt de smalle gemeente een taaltje dat voor vreemdelingen b. v. geheel onverstaaenbaar is. Neem b. v. dit stukske plat Amsterdamsch:

Gustere gong ik mit me broer en hum ze frind reis kuiere. Me neefie sou ook mee goane, maar die hieuw em luikes. Net asse me op de sluis stinge seel der 'n skepie langes en der kwamme der nog 'n poar an.

„Waffre skepie vin jij et grooste?” see de frind.

„Weet ik veul?” see ik, „wou je mijn be-dibbere? kijk uit je doppe.”

„Wi'je wedde?” vroeg ie toe.

„Ja, manes,” see ik, „doar heb ik 't mier an; ik kom altijd bekaaid uit. Wou je me soms verlakke?” Jij bint ook een sloome.”

„En jij bint soeg,” see ie, enz.

* *

Nu moet men niet denken, dat de kennis van dergelijke gewestelijke en stedelijke taaltjes of dialecten louter een aardigheid is. Integendeel, die gewestelijke woorden en uitdrukkingen zijn een schat voor onze taal en bieden een ruim en loonend veld van onderzoek. Doch voor ons doel is het niet noodig dat nader aan te toonen.

Wij hebben voor een goeden stijl hoofdzakelijk te letten op twee dingen.

1. Dat men zich onthoude van uitdrukkingen die voor anderen onverstaaenbaar zijn of van het verkeerd gebruik, dat in bepaalde streken van zekere uitdrukkingen wordt gemaakt.

Achter in Overijsel b. v. zal iemand begrepen worden als hij zegt dat de kinderen „rechtevoort ondeugend” zijn. In Noord-Holland begrijpt men dat niet.

't Is mij in Gelderland gebeurd dat ik, toen de meid de kamer ging „doen,” eenige boeken en papieren uit den weg nam, moenende haar van dienst te zijn. Doch de meid sprak: Laat u maar; dat *geeft* toch niets.” Ik vond dat min heusch, doch later bleek mij, dat „het geeft niets” daar beteekende, „het hindert niets”, en zoo was ten slotte de beleefdheid der dienstbode te prijzen.

Dat „de kat een boozen zin in de worst had” begrijpt een Noord-Hollander best, maar een Zeeuw verstaat het evenmin, als een Geldersman begrijpt dat de arme lieden in Zeeland „pauwevleesch” eten.

2. Kan het gebeuren dat een uitdrukking die niet algemeen gebruikt wordt, mooi, krachtig, degelijk is. In dit geval is 't niet verkeerd, dat een schrijver die er toe bevoegd is, zulk een uitdrukking algemeen burgerrecht tracht te verschaffen.

Zoo beteekent, om een zeer duidelijk geval aan te halen, het woord *neef* in onze taal:

1. Zoon van een broer.
2. Zoon van een oom.

Hiervoor nu heeft men in vele talen twee verschillende woorden, wat ook zeer goed is. Doch bij ons niet.

Nu wordt echter in sommige gewesten een neef in het eerste geval ook genoemd een *oomzegger*, omdat hij spreekt van „oom” tot zijns vaders broer. In het tweede geval is wederzijds alleen van „neef” sprake. Dit „oomzegger” nu zou, algemeen ingevoerd, zeker de duidelijkheid bevorderen.

* * *

Al weet iedereen niet zoo dadelijk wat met solescisme wordt bedoeld, toch is de zaak zelf aan velen bekend.

Ieder heeft wel eens opgemerkt hoe deze en gene te kennen is aan zekere uitdrukkingen die hij veel in woord of geschrift gebruikt, veel meer althans dan anderen dit doen. Zoo is Cats vermaard door zijn „desalniettemin” en een hedendaagsch schrijver door „overmits.”

Gebruikt nu echter een schrijver of spreker uitdrukkingen die bij anderen niet voorkomen, (of slechts bij enkele hunner) of wel die vóór hem niet gebruikt werden, of die hij uit de oudheid weer opdiept, dan zijn dat solescismen. Zij moeten echter bij nadenken en onderzoek verstaanbaar kunnen zijn.

Zulke gezegden zijn b.v. :

een dege behandeling,
den voet netten,
op een wortel stoelen,
om zijn eer komen,

en voorts vrij wat uit de „nieuwe-letteren”-kraam.

Met zulke solescismen moet men zeer voorzichtig zijn. Veelal zijn het vertalingen, onhandige vaak, en anti-Nederlandsche. Ook zijn ze dikwijls verouderd of dubbelzinnig.

Van de vier uitdrukkingen boven aangehaald is alleen n°. 2 een winst te noemen, maar helaas, een van de meest onbegrijpelijke. 't Wil zeggen den voet nat maken. Maar zoolang men dit niet algemeen weet, baat de uitdrukking weinig. En zij wordt nooit algemeen zoo „de smaak er niet op valt.”

Gebieden laat zich dat niet. De woorden worden wel beschouwd evenmin als heel de taal vervaardigd, maar geboren.

DE LEVENSGESCHIEDENIS FENER WERELDSTAD.

I.

Alexander de Groote, de groote Grieksche veroveraar, twee eeuwen vóór zijn verschijnen door Daniël den profeet voorspeld, had, zegt de overlevering, eenmaal een droom. Daarin zag hij een oud man, die de verzen van Homerus opzegde :

Een van de eilanden ligt aan den ver
[opschuimenden zeevloed
Vóór den Egyptischen stroom en Pharos
[wordt het geheeten

Alexander was destijds door zijn veroveringen-
vorst van het Oosten en het Westen geworden.

Zijn gebied reikte van de Adriatische Zee tot den Indus. 't Was zijn doel het Oosten en het Westen, eeuwenlang gescheiden, elkander nader te brengen. Dit oogmerk nu was, meende hij, te bereiken door den handel. Thans was slechts de vraag, *waar* het brandpunt van dien handel moest zijn, *waar* het Oosten het Westen ontmoeten zou.

Dit wees het droomgezicht aan. Pharos was een eiland vlak voor de Egyptische Nyldelta in de Middellandsche Zee. Daar verrees dan ook de nieuwe stad, ten jare 331 vóór Christus gesticht en naar den grooten koning Alexandrië genoemd. Zij werd aangelegd door Deinokrates, den bouwmeester.

Het eiland Pharos was door een langen dam met de stad verbonden, die op een zandige vlakte lag. De stad had prachtige havens voor den handel. Op Pharos stond de beroemde, 160 meter hooge, vuurtoren, welks licht 300 stadiën d. i. 60 K.M. ver te zien was.

Het prachtigst deel der stad was zeker het Brucheion of Bruchium of Basileia, waarin de haven en de koninklijke gebouwen lagen. Daar vond men het Museum, eeuwenlang het middelpunt der geleerdheid, met een bibliotheek van 700,000 boekrollen. Verder lag het Cesareion met de obelisk en naalden van Cleopatra, die nu te Londen en te New-York zijn. Tempels, theaters, paleizen, tuighuizen trokken de aandacht der vreemdelingen; eveneens de groote renbaan.

In 't Zuiden lag het Serapeum, na het Kapitoel te Rome het prachtigst gebouw ter wereld, met een verzameling van 200.000 boekrollen, en later gesierd met de Pompejus-zuil, één stuk steen, 20 M. hoog.

Het middelpunt van Alexandrië vormde een ontzaglijk plein waarop de twee hoofdstraten elkaar regelmatig sneden. Elke straat was 30 M. breed.

In 't Westen lag de onderaardsche Nekropolis of Doodenstad.

De rijkdom en heerlijkheid van Alexandrië was groot, zeer groot. Men maakte er glas, papier, fijne stoffen enz. De handel bracht hier lieden uit alle oorden der wereld saam.

Toen na Alexanders vroegen dood zijn rijk uiteen viel, in de vier winden werd verstrooid, kwam Egypte onder vorsten, die de Ptolomeeën heetten (300 v. Chr.). Zij maakten Alexandrië tot hoofdstad van hun nieuw rijk. Onder hen werd het een van de beroemdste steden der oudheid, groot in handel en wetenschap. Maar de stad was tegelijk berucht door zedeloosheid en weelderigheid, gevolg van den ontzaglijken rijkdom.

Het langzaam verval van Egypte's grootheid valt samen met de geleidelijke ontwikkeling van het Romeinsche rijk.

Koning Philopater, het werktuig van zijne gunstelingen en lievelingen, werd na eene regering van zeventien jaar het slachtoffer van zijne eigen buitensporigheden. Zijn zoon, Ptolemaeus Epiphanes, die slechts vijf jaren oud was bij den dood zijns vaders, werd door zijne voogden onder de bescherming van den Romeinschen senaat ge-

steld (204 v. Chr.) en door deze daad werd de oppermacht van Rome door de dwazen, die er het slachtoffer van werden, niet alleen erkend, maar ook bekrachtigd.

Gedurende weinig meer dan anderhalve eeuw waggelde de dynastie der Ptolemaeën haren ondergang tegemoet. Tengevolge van de steeds toenemende onbekwaamheid en verlaging zijner vorsten was het geen wonder, dat het land achteruitging zoo al niet in rijkdom, dan toch in roem. Ongetwijfeld droeg de Egyptische gewoonte, die het huwelijk tusschen broeders en zusters onderling toestond en door de dynastie der Ptolemaeën werd aangenomen, veel bij tot het zedelijk en lichamelijk verval harer leden. Weinig schoons kan er vermeld worden van de laatste leden van een geslacht, dat zulk een buitengewoon heerscher als Ptolemaeus tot vader gehad heeft. Wel zonderden de koningen en koninginnen nog eenigen tijd van hunne uitspattingen af voor een onbeduidende bescherming der schoone kunsten. Maar waar alle begunstiging in handen is van hen, die de zinnelijkheid dienen in haar grofste vormen, moeten ten slotte alle edele gedachte wijken.

De rijkdom van Egypte, ofschoon verminderend, was nog steeds ontzaglijk. Het was de korenschuur der wereld, en in dit opzicht hing Rome, zijn machtige meester, van Egypte af. De mijnen, door slaven en gevangenen bearbeid, waren een rijke bron van inkomsten. Ook ontdekkingsreizen, op touw gezet door het verlangen om de schatten van het Oosten sneller te verkrijgen, werden ondernomen.

Het verhaal van een Indiër, die in eene open boot gevonden was en die waarschijnlijk niets anders was dan een Afrikaner van een verwijderde kust, deed zelfs de mogelijkheid van een zeeweg naar Indië onderstellen.

In dien tijd werd men te Alexandrië er aan gewoon oproeren te aanschouwen, door de kuisperijen en den naijer van het hof verwekt, en leerde het volk den gunsteling van den dag te kronen en weer af te zetten. De meer afgelegen provincies vielen de een na de ander af, veroverd door den moed van Klein-Azië of Rome, of door de werkeloosheid en de onverschilligheid harer bezitters zelf afgestaan. Verdorvenheid heerschte er overal en nam nog steeds toe. De moderne voorstad, die zich verhef langs het Canopische kanaal, dat Canopus met Alexandrië verbond, was bezet met de vroolijke villa's der rijken en gebouwen voor openbare gemakkelikheden. De verdorvenheid van Canopus zelf werd spreekwoordelijk. De bevolking was geheel en al ontaard. Straatgevechten, dikwijls van ernstigen aard, hadden bijna dagelijks plaats.

Het gepeupel van Alexandrië greep onder het nietigste voorwendsel naar steenen en knuppels. In straatoproeren, zegt een geloofwaardig schrijver, zelf een Alexandrijn, staan de Egyptenaren vooraan. De kleinste vonk is hier voldoende om een oproer te ontvlammen. Wegens veronachtzaamde verzoeken, wegens de verbeurdverklaring van bedorven levensmiddelen, wegens het niet toelaten tot een badinrichting, wegens

eene woordenwisseling tusschen een aanzienlijken Alexandrijn en een Romeinschen voetknecht betreffende de meer of minder groote waarde hunner muilen, waren de legioenen gedwongen eene „charge” onder de burgers van Alexandrië te maken. Bij deze oproeren traden de Grieken als ophitsers op, . . . maar in het verdere verloop der zaak kwam het tot een strijd met de kwaadaardigheid, woestheid der Egyptenaren zelf. De Syriërs waren laf en de Egyptenaren waren het als soldaten ook; maar in een straatoproer konden zij een moed ontwikkelen, een betere zaak waardig.

Ptolemaeus Auletes (de fluitspeler), deed het aanzien van Egypte in Rome nog meer dalen, door zijn slaafsche onderdanigheid tijdens zijn verblijf aldaar. Het verkeer tusschen de stervende en de heerschende hoofdstad der wereld was gemakkelijk en menigvuldig. Vele Romeinen hadden zich in Alexandrië gevestigd en waren in het Egyptische leger getreden. Hierheen vluchtte na zijn groote nederlaag, hem door Caesar toegebracht, Pompejus, in de hoop zijn verminderde strijdmacht te herstellen en te versterken. De regeerende Ptolemaeus zond een klein troepje soldaten om dezen aanzienlijken vluchteling te „verwelkomen”, die de beste vriend van zijn vader Auletes tijdens diens verblijf te Rome geweest was. Het troepje had den last ontvangen Pompejus te vermoorden, voordat hij voet aan land had kunnen zetten, en aldus de regeering te bevrijden van iemand, die vermoedelijk zou blijken een lastig bezoeker te zijn.

Het bevel werd ten uitvoer gebracht en de eenige begrafenis, die Pompejus ontving, gewerd hem van zijn vrijgelatene, die het lijk van zijn meester, aangespoeld door de golven, vond en herkende. De man maakte een ruwen brandstapel van het wrak eener visschersboot en na Pompejus' asch in het zand begraven te hebben plaatste hij er een steen op, waarop hij met een verkoold stuk hout het korte, maar veelzeggende grafschrift „Magnus” ¹⁾ schreef.

De ondankbaarheid en trouweloosheid van den jongen Ptolemaeus ontsloeg Caesar van de taak zich op zijn schoonvader te wreken. De Romeinsche veldheer, die hem op de hielen zat, was in Alexandrië gekomen om te vernemen, dat Pompejus reeds dood was.

Zijne tusschenkomst werd echter vereischt in den twist, die nu ontstaan was tusschen Ptolemaeus en zijne zuster, koningin Cleopatra. Deze zeer schoone en betooverende vrouw, „verwinnares der overwinnaars”, besloot hare zaak in eigen persoon bij den Romein te bepleiten. Daar zij geen ander middel wist om onbemerd in zijn paleis te komen, liet zij zich in een tapijt rollen en door de poort als eene goederenbaal naar binnen dragen. Zij had hare macht niet overschat. Caesar stelde haar in het gelijk en werd een willig slachtoffer van hare bekoorlijkheden. Nu zij meesteres was van zijn hart, werd zij het spoedig van de Romeinsche legioenen.

¹⁾ De Grootte.

De burgeroorlog woedde nu zelfs in het hartje van Alexandrië. Pothinus, voogd der jonge koninklijke familie en schatbewaarder, had het Egyptische leger uit Pelusium ontboden om den onbeschaamden Romein te verdrijven, die het gewaagd had aan het hoofd zijner troepen Alexandrië binnen te rukken. Caesar week terug naar het Brucheion, Cleopatra, hare zuster Arsinoë en haar twee broeders met zich voerende. Het hevigst werd er gestreden rondom de haven, want zoo maar Caesars galleien vernield of genomen konden worden, dan was hij verloren. Caesar zorgde er voor een voldoende aantal te verdedigen en de overige stak hij in brand. De vlammen verspreidden zich met onrustbarende snelheid en bereikten ten slotte het Museum, waar de trots van Alexandrië, zijn boekerij, bewaard werd. Naar men berekent, werden er op dat oogenblik 700.000 boekdeelen binnen hare muren bewaard. Waarschijnlijk echter was dat aantal verdeeld tusschen deze boekerij en die van het Serapeion. Volgens een matige schatting moeten er toch 400.000 boekdeelen bij dezen brand vernield zijn. Sommigen zeggen, dat Caesar met opzet 't vuur aangestoken heeft, daar dit noodig was ter verdediging aan die zijde der sterkte. Hoe dit ook zij, nooit is de wereldgeschiedenis getuige geweest van zulk een rampspoedige verwoesting van éenige en kostbare boeken, zoo men de moedwillige vernieling der boekerij van het Serapeion uitzondert. Deze had in dezelfde stad plaats, 6 eeuwen later op bevel van den kalif Omar.

Gedurende den burgeroorlog en bij de ontsnapping van de vorstin Arsinoë uit de legerplaats van Caesar, trachtte men door krijgslist het Romeinsche leger van zijn watertoevoer te berooven. Ten slotte echter bleven Caesar's troepen, die versterkt waren met het leger van Mithridates van Pergamus, overwinnaar. De oudste vorst der Ptolemeëen had kort tevoren zijn dood in het water gevonden, toen hij bij een gevecht met de Romeinen vluchtte naar de vloot, die op den Nijl lag. Na door Caesar te zijn gevangen genomen werd Arsinoë, op bepaald verzoek van Cleopatra, door Marcus Antonius ter dood gebracht. Cleopatra werd in hare aanspraken op den troon bevestigd en ging, naar de gebruiken des lands, voor den vorm met haar jongsten broeder een huwelijk aan. Zij zorgde er echter wel voor dat de arme knaap vermoord werd, toen hij den leeftijd van vijftien jaren bereikte. Met hem en haar zoontje, door Caesar bij haar verwekt, vergezeld zij den laatste bij zijn terugkeer naar Rome, en eerst bij den dood van haar minnaar vestigde zij zich weer in Egypte.

Bij de geschiedenis van Caesars val, na vijf korte jaren van roem, kunnen wij ons niet ophouden. In de twisten, die op zijn dood volgden, werd de trouw van Cleopatra door de winnende partij in twijfel getrokken en Marcus Antonius eischte van haar hem te Tarsus te ontmoeten om daar haar gedrag te verklaren.

Cleopatra, „Rome's meesteres, Egypte's groote schande”, kon moeilijk in het onzekere ver-

keeren aangaande de ontvangst, die haar ten deel zou vallen. De schoone koningin van Egypte was toen nog slechts 25 jaren oud en hare lieftalligheid was nog niet verminderd. Zij maakte haar berekening. De galei, die haar droeg, had zeilen van scharlakenrood linnen en de achtersteven schitterde van goud. De zilveren rociriemen gingen op de maat van fluiten en harpmuziek. Gekleed als Venus rustte de koningin onder een troonhemel, terwijl kleine krapen, die Cupido's voorstelden, haar koelte toewuifden en meisjes, gekleed als zeenimphen en graciën, haar omringden. Hun fijne vingers maakten de zilveren takels vast en bestuurden het schip. De wind voerde den geur van brandenden wierook en van de wijd en zijd beroemde reukwerken van Egypte van het schip naar het strand. Geen wonder, dat Marcus Antonius, ofschoon hij een oud krijgsman was, blindelings in de strikken viel hem door Cleopatra gespannen.

AFRIKAANSCH VROUWEN.

Een onlangs uit Zuid-Afrika hier ter stede aangekomen ambtenaar van de Zuid-Afrikaansche Republiek verhaalde ons als beslist historisch het volgende:

Lord Kitchener had, haast ten einde raad, een laatste redmiddel te baat genomen. Daar concentratiekampen en in het algemeen de strijd tegen vrouwen en kinderen niet afdoende bleek om het verzet der vaders en echtgenooten te breken, besloot de edele beul van Kandahar op nog andere wijze van de hulp der Boeren-vrouwen partij te trekken.

Hij liet een tiental gevangen vrouwen voor zich komen en beval haar naar haar mannen, meest commandanten of veldcornets, nog op commando, te gaan en hun de laatste proclamatie der Engelschen te overhandigen.

De vrouwen bewilligden er in de zending te volbrengen. Zij reisden af.

Enige weken later meldden zich vier Afrikaansche vrouwen aan bij den opperbevelhebber van Zijne Britsche Majesteits troepen. Al ras herkende deze in het viertal zijne afgezanten. Verwonderd vroeg hij waar de andere zes waren. „O!”, was 't antwoord, „die zijn bij haar mannen op commando gebleven, waar ze 't veel beter hadden.”

Of ze dan de proclamaties niet overhandigd hadden? Die papiertjes? Neen, die hadden ze al lang voor ze de commando's bereikten voor een heel ander doel gebruikt. Maar hoe zij 't dan wagen dorsten, zonder enig resultaat behaald te hebben, weder voor den opperbevelhebber te verschijnen?

Op deze vraag haalden ieder der vrouwen een pakje tevoorschijn. Ze openden het en ieder toonde den verbaasden lord een lekkere kip. Dat hadden ze van hun mannen meegekregen als cadeautje voor Lord Kitchener want:

„hulle had jammer ver die arm ou kerl, die 't in Pretoria maar al te zwaar moest hē.”

En zij hadden nog „kost” genoeg.

EEN MERKWAARDIG GETAL.

is 142,857.

Vermenigvuldigt men het met

1, 2, 3, 4, 5, 6,

zoo zal men telkens een getal krijgen dat al de cijfers bevat van het oorspronkelijk getal.

De orde der cijfers is ook steeds regelmatig; alleen komt telkens een ander cijfer voorop.

Ter verduidelijking deze tafel:

142,857	maal 1	is 't zelfde.
142,857	" 2	" " 285,714.
142,857	" 3	" " 428,571.
142,857	" 4	" " 571,428.
142,857	" 5	" " 714,285.
142,857	" 6	" " 857,142.

Vermenigvuldigt men daarentegen 142,857 met 7 dan komt er een getal, dat uit louter negens bestaat.

Is ook iemand zoo knap de oorzaak van het eerstgenoemde verschijnsel aan te geven?

UIT HET LEVEN.

* * *Stijbloemen.*

1. Wij verwachten, dat uit dezen opgroeienden boom nog rijke vruchten zullen voortvloeien.

2. Dezen zwaren steen, die ons allen op het hart ligt, moeten wij ons toch eindelijk eens van den hals schuiven.

3. Gij moet deze zaak niet enkel beschouwen van het standpunt van het heden, maar ook in het licht eener duistere toekomst.

4. Centenaarszwaar drukt op de pers het oog der wet.

5. Deze grief is een oude zeeslang, die al jarenlang in deze zaal weerklinkt.

6. Denk aan de boeren, die aan den rand van den bedelstaf zijn gebracht.

7. Ziedaar het punt, waarop de oppositie telkens haar steekpaardje berijdt.

8. Een ministerieele portefeuille bekleeden, dat is heel gemakkelijk; maar de kunst is haar uit te oefenen.

9. Een belangrijke tak van den landbouw is de paardenteelt, waartoe ik de eer heb te behooren.

10. Onze kiezers hebben ons hier afgevaardigd, opdat wij hun lief en leed bevorderen.

11. Het lamplicht verlichtte de kamer tot ver in het aangrenzende vertrek.

12. De jubilaris werd dien dag letterlijk begraven onder de bewijzen van belangstelling.

13. Het slot van dit hoofdstuk sluit zich gepast aan bij het begin.

14. Deze woningen zijn bovendien vrij van trappen loopen.

15. Wanneer zoodanige en dergelijke, naar veler, en ook mijns inziens niet ten onrechte, oordeel voor het algemeen belang ondienstige, door de Synode genomen besluiten, wier betwistbare wettigheid moeilijk kan worden ontkend, te werk worden gesteld is den bij wettig besluit gekozenen opzieners, al moge de taak moeilijk vallen, de last onzes inziens gelijk velen anderen opgelegd tegen deze met alle hun geschonken krachten op te komen.

16. Al deze uitgelezen werken zijn fonkelnieuw.

17. Men hoede zich om niemand te kwetsen door zulke onderstellingen.

18. Ontwaak, mijn dichtgeest, sla aan 't blaken, En voer mij boven hooger sfeer.

19. De schaarschheid van den ooffhandel bewerkt de tegenwoordige duurte der appelen.

* * *Een getuigenis van een Engelschman over de Z. A. Republiek. (Uit 1896.)*

De heer R. C. Morgan die Ds. Andrew Murray, begeleid heeft op zijn terugtocht naar de Kaap, deelt aan het weekblad „the Christian” zijne reisindrukken mede. Hij schrijft over den nog gelukkig bijtijds verijdelden inval van Jameson in Transvaal.

„Wat de afloop van dezen mislukten aanval op Johannesburg zal zijn, moeten wij afwachten. De overtuiging van sommigen in de stad is, dat het een plan van kapitalisten was in hun eigen belang. Zij hebben Kimberley in hun bezit gekregen, en aldaar het monopolie in hun handen; men gelooft dat zij in Johannesburg hetzelfde verlangen. Rhodes is een bekwaaam, krachtig en ondernemend man. Hij ontving te Kimberley een ovatie, en verzekert dat hij slechts aan het begin staat zijner stoute plannen; maar dit wordt thans betwijfeld. Niet iedereen kan den last dragen van millionair te zijn. De liefde tot het geld is een tiran voor zijn dienaars.

Dr. Jameson en zijne mannen schijnen bedrogen te zijn in de slachtoffers. Zij betoonden zonder twijfel groote dapperheid; maar de inval is onverdedigbaar, zoowel uit een zedelijk als uit een politiek standpunt.

Hoewel de grieven van de uitlanders jegens de Transvaalsche regeering ongetwijfeld gegrond zijn, heeft zij in dit geval niet anders dan rechtvaardig gehandeld; en algemeen stemrecht te verwerven, waardoor de inwoners van Transvaal onder de macht der uitlanders zouden geraken, is ongerijmd. Als Engeland dit in Indië zou toepassen zou er spoedig geen Engelschman meer worden geduld. President Kruger en zijn regeering zullen niet licht zelfmoord begaan.”

* * *Wegwijzers?*

Velhagen Klasing's *Monatshefte* ontleende onlangs schetsen van de kleding der weesmeisjes te Amsterdam aan Elseviers tijdschrift. Die schetsen dragen het onderschrift: „Amsterdamer Frauen und Mädchen in Haubenschmuck. Nach Studiezeichnungen van Weeshuis.”

Een onzer lezers deelt ons nog de volgende vermakelijke vergissingen mede.

„Spamer's opgave van de Nederlandsche gemeente „Aarl an der Veen” doet ons een nieuwe rivier ontdekken, maar Larousse's Encyclopedie noemt ons een andere rivier, gewaande van „Franeker sur le Trekschuit.”

„Aangaande Amsterdam wordt medegedeeld, dat het bestuurd wordt door zes burgemeesters en vier en twintig raden.”

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:
BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIRK.

V.

Thuis.

't Was geen wonder, dat een leven onder zooveel moeilijkheden en temidden van zoo aangrijpende gebeurtenissen ook zelfs op een krachtig gestel en niet minder krachtigen geest als van Washington invloed oefende. Hij werd getroffen door een zware ziekte, die zoo toenam, dat hij aan den rand des grafs stond. Doch het behaagde God, die groote dingen met dezen man voorhad, hem weder op te richten. En nauwelijks hersteld spoedde Washington zich weder naar het tooneel van den oorlog.

Opnieuw had het Britsche leger een krigstocht ondernomen tegen de Franschen en de met hen verbonden Indiaansche stammen. Maar ook bleek opnieuw hoe treurig het Engelsche krigsbeleid was. Wel was een andere opperbevehebber aangesteld, generaal Abercrombie, maar deze verandering bleek geen verbetering. De nieuwe aanvoerder verviel in de mislagen van zijn voorganger, en wat wijzen raad Washington ook mocht geven er werd eenvoudig niet op gelet.

De oorlog liep, als te voorzien was, ongelukkig voor de Engelschen af, en 't is begrijpelijk dat noch bij Washington noch bij de andere kolonisten de eerbied voor het Britsche krigsbeleid was gestegen. De nederzettingen in het Zuiden

geraakten in groot gevaar. Doch onverwacht kwam er uitkomst.

In Canada namelijk waren de Franschen lang niet zoo gelukkig geweest als aan den Ohio. Integendeel in het Noorden hadden zij zware slagen geleden, en waren er zelfs zoo in 't nauw gebracht, dat niets overschoot dan de posten aan den Ohio in te trekken. Zoo geschiedde, en ook 't fort Du Quesne werd verlaten. Zoodra Washington dit had vernomen, spoedde hij zich er heen, bezette de sterkte en bracht haar opnieuw in staat van verdediging, zoodanig dat het fort voortaan als een hecht bolwerk kon dienen.

Hiermede was althans voor Virginia de oorlog geëindigd. De Franschen waagden het niet meer zich aan den Ohio te vertoonen. Washington kon tevreden zijn. In zijn vaderland hoog geëerd, bekend tot in het buitenland toe, nam hij zijn ontslag uit den krigsdienst en keerde in het burgerlijk leven terug. Dat was in 1763.

* * *

„Een goede vrouw komt van den Heer,” zegt de Schrift. Dat zou ook George Washington ervaren.

Was tot nog toe zijn leven hoogst afwisselend geweest, had het aan moeite, zorg en strijd niet ontbroken, thans zou het anders worden, althans voor een tijd.

Het behaagde Gode den jongen, beroemden man een levensgezellin te schenken, gelijk zijn hart die wenschen kon, een vrouw uit velen,

die hem 't gemis zijner moeder zou vergoeden, en in een leven dat reeds veel strijd had gekend en nog meer kennen zou, hem moest steunen en schragen; een ware hulpe tegenover hem.

Zooals we reeds vroeger zeiden, woonden in Virginia tal van rijke planters, uit Engeland gekomen of gesproten uit Engelsche ouden, groote grondbezitters in rijkdom en overvloed levende. Een der meest gegoeden onder hen was het geslacht van Dandrige ¹⁾, dat slechts een erfdochter had, Martha geheeten.

Deze was in den echt getreden met een man Curtis genaamd, mede ver van onbemiddeld, en het jonge paar kon wél zeggen, geens dings gebrek te hebben. Veel geld en uitgestrekte landerijen waren weerszijds ten huwelijk meegebracht. Al wat voor geld te verkrijgen was, stond den echtelingen ten dienste, en toen hun achtereenvolgens een zoon en een dochter geboren werden, scheen niets meer te ontbreken aan hun geluk.

Niets dan de duurzaamheid.

Want onverwacht werd Curtis, de rijke planter, ziek, en kort daarop was zijn vrouw weduwe, zijn kinderen vaderloos. Gelukkig bezat zij behalve aardische schatten, behalve schoonheid en groot verstand, nog wat beters, namelijk het vast vertrouwen op God en de wijsheid zijner leidingen. Zij berustte in zijn wil, wijdde zich geheel aan de opvoeding harer kinderen, en zette het werkzame leven waartoe haar karakter haar dreef ook als weduwe voort.

Niet lang na den dood van haar echtgenoot werd zij weder ten huwelijk gevraagd. Zij weigerde, doch weldra volgde een aanzoek van andere zijde, en toen weder een. Kortom, de jonge weduwe, rijk aan gaven des geestes als aan bezittingen, werd het voorwerp der oplettendheid van velen, allereerst trouwlustigen. Doch hoevelen ook naar haar hand mochten dingen, zij sloeg alle aanzoeken af met de verklaring, dat zij vooralsnog niet voornemens was weder in het huwelijk te treden.

't Was in dien tijd dat Washington, die toen midden in de krijgsgzaken zat en naar vermogen trachtte den vijand te weerstaan, mevrouw Martha Curtis leerde kennen. Haar afkomst was hem zoomin vreemd als zijn naam haar, en weldra voelde hij zich zoo tot de jonge weduwe getrokken, dat hij al den tijd dien de krijgsgzaken hem vrijlieten, zooveel mogelijk in haar nabijheid doorbracht. 't Gehukte hem met haar nader in kennis te komen, en zoo besloot Washington, die toen ruim 25 jaar telde, er toe haar hand te vragen. En zie, wat velen geweigerd was, werd hem toegestaan. Martha zag in Washingtons aanzoek „een leiding Gods.” Weldra was hij de veelbenijde bruijom van een der aanzienlijkste en meest geachte vrouwen in Virginia.

Als opperbevelhebber der Virginische krijgsmacht, begaf Washington, toen de oorlog begon te minderen, zich naar zijn bruid. Den 6^{den} Januari 1759 werd de bruiloft gevierd naar oud-Engelsch gebruik. Dat wil zeggen met groote

pracht en praal, met ontzettende kosten en bij het genot van alles wat maar de tong, het oog en het oor streelen kon. Men weet dat een Britsche maag meer kan verteren dan een gewone Europeesche, en de Engelschen dier dagen waren op dat punt den huidigegen nog vooruit.

Trouwens 't zou onmogelijk geweest zijn een bruidspaar in Virginia te vinden, dat meer bekend, geacht en bij velen bemind was. De bruid behoorde tot de hoogste kringen, was bekend als een deugdzaame degelijke vrouw, bekoorlijk voor het oog en rijk aan geest. De bruijom was, hoe jong ook, reeds de eerste man in den staat, die hem de hoogste belangen had toevertrouwd, geëerd bij allen.

Zoo mocht hij dan de vrouw zijner keus weldra de zijne noemen en tegelijk zich met volle recht beschouwen als den grootsten grondbezitter van zijn land. Immers alleen wat zijn vrouw medebracht was een bezitting zoo groot als een klein graafschap. Met die der erfdochter waren Washingtons bezittingen thans meer dan twintigduizend bunders groot!

De krijg liep, als gezegd, omtrent den tijd van zijn huwelijk reeds ten einde. Steeds kon Washington zich meer en eindelijk geheel aan het rustig landleven en aan zijn gezin wijden.

Een tijdlang woonde hij op de goederen zijner vrouw. Doch zijn hart trek naar Mount Vernon, de hoeve aan de Potomac, de vroegere bezitting van zijn geliefden, onvergetelijken broeder Laurens. Weldra ging het gezin voorgoed daarheen en Washington kon zich thans naar hartelust overgeven aan het rustig, vrij en heerlijk landleven, dat hij van jongsaf had bemind.

Wanneer we hier spreken van een rustig leven, dan dient dit met wijsheid verstaan. Immers wel weinig landbezitters of heerenboeren zullen een werkkring hebben, in den letterlijken zin des woords zooveel omvattende als die van George Washington. Niet minder dan duizend menschen toch waren noodig, meest neger-slaven, om de uitgestrekte landerijen behoorlijk te bewerken. De meesten dezer lieden woonden in de nabijheid der schuren en andere gebouwen voor het bedrijf noodig, die met hun woningen een tamelijk groot dorp vormden. In de ruime stallen vond men een waar heir van koeien, ossen, paarden, muilen en varkens, terwijl pluimgedierte zonder getal overal rondliep.

Het heerlijk klimaat werkte mee om al wat gezaaid of geplant werd wel te doen gedijen. Zoo verwondert het ons dan ook niet aangeteekend te vinden, dat er jaarlijks 17000 schepel graan werd geoogst. Onafzienbare velden waren bedekt met tabaksplanten of met katoenboomen. Het ploegen, zaaien en oogsten, het ontginnen van bosschen, de verzorging van het vee: 't gaf al honderden handen werk.

Daarbij richtte Washington het zoo in dat zijn nederzetting als 't ware een afzonderlijk rijkje vormde en van de buitenwereld min of meer onafhankelijk was. Al het benodigde brood werd op de hoeve gebakken. Aan vleesch was nooit gebrek evenmin als aan melk, vruchten, groenten, hout en wat dies meer zij.

¹⁾ Spreek uit Dèn-dridzi.

Zelfs de linnen en katoenen stoffen die tot kleeding dienden, werden door Washingtons onderhoorigen vervaardigd. Jaar in jaar uit hield hij op zijn goederen zestien weefstoelen aan het werk.

Natuurlijk kon men niet alles zelf vervaardigen, en om redenen die wij hier niet kunnen opsommen was zelfs velerlei in heel Britsch-Amerika niet of slechts moeilijk verkrijgbaar, en moest uit Engeland komen. Zoo b.v. werden landbouw-gereedschappen, voorwerpen van weelde, ja ook thee en koffie steeds uit het moederland ontboden.

Zoo leefden dan Washington en zijn vrouw min of meer aartsvaderlijk, „te midden huns volks” en zij bevonden er zich wel bij.

We weten allen dat men „zelf bij de zaken moet zijn, zullen ze goed gaan”. Toch zijn er vele, ook knappe koppen, die dat vergeten, die voor alles te vinden zijn, inzonderheid wat hun aangenaam is, behalve voor wat allereerst tot hun taak en plicht behoort. Toch blijft waar, dat het oog van den meester het paard vet maakt.

Washington wist het niet alleen, maar deed er ook naar.

Op orde en reinheid stelde hij hoogen prijs. Van den vroegen morgen tot den laten avond was hij dikwijls op de been of letterlijk gesproken te paard om op zijn uitgestrekte goederen het noodige toezicht te houden. 't Is waar, hij behoefde het niet om den broode te doen, maar 't is eveneens waar, dat hij die alleen werkt als 't om den broode noodig is, zijn roeping als mensch, vooral als Christen, zoo hij zich dit noemt, bijster slecht begrijpt. En toch hoeveel duizenden verkeerden in dit geval en prijzen eigenwillige werkeloosheid gelukzalig.

Overal waar het noodig was gaf de landheer op zijn bezittingen, die zich uren ver in 't rond uitstrekten, de noodige bevelen. Hij sprak met de opzichters, had een goed woord voor zijn knochten of slaven, ging de berekeningen zijner rentmeesters na, maakte plannen voor gebouwen en stallen, besprak met zijn houtvester en veldarbeiders de ontginning der boschgronden, kortom was en bleef van alles op de hoogte.

Uitnemend kwam hem daarbij de vroeger verworven kennis te stade. Daarbij was Washington een man, die niet vreesde zelf mee de hand aan 't werk te slaan, en die dat kon. Vaak greep hij de bijl, en deed mee om een voorbeeld te geven. Telkens hielp hij stukken gronds opmeten. Hij kon den ploeg besturen, wist van veeteelt het noodige en was volkomen op de hoogte van het planten en oogsten van katoen. Zichzelf ontzag hij nooit. Van zijn onderhoorigen eischte hij nooit te veel.

De karaktertrek om zelf mee te doen heeft Washington trouwens steeds gekenmerkt.

't Gebeurde hem eens in den oorlog, dat hij een groepje mannen aantrof die bezig waren een kanon in stelling te brengen. Dat was een zwaar werk, want de grond was drassig en daarbij scheen de middagzon fel.

De jonge korporaal die 't bevel had, trachtte dan ook zijn manschappen aan te vuren door geweldig te schreeuwen: „Allo! Vooruit! Trekt mannen! Nog eens!”

En dan trokken de mannen weer en de korporaal zag het aan, al roepende:

• „Goed zoo! Nog eens! Vooruit!”

Washington zag het ook een oogenblik aan. Toen trad hij, die bij allen persoonlijk onbekend was, vooruit, met moeite zijn drift inhoudend, greep een touw en trok wakker mee. Weldra was thans het stuk — onder groot geschreeuw van den toezienden korporaal — in beweging. Een poos later had men het waar het wezen moest.

„Mijnheer,” sprak toen de onbekende tot den korporaal „zou 't niet beter geweest zijn, zoo ge zelf ook eens de hand uitgestoken hadt?”

„Ik? antwoordde het verwaande ventje,” ik ben korporaal!

„En ik ben *generaal* Washington,” sprak de ander hecngaande, en liet den schreeuwer verbluft staan.

EEN PROTESTMEETING.

Er was vergadering, of om naar den geest des tijds te schrijven: er was een meeting.

Vergaderingen beleggen, houden en in de war sturen kan iedereen, dat is geen kunst, dat is heel ouderwetsch. Ons voorgeslacht hield vergaderingen, ja er waren tijden dat landen en volken door vergaderingen beheerscht werden, en niet alleen door *volks*vergaderingen. Maar een meeting, een heusche meeting te doen slagen, dat wil nog heel wat anders zeggen. Er zijn heel wat meetings uit Engeland naar ons gezegend vaderland, dat och zoo graag een apenrokje draagt van Franschen of ook nog wel van Engelschen snit, ik zeg er zijn verscheidene meetings over het Kanaal gewaaid. Je hebt thee-meetings, koffie-meetings, bier-meetings, heils-meetings en weet ik wat al meer voor meetings. Een meeting is up to date, maar de meeting die ik als verslaggever mocht bijwonen, is most up to date, is twintigste-eeuwsch, al was het dan ook maar een doodeenvoudige openlucht-weiland-meeting. Maar ge verlangt en dat niet zonder reden, dat ik uw nieuwsgierigheid niet langer prikkel, doch aan uw gewettigden eisch voldoe en u kort en zakelijk het verslag voorleg dat ik uit de notulen der vergadering en meer nog door eigen waarneming heb saangesteld.

(Volgen nu de bij moderne schrijvers zeer geliefde titteltjes die steeds gewenschte uitkomst geven als 't moeilijk valt geleidelijk van 't eene op 't andere over te gaan, die dus gevoegelijk als ezelsbrug voor ver-springers, maar niet hoogvliggers kunnen worden gebezigd).....

De zon was ter westerkimme geneigd, badend den helblauwen hemelkoepel in purperen gloed, vervend met heerlijke rozenroode en paarse kleuren de lucht. De maan rees hooger en hooger, verlichtend met zilveren glans de aarde, die uitdampde na moeitvollen arbeidsdag. Over de groene velden spreidde zich een doorzichtig waas van witachtigen nevel, zoo dat de koeien tot den buik weg waren in het dampbad dat uit de van warmte verzaadden bodem opsteeg. In de slijkerige kroosloot zongen Friesche

nachtegalen hun ver van lieflijk, eentonig kwakend avondlied.

En de echte zangers, de gevleugelde, hadden hun nestjes opgezocht, omdat ze wisten dat de dag was voor werken en ook voor blij zijn in eigen arbeid en de nacht voor rusten. En 't stoorde hun gemoedskalmte niet, dat de pedante kikkers die opgeblazen op grootte boomstronken zaten, luid kwakend elkaar wijs maakten dat zij zoo mooi zingen konden, dat de vogels 't tegen hen hadden moeten afleggen. Dat vertelden ze elkaar net zoo lang tot ze zelf zoo waar geloofden, dat kwaken goud was en zwijgen zilver, en dat de vogels bewezen hadden niet tegen hen op te kunnen, omdat die zoo verstandig waren geweest op hun gekwaak niet eens acht te slaan.

De maan keek met haar bolronde gezicht onverschillig als altijd op dat ondermaansche spektakel neer en de sterren schitterden er niet minder mooi om. Daar hadden ze ook heelemaal geen reden voor, want ze waren veel te blij dat ze nu voor 't eerst weer eens geen last van die sombere dikke regenwolken hadden, die zelfs voor de maan heentrokken en waartegen zij met hun veel minder lichtvermogen dus ook niet opkonden.

Maar nu verlichtten 'n maan 'n sterren onverschillig éénsgezind 't tooneel, waarnaar ieder ander een beetje verwonderd zou hebben gekken.

Op 't groote weiland toch, waar 't anders om dezen tijd al lang rustig was, behalve dan dat vervelende lawaai dat de pedante kikkers maakten, waar op z'n allerhoogst een enkele keer 't klagelijk langgerekt geloei van de een of andere koe de stilte brak, op dat weiland dat met een groot houten hek en een dam door de kikkersloot, toegang gaf op den grooten landweg, was 't nu allesbehalve rustig.

De groote ruimte was nu voor een zeer groot gedeelte gevuld met honden, honden van alle rassen, van het St. Bernhard-ras tot het gewone straatras, honden van alle kleur, van allen vorm, van alle grootten.

Verward liepen ze nog door elkaar en als er een dicht bij den slootkant kwam en met een nijdig gekef een stelling volhield, die een ander met niet minder kwaadaardig gebrom aanviel, dan schrokken de vogeltjes op in hun warm nest en ze fladderden tusschen de blaren en de kikkers sprongen met een plassend lawaai de sloot in, al beweerend dat ze tegen zulk onwel-luidend gebrom niet opkonden.

Maar die zoo nijdig rondliepen waren voor 't meerendeel straathonden, zonder penning en ook zonder opvoeding. De aristocratische rashonden hielden zich nog gereserveerd, verkondigden niet luid hun meening, spraken met elkaar als onverschillig in afgemeten waftoontjes, en aanleerden zich soms met die zonder penning en zeiden dan meesterachtig, maar gewild vriendelijk zacht en kalm „wat naar het oordeel der meesten gewenscht zou zijn.”

Aan het doelloos heen- en weergeloopt kwam echter al ras een eind toen een forsche New-Foundlander die tusschen een schranderen kees,

den secretaris, en een kwaadaardigen dog, den penningmeester, de voorzittersplaats had ingenomen, door een tik met de staart „een oogenblik stilte had verzocht.” Daarop blafte hij met diepe welluidende basstem.

„De vergadering is geopend.”

Nu namen alle honden plaats.

Op de voorste rijen zaten eenige tandelooze oude foxen, die aan hun hoogen leeftijd een roep van buitengewone wijsheid dankten. Rechts was een aristocratisch groepje. 't Waren deffige rashonden, die door hun bazen wel naar tentoonstellingen werden gestuurd, die daar bekroond werden en dus zich gerechtigd achtten alom den toon aan te geven, die inderdaad ook aan hun hoogen rang, die hun nutteloos nitsdoen deed vergeten, een zeker prestige over de meeste anderen ontleenden. Daaronder waren mooie spitse langgehaarde Russische windhonden, nobele New-Foundlanders, sterke Deensche doggen en nog zooveel meer.

Die droegen allen een penning en een halsband, en verscheidene waren door de gunst van een baas met een strikje of lintje versierd.

Nog één groepje, dat saamschoolde en vaak de koppen bijeenstak, trok de aandacht.

't Was een schunnig zoodje. Vieze, onverzorgde straathonden meerendeels, en daartusschen maar één enkele rashond met een verlopen uiterlijk, waarin toch nog de goede afkomst te herkennen was; en die laatste had daar blijbaar 't meest te vertellen. Maar de voorzitter had met een kort woord de vergadering verder op de hoogte gesteld met het doel der nachtelijke bijeenkomst. De notulen van den verstandigen kees vermelden dat hij de volgende woorden sprak:

„Medehonden! De talrijkheid waarin ge ter vergadering zijt verschenen geeft het duidelijkst blijk van den ernst waarmee gij de zaken beschouwt, die reeds sinds jaren ons hondenhart vervullen.

Ieder die met onpartijdigheid den loop der dingen gadeslaat, ieder onzer die zien wil, zal toch wel moeten opmerken dat de positie waarin wij honden ons thans nog bevinden, niet eene is, die wij zouden kunnen bestempelen met den term: „hondswaardig bestaan!”

Daverend applaus, vooral van de middengroep, die uit allerlei soort en rang van honden was saamgesteld, brak hier voor eenige oogenblikken de rede af, maar onze voorzitter oversteemde met zijn diepe basstem het rumoer.

„Ja vrienden! ja betoogers! waar op alle gebied vooruitgang is waar te nemen, daar de verlichting en de beschaving veld wint, daar bleef ons lot op hetzelfde lage peil waarop 't zich reeds bevond voor één uwer in salon of schuur het levenslicht 't eerst aanschouwde.

Nog steeds worden we door allen, althans door haast allen hon'sch behandeld — — —”

Oorverdoovend gefluit van den kant van het schunnige groepje, brak hier plotseling de redevoering af, boven alles uit gilde de rashond met het verlopen type:

„Voorzitter, ge zult dat woord terugnemen! Een grove belediging voor ons, broeders! Wij

hondsch behandeld? Laat men ons als honden behandelen, dan zij wij tevredē.”

Van alle kanten luid applaus. De voorzitter het woord hernemend, legde den interrumpant met gebiedend rechtervoorpootgebaar het zwijgen op en wenschte de gebezigde en gewraakte uitdrukking nader te verklaren:

„Medehonden. We komen om te betoogen en 't zal alles een mislukking zijn als wij niet eensgezind blijven. Ik word aangevallen door een ongenoemde om het gebruik van 't woord „hondsch”. Medehonden. Ieder letterkundig eenigszins ontwikkelde hond weet, moet weten, dat 't woord „hondsch” in dien zin geen belediging kan inhouden. Als ik zeg wij worden hondsch behandeld, dan wil dit niet zeggen dat wij behandeld worden, zooals honden behooren behandeld te worden, neen, dan wil dit zeggen dat we gemeen, lomp behandeld worden, behandeld op een wijze waaraan tot nu toe slechts honden van den kant der menschen waren blootgesteld, maar op een wijze, waaraan, als wij eensgezind blijven en elkaar *willen* begrijpen, door de vruchten die deze bijeenkomst zal afwerpen, al ras een eind zal komen.”

Luid geblaf bewees dat de vergadering met deze uitlegging genoegen nam.

„Ja, in eendracht zal ook hier macht blijken te schuilen. Dat er aan onzen onderhoorigen toestand een einde moet komen is buiten kijf, dat er een eind aan komen kan, zal blijken, of er een eind aan komen zal, ligt in uwe pooten. Indien wij met alle wettige middelen streven naar lotsverbetering, indien wij op gepaste wijze hen die zich onze bazen noemen, wijzen op hetgeen dringend om verandering schreit, dan zal van ons kracht uitgaan ten goede voor al onze lotgenooten. De bespreking der middelen om tot die lotsverbetering te geraken stel ik hierbij aan de orde.” Hij ging zitten en veegde zich het zweet van den behaarden snoet.

Met een voornaam blafje verzocht een Russische windhond het woord.

„Geachte toehoorders,” dus sprak hij, den spitsen kop naar den aristocratischen hoek buigend, „de forsche woorden van onzen nobelen voorzitter, wiens zwart gehemelte voldoende waarborg is voor den adeldom zijner bedoelingen, de woorden van den voorzitter zijn beter bedoeld dan gezegd. Zeker het is waar dat het lot van enkelen, die op niets kunnen aanspraak maken daar ze niets hebben aan te bieden, die onopgevoed als ze zijn van zuivere luchtige hokken, van goed hondenbrood, van kettingen en muilkorven niet weten, — niet begeerenswaard is te noemen. Maar eilieve. Wijt ge dat aan den mensch? Neen, dat hebben zij zichzelf te wijten. Wie niets praesteert heeft geen recht iets te eischen. Wij, honden van stand, hebben geen klagen over ons lot. Wij doen onzen plicht, we loopen kalm achter den mensch als hij trotsch op ons gezelschap over straat gaat, en als hij eer wenscht te behalen, dan gaan wij gewillig voor hem ter tentoonstelling.

Lotsverbetering begeeren noch behoeven wij. Uit naam van mijn groep spreek ik als ik zeg dat althans wij,” en hiermeê zag hij de gansche

vergadering trotsch aan en sommige niet-volbloed rashonden kwispelden onderdanig — „dat wij althans niet zullen steunen een dergelijke even democratische als verderfelijke beweging, die op niets kan uitdraaien dan op den ondergang van ons ras. Wat zullen wij doen als de menschen nalaten onze stamboeken bij te houden, hoe zullen wij onzen adel kunnen bewijzen? Wat zal er van onze jongen worden als hun moeders de zorgvuldige verpleging moeten ontberen, als zij zelf de vorming en opvoeding in de asylen moeten missen? Wat zal er van onze zieken en zwakken en gewonden worden als er geen pensions voor honden meer zijn zullen? Kortom wat zou er van ons worden als de mensch, dien wij slechts gehoorzamen voor den vorm, die ons dient en geenszins wij hem, wat zou er van ons worden als de goedige mensch de hand van ons aftrok? Neen toehoorders, ons optreden zou tot niets nutten. Derhalve om die beweging, tegen den mensch in haar wording te storen, leg ik aan de beoordeeling der geachte vergadering de volgende motie voor:

„De vergadering van honden, gehoord de inleiding van den voorzitter, oordeelt dat lotsverbetering noch gewenscht noch noodzakelijk is, erkent met waardeering hetgeen door den mensch in den vorm van oprichting van asylen en pensions, van het bakken van goed hondenbrood en het leveren van degelijke versche waar gedaan wordt, En gaat over tot de orde van den dag.”

De rede van den Russischen windhond, meermalen door teekenen van goed- en afkeuring onderbroken, nu met deze motie geëindigd, werd zeer verschillend ontvangen. De aristocratischen blaffen en keften deftig hun instemming. Vele half-ras hondjes bepaalden zich tot een verlegen gekwispel met de staart, enkelen fronsten bedenkelijk het voorhoofd of spitsten de ooren. Ware afkeer toonde de democratische club, die met luid gejang en gegil haar verontwaardiging te kennen gaf.

Ondertusschen was de motie door den voorzitter herlezen en ter stemming voorgedragen. Besloten werd dat de stemming bij opsteken der staarten zou plaats hebben.

„Maar ik heb geen staart,” riep een fox-terrier, „de mijne is afgeknipt.”

„Haha!” hoonde een Ulmerdog, „wie laat zich nu ook door zijn baas aan de staart komen”, en hij vergat dat 't niet lang geleden was dat hem de ooren met de schaar gekort waren.

„Wij kennen geen bazen,” schreeuwde er een uit het schunnige troepje.

„Huisvrienden kennen wij, bazen niet.”

't Kostte den voorzitter moeite de orde te herstellen, waarna hij voorstelde de stemming te doen plaats hebben bij zitten en opstaan.

Aldus werd besloten en de motie — schoon de aristocratischen allen vóór stemden en vele anderen zich van stemming onthielden — met overgrootte meerderheid verworpen.

Zwijgend stonden de rashonden op en verlieten het weiland, enkele kleine niet-ras-hondjes volgden, steeds kwispelend, de oogen op den grond gericht, onder schaterend hoongebrul van de achterblijvende betoogers.

Toen dus de vergadering geacht kon worden eensgezind te zijn, vroeg een klein eigenwijs schipperke het woord.

„Is u niet een teefje?” vroeg de voorzitter beleefd.

„Ja zeker, is dat een bewijs van minderwaardigheid van mijn spraakvermogen?”

„Integendeel,” antwoordde de voorzitter, „maar op deze vergadering kunnen slechts reuen het woord voeren.”

„Voorzitter,” riep de verlopen rashond, „wij verklaren ons voor tevenstemrecht. Dragen de teven niet dezelfde lasten als wij, reuen; zuchten zij niet onder hetzelfde ondragelijke juk; lijden zij niet mede onder den muilkorvendwang, onder het geweld der hondenaar; trekken ook niet de teven voor wagens; worden ook zij niet evenals wij misbruikt als wachthond? Wij die protesteeren tegen willekeur der menschen, en ageeren ter verkrijging van recht en billijkheid, wij zijn ontwikkeld genoeg om ook de teef het recht tot spreken en tot stemmen niet te ontzeggen. Ik heb gezegd.”

Overweldigende toejuichingen overstemden ook het protest der andersgezinden, der weinige achtergebleven conservatieven, en aldus verkreeg het schipperke het woord.

„Voorzitter,” gilte ze, „wat de vorige spreker zeide is waar, wij lijden wat gij lijdt. Onze toestand is niet minder onhoudbaar dan de uwe. Vandaar dat ook wij tevens ter meeting opkwamen. Wij willen medebereadslagen over de middelen die tot lotsverbetering zullen leiden, en over die middelen wil ik spreken. Lang genoeg heeft de dwang geduurd dien de mensch uitoefent. Wij zijn sterk, als wij ons zelf slechts sterk weten. Iedere hond staat zijn huisvriend. Laat ons een dag bepalen waarop wij allen, de slaafschheid verzakend, de kettingen afwerpen. Laat ons elkander helpen, dan zullen wij heerschen en het recht zal zegevieren. Dat zeg ik.”

„Wenscht nog iemand het woord?” vroeg de voorzitter. „Ja meneer de voorzitter,” een keeshond stond op. „Voor een deel vereenig ik mij met de meening der spreekster van zooeven, maar in de keus der middelen wijk ik af. Ik ken de menschen en ik weet hoeveel ze met zwiep en stok vermogen. Bij ervaring weet ik hoe weinig wij er tegen kunnen doen als zij ons, zelfs tegen onzen wil, kunsten leeren maken, leeren opzitten en pootjes geven, waartoe wij anders niet te brengen zouden zijn. Met geweld vermogen wij niets en ieder voor zich zelf werkend, vermogen wij evenmin iets. Maar door gemeenschappelijke list kan veel tot stand gebracht. Zoo is 't eerste wat wij doen moeten de jachthonden op onze zijde trachten te krijgen, die immers zonder achterdocht te wekken in ons voordeel kunnen werkzaam zijn door niet meer te aporteeren; dan moeten de honden uit de circussen, die door hun behendigheid: de broeders wacht- en trekhonden die door hun kracht en moed ons van dienst kunnen zijn, uit hun banden bevrijd; dan moet vervolgens de groote domme massa bewerkt. Dit alles zal jaren van studie en moeite kosten, maar dan, als alles behoorlijk is voorbereid, dan kunnen wij met succes een poging tot losmaking onzer banden wagen. Dank U hond-voorzitter.”

Weer klonk verwoed geflaf uit de oppositiehoeck. „Verrader”, gilte er een, „hij is omgekocht. Wij laten ons niet langer misleiden, nog dezen nacht willen wij vrij zijn.”

Nog trachtte de verstandige keeshond aan het woord te komen, maar zijn wijs geflaf werd luide overstemd. Droef kopschuddend verliet hij de vergadering.

Nu drong de leider der straatrashonden zich naar voren.

„Medehonden”, blafte hij. „Ja nog heden nacht willen wij de banden, waarin de menschen ons knellen, van ons werpen. Nog heden zullen wij vrij zijn. Wee den mensch die ons onderdrukt. Wee hen die zich baas durven noemen, slaven zullen zij zijn.

Op broeders! Wreekt nu uw smaad. Weg met de muilkorven, weg met de penningen, weg met de hondenaar. Vrede aan de hondenhokken. Vrijheid en Recht!”

Oorverdoovende toejuichingen volgden op zijn redevoering.

De New-Foundlander-voorzitter, die meermalen door luid geklop met de staart en brullend gebrom getracht had de leiding der vergadering te herkrijgen, maakte zich, nu de vergadering zoo'n bedenkelijken keer nam, snel uit de voeten, gevolgd door den kees-secretaris en den dogpenningmeester.

De laatste spreker nam vrijwillig de leiding der beweging op zich, maar door het rumoer en geschreeuw kon hij zich niet meer verstaanbaar maken.

Kleine schoothondjes, uit nieuwsgierigheid naar de vergadering gekomen, raakten onder de poot en voegden nu hun schel gejack bij het geflaf en gefef en gebrom.

Andere bange slaafsche trekhonden trachtten in de verwarring te ontkomen in welke poging ze verhinderd werden door de betoogers, waardoor een verwoed gevecht ontstond.

Door al dat helsche leven werd de boer van de dichtbijgelegen hoeve wakker. Hij ging gewapend met een stok de deur uit om te zien wat de oorzaak van dat lawaai was, en toen hij dien vechtenden en blaffenden troep honden zag, gooide hij een handjevol kiezel onder den dichten klomp. De leider der anti-menschenbeweging zag den boer het eerst.

„Daar is uw vijand!” gilte hij, maar door een vrij grooten steen tegen de magere ribbekast getroffen, trok hij den staart tusschen de pooten en zette het op een loopen. Andere volgden. Maar terwijl hij hard wegrende, keek hij nog schichtig om en blafte dat ze stand moesten houden, want dat hij hulp ging halen. Zijn voorbeeld echter werkte aanstekelijk en binnen weinige minuten was het land van honden gezuiverd, daar de laatste en dapperste die nog stand hadden willen houden en dreigend de tanden lieten zien, voor de goedgemikte worpen van den boer, die altijd raak gooide, al ras snel als hazen op de vlucht sloegen.

„Wat was der?” vroeg de boerin.

„Niks bijzonders, een troep straatrashonden die aan 't vechten waren,” was 't antwoord. „Zoo'n troep honden en zoo veel lawaai! 't Leek wel 'n hondenuitroeiing!”

S. J. E.

DE „TOWER” VAN LONDON.

II.

Het is bekend dat London ligt aan de Theems, maar London is zoo groot dat men nog in 't geheel niet in de verste buitenwijken van London is, wanneer men zoo ver van de Theems af is als iemand die te Haarlem op de Groote markt staat van den Amstel verwijderd is. „London aan de Theems” zou dus op zichzelf nog niet zooveel zeggen.

Het *hartje* van Londen ligt onmiddellijk aan de rivier de Theems, die eens ook daar mooi was, zooals ze nog mooi is boven en beneden de rookerige en nevelige stad. De rivier stroomt midden door de „City”; dat is eigenlijk London. 't Fraaiste gedeelte zijn de „Theemsembankments”, dat deel der bebouwde oevers dat begint bij het Parlements-huis en eindigt bij Ludgate Hill. Verderop komt men, vooral langs de boorden der rivier, meer en meer in een oud en vervallen stadsgedeelte; pakhuizen, dokken en achterbuurten. En eindelijk landt men aan op Tower Hill.

't Zal wel verscheidenen onzer lezers bekend zijn dat het woord hill, heuvel beteekent. De bodem waarop London gebouwd is, golft zwakjes zoodat overal lage heuvels te onderkennen zijn. De landstreek moet schoon geweest zijn, dat ziet ieder die buiten London komt, want de omstreken doen den Nederlander denken aan Velp en Arnhem. Een van die heuvels is dus Tower Hill, de plek waar de Tower onmiddellijk aan het water gebouwd is.

Wanneer dat geschied is ligt in het duister. Het is echter zeer waarschijnlijk dat de Romeinen op Tower Hill een fort hadden ter bescherming van de toen nog kleine maar voor den handel zeer belangrijke stad. Evenzoo bestaat er eenige reden om te vermoeden dat daar ter plaatse ten tijde van Constantyn de Groote een Romeinsche munt was gevestigd. Toen in 1777 in Tower Hill gegraven werd voor het leggen van fondamente van een nieuw gebouw, vonden de werklieden een muntstempel met Romeinsche karakters en verscheidene gouden geldstukken.

Evenwel hoe het zij: deze vesting zoowel als het veronderstelde muntgebouw waren zeer zeker een eeuw of vijf, zes later verdwenen; geen enkel deel van een Tower is er een overblijfsel van. Willem de Veroveraar, die van uit Normandië den Engelschen troon bemachtigd had, heeft in 1078 met het bouwen van den Tower een aanvang gemaakt. Het oppertoezicht over den bouw was opgedragen aan Gundulph, bisschop van Rochester. Hij stichtte het gedeelte van 't kolossale gebouw dat bekend staat onder den naam „The White Tower” (De Witte Toren) en dat in 1098 voltooid was. De beide zonen van Willem de Veroveraar, Willem Rufus en Hendrik I, versterkten het gebouw met zware vestingwerken.

De oorspronkelijke bestemming van het gebouw was te dienen voor vorstelijk paleis, en gedurende vijf eeuwen heeft het aan dat doel beantwoord. Maar spoedig kwam er een andere bestemming bij, en wel die van staatsgevangenis te zijn.

Eindelijk werd het alleen daarvoor gebruikt. En nadat ook dit doel vervallen was — voornamelijk omdat veel handelingen, die vroeger als halsmisdrijf werden beschouwd, in later tijd volkomen geoorloofd zijn, dank zij het verval van de absolute macht der vorsten en vorstinnen — diende en dient de Tower voor een gedeelte als bewaarplaats en museum van de koninklijke schatten, en is voor het overige slechts een hoogst bezienswaardige oudheid gebleven; een geschiedboek in steen.

Omstreeks 1180 werd de Tower door Longchamp, Bisschop van Ely, welke regent van het land was, volgens opdracht van koning Richard I, gedurende diens tocht naar het Heilige Land, omringd door een diepe gracht. Deze gracht is pas in 1834 gedempt. Een zeer belangrijk overblijfsel er van is echter nog te zien en wel de ingang te water van den Tower, bekend onder den naam van „Traitor's Gate” (Verraderspoort). Daar werden in schuiten de gevangenen langs de Theems binnengebracht nadat hun geding in Westminster was gevoerd en hun treurig lot beslist. Een valhek van kolossale ijzeren staven opent en sluit den toegang. De ongelukkigen behoeften meestal niet veel trappen te klimmen; integendeel: menigeen moest dalen en het warnet van onderaardsche gangen doorkruisen eer hij in zijn stikdonkere cel te land kwam.

Koning Johannes (in het begin der dertiende eeuw) hield gewoonlijk zijn hof in den Tower en bouwde verscheidene versterkingen bij. Maar in 1215 werd hij in zijn vesting door oproerige baronnen belegerd en overwonnen, 't geen natuurlijk aan het gebouw geen goed deed. Zijn zoon Henry III was waarschijnlijk de stichter van de „Beauchamp Tower”, dat gedeelte van het kasteel waarmede *wij* ons voornamelijk hebben bezig te houden; en bouwde een geheele lijn van versterkingen. Of liever hij begon die te bouwen, maar moest zijn plannen opgeven, want toen ze halverwege voltooid waren bezweken in 1241 de fondamente en de geheele boel viel in puin.

De belangrijkste vergrooting, die daarna volgde, geschiedde in 1465 door Eduard IV; en het geheele gebouw werd grondig hersteld in 1663 door Karel II. Jacobus II begon aan een groot gebouw ten noorden van „The White Tower”, 't welk voleindigd werd door Willem III, zijn schoonzoon, onzen Prins van Oranje. Dit gebouw is, helaas, in 1841 totaal afgebrand. Naast dit gebouw werden barakken voor de soldaten gesticht, die nog bestaan.

Behalve de bovengenoemde „Traitors Gate” heeft de Tower nog drie waterpoorten, en wel: „Lion Gate”, „Iron Gate” en „Water Gate” (de Leeuwen- IJzeren- en Waterpoorten). Geen van alle doen sedert vele jaren meer dienst.

Inwendig is de Tower een onregelmatige verzameling van korte, nauwe straten en binnenplaatsen, onderling verbonden door allerlei gebouwen. Men telt er de volgende torens, eigenlijk kleine vestingen: White Tower, Lion Tower, Middle Tower, Bell Tower, Bloody Tower, Salt Tower, Brick Tower, Bowyer Tower, Devereux Tower, Martin Tower, Wakefield Tower en

Beauchamp Tower. Deze vrij dorre optelling doet eenigszins zien hoe verbazend groot het geheel is.

Even buiten dit samenstel van kasteelen ligt de eigenlijke Tower Hill, nu ingenomen door de tuinen van Trinity-Square. Dat was de plek waar het schavot voor de ter dood veroordeelde gevangenen verrees. Maar veel merkwaardiger dan dat stukske grond is, binnen de muren van het gebouw, de kleine kapel St Peter-ad-Vincula, want daar werden de terechtgestelden begraven. Macaulay, Engelslands groote geschiedschrijver, zegt: „Er is geen treuriger plaats op aarde dan dit kleine kerkhof. Daarheen zijn gedurende vele jaren door de ruwe handen der beulen zonder eenig gevoel gedragen de overblijfselen van beroemde legeraanvoerders, partijleiders, groote redenaars, uitmuntende martelaren en martelaressen”. Een marmeren tafel aan den ingang vermeldt de namen van de voornaamsten onder hen, allen op het schavot gedood, o.a. Thomas More, Anna Boleyn en Katharina Howard (de beide vrouwen van Hendrik VIII) Thomas Cromwell, Lord Somerset, Jane Grey enz.

In de Wakefield Tower zijn de kroonjuweelen ter bezichtiging uitgesteld. Ze hebben een waarde van ongeveer veertig millioen gulden. Maar ik voor mij vond dat er niets moois aan die opeenstapeling van goud en edelgesteenten te zien was, en gevoelde me gelukkig toen de bewaarder, die het gezelschap rondleidde, zijn lesje opgezegd had en we gehoord hadden wie deze kroon gedragen of dien scepter gevoerd had: bijzonderheden die mij niet het minste belang inboezemden, en toen hij ons vertelde dat we nu naar de Beauchamp Tower gingen. Daar zijn groote schatten; niet van blinkend stof, maar van schitterenden zieleadel.

En daarheen verzoek ik u met mij in het volgende hoofdstuk te gaan. W.

DE LEVENSGESCHIEDENIS FENER WERELDSTAD.

II.

De banketten, waarmede Cleopatra voortging den Romeinschen veldheer, zijne officieren en vrienden te verblinden, namen dagelijks in kostbaarheid toe. Hare bekoorlijkheid, vernuft, vroolijkheid en schoonheid hielden den wakkeren Romein geboeid. Gehoorzaam volgde hij haar naar Alexandrië terug en daar hield zij hem vast met hare vermaken, vleierijen en bekoorlijkheden, terwijl tehuis zijn trouwe echtgenoot Fulvia alle moeite had om zijne partij bijeen te houden!

Eindeloze verhalen worden er verteld van de dwaasheden, buitensporigheden en grillen dezer doorluchtige gelieven. Misschien waren onder de toen in Egypte gebruikte weeldeartikelen de reukwerken en zalven de meest kostbare. Toch verspilde men die. „Goud, zilver en juweelen kunnen”, zooals Plinius opmerkt, „aan iemands erfgenaam komen. Kleederen zullen eenige maanden of weken duren, maar reukwerken vervliegen en zijn verdwenen zoodra zij

bewonderd worden. Toch werden zalven gebruikt gelijk rozenodeurs die verdwijnen bij het geuren, en in de lucht vervliegen, wanneer zij op den rug van de hand, de koelste plek van het lichaam gelegd worden, verkocht voor 400 denariën het pond. Anders was die zalf niet bestemd om zoo verkwistend gebruikt te worden. Zij werd gewoonlijk *in albasten flesschen* verzegeld, die gemaakt werden in de stad Alabastion ten oosten van den Nijl en daaraan hun naam ontleenden. Zij waren lang van vorm zonder voet en nauw van hals. Zij waren gemaakt om nooit geopend te worden, maar om den geur langzaam en spaarzaam te laten ontsnappen door den porceusen steen.

De oostersche vrouwen schatten ze zeer hoog en de bewoners van Palestina lieten ze als kostbare erfstukken aan elkander na. Zulke flesschen verkwistte Cleopatra ten genoegte van Marcus Antonius. Maar zulk een schat besteedde ook eens Maria, in haar vurige liefde tot God, toen zij als eene profetes, de begrafenis van haar Meester voorzag.

In feesten, tooneelvertooningen en zwelgerijen werd het tijdperk van Antonius' macht doorgebracht. De wufte bevolking van Alexandrië, die lichtzinnig was en zoo gemakkelijk vermaak en verstrooiing vond, werd waarschijnlijk overweldigd door het zien van zoovele buitensporigheden en dwaasheden, die haar stoutste verbeelding overtroffen. Niet voordat Octavianus, Caesars neef, letterlijk vóór hem stond, kon Antonius er toe gebracht worden eenige werkzaamheid te toonen. Toen nog moest Cleopatra hem volstrekt vergezellen bij zijne veldslagen en op zijne vlucht. Het treurspel, dat het slot vormt van dit hoofdstuk van Egypte's geschiedenis, is bijna te goed bekend om te behoeven herhaald te worden.

Toen bij Marcus Antonius, naar sommigen zeggen op goede gronden, verdenking van Cleopatra's trouw was opgekomen, ontvluchtte zij hem, slechts van twee harer slavinnen vergezeld, en begaf zij zich naar een gedenkteken bij den tempel van Isis, waar zij reeds een groote menigte harer schatten, maar ook wat vlas en toortsen had opgestapeld, gereed om alles te verbranden. Zij zond haar minnaar het bericht, dat zij reeds dood was en hij, hare boodschap geloovende, vervloekte misschien zijn eigen gebrek aan trouw, nu hij zijne geliefde verloren had, en pleegde zelfmoord. Zijn plan gelukte niet en toen Cleopatra er van hoorde, zond zij haastig een bode om dringend te vragen hem tot haar te brengen. De stervende werd dientengevolge door zijn gevolg naar den voet van den burchtoren van Cleopatra gedragen, waar zij het lichaam van Antonius met de zwakke hulp harer slavinnen door een venster met koorden naar boven bracht, daar zij weigerde de deur te ontgrendelen. Met bloed bedekt en in zijn doodsstrijd, de armen naar Cleopatra uitgestrekt, bode de stervende held inderdaad een jammerlijk schouwspel.

Intusschen hadden zijne vijanden zich zonder slag of stoot van de stad meester gemaakt,

daar Antonius' soldaten naar Octavianus overliepen en de Egyptenaren de nieuwe verandering van meester met domme onverschilligheid afwachtten.

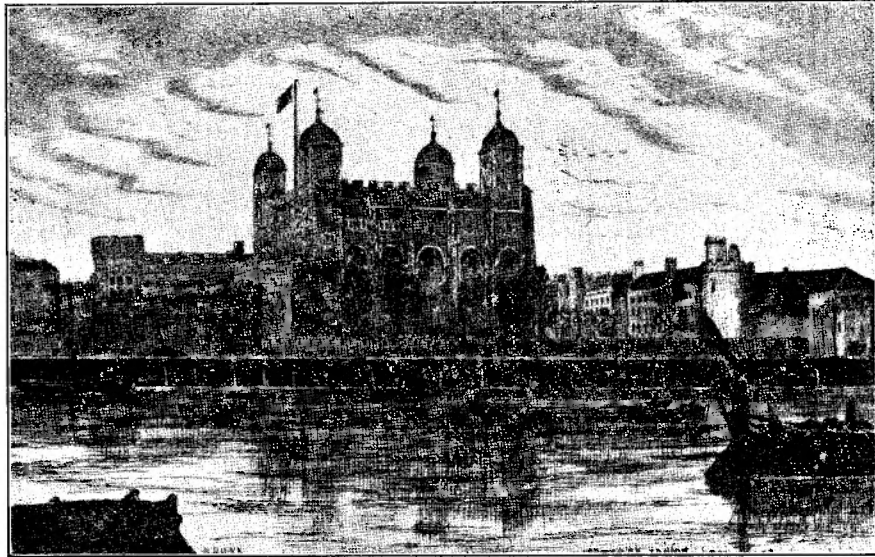
Octavianus beval Cleopatra levend gevangen te nemen. Door een krijgslist gelukte dit. Marcus Antonius was reeds dood. Cleopatra werd in een gesprek gewikkeld aan de gesloten deur van den burechtoren, terwijl drie mannen de muren beklommen, door het venster binnenkwamen en haar van achteren den dolk ontrukten, waarmede zij zich zou gedood hebben. Spijt de waakzaamheid harer bewakers echter maakte zij weldra van de gelegenheid gebruik om een eind aan haar leven te maken, óf door vergif, óf door den beet van een adder, in eene vrucht tot haar gebracht.

't Schijnt dat zij zelfmoord pleegde omdat zij faalde in haar pogen om den derden Romeinschen veroveraar van haren tijd aan zich te verbinden. Anderen kennen haar een betamelijk schaamtegevoel toe bij de gedachte dat zij den zegetocht des overwinnaars zou moeten opluisteren. Haar zoon bij Caesar werd vermoord op last van zijn bloedverwant Augustus (onder welchen naam Octavianus voortaan bekend is), terwijl haar drie kinderen bij Marcus Antonius vriendelijk behandeld werden.

De dynastie der Ptolemaeën verdwijnt nu uit de geschiedenis.

Augustus bespaarde Alexandrië de verschrikkingen eener plundering, ofschoon hij er in triomf alle draagbare voorwerpen van waarde uit wegvoerde. Hij gaf zijnen soldaten eene schadeloosstelling in geld en gedroeg zich als een beschermer der wetenschap. Hij vertrouwde het bestuur over Egypte toe aan een prefect, die geen ander gezag dan dat van den keizer boven zich had, zonder dat hij belemmerd werd door een plaatselijken senaat, zooals de prefecten der andere Romeinsche provinciën. Hierin toonde hij een achterdochtige vrees voor alle gebeurlijkheden en 't aldus ingericht stelsel bleef tot op den tijd van Keizer Severus in het jaar 166 onveranderd, tot groot nadeel voor het land.

Toch ondanks berooving en onderdrukking bleef Alexandrië een machtige stad. Zijn handel, die tengevolge van de onbekwaamheid der laatste Ptolemaeën kwijnde, ontwikkelde zich en nam onder de Romeinen ontzaglijk toe. De poging van Augustus om in Nicopolis een nieuwe hoofdstad te stichten mislukte. De

DE „TOWER” TE LONDON.

verreering van Serapis keerde weer in haar tempel terug. Het museum was herbouwd en opnieuw door Marcus Antonius van eene bockerij met 200.000 deelen voorzien, die hij den koning van Pergamus afnam.

Het is wel de moeite waard op te merken, dat onze beide woorden: *perkament* en *papier*, en het gebruik er van uit Egypte afkomstig zijn. Papyrus was het riet, welks brooze oppervlakte gebruikt werd voor het maken van handschriften. Toen Ptolemaeus Epiphanes den uitvoer er van verbood uit najver op de zich uitbreidende bockerij der koningen van Pergamus, gebruikten de overschrijvers om op te schrijven schapenvellen, die *Charta Pergamena* of perkament genoemd werden.

En nieuw paleis, het Caesarium, versierde ter eere van Tiberius de koningswijk der stad. Van den wenteltrap, die den reiziger naar den top van den kegelvormigen tempel van Pan voerde, overzag en bewonderde de aardrijkskundige Strabo (in het jaar 14) eene stad, die zelfs toen hare wedergade niet vond in pracht en welvaart. Romeinsche soldaten handhaafden de orde onder de bevolking, waar de troebelen, die nu zeer veel voorkwamen, gewoonlijk veroorzaakt werden door Joden, wier godsdienstige gemoedsbezwaren geweld aangedaan was of wier wetten bespot waren.

Dit tijdperk, waarin de roem van het Museum taande en de staatkundige belangrijkheid van Egypte feitelijk niets was, is van belang geworden door den arbeid en de geschriften van Philo, de meest beroemde van den school der Grieksche Joden. Zijn innige vroomheid, zijne heldere verbeelding, zijne geleerdheid en fijn gevoel zijn ons in zijn talrijke werken bewaard gebleven.

Philo was niet slechts theoloog en geleerde. Hij werd in het gewoel van het openbare leven

getrokken door de vervolging zijner broederen, die nu in Alexandrië woedde, aangevuurd door den naijver op hun rijkdom en privilegiën. Hij was het hoofd van de afgevaardigden, die te Rome hulp zochten. Maar keizer Caius, die woedend was daar zij weigerden zijn standbeeld als eener godheid in hunne synagoges te plaatsen, weigerde naar hun beroep op hem te luisteren. „Ofschoon de keizer tegen ons is, zal God onze vriend zijn”, riep Philo zijnen vrienden toe, en de dood van Caligula gelijk de troonsbestijging van Claudius bewees de geloofwaardigheid zijner verwachting. De privilegiën der Joden werden weer hersteld tegelijk met het volle burgerrecht.

Maar terwijl al wat nog goed was in het heidendom, in aanraking werd gebracht en verenzelvigd met de hoofdwaarheden van het éengodendom, doordat Grieksche wijsgeeren van de Joden overnamen; terwijl de geleerde Joden mythische verklaringen in hun eigen Heilige Schriften lazen, en gewijde verklaringen in de Grieksche mythologie, ontstond in hun midden een nieuwe godsdienst, door ieder gelijkelijk versmaad en geschuwd, maar bestemd om beide te verdringen.

Reeds vroeger had Alexandrië zich op het gebied des godsdienstigen levens naam verworven.

Volgens de overlevering wenschte een der Ptolemeën, Philadelphus, de boekerij te Alexandrië te verrijken met de Heilige Schriften der Joden. Hij liet uit Jeruzalem het Hebreeuwsche Oude Testament komen en 72 geleerden, die het in 't Grieksch overbrachten. Elk werkte afzonderlijk, doch toen men klaar was en 't werk vergeleek kwam alles letterlijk overeen. Dat is de zogenaamde Septuaginta of vertaling der LXX.

Hoeveel van dit verhaal waar is valt moeilijk te zeggen. De woordelijke overeenstemming is bepaald niet zoo. 't Eene boek is veel beter vertaald dan het andere; 't kan niet alles het werk van 70 = 1 man zijn.

Dit is zeker, dat in Alexandrië vooral, maar ook elders in Egypte veel Joden leefden, die langzamerhand het Hebreeuwsch verleerden en dus een Bijbel wilden hebben in 't Grieksch, dat zij verstonden. Zoo ontstond in de eeuwen kort vóór Christus een Grieksche overzetting. Zij kreeg, hoeveel gebreken haar ook aankleven, groot aanzien, werd naast den Hebreeuwschen tekst gebruikt en de Heere Christus, gelijk de Evangelisten en Apostelen gebruiken bij aanhalingen uit het O. T. meest de Septuaginta, die bij velen bekend was. Men begrijpt nu, hoe 't komt, dat de aanhalingen in het N. T. lang niet altijd woordelijk met den tekst van het O. T. overeenstemmen.

Volgens de vroegste overleveringen was Barnabas de eerste, die in de straten van Alexandrië het evangelie predikte. De stad zelf echter beroemt er zich op, dat de evangelist Markus haar in het geloof onderwezen heeft, dat in Christus is. Zij maakte er aanspraak op zijn lijk te bezitten, en bewaarde het in de groote kerk Bancalis, het oudste kerkgebouw in de

stad in de onmiddellijke nabijheid der kaaien en der korenmagazijnen van de volle haven. Men zegt, dat het uit het heiligdom gestolen is door twee Venetiaansche kapteins, Rustico en Buono, omstreeks het jaar 828. Venetië is thans de „stad van St. Markus”.

Hoe dit ook zij, wij hebben het gezag des schrijvers van de Handelingen der Apostelen om vast te kunnen stellen, dat de groote Christenleeraar Apollos van Alexandrië geboortig is. Langzaam maar zeker baande de nieuwe godsdienst zich een weg in het midden der groote bedorven stad. De doods-klok van het heidendom was geluid. Men was de bedriegerijen moede en een groote dorst naar waarheid had zich van allen meester gemaakt. Alexandrië, dat de vereniging van het Egyptische en Grieksche veelgodendom en het verbond tusschen het Jodendom en de heidensche wijsbegeerte gezien had, moest nu getuige zijn van den triomf van het Christendom en den strijd der sekten. De godsdienst van het Museum, „berooft van de gunst der overheid, van de sympathie van het volk, van zijn meest beroemde leden, van betrouwbaar toevluchtsoord, van zijne giften en hoofdzetels, streed met zekere wanhoop tegen deze nieuwe orde van zaken en denkbeelden, die nu door de wereld verkozen en door de hoofden van het keizerrijk beschermd werden. Niettemin, ofschoon het heidendom eindelijk uit de laatste schuilplaats van het veelgodendom wijkten moest voor de vorderingen van het Christendom, eer dan onder de vervolging door Konstantinopel, toch bleef het een roemvolle bouwval, tot het den laatsten adem uitblies bij den triumfantelijken intocht van het Mohammedanisme in Alexandrië”.

Aan het einde der tweede eeuw was de kerk van Alexandrië reeds een rijke en bloeiende gemeente. De verschrikkingen, door de talrijke niet geslaagde opstanden, die de stad geschokt hadden, veroorzaakt, hadden ongetwijfeld evenzeer de Christenen als de andere inwoners geplaagd. Maar tot den tijd van Severus toe schijnt er geen bepaalde geloofsvervolging geweest te zijn. De terechtstelling van Christenen was in 't algemeen meer een toegeven aan het gepeupel. Waarschijnlijk werd in gewone tijden de bevolking te Alexandrië door een veel sterkeren dwang ten onder gehouden dan elders, daar de keizers steeds in vrees verkeerden dat door de een of andere oproerige beweging de korentoevoer zou kunnen verbroken worden.

Zoo beschermd verspreidde het Christendom zich snel. De huiskerk van den eersten tijd week voor gebouwen, die bepaald gesticht en geschikt waren voor den Christelijken eeredienst. De kerkelijke tucht was hier weliswaar niet zoo streng als elders. Maar verwijzingen naar een geschreven liturgie, bij de Christenen te Alexandrië in gebruik, zijn in de geschriften van Clemens duidelijk te vinden en bij de uitbreiding der Kerk moest het nut der gewoonten, die door de Romeinsche en andere Afrikaansche gemeenten werden waargenomen, wel erkend worden. Alexandrië had zijn college van 12 Presbyters, (ouderlingen) die 12 stedelijke parochieën bestuurden, het recht hadden bij het graf van

Markus hun eigen patriarch te kiezen en die de zaken der kerk bestuurden.

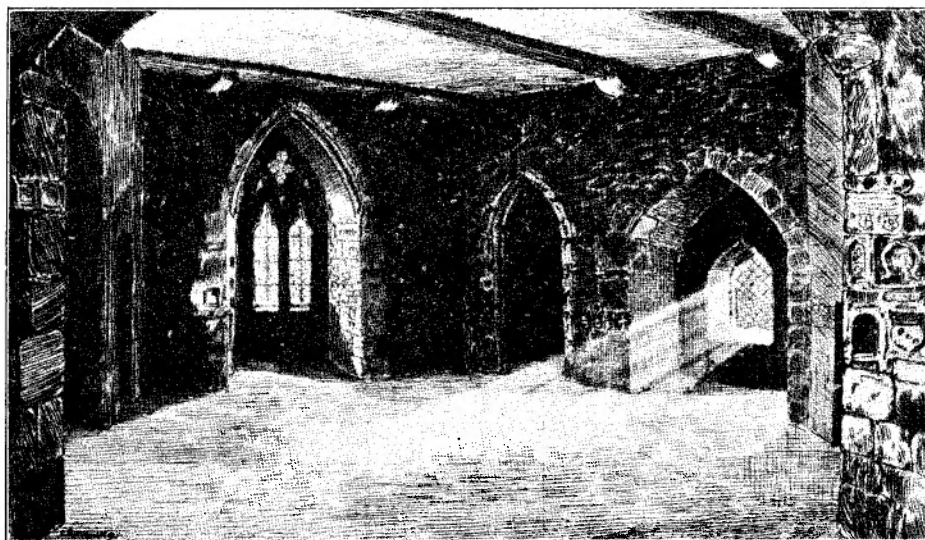
De nabijheid van de groote school der wetenschap bracht er de Christenen van Alexandrië toe de Catechetische school te stichten, die zoo beroemd geworden is en onder haar leden goed bekende namen als die van Clemens en Origenes telde. Of schoon onze plaatsruimte niet toelaat bij dit punt stil te staan, moeten wij toch in 't voorbijgaan onze opmerkzaamheid wijden aan die twee groote genoemde mannen.

Clemens, meer nauwkeurig Titus Flavius Clemens gheeten, was een Griek en in het midden der tweede eeuw geboren. Dorst naar kennis bracht hem te Alexandrië, waar hij bekeerd werd en de priesterlijke wijding ontving. Hij werd benoemd tot leeraar aan de Catechetische school. Als een man van uitgestrekte kennis en edele inborst was hij niet bevreesd de moeilijke vraagstukken van zijn tijd onder de oogen te zien en wist hij, hoe het drijfzand van Gnosticisme en Montanisme te ontwijken. Het geneesmiddel voor twijfelingen en dwalingen, die door kennis veroorzaakt waren, moet, zoo luidde zijn stoute verklaring, in meer uitgestrekte en volledige kennis gevonden worden.

Hij handhaafde de noodzakelijkheid der wijsbegeerte in de Kerk. Hij vond in het Evangelie de plaats, waar twee in één punt samenlopende lijnen van den vooruitgang, het Hellenisme en het Jodendom, elkander ontmoeten.

Hij stierf omstreeks het jaar 213, na uit Egypte gevlucht te zijn om de vervolging, door Severus, in 203 begonnen. Wij kunnen er hier niet aan denken eene verklaring te geven van het standpunt, door Clemens in de godgeleerdheid ingenomen, maar willen onzen lezers één schoone gedachte van den grooten leeraar mededeelen: „Het Woord van God”, zegt Clemens „wordt mensch, opdat gij ook van den mensch moogt leeren, hoe de mensch God wordt.”¹⁾

Origenes, uit Christenouders in het jaar 185 geboren, was een Kopt, en erfde den vurigen ijver en de onstuimige inborst, aan zijn ras eigen. Zijn vader viel als een slachtoffer der vervolging, toen de jongeling zeventien jaar oud was. Hij vond bescherming en steun in het huis van eene rijke Alexandrijnsche dame. Maar zijn ongeduldige en onstuimige inborst, die hem alreeds bijna in botsing met de overheid deed

DE BEAUCHAMP-TOWER IN DEN „TOWER.”

komen, kon niet dulden de tegenwoordigheid van den gnostieken kapelaan zijner beschermvrouw. Op zijn achttiende jaar verkreeg hij het leeraarsambt aan de Catechetische school, die Clemens als vluchteling verlaten had. Hij gaf zichzelf met al het vuur zijner inborst over aan de overdrijving van het bespiegelend leven. Zijn letterkundige werkzaamheid was ontzaglijk en liet hem weinig tijd tot verfrissing en rust. Zijn werk werd onophoudelijk voortgezet, ook toen hij in ballingschap ging, daar de vervolging door de kerk hem in 't nauw bracht.

Zijn diep verstand en zijn hartelijke, medegevoelende natuur oefenden een bijzonderen en ver-reikenden invloed. Zijn leerling, Gregorius Thaumaturgos, spreekt van zijn „zachte beminnelijkheid en overreding, vermengd met een zekere dwingende kracht.” Hij bezielde zijne vrienden met een buitengewone liefde, en zijne zich steeds uitbreidende macht ten goede hield gelijken tred met zijn toenemen in heiligheid des levens, geduld en zachtmoedigheid. Ten slotte werd zijn leven van zelfverloochening gekroond met den martelaarsdood, welken te zoeken hem door zijn geweten verboden werd. Hoogbejaard en verzwakt als hij was, bezweek hij onder de wreedheden, die aan zijne gevangenschap gepaard gingen in de dagen van Decius. Hij stierf in 254 en werd begraven in Tyrus, waar zijn graf eeuwenlang, in den muur achter het hoogaltaar, de voornaamste versiering vormde van de prachtige kathedraal van het Heilige Graf. Tyrus werd door de Sarracenen verwoest, maar zelfs tot op heden wijzen, naar men zegt, de arme visschers, wier ellendige hutten de plaats van die paleizen innemen, op een verbrijzeld gewelf, waaronder de „beenderen van „Oriunus” liggen.

Dat dit stormachtige dagen waren voor de kerk te Alexandrië, weet o. a. elk lezer van Kingsley's Hypathia. Inderdaad wordt de geschiedenis der stad nu weinig anders dan de

¹⁾ Protepticus.

geschiedenis van den strijd der sekten en het fanatisme van overigens vrome mannen. Herhaaldelijk werden de straten rood gekleurd met het bloed der aanhangers van Arius en Athanasius. Van eenzelden geest getuigt de moedwillige verwoesting van het Serapeion door de Christenen in het jaar 389. „Deze tempel”, schrijft Gibbon van het Serapeion, „die de stad in trots en grootschheid op zijde streefde stond op den uitgestreken top van een kunstmatig aangelegden berg, gebouwd 100 voet boven de aangrenzende deelen der stad. De inwendige ruimte werd door sterke bogen ondersteund en was verdeeld in gewelven en onderaardsche vertrekken. Het heilige gebouw werd door een vierhoekigen zuilengang omringd. De statige zalen, den prachtige standbeelden verkondigden den triomf der kunsten en de schatten van geleerdheid der oude wereld werden in de beroemde Alexandrijnsche boekerij bewaard, die met nieuwer luister uit haar asch was herrezen.”

Ofschoon nu de tempel geheel en al vernield, het ontzaglijke afgodsbeeld van Serapis omvergehaald werd en zijn verschillende deelen op smadelijke wijze door de stad werden gesleurd, schijnt de boekerij bewaard te zijn gebleven. Het aantal boeken werd later vermeerderd en de boekerij, was nogmaals in een bloeienden toestand, toen de stad in het jaar 640 door de Arabieren ingenomen werd. *(Stol volgt).*

EEN KAASKOOPER.

Helder scheen de zon aan een diepblauwen hemel, maar haar stralen vermochten niet veel tegen de ijzige kou van den strak-Oostenwind, die na dagenlang geblaas ook de kanalen had doen dicht vriezen en zelfs de Gouwzee met een prachtige ijskorst overdekt had.

De landen aan weerszijden van de vaart lagen wijd uit onder het sneeuwen kleed, dat schitterde als kristal in den zonneglans. 't Was een koude Januarimorgen en menigeen had voor één dag zijn werk in den steek gelaten en zijn schaatsen voor den dag gehaald om weer eens te genieten van de echt Hollandsche sport. Aldus ook mijn drie vrienden, die ik u ga voorstellen als mijn reisgenooten naar Edam op dien schoonen morgen. Laat mij beginnen met den merkwaardigste, genaamd Kees, alias „de passielooze lelie.” Hij is candidaat in de letteren. Uit zijn lange magere gestalte zou men opmaken, dat hij als de Khiwa van de Indische tentoonstelling, „door algeheele onthouding van aardsche goederen en door een knuisch leven zichzelf wilde opwerpen tot leider der menscheid en derzelve litteraire leeraar.”

Op zijn ietwat te grooten neus staat onwrikbaar een bril, met bolle, op ondoorgrondelijke wijs geslepen glazen. Een zijner eigenaardigheden is dat zijn beenbekleding steeds te kort is en altijd rust op de lusjes van een paar scheefgeloopen bottines; een andere, dat hij van ieder stadje of dorpje dat hij bezoekt de merkwaardigheid absorbeert, gelijk de spons het water. Deze tweede eigenaardigheid is

tevens -- want wie is volmaakt? -- zijn eenige hartstocht. Hij weet dadelijk als instinctmatig een eigenaardig gebruik uit te vinden, een karakteristieke eigenschap te ontleden; hij is innig verknocht aan oudheden en brengt van ieder uitstapje een voorwerp mee dat de stad, waar hij verkeerde, typisch kenmerkt. Voorts is hij er op aangelegd om voor den gek gehouden te worden en heeft hij een zekere predispositie tot ongelukken met zijn bijeengegaarde voorwerpen.

Maar die chronische wanbofferij is wellicht meer aan zijn eigen onbeholpenheid dan aan erfelijkheid toe te schrijven. Mijn tweede vriend is candidaat in de rechten. Hij is de volkomenste contradictie van ons beider letterkundigen tochtgenoot. Hij is een vroolijke jongen wien de zorgen des levens nimmer drukken, die steeds gekleed gaat naar de laatste modes, die de academiestad lief heeft om haar zelfs wille en geenzins ter wille van de academie.

De derde is architect in spe.

Wellicht belooft hij veel voor de toekomst, althans hij teekent heel handig, maar hij is nog te weinig ontwikkeld dan dat reeds nu een juist oordeel over hem geveld kan worden.

Te weinig ontwikkeld -- ten minste geestelijk, want lichamenlijk is hij, schoon de jongste, ons allen de baas, wat we toeschrijven aan zijn hartstochtelijke liefde voor al wat sport heet.

Met dit drietal dan maakte ik een tochtje op schaatsen, en we waren dien ochtend goed opgeschoten, want reeds vóór twaalven waren de torens van het Noord-Hollandsche stadje uit de sneeuw- en ijswoestijn voor onze begeerige oogen opgerezen. Maar waarom waren we niet bij Monnikendam de Gouwzee overgevlogen om een bezoek te brengen aan het eiland Marken? Waarom strekte zich ons verlangen naar Edam? Wel, als immer had er groot verschil van gevoelen geheerscht tusschen de tochtgenooten bij de bespreking der vraag welke plaats de eer van ons bezoek genieten zou. De jur. cand., of laat mij liever den naam gebruiken waaronder hij bij studiegenooten bekend staat, „het B. W. op non-actief” dien we slechts met moeite hadden kunnen overhalen om voor één dag de banen der A. I. C. aan baantjesrijders over te laten, wilde in geen geval een heelen dag aan een tocht besteden; als hij dan mee moest, wou hij niet verder dan Ouderkerk, opdat hij 's avonds niet te zeer vermoeid, weer onder de electriche booglampen op kunstschaatsen „gepaard” zou kunnen rondzwieren.

De architect in spe, of te wel „de kilometer-vreter”, gaf de voorkeur aan een langen rit, bijvoorbeeld naar den Haag.

Hij wilde 's ochtends vroeg weg en 's avonds laat thuis komen, desnoods een paar fietslantarns meenemen voor den terugtocht.

Ik had veel lust in Marken en de litterator, wien we ten slotte pro forma ook naar zijn wil vroegen, en die eerst beweerde dat 't hem niet schelen kon, daar hij alleen meëging „om een gepaste uitspanning te hebben,” verklaarde ten slotte, -- toen we juist bij hem, zonder hem en ook over hem wilden beslissen, -- door ze-

keren innerlijken aandrang gedreven, dat 't dan maar naar Edam wezen moest. Zoo waren er dus evenveel zinnen als hoofden en moest loting beslissen.

Natuurlijk viel 't lot op Edam en aldus gebeurde het dat we na een flinken rit met ons vieren om een vierkant tafeltje zaten en ons vergastten aan groenerwtensoepp. Gelijk voor zoo'n verren tocht betaamt, hadden de K.M.-vreter, het B.W. op non-actief en ik ons gestoken in sportcostuum, de passielooze lëlie echter had van zijn zwart jacquet, zijn haast beroemde broek, zijn bottines met lusjes en zijn zwarten deukhoed ook op een schaatsentocht geen afstand willen doen.

Onderweg had hij over die „zestiende eeuwse achterbuurt-kameruitrusting” van zijn modieuser vriend al heel wat moeten hooren en ook bij 't gebruik der snert werd hij nog niet met rust gelaten, waarover hij zich weinig bekommerde. Hij at kalm zijn soep op, dronk zijn glas bier uit, nam toen zijn te kleine Friesche schaatsen bij de hakkebanden op, deed daar hij in de rechterhand al de schaatsen hield, heel onbeholpen een dikke zijden das om den hals en ging naar de voordeur.

„Waar ga je naar toe?” riepen we in koor.

„Ik kom direct terug,” was zijn antwoord.

We bleven dus met ons drieën achter.

„Ik zal mijn leven lang geen wetboek meer zien als hij straks niet met een merkwaardigheid komt aanzetten”, lachte het B. W. op non-actief.

„Je zou meer indruk maken als je beloofde dat je er nog wel eens een zien zou”, merkte de Kilometervreter kalmpjes op.

„Teekenaar, houd je bij je teekenen”, gaf de jurist terug, „de quintessens van mijn beweren zal je toch niet aanvallen?”

„Neen, een merkwaardigheid brengt de passielooze vast meê, daar geef ik je gelijk in,” antwoordde de bouwkundige, „en”, voegde hij er zuchtend bij, „ik ben zelfs bang dat we straks voor kruier mogen spelen en zijn bagage helpen dragen. Net of we nog niet langzaam genoeg voortkomen. Er zit absoluut geen gang in dien boekenwurm. Wat doen we met die slak op rolletjes?”

„Hè, hè,” viel de jurist hem in de rede: „is dat je dankbaarheid dat je met de wetenschappelijke bloem der natie uitmag? Ik ben dan wel blij dat de passielooze meê is gegaan, al was 't alleen omdat hij prachtig tegenwicht is bij jou onmogelijk gejaag!”

We zaten nog te praten toen de litterator de gelagkamer weer binnenstapte, in de rechterhand hield hij nog steeds de schaatsen, maar onder den linkerarm had hij een kaasje tegen den borst geklemd, een Edammerkaas van tamelijke afmeting.

We keken hem allen even verbaasd aan.

De jurist was de eerste die sprak:

„Wat mankeert je nou?” riep hij.

„Heb je 't of krijg je 't”? vroeg de K.M.-vreter, met zijn geliefkoosde uitdrukking die hij altijd gebruikt als hij op nette manier aan iemands geestvermogens belieft te gaan twijfelen.

„Dat ding wil je toch zeker niet meénemen?” vroeg ik ontsteld, bij ondervinding wetend dat hij tot alles instaat was.

„Dacht je dat we voor 'n wandelend idiotengesticht wilden aangezien worden?” begon de bouwkundige weer.

De passielooze keek ons bij die heftige uitvallen verwonderd aan. „Wat is er?” vroeg hij eindelijk doodkalm, toen we even zwegen. En de mooie gele kaas op tafel leggend zei hij: „Als ik die kaas wil meénemen, gaat dat jullie toch niet aan.”

„Maar Kees, hoe kom je nu op dat idee?” Ik wilde 't eens gemoedelijk probeeren.

„Je kan in Amsterdam toch kaasjes genoeg krijgen, iedere comestible-winkel levert je met alle genoegen de zwaarste die je hebben wil.”

„Ik geef je 'n heele dikke cadeau als je deze hier laat,” viel de jurist me in de reden.

„Gebruik je verstand, als je 't nog hebt,” mompelde de bouwkundige min vriendelijk.

Maar de verzamelaar liet zich niet uit 't veld slaan, integendeel hij werd boos:

„Jullie zijn stumperds,” zei hij, „Weten jullie als Hollanders dan nog niet eens dat geen stad beroemder is om haar kaas dan Edam; ben je uit de aardrijkskunde vergeten dat Edam om niets beroemd is dan om zijn kaas? Wat heb ik er aan naar Edam te rijden als ik er niet *de* merkwaardigheid weet te vinden en als ik geen fragment van die merkwaardigheid met mij neem? Je kan praten wat je wil, voor *jullie* plezier ben ik naar Edam gegaan, voor *mijn* plezier, voor mijn *studie*, neem ik deze kaas mee terug!”

Bij de laatste woorden had hij met iets plechtigs in zijn gebaren de linkerhand op de kaas gelegd. Maar de jurist is voor niets zoo bang als voor een gek figuur slaan.

„Je laat dat ding hier,” beval hij op vrij hoogen toon.

„Laten we hem opeten!” stelde de K.M.-vreter voor, een zakmesje voor den dag halend, waarmee hij een forschen aanval op de kaas deed.

„Afblijven!”

Dat korte woord zoo kort afgebeten gezegd klonk gevaarlijk, vooral uit den mond van een anders zoo passieloos mensch. De litterator nam de kaas beschermend in de armen en op een toon die geen tegenspraak meer duldde, zei hij beslist: „Ik neem die kaas meê!”

Brommend schikten we ons naar de grillen van het noodlot dat een Edammerkaas onze levenswegen deed kruisen, brommend berustte ook de keller in zijn lot, daar hij in de hooggroothed of liever nog, in de zoo kleinheid zijner fooi de financiële gevolgen van onzen kwaden luim leed.

Zwijgend bonden we de schaatsen onder en weg vlogen we op onze doorloopers.

Voorop reed de K.M.-vreter met zijn ijsstok, dan volgden het B.W. op non-actief met mij, terwijl de passielooze lëlie met de kaas in de handen, de pandjes wapperend in den wind, de rij sloot.

Een tijdlang ging 't goed, tot een luid hulpgeschrei ons met korten draai deed stoppen.

We keken om. Plat op zijn buik liggend schoof Kees zijn vaart uit. Hij was gevallen. Zijn handen strekten zich naar het ronde kaasje dat hard knarsend door de sneeuw rolde.

„Hé hé!” zei de jurist de kaas opvangend, „Quod licet lilio, non licet caseo, ¹⁾ als je baas rolt, mag jij niet rollen; terug naar je kooper. Hier, kaaskooper, vang op je vrachtje, daar is de ontvluchte berouwvol terug.”

„Houd je zelf voor den gek,” bromde onze vriend die zich aan de knie had bezeerd, „rij liever niet zoo onzinnig hard, ik kan jullie zoo niet bijhouden!”

„Houd je maar kalm, wiens schuld is het dan dat je met dat idiote ding in je handen niet voortkan?” zei 't B.W. op non-actief.

„Kan je ons niet bijhouden? Blijf dan maar achter hoor, ik kan niet langzamer rijden!” bromde de sportsman.

„Weet je wat,” stelde ik voor, „bind de kaas om je hals dan houd je je handen vrij.”

Dat leek den kaaskooper. De bouwkundige had wel een touwtje voor eventueele schaatsen-reparatie, daarmee bevestigenden we zoo goed als 't ging de kaas om den hals van haar kooper.

Met forsken slag nam de bouwkunstenaar weer de leiding.

„Hé, wacht even,” riep de jurist.

„Niet zoo'n haast maken, laat de lelie voorrijden!” schreeuwde ik.

„Enfin, vooruit dan maar,” zei de kilometer-vreter naar ons toerijgend, „rij dan maar voor, passielooze kaaskooper.”

„O passi graviora dabit deus his quoque finem!” ²⁾ citeerde de litterator zuchtend.

„Wat leuter je nou?” snauwde de teekenaar.

„Hij haalt er Virgilius bij en beweert zooveel als dat er aan alles een einde komt,” vertolkte de rechtsgeleerde.

De litterator reed dus voor. Het bolle kaasje slingerde heen en weêr voor zijn buik en be moeijikte hem niet weinig in zijn klauwende bewegingen.

„Slingeruurwerk!” lachte het B.W. op non-actief.

De kaaskooper lette er echter niet op, hij was veel te blij dat 't zoo goed ging.

„'n Goed idee van je, dank je hoor!” zei hij met een dankbaren blik naar mij omziende.

Maar ach, had hij zijn dankbetuigingen maar bij zich gehouden tot hij thuis was, dan had hij onder 't rijden beter op 't ijs kunnen letten. Nu echter uit den dankbaren overvloed zijns harten zijn mond sprak, lette hij niet op den sneeuw-hoop dien de wind dwars over de baan gewaaid had en met een angstigen schreeuw verloor hij ten tweeden male zijn labiel evenwicht.

Bij die onverwachte beweging schoot het kaasje uit den strik dien we om zijn zoetemelksche rondheid geslagen hadden, het viel op 't ijs, 't rolde vlug over de spiegelgladde glimmende vlakke, regelrecht op een bijt toe.

„Houd em!” riepen we vlug achter het Edammerkaasje aanrijdend.

¹⁾ Wat de lelie mag, mag de kaas nog niet.

²⁾ „O gij die grootere rampen hebt geleden, ook aan deze zal de godheid een einde geven”.

De kilometervreter, als de vlugste, was natuurlijk voor, al gauw had hij 't kaasje ingehaald, hij schoot 't voorbij, draaide toen snel om, diep krasten zijn scherpe ijzers in het ijs, dat de sneeuw wit opstroof.

Nu waren ook wij er bij.

De K.M.-vreter gaf 't kaasje een trap dwars met het ijzer.

„Voetbal!” schreeuwde de jurist, die 't kaasje opving en weer terug trapt mijn richting uit. Ook ik deed mijn plicht. 't Spel werd juist geanimeerd toen de eigenaar der kaas, wit als de wintervorst zelf, zoo snel mogelijk naderde.

„Schei uit!” riep hij al uit de verte.

Was 't moedwil of ongeluk? Een feit was 't in alle geval. Het B.W. op non-actief gaf de kaas een forschen trap, dat ze knarsend lijnrecht naar de bijt vloog.

„Pas op,” riep de lelie nu allesbehalve passielooze, terwijl hij met uitgebreide armen op zijn schat toesnelde. Hij wou haar grijpen, viel voorover, juist bijtijds om de kaas in de bijt te zien schieten onder het ijs.

Proestend van 't lachen stonden we het zotte tooneel aan te kijken, maar de kaaskooper was woedend.

„Da's gemeen!” riep hij, „maar ik zal 't jullie betaald zetten; 't kost jullie twee gulden tien voor 't kaasje en 'n retour eerste naar Edam, want morgen ga ik 'n andere kaas koopen.”

„Fiat justitia, pereat mundus,” ¹⁾ zei de jurist plechtig en een visitekaartje voor den dag halend, schreef hij op den achterkant: „Goed voor een kaasje. Betaalbaar ten mijnent op de Kalendae Gracea.” ²⁾

Toen strekte hij de hand uit over de bijt en sprak: „Requiescat in pace!” ³⁾ S. J. E.

GEPAST EN PLAT.

Als iemand vraagt wat goede stijl is, dan krijgt hij soms ten bescheid: „zulk een die de passende woorden en uitdrukkingen bezigt.”

Zulk een antwoord nu is even goed en even slecht als dat van den man, die toen een zieke hem vroeg: „wat zal ik innemen?” antwoordde: „Het beste is wat u beter maakt.”

Er zijn tal van gevallen waarin men kan zondigen tegen den eisch, -- een zeer billijke -- om *gepaste* woorden en uitdrukkingen te gebruiken. Over enkele spreken we hier.

Er zijn, dat weet ieder, onderwerpen die een verheven stijl eischen, andere een beschrijvenden, weer andere een lossen, makkelijken. Een preek is iets anders dan een geschiedverhaal, en een geschiedverhaal doet den stijl andere eischen dan een vertelling.

* * *

Gesteld dat een vader, die eens wil gaan wandelen, tot Jan of Piet zou zeggen:

„O mijn zoon! wil u toch begeven naar den

¹⁾ „Er geschiede recht, al verga de wereld”.

²⁾ Op St. Juttemis.

³⁾ Zij ruste in vrede.

ingang des huizes en, de deur geopend hebbende, schouw aan het zwerk, of niet misschien de grauwe wolken, door het luchtruim zwevend, ons met een plasregen bedreigen, en wij ons alzoo genoopt zouden zien de voorgenomen wandeling tot een gelegener uur uit te stellen"

dan zou men terecht zulk een vader uitlachen, ja twifelen aan den welstand zijner hersenen.

Toch spreekt die man geen onzin; 't is verstaanbare taal.

Maar wat is dan zijn fout?

Dat zijn stijl en uitdrukkingen niet passen bij, veel te verheven zijn voor zoo iets gewoons als het even gaan zien of ook een bui dreigt.

Daarentegen, gesteld dat een leeraar op den kansel staande tot de gemeente zou zeggen:

„Vrinden, terwijl we een versje zingen, zal 't zakje rondgaan. Jelui weet allemaal wel waarvoor; maar zie je, ik mag jelui toch nog wel reis op je gemoed drukken, dat de armen liever dubbeltjes zien dan centen, en dat de kerk ook niet kan leven van niemendal. 'k Hoop dat een ieder vat waar ik heen wil,”

dan kon men terecht zich over zoo iets ergeren.

Toch zou de leeraar niets gezegd hebben dat onbehoorlijk was. Maar in de kerk, op den kansel past het zoo niet.

Nu is het zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk de grens nauwkeurig aan te geven van wat bij een onderwerp past of niet. 't Is opmerkelijk, hoe juist woorden die in den regel niet als de meest gepaste in het dagelijksch leven worden beschouwd, soms in den verheven stijl uitnemend zijn.

Zoo gebruiken Vondel en Bilderdijk beiden in zeer schoone verzen het woord „smakken,” en spreekt Hooft van het „janken” bij den moord te Naarden.

Door lezen, nadenken, vergelijken, door ontwikkeling van het gevoel op dit punt komt men er toe zelf en als vanzelf te weten welk woord past en welk niet. Men moet zijn gehoor oefenen evenals in de muziek, en dan zal men spoedig wanklanken hooren en mijden, maar ook bespeuren dat wat hier wanklank is ginds welluidend klinkt.

Doch waartegen dient *gewaakt*, vooral in onzen tijd, dat is het platte, het „ordinaire”, dat onder den invloed van nieuwe letteren en „reclame” en toenemende grove zinnelijkheid en volkomen aardschgezindheid meer en meer in het spreken en schrijven doordringt.

Zoo schijnt het mode te worden om in plaats van „men” te zeggen en te schrijven „je”;

„je moet erkennen” voor „men moet” enz., „je ziet” voor „men ziet.”

Zoo leest men zelfs in anders welgeschreven bladen van „mopperen” en in verslagen van feesten van „lol.” Woorden als „beroerd”, doen opgeld. Er wordt in sommige boeken zelfs herhaaldelijk gevloekt en Gods naam misbruikt.

Dat platte en gelijkvloersche wijst op een verkeerden geest. Onze vaderen konden ook tamelijk, ja zelfs heel plat zijn, en ook dat kwam

niet altijd uit een goeden geest voort. Doch ook veelal sprak er zekere rondheid uit, eenvoud, een zeer huiselijke beschouwing van zeer hooge of althans ernstige dingen. Bij Poot b. v. leest men over het verdeelen van Christus' gewaad.

„'s Mans arremotje wordt van beulen en soldaten

Geplonderd”

En in een behandeling van Paulus' schipbreuk, uit een werk nu twee eeuwen oud, vindt men o. a. ,

't Schip zou met man en muys naer den afgrond duykelen.”

„kletste in de oogen.”

„Ze kregen van de leep.”

„De boot ging happa.”

Dat al nu vinden we in een Bijbelverklaring min stichtelijk. Evenmin dat pater Brugman twee eeuwen vroeger tot de schare zeggen kon:

„Het Koninkrijke der hemelen is alsoo soet alsof dese kercke vol rijsenbrij ware, met een goede tonne Delfsche butter daerinne.”

Maar het grove, platte, tot in het onkiesche en vieze toe, dat door onze „nieuwen” soms als bij voorkeur schijnt gezocht te worden, spruit zoomin voort uit eenvoud als uit openhartigheid. Het is een opzettelijk breken met het verleden, omdat men het beter wil weten; een zoeken naar het alledaagsche omdat men voelt van het hoogere standpunt te zijn gegleden; een averchtsch bestrijden van zekere onnatuurlijkheid en gekunsteldheid, die onloochenbaar nu en dan vroeger voorkwamen door „natuurlijk” te wezen tot in het onhebbelijke en vuile.

* * *

De groote les is deze:

1. Laat uw taal zijn in overeenstemming met het onderwerp. Jesaja spreekt meer verheven taal dan het boek Ruth, en wie een lierdicht schrijft gebruikt andere uitdrukkingen dan wie een sprookje vertelt. Juist in het gepaste, het „angemessene” zooals de Duitschers zeggen, ligt de kunst.

2. Gebruik *nooit* platte uitdrukkingen, tenzij dan dat ge ze *moet aanhalen*, of ze in boertigen stijl dienst doen. Maar ook dan blijve alles wat verdacht, laag, gemeen is, zooveel doenlijk weg.

„Wat wel luidt” — dat geldt ook hier. Zeg b. v. niet: „Al ben ik maar een stommerik, toch wil ik ook iets zeggen.” Weiger niet, als ge tot een postje zijt gekozen, met: „Voor mijn een jood!” Wie als schrijver dezes veel te hooren en te lezen krijgt, weet dat dergelijke vermaningen niet onnodig zijn!

DE LEGENDE VAN KAREL EN WITTEKIND.

Keizer Karel de Groote, die vóór ruim 1000 jaren leefde, was een machtig vorst en een vroom man tevens.

Eens voerde hij krijg met de toenmaals nog heidensche Saksers. De oorlog duurde vele jaren en menig krijger van het keizerlijke leger en ook van de dappere Saksers moest in dien oorlog zijn leven laten. De Saksers, zei ik, waren toenmaals nog Heidenen. Zij baden in hun wouden onder boomen hun goden aan. De keizer wilde hen echter voor zijn macht doen buigen. Alzoo werd een bloedige slag in Saksenland geleverd.

De Saksers hadden een hertog, Wittekind genaamd, een trotsch man, die zich onder niemands macht buigen wilde. Deze weerde zich met zijn dappere strijders gelijk een held, maar de machtige Frankische vorst met zijn leger overwon hem en zoo moest hij vlieden.

Eens scheidde de keizer zich van zijn leger en doolde als vreemdeling in het Saksische woud rond. Hoe verder hij kwam des te dichter werd het geboomte, dieper de kloven en steiler de bergen. Des keizers ros wilde niet meer vooruit, want het was moede. Eindelijk kwam de keizer aan den uitgang des wouds; het licht brak door en het dal van den schoonen Wezer-vloed lag in 't licht der milde voorjaarszon voor den verdwaalde.

Niet ver van den blauwen stroom zag de keizer een statige hofstede en daarvoor een trotschen eik met helschitterende kroon. Onder den eik zat strak en bewegingloos een eerwaardig man in blanke wapenrusting, droevig starende in de golven van den stroom.

't Schijnt mij toe, dat ik hem meer ontmoet heb, dacht Karel, toen hij den Sakser zag.

Deze bemerkte hem eerst toen hij voor hem stond, doch wist niet dat het de keizer der Franken was, die hier, op vijands gebied, herberg zocht.

Toch zag hij in Karel een Frankischen vreemdeling en wijl den oud-Duitschen mannen de gastvrijheid heilig was en deze zich zelfs tot den vijand uitstreckte, nodigde de Saksische krijgsman den verdwaalden keizer, in zijn huis intrek te nemen.

De keizer verwonderde zich niet weinig, bezag hem, toen zij naast elkander stonden, van het hoofd tot de voeten en sprak:

„Wanneer uw volk, waarde gastvriend, nog meer zulke mannen bezit als gij, dan zal mijn Frankische koning een zware taak in deze landen hebben.”

„Dat kan en zal hij”, antwoordde de Saks en zag den keizer grimmig aan. Daarbij greep hij zijn machtig zwaard en stiet het op den grond dat die dreunde. Kalm voer hij daarna voort:

„Frankische vreemdeling. Gij zijt tot morgen mijn gastvriend. In mijn huis zal u geen leed wedervaren. Na morgen kunt gij veilig tot uwen gebiedter terugkeeren. De verdwaalde

wandelt hier ongehinderd en vindt overal herberg en beschutting.

„Doch tref ik u in den strijd onder de krijgers van uw koning Karel, tred dan weder voor mij en wij willen een strijd met elkander wegen en kampen, gelijk helden betaamt.

„Gij schijnt mij een man te zijn, die de wapenen weet te voeren en voor een eerlijken kamp niet terugschrikt.”

„In den krijg overwon mij nog niemand”, antwoordde Karel, „het zij gelijk gij zegt.”

„Treed thans nader, vreemdeling,” zei Wittekind, „de goden zegenen uw ingang.”

Heer Karel bleef in het huis des Saksischen mans, at en dronk en sliep in het vijandelijke land zoo gerust, gelijk thuis in zijn keizerlijk paleis. Den anderen morgen stond hij vroeg op en rustte zich toe voor de verdere reis. De Saks was reeds wakker en geleidde hem in de koele morgenlucht.

Weder stonden zij onder den eik, wiens loof door de lentezon verguld werd. Daar zag Karel een wonderschoon, melkwit paard op de weide, dat gelijk de wind over den bedauwden weidegrond rende.

„Hé”, riep de keizer verwonderd uit, „wat prachtig dier. Nooit zag ik schooner. Willen wij het opvangen?”

„Vang het”, antwoordde de Saksische man lachend.

Karel besteeg zijn paard en jaagde het schoone ros na. Dat ontvlood gelijk een hert en was niet in te halen. De keizer moest de vervolging eindelijk opgeven.

Toen riep de Saks het paard en lokte het vriendelijk. Nu kwam het aanrennen en boog zich voor zijn heer zacht, gelijk een lam.

„Een wonder-verstandig dier,” zei de Frankische koning.

De Saks zuchtte diep, zag den keizer ernstig aan en sprak:

„Vreemdeling, geloof mij, gij zult mijn paard niet met geweld vangen. Voor een vriendelijk woord bezwijkt het.

„Nu zie, dat paard is een beeld van het Saksische volk. Zeg uw koning, den machtigen, in alle landen geduchten heer, wanneer gij bij hem komt, dat niet met het zwaard een Saksenvolk, dat zijn vrijheid meer mint dan zijn leven, te bekampen is. Zoo laat het zich niet tot onderwerping brengen, maar door vriendelijkheid wordt het gewonnen. Doe uw vorst mijn eerbiedigen groet toekomen. Hij, welke voor u staat, is Wittekind, der Saksen hertog.”

„En ik”, antwoordde de vreemdeling, „ben Karel. Vrede zij voortaan tusschen ons. Ik wil geen Saksenbloed meer vergieten. Hertog der Saksen, oedele gastvriend, Wittekind: Gij hebt mijn keizerlijk woord: Wij willen vrienden zijn.”

De Saksische oorlog was geëindigd en Wittekind liet zich weldra doopen. Het witte Saksische paard gaf hij den keizer ten geschenke.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.
Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:
BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

TE MIDDERNACHT.

(Naar het Latijn van Ambrosius).

Zacht ruischt een stem van boven:
„Prijst Gode, roemt zijn macht!
Den Heere zult gij loven,
Ten stond van middernacht.”

* * *

Gods engel toog verdervend
Eens door Egypte. — O klacht
Der kinderkens straks stervend;
Het was te middernacht.

Maar Gosen kent geen treuren;
Daar was des Paaschlams bloed
Ten wachter aan de deuren,
Bij 't volk, door God behoed.

Door heel Egypte ruischte
De klaagtoon diep en lang.
De tent van 't Godsvolk druischte
Van vreugd en lofgevang.

Wij rusten zonder zorgen
Alzoo; de Heer houdt wacht;
Wij groeten blij den morgen
Straks na den middernacht.

* * *

Ginds in Philippi lagen
In 's kerkermeesters macht
Twee mannen, fel geslagen.
Het was te middernacht

Daar dringt een heerlijk zingen
Door 't duister heen met kracht;
En zie — de keetnen springen.
Vrij, vrij te middernacht!

Zoo, als gij ligt gebonden
In jammer, nood en smart,
En als uit duizend wonden
Gij bloedt tot in het hart,

Laat Gode liedren klinken,
Zing, zing met alle macht.
Wat 't baat? — de banden springen
Ten diepsten middernacht.

* * *

Eens zal ten troost der zijnen,
In heerlijkheid en kracht,
De Bruidegom verschijnen.
't Zal zijn te middernacht.

De wijze maagden beiden,
Dat hem hun lamplicht straal'.
Den Bruidegom geleiden
Zij in de bruiloftszaal.

Vergeefs der dwazen pogen:
Hun lampen faalt het licht.
Straks, hoe zij kloppen mogen,
De deur ten feest blijft dicht.

* * *

Laat wijsheid u besturen
Uw werk verricht; houd wacht!
Vervlogen, snel, zijn de uren;
Ras komt de middernacht! A. J. H.

ISRAELS EERSTE KONING.

IV.

Bij het kriecken van den dag wekte Samuel Saul, opdat deze tijdig zou kunnen vertrekken. „De drie mannen gingen buiter de stad en daar liet Saul op bevel van Samuel zijn lijfeigene alleen verder gaan. Maar sta gij alsnu stil en ik zal u Gods woord doen hooren”.

Wat moet er in het hart van den eenvoudigen jongeling omgegaan zijn toen Samuel van onder het ruime opperkleed den hoorn met zalf tevoorschijn bracht, en de kostelijke specerij over zijn hoofd uitgoot, hem kuste en toesprak: „Is het niet alsoo dat de Heere u tot een voorganger over zijn erfdeel gezalft heeft?”

Hoe kón, hoe zou hij het gelooven? Met allen eerbied voor den „ziener” die hem zalfde en die wellicht op last Gods handelde, had Saul toch niet den waarborg dat hetgeen Samuel hem aanzogde en aandeed volkomen naar Gods bedoeling was. Hij gevoelde zich bovendien ten eenemale onbekwaam om de voorganger van Israel te zijn. Hij was niets meer dan een moedig jongeling, maar daarom nog geen koning! Zou het volk met de keuze van Samuel tevreden zijn? Van dergelijke handeling kon burgeroorlog, van burgeroorlog de ondergang van het geslacht des nieuwen konings het gevolg zijn.

Al deze bedenkingen voorkwam God zelf door zijn profeet aan den jongeling onwraakbare teekenen voor de betrouwbaarheid van zijn woord te doen geven. Op den terugweg zouden drie ontmoetingen plaatsvinden, welke hem thans tot in kleine bijzonderheden voorzegt werden.

„Als gij heden van mij gaat,” zoo sprak Samuel, „zoo zult gij twee mannen vinden bij het graf van Rachel, aan de landpale Benjamins te Zelzah: die zullen tot u zeggen: De ezelinnen zijn gevonden die gij zijt gaan zoeken, en zie, uw vader heeft de zaken der ezelinnen laten varen en hij is bekommerd over ulieden, zeggende: Wat zal ik aan mijnen zoon doen?”

En als gij u vandaar en verderop begeeft, en zult komen tot aan Elon-Tabor daar zullen u drie mannen vinden, opgaande tot God naar Beth-El: één dragende drie bokjes, en één dragende drie bollen brood, en één dragende een flesch wijn; en zij zullen u naar uw welstand vragen, en zij zullen u twee brooden geven: die zult gij van hunne hand nemen.

Daarna zult gij komen op den heuvel Gods, waar der Filistijnen bezettingen zijn; en het zal geschieden als gij aldaar in de stad komt, zoo zult gij ontmoeten een schaar profeten, van de hoogte afkomende, en voor hun aangezicht luiten en trommels en fluiten en harpen, en zij zullen profeteren: en de Geest des Heeren zal vaardig worden over u, en gij zult met hen profeteren, en gij zult in een anderen man veranderd worden.”

Al die drie teekenen kwamen tenzelfden dage, meldt het heilig geschiedverhaal, maar alleen van het laatste der drie geeft het een beschrijving. De beide eerste waren ook geheel uiterlijk; het laatste was voor Saul den overgang tot zijn nieuwe roeping. Toen Saul en zijn medgezelt aan den genoemden heuvel kwamen, ontmoette hen

een troep profeten, een gezelschap mannen die zich als levensdoel stelden de uitlegging van de woorden des Heeren en het onderricht van 't volk in het goed verstand daarvan.

Musziccerende en lofzingend trokken deze mannen verder, in geestverrukking prezen ze Jehovah. En ziet, de Geest des Heeren werd ook over Saul vaardig, zoodat hij zelf in hun midden mede profeteerde. Een hogere geest was dus over hem gekomen; eerst zonder dat hij zelf er zich goed bewust van was. Zijn hart was dadelijk veranderd toen de zalfolie op zijn hoofd nedervloede. „Het geschiedde toen hij zijn schouder keerde om van Samuel te gaan, veranderde hem God het hart in een ander.” De daad en de woorden van Samuel hadden dezen invloed op hem dat hij belangstelling begon te gevoelen in andere, hogere onderwerpen dan die tot nu toe hem hadden beziggehouden; zijn blik werd verruimd zoodat hij begon in te zien wat „algemeen belang” beteekende; hij voelde de kracht en de lust in zich ontwakken om handelend en regeerend op te treden; hij zag *zijn volk* en een gevoel van zijn eigen betekenis voor dat volk ontwaakte in hem. Het ging hem als den jongeling die een voortreffelijke schilderij zag en uitriep: „Ook ik ben schilder!” iets dat hij een oogenblik tevoren nog niet geweten had. En nu, dezen groep profeten ontmoetende, door-drongen hogere aspiratiën zijne ziel, en de Geest Gods werd vaardig over hem; hij geraakte zelf in extase, en begon mede te profeteren; in hoogen stijl den lof van Jehovah te verkondigen. Saul had een gelukkigen en grootschen aanleg; hij bezat gevoel, verbeelding, heldenmoed, de drie voorwaarden, volgens Da Costa, voor de vorming van den dichter. Maar die eigenschappen waren tot nu toe niet aan 't licht getreden bij den eenvoudigen jongeling; ten minste niet meer dan zijne omgeving zeer begrijpelijk, schijnbaar alledaagsch vond. Maar nu vroeg ieder die hem van tevoren gekend had: „Is Saul ook onder de profeten?” Men kan die vraag wellicht best vergelijken met de vraag, die in onze dagen in 't hart zou oprijzen wanneer we onverwacht een goed gedicht lezen van een gezonden frisschen jongeling die nooit twee regels geschreven had: „'k Wist niet dat in hem een dichter stak!” Zoo ongedacht kwam het dat het tot een spreekwoord werd (en zelfs nóg is!) „Is Saul ook onder de profeten?” Verstandig was het antwoord van den man, die zeide: „Wie is toch hun vader?” ofschoon dat antwoord tegelijkertijd toonde dat ook hij de oorzaak niet kende. „Wie is toch hun vader?” d.i. het profetisme is aan stand, noch rang, noch afstamming gebonden; zoo ongeveer wat men thans in ander opzicht pleegt te zeggen: „Genade is geen erfgoed.” De drie teekenen hadden voor Saul beslissend gezag. „Gij zult,” zoo had Samuel tot hem gesproken, „in een anderen man veranderd worden”. Reeds toen hij zich omkeerde om van Samuel te gaan had God zijn hart veranderd; toen het laatste teeken geschiedde, kwam die verandering tot zijn bewustzijn en werd hij „in een anderen man” veranderd. Nu gold Samuels woord: „als u deze teekenen zullen komen, doe wat uwe hand vinden

zal, want God zal met u zijn." Hem kon thans veilig de keuze der middelen, waardoor hij zijn gezag vestigen moest, overgelaten worden; de verandering van zijn hart werkte samen met zijn voortreffelijken aanleg.

Slechts eene voorwaarde was aan zijne vrijheid verbonden: steeds had Saul door Samuel God te vragen. Samuel had hem gezegd: „Gij nu zult voor mijn aangezicht afgaan naar Gilgal en zie, ik zal tot u afkomen om brandofferen te offeren, om te offeren offeranden der dankzegging; zeven dagen zult gij daar beiden (wachten) totdat ik kom en u bekend maak wat gij doen zult.”

Uit het vervolg van 't verhaal blijkt niet onduidelijk dat Samuel daar niet van een bepaalde gelegenheid sprak, maar den regel aangaf volgens welken Saul te handelen had in alle aangrijpende en belangrijke omstandigheden. Wel had Israel nu volgens de begeerte van het volk een koning zooals al de volkeren hadden, maar Gods goeder-tierenheid over zijn verbondsvolk aan de eene zijde, en zijn onomstootelijk plan waarmede hij dit volk had afgezonderd als de drager van de heilsbelofte, bewaarde het voor den ramp dat het *in alle opzichten* een koning kreeg als al de andere koningen waren. De heidensche zogenaaemde godsdiensten brengen alle mede dat de koning ook priester is; ze brengen mede de caricatuur van de theocratie. Het rechtstreeksch gevolg daarvan is dwingelandij op staatkundig gebied en gewetensdwang op godsdienstig terrein. Men ziet het bij alle heidensche volken; iedere Rus, die maar even zelfstandig denkt, ondervindt het. De ware priesterkoning is Jezus Christus, die slechts een ongedeelde afschaduwing had in Melchizedek. Israels koningen mochten nooit hoofd van de kerk zijn. Aan hun zijde, en op hun terrein met dezelfde macht bekleed, stonden de hoogepriesters. Maar boven de ambten staat steeds het „iets zijn door de kracht des onvergankelijken levens.” Boven koning en priester samen staat de waarachtige profeet. Samuel, de *profeet* zalfde Saul en later David; Zadok zalfde Salomo, Abia riep Jerobeam tot den troon; Jehu ontving Gods woord uit den mond van Eliza. Samuel, die aan Saul den hierboven vermelden last gaf, matigde zich daardoor niets aan, maar was integendeel van Godswege het tegenwicht tegen de absolute koninklijke macht. Dat Saul deze gezegende regeling Gods overtrad, ongeduldig werd en zelf ging offeren, was de eerste schrede naar de tirannie, en de naaste aanleiding tot zijn eindelijke verwerping. Daar te Gilgal, waar Saul zelf offerde, werd hij wat Israel in zijn dwaasheid verlangde; een koning als al de andere koningen.

Eindelijk kwam Saul weder thuis. Op de vraag van zijn oom verhaalde hij alles wat onderweg hem overkomen was; alleen de zaak des koninkrijks gaf hij hem niet te kennen. Saul was nog in den rechten toestand des harten; aan „de zaak des koninkrijks had hij niets gedaan”; God had alles zoo beschikt; verder liet hij alles aan God over; ook den tijd en de wijze waarop het woord van den profeet in vervulling zou treden. W.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIRK.

VI.

Op de hoeve.

In zijn echtgenootte vond Washington een ware „hulpe tegenover zich.”

Maria Curtis was een vrouw uit hoogen stand, in elk opzicht een dame, en toch vinden we haar beschreven als iemand, die „zich voor geen werk schaamde”, als „een nauwgezette huisbestuurster.” 't Is een schoon getuigenis, dat van vele dames onzes tijds, minder hooge zelfs in stand dan Washingtons vrouw, niet zou kunnen gegeven worden. Hoe menige dame onzer dagen zou zelfs meenen zich diep te vernederen als zij aan 't huiswerk wat deed. Foci! Dat past niet, 't staat te ouderwetsch!

Nu dat is ook zoo. Want onze oude Hollandsche huismoeders lieten niet alleen werken, maar deden zelf ook mee. Zij hadden in elk geval er alle verstand van, wisten hun huishouden in te richten en te regeeren, en konden alzoo ook nagaan hoe de ondergeschikten hun werk verrichtten, hen leeren en voorgaan.

Tegenwoordig schijnt men alleen verstand te hebben van praatjes over meiden, van eindelooze klachten, terwijl men zelf niets doet.

In Washingtons huishouding heerschten tucht en orde. De beide kinderen hingen weldra met groote liefde aan hun tweeden vader. Hij was en bleef hun „een trouwe, toedere vader, wien hun welzijn oprechtelijk ter harte ging.” De ondergeschikten in huis droegen eveneens den heer als de vrouw groote genegenheid toe, en dienden niet louter om loon. Wat de slaven betreft, die hadden op Washingtons goederen een leven, dat, gelijk meer, aan de tijden der aartsvaders herinnerde die, zooals men weet, ook gekochten voor geld in hun dienst hadden. De lijfeigenen op Washingtons goederen werden behoorlijk verzorgd, hadden niet meer te doen dan billijk was, en leefden geheel als arbeiders op een hoeve. Wel deugde daarom het stelsel niet, dat den eenen mensch in de macht des anderen levert; wel kon b. v. bij den dood des eigenaars voor zulke slaven plotseling alles veranderen, maar toch was slavernij in dien vorm een dienstbaarheid zoo dragelijk als in den toestand van onderhoorigheid maar mogelijk was. 't Heeft lang geduurd eer men de slavernij als iets God- en menschonteerends leerde beschouwen; Nederland heeft dat zelfs eerst heel laat ingezien.

Al bestond nu ook het geheele „gezin” van Washington, gelijk dat van Abraham, uit honderden menschen, mammen, vrouwen en kinderen; al leefde hij als een vorst temidden zijns volks, toch heerschte in de huishouding de grootste eenvoud. Al was het echtpaar schatrijk, toch ging het in huis niet weelderiger toe dan op de hoeven van welgestelde boeren. Alleen het zilveren tafelgereedschap wees op den hooger stand der gebruikers. Spijs, drank, kleeding, huisraad, alles was eenvoudig, maar degelijk.

Doch was men hier warsch van alle overdadigheid toch heerschte er een gulle hartelijke geest.

Mount Vernon was wijd en zijd bekend wegens de gastvrijheid der bewoners. Bijna elken dag had men gasten, en die er eenmaal kwam verlangde niet spoedig weer te gaan. Gasten te hebben vereischt meer dan louter een welgevulde beurs. Men moet zichzelf kunnen en willen geven, den gast doen gevoelen dat hij „thuis” is. Dat verstaat lang niet elke en „logé's” (een misselijk woord in onze taal!) zijn dan ook vaak aanleiding dat noch zij noch die hen ontvangen zich op hun gemak voelen. Er ligt cenige waarheid in wat eens een hooggeacht predikant zei: „Ik verkies een hôtel boven de woning van een vriend. In het hôtel kan ik als het koud is om nog een deken vragen. bij den vriend niet. —” De groote kunst is juist te voorkomen dat men behoeft te vragen, of anders 't zoo aan te leggen, dat de gast er den moed toe heeft.

Het beste was wel dat kon getuigd worden, hoe in Washingtons huis een geest heerschte van oprechte vroomheid, die weldadig aandeel. Mount Vernon was „een huis des gebeds.”

George Washington leefde en handelde als priester in zijn huis, gelijk elk christelijk huisvader in zijn gezin behoort te zijn. Des morgens en des avonds werd huiselijke godsdienstoefening gehouden. De heer des huizes las de Schrift en voorts iets uit het formulierboek der Engelsche kerk, waarna men een der hymns zong, waarin Engeland rijk is. Daarna ging elk aan zijn werk. Trouw leidde de huisvader deze godsdienstoefeningen en wie hem ook bezocht, al was 't de gouverneur des lands of een Britsche lord, alles ging als gewoonlijk zijn gang.

Begrijpelijk was dan ook, dat we van het echtpaar vermeld vinden: „Hij en zijn vrouw waren geregelde en godvruchtige bezoekers der kerk.” Zelfs werd hij in twee naburige gemeenten der kerk waartoe hij behoorde als ouderling gekozen. Algemeen stond hij als een godvreezend man bekend.

Onerbaarheid, twist, vuile rede, werden op Mount Vernon niet geduld. Ruwe taal of vloeken werd uit Washingtons mond nooit vernomen. Eens bevond hij zich op een openbare plaats aan tafel. Onder de aanzittenden was iemand die nu en dan vloekte. Opeens lei Washington zijn mes en vork neer, zag den vloeker strak aan en zei:

„Ik dacht dat hier alleen fatsoenlijke menschen waren.”

Naast godvrucht kenmerkte Washington groote, soms treffende nederigheid.

Deze heeft den grooten man gesierd van zijn jonkheid af tot de grijsheid toe. En toch, zoo iemand dan had hij kunnen roemen op de groote uitkomsten door hem verkregen, kunnen stoffen op verworven waardigheden en eerbewijzen, waarmee de dank zijner medeburgers hem overlaadde.

't Was drie maanden na zijn huwelijk, dat Washington voor het eerst een zetel bezette in

het Huis der vertegenwoordigers van den staat Virginië. Hij werd er van alle zijden met vreugd begroet, en de voorzitter vertolkte dat in een met geestdrift uitgesproken lofrede. Daarin schetste hij Washingtons veelvuldige verdiensten voor land en volk, zijn toewijding en onvermoeiden ijver, in krachtige en schoone taal. Allen geraakten zoozeer onder den indruk van het gesprokene, dat aan 't slot heel de vergadering oprees en allen zich eerbiedig voor Washington bogen.

Doch de man, die anders voor niets vervaard was, raakte onder dat eerbetoen verlegen. Zijn nederigheid en gevoel van eigen geringheid was zoo groot, dat hij zich beschaamd en geheel in verwarring voelde bij de hulde hem gebracht. Hij rees op om voor het hem gebracht eerbewijs te danken, doch thans stond hij die anders zichzelf wel meester was, verstomd bij zooveel eer.

Driemaal beproefde hij te spreken, maar ook ditmaal kon hij het niet verder brengen dan tot: „Mijnheer de president! Mijnheer de President!” Zijn tong weigerde hem den dienst en de voorzitter, 't begrijpend, haastte zich hem toe te roepen:

„Overste Washington, zet u neder! Uw bescheidenheid is even groot als uw verdienste.”

Zulke woorden zijn vaak laffe vleierij. Hier waren ze het niet.

DE LEVENSGESCHIEDENIS EENER WERELDSTAD.

III.

De verschillende veranderingen, die de stad in haar langdurigen lijdensstoestand onder het Romeinsche bestuur heeft ondergaan, gaan wij voorbij, om te komen tot hare verovering door de Arabieren.

Aan den Kalif Omar is de smaad te danken, die den schatten van Alexandrië ten slotte tebeurtviel. De stad had zich aan zijn bevelhebber, Amroe overgegeven. Deze Arabische aanvoerder schijnt een man helder van geest geweest te zijn en vriendschap te hebben gesloten met Johannes den Taalkundige, den laatsten leerling van Ammonias. De overwinnaar had op alles, wat maar eenige waarde had, de hand gelegd, behalve op de boekerij; Johannes waagde het nu van zijn vriend de gunst te vragen de boeken hem te geven. De strenge rechtschapenheid van Amroe deed dezen het verzoek aan zijn kalif overbrengen en hij ontving het volgende antwoord terug:

„Zoo deze Grieksche geschriften met het boek Gods overeenstemmen, zijn zij nutteloos en behoeven niet bewaard te worden; zoo zij er mede in tegenspraak zijn, zijn zij verderfelijc en moeten zij vernietigd worden.”

Het vonnis werd ten uitvoer gelegd en de onschatbare boekerij was toereikend om de openbare baden der stad, 4000 in getal, gedurende 6 maanden van brandstof te voorzien.

Met de verwoesting van Alexandrië door de

EEN RESTAURATIE TE ALEXANDRIË.

Arabieren houdt zijn belangrijkheid op. De stad ging achteruit en nam in omvang af totdat zij weer niet veel meer werd dan het onbeteekenende dorp, dat ze vóór Alexander geweest was. De hedendaagsche reiziger vindt in Alexandrië weinig, dat hem boeit. Het is zelfs van de obelisk beroofd, bekend onder den naam van Cleopatra's naalden, die Augustus uit Heliopolis roofde en vóór den tempel van Cæsar in het Brucheion oprichtte. De grootste dezer naalden staat nu op de Theemskade, als een getuige van de macht eens konings (Thotmes III), die 3500 jaar geleden leefde, terwijl de andere naar New-York is overgebracht. Een schoone commentaar op de vergankelijkheid van den roem en de erfenis der eeuwen.

De stad heeft haar rol in de wereldgeschiedenis gespeeld en dat wel een groote en edele rol. Alexander was van plan een brug te slaan tusschen twee veroverde werelden. Hij deed meer dan dat. Hij sloeg eene brug tusschen en vereenigde de gedachtenwereld van het Oosten en Westen. Als een schatkamer van wijsheid en geleerdheid, eeuwenoud, werd het de kweekplaats van dien godsdienst die opschoot uit der eeuwen stervende asch. En Alexandrië's arm hield eeuwenlang boven de hoofden der worstelende, dwalende menschheid dat éene waarachtige licht, dat de wereld verlichtte.

Voorzeker de Westelingen hebben een groote schuld tegenover die eens zoo schoone, zoo goddelooze en ongelukkige stad, wier vroegere belangrijkheid nu bijna schijnt vergeten te zijn.

* * *

Het oude Alexandrië telde eenmaal een millioen zielen; 't was dus een stad met tweemaal zooveel inwoners als thans b. v. onze hoofdstad. Van dat millioen was nog geen derde vrije burgers. De oude heerlijkheid is weg. Het nieuwe Alexandrië ligt zelfs niet op de plek van het oude, van welk laatste ook slechts weinig over is.

De stad bleef nog lang nadat de Arabieren haar hadden genomen een groote handelsplaats. Over zee kwamen de Indische handelswaren in Egypte en zoo verder te Alexandrië. Doch toen tegen het einde der 15de eeuw de Portugeesche ontdekkers Barthelomeo Diaz en Vasco de Gama den weg om de Kaap naar Indië vonden, was het met den bloei van Alexandrië gedaan. In de 18de eeuw was 't getal inwoners geslonken tot 30.000! Doch zoo is 't niet gebleven. Het Suez-kanaal werd gegraven, verder 't Mahmoedieh-kanaal, en een spoorweg aangelegd die Alexandrië verbindt met Egyptes hoofdstad Cairo en met het kanaal van Suez.

Sedert dien tijd leeft Alexandrië weer op. 't Getal inwoners loopt thans naar de 300.000. Een derde deel van deze zijn vreemdelingen die er handel drijven. Wat Egypte voortbrengt wordt verwisseld tegen de voortbrengselen van het Oosten en allerlei koopwaren uit het Westen. Het scheepvaartverkeer is dan ook ontzaglijk; en de haven wemelt van schepen. De stad bevat zeer fraaie wijken en alle sporen van de troebelen in 1882, waaronder Alexandrië veel leed, zijn verdwenen.

De stad, die in 't Arabisch Iskanderieh heet, ligt op een zandvlakte en krijgt water uit het

Mahmoedieh-kanaal en uit groote vergaarbakken. De Mohamedaansche stad heeft ongeplaveide straten, huizen in Oosterschen trant, en is 's winters zeer vuil. Daarentegen is de Frankewijk, die der Europeeërs, geheel anders. Men vindt daar 12 christelijke kerken (3 Protestantsche) en 3 synagogen; ook vele fraaie huizen. Er zijn mooie winkels, koffiehuizen, hôtels, schouwburgen, ziekenhuizen: er is gaslicht, kortom alles is Europeesch ingericht. Voorts bezit Alexandrië een vorstelijk paleis en een mooie wandelplaats. Ook zijn er tal van banken, scholen en een bibliotheek. Mooie buitenverblijven liggen langs het kanaal.

We besluiten met een aanhaling uit een schoon, pas verschenen boek: *Het land mijner Vaders* door Lion Cachet, een werk dat we met groot genot lezen en dat allen welkom zal zijn die belang stellen in het Oosten, zijn heden en zijn toekomst.

De schrijver bevindt zich

„te Alexandrië, onder Ptolomeus I, die het eiland Pharos door het Heptastadium, een zeven stadiën langen dijk, aan Alexanders vestiging bond, vergroot en verrijkt, en onder diens naaste opvolgers steeds machtiger en aanzienlijker geworden. En dat niet slechts om haar wereldhandel en kunstnijverheid, maar om haar wetenschap en letteren; niet alleen om haar havens met wonderlichttoren, haar markten en magazijnen, haar tuinen en paleizen, maar ook, en meer nog, om haar bibliotheken en haar museum, waar de poëzie en mathesis, astronomie en medicijnen, botanie en zoölogie beoefend werden, en waar de geleerdsten van hun tijd al hun gaven van verstand en oordeel wijdden aan het verzamelen en onderzoeken van handschriften, ter vaststelling van een zuiveren tekst der werken van Griekenlands dichters en schrijvers, die anders, waarschijnlijk, onherstelbaar zou zijn verloren gegaan; terwijl in de omgeving der Heidensche Universiteit, door Joodsche geleerden, de onschatbare overzetting van de Schriften des Ouden Testaments in de Grieksche taal, de Septuaginta, geleverd werd. Te Alexandrië: — achtereenvolgens onder de heerschappij der Ptolomeën, der Romeinen, der Byzantijnen, der Perzen, der Halve Maan; om welks bezit krijgers als Caesar, Octavianus, Chosroe, Amru ten bloede toe gekampt hebben; en welks sleutelen den toegang tot geheel de Delta van Egypte openen of sloten. Te Alexandrië: — waar, terstond na de uitstorting des Geestes op den Pinksterdag, het Kruis geplant, het Evangelie verkondigd en aangenomen werd; maar waar ook de poorten der helle het uiterste beproefden om de Kerk, door elke combinatie van dwaalleer, te vergifigen, of haar in bloed te smoren. In de stad, waar de machtigste worsteling van het natuurlijk menschelijk verstand tegen de geschreven Openbaring Gods, machteloos bleek om één titel of jota van de Schrift te verzetten; waar de „dwaasheid” der prediking des Kruises, de hoogste „wijsheid” der wereld tot zotheid maakte; waar de overwinning des Evangelies over Grieksch-Oostersch Heidendom en Palestynsch-

Egyptisch Rabbijnisme, volkomen was. Doch waar ook de Kerk op het smartelijkst heeft moeten ondervinden, dat de wapenen van haar krijg alleen geestelijk zijn, terwijl zij, die het zwaard nemen door het zwaard vergaan.

In Alexandrië: — waar, in 't bijzonder, aanschouwelijk voor alle tijden, de Kerk onverwinbaar bleek in haar strijd tegen elken vorm van ongodisterij, afgoderij en ketterij; tegen het Serapium én tegen Philo, tegen Valentinus, Origenes, Arius, en andere dwaling-leerenden; zoolang zij geen ander wapen gebruikte dan het Woord van God, in de kracht des Geestes. Doch, waar die Kerk ook ten diepste viel, toen, in haar naam, zoo Heidenen als Joden, en ketters van Christelijken naam, bij honderden of duizenden gedood werden. In Alexandrië: — waar Pantaenus, zwak naar de wereld, sterk was in zijn ijver om allen, tot in het verre Indië, het Evangelie te brengen. Doch waar Cyrillus ook was de machtige bisschop, op wiens wenk, telkens weer, de fanatieke Christenbevolking, aangevoerd door fanatieker monniken, zich wierpt op Heidenen en Joden, zonder onderscheid, om dezen, te vuur en te zwaard, uit te roeien.”

Schoon en waar is de teekening. De wereldstad is te gronde gegaan in de handelsstad, gelijk het geestelijke in het natuurlijke. Met het geloof is de macht van het Oosten op het Westen overgegaan.

HULP VOOR DE BOEREN ?

Zeer belangrijk achten wij hetgeen in een Duitsch blad „Der Burenfreund” voorkomt en dat we onzen lezers gaarne in zijn geheel weergeven.

„Zou het de Boeren iets helpen?” zoo vroeg men zich heel gereserveerd en toch weder vol hoop af, toen de eerste berichten over het bemiddelingsvoorstel van den Hollandschen minister-president Kuyper openbaar werden. Neen, het heeft hun niets geholpen, maar ook de Engelschen niets. Het is Engeland meer gelegen aan den spoedigen afloop van den krijg dan de Boerenrepublieken, want hun koning wil zoo gaarne een kroningsfeest houden, en wilde dit niet, zoolang behalve de rouw over de duizenden offers van den Zuid-Afrikaanschen oorlog, die bijna in ieder huis heerscht, nog ook de dompige, vreugdelooze stemming op het volk ligt, die zich afvraagt, of niet al deze offers tevergeefs werden gebracht. Bovendien, de koning is ziek, en het zal te bezien staan, of hij het volgende jaar nog haalt. Het is den Boeren, die reeds zoolang de ontzettende ellende van dezen verdelgingskrijg gedragen en geleden hebben, niet te doen om een voorloopige bemiddeling, die deze ellende voor een betrekkelijk kleinen tijd kan verkorten, maar om een nieuwe orde der zaken, die aan iedere ingrijping van Engeland in hun staatszaken een einde zou maken. „Ons kan wacht” is het eenige antwoord van hunne mannen, hetzelfde antwoord ook van hunne heldenvrouwen en onvermoeide strijders. De Engelsche ministers willen hun dat naäpen, uit bezorgdheid voor het

„prestige” van hun land, en zoo is de tegenwoordige toestand werkelijk zoo, zooals een Hollandsch spotblad het zoo juist heeft getroffen: Oom Paul en John Bull zitten tegenover elkaar, en John Bull vraagt hoogmoedig en uit de hoogte, en toch inwendig hunkerend op een kleine tegemoetkoming: „Heeft u iets gezegd?” „Nee”, antwoordt de president koel, en grijpt naar zijn pijp, „U?”

Doch is er wel degelijk iets bereikt door de Hollandsche nota. Die „geannexeerde” Staten hebben weder haar ook bij Engeland geaccrediteerde vertegenwoordigers: Schalk Burger en T. Stein, terwijl kort daarvoor Chamberlain nog heeft verklaard, onderhandelingen zijn onmogelijk, daar *niemand* volmacht heeft, om in naam van de Boeren te spreken. Nu heeft het Engelsche ministerie nog aan de volmacht van de deputaten in Europa getwijfeld, en wel — omdat die volmacht reeds twee jaren oud was! Alsof een onbegrensde volmacht slechts voor een dag, een maand of het jaar van afgifte gold. Het is de bedoeling van Englands regeering daarbij, om den invloed van President Kruger en zijne vertrouwden op de vredesonderhandelingen te knotten.

Daarom wordt Kruger in de pers beschimpt en verguisd, en het vergaat den afgevaardigden en den beiden Boerenstaten ambtelijk evenzoo; uit haat tegen hen heeft men nu de volmacht van Burger en Steijn erkend, en daarmee gemeend Paul Kruger te krenken; in werkelijkheid echter geheel naar zijn zin gehandeld. Hij heeft altijd beweerd dat hij zijn invloed niet wilde doen gelden, dat ook niet kon, om het eind of resultaat van den krijg te bewerken; dit is den strijden in het veld en hunnen wettigen vertegenwoordigers toegewezen. Maar, als men hem vragen zou om zijn raad en zijne toestemming, zou hij tot geen vrede raden en persoonlijk niet toestemmen in eenen, die niet volkomene onafhankelijkheid waarborgde. En hij is vast overtuigd dat men geen vrede zal sluiten zonder zijn raad en toestemming. Wij ook. Grooter dan het practische gevolg van Kuypers bemoeiingen, is het zedelijke, en dat zal nog lang, lang nawerken en wellicht ook eenmaal tastbaar worden. Voor alles: het is Engeland weder eens getoond dat deze oorlog als een last op de volken ligt waarvan ook staatslicden en regeeringen iets voelen; het is aan geheel de wereld verkondigd, dat het hier een vraag geldt, die *moet* worden opgelost, of deze wereld is niet gevormd uit *Kultuurvolken*. Bovendien Holland heeft een nieuwe verovering gemaakt en Kuypers ook. Holland, dat als politieke macht niet toon gevend kan worden, tot een zedelijke grootmacht, tot een raadgever van het volkerengeweten te maken, dat is Kuypers doel. De liberale partijen in het land, die op hem gebeten zijn, omdat hij hun het gras voor de voeten wegmaait, vreezen van zijn „doelloos” ondernemen een vermindering der macht in oppositie en vermeerdering der macht van eene door Kuypers en zijne partij geleide Regeering. In onmachtigen toorn roept een der tegenwoordige bladen uit: „Als er heden verkiezing was, zou Kuypers met nog grootere

meerderheid als in het vorige jaar overwinnen”, en tracht op allerlei wijze de thans aan de regeering zijnde partij tegen te werken; doch vergeefs. Waarom heeft de regeering in Duitschland het niet gewaagd, zulk een zedelijken steun voor het volksleven in het leven te roepen? Omdat wij staatslieden missen, die niet alleen met enkel juridische kennis, materiele interessen en directe gevolgen rekenen, maar ook bedenken dat de kamp voor het recht en de hulpe tegen verdrukking altijd, zij het vroeg of laat, ook het innerlijke en uiterlijke *staatsleven* voordeel moet aanbrengen.”

Na aangetoond te hebben wat Duitschland *materieel* heeft gedaan ter hulpe voor de Republieken, gaat het blad aldus verder:

„Andere hulp schijnt de Boeren uit een politiek oogpunt toe te komen. De Engelschen van het Oosten, de Japaneezen, en die van het Westen, hunne politieke leermeesters, hebben broederschap gesloten. Als gevolg van hun verbond moet Rusland van Mandchurije afzien, en het natuurlijk gevolg zal zijn dat Rusland alles in het werk zal stellen, om iedere macht en landaanwas van zijn tegenstander in Afrika te verhanderen. En Rusland behoeft, ach, zoo weinig te doen, om dit doel te bereiken. De krijg is heden gewoon een paardenvraag. Van dit oogenblik af, waarop *de* oefening van neutraliteit, die Engeland in het jaar 1870 tegen het protest van Bismarck in, in de praktijk heeft ingevoerd, en die onze staatssecretaris von Richthofen juridisch heeft gesanctioneerd, in haar krenking van volkenrecht en schandelijkheid wordt tentoongesteld, van dit oogenblik af is het eind van den oorlog met matematische zekerheid te berekenen. Zonder hulp van buiten is Engeland verloren. *Werkelijke* neutraliteit der overige staten beduidt redding der Boerenrepublieken.”

Het was ons doel dit stukje in Holland bekend te maken. Wij achten het ganschelijk overbodig daar iets aan toe te voegen, het spreekt voor zichzelf.

Overgenomen uit „Der Burenfreund” No. 16 Februari 1902 door H. W.

DE ZENDING EN DE BOERENOORLOG.

„Och dat er hulp uit Zion kwam en de Heere zijn gevangenen verlost.”

Deze zucht van den psalmist welt onwillekeurig op in ons hart, wanneer wij zien de zware beproevingen die, volgens de laatste berichten, nog voortdurend komen over de Evangelische Zending in Zuid-Afrika als gevolg van den onheiligen strijd. Behalve de stations die van de Rijnsche Zending zich in de Kaapkolonie bevinden heeft vooral het gezegende arbeidsveld der Hermansburger en Berlijner Zending in Natal en de beide republieken geleden.

Hartverscheurend zijn de schilderingen van den Hermansburger direktor Maccius van den gruwel der verwoesting, welke de oorlogsfurie in de voorheen zoo bloeiende zendingsvelden heeft aangericht. Afgezien van de drukkende opbrengsten, proviand, slachtvee, paarden en wagens

voor beide strijdende partijen, werd een gansche rij zendingsgemeenten door het beruchte verwoestingssysteem der Engelschen zwaar getroffen. Men telt niet minder dan vijf stations welke geheel vernield en dertien bij welke de tuinen en akkers door de Engelsche soldaten kaal gcoogst en verwoest werden. Het graan 't welk zij niet meenemen konden, lieten zij door hun paarden en ossen vertreden, de schuren en bergplaatsen werden geplunderd en daarna verbrand. Zendingeling Behrens, welke een groote uitgestrektheid des lands doorreis had, schildert den aanblik met de volgende woorden: „Hoe zag het er in mijn huis uit! Deuren ingetrapt, vensters verbroken, alles in huis door elkander gesmeten. De strcek voorbij de Magalisbergen is als uitgestorven. Overal verwoeste en afgebrande huizen, geen wagens, geen vee, geen mensch te zien, dan waar Beetsjoeanen wonen.

Op den grooten verkeersweg ligt het overal vol doode paarden en ossen, zelfs bij de rivier en bij de uitspanplaatsen.

Overal houden de roofvogels hun maaltijd.

Arm land!

Een aantal zendelingen werd zonder iets gedaan te hebben met hunne familiën gewelddadig weggevoerd en in de bekende overal oprichte kampen gebracht. Oude, waardige zendelingen, benevens hunne vrouwen werden daarbij op de krenkenste wijs behandeld. Veel-tijds moesten de zendelingen en hun familieleden zich zoo snel gereed maken, dat zij zich nauwelijks van kleeding en voedsel voorzien konden en later in het kamp nijpend gebrek leden. De op hun post geblevenen en meer dan een jaar buitengesloten van alle verkeer, bevinden zich met de hunnen in den grootsten nood. De meeste levensmiddelen kunnen zij sinds lang niet meer bekomen, en voeden zich in 't bijzonder met den zoogenaamden zure pap der heidenen, een soort zuur geworden gerstenbrij. Brood hebben wij sinds Augustus des vorigen jaars (aldus schreef br. Behrens Aug. 1901) niet meer gehad, evenmin boter, aardappelen, groente enz. 's Morgens, 's middags en 's avonds eten wij gerstenbrij. Doch wij leven daarbij. Ook heb ik beproefd sprinkhanen te eten, maar tot dusver gaat 't niet. Wat wij beginnen moeten wanneer onze kleederen en schoenen versleten zijn, weet ik niet; mogelijk moeten wij dan wel sandalen aan de voeten dragen en kleederen van vellen.

Het grootste nadeel van dezen treurigen krijg dreigt voor de heiden-christen gemeenten te ontstaan in afval en terugkeer tot het Heidendom. Het doortrekken van teugellooze soldatentropen, de ergernis gegeven door een christelijke natie, het ontbreken van tucht en orde, van gerecht en overheid in het land; het zonder verschooning en met geweld wegvoeren hunner hoofden en leidlieden, hunner geestelijke vaders, welke zeker overal den krachtigsten en heilzaamsten invloed op hen uitgeoefend hebben, alles werkt saam om den eertijds verrichten trouwen arbeid der zendelingen ten hoogste te schaden. Het is derhalve geen wonder dat vele christenen voor de verleiding des Heidendoms alweer zijn bezweken, dat alle heidensche ondeugden en

onreinheden welke in vele christengemeenten bijna overwonnen waren, weder hun invloed laten gelden en ook de oude krijgs- en rooflust weder nieuw voedsel gevonden heeft. Mocht Gods sterke arm aan den schrik des oorlogs spoedig een einde maken; mocht deze tijd van verzoeking voor de zendingsgemeenten een tijd geven van innerlijken zegen en loutering, in welken zij ervaren: de Heere verstoot niet eeuwiglijk, maar hij bedroeft en erbarmt Zich weder naar zijne groote goedertierenheid”.

Zoo schrijft een Duitscher, ds. Sybrecht te Frömern. 't Is weer een getuigenis tegen het „christelijk” Engeland!

BRIEFWISSELING.

H. H. v. D. te U. Met groot genoegeu lezen we uw brief. Ziet u ook kans de toelichting in een vorm te geven, die haar geschikt maakt tot opneming in *Excelsior*? Dan hebben allen er iets aan.

BOEKBEOORDEELING.

T. M. Looman. Handboek ter Bijbelverklaring, herzien door A. J. Hoogenbirk, Rotterdam, D. Bolle.

Deze geregeld voortgezette uitgave — wat eenigermate een lofspraak is, wanneer wij denken aan andere in afleveringen verschijnende werken — nadert wel hare voltooiing. De 56ste aflevering, welke dezer dagen aan de inteekenaren verzonden werd, bevat reeds het begin van den 1sten brief van den Apostel Paulus aan Timotheus. Een viertal afleveringen dus waarschijnlijk nog en — het werk is compleet. Voordat dit het geval is, willen wij er nog eens de bijzondere aandacht op vestigen. Het geldt hier een uitgave van den heer Bolle, waaraan eens geen premie verbonden is, maar die ze ook niet behoeft omdat zij haar in zichzelf heeft. Een trouw en goed gebruik van deze verklaring moet zoowel de kennis als het recht verstand van de Heilige Schrift ten goede komen.

Niet alsof met deze verklaring op den duur kan worden volstaan, daarvoor heeft de tijd sedert het eerste verschijnen van dit werk te veel opgeleverd, dat nieuw licht over tal van punten doet opgaan.

Maar terwijl dit in allerlei afzonderlijke geschriften ook hoe langer hoe meer onder het publiek wordt gebracht, is het er nog ver van af, dat wij een doorlopende verklaring van den Bijbel naar die gegevens uit den laatsten tijd zouden bezitten. En zoolang die toeft kunnen wij slechts naar de hier aangekondigde verwijzen. Wij blijven het dan ook toejuichen, dat een herdruk ondernomen en voor zoo geringen prijs het publiek aangeboden werd.

S.

(De Geref. kerk.)

K.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.
Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:
BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

V.

Saul, thuis komende, had zijn familie niets te kennen gegeven van de zaak des koninkrijks. Doch Samuel riep het volk tezamen tot den Heere te Mizpa.

Samuel belegde een groote volksvergadering te Mizpa, in het hartje des lands, gemakkelijk bereikbaar voor de meeste belanghebbenden. De noordelijkste stammen en die in het Over-Jordaansche hebben nooit innigen band met de zuidelijk—wonende gevoeld, en ook politiek of sociaal nooit die beteekenis gehad welke den zuidelijken ten deel viel. Een plechtige vergadering voor het aangezicht des Heeren werd belegd te Mizpa waar „eene hoogte” was, een tempel of althans een gewijde tent voor openbare Godsvereering.

Blijkbaar is van alle zijden gewillig, ja begeerig, aan Samuels oproeping, waarvan het doel ongetwijfeld bekend was, voldaan. De „duizenden van Israel” waren opgekomen en vormden ter plaatse der samenkomst een aanzienlijk leger. De vervoermiddelen werden rondom de voor de vergadering opengelaten plek opgesteld, zoodat een omheining van karren, gereedschap en reisbenoodigdheden de vergaderden omgaf. Daarbinnen moet men zich de tenten opgeslagen denken. Eer een dergelijke vergadering voltallig was, moesten natuurlijk verscheidene dagen verlopen, zoodat men zich een gezellig samen-zijn van eenige weken kan voorstellen.

Eindelijk op den bepaalden dag opende Samuel de groote vergadering met een kort, veelzeggend woord in den naam des Heeren, den waren koning van Israel.

„Alzoo heeft de Heere, de God Israels, gesproken: Ik heb Israel uit Egypte opgebracht, en ik heb ulieden van de hand der Egyptenaren gered, en van de hand van alle koninkrijken die u onderdrukten; maar gijlieden hebt heden uwen God verworpen, die u uit al uwe ellenden en uwe nooden verlost heeft, en hebt tot hem gezegd: Stel een koning over ons. Nu dan, stelt u voor het aangezicht des Heeren naar uwe stammen en naar uwe duizenden.”

Nog eens werd het geheele volk er op gewezen, wel in verzachtende bewoordingen maar toch duidelijk genoeg, dat „de Heere hun een koning gaf in zijn toorn” zooals de profeet Hosea later zegde.

Nog was er eigenlijk, hoewel kort, tijd en gelegenheid om van den doolweg weder te keeren. En toch was de zaak, ook aan Gods zijde, reeds beslist. Ook hier ziet men min of meer op den voorgrond treden hoe Gods vrijmachtig bestuur en 's menschen verantwoordelijkheid zij aan zij gaan zonder elkander op te heffen of te hinderen.

„Nu dan, stelt u voor het aangezicht des Heeren naar uwe stammen en naar uwe duizenden.” Met deze woorden werd de eerste vergadering gesloten. Een der eerstvolgende dagen werd bepaald voor de beslissende samenkomst; waarin het lot zou worpen worden. Dan

moesten de stammen ieder afzonderlijk zich opstellen, en in de stammen de geslachten, en in de geslachten de familiën; natuurlijk vertegenwoordigd door hunne hoofden. Een vergadering van al de afgevaardigden, omringd door al de belanghebbenden. Er was, zooals vanzelf begrijpelijk is, geen geringe voorbereiding noodig om zulk een samenkomst een ordelijk verloop te doen hebben.

Op den bepaalden dag naderden de stammen (van ieder wellicht de voornaamste man) om het lot te werpen. Benjamin lootte uit. Van ieder der geslachten Benjamins kwam het hoofd; het geslacht Matri lootte uit. De familiën van het geslacht Matri naderden; de familie Kis trok het lot. En uit de familie van Kis bleek diens zoon Saul de verkorene te zijn.

Was dit een handigheid van Samuel? Niet zelden heeft men getracht het zoo te doen voorkomen, en er een zeer gewonen heidenschen priesterlist van gemaakt. 't Moet ook wel dien schijn hebben voor wie geen oog heeft voor het karakter der ware theocratie en voor het onderscheid tusschen Oud en Nieuw Verbond. „Het lot wordt in den schoot *geworpen*, maar het gansche *beleid* daarvan is van den Heere.” Schijnbaar is het toeval hoe het lot uitkomt. De steenen worden geworpen en rollen daaraan, oogenschijnlijk door geen enkele hand bestierd. Maar God leidt ze en doet ze zóo vallen en eindelijk stilliggen als hij wil. God gaf als koning van Israel het volk een aandeel in de werkzaamheden, dat alle gedachte aan menschelijke tusschenkomst afsneed, maar aan *zijn* gedachte niets veranderde. 't Is niet anders dan bij de wonderen door den Heere Jezus verricht, waarbij allerlei menschelijke tusschenkomst door hemzelve gevorderd werd, welke, wél bezien, toch hoegenaamd niets aan de uitwerking hielp, en die toch voor hem, ten wiens bate het wonder zou geschieden, onmisbaar was. Als Jozef met den zuigeling Jezus naar Egypte moet vluchten, wordt hem gelast „met haast in den nacht” te vertrekken. De blindgeborene moet zich gaan wasschen in het badwater Siloam. De steen voor Lazarus' graf moet door menschenhanden weggenomen worden. Was het kindeken Jezus niet volkomen veilig al bleef Jozef zijn gewone nachtrust ten einde brengen? Is de blindgeborene door slijk en water genezen? Kon Lazarus niet uitreden tenzij de omstanders den grafkelder geopend hadden? God verlangt van zijn redelijke schepselen geloovigen medearbeid.

Onder het Oude Verbond beslist het lot; komt meermalen de openbaring Gods door droomen in den nacht; is lichamelijke schoonheid dikwijls een aanwijzing van Gods bijzondere bedoelingen met dezen en genen. Na de opstanding des Heeren wordt de eenige maal, dat men zoover men meende onder goedkeuring des Heeren lootte (Hand. I) de loting niet erkend, maar door God zelf vernietigd. Na die opstanding is van droomen als middel van openbaring aan Gods kinderen geen sprake meer. En in 't geheele Nieuwe Testament vindt men geen enkele aanwijzing van lichamelijke schoonheid van eenig

van Gods kinderen. Wél het tegenovergestelde; wél aandoening van lichamelijke zwakheid en geringheid, niettegenstaande welke Gods Geest onverhinderd in zijn uitverkorenen werkt en door hen groote daden doet. Het lot, droomge-zichten en beteekenis van lichamelijke schoonheid behooren tot het rijk der typen en schaduwen; niet tot de bedeeling van de volheid en van het licht. Maar tot dat eerste rijk behooren ze dan ook wél en daar zijn ze op hun plaats.

Toen Saul de door het lot aangewezen koning bleek te zijn, zocht men hem; maar vergeefs. Een vraag aan Jehovah — hoe weten we niet — of „die man nog herwaarts komen zou,” kreeg het antwoord: Zie, hij heeft zich tusschen de vaten verstoken.”

Saul had zich op den beslissenden dag teruggetrokken in een eenzaam en veilig hoekje tusschen de wagens en reisbenoodigdheden in de buitenste omkringing van het volksleger. Saul gaf daardoor onwetend en onwillens een blijk van zijn geloof zoowel als van zijn nederigheid. Hij wist hoe het lot moest uitvallen; indien tenminste Samuel een waarachtig profeet des Heeren was. Hij wilde tot het uiterste oogenblik *niets* aan zijn verheffing doen.

Men ging hem zoeken en vond hem. En toen was Saul gereed voor een even gepast optreden als hij tot dat oogenblik een even waardige terughouding had in acht genomen. Hij *stelde zich* in het midden des volks. Hooger dan allen was hij, van den schouder en opwaarts. Zoo moest naar algemeen heerschend begrip, dat nog volstrekt niet uitgestorven is, de man zijn die waardig was om te regeeren. Dat grootheid van geest in omgekeerde verhouding tot grootheid van lichaam kan staan, was en is den meesten onbekend.

Samuel riep tot het volk: „Ziet gij dien de Heere verkoren heeft? Want gelijk hij is er niemand onder het gansche volk!” Zijn voorkomen is de proef op de som, het antwoord op de vraag of het lot door Jehovah geleid is.

Met algemeen gejuich: „De koning leve!” werd de nieuwe vorst gehuldigd.

Een nieuwe plechtige vergadering werd belegd waarin „het recht des koninkrijks” door Samuel aan het volk werd verkondigd. Een grondwet werd opgesteld waarin de rechten en verplichtingen van koning en onderdanen wederkeerig werden vastgesteld. Een afschrift daarvan werd in den tabernakel der godsverering ter bewaring opgeborgen. De volstreckte monarchie was dadelijk door Gods genade beperkt. En ook hierin was de koning Israels niet gelijk aan de koningen van alle volken rondom hen.

De vergadering werd gesloten. Men maakte zich gereed ieder naar het zijne terug te keeren, Saul ging heen en vestigde zich te Gibeon. Voorloopig had hij niets te doen. Zoodra vijanden Israel zouden bedreigen, was hij de aangewezen man ter leiding van de verdediging. Daar rekende het volk op. Daar moest hij ook op rekenen in dien zin dat hij dan van 't eerste oogenblik af gereed was. En daartoe behoorde hij den maatregel te nemen. Er moest een kern zijn waaromheen in den kortst mogelijken tijd de

weerbare manschap zich kon verzamelen. Een „staand leger”. Zoodra hij als koning gehuldigd was begon Saul zulk een leger te vormen. Hij riep vrijwilligers op. Van het „heir”, dat is van de weerbare mannen, gingen met hem, zij „wier hart de Heere geroerd had.” Aan zijn oproeping om vrijwilligers die zich verbonden om lijfwacht des konings en kern voor de verdediging des lands te zijn, werd voldaan door allen, die inzagen dat dit de eerste stap was tot regeling van den nieuwen toestand, tot verkrijging van de eenheid des volks; tot verbetering van de positie van Israel temidden der volken. Dat inzicht kregen ze niet uit zichzelf maar Jehovah verhelderde hun blik, „roerde hun hart.”

Er waren echter ook „kinderen Belials”, die met verachting den nieuwen jongen koning aanschouwden: „Wat! Zou deze ons verlossen?” Geen republikeinen, die inzagen dat het volk zijn waren koning voor een menschen had uitgeruid; maar vijanden van gezag en orde, die vermoedden dat nu de dagen waarin men in troebel water kon vissen voorbij waren. Dezen brachten geen geschenk, en huldigden den koning niet.

„Saul was als doof.” Hij bemerkte de muiterij zeer goed, want hij was niet doof, maar *als* doof. Hij was groot en edel genoeg van karakter, verstandig genoeg als staatsman, zelfvertrouwend genoeg als regent, om er niet op te letten. Door „als doof” te zijn bevestigde hij zijn gezag beter dan door onmiddellijk optreden tegen de muiterij, 't geen een bewijs van zwakte zou geweest zijn. Zijn kalme rust kon niet anders dan vertrouwen wekken bij zijn volk.

W.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIRK.

VII.

De losbarsting.

Maar de rust, de werkzame rust, die Washington genoot zou niet duren.

't Was 1764 geworden.

Over heel het land heerschte, niet in de natuur maar in de gemoederen, een zwoelheid, die een naderend onweder spelde.

De vroegere opgewekte geest onder de volkplanters was geweken. Het weelderig leven had plaats gemaakt voor ernst, somberen ernst. Ieder gevoelde, er broeit iets.

En toch had wie alleen op het tegenwoordige zag niets ontrustends kunnen bespeuren, althans zoo zijn blik niet verder ging dan tot het uiterlijke.

Een gevaarlijke oorlog met de Indianen was voor de kolonisten in een zegepraal geëindigd. De Franschen had men niet meer te duchten. Canada was hun een paar jaar geleden ontruikt, en zou weldra voor goed in handen der Engelschen zijn. Vrij algemeen heerschte er welvaart. De koloniën telden een nijvere, ondernemende bevolking, die toen reeds uit 1300000 zielen bestond; een getal waarbij men bedenke hoe toen de meeste Europeesche staten nog niet de

helft der inwoners telden, die ze nu hebben.

Maar voor wie dieper zagen stonden daartegenover verschijnselen die wezen op een naderenden, niet te ontwijken storm.

De koloniën in Amerika begonnen zich bewust te worden van eigen kracht, waartoe wellicht de gevoerde oorlogen veel hadden bijgedragen, en het feit, dat men door het moederland nu juist niet uitstekend was geholpen. De Amerikaansche Engelschen gevoelden wat zij vernochten, hoe zij, schoon in den vreemde wonend, toch Engelschen waren als de anderen, gelijke rechten hadden.

Dat al wekte afgunst en wantrouwen in het Britsche moederland. Men begon te vreezen dat de koloniën te machtig konden worden, en het Engelsche parlement besloot den kolonisten te doen gevoelen dat het moederland boven hen stond, zij daarvan afhankelijk waren. Hiertoe nu koos koning George III een zeer ongelukkig middel: het opleggen van nieuwe belastingen, waardoor tegelijkertijd de ledige Britsche staatskas zou worden gevuld.

Om dat doel te bereiken had de koning op raad zijner ministers aan het Parlement een plan tot belasting der koloniën voorgelegd, 't welk ook door dat hooge staatslichaam werd goedgekeurd. Dit nieuwe belastingstelsel kwam in 't kort hierop neer:

1o. zouden verschillende koopwaren, als thee, suiker, wijn, belast worden.

2o. zou ook het papier dat gebruikt werd voor openbare stukken, koopbrieven, overeenkomsten, quitantiën, testamenten tot zeker bedrag worden belast.

Zooals men begrijpt, moest nagenoeg ieder in Amerika op een of andere wijs met de werking van dit nieuwe stelsel kennis maken.

Onbegrijpelijk is 't niet dat deze nieuwe bepalingen den storm, reeds lang dreigend, deden losbreken. Heel het volk kwam als één man op tegen de willekeurige wetten, waarin de koloniën volstrekt niet gekend waren. Een aantal invloedrijke, vaderlandsche mannen verbonden zich met een plechtigen eed, dat zij geen belaste waren zouden koopen en alle handelsbetrekkingen met Engeland afbreken. Tot deze mannen behoorde ook George Washington, de man die in dubbelen zin de grootste in zijn staat mocht heeten.

Den 1sten November 1765 werd de nieuwe wet van kracht.

De dag werd door heel het Amerikaansche koloniale land doorgebracht als een dag van rouw, en om kracht aan de uiting van den wil des volks bij te zetten besloot men eenparig het theedrinken af te schaffen. Wat dat zeggen wil, begrijpt ieder die weet hoe de Engelschen het theedrinkend volk bij uitnemendheid zijn. Wel lagen er eenige met thee geladen schepen, in de hoop hun belastbare lading te lossen, doch niemand begeerde die. Onverrichterzake keerden de schepen weer naar Engeland terug. Men kon de menschen toch moeilijk ook nog dwingen thee te drinken!

Doch ondanks het lijdelijk, veelzeggend verzet der bevolking gaf men in Engeland zijn

roekeloos pogen niet op. Men scheen er geslagen met een blindheid, die onder Gods bestel, aanleiding zou geven tot de geboorte van een vrij en machtig volk.

't Was duidelijk dat het Engelsche bewind de koloniën slechts beschouwde als kanalen om geld aan te voeren, dat uitnemend te stude kwam na den langen, kostbaren oorlog. Doch in Amerika dacht men er anders over. Daar kwam bij dat Engeland allerlei bepalingen maakte om het verkeer tusschen de koloniën en vreemde volken te verhinderen. Een wet die den Amerikaan verplichtte voor de koninklijke troepen te zorgen, maakte de verhouding noch slechter en wekte algemeen verzet. Wel erkende men in de koloniën het hoog gezag van het Parlement, maar men eischte dat vooral in zake belastingen, de koloniën eerst zouden gekend worden. Openlijk kwamen de kolonisten er tegen op, toen de Britsche ministers verklaarden dat met de nieuwe maatregelen ook was bedoeld versterking van het koninklijk gezag, en dat de macht van troon en Parlement over de volplantingen onbepaald was. Daartegenover stelden de bladen en mannen als Adams de „onveranderlijke natuurlijke rechten van den mensch”.

In Maart 1765 waren de wetten op het zegel en op de inkwartiering afgekondigd. In 't volgend najaar kwamen te New-York gemachtigden bijeen uit alle gewesten en verklaarden de genomen besluiten voor onwettig. Koning en Parlement gaf men hiervan bericht.

De zegelwet zou 1 November in werking treden, maar dit bleek onmogelijk. De rechters ontkenden zelfs haar bestaan. Men richtte vereenigingen op die zich verbonden geen Engelsche waren te koop of te gebruiken. Te Boston, waar Britsche tolkantoren waren gesticht, kwam het tot bloedige botsingen. En wat de inkwartiering betreft, niet alleen de burgers maar ook de overheden weigerden de troepen te huisvesten.

Men begon nu in Engeland te begrijpen, dat het tijd werd water in den wijn te doen. De gehate zegelwet werd ingetrokken; die op de huisvesting der soldaten echter niet. Tegelijk wierp het Britsche Parlement weer olie in 't vuur door twee besluiten, die het nam. Bij het eene verklaarde het Parlement dat het zich de hoogste wetgevende macht over alle dingen in Amerika voorbehield. Het andere besluit verklaarde al wat de Amerikanen in anderen zin hadden vastgesteld van nul en geener waarde.

Had de intrekking der zegelwet de gemoederen wat tot bedaren gebracht, de nieuwe parlamentsbesluiten brachten weer alles in beweging. Het denkbeeld van onafhankelijkheid rijpte meer en meer, en de kloof tusschen moederland en koloniën werd al dieper en wijder.

Weer meende men in Engeland de zaak nog te kunnen redden door op een enkel punt wat reukelijk te zijn. Een nieuwe wet op den invoer stelde slechts lage rechten vast en op weinig artikelen. Toch kwam men van allen kant in verzet en verbond zich onderling in 't geheel geen Engelsche waren meer te koop. Zoo zag men zich dan in Engeland wel verplicht,

reeds na drie jaar de wet weer in te trekken, en alleen nog een laag invoerrecht op thee te behouden. Dat bracht echter niets op, wijl niemand thee dronk.

Intusschen nam de ontevredenheid toe, vooral toen het gerucht begon te loopen, dat de regeering van plan was de vrije staatsregeling van Massachusetts, waarvan Boston de hoofdstad was, in te trekken. Daarbij koos de Britsche Oost-Indische Compagnie haar tijd al zeer ongelukkig, door juist nu de havens van Amerika met thee te overladen.

Den 28sten November 1773 liep een schip met 340 kisten thee geladen de haven van Boston binnen. Dit gezicht maakte het volk woedend. Den 1sten December drong een schaar jongelingen uit Boston, als Mohawk-Indianen verkleed, op het vaartuig aan. 't Werd met geweld beklommen en . . . heel de kostelijke lading in zee geworpen. 't Was een schade van ruim f200000.

Dat was de „Bostonsche theevisite”.

Nu was de vonk in het kruit geworpen. Englands antwoord op de stoute daad te Boston bestond in het sluiten van de haven der stad, waardoor haar bloeiende handel een geweldigen slag ontving. Tegelijk werd de staatsregeling van Massachusetts voor vervallen verklaard. De Engelsche veldheer Gage bezette Boston met vier regimenten en had in last de leiders der beweging gevangen te nemen. Vooreerst vond hij geen tegenstand.

Doch de vrienden der vrijheid rustten niet. De bond der vrijheidszonen riep alle Amerikanen op ter verdediging hunner rechten. In 1774 kwamen te Philadelphia de vertegenwoordigers van dertien gewesten bijeen, 51 mannen, vast besloten niet te wijken. Dat congres richtte een verzoekschrift aan den koning en een verklaring aan het Britsche volk. Voorts werd beraadslaagd over maatregelen om Englands machtoverschrijding tegen te gaan. Virginia was in deze vergadering vertegenwoordigd door Washington.

De besluiten van het congres toonden dat men de vereeniging met het moederland vasthield; maar alleen wanneer tal van Britsche parlamentsbesluiten werden ingetrokken en vrijheid en gerechtigheid den koloniën gewaarborgd werd. Een bepaling was er bij dat de Amerikanen niets meer uit Engeland zouden invoeren of daarheen zenden, vóór hun grieven waren weggenomen.

In Engeland, waar men nog maar altijd niet inzag, hoe hoog spel men speelde, en in trotsche zelfverblindingsmeende overal naar willekeur te kunnen heerschen, was men over het doen der Amerikanen schrikkelijk verontwaardigd. Op het verzoekschrift aan koning George werd niet eens geantwoord. 't Parlement verklaarde eenvoudig Massachusetts in staat van oproer en verbood alle handelsverkeer met Nieuw-Engeland, zooals de gezamenlijke koloniën vaak genoemd werden. Zoo meende men het verzet te fruiken dat in Massachusetts' hoofdstad Boston zijn zetel had. In die „rebellensstad, 't brandpunt der omwenteling”, lag dan ook een sterke Engelsche bezetting, die als om zich nog meer

gehaat te maken het omliggende land onmeedoogend brandschatte.

Zoo was dan de teerling geworpen, de oorlog onvermijdelijk. 't Engelsche Parlement had trouwens de regeering gemachtigd met geweld op te treden.

De Britsche generaal in Amerika nam een dreigende houding aan. Doch de Nieuw-Engelanders zouden nu toonen wat zij vernochten. Om de Engelsche troepen al aanstonds te kunnen weerstaan, en hen te belotten kwaad te doen vereenigden zich een aantal dappere mannen, die men „minuut-mannen” noemde, wijl zij elke minuut gereed stonden voor de vrijheid het zwaard te trekken. Zij maakten het den Engelschen onder Gage al aanstonds zeer lastig, en Brittanje begon te begrijpen, dat het in Amerika een zware taak zou hebben. Dat bleek weldra toen Massachusetts, schoon een kleine staat, een leger van 13000 vrijwilligers bijeenbracht. Toch was en bleef koning George vast besloten den opstand met geweld van wapenen terneder te werpen. Juist daardoor zou Engeland Noord-Amerika verliezen, het maken tot een vrijen staat.

Den 19^{den} April kwam het voor de eerste maal tot een treffen tusschen de Britsche troepen en de Amerikaansche. De slag vond plaats bij Lexington en Concord. De wetgevende macht van Massachusetts, hoewel gelijk we zeiden bij besluit van het Britsche parlement ontbonden, was namelijk toch blijven vergaderen op eigen gezag. Zij had ook een oorlogsmagazijn laten aanleggen. En toen generaal Gage dat wilde laten wegnemen ontstond een gevecht. 't Was een bloedige strijd, doch de Amerikanen brachten den Engelschen een gevoelige nederlaag toe.

Nu rukten uit al de verbonden gewesten troepen, ten getale van 20.000 man, op tegen Boston, waar de hoofdwacht der Engelschen lag. Een andere Amerikaansche legermacht bezette de grenzen van Canada. Den 17^{den} Juni had weder een bloedig treffen plaats bij Bunker Hill niet ver van Boston, en weer behaalden de Nieuw-Engelanders de overwinning!

Was bij Concord het eerste kanonschot gevallen, „zijn donder werd in heel de wereld gehoord” zegt terecht een geschiedschrijver dier dagen. Dat schot was de eerste kreet van het nieuwgeboren volk der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

* * *

We hebben eenigszins uitvoerig bij deze dingen stilgestaan om meer dan één reden.

Vooreerst wijl rechte kennis der zaken noodig is, wil men, met het oog op hetgeen volgde, Washington niet beschouwen als een opstandeling maar gelijk hij was, als een groot man. Hij streed als een der Makkabeën voor Israel, als een der Oranjes voor Nederland.

Daarbij heeft de Amerikaansche opstand voor Nederland groote beteekenis gehad, wijl hij de aanleiding werd tot een oorlog tusschen Nederland en Engeland, en ook wijl Amerika's staats-

inrichting ten deele is ingericht naar de beginselen hier geldend.

Doch bovenal is wat we hierboven schetsten van gewicht, wanneer we slechts het woord *Zuid-Afrika* uitspreken. Ook daar worstelt een volk, al is 't niet een Engelsche bezitting, voor zijn vrijheid tegen Engeland. Het wil vrij *blijven*, geen kolonie *worden*. Zoo krijgt de geschiedenis van Amerika's opstand nieuwe beteekenis voor onzen tijd. Krone den huidige strijd de vrijheid, gelijk den vroegeren!

CHRISTUS VERREZEN.

De tweespraak van Petrus en Maria.

Maria.

Wonder God,
wat wonderwerk!
Het graf te vinden
zonder zerk!
Van soldaten
als verlaten,
Onze vrees is weg;
Balsem is niet noodig meer,
Vriendinnen, haast u thans ter keer
Naar de stad toe,
Ai mij, o hoe
lang valt deze weg!

Hoor, hoor, hoor!
Komt toch voor!
Doet er niemand open?

Petrus.

Wat getier
doet ons hier
haastig deurwaarts loopen?

M.

Simon, Simon, hoort ge 't niet?

P.

't Zijn de vrouwen! Daar is iet.

M.

Simon, Simon, zijt ge dood!

P.

Stil, stil, vreesst ge voor geen nood?

M.

Daar is geen reden meer
van vreezen.

Ik vrees niet meer.

II.

P.

Vrouw, hoe droomt ge! slaapt ge nog?

M.

O Simon, 't is geen droombedrog.

P.

Zijn de hersens
door veel persens
van hun kracht beroofd?

M.
Neen, neen.

P.
Heeft u een spook ontsteld?

M.
Neen, 't is geen nachtspook dat ons kwelt.

P.
Onderrecht ons
dan en zegt ons:
Wat breekt gij ons 't hoofd?

M.
't Was nog nacht
en ik dacht:
'k Wil mij spoën ten grave.

P.
IJdelheid!
Wie bereidt
wat een doode lave?

M.
'k Wou mijn Heere zalven gaan,

P.
Jozef had dat al gedaan.

M.
Toonen wou ik 't lievend hart.
Liefde licht ontschuldigd werd;
Zij maakt te zulken tij,
van schroom het harte vrij.

III.

M.
't Brandend hart voerde oog en lijf
met haast naar 't graf, schoon beide stijf.
't Graf is open!
En wij loopen
weer terug, gelijk ge ziet,
want onze Heer, Hij was er niet.

P.
Maria, komt gij dit verhalen?
En ik ik sta hier en zou dralen
naar 't graf te gaan.
Kort besluit!
Snel vooruit!
'k Zal op niemand wachten.

M.
Simon, hoor,
'k Volg uw spoor.
Liefde geeft mij krachten.
Simon, zeg wat dunkt u nu?

P.
Wel, Maria, wat dunkt u?

M.
Simon, Hij is opgestaan!

P.
Maar vrouwe, wie zei dat u aan?

M.
De hemel, Petrus, zelf heeft mij het doen verstaan.
Englen daalden af.
Zij spraken uit het ledig graf:
Klaagt en steunt niet
vrouwen!
Weent niet!
Staakt uw rouwen!
Want de Heer is opgestaan
om u voor te gaan.
Petrus, schrik niet, — Hij, ja Hij
Zelf stond aan mijn zij
Deze oogen,
onbedrogen,
zagen hem daar staan
en gaan.

IV.

P.
Zeg Maria, zeg het mij,
hoe wist gij
Dat 't uw Heer was?

M.
Zeg hoe gij
wist dat Hij
bij u op het meer was.

P.
Hij sprak 't zelf: Ik ben 't, Ik ben 't.

M.
Zoo ook maakte één woord Hem mij bekend.

P.
Hoe kendet gij zoo haast Zijn taal?

M.
Denk maar eens aan Zijn wenk, in
[s Hoogepriesters zaal.
„Maria!” sprak zijn mond;
Mijn hart had 't al doorgrond.

V.

P.
Thans is een eind aan al den hoon.

M.
Nu voor het kruis een koningskroon.
Al ons klagen,
droeve dagen,
vlieden heen;
al 't geweën.

P.
Thans wordt waar dit wondre woord,
door ons zoo achteloos gehoord:
Volgt mijn spoor:
Ik ga u voor
naar het Galileesche land.

M.
Zegt nu ras
tot Kleopas:
Thans moogt ge u verblijen.

P.

Maar ook ras:

Kajaphas,

Thans begint uw schreien.

M.

Vromen, deze Heer is u ten rots, ten al.

P.

Boozen, den rots wordt u een steen ten val.

Die met Hem den doodsnik geeft.

Ook met Hem eens weer verrijst en leeft,

Laat ons leven Hem en sterven,

Die den dood verwonnen heeft.

Het bovenstaande is een lied van Lodensteijn, van 1658.

't Is een der eenvoudige gemodelijke tweespraken, waar onze vaders veel van hielden, en die al heeten wij er aan ontwassen, ons toch door eenvoud, gevoel en waarachtig leven dat er uit spreekt, diep treffen.

We hebben getracht het oorspronkelijke zoveel mogelijk te behouden, terwijl we dit gesprek leesbaar maakten voor het huidige geslacht. Moge het bij de bewerking niet te veel verloren hebben.

A. J. H.

DUITSCHLANDS GEZINDHEID IN ZAKE DEN ANGLO-AFRIKAANSCHEN OORLOG.

Het volgende merkwaardige stukske vonden we in een Duitsch blad, dat het wederom scheen vertaald te hebben uit een Fransch. Het is karakteristiek, daar het nog eens aantoonde hoe de volken in Europa denken over den oorlog en over hem die de bewerker daarvan is.

Want al wat daar hoog, al wat edel is, moge koud, moge schouderophalend voorbijtrekken, er gaat toch een machtige kreet van verontwaardiging op uit de harten der volken.

De moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie is de man, die temidden der Christelijke beschaving, nadat de wereld negentien eeuwen onder de beademing des Evangelies geleefd heeft, ons in dezen tijd tot de heidensche barbaarschheid terugvoert, waar dorst naar goud en ongetemde heerschzucht de wereld met bloedvergieten, roof en verwoesting vervulde?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie is de minister, wiens oude vereerde vorstin in vrede wenschte te sterven, begeleid van den zegen en liefde der volken en wier laatste dagen hij verbitterde door de ontroostbare rouw over den stroom van tranen en bloed, door hem verwekt?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie is de onverzoenlijke politicus, die den Boerenoorlog zijn wild en gruwzaam karakter verleend heeft? Wie is hij, die dank zijne werkzaamheid, vruchtbare streken heeft veranderd in woestenijen, oogsten vernield, hoeven en

huizen neergebrand of door dynamiet verwoest, vreedzame familiën uit hun huis verdreven en van al hun have en goed beroofd, in woeste wijze voortgesleept heeft, ver weg van hun ouderlijken grond?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie heeft die afschuwelijke concentratiekampen in het leven geroepen, deze gevangenis- en opbergen, die ongehoorde levende kerkhoven, waar de dood zijn vreeselijken oogst houdt, ondersteund door honger, overgeleverd aan alle weer en wind, epidemiën en ziekten van alle soort, lichamenlijk en zedelijk lijden en talloze onuitstaanbare ontberingen?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie ziet met droge oogen de vertwijfeling van moeders aan, die tevergeefs in deze vreeselijke gevangenis trachten hun kindkens aan den dood te ontrukken, die zwakke onschuldige schepseltjes, die noch door de kussen, noch door de verzuchtingen hunner moeders kunnen worden gered, en bij duizenden ellendig wegsterven?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie heeft bevel gegeven krijgsgevangenen dood te schieten, wier eenige misdaad was, dat zij hun land liever hadden dan hun leven? Wie dult het, dat Engelsche soldaten ongestraft de Boerenvrouwen, van wie zij zich met geweld hadden meester gemaakt, in hun vuurlinie stellen en hen als levende muur gebruiken van waarachter zij hun schoten lossen, en hen zoo prijsgeven aan de kogels hunner eigen vaders, broeders of echtgenooten?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie is deze nieuwe Herodes, onbekwaam de helden van dit Boerenvolk te overwinnen, koel bezonnen, overwegende of hij niet eerder zijn doel bereikt, als hij het geheele ras uitroeit door de jongere linie, die eens voor vaderland en vrijheid de wapenen mocht opvatten, nu langzaam te laten uitsterven?

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Wie heeft zich een plaats weten te verzekeren onder de groote misdadigers, van wie het nageslacht zich met afschuw zal afwenden, en die men ter eere van het nageslacht tot eeuwige vergetelheid moet doemen.

Het is de vervloekte van alle natiën, het is de schandvlek van Engeland.

Het is de moordenaar van kinderen en vrouwen.

Het is Chamberlain.

Deze circulaire werd eerst in Frankrijk en Engeland bij honderduizenden verspreid.

Wij vonden haar in een Duitsch blad ingelegd en vertalen haar nu, opdat ook ons Hollandsch publiek, dat er grootendeels mee zal instemmen; er nota van neme. Wij voldoen zoodoende tevens aan den wensch van den uitgever, die

er met groote letters boven drukte: „Bitte verviel-fältigen und verbreiten“, wat beteekent „als 't u belieft, vermenigvuldigen en verbreiden“.

Het voorgaande geeft niet de gezindheid weder van de Boeren in Afrika, dat zal ook niet gedaan worden door schrijver dezes, maar dat is reeds gedaan, vreemd niet waar, eeuwen geleden, door niemand minder dan den grooten dichter Vondel, toen zijn verrukkelijke genius hem drong de volgende wonderlijke, heerlijke tonen te ontlokken aan zijn hooggestemde lier: waar hij in zijn onvergankelijk treurspel Gijsbrecht van Aemstel, de Rey van Klaerissen laat aanheffen:

O Kerstnacht, schooner dan de daegen,
Hoe kan Herodes 't licht verdraegen
Dat in uw duisternisse blinckt,
En word geviert en aangebeden?
Zijn hoogmoed luistert na geen reden,
Hoe schel die in zijn ooren klinckt.
Hij pooght d' onnoosle te vernielen,
Door 't moorden van onnoosle zielen,
En weckt een stad en landgeschrey,
In Bethlehem en op den acker,
En maackt den geest van Rachel wacker,
Die waeren gaet door beemd en wey
Dan na het westen, dan na'et oosten.
Wie zal die droeve moeder troosten,
Nu zij haar lieve kinders derft?
Nu zij die ziet in 't bloed versmooren
Al eerze naulix zijn geboren,
En zoo veel zwaerden rood geverft?
Zij ziet de melleck op de tippen
Van die bestoove en blecke lippen
Geruckt noch versch van moeders borst;
Zij ziet de teere traentjes hangen,
Als dauw, aen druppels op de wangen:
Zij ziet ze vuil van bloed hemorst.
De winckbraeuw deekt nu met zijn booghjes
Geloken en geen lachende oogghes,
Die straelden tot in 't moeders hart,
Als starren, die met haer gewemel,
Het aanschijn schiepen tot een' hemel,
Eer 't met een mist betrocken werd.
Wie kan d' ellende en 't jammer noemen,
En tellen zoo veel jonge bloemen,
Die doen verwelckken, eer ze noch
Haer frissche bladeren ontlokken,
En liefelijk voor yder roken,
En 's morgens droncken 't eerste zogh?
Zoo velt de zeis de korenaiaren
Zoo schud een buy de groene blaeren
Wanneer het stormt in 't wilde woud.
Wat kan de blinde staetzucht brouwen,
Wanneerze raest uit misvertrouwen!
Wat daad zoo schendigh dat haer rouwt!
Bedruckte Rachel, schort dit waeren:
Uw kinders sterven martelaeren,
En eerstelingen van het zaed,
Dat uw uit bloed begint te groeien,
En heerlijk tot Gods eer zal bloeien
En door geen wreedheid en vergaet.

Ja voorwaar, moge dit de troost zijn, dat zelfs bij de wetenschap, dat de staatzucht zoo blind is, dat niets zoo schendigh kan zijn, dat

haar kan rouwen, reeds de heerlijke profetie in de toekomst als een schoone dageraad mag blinken, dat de bedruckte Rachelgeest haar rondwaeren langs beemd en wey kan staecken, wijl de eersteling van het martelaarszaed der vrijheid uit dit vergoten bloed groeien gaat.

H. W.

DE EERSTELING VAN INDRAMAJOE.

Zeer dikwijls is mij gevraagd geworden, -- zoo verhaalde pas de zendeling Janfruchte, nu in Duitschland vroeger in onze Oost, -- over Java en mijn ervaringen aldaar te schrijven. Lang heb ik daarmee gewacht, wijl mijn verblijf op Java en mijn leven aldaar reeds zoo ver achter mij liggen. Toch volge hier iets althans.

Laat mij, na een korte beschrijving van Indramajoe, mijn zendingspost, verhalen, hoe het Evangelie het eerst derwaarts gekomen is *alvoens een zendeling er geweest was*. Indramajoe is een stad waardoor de rivier Tjimanoeek stroomt. Ongeveer drie uren beneden de stad mondt de stroom in zee. De kleinere zeeschepen komen echter niet stroomopwaarts, maar gaan zijwaarts door een bevaarbaar kanaal, dat met de rivier verbonden is, naar de stad en onderhouden een levendigen handel. De bevolking bestaat voor verreweg 't grootste deel uit Soendaneezen en Javanen, wier spraak eveneens een mengsel van onderscheiden dialecten is van Nederlandsch-Indië. Zoo wonen daar eenige duizenden Chineezen, die den handel in hoofdzaak drijven, ongeveer 500 Arabiërs en allerlei gemengde lieden van Sumatra en andere eilanden. Ook is er een kleine Europeesche gemeente die in vroeger tijden door den Hollandschen predikant op Cheribon, later door den daar gestationeerden zendeling, bediend werd. De stad is van drie zijden met groote rijstvelden omgeven, die uitmuntende rijst leveren.

Te Indramajoe woonde een Chinees, Ang Bung Sui genaamd en daar geboren. Deze nu werd de *eerste* christen onder de inboorlingen. Hoe dat toeging hebben mij de oudste christenen, en in 't bijzonder zijn eigen zoon, uitvoerig verteld. Ang Bung Sui had met veel wederwaardigheden des levens te kampen; niets wilde hem gelukken. Het scheen alsof hemel en aarde samenspannen tegen hem. Juist daardoor echter kwam hij tot nadenken over zichzelf en zijn leven en hij werd ernstig en treurig gestemd. Hij zag in al de wederwaardigheden zijns levens de gramschap zijner goden, en kwam tot de overtuiging dat het met hem zoo slecht ging van wege zijn zonden.

Hoe gaarne had hij de goden verzoend, maar hij wist niet hoe. Hij wendde zich tot den priester; deze las hem iets voor over de leer van Confucius, maar ook dit troostte hem niet. Toen wendde hij zich tot de Mohammedanen en smeekte om oplossing. Dezen gaven hem aller-eerst een Koran in de Arabische taal, welke hij niet verstond. Daarna verhaalden zij hem eenige dingen uit den Koran en van de Mohammedaansche leer, en vroegen hem den Islam te omhelzen.

Toen hij genoeg daarvan gehoord had, zei hij: „Uw leer is niet van den hemel gekomen, zij is niet rein en geeft mij niet wat ik zoek en noodig heb.” „O,” riep hij toen, „waar vind ik dat zuivere goud!”

Nadat hij nu alles beproefd en heinde en ver tevergeefs om raad gevraagd had, ging hij aan het wierooken en offeren. Het kwam eindelijk zoover, dat hij eens op een avond in de rivier springen en zich verdrinken wilde. Hij nam een grooten aanloop, doch midden in den loop werd hij plotseling van achteren vastgehouden. Hij zag om in de donkerheid, doch kon niemand ontdekken. Toen kwam hij op de gedachte, of dat wellicht niet een goede geest geweest was, die hem teruggehouden had, en ging naar huis.

Weinig tijds daarna verkocht hij aan een Europeer (Nederlander) een hoeveelheid rijst. De Nederlander zat met zijn gezin aan tafel en las een hoofdstuk uit den Bijbel voor. Ang Bung Sui bleef aan de deur staan, toen hij merkte dat de lieden baden. Na de godsdienstoefening vroeg hij:

„Mijnheer, wat is dat voor een boek waar u uit voorlas?”

„Dat is de Bijbel, het boek voor den Nederlandschen godsdienst”, antwoordde de Europeesche koopman.

Daarop vroeg Sui: „Hebben de Hollanders dan ook een godsdienst? Ik heb hen noch nooit biddende gezien.”

„Zeker,” antwoordde de Hollander, „maar wij doen dat gewoonlijk niet openlijk. Uit dit Boek

„ZIET GIJ DIEN DE HEERE VERKOREN HEEFT?” 1 Sam. X:24.

leeren wij den waren God des hemels en der aarde kennen en hoe wij voor eeuwig gelukkig kunnen worden.”

Met tranen in de oogen zei nu Ang Bung Sui: „Dat is wat ik zoek, ik zou zoo gaarne gelukkig worden en vrede voor mijn ziel vinden. Kunt u mij wel den weg wijzen om tot God te komen en hem te leeren kennen?”

„Kunt gij Javaansch lezen?” vroeg de koopman. „Ja,” antwoordde de Chinees, „en ik zou zeer gaarne dat boek lezen, indien ik er een had.”

„Nu,” zei de Hollander, „ik heb kort geleden den Regent een Bijbel in de Javaansche taal

geleend, ik wil u een brief aan den Regent meegeven om hem te verzoeken, dat hij u het Nieuwe Testament leent en dan leest gij het en overdenkt het gelezene. Veel zult gij niet dadelijk verstaan, maar zooveel toch wel als noodig is om zalig te worden. Neem ieder woord dat gij leest ter harte."

Weenend van vreugde ging de Chinees naar huis; hij gevoelde dat hij eindelijk vinden zou wat hij vier jaren lang met tranen gezocht had. Toen hij het boek van den Regent ontvangen had, droeg hij het, gewikkeld in een zijden doek, als een kostbaren schat naar zijn huis, en kuste het meermalen met kinderlijke vreugd. Tehuis gekomen las hij vlijtig en ieder woord ging tot zijn hart.

Veel kon hij niet verstaan, maar hij vergeleek de leer van Jezus Christus met de Chineesche heilige boeken, en bevond spoedig dat de leer des Evangelies een hemelsche is. Eens de Bergpredikatie lezende en komende tot het woord: Hebt uwe vijanden lief, zegent ze die u vervloeken enz. Matth. 5: 44, sloeg hij zijn handen ineen en riep luide:

„O, Jezus, gij zijt waarlijk uit den hemel nedergedaald; nooit heeft een mensch aldus geleerd."

Wanneer hij in de kamer zat te lezen, hoorden de zijnen hem somwijlen snikken en weenen en dan weer in zichzelf redeneeren. Spoedig verbreidde zich dan ook 't gerucht dat hij niet wel bij 't hoofd was.

* *

Na eenigen tijd toen hij naar hartelust de heerlijke woorden des Heilands onderzocht had, en geloofde dat dit boek de eeuwige waarheid tot onze zaligheid bevat, kon hij de vreugde zijns harten over zijn kostelijken schat niet langer verbergen. Immers: waar 't hart vol van is, vloeit de mond van over.

Zijn zoon Ang Dji Gwan was een verstandig jongeling, en ook een gehoorzaam zoon. Gehoorzaamheid aan en eerbied voor de ouders is trouwens bij Chineesche kinderen vaak grooter dan bij christenkinderen. Evenwel, toen Ang Bung Sui zijn zoon het boek liet zien, en daaruit verhaalde, maakte deze eenige spottende opmerkingen en sprak tegen. Toch liet hij zich des avonds, toen eenige vrienden bij hem waren, door zijn vader voorlezen. Toen hij daarop zijn opmerkingen over het gehoorde uitsprak, was het den vader niet aanstonds mogelijk hem op goede gronden te overtuigen. Daarom sprak de vader: „Mijn zoon, spot niet en spreek niet tegen, maar neem dit boek en lees het met aandacht gelijk ik ook gedaan heb, en indien gij dan nog durft tegenspreken, doe het."

Ang Dji Gwan toonde zich bereid het te lezen, in de hoop evenwel allerlei onzin en onwaarheid te zullen vinden, en zoo zijn vader te weerleggen. Maar hoe verder hij las des te meer verloor hij den lust tot disputeeren. Eindelijk drong het licht des Evangelies met kracht in zijn duister hart en toonde hem zijn gansche leven. Nu was zijn tegenstand gebroken. Hij erkende de

waarheid en leerde gelooven in God en in Jezus Christus zijn Zoon dien hij als zijn Heiland aannam.

Steeds werden nu meer vrienden saamgeroepen, die des avonds naar 't woord Gods luisterden, 't welk Ang Dji Gwan voorlas en allen werden van harte geloovig.

Het was December 1858, toen 14 personen naar Cheribon, een groote stad, 62 uur van Indramajoe verwijderd, gingen. In Cheribon was een vrome Nederlandsche prediker, Kroll genaamd. Tot hem gingen deze 14 mannen en verzochten hem om den heiligen doop en opname de christelijke gemeente.

De predikant stond gansch verbaasd over dit verlangen en zei dit dat zoo maar niet ging. Zij moesten eerst onderwezen en grondig voorbereid worden. Daarop antwoordden zij:

„Wij zijn voorbereid door 't Evangelie."

Ze verhaalden toen hoe zij tot 't geloof gekomen waren. De predikant onderzocht hen nu, en was geheel verbaasd over hun kennis en hun geloof. Den Zondag daarop werden zij met volle vrijmoedigheid gedoopt en in de christelijke gemeente opgenomen. Dit alles was de heerlijke vrucht van het lezen des Nieuwen Testaments, zonder menschelijk toedoen.

Wonderbaar had God in zijn erbarming den grond voor een Christengemeente in Indramajoe gelegd en op dezen grond kon later de eerste zendeling, Van der Linden, voortbouwen.

Ang Dji Gwan werd nu de voorlezer en onderwijzer der geloovigen, maar de vader, Ang Bung Sui, bleef leider en raadgever. Lang duurde het echter niet, of er vergaderden nog meer volksgenooten, eveneens begeerig Gods woord te hooren gelijk deze 14 broeders. In het jaar 1863 verkreeg deze kleine gemeente haar eersten herder en zielszorger in den zendeling Van der Linden. Reeds na eenige maanden nam de Heere den voortreffelijken eersteling, Ang Bung Sui, tot zich. De zendeling Van der Linden verhaalde later met welke liefde en trouw Ang Dji Gwan zijn kranken vader verkwikt had uit de levensbron, de Heilige Schrift.

Nadat de vader zoo rijkelijk getroost was en dat fijne goud, gelijk hij het gaarne uitdrukte, gevonden had, vermaande hij zijn zoon met tranen dit goud ook te koopen. Deze zocht ook, vond in het Nieuwe Testament, gelijk ik boven reeds verhaalde, den kostelijken schat voor zijn ziel, en kon later op het sterfbed zijn ouden vader bemoedigen. En deze ging, kinderlijk geloovig, in tot de vreugde zijns Heeren.

Deze *ware* gebeurtenis zij een klaar bewijs van de liefde Gods voor hongerende en dorstende zielen. De Heere weet middelen en wegen te vinden om zijn doel tot heil der menschen en tot verheerlijking zijns naams te bereiken. En, gelijk ook later op Nias is gebleken, het Woord Gods is levend en krachtig.

EEN BOERENOVERWINNING.

Hoe een zegepraal der Boeren bij en door ons gevierd wordt? Op straat met blijde gezichten en louter gejubel, als verbroederde de heugelijke tijding hen, die elkaar volkomen vreemd zijn. Men spreekt elkaar aan bij de lezing en herlezing der bulletins en uit zijn vreugd, zijn bewondering, zijn liefde.

't Is een machtig opwellend blijk van meêleven dat de korte veelzeggende berichten uitlokken, een heerlijk bewijs van meêlijden maar ook meêverblijden door gansch ons volk.

Men wenscht elkaar geluk en alle twijfel aan de „uiteindelijke” zege der Boeren, aan den ondergang van Englands macht in Zuid-Afrika, lijkt voor één oogenblik geweken. Nog immer voelen wij voor de Boeren, de loten met ons uit één stam, als voor onszelf. Eén voorbeeld?

Op het Leidscheplein werd de lantaarn met het roode licht voor op de tram gezet, ter afwisseling van het langwerpige naambordje, als teeken dat de tram voor dien avond de laatste was die de rit Vondelstraat—Dam maakte.

Terwijl de tram stilhield keek de koetsier langs den wagen en riep den conducteur van de Overtoomtram of er nog 'n nieuw telegram was.

„Ja 'n derde, twee honderd man vermist en de noodige dooie!” was 't antwoord.

„'n Boerenoverwinning?” vroeg ik, bij dat goede nieuws voor op de tram springend.

„Nou en 'n goeie ook hoor. Ze hebbe die schapevanger bij zijn kladder gekrege . . . !”

„Hè?”

„Ja die lord Meetuuen is gevange!”

„Prachtig!”

„Of 't prachtig is!”, riep de koetsier luid, de rem losdraaiend op het waarschuwend geklingel van den conducteur. „Of 't prachtig is! — zoo motte ze maar voortgaan, dan komt er opruiming in, ik hou 't er voor dat de Wet 't em weer gelapt het, dat is 'n slimme rakkert hoor, wat ik je zeg!”

We reden de Leidschestraat in en nu zagen we een vrij groote groep menschen zich voor een sigarenwinkel verdringen om het nieuwe telegram te genieten.

De koetsier kon zijn oogen niet van het rijtje telegrammen afhouden. Plotseling remde hij en schuin naar mij omziend, zei hij:

„Weet je wat je doen most meneer, je most es eventjes gauw van de wage wippe en dat laatste telegram leze, ik zal wel even op u wachte.”

En voor hij nog goed uitgesproken had, stond het paard stil en drong ik me tusschen de menschen voor de sigarenwinkel.

„Kollesaal!” hoorde ik er een roepen: „Dat is weer 'n oprisscher voor dat gemeene gespuis, dat hebben ze weer aan de la Rey te danke sien ik, nou die weet er weg meê!”

„Ze hebbe mooie Paul te pakken,” riep 'n ander. „'t Is de eerste goeie daad die ik van em voor m'n ooge krijg.”

„Och hemel,” zei 'n derde, „ze hebben derlui kerstpudding van De Wet nog niet eens goed

verdoud en nou trakteert de la Rey al weer op Paascheieren.”

De stemming was buitengewoon opgewekt en eensgezind. Het heerlijke bericht riep weer de goede oude dagen van Magersfontein en de Tugela in de herinnering terug.

„Nou meheer,” vroeg mijn praatgrage koetsier, die trouw op mij gewacht had 't oogenblik dat ik noodig had om het derde telegram te lezen, „Wat hebben die stroopende benden nou presies uitgehaald?”

Ik vertelde wat ik gelezen had. „As dat onze Boertjes nou maar niet veel gekost he!” zuchtte de conducteur bezorgd, die net even op het voorbalkon was gekomen om mijn kaartje te vragen.

„Och kom!” was het optimistische antwoord; „Op z'n hoogst zijn ze twee joggies van 'n jaar of twalef en 'n ouwe vrouw kwijt.”

„Ze hebben trouwens volgens Engelsche berichten niet veel meer te verliezen,” bracht een heer in 't midden, „tenminste ik las dat er volgens betrouwbare opgaven ongeveer drie honderd Boeren meer gesneuveld en gevangen waren dan er ooit geweest zijn.”

„Hahaha!” lachte de koetsier, z'n paard 'n licht tikje met de zweep gevend. „Nee die is kostelijk. Ja we hebbe hier in der tijd ook 'n koetsier van Engelsche komaf op de lijn gehad. Bertus heette ie. Die kan der ook zoo op inhakke en asse we dan in de groote stal in de Roeterstraat met z'n zessen zate te etc dan liete we hem prate en zoo vertelde ic de eerste dag dat ie net precies twintig jaar gevare had. „Jullie wete van niks,” begon ie dan op te snije, „nee dan mot je net als ik twintig jaar op zee geweest hebbe, dan ken je van 't een en 't ander meeprate,” en toen wij de volgende middag, want we hadde em leelijk door ziet u, over de paarde begonne, toen kwam hij weer as dat wij van niks wiste maar dat hij vijf en twintig jaar bij baron weet ik wie, koetsier geweest was, en zoo is ie toen net 'n dag of veertien an 't opsnije geweest, net zoo lang tot 'n conducteur em zei dat 't 'n schandaal was dat ie met de slag bij Waterloo niet meê was uitgetrokke tege die Fransche schobbejak. „Wa blief?” zeit ie en hij kijkt ons heel verbaasd an. „Ja natuurlijk,” zeit de conducteur, „je was toen ommers 'n frissche kerel van vijftig jaar en most jij toen thuis blijve?” Nou u begrijp dat ie toe niet veel meer te bewere had. Och ja die goeie Bertus, hij is nou net 'n jaar gepensioeneerd en als we 'n jaartje verder zijn, dan zal ie wel z'n zilveren pensioensteefte viere, dan is ie net, goed uitgerekend, honderd en twee en zestig jaar. Nou is die niet van Engelsche afkomst?”

En de koetsier keek ons zoo vroolijk aan, dat we hartelijk met hem meêlachten. Vroolijk liet hij bij dwarsstraten de bel hard klinkelen en in den zwaai van zijn arm en de manier waarop het leer aan den klepel kronkelde van zijn opgeruimde stemming ook duidelijk te merken.

En hij ging met zijn leuke opmerkingen en vroolijke verhalen voort tot het seinlicht hoek Paleisstraat—Dam in zicht kwam.

Voor alle sigarenwinkels waar de goede tijding

was aangeplakt heerschte dezelfde vreugd en bij menigeen herleeftde de oude moed. En den volgenden ochtend vroeg genoten de werklui er van en de schoolkinderen die zich uitrekten en elkaar op zij duwden om 't heele heerlijke nieuws goed in zich op te nemen en als 't vol werd, dan verhief de een of ander zijn stem en las met nadruk, vooral den naam Métuùèn, en de cijfers twee honderd scherp betonend, en zijn lezen werd onderbroken door blijde uitroepen of leuke opmerkingen. Meer bevoorrecht sloegen aan het ontbijt de krant op en werden verrast door de heugelijke tijding, aangedikt met nieuwe, slecht bemantelde bijzonderheden.

Werkelijk 't herinnerde aan de oude dagen van 1899 en 1900 en bij velen werd het vertrouwen opnieuw gesterkt dat Afrika eens voor de Afrikaners zal zijn. S. J. E.

EEN HAUSA-LEGENDE.

Het volk der Hausa woont in Nygritië of Soedan, Midden-Afrika, welbekend door de rol die Kitchener daar in den laatsten oorlog speelde.

De Hausa zijn Mohammedanen. Een Engelsch zendeling die hun land bezocht ontving een afschrift van de bedoelde legende te Zaria in Soedan. Het werd geschreven door een maelan of godsdienstleeraar en is letterlijk vertaald. De zendeling vermoedt eenigszins dat deze legende op misvormde wijze iets aanduidt van de geschiedenis van Hem, die zich voor ons gaf, en die ook eens de wereld zal oordeelen.

Daar was eens een slaaf Gods ¹⁾, een oprecht en vermogend man. Ieder die zijn woning voorbijging, reizende naar Mekka, ²⁾ ontving van hem mondbehoeften voor zijn reis. Indien de pelgrim rijk was, hij vermeederde zijn rijkdom; was de reiziger arm, hij ondersteunde in den nood. Hij gaf aan allen gelijk, beiden rijk en arm, en deed dit gestadig tot hij den leeftijd had bereikt van 74 jaar en 4 maanden. Toen was zijn rijkdom geheel uitgeput. Hij had voedsel meer voor vandaag noch voor morgen.

Op dezen tijd zei God tot zijn engelen:

Ga zien of hij dit alles heeft gedaan voor *Mij*.
er voorts:

„Waar is de profcet” ³⁾

Hij verscheen.

„Waar is Gabriël?”

Ook hij kwam.

En God zeide: „Wordt gij twee als menschen en gaat nederwaarts en ziet. En als gij gaat, kleedt u in lompen, zegt dat gij reizende zijt naar Mekka en geen leeftocht hebt”.

Zoo gingen zij en hielden stil bij de deur van zijn huis, hem groetende. Zijn gelaat was betrokken bij hun verschijning, want hij had niet waarmede hij hun nood lenigen kon. Toen viel

¹⁾ Een Muzelman noemt zich immer Gods slaaf.

²⁾ Een Muzelman welke een pelgrimstocht naar Mekka doet kan zeker zijn van 't Paradijs.

³⁾ Mohammed.

hij aan hun voeten, zeide niets en bleef dit stilzwingen bewaren.

Toen vertrokken zij, doch kwamen terug en kusten hem, gelijk hij hen.

Zij zeiden: „*Salam alekum bawan Allah*” (Vrede zij u, slaaf van God).

Hij antwoordde: „*Alekuma salam bayin Allah*”. Zoo begroetten zij dus elkander.

Toen zeiden de twee engelen:

„Wij zoeken leeftocht om Gods wil”.

En hij antwoordde:

„Laat mij mijn huis binnengaan en ik wil voor u zoeken”.

Hij ging nu tot zijn vrouw en zeide:

„Twee dienstknechten Gods zijn gekomen. Zij hebben noch voedsel noch geld en hun kleeding is van lompen. Zij vragen mij leeftocht voor hen te zoeken. Maar wat kan ik doen? Ik heb geen voedsel?”

Zijn gelaat was betrokken en droevig, terwijl hij in gedachten verzonken als aan de plaats genageld stond. Dan, zich wendende tot zijn vrouw, zei hij:

„Ga, krijg me een koord, maak het vochtig en bind mij”. En toen hij gebonden was, riep hij: „Haal asch, een maud vol, en stort het over mijn lichaam”.

Zoo was hij dus geheel bedekt met asch.

Toen zeide hij tot zijn vrouw:

„Grijp mij vast en leid mij tot de twee mannen aan de deur; en zeg tot hen:

„Zie, aanschouw hem, (zegt de heer des huizes), ga hem verkoopen en koop uzelfven levensvoorraad”.

Maar de twee mannen vroegen haar, zeggende:

„Waar is de heer des huizes?”

En zij antwoordde:

„Hij slaapt en zal niet voor den dag komen tot gijlieden zijt teruggekeerd”.

Maar zij jekte, want de heer des huizes stond voor hen, gebonden en van boven tot beneden bedekt met asch, zich uitgevende voor een slaaf omdat hij niets anders te bieden had. Nu namen de twee mannen hem mede en overnachtten in een naburige stad. Zich keerende tot hem, zeiden zij:

„Zie eens, gij zijt ons om den wille Gods gegeven; wat zullen wij u doen? Zullen wij u verkoopen of wilt gij in onzen dienst komen. Zijt gij bekwaam?”

En hij antwoordde:

„Ik ben bekwaam”. Ja, hij voegde er bij:

„Indien gij mij in 't vuur zoudt willen werpen — het zij zoo, want ik ben uw eigendom”.

Toen zeiden zij tot hem: „Waar wij nederzitten zult gij zitten in de zon, maar wij in de schaduw”.

Hij zei: „Het zij zoo; ik ben gewillig”.

Zoo reisden zij voort, tot 24 jaren waren voorbijgegaan. Maar hij treurde niet, noch murmureerde. Ten laatsten zeiden zij: „Zeker deze dienst kan alleen zijn voor de zaak Gods.”

Zij maakten zich op, verschenen voor God en zeiden:

„Waarlijk deze dienst is voor de zake Gods”.

Daarna wendde God zich tot den profcet en zeide:

„Vraag hem wat hij wil dat Wij hem zullen geven. Zullen wij hem geschriften geven?”

Maar hij antwoordde: „Neen. Beide ik en geschriften, wiens zijn zij?”

„Zij behooren Mij”, zei de Heer.

„Zullen we u rijkdom geven opdat gij moogt terugkeeren in de wereld om daar te wonen? Wat gij ook wilt, 't zal u gegeven worden”.

Maar hij antwoordde: „Neen, beide ik en rijkdom, wiens zijn zij?”

„Zij behooren Mij”, zei de Heer.

„Wilt gij dan, dat ik u legioenen engelen geef om u ten dienste te zijn?”

En hij antwoordde: „Ik begeer hen niet. Beide, ik en de engelen, wiens zijn zij?”

„Zij behooren Mij”, zei de Heer.

„Maar genoeg. Spreek slechts en zeg wat gij hebben wilt”.

En hij antwoordde: Het *is* genoeg. „Ik begeer niets, dan deze zaak alleen: dat ik mag teruggaan in de wereld en dat heel de wereld en wat daarin is — de slangen en de hyena's en alle wezens die sterven zullen — komen zullen tot mijn huis wanneer zij verrijzen uit de dooden, en dat ik mag zitten op mijn dak om hen allen te zien, tot alle menschen zullen komen en wanneer ik deze zie komen, ik mag zeggen:

„Gij zijt saam vergaderd?”

En zij zullen antwoorden: „Ja, wij zijn gekomen”.

„Dan zal ik afdalen van het dak en hen voorgaande hen meenemen naar Gods afgezant. Die zal hen tot God leiden. Zie dan is mijn werk geëindigd en mijn begeerte zal vervuld zijn”.

Hij is daar nu, zittend op het dak van zijn huis met zilveren kamers. Want niets is er in heel de wereld dat God hem niet geeft; duizenderlei geeft Hij hem. Daar zit hij tot den dag der opstanding, wanneer alle menschen voor zijn tent zullen vergaderd worden.

Zijn naam is Ba-tal-ma-kudas.

AL TE VOLGZAAM.

Weerbarstige leerlingen zijn, helaas, op onze scholen niet zeldzaam en 't is alles behalve onverklaarbaar of ongegrond, dat ook lichamelijke tuchtiging weer ernstig wordt begeerd.

Een kind kan echter ook al te volgzzaam zijn, gelijk blijkt uit het niet onvermakelijk verhaal van de opening eener school voor heidensche kinderen in Britsch-Indië. We geven wat daaromtrent door een ijverige arbeidster in Gods koninkrijk in Bangalur geschetst wordt.

Deze dame is op eigen kosten naar Indië gegaan, om daar evenals hare zuster nuttig te zijn. Beiden leerden de Karanesische taal, en kondigden toen aan dat zij voortaan elken dag de meisjes die leeren wilden in twee schoollokalen, die ondertusschen gebouwd waren, wilden opnemen. Voor de *A B C* leerlingen werd een meester aangesteld.

Spoedig waren de scholen gevuld. Nu trad op een morgen de dame binnen, plaatste de kinderen op de banken en zei:

„Kruist de armen!”¹⁾

In plaats van hieraan gevolg te geven roepen de kinderen in koor:

„Kruist de armen!”

Daarop vervolgt zij:

„Gij moet mijn woorden niet herhalen, maar doen wat ik zeg”.

Weldra roepen allen:

„Gij moet mijn woorden niet herhalen, maar doen wat ik zeg!”

Het wordt mij een weinig bang, maar ik neem een nieuwen aanloop en zeg;

„Hoort naar mij, praat niet, maar kruist uwe armen over elkander!”

Weer herhaalt de echo in allen ernst hetzelfde.

„Stil nu! gij behoeft niet te praten, als ik niets vraag”.

Maar al weder klonk door de school: „Stil nu, gij behoeft niet te praten, als ik niets vraag”.

Dat leeren iets anders beteekent dan gelijk een papegaai het gehoorde napraten is een les die Hindoekinderen nu eenmaal haast niet ingeprent kan worden. Een Christenmeisje 't welk ik meegenomen had, moest ik eerst met de ouderen laten spreken. Zij bracht het zoover dat er eindelijk stilte ontstond. Toch verliepen er weken, vóór zij leerden zich zoover te bezinnen, dat zij op een eenvoudige vraag een goed antwoord wisten te geven.

Zoo moeilijk is het begin, doch hoe groot en heerlijk het doel, waarheen men stuurt.

HET HOLLANDSCHE PARADIJS.

(Door een Amerikaan).

Het dorp Broek ligt ongeveer vijf kwartier van Amsterdam in het midden van de groenste en rijkste weiden van Holland, ik mag zeggen van Europa. Deze weiden zijn de bron van zijn rijkdom. Immers het dorp is beroemd om zijn melkerijen en ovale kaasjes; welke de heele beschaafde wereld onthalen en doorgeuren.

De bevolking bestaat uit 800 personen van verschillende families, welke het dorp sinds onheugelijke tijden bewonen, en rijk geworden zijn door de opbrengst van hunne weilanden. Zij houden al hun rijkdom onder zich, door onder elkaar te huwen, en houden vreemdelingen op aanzienlijken afstand.

Wat echter Broek zoo volkomen een paradijs in de oogen der Hollanders maakt, is de aanzienlijke hoogte waartoe de geest van reinheid daar stijgt. Reinheid is bijna godsdienst onder de inwoners, die het grootste gedeelte van hun tijd doorbrengen met wrijven, schilderen en vernissen. De huisvrouwen wedijveren met hare burens in toewijding aan den schrobbezem. Men zegt dat een aanzienlijke huisvrouw van eertijds nog in vrome herinnering gehouden wordt, als gestorven van enkel uitputting en verdriet, bij een vruchteloze poging een zwarte wit te schuren.

¹⁾ Een maatregel van orde.

Al deze bijzonderheden wekten mijne nieuwsgierigheid om een plaats te zien, waar ik mij daarbij voorstelde de hoofdbron van zekere erfelijke gewoonten en gebruiken te vinden, in zwang onder de afstammelingen van den echten Hollandschen kolonist van mijne geboorteplaats, New-York.

Ik wachtte dus niet met de pelgrimsreis naar Broek te volvoeren.

Voordat ik de plaats bereikten zag ik al kenteekens van het stille karakter der inwoners. Een kleine, lompe boot met alle zeilen op voer over de trage vlakke van een kanaal. Hare zeilen bestonden uit de bladeren van twee roerriemen recht opstaande terwijl de roeier te sturen zat met een derden riem in het achterschip. niergehurkt gelijk een pad, met een gedeukten hoed over zijne ooren getrokken.

Na een beetje voortgegaan te zijn kreeg ik een haven in 't zicht, de haven van bestemming voor dezen slaperigen zeeman. 't Was een kunstmatige vijver of olijfgroen water, rustig als een molenvijver. Daaraan is het dorp Broek gelegen, en de oevers zijn kunstig versierd met bloembedden, buksboomen, palmen, gesneden in allerlei aardige gestalten, vormen, naar elks smaak, en met kleine zomerhuisjes en koepeltjes. Ik stapte buiten het dorp af, want geen paard of voertuig mag zijn grens overgaan. Schuddende het vuil van mijne voeten voordat ik waagde binnen te gaan, betrad ik met behoorlijken verschuldigten eerbied en omzichtigheid, dit heiligdom van Hollandsche netheld.

Ik ging door een nauwe straat, bestraat met schuinliggende steenen, en zoo schoon dat men ervan eten kon. Ze waren werkelijk afgesleten, niet door het betreden van den voet, maar door het wrijven en schrobben.

De huizen worden van hout gebouwd en alle schenen geschilderd te zijn, in groen of geel en andere heldere kleuren. Ze werden van elkander gescheiden door tuinen en boomgaarden en stonden op kleinen afstand van de straat, met breede, open ruimten. Dit zijn plaatsjes bestraat met mozaik van verschillende steenen, glimmend door 't dikwijls schrobben. De open ruimten waren van de straat gescheiden door net traliewerk of hekken van ijzer, gekroond met gekloperen en roodkoperen ballen in verblindenden glans. De stammen der boomen voor de huizen worden op de zelfde wijs behandeld en zien er net uit of ze vernist waren.

De portalen, deuren en vensters van de huizen waren van vreemde houtsoorten, kunstig gesneden en gepolijst gelijk kostbare meubelen. De voordeuren worden nooit geopend uitgezonderd bij doop, trouw of begrafenis. Bij alle gewone gelegenheden komen de bezoekers door de achterdeur binnen. In vroegere tijden moesten menschen die toegelaten werden pantoffels aandoen. Maar dit oostersch gebruik wordt niet meer aangehouden.

Ik wandelde door de plaats in zwijgende verbazing en bewondering. Een doodsche stilte had overal de overhand, gelijk in de verlaten straten van Pompeji.

Geen teeken van leven was er te zien, uitge-

zonderd nu en dan een hand met een lange pijp en een toevallige rookwolk, uit het raam van een zomerhuisje hangende, boven een klein kanaal. Naderbij komende, zag men dan een deftigen burger verschijnen.

Na van het eene wonder van het dorp, tot het andere geleid te zijn werd ik door mijn gids in de velden en tuinen van mijnheer Broeker gevoerd, een groot kaashandelaar met groot fortuin. Ik werd herhaaldelijk getroffen door het gelijksoortige van alles wat ik gezien had in dit tweeslachtig dorp met de huizen en landschappen op Chineesche platen en theepotten. Hier echter vond ik de gelijkenis volkomen. Mij werd trouwens verteld dat deze tuinen gemaakt waren naar de beschrijving, door een Hollandschen reiziger, van diens eens Chineeschen mandarijns.

Maar de verbeeldingskracht van den eigenaar kwam vooral uit door een klein stilstaand meer, waarop een groote schuit voor anker lag. Aan den oever stond eene hut waarin een houten man en vrouw, zittende aan den tafel en een houten hond onder de tafel, allen levensgroot. Wanneer men op eene veer drukte begon de vrouw te spinnen en de hond blafte verschrikkelijk. Op het meer waren houten zwanen naar het leven beschilderd, sommige drijvende, andere op het nest. Een houten jager kruipende door de boschjes hield een geweer gereed, om er een doodelijk te treffen.

In een ander deel van den tuin zag men een dominee in zijn kerkelijk kleed, met een pruik en een steek op, mandarijnen met knikkende hoofden temidden van roode leeuwen, groene tijgers en blauwe hazen. Eindelijk heidensche goden, van hout en gips, mannelijke en vrouwelijke. Zij schenen vol verbazing te kijken dat zij zich in zulk vreemd gezelschap bevonden.

Te beproeven toestemming te krijgen tot eenige deze deftige woningen behoefde men niet. Ik was gelukkig genoeg evenwel door hulp van mijnen gids mij een weg te banen tot den keuken en ik twijfelde of de huiskamer wel meer waard was haar te bezichtigen.

De keukenmeid, een kleine vrouw, mager geworden door onophoudelijk werken en schuren, maakte veel beweging met hare sauspannen en ketels, met den keukenjongen op hare hielen. Beiden klotsten in klompen welke zoo schoon waren als de melkemmers. Rijen van kommen van geel koper en rood koper, masa's van tonnen schalen en groote diepe borden, gaven de schitterendste bewijzen van de heerschende reinheid. De haken in den schoorsteen waren zelfs keurig geschuurd en het glanzend gezicht van St. Nicolaas weerkaatste van de ijzeren plaat van den schoorsteen terug.

Ik mag niet verzuimen te vermelden dat dit dorp het paradijs net zoo goed voor koeien als menschen is. Ge moet u voorstellen dat de koe daar een voorwerp van vereering is. En ze verdient het wel, want ze is inderdaad de patrones van deze plaats. Dezelfde nauwgezette reinheid, die al het andere doordringt wordt openbaar in de behandeling van dit vereerde beest. Haar wordt niet toegestaan in de plaats om te zwerven. In den winter, wanneer ze de rijke

weilanden verlaat is een goed gebouwd huis voor haar bestemd, mooi geschilderd en in de beste orde onderhouden. Haar stal is van ruimen omvang, de vloer is geschrobd en glad, haar huid wordt iederen dag geroskamd, geschuierd en met de spons gewasschen.

't Kan niet beter.

Zoover onze Amerikaan. Op de juistheid der beschrijving af te dingen is ons doel niet. Anders

WELGEBRUIKT.

Wanneer we nu al het besprokene saamvatten, zal duidelijk zijn, dat we om een goeden stijl te schrijven moeten letten op:

1. duidelijkheid,
2. schoonheid.

Hoe nu brengt men het daartoe?

1. door goede woordenkeus,
2. door 't juist gebruik dier woorden,
3. door goede rangschikking,
4. door behoorlijken zinsbouw.

* * *

Goede woordenkeus!

Dat is licht gezegd, maar

Maar ge behoeft slechts ettelijke sprekers te hooren, ecnige boeken te lezen om te zien hoeveel er ontbreekt. Onze stijlbloemen toonen het.

Een geacht spreker verhaalt b. v. dat hij iemands „laatste teraardebestelling heeft bijgewoond”!

Een ander wijst van den kansel:

„op de behoeften onzer mede-natuurgenooten.”

Een derde roept in vollen ernst:

„Het zou veel beter zijn, als men de Zondagscholen in de week hield!”

Nu hebben we over een goede keus van woorden reeds veel gezegd, dat bepaalde gevallen betrof. Doch de algemeene les is: Denk aan het oude *verba valent usu*. De woorden beteekenen wat het gebruik wil. Dus, gebruik hen in de beteekenis die zij in het algemeen hebben, *niet* die ze gehad hebben, of krachtens redeneering wel zouden kunnen hebben.

Als ik om eens een paar duidelijke voorbeelden te nemen zeg:

„De boerin draagt een *gouden oorijzer*”

dan zeg ik, dat vat elk, eigenlijk onzin.

Als ik zeg:

„de *namalige*

dan gebruik ik een woord even zuiver gevormd als *voormalig* en *toenmalig*.

En toch is die „onzin” goed, en dat zuiver gevormde woord niet. Want onze taal kent wel „oorijzer” maar niet „namalig.”

„Om het leven brengen” is „van het leven berooven.”

Toch kan ik niet zeggen: „Men bracht hem om zijn geld.” Want dat is in onze taal geen gangbare uitdrukking.

De vraag is dus niet of het woord *logisch*

altijd juist is; ook niet of ge het naar alle regelen hebt *vervaardigd*; evenmin of er een gelijksoortig geval is of geweest is. Vóór alles geldt: Wat begrijpt de burgerij? Wat *kan* zij althans begrijpen? Wat eischt ons taalgebruik?

Er is strikt genomen niets tegen te zeggen, als iemand beweert, dat de koe door den slachter wordt „ter dood gebracht.” Toch klinkt dat belachelijk, als strijdig met ons taalgebruik, dat „ter dood brengen” alleen op menschen toepast.

Uiteraard heeft men bij dit onderwerp vooral er op te letten hoe men 't *niet* moet doen, wijl de zonden op dit gebied vele zijn.

B. v.:

Zeg *niet*:

„Ik verlang niet alleen een spoedige behandeling der zaak maar ook een *dege*.”

Want ge loopt gevaar dat men u verdenkt van een sabel te begeeren. „Dege”, gesteld al dat het woord bestaanbaar is, staat toch buiten het taalgebruik.

Evenzoo is 't met wat ik een spreker hoorde zeggen:

„De Heiland is aan het kruis *gesneweld*.”

Want we passen dat woord alleen toe op hen die vallen op het slagveld. Daarentegen is de dichter die tot Christus zegt:

„Ja, aan 't kruishout moest gij *sneven*” geheel in de orde, hoewel *sneven* en *snevelen* 't zelfde is. Een klaar bewijs hoe het gebruik beslist.

Als iemand over een of ander onderwerp zijn gedachten heeft gezegd, komt niet te pas, dat een „betrachting” van het onderwerp te noemen; wel een *beschouwing*. Een deel b. v. van Gods Woord *betrachten* wil bij ons zeggen het *naleven*.

Toen ik eens met iemand langs een meer reed, merkte mijn reisgezel op: „Wat een mooi waterschap.” De man dacht zeker aan „landschap” en daartegenover „waterschap.” Toch deugde het niet. Want een „waterschap” is in onze taal heel iets anders dan een lief gelegen meer.

Als ik mijn vriend een afscheidsgroet breng, komt het niet te pas tot hem te zeggen: „Leef wel” maar „vaarwel!” — „Leef wel” beduidt bij ons: Gedraag u behoorlijk!

Uit al die voorbeelden blijkt duidelijk, dat w. ons steeds hebben te wachten voor het dubbel^c zinnige of onverstaanbare en te kiezen hebben het juiste, door het gebruik aangegeven woord.

Neem b. v. de heerlijke, aangrijpende regelen van Da Costa, als hij Habakuks profetie vertolkend, uitroept:

Ik heb den dag van ver vernomen,

Die aard en hemel schudden zal,

Als Ge op de wolken af zult komen,

O Heer en Rechter van 't heelaal,

en dan zegt:

Ik hoorde 't, en mijn *krachten zonken*,

'k *Werd* aan mijn standplaats *vastgeklonken*,

Mijn *beendren smolten*; ik *verging*;

En toch wanneer Hij op zal *trekken*,

En de aard met *duisternis zal dekken*,

Zoo wacht mij rust geen siddering.

Wanneer de vijg niet uit zal botten,
 Geen druif meer zwellen zal van wijn,
 De olijf haar kwecker zal bespotten,
 En alle vruchtboom kaal zal zijn;
 Als nergens 't graanveld meer zal rijpen,
 De herder te vergeefs zal grijpen
 Naar ooi of rund in veld of stal,
 Zoo weet ik toch, dat onder 't lijden,
 Mijn ziel in God zich zal verblijden,
 Mijn hart in Hem opspringen zal.

Zie, dat is taal, taal die past, die 't hart voelt en verstaat! Hier passen zin en woord, en woord bij woord.

En dat is een der eischen van een stijl, die met eere zijn naam zal dragen.

VRAGENBUS.

Zoudt u ook eenige verklaring kunnen geven omtrent den oorsprong der volgende woorden:

offerblok,
 herfst,
 elpenbeen,
 kerk,
 oolijk.

Blok is oorspronkelijk belok = *afgesloten* ruimte. Een „beloke” was een omheinde plek. In blok of belok of beloke ligt dus het denkbeeld van omsluiten, afsluiten. Men denke aan uitdrukkingen als „beloken Paschen”, „de oogen geloken” d.i. gesloten. *Be* is een voorvoegsel. Van loken komt het Duitsche *Loch* d.i. hol of gat. 't Engelsche *lock*, slot, opsluiting, sluis. Een blokhuis is *niet* een huis van blokken, maar een huis ter afsluiting. Blokzijl = afsluitings-sluis. Een offerblok is dus iets waarin de gaven *besloten* zijn, een bus. 't Woord wordt alleen door de Roomschen gebruikt.

Herfst = hervest = Eng. harvest, d. i. oogst; 't duidt dus den oogsttijd aan.

Elpenbeen, verkorting van *elephants*been of ivoor.

Kerk is eigenlijk een Grieksch bijvoegelijk naamwoord *Kuriakon* of *Kuriakè*. Dat komt van *Kurios* d.w.z. Heer. Kerk wil dus zeggen: *Huis des Heeren*. Alleen overdrachtelijk kan het al de leden die er saamkomen beduiden. Voor deze echter is beter het Bijbelsche woord *Gemeente*, gelijk onze statenvertaling terecht overzet, die van „kerk” niet spreekt (tenzij éénmaal en dan verkeerd).

Oolijk.

Dit woord maakt de verklaring niet gemakkelijk.

Het woord is allereerst een saamtrekking van *odelijk*.

Dit *odelijk* komt van *ode*; 't is een oud woord dat beduidt *gemakkelijk*.

In het Angelsaksisch had men *eadh* of

eathe = gemak, vandaar nu nog in 't Engelsch *easy* = gemakkelijk.

Daar nu wat gemakkelijk te doen of te krijgen is, niet veel beduidt in den regel, kreeg „oolijk” de beteekenis van *onbeduidend*, verder van *gering* of *slecht*, en tenslotte ook van *leelijk*, *sukkelend*, *niet goed*. Zoo leest men in de *Camera Obscura* van een boerenmeisje dat zegt, hoe 't den zieke „oolijk” gaat.

Slecht en ondeugend, listig zijn nauw verwant. Een „oolijkert” of een „oolijk mensch” beteekende dus later ook een die „uitgeslagen” was. Vandaar kreeg het later de beteekenis van *schalk* of *guilig*, *snaaksch*, die het nog heeft.

Wel zelden heeft een woord zoo oolijke wisselingen ondergaan als dit „oolijk”.

H. H. te B. Het *Stabat mater* is bekend als muziekstuk, en heet alzoo naar de eerste woorden van een Latijnsch vers, dat in de Roomsche Kerk gezongen werd bij Maria-feesten. Denkelijk is 't door den monnik Di Todi gemaakt. ('t Is rijmend Latijn, 't welk in het oudere Latijn nooit voorkomt) 't eerste vers waaraan de naam ontleend is luidt:

Stabat mater dolorosa
 Juxta crucem lachrymosa
 Dum pendebat Filius
 Cujus animam gementem
 Contristatam ac dolemtem
 Pertransivit gladius.

D. i.:

Weenend stond bij het kruis, waaraan haar Zoon hing, de bedroefde moeder, wier zuchtende, treurende en lijdende ziel van een zwaard werd doorstoken.

't Lied bevat o. a. een afgodische vereering van Maria. Zijn bekendheid dankt het aan de muziek. O. a. van Palestrina, Haydn en Rossini.

UIT HET LEVEN.

** *Raadselachtig*.

Eenige jaren geleden las men op de deur van een pakhuis te Amsterdam het volgende raadselachtige opschrift, met krijt geschreven:

DES
 LE
 UTE
 LIS
 HIERO
 VERIND
 EPOT
 TEK
 ELD
 ER

Hoewel 't nu meer voorkomt, dat op zulke deuren iets staat, toch was niemand zoo knap het te ontraadselen. Tenslotte riep men een nabijwonenden schoolmeester. Dezen gelukte het 't raadsel op te lossen. Er bleek te staan:

„De sleutel is hierover in de potteskelder.”

Een aanwijzing voor wie in 't pakhuis moest zijn. Een geestig klerkje had het er zoo opgezet.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

VI.

Niet lang na Sauls zalving en algemeene erkenning als koning, kwam de gelegenheid voor hem om te toonen dat de heerschappij niet aan een onwaardige was opgedragen. De vorming van Israel tot een krachtig volk in een welgeordenden staat was nog lang geen voldongen feit. Aan de grenzen lag het land nog maar al te veel bloot voor de invallen en strooptochten der omwonende volken. En niet zelden bekommerden de landgenooten zich weinig of niet om het lot der grenssteden. Een toestand gelijk Europa eeuwenlang gekend heeft in het tijdperk der ridders. Een toestand die Duitschland zwak gehouden heeft tot eindelijk de oorlog van 1870/71 er een einde aan gemaakt heeft.

De eerste strooptocht de beste, door een der omringende volken ondernomen, was voor Saul de aanleiding om als koning op te treden, en werd daardoor tot onberekenbaren zegen voor het volk. Nahas de Ammoniet belegerde Jabes in Gilead; en al spoedig waren de belegerden op het punt van zich te moeten overgeven; 't geen toen zeggen wilde dat de plaats geplunderd, alle mannen gedood en de vrouwen en kinderen in slavernij weggevoerd zouden worden. De mannen van Jabes boden onderwerping aan. Ze waren nog niet zoo uitgeput en weerloos, dat Jabes geen ooren zou hebben naar voor hem voordeelige voorwaarden, in plaats van den strijd tot het uiterste door te zetten.

Doch hij eischte dat allen zich onderwerpen zouden aan het uitsteken van 't rechteroog.

De toestand der belegerde stad was niet zoo veeg dat de schandelijke voorwaarde dadelijk moest aangecomen worden. Een wapenstilstand van zeven dagen werd bedongen en verkregen, gedurende welken tijd enige gezanten konden gaan onderzoeken of er stamgenooten van de belegerden waren, die zich bereid toonden tot ontzet uit te rukken. Dezen konden nergens beter heengaan dan naar Sauls woonplaats, Gibeon Sauls. Als iemand geneigd zou zijn om te helpen dan moest het de pas verkozen vorst zijn.

De koning was, toen de boden aankwamen, „achter de runderen in het veld;” hij hield het toezicht op het ploegen zijner lijfeigenen. Tegen den avond huiswaarts keurend vond hij de geheele bevolking in rouw en weelag. Nauwelijks had hij de reden daarvan vernomen of „de Geest des Heeren werd vaardig over hem”. Duidelijk blijkt uit het verhaal dat men deze uitdrukking niet alleen zóo moet opvatten dat zijn moed ontvlamde en hij heensnelde met zijn getrouwen om Nahas aan te vallen; maar zoo dat de geest die zijn hart in een koningshart veranderd had, hem bezielde, zoodat hij onmiddellijk begreep: Aan deze wanverhouding van gedeeldheid moet een einde komen; Israel moet zich een geheel voelen; ik ben geroepen om mijn volk, de twaalf stammen, tot een te brengen.

Als heerscher trad hij met kracht op, door naar Oostersche wijze een sterk sprekend zinnebeeld te geven. Onmiddellijk liet hij een paar

zijner runderen in stukken houwen, en zond ijlboden door het land, die overal het bevel des konings brachten: „Wie niet zelf uittrekt achter Saul en Samuel, alzoo zal men zijne runderen doen!” „De veestapel van den lafaard en van hem die den band der eenheid van het volk niet voelen wil, zal vernietigd worden!”

Ver boven verwachting moet de proef op de trouw en het nationaliteitsgevoel des volks zijn uitgevallen. Er was een einde aan de versnippering waarvan het Boek der Richteren telkens en telkens melding moest maken. Ehud had indertijd de Efraimieten tegen Eglon aangevoerd. Barak kon Zebulon en Nafthali tegen Sisera te velde krijgen; maar Debora beklagde zich in haar triumfzang dat Ruben, Gilead, Dan en Aser zich den nood hunner broederen niet hadden aangetrokken, zoodat Barak niet meer dan tienduizend krijgers om zich heen had kunnen verzamelen. Gideon had op zijn hoogst een leger van twee en dertig duizend gehad en moest de steden Sukkoth en Pnuel wegens onthouding aan den krijg straffen. Jeftha kreeg na zijn overwinning twist, ja burgeroorlog, met Efraim. Simson moest eigenlijk meer het leven van een opstandeling tegen de Filistijnen dan van een richter Israels leiden; alleen Juda was met hem. Maar toen, na een paar dagen, Saul de mannen die aan zijn oproeping gehoor gegeven hadden, te Bezek telde; had Juda dertig duizend en het overige Israel drie honderd duizend krijgslieden geleverd. Zijn kloeke houding had de nationale eenheid in 't leven geroepen, die onafgebroken honderd twintig jaren zou blijven bestaan; want de sleepende burgeroorlog van zeven jaren, na Sauls dood ontbrand, was eigenlijk een strijd tusschen zijne dynastie en die van David, welke aan beide zijden juist bedoelde de volkseenheid te bewaren. Politiek is dit werkelijk de groote beteekenis van Sauls optreden in Israels geschiedenis.

Opmerkelijk is ook dat Saul in zijn aanroep aan het volk zeer juist het onderscheid en de onderlinge verhouding tusschen koning- en priesterschap eert; ja, op den voorgrond stelt: „Wie niet opkomt *achter Saul en Samuel*...” Dit werpt ook een helder licht op de overtreding, waarin de eerste aanleiding tot zijn verwerping lag: het zelf gaan offeren te Gibeon-Benjamins. Het toont aan dat Saul toen niet onkundig kon zijn van den omvang van dien misgreep.

Kort en bondig werd den mannen te Jabez de boodschap gebracht: „Morgen, als de dag heet wordt (tegen 12 uur) zal u verlossing geschieden!”

De vreugde over dit bericht bracht de belegerden niet tot een onberaden stap. Integendeel zij lieten Nahas weten dat de onderhandelingen mislukt waren en dat ze zich den volgende dag op genade en ongenade zouden overgeven. Zoo was bij den belegeraar alle waakzaamheid in slaap gesust. Onderwijl gebruikte Saul den nacht om op te trekken ten einde tegen het kriecken van den dag in de nabijheid des vijands drie legerafdeelingen te vormen, en hem omstreeks drie tot zes ure te overvallen, met den goeden uitslag dat op den namiddag de Ammonieten zoo hopeloos verslagen waren dat geen twee mannen bij elkaar bleven.

Schitterend was de overwinning; de nederlaag der vijanden beslissend. In zijn opgewondenheid ging het volk naar Samuel om uitlevering te eischen van de mannen, die bij Sauls verkiezing geweigerd hadden hem als koning te huldigen. En opnieuw blonken Sauls bezadigdheid en adel van hart: „Er zal te dezen dage geen man gedood worden, want de Heere heeft heden eene verlossing in Israel gedaan!” Daar behoefde geen vrees te bestaan voor verdere tegenkanting; het koninkrijk was gevestigd. Deze veldslag was een keerpunt in de geschiedenis van de twaalf stammen.

W.

HOE EEN GROOT MAN GROOT WERD.

door A. J. HOOGENBIJK.

VII.

Een daad.

(Slot.)

We hebben alzoo gezien, hoe Engeland een eeuw ruim geleden, in Amerika zijn eigen onheil bewerkte en het land verloor, door vrije mannen te willen overheerschen. In verband nu met de opmerking die we aan het slot maakten, is opmerkelijk wat we pas over 't zelfde onderwerp in *De Nederlander* vonden.

Dit blad namelijk sprak kort geleden ook over den Amerikaanschen vrijheidsoorlog. Een der lezers opperde toen twijfel, of koning George III, dezelfde van wien we pas spraken, wel zulk een slecht vorst was geweest als men uit hetgeen *De Nederlander* zei, moest opmaken. Het blad zegt tot antwoord dit:

„Onze uitspraak, dat zijne tirannie de Amerikanen tot opstand dreef en daardoor tot onafhankelijkheid bracht, acht onze lezer overdreven. Wij raden hem dus met alle bescheidenheid aan, de onafhankelijkheidsverklaring der Amerikanen te lezen of te herlezen. De grieven daarin opgesomd vertegenwoordigen de ergste tirannie, die zich denken laat. De Amerikanen beklagen zich, onder meer, dat George III hen van een goede rechtspraak had beroofd, dat hij hun handel had afgesneden, dat hij moorden van Engelsche soldaten op Amerikanen opzettelijk ongestraft had gelaten, dat hij alle vrije instellingen afgeschaffd had om den absoluten regeeringsvorm in te voeren, dat hij hunne kusten verwoest, hunne steden verbrand en hunne burgers gedood had, dat hij tegenover hen gehandeld had met eene trouweloosheid en eene wreedheid, die nauwelijks in de meest barbaarsche tijdvakken der geschiedenis waren aanschouwd, dat hij de Indianen tegen hen had aangehitst en gewapend en dat hij gevangen Amerikanen gedwongen had tegen hun eigen landgenooten de wapenen te voeren.

„Een vorst, zeggen zij ten slotte, wiens karakter aldus elken trek van een tiran vertoont, is ongeschikt om over een vrij volk te heerschen.”

Verder verwijst het zijn lezer nog „naar den Engelschen geschiedschrijver Buckle, die

verhaalt, dat de Engelsche regeering aan de Indianen scalpeermessen leverde en het geld daarvoor op de begroting bracht. Hij noemt de regeering van George III een tijdperk van de grootste reactie en is overtuigd, dat, als de Amerikanen het onderspit hadden gedolven, het ook met de vrijheid in Engeland zelf gedaan zou zijn geweest. Geheel hetzelfde dus wat men ook thans aanschouwt. De vrijheden in Engeland zelf loopen het grootste gevaar en daarom is het voor de Engelschen zelf te hopen, dat de Boeren ten slotte zegevierend uit den strijd zullen treden."

Men zal toestemmen dat ook wij niet te sterk spraken. We keeren nu tot Washington terug.

* * *

Nadat in Massachusetts een leger was gevormd, en door een tweede congres te Philadelphia tot verdere toebereidselen voor den oorlog was besloten, werd tevens Washington benoemd tot opperbevelhebber van het Bondsleger.

Gelijk altijd wanneer hij meende dat zijn plicht hem riep, weigerde Washington ook ditmaal niet. Gaarne offerde hij rust en genoegen voor het algemeene welzijn. Zoo aanvaardde hij dan zijn hooge betrekking, die even ecr- als zorgvol was. Hij legde echter aanstonds de ernstige verklaring af:

"Ik voel mij niet opgewassen voor het bevelheberschap dat mij is toevertrouwd."

Doch aanvaardde Washington ook al zijn hoogen rang, beslist weigerde hij eenige betaling als bondsveldheer aan te nemen. 't Is waar, hij was rijk, zeer rijk, maar toch hoevelen die dat ook zijn, handelen anders dan hij. 't Eenige wat hij verlangde was, dat hem de uitgaven die hij noodzakelijk voor zichzelf doen moest vergoed werden. En ook daarbij ging hij zeer zuinig te werk. De rekening namelijk bestaat nog. Zij bedraagt:

Voor de acht oorlogsjaren niet meer dan 64.355 dollar, dat is gemiddeld ruim 8000 dollar of f 20.000 per jaar.

Alle vorderingen die Washington op de regeering had, maar waarvan hij de bewijzen niet meer kon geven, zijn op de rekening doorgeschrapt. Voorzeker een nauwgezetheid en eerlijkheid, die ten allen tijd en niet alleen in Amerika, haars gelijke gezocht heeft. 't Vormt een der schoonste bladzijden in Washingtons levensboek.

George Washington was een man van kort besluit. Zoodra hij de benoeming had aanvaard, maakte hij de noodige toebereidselen om te vertrekken naar het tooneel van den oorlog, Massachusetts, Boston. Een vriend die met hem zitting had in het congres van Philadelphia kwam hem bezoeken. Zij spraken een poos, en Washington sloot met de veelzeggende woorden:

"Plicht is het wachtwoord!"

Dat toonde hij.

Zoo groot was zijn plichtgevoel, dat hij zich niet eens den tijd gunde, eerst nog van het congres huiswaarts te gaan, naar Mount Vernon. De tijd drong: van afscheid nemen van de zijnen

zelfs kon geen sprake zijn. Hij aanvaardde zijn nieuwe betrekking: een grootsch en sterk militair geleide werd hem toegevoegd, en onder de toejuichingen des volks verliet hij de stad en trok noordwaarts. Er was reden te jubelen nu zulk een man de zonen der vrijheid aanvoerde.

Zijn eerste werk was een wapenschouwing te houden, en nieuwe moed bezielde de soldaten, toen zij uit den mond van een man als Washington hun dapperheid en trouw hoorden roemen. Wel was Engeland machtig en geducht, maar met zulk een aanvoerder achtte het jonge Amerika zich onoverwinnelijk, onweerstaanbaar.

Alleen de naam van Washington reeds had groote uitwerking. Geheele scharen van vrijwilligers kwamen, nu hij de leiding had, de gelederen sterken. Vooral waren een aanwinst de scherpschutters met nooit missend schot, uit Maryland, Virginia en Kentucky; de laatste waren bijna uitsluitend Duitschers van afkomst. Overal heerschte een opgeruimde stemming; men was vol vertrouwen, en van de eindelijke zegepraal gewis.

De aanleiding is, gelijk de verzoeking, groot, om vergelijkingen te maken tusschen Amerika's vrijheidsoorlog en dien van Zuid-Afrika. Men ziet het. Doch gaan we voort.

't Was goed dat Amerika een man bezat als Washington, die het leger met hoop en vertrouwen vervulde. Want overigens, hoe weinig kon dat leger toonen, 'twelk kans op winnen bood. Waar de reeds ervaren veldheer bij de wapenschouwing zijn blikken gaan liet, overal zag hij gebrek.

Erbarmelijk in de kleeren zagen de troepen er uit, die het eerste leger van het vrije Amerika vormden. Niemand had voor behoorlijke uitrusting kunnen zorgen; haveloos en vuil was de plunje. De meesten hadden geen behoorlijk schoeisel. De bewapening was geheel onvoldoende, daar velen op eigen gelegenheid zoo goed het ging ten strijde waren getogen. Van orde en krijgstuicht hadden de meesten nog zoo goed als geen begrip. Kortom, alleen een zoo krachtige geest als die van Washington kon zulk een onsamenhangende, slecht weerbare menigte bijeenhouden en tot groote daden instaatstellen.

Het sterkst deed zich, naast het gebrek aan krijgstuicht en oefening, dat aan krijgsvorraad voelen. Aan kruut en kogels mangelde het vaak. Eens zelfs stond het zoo geschapen, dat men nauwelijks buskruit genoeg had om aan elk soldaat negen patronen te kunnen uitdeelen. In zulke omstandigheden moest dan natuurlijk, al stond de kans ook schoon soms, van elk gevecht worden afgezien.

Ongelooflijke bezwaren had Washington te boven te komen, maar ongelooflijk was ook wat hij deed.

Allereerst begon hij de troepen te oefenen en wel zoo ijverig mogelijk: strenge krijgstuicht werd ingesteld en gehandhaafd. Telkens verwekte najver tusschen de mannen uit de verschillende staten des lands allerlei twisten. Washington kwam tusschenbeiden, en wist de oneenigheid weg te ruimen, den najver te doen zwichten

voor het gemeen belang. Hij liet kruit ver-
vaardigen, en als er niet genoeg was zond hij
kruisiers uit, die vijandelijken vervoersche-
pen het buskruit ontnamen. Ontbrak het aan geweren,
kanonnen of ander oorlogstuig, Washington wist
het te bemachtigen door koene strooptochten
in Canada, het onlangs door Engeland op de
Franschen veroverd gebied.

Ook voor nieuwe manschappen wist Washington
te zorgen, toen de diensttijd voor de meerderheid
zijner huurtroepen was afgelopen. Kortom, met
Gods hulp bracht hij het zoover dat geschieden
kon, wat geen mensch voor mogelijk had ge-
houden: Engeland moest voor zijn koloniën
bukken.

Dicht bij Boston lag een hoogte. Washington
trok er heen en bezette den heuvel met zijn
leger. Het dreigend gevaar ziende, deed de
Britsche bevelhebber al 't mogelijke om den
vijand uit zijn stelling te verdrijven, maar ver-
geefs. En den 17 Maart 1776 moesten de trotsche
Britten, 11.000 man sterk, Boston verlaten. De
„rebellensstad” was vrij.

't Bericht hiervan vloog als 't ware — al had
men toen nog geen telegraaf — door de kolonies:
Engeland had het veld moeten ruimen.

Onbeschrijflijk was de opgewondenheid, de
blijdschap in heel het land. Weldra wist men
ook in Europa wat geschied was en 't wekte
er verbazing, bewondering. Een gouden eere-
penning werd op last van het Amerikaansch
congres voor Washington geslagen.

Maar een feit van nog grooter beteekenis
volgde:

Den 4 Juli 1776 kondigde het Congres af: *de
onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van
Noord-Amerika.*

Een eigenaardige Kerstfeestviering.

Een der bakkerspatroons te Berlijn, welke,
jaren geleden, toen nog bakkersknecht, in de
Jongelingsvereeniging aldaar, tot het geloof in
Christus kwam, had zich na zijn vestiging als
Mr. bakker in handel en wandel als een oprecht
christen gekenmerkt en den zegen van dat leven
ook voor eigen hart ervaren.

In December j.l. verzond hij een uitnoodiging
van den volgenden inhoud:

„Hooggeëerde begunstigers!

't Kerstfeest, dat heerlijk, vreugdevol feest,
nadert. Mijn grootste vreugde en wensch is u
allen onder den lichtenden kerstboom vereenigd
te zien, om op die plaats niet alleen mijn dank
uit te spreken voor tot hertoe bewezen gunsten,
maar om ook u, mijn klanten, een lieflijken en
zegenrijken avond te bereiden.

„Ik verwacht derhalve mijne geëerde be-
gunstigers

bij de, Zondag den 29 Dec. 1901, 's avonds
6 uur, plaats hebbende

Kerstfeestviering

in de groote zaal v/h koffiehuis

„Tot deze feestviering hebben bereids twee
zangkoren hunne medewerking toegezegd.

De vergadering zal door den patroon worden
geopend en een toespraak door den meesterknecht
worden gehouden, terwijl voorts zang, voordrach-
ten en verscheidenheden door de winkeljuffrouw,
gezellen, leerlingen en rondbrengsters gegeven
zullen worden. In de pauze wordt voor thee en
goede koek gezorgd.

„Toegangskaarten, geldig voor volwassenen tot
geheel vrije deelneming worden in mijn winkel
aan mijn geëerde klanten uitgereikt. Getal
onbeperkt.

„Daar dit feest uitsluitend voor volwassenen
is, verzoek ik vriendelijk voor deze gelegenheid
geen kinderen onder 13 jaren mede te brengen;
anders betalen de kinderen beneden 13 jaren
20 penning voor de toegangkaart welke aan
den ingang af te geven is.

„In de verwachting mijn waarde begunstigers
een aangenamen avond te kunnen bereiden,
verblijf ik,

Hoogachtend,

Uw dn.,

N. N.

Mr. bakker”.

Deze bijeenkomst vond 29 Dec. j.l. plaats,
nadat de uitnoodigingen in den winkel en bij
't rondbrengen aan de klanten uitgereikt waren
geworden. Ongeveer 500 gasten verschenen, wat
zowat $\frac{2}{3}$ van het aantal klanten mag genoemd.

Daar bedoelde bakkerij in 't Oosten der stad,
dus in 't arbeiderskwartier, gelegen is, zoo waren
een groot deel der bezoekers uit kringen, die
anders zelden Gods Woord hooren.

Het feest begon met koorgezang, daarna hield
de baas voor zijn gasten een toespraak, die een
klaar getuigenis voor den Heer Jezus inhield.
Nu volgde een woord van een leerling en twee
kerstgedichten door de winkeljuffrouw en een
andere vrouw, die reeds dertien jaar lang brood
rondbrengt.

Gedurende de pauze, in welke thee en koek
gratis verstrekt werden, werden kerstfeest-
liederen gehoord, koor, kwartet en solozang,
ten deele uitgevoerd door het bakkerszangkoor
der vereeniging.

Tenslotte hield de opzichter der bakkerij een
godsdiensstige toespraak. Het geheel verliep
rustig en zeer stichtelijk, zoodat gewis menige
ziel een zegen voor de eeuwigheid meegenomen
heeft. De koeken waren op bordpapieren borden
gelegd en deze hadden tot inschrift:

Als gij het brood des bakkers eet
Vergeet dan niet dat Jezus Christus
Dat ware brood des levens is. ¹⁾

Daaronder stond het adres des bakkers. Deze
borden vonden grooten bijval en zijn dan ook,
zonder daartoe aangezocht te zijn, bijna door
allen meegenomen; ja zelfs daarna kwamen nog
klanten en vroegen om zulke borden voor hun
buurlui. Wie weet wat zegen er op die wijs

¹⁾ In het Duitsch rijmt dit.

nog van kan uitgaan. Andere zichtbare bewijzen van erkentelijkheid bestonden hierin, dat vele klanten voor 't feest, hun bereid, kwamen bedanken; ook zijn vele sedert dien tijd vrouwelijker geworden en vangen in den winkel aan te spreken over God en christelijk leven. Natuurlijk ontbrak het ook niet aan spot en hoon zoowel door woord als door geschrift. Ook verlieten sommigen den bakker en had deze zelfs niet geringe schade daar 5 zijner beste klanten van toen af niet meer kochten. Doch wat gebeurt? Eenige dagen later moest een bakker in zijn nabijheid zijn winkel sluiten, en in de plaats van de 5 die heengegaan waren verkreeg onze bakker 25 nieuwe klanten.

De Godzaligheid is tot alle dingen nut. Zij heeft de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens en de Heiland zegt: „Wie Mij belijdt voor de menschen, dien zal Ik ook belijden voor Mijn Vader die in de hemelen is.

God schenke veel zulke „zendingsposten”, niet enkel bij bakkers, maar in de onderscheiden beroepen, opdat blijke:

Het koninkrijk der hemelen is gelijk een zuurdeesem, hetwelk een vrouw nam, en verborg in drie maten meels, totdat het geheel gezuurd was. Matth. 13 : 33.

GETROEFD.

Eens kreeg de beroemde schilder Hogarth van een zeer rijken en gierigen Lord de opdracht het voorportaal van zijn landgoed met een schilderij te versieren, den doortocht der kinderen Israels door de Roode Zee voorstellend.

De kunstenaar was bereid het te doen, maar vorderde voor zijn arbeid een belooning van 100 guinjes.

„Ho, ho vriend”, riep de oude edelman bits, „meent gij dat ik mijn geld zoo maar op straat vind? Geenszins; — 20 guinjes zijn genoeg voor uw gepenseel”.

Hogarth glimlachte en zei daarna langzaam: „Nu goed, Mylord. Betaal mij die som dadelijk uit. Ik kan het geld gebruiken en ge zult zien; morgen vroeg reeds begin ik”.

Zoo geschiedde. Den volgenden morgen toen de Lord nog sliep, verscheen Hogarth vergezeld door een arbeider, welke een grooten emmer roode verf droeg en begon dadelijk den muur er mee te beschilderen.

Kort daarop kwam de Lord eens kijken en toen hij de geheel bloedroode muurvlakte zag, begon hij met van toorn trillende stem:

„Wat moet dat beduiden, Mr. Hogarth, is dat de schilderij welke ik bij u bestelde?”

„Welzeker Mylord, het is de Roode Zee. Farao en zijn heir zijn verdronken; de kinderen Israels hebben gelukkig den anderen oever bereikt. Zie maar, daar in den hoek kunt ge nog den laatsten voet zien. Wat men hier op den muur ziet is de blik op de Roode Zee.”

Toen maakte Hogarth een buiging en liet den verblufften Lord alleen staan.

EEN PRACTISCHE LES.

We zetten voor ditmaal eens bij het bespreken een punt, om het oog te richten op de practische toepassing van een en ander, overtuigd dat deze evenveel waardij heeft als de theorie.

Eenige jaren geleden maakten we kennis met het volgende lied:

Liefste Heiland, Uw genade
Is veel grooter dan men denkt,
Als Gij zondaars komt te stade,
Uw verdienste en gunst hun schenkt.

'k Heb beklemd ontelbre reizen
Naar den rechten grond gehaakt,
Maar geen mensch wist me aan te wijzen
Wie de zondaars zalig maakt.

Onverwacht kreeg ik te hooren:
Jezus Christus is de man,
Dat trof zoo mijn hart en ooren
Dat ik 't niet beschrijven kan.

Hem die overdekt met wonden
Zich reeds als verloren acht,
En nog worstelt met de zonden,
Wordt het losgeld toegebracht.

Ja, genade voor genade
Stroomde op mij uit Jezus' hart;
Jezus' bloed kwam mij te stade;
Dat was 't einde van de smart.

We hebben dit versje aan ettelijke menschen laten lezen.

Nr. 1 zei: „het is heel lief”,

nr. 2 „daar zit heel wat in”.

nr. 3 „'t Is goed bedoeld maar juist niet mooi.”

nr. 4 „Ik weet het niet: maar 't bevalt me niet.”

Ook was er tenslotte iemand die zei:

„Wie zoo dicht moest maar liever altijd proza schrijven.”

* * *

Laten we nu, met het oog op hetgeen we vroeger behandeld hebben, dit versje eens beschouwen, en zien welk oordeel dient geveld.

De bedoeling er van is ongeveer te zeggen:

Des Heilands genade is onuitsprekelijk groot; dat blijkt in de verlossing des zondaars. Zulk een wordt sprekend ingevoerd. Hij heeft lang naar een Zaligmaker gezocht, maar vergeefs. Eindelijk hoort hij van Christus. Dit treft hem. Hij ervaart nu hoe Christus het losgeld voor hem, ellendige, heeft betaald; hij ontvangt genade en vindt vrede in Christus' bloed.

Herinneren we ons wel, dan is de spreker hier een bekeerde *heiden*.

In de voorstelling hier gegeven ligt op zichzelf niets onjuists. Wel gaat het zelden zoo. Maar het komt toch meermalen voor.

Doch zien we nu, of ook de wijze waarop het meegegeeld wordt is goed te keuren.

In regel 1 vinden we:

„Liefste Heiland.”

In onze taal kan een overtreffende trap als „liefste” dan alleen gebruikt worden, als een vergelijking mogelijk is. De „armste”, de „grootste” beduidt altijd een uit de armen, de grooten. Doch daar er maar één Heiland is, kan men onmogelijk van een *liefsten* spreken.

(De eenige uitzondering die we ten dezen in onze taal kennen, geldt het woord „beste”. Men zegt „beste vriend” en meent dan „goede vriend” zonder te willen zeggen: gij zijt beter dan andere.)

In regel 3 wordt gezegd dat:

Christus zondaars „te stade komt.”

Wat beduidt „te stade komen?”

't Antwoord is „van dienst zijn, als hulpmiddel; bruikbaar wezen, nuttig zijn” b.v.:

„Zijn hulp kwam mij zeer te stade.

„Dit voorschot zou mij bijzonder te stade komen.”

Doch nu voelt ook ieder, hoe dan de uitdrukking in regel 3 *veel te zwak* is, en het *volkomen, algemeenzaam* werk van den Heiland maakt tot zoo iets als een hulpmiddel, een steun.

Maar zou de dichter dat dan bedoeld hebben?

Och neen. Maar hij zat met een rijmwoord.

Het versje is blijkbaar uit het Duitsch, zeer gebrekkig vertaald. In het oorspronkelijke zal op „Gnade” b.v. „Pfade” gerijmd hebben, en dat ging in onze taal niet.

Ook het „Liefste” is Duitsch „Liebster Heiland” kan men in die taal heel goed zeggen, wijl daar de overtreffende trap ook een hoogereren graad aanduidt zonder vergelijking. „Der armste” is = de *armste*, en ook de *zeer arme*.

In het tweede vers lezen we dat de spreker „ontelbre reizen heeft gehaakt naar den rechten grond.”

Nu is min duidelijk wat hier met dat laatste bedoeld wordt. Is het de rechte grond (weer Duitsch voor „waren” grond) om *in te planten* of om *op te bouwen*? Wondelijk is het te lozen, dat iemand naar een grond *haakt*; naar het *vinden* er van, dat zou gaan.

Ook is onduidelijk hoe „Maar” te pas komt in regel 3. De lezer moet vatten, dat de „rechte grond” is Hij die zondaars zalig maakt. Maar het staat er niet.

In het derde vers lezen we:

„Dat trof zoo mijn hart en oren.”

Dat nu is min of meer belachelijk. Als het mijn hart treft, *moet* het, wijl het *gehoord* is, *eerst mijn ooren* treffen. En toch staan hier de ooren achteraan!

Zou de dichter (?) nooit van Bunyans „Oorpoort” gelozen hebben?

Het vierde vers schetst den zondaar als een strijder met de zonde. Vele wonden heeft die strijder ontvangen; hij acht zich verloren. Maar....

Nu komt er, zoudt ge verwachten, een helper, een die, sterker dan de vijand, dezen verdrijft en den gewonde redt

O neen, er wordt een „losgeld toegebracht.”

Maar een losgeld komt te pas om iemand vrij te koopen. De bedoeling kan onmogelijk zijn, dat aan de zonde een losgeld wordt betaald, opdat zij haar aanvallen stake. Maar dan heeft „losgeld” hier ook geen zin. Want de man is niet voorgesteld als slaaf of gevangene, maar als strijder.

Even zonderling is:

„toegebracht”,

„toebrenge” wil zeggen „tot iets of iemand brengen”. Het losgeld wordt dus den bijna bezweken strijder, den zondaar, gebracht. Wat moet hij er mee doen? Waar moet hij, half-doode, er mee heen?

In het laatste vers ontmoeten we weer het ongepaste „te stade”, om dezelfde reden zeker als boven.

Men kan boven zulk een vers, dat ook niet uitmunt door fraaie zegswijze, wel schrijven: Goed bedoeld, maar ongelukkig uitgevoerd.

* *

En dat geldt van meer in dicht en on dicht, ook, we zelden haast vooral, op stichtelijk gebied. Als het maar vroom en innig is, „tot eer des Heeren”, is men voor 't overige al spoedig te vreden. Men moet immers zoo nauw niet zien. 't Doet toch nut!

O ja, maar men kan ook wel heel valsch zingen, en toch tot eer des Heeren. Moeten we daarom 't valsch zingen maar laten begaan als het te beteren valt?

Toch moeten we billijk zijn.

Er is onloochenbaar op het gebied van wat men het „stichtelijke”, ook wel het „christelijke” noemt vrij wat, dat de toets van gezonde taal, behoorlijken stijl, om van letterkundige waardij te zwijgen, niet kan doorstaan.

Men verbeelde zich echter niet, dat het, gelijk sommigen schijnen te meenen, op niet-christelijk gebied zooveel beter is. Eveneens daar wordt ook veel „mooi” gevonden, dat het alles behalve is.

MOZAÏEK.

Met bonte steenen is bevoerd
't Pad dat tot onderscheiding voert;
En lof bij menschen:
Met steen van zelfverloochening
Zich teekenend in wisseling
Met dien van arbeid.
Bei begrenzen
De steenen van geduld en moed,
Ach, ook van tranen soms en bloed.

* *

Het is een pad, dat honderd gaan.
Waarvan geen tien er zeker staan,
Geen vijf ooit 't eind zien van de baan.

LEESTAFEL.

De gelijkenissen onzes Heeren, door J. A. Wormser. Høveker & Wormser, Amsterdam

Dit boek begint met een zeer lezenswaard woord over het *doel* der gelijkenissen.

Dit woord handelt eerst over het spreken in gelijkenissen. Dan over de groepen hoorders. Er zijn drie groepen:

de schare,
de Farizeën enz.,
de twaalven.

Enkele zijn meermalen gebruikt met verschillend doel, sommige behoren bijeen.

De gelijkenissen dienen beschouwd in hun verband. Verkeerd is slechts op „het derde der vergelijking” te letten; ’t andere te verwaarloozen.

De gelijkenissen worden voorts naar de klassen bovenvermeld geplaatst. Deze voorrede is, als gezegd, zeer leerrijk.

Dan volgt de behandeling in 28 hoofdstukken waarin o.a. de zooveel besprokene voorkomen van „de onrechtvaardige rentmeester”, „de gast zonder bruiloftskleed”, „de arbeiders in den wijngaard”, „de onrechtvaardige rechter”, „de wijze en de dwaze maagden”.

We moeten er van afzien op de behandeling der gelijkenissen elk in het bijzonder in te gaan, eenvoudig wijl dat veel meer plaats zou vereischen dan hier beschikbaar is.

Maar wel durven we zeggen dat de wijze van behandeling hier gevolgd ons uitnemend voorkomt zoo men bedoelt de gelijkenissen *algemeen* verstaanbaar en *duidelijk* te maken. Of hier een geleerd onderzoeker, een bestudeerd schriftgeleerde, aan ’t woord is, valt uit het boek niet rechtstreeks op te maken; het is niet „wetenschappelijk”. Maar als ge let op de uitkomst en op hetgeen de schrijver levert, dan moet ge erkennen dat zijn wijze van behandelen, wat er dan ook aan zij voorafgegaan, recht op het doel afgaat en er toe leidt ook. En we gelooven dat verreweg de meeste menschen *hiermee* het meest gebaat zijn.

De schrijver heeft bedoeld uitkomsten van onderzoek en nadenken te geven, en daarin is hij volkomen geslaagd. Zoo zelfs dat de man van studie en wetenschap dat boek kan en zal gebruiken.

Voor den betoogtrant hebben we allen lof. Die is streng logisch, bondig. Min „dierbaar” dan gezond stichtelijk in zijn uitlegging en toepassing is de schrijver; over ’t geheel zaakrijk, geen woord te veel gebruiken. Dit is nu wel niet naar aller Nederlanderen smaak en zede, maar o. i. is het toch zeer te loven. De lezer wordt echter tot denken gedwongen, ook soms in het zinsverband, misschien een enkele maal wat sterk. Maar we hebben niet veel stichtelijke leerstof, die veel van de hersens vergt, althans niet op een gebied als het hier beschredene. En het denken loont van dit boek.

De typen, beelden en gelijkenissen der Schrift te duiden is een hoogst moeilijk, haast zeiden we nog altijd niet volbracht werk. En wie nu „Het laatste Bijbelboek” en „De heerlijkheid der

nieuwe bedeeeling” van den heer Wormser kent, zal toestemmen dat hij boven de meesten staat, die zich tot verklaringen der dingen boven vermeld, gewaagd hebben. Ook dit boek draagt er de bewijzen van.

Een niet gemakkelijke taak had de schrijver, ook wegens de bijzondere eischen die hij zich stelde. We gelooven dat hij iets blijvends leverde, iets van hooge waardij voor jong en oud. Moge het nu ook gewaardeerd worden.

Het boek ziet er net uit, is fraai gedrukt en telt ruim 300 bl.

Een eenig mooi boekske.

We hebben ons in den laatsten tijd wel eens afgevraagd of er niet wat te veel over Zuid-Afrika in ’t licht verscheen. Mocht dat al zoo zijn, dan behoort daaronder zeker niet het *ALBUM met afbeeldingen en bijschriften*, betreffende

DE BOEREN OP ST. HELENA.

’t Is aangeboden door de „Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Vereeniging” en verscheen bij de uitgevers van *Excelsior*.

Dit album geeft een 40 platen, waarvan vele tevens portretten vertoonen, en vooraan een fraai portret van Cronjé, den held. Men ziet in deze platen St. Helena als ’t ware voor zich: het dorp, de huizen, de boerenkampen, de Boeren zelf, hun voornaamste mannen; verder wegen, bergen, Napoleons graf enz.

Bij elke plaat behoort een bijschrift van S. J. E., dat soms wat uitvoeriger had kunnen zijn. Dat die bijschriften, in dicht en ondicht, telkens opkomen voor de Boeren en tegen Engeland is begrijpelijk en goed. Plaat en bijschrift vormen telkens een mooi geheel.

Dat doet ook heel het boekske, dat in handig formaat met een fraaien omslag aantrekkelijk er uitziet en toch volstrekt niet prijzig is: ’t kost mooi gebonden slechts 90 cts.

We kunnen ieder aanraden die er voor te besteden. Men krijgt goede waar voor zijn geld, iets fraais, treffends, blijvends. Daarbij is de opbrengst voor de slachtoffers in de „moordkampen”. De titel van het album is: *De Boeren op St. Helena*.

VRAGENBUS.

Mag ik, dank zeggende voor de gegeven inlichtingen, nog eens vragen naar opheldering over de volgende uitdrukkingen:

„haar op de tanden hebben”
„hou en trouw”
„bleu”
„rinkelrooien”
„kraakporselein”

„haar op de tanden.”

Deze uitdrukking wordt vaak beschouwd als beteekenend: iemand die een knevel draagt, die eenorsch voorkomen heeft, die niet makkelijk is.

De ware beteekenis is echter een andere:
„haar” is hier niet datgene wat hoofd en lippen bedekken kan, maar beduidt twistgierigheid, nijd. 't Is hetzelfde als het Duitsche *Hader*, maar in korter vorm, gelijk:

Segel = zeil.

Pegel = peil.

Futter = voer enz.

In Breeroo (17de eeuw) komt nog het woord *hadderen* voor, d. i. twisten, krakeelen.

„haar op de tanden hebben” is dus twistziek zijn, zijn mond in den twist wel kunnen roeren.

„hou en trouw”

Het woord „hou” komt van een grondwoord, dat in het Oude Duitsch luidde *Hold*, en beduidt *afhankelijk, genegen*. In 't Duitsch heeft men nog *Huld* voor genegenheid, en is *hold* = *vriendelijk*.

„Hou en trouw” beloven, wil dus zeggen beloven iemand aan te hangen en trouw te blijven.

„bleu”.

Dat eu en o omwisselen is niet vreemd, ook niet in onze taal. Zoo b. v.:

logen — leugen

volen — veulen

nose — neus

schoon — schön

sporen — speuren enz.,

bleu = bloo, verkorting van bloede. Al eeuwen geleden was bleu in de spreek- ja zelfs in de schrijftaal in gebruik.

„rinkelrooien”.

Dit woord komt weinig voor.

We herinneren ons het in Martinet gevonden te hebben. Het bestaat uit twee deelen *rinkel* en *rooien*.

Dit *rinkel* van „rinkelen” beduidt geweld maken, rondloopen met instrumenten die veel leven maken, als trommels, rommelpotten enz.

Rooien is gemaakt van *rooden*, net als *scheien* van *scheiden*. „Rooden” op zijn beurt komt van het Fransche *rôder* d. i. rondzwerven. 't Geheele woord beduidt dus: tierend en geraasmakend rondzwerven vooral bij nacht, als wanneer de liefhebbers hun vermaak gewoonlijk najagen.

„kraakporselein”.

De verklaring dat dit zoo heet, wijl porselein spoedig breekt of kraakt, houd ik niet voor juist. Men kon dan evengoed ook kraakglas zeggen, en bovendien kan men van steenen voorwerpen kwalijk zeggen, dat ze „kraken”.

M. i. is de beteekenis heel anders. Een „kraak” is de verbasterde naam van een vaartuig, dat de Franschen *carrague* noemden, een vrij groot oorlogsschip of dergelijk vaartuig. Nu kwam oorspronkelijk het porselein uit Oost-Azië, voor een deel in Spaansche schepen of kraken, en heette daarnaar kraakporselein. Eerst toen men 't woord niet meer begreep, paste men dat „kraak” op het breekbare van het porselein toe.

UIT HET LEVEN.

* * * *De krijgsgevangenen op St. Helena.*

Iemand die met generaal Cronjé de reis naar St. Helena maakte verhaalde mij het volgende:

Cronjé leed aan kiespijn en besloot den dokter te verzoeken den kwelgeest uit zijn mond te verwijderen. Nauwelijks had de scheepsdokter de operatie verricht of eenige matrozen en een paar Tommies stormden op hem aan om hem de kies af te nemen. Maar de dokter hield vast. De uitspraak bleef in hoogste ressort bij den eigenaar, die het corpus delicti lachende aan den dokter toewees.

Vooraf in het begin werden de krijgsgevangenen zeer streng bewaakt.

Zelfs kon de heer Keijzer, Cronjé's secretaris, niet een raam opschuiven van hun woning die op een afstand van eenige uren gaans van de gevangenenkampen verwijderd lag, of het „Who goes there?” „Wie gaat daar?” van de schildwacht bulderde hem tegemoet.

Thans hebben ze eenige meerdere vrijheid. Cronjé en zijn echtgenoot worden toegestaan van tijd tot tijd de godsdienstoefening bij te wonen, wat hem aan een rijtuig twee pond (f 24.—) de rit kost.

Om de kampen staan op geregelde afstanden de huisjes der schildwachten. Op bepaalde tijden worden de gevangenen opgeschrikt door hun luid geroep dat rond het kamp gaat, eerst dichtbij heel luid, dan wegstervend en tenslotte weer aanzwellend, van „Number one all's well!” „Number eightteem all's well!” De controle is streng.

CORRESPONDENTIE.

W. Z. G. te O.: Ter vergelijking te raadplegen zijn de volgende vertalingen des Bijbels:

De Statenoverzetting.

De Luthersche overzetting.

De zoogenaamde „Synodale”.

De onlangs verschenen vertaling van dr. Oordt c.s.

Die van Vissering.

„ „ Hamelsveld.

„ „ v. d. Palm.

N. T. van Dr. Vos.

Voorts de Roomsche overzetting die slecht is, en een, naar we meenen, zeer goede vertaling door de rabbijnen uitgegeven. (O. Testament).

In 't Fransch heeft men

de vertaling van Osterveld,

„ „ „ Martin,

de nieuwe van Ségond.

Uitstekend vertaald zijn ook door Lasserre (Roomsche) de vier Evangelien.

In 't Engelsch

de oude vertaling en de herziene.

Ook in Duitschland heeft men, naar we meenen, een herziene vertaling.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

VII.

De groote overwinning door Saul op Nahas, den Ammoniet, behaald gaf Samuel aanleiding om het volk samen te roepen naar Gilgal, ten einde aldaar in plechtige volksvergadering „het koninkrijk te vernieuwen”. Dat Saul boven alle verwachting geslaagd was in de poging om eenheid in de stammen Israels te brengen en hen te leeren gezamenlijk de vijanden die elk hunner had te weerstaan, was van groote beteekenis. Maar de maatregel moest getroffen worden, waardoor voorkomen werd dat zoo iets telkens als er gevaar dreigde moest plaats grijpen. Een koning die enkel als de nood aan den man kwam als zoodanig optrad en overigens als gewone heereboer leefde, zou slechts half werk verrichten. De nieuwe toestand waarin Israel gekomen was, moest zich ontplooien en vaste vormen verkrijgen.

We lezen dan ook dat al het volk naar Gilgal ging, en Saul aldaar „voor het aangezicht des Heeren koning maakte”; dat zij daar een plechtig offerfeest hielden en zich tezamen gansch zeer verheugden. Evenwel — de wortel waaruit de begeerte des volks naar een koning ontsproten was, was en bleef verkeerd. En daarom werd aan deze feestviering bijzondere beteekenis gegeven door het optreden van Samuel, als profeet in den naam des Heeren Heeren. Samuel sprak daar zijn afscheidswoord als richter. „Ik heb naar uwe stem gehoord in alles wat gij van

mij begeerd hebt en een koning over u gezet. En nu, zie, daar trekt de koning voor uw aangezicht henen! Ik ben oud en grijs geworden en mijne zonen zijn bij ulieden, dat is niets onderscheidt hen van u, ze zijn gewone burgers en ontleenen aan de hooge positie die ik bekleedde geenerlei voorrechten. Getuig verder tegen mij, heb ik ooit van iemand uwer eenig geschenk genomen? ooit het recht onderdrukt?

Eenstemmig was de lofspraak des volks: „Nooit”.

Op Samuels herhaalde vraag of eenige beschuldiging tegen hem kon ingebracht worden, weerklonk herhaalde algemeene ontkenning.

Zoo was dus duidelijk — al had het gedrag van Samuels zonen ook mede aanleiding gegeven tot de begeerte des volks naar verandering van regeeringsvorm — dat Jehovah's woord tot Samuel waarheid was: Ze hebben niet u — maar mij — verworpen. En toen dit volmondig door al het volk onwillekeurig erkend was, begon Samuel zijn eigenlijke toespraak. Kort en duidelijk gaf hij een overzicht van de geschiedenis des volks van af Jakobs komst in Egypte tot op Sauls eerste wapenfeit, en eindigde met de woorden: „En nu, ziedaar de koning dien gij verkoren hebt, dien gij begeerd hebt; en zie, de Heere heeft een koning over ulieden gesteld.

Zoo gij den Heere vrezen en hem dienen en naar zijne stem hooren zult, en den mond des Heeren niet wederspanning zult zijn, zoo zult gij lieden, zoowel gij als de koning die over u regeeren zal, achter den Heere uwen God zijn; doch zoo gij naar de stem des Heeren niet zult

hooren, maar den mond des Heeren weder-spanning zult zijn, zoo zal de hand des Heeren tegen u zijn als tegen uwe vaders.

Ook nu, stelt u, en ziet die groote zaak die de Heere voor uwe oogen doen zal.

Is het niet vandaag de tarweoogst? Ik zal tot den Heere roepen, en hij zal donder en regen geven; zoo weet dan en ziet dat uw kwaad groot is dat gij voor de oogen des Heeren gedaan hebt, dat gij een koning voor u begerd hebt."

't Geen Samuel tot een teeken van Jehova's ongenoegen gevraagd had, geschiedde; een donderbui vernielde den tarweoogst. Het teeken bracht het volk tot volledig inzicht van het kwaad dat achter de schijnbaar natuurlijke en schuldelooze vraag om een koning zich had verscholen. Maar op de belijdenis en op het berouw volgde de vergeving. Het kwade had God ten goede gekeerd.

Ook door de zonden des menschen volvoert hij zijn raadsbesluit. Samuels mond, die het oordeel aangekondigd en afgebeden had, mocht ook de verzekering van de vergeving mededeelen en — als 't ware — in 's Heeren naam den nieuwe toestand wettigen en heiligen. Hij sprak tot het volk: „Vreest niet, gij hebt al dit kwaad gedaan; doch wijkt niet van achter den Heere af, maar dient den Heere met uw gansche hart. En wijkt niet af; want gij zoudt de ijdelheden navolgen, die niet baten noch verlossen, wat zij zijn ijdelheden.

Want de Heere zal zijn volk niet verlaten om zijns grooten naams wil, dewijl het den Heere behaagd heeft ulieden zich tot een volk te maken.

Wat ook mij aangaat, het zij verre van mij dat ik tegen den Heere zoude zondigen, dat ik zoude aflaten voor ulieden te bidden; maar ik zal u den goeden en rechten weg leeren.

Vreest slechts den Heere, en dient hem trouw met uw gansche hart; want ziet hoe groote dingen hij aan ulieden gedaan heeft.

Maar indien gij voortaan kwaad doet, zoo zult gijlieden alsook uw koning omkomen."

Deze volksvergadering had, zooals te verwachten was, groote en blijvende gevolgen. Een strijd als met Nahas was slechts een voorbijgaand iets. De eigenlijke erfvijand van Israel was de republiek der Filistijnen. Filistea, de strook lands ten westen door de Middellandsche zee en ten oosten door het grondgebied van Juda begrensd, was een deel van het land dat aan Israel beloofd was. Maar nooit was het volk er in geslaagd deze machtige vereeniging van Kanaanietische stammen merkbaar afbreuk te doen, veel minder haar ten onder te brengen. Zelfs stond het meermalen zóo dat de vrees moest opkomen of niet eindelijk de Filistijnen Israel voor goed zouden onderwerpen. Toen Saul aan de regeering kwam waren de Filistijnen nog in het hart van het land genesteld en geen banger tijdperk kon het volk bereiken dan deze: „Wij zijn bij de Filistijnen stinkende geworden." Dezen zaten in het Heilige Land ongeveer zooals de Engelschen thans in de Zuid Afrikaansche Republiek.

Wat viel Saul nu te doen? Hij was begonnen

met een soort van staand leger te vormen; maar alleen uit vrijwilligers. Die toestand moest verbeterd worden. En derhalve verkoos Saul drie duizend man, zeker van de beste. Dit legertje deelde hij in twee groepen. Twee duizend man bleven bij hem te Michmas en duizend plaatste hij onder opperbevel van zijn zoon Jonathan te Gibeon Benjamins. Jonathan moet nog betrekkelijk zeer jong geweest zijn; zeker beneden twintig jaren. Dat mag ons niet zoo vreemd voorkomen; de hardende levenswijze, de halfbeschaaftde toestand; de groote waarde die gehecht werd aan lichamelijke oefening als het voornaamste deel der opvoeding, maakte de jongens veel vroeger volwassen dan in onze maatschappij mogelijk of denkbaar is. Ziet men niet hetzelfde b.v. in de middeleeuwen? Witte van Haemstede die bij Haarlem de Vlamingen versloeg, en toen verscheidene dagen en nachten achtereen in 't harnas bleef, was zeventien jaren oud!

De jonge Jonathan, dien de geheele geschiedenis ons als een grootsch, edelmoedig, werkzaam karakter doet kennen, begreep dat hij niet voor niets de post bekleedde, welke gelijk stond met die van divisie-generaal. Met zijn duizend man ging hij onverwacht heen en sloeg de Filistijnsche bezetting te Gaba. Een belangrijk strategisch punt viel daardoor plotseling in handen der Israëlieten. 't Was het begin van den grooten bevrijdingsoorlog, die de roem van Sauls koningschap en tegelijk zijn eigen val zou zijn. Dat Jonathans wapenfeit de grootste gevolgen kon en moest hebben begrepen Saul en de Filistijnen beiden. Saul was er de man niet naar om Jonathans daad ook maar in de verte af te keuren. Onmiddellijk liet hij door het gansche land alle strijdbare mannen samenroepen. Dat liep echter gansch anders dan toen de strijd tegen Nahas moest aangebonden worden. Tegen den Ammoniet hadden de Filistijnen aan Israel vrij spel gelaten. Beide belangen waren daar één. Maar tegen de Filistijnen dorst het volk blijkbaar niet opkomen. Daarentegen verzamelden de Filistijnen al hun macht. „Dertig duizend strijdwagens, zes duizend ruiters, en volk (voetvolk) in menigte als zand der zee"; zoo wordt ons het leger der Filistijnen geschilderd. Men gevoelde aan beide zijden: deze strijd was beslissend. Het leger der Filistijnen trok op; de eene helft naar Michmas om Saul te staan, en de andere helft naar Bethaven. Waar zij doortrokken verbergden zich al de inwoners in de spelonken, de doornbossen, de vestingen (de rotsen en rotspartijen die natuurlijke vestingen vormden) en in de putten. Het ontmoeten van den overmachtigen vijand was dan ook een zekere dood: En de Hebreuwsche krijgslieden? Ze trokken terug in het land van Gilead. Saul te Gilgal zag hen tot zich komen, maar helaas een „bevende hoop", geen moedig en opgewekt leger!

Zeven dagen bleef Saul te Gilgal, schijnbaar werkeloos, maar eigenlijk in afwachting van Jehovahs hulp. Immers het was „de tijd dien Samuel bestemd had". Niet toen had Samuel een bode gezonden, zeggende: „Wacht zeven dagen! maar bij den aanvang van Sauls regeering

had Samuel hem in naam des Heeren gezegd zeven dagen te wachten tot de profeet van Jehovah zou komen om aan het volk de hoogere strijdvaardigheid te geven, die voor het volk des Heeren onmisbaar was en in rechtstreeksch verband stond met zijn eigenaardig karakter als *volk des Heeren*. Niet zonder groote symbolische beteekenis werd daarvoor de tijd van *zeven* dagen aangegeven. De eigenaardige positie van den oosterschen, absoluten monarch brengt vóór alles de verzoeking voor hem mede om zich voor een halfgod te houden, ja eindelijk zich in plaats van God te wanen. Streng en principieel had God dat afgesneden door naast de staatkundige macht des konings den profeet en den priester te plaatsen. De staat voor den vorst, de kerk voor den priester, maar boven die beiden de ambtelooze, rechtstreeks van Jehovah gezonden, profeet, die bolwerk was zoowel tegen tirannie als tegen gewetensdwang. *Zeven* dagen wachten op den profeet is betooning van *volkomen* vertrouwen op den almachtigen God, die Israels eigenlijke koning was en bleef.

Maar voor die proef bezweek Saul. En ook het volk verstond er niets van. Toen de zevende dag was aangebroken en Samuel nog niet verscheen, versmolt het leger; „het volk verstrooide zich van hem.” Dat was voor den koning te veel. De volle verzekerdheid des geloofs had hij niet. In den diepsten grond zijns harten steunde hij op zijn leger, en niet op den Heere der heirscharen, die de verlossing Israels is. Vertoefde de priesterprofeet, wien alleen het toekomt in dezen nood den volke voor te gaan in het brengen van het brandoffer, dan zal Saul niet zonder aanroeping van den naam des Heeren ten strijde trekken, maar zelf als priester optreden. „Brengt tot mij herwaarts een brandoffer en dankofferen!” En hij offerde het brandoffer.

Nu *had* het volk in den slechten zin des woords de begeerte zijns harten: een koning als al de volken rondom ons!” Een koning, die alles in allen was. Wat onderscheidde Saul en zijn volk nu nog van de heidenen? De koning was priester geworden. De kanaanietische Melchizedek kon *type* van Jezus Christus zijn; de Israelietische Saul werd zijn *carricatuur*. Natuurlijk zag Saul daar niets van. En ook het woord dat Samuel naar aanleiding van dit beslissend feit tot hem richtte, werd door den man die het bracht niet doorzien. Maar 't ligt in dat woord. Wat Samuel tot Saul zeide, zag in de eerste plaats op David, maar 't was profetie van de hoogste strekking. 't Omvalte David en zijn geheele geslacht; ook Davids zoon die tevens zijn Heer is. Als ik een eikel in de hand heb, zonder te weten dat daar een eik uit groeien kan en ook groeien zal als hij maar geplant wordt, dan verandert mijn onkunde aan de natuur van dien eikel niets. Zoo was het met de zonde van Saul. Vraag duizenden geloovigen waarom Saul zoo vreeselijke bestraffing van Samuel verdiend had, en ze zullen het niet kunnen zeggen, evenmin als hij het doorzag. Maar daardoor wordt de daad niet minder gewichtig en daardoor wijzigen zich de gevolgen niet. Neen, niet omdat Saul den koning van Amalek verschoonde; niet omdat hij David

vervolgde; niet omdat hij eindelijk zelfmoord pleegde, is hij verworpen; maar omdat hij toen te Gilgal als priester optrad en daardoor zich en zijn volk met de heidenen op één lijn plaatste; zichzelf in de plaats van God stelde. Al die andere, schijnbaar veel grotere, zonden, waren gevolgen van déze overtreding.

Nauwelijks had Saul zijn brandoffer geëindigd of Samuel verscheen. De koning ging hem tegemoet om hem te „zegenen”; plechtig te begroeten. Maar Samuel weerde de begroefing af met de vraag: „Wat hebt gij gedaan?” Saul nu zeide: „Omdat ik zag dat het volk zich van mij verstrooide, en gij op den bestemden tijd der dagen niet kwaamt, en de Filistijnen te Michmas vergaderd waren, zoo zeide ik: Nu zullen de Filistijnen tot mij afkomen te Gilgal, en ik heb het aangezicht des Heeren niet ernstig aangebeden; zoo dwong ik mijzelf en heb brandoffer geofferd.”

Toen zeide Samuel tot Saul: „Gij hebt dwaas gedaan, gij hebt het gebod van den Heereuwen God niet gehouden dat hij u geboden heeft; want de Heere zou nu uw rijk over Israel bevestigd hebben tot in eeuwigheid, maar nu zal uw rijk niet bestaan: de Heere heeft zich een man gezocht naar zijn hart, en de Heere heeft hem geboden een voorganger te zijn over zijn volk, omdat gij niet gehouden hebt wat de Heere u geboden had.”

Indien ergens, dan komt in Samuels antwoord, de dubbele lijn op den voorgrond, die door Sauls geschiedenis loopt: „De Heere *zou* nu uw rijk over Israel bevestigd hebben tot in eeuwigheid!” Nu, want nu zou gebleken zijn, dat ge niets wenscht te zijn dan *zijn* plaatsvervanger. *zijn* onderkoning, *zijn* gezalfde. Nu zou alle menschelijke hulp afgesneden zijn geweest. Nu zou Israel met zijn „koning” aan 't hoofd getoond hebben dat Jehovah de vurige muur rondom zijn volk is. Nu was u de gelegenheid aangeboden om uw rijk door hemzelf te doen bevestigen, maar ge hebt het zelf gedaan, en daardoor verspeeld. Daarom zal uw rijk van dit oogenblik af niet bestaan. Zekerlijk, in de eerste plaats slaat Samuels laatste woord op David, den man naar Gods hart. Maar het bevat, evenals alle profetie, de kiem in zich voor eindeloze ontwikkeling, en is in vergezicht een voorzegging van de komst van hem die in waarheid en in eenigen zin des woords, de ware koning Israels is. Saul zelf heeft door zijne zonde weggeworpen 't geen toch niet voor hem bestemd is. Hoe laat zich dat rijmen? Wij kunnen het niet, maar Sauls *gevoelen* heeft Samuels uitspraak bevestigd. Want, de verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God, maar de geopenbaarde dingen voor ons en voor onze kinderen. En op het naleven en in eere houden van die geopenbaarde dingen geeft God zijn zegen, terwijl het ons, menschen, niets aangaat hoe God zorgt dat die niet in botsing komen met de verborgen dingen.

Samuel onttrok zich tegenover Saul aan dezen strijd en begaf zich naar Gibea Benjamins, waar Jonathan zich bevond. God zou door dezen strijd Israel verlossing schenken, maar niet door de

hand van Saul. Zijn profeet was bij Jonathan. Wel volgde Saul hem daarheen, want Michmas was niet meer te houden met de nauwelijks zes honderd man, die bij Saul gebleven waren. Zoodra Saul het ontruimd had, nestelden de Filistijnen zich daar. En vandaar uit zonden ze hun troepen „verdervers” (fouragiers) in drie afdeelingen het geheele omliggende land door.

Zelden had Israel zich in droeviger en noodlottiger omstandigheden bevonden. De hand der Filistijnen drukte zóo zwaar op Israel, dat het volk geheel ontwapend was. Niemand had een zwaard of spies. Zelfs was het verboden smidswerk te verrichten. Alleen Saul en Jonathan waren behoorlijk gewapend. Het volk kon echter niet eens zijn landbouwgereedschappen zelf scherpen, maar moest daartoe Filistijnsche smeden te hulp roepen. In dien uitersten nood deed Jonathan den schijnbaar roekeloozen en onverantwoordelijken stap van de vaan des opstands te ontplooiën door de bezetting der Filistijnen te Geba te verslaan. Onmiddellijk werd die daad beantwoord door het mobiel maken van 't geheele geduchte leger der Filistijnen. Het land werd door hen overstroomd. Aan Sauls oproeping had het volk slechts zeer gebrekkelig gehoor gegeven. Oogenshijnlijk verbergde God zijn aangezicht, want zijn profeet vertoefde te komen. Een treffen der beide legers was onvermijdelijk. En toen bedierf Saul alles en vernietigde alle hoop op uitkomst door zelf als priester op te treden. Samuel week uit naar het handjevol mannen onder Jonathans bevel. De Filistijnen naderden Sauls legerplaats. Van Sauls 2000 mannen bleven 600 over — voor hoelang? En het einde was dat Saul met zijn overschot zich moest terugtrekken en zich bij Jonathan voegen. Daar lag het legertje, wel verschanst maar onmachtig om iets tegen den vijand te beginnen. Want de bergpas was aan beide zijden door Filistijnen bezet. En 't scheen alsof Saul en zijn 600 man juist zoolang ongemoeid in het dal mochten liggen als het den Filistijnen behaagde. Was een sterke troepenafdeeling van de Filistijnen aangekomen dan kon die, gedekt door de beide tegenover elkaar liggende bezettingen op den bergpas, doortrekken en Israels laatste hoop op uitkomst, geheel vernietigen.

Het volksbestaan van Israel had reeds een einde en wachtte alleen op den genadeslag van de Filistijnen.

Doch — de Filistijnen waren machtige menschen met doode afgoden van goud en zilver, en de Israelieten waren doodbrakende verschoppelingen met den eeuwig levenden God, die de Almachtige is. W.

UIT HET LEVEN VAN EEN GROOTE STAD.

We hebben jaren geleden een en ander meegedeeld, dat deed zien wat toestanden in onze groote steden bestaan, en hoe ontzaglijk veel er overblijft te doen voor hen die in tijdelijken, maar ook in nog grooteren nood willen voorzien.

We willen weer een blik op deze dingen werpen en wel op het leven der allerlaagste standen te Amsterdam. De gegevens ontleenen we ook nu aan de betrouwbare meedeelingen van broeders en zusters, in den arbeid der opzoekende Christelijke liefde in onze hoofdstad werkzaam.

Treurig zijn de toestanden op stoffelijk gebied vaak, maar ook en vooral op geestelijk. Een der korte treffende meedeelingen b.v. luidt:

„In de wijk der Willemstraat, de zoogenaamde *Jordaan*, trof ik een talrijk gezin aan. De man had een weinig negotie en de verdienste, waarvan allen moesten leven, liet vaak te wenschen over.

„Nu is het steeds mijn gewoonte bij 't huisbezoek al vragende met den toestand der lieden op de hoogte te komen, om door een gepast woord, een woord van raad of troost, van vermaning of onderwijzing, mijne deelneming te betuigen, ten einde hun vertrouwen te winnen en mij hun vriend te maken. Ik vroeg dan ook hier o.a. tot welk kerkgenootschap de ouders behoorden en vernam dat de vrouw Roomsche Catholiek was. De man was echter geen lid van eenig kerkgenootschap. Ik vroeg hem daarop verder tot welk genootschap hij dan behoorde door den doop. „Gij zijt toch gedoopt?” vroeg ik.

„'t Is wel mogelijk,” was het antwoord „zeker weet ik het niet. Maar we zijn wel getrouwd op den Dam.”

„O, zoo, ge behoort dus tot de Ned. Herv. Kerk, maar gij zijt nog geen lidmaat. Dan moest ge nog gaan leeren voor uwe belijdenis.

„Ik dank u. Hoe zou ik naar de kerk gaan,” hij bedoelde om bevestigd te worden, „daartoe ontbreekt mij het zwarte pak.”

„'t Behoeft juist niet zwart te zijn,” zei ik. „Als de rechte lust en begeerte er maar is dan zijn de kleeren wel te krijgen, desnoods te huren.”

„Neen,” antwoordde de man, „ik bedank u, dat is *mijn* zaak. Ik ga wel nu en dan naar de Volkslezing in de Willemstraat, maar in de kerk kom ik niet. Daar is geen plaats voor de armen, of wel heel achteraan, waar je toch niet hooren kunt.”

Ook aan felle vijandschap ontbreekt het niet.

„Alles behalve aangenaam was mij de volgende ontmoeting. Na het beklimmen van een hooge, steile en uitgesleten trap, bereikte ik de kamer, waar het gezin woonde, dat ik wenschte te bezoeken. Ik trof den man, de vrouw en de grootmoeder tehuis en begon eenige vragen te doen in betrekking tot het kind, dat op onze Bewaarschool ging. De man scheen echter niet te best gehumeurd te zijn, of beter gezegd, hij was beschonken, en keek mij nu en dan met een onheilspellenden blik aan.

„Wat kom jij hier doen?”

„Ik kom eens naar den kleine hooren, die op de Bewaarschool gaat.”

„Zoo, jij bent ook zeker zoo'n loondenaar!”

„Dat zal ik je later wel eens vertellen, vriend, maar zeg mij eens,” vroeg ik aan de vrouw, „gaat de kleine trouw naar school en leert hij al wat?”

„Ik heb met al die praatjes niet noodig, maak nu gauw dat je de kamer afgaat, of — en de man maakte een beweging om op te staan — of ik smijt je van al de trappen af! Een oogenblik dacht ik na, mat in gedachten de hooge en steile trap, en in aanmerking nemende dat de man beschonken was, koos ik den vrijwilligen aftocht, nam mijn hoed op en daalde zonder ongelukken de trap af. Dat geschiedde echter niet zonder protest van de beide vrouwen, die met de geheele zaak zeer verlegen waren. Eén oogenblik had ik ook nog gedacht, om ingeval de man de daad bij het woord voegde, hem dan flink vast te grijpen, maar dan zou het ongeluk dubbel groot geweest zijn, en konden er allicht twee zwaar-gekwetsen naar 't gasthuis gebracht en de gevolgen niet te berekenen geweest zijn! Zoo besloot ik dan maar te gaan, en het veld te ruimen. Later is de vrouw naar de school gekomen om excuus te vragen, maar de goede ziel had er hoognaamd geen schuld aan.”

Dat de nood vindingrijk maakt bewijst o.a. dat: Wonderlijk is het vaak op te merken, hoe sommige menschen in hun onderhoud trachten te voorzien. Zoo bezocht ik een man, die het beroep uitoefende van schoenlapper. Daar hij echter te weinig werk had in de buurt waarin hij woonde, lapte hij ook wel schoenen voor een venter op de markt. De groote moeilijkheid echter bestond, om in 't bezit te geraken van oude, afgedankte schoenen en laarzen. Hij kocht ze op de „*vulnisbelt*”, of hier en elders, tegen 3 Cts. het kilo, repareerde deze dan met oud leder en ontving voor het gereed maken van kinderschoenen, zoowel groote als kleine, 40 Cts. het paar en voor manslaarzen 50 Cts. Hij leverde ze vervolgens aan een man, die ze op de markt weer verkocht met 15 Cts. winst, en vele arme lieden weten dan ook waar ze schoenen kunnen verkrijgen op de goedkoopste manier. Natuurlijk klaagde de werkmán dat zijn arbeid slecht werd betaald, maar wijl hij niet anders geleerd had dan schoenlappen, kon ik hem geen beteren raad geven dan: „*schoenmaker, houd je bij je leest!*”

Verwaarloozing en onreinheid werken dikwijls mee om den toestand nog ellendiger te maken. „Treurig ziet het er in de gezinnen uit, waar de vrouw de boel verwaarloost. Ik denk hier aan het gezin van B. Den naam wil ik niet noemen, maar hij doet ons denken aan een vettige zelfstandigheid. De man had een redelijk inkomen, maar alles droeg hier teekenen van verval; een recht huishouden van *Jan Steen*. Bovendien kwam mij een ondragelijke stank tegemoet, toen ik de kamer binnenkwam. Er stond vet te braden op 't vuur en de rook verspreidde zich in dikke wolken door de kamer bij een hooge temperatuur. De naam, zei ik, doet denken aan vet, maar het rook er ook naar, en alles zag er even vet en smerig uit, tot de vrouw in persoon toe. Is het wonder, dat mannen in het bezit van zulke dierbare wederhelften, de deur uitloopen en de kroeg

bezoeken? Ik was ten minste blijde weer buiten te komen en diep adem te kunnen halen in de reine en frissche buitenlucht, voorzover die in onze achterbuurten kan genoten worden!”

Een ernstige waarschuwing ligt in het verhaal dat een der zusters die de armen opzoeken doet: „In het bezoek van vele gezinnen bemerkten wij dat man en vrouw niet tot hetzelfde kerkgenootschap behoorden.

Jong gehuwden zien daar veelal geen bezwaar in, daar zij omtrent God en zijn dienst geheel onverschillig zijn. Komen echter later de zorgen, is er werkeloosheid of ziekte, dan komt er oneenigheid.

Voor al wanneer een van beiden vroeger of later, meestal op het ziekbed, herinnerd wordt aan de dagen der jeugd, aan hun vromen vader of moeder, wier vermaningen zij hebben veracht en daardoor afgedwaald zijn op het pad der zonden.

Zoo was het ten minste, om maar één voorbeeld te noemen, in het huisgezin van B.

De man wilde ondanks zijn betere opvoeding van den godsdienst niets weten, en verviel van de eene zonde in de andere en ook in het misbruik van sterken drank.

Hij huwde, tegen den zin van zijne ouders, met eene vrouw van een andere gezindheid, die even zorgeloos was als hijzelf.

De gevolgen bleven dan ook niet uit.

De oneenigheden en het wangedrag van den man brachten hem zoover, dat hij eindelijk vrouw en kinderen verliet en ten prooi gaf aan de bitterste armoede, en voor de vrouw de zorg alleen bleef. Tot hare eer moeten wij zeggen dat zij een knappe vrouw was voor haar gezin, al werd ook het spreekwoord bewaarheid: „waar twee twisten, hebben beiden schuld.”

Doch zie, de Heere komt hem tegen, de man werd ziek tengevolge van zijn verwilderd leven, en komt tot nadenken.

Ach! de vermaningen van zijn vromen vader die reeds lang de eeuwige ruste is ingegaan, de waarschuwingen in brieven hem door andere familieleden toegezonden, wekken een schuldgevoel bij hem op, dat hem bittere tranen over zijn zonden en verloren leven doet storten.

Hoe zal hij vrede voor zijn schuldig hart vinden; bij zijn vrouw kan hij die kennis niet vinden; het is al wel dat zij hem naar 't lichaam verzorgt, en voor hem en de kinderen werkt, zoo hard zij kan. Van zijn godsdienst weet zij niets; zij weet alleen wat zij door hem geleden heeft en nog lijdt, want zij moet nu immers voor alles zorgen.

Ter goeder ure krijgt hij bezoek, en nu kan hij zijn hart uitstorten en wordt hij gewezen op dien eenigen Redder, die gekomen is om zondaren zalig te maken, die in waar berouw en boete tot Hem komen. Maar hij kan de rust voor zijn schuldig hart niet vinden, en smeekt om voor en met hem te bidden om genade.

Wij hopen van ganscher harte dat zijn berouw oprecht is, en waar God de Heilige Geest begonnen is, een zondaar tot inzicht van zijn verloren toestand te brengen, daar zal Hij voleindigen.”

Hoe blind velen zijn voor het naderend verderf, moge blijken uit mededeelingen als deze:

„Een man uit de vele zorgeloozen die wij ontmoetten, ligt thans aan borst- en longtering.

Een allesbehalve ordelijk leven ligt achter hem, hij was een liefhebber van sterken drank, zoo zelfs dat hij, tijdens zijn uitterende ziekte nog met waggelende voetstappen de trap van zijne woning afging, om naar de herberg te gaan. Arme man! toch beweerde hij dat het met hem zoo slecht niet stond voor de eeuwigheid, wanneer hij bij het huisbezoek vermaand werd zijne booze wegen te verlaten en schuld voor den Heere te belijden, terwijl hij nog in het heden der genade was.

Hij schuld belijden, terwijl hij zooveel deugden van zichzelf kon opnoemen?

„Daar was geen sprake van.

„Maar als ge nu komt te sterven, hoe denkt ge dan, dat het u gaan zal? werd hem gevraagd.

„O! heel goed, was zijn antwoord. „Jesus is immers gekomen om zondaren zalig te maken.”

Maar met den troost, dien hij zichzelf gegeven had kon hij het toch niet lang uithouden; de dood kwam zachtjes aan nader, dat voelde hij wel, en nu zond hij zijne vrouw naar de bezoek-zuster, om te vragen wat hij doen moest om zalig te worden; want hij had niet kunnen slapen na het met hem gevoerde gesprek.

Wij hopen dat bij dezen man een ontwaakt geweten spreekt, dan zal het voor hem ook eens waarheid worden, dat Jezus gekomen is om zondaren zalig te maken.”

De onverschilligheid onder ons volk omtrent hun eeuwig behoud spreekt zich soms sterk uit.

„Eene vrouw die bij het huisbezoek geweest werd op haar zorgeloos leven en de eeuwigheid, gaf lachende tot antwoord: „Nou, naar den hemel of naar de hel, het is ook wat.”

We laten het voor het oogenblik hierbij. Zulke eenvoudige mededeelingen uit de practijk geven een eigenaardigen, juist en blik op het leven dergenen, die daar wonen en werken, waar de vreemdeling die een stad bezoekt, niet komt. Zeker, er is veel nood en gebrek, maar dit blijkt wel dat bovenal de nood der zielen groot is. En daarom dunkt ons halve hulp, die welke alleen voor het lichaam zorgt.

Wil iemand weten wie de broeders en zusters zijn die het beter begrijpen en anders doen, we zullen het hem gaarne berichten.

UIT HET LEVEN EENER VRIJE KERK.

I.

Niet lang geleden verscheen in Engeland een groot werk: het leven van Spurgeon. Het is uit oorspronkelijke stukken saamgesteld, met behulp van zijn vrouw en naaste verwanten. Vaak spreekt hij er zelf in.

Het derde deel is bijzonder merkwaardig voor hem, die er belang in stelt het leven in een vrije kerk te leeren kennen. We willen dit, al

moeten we zeer beknopt zijn, aan de hand van het boek nagaan. 't Is trouwens een zeer loonend werk. Men leert predikant en gemeente kennen; men ziet ook wat in zulk een gemeente wordt verricht; men merkt daarbij op de breede en ruime opvatting van christelijken arbeid.

Dit derde gedeelte der levensgeschiedenis van Spurgeon, is evenals de twee eerste, gelijk gezegd ontleend aan het liefhebbend geheugen zijner vrouw; ook aan geschriften, verzameld door zijn ijverigen particulieren secretaris, met belangrijke en dikwijls treffende herinneringen door zijn tweelingzonen.

Dit deel begint met de inwijding van den Tabernakel in 1856 en loopt tot het jaar 1878. Het omvat dus het grootste deel van het leven en het werk van Spurgeon in Londen, daar- onder begrepen voorvallen uit zijn leven als de opening van het leeraars-college, de stichting van het weeshuis, en het tot stand komen der colportage uitgaande van den Tabernakel.

Zulk een verhaal van veelzijdigen arbeid moet wel hoogst belangrijk zijn, terwijl de herinneringen aan reizen in den vreemde en aan uitstapjes in eigen land, schilderachtige verscheidenheid aan het verhaal bijzetten. Men leest het met genoegen van het begin tot het einde.

Behalve verschillende onderwerpen, zal de lezer in dit deel, als gezegd, vooral vinden een beeld van het leven in een Engelsche vrije kerk. De notulen, de besluiten en adressen van de tabernakel-gemeente, met de brieven, die tusschen leeraar en volk gewisseld werden, hier in groot getal gegeven, doen ons, als zelden ergens elders, kennen hoe het stelsel werkt. Wat men er ook op moge aan te merken hebben, niemand, naar onze meening, zal betwijfelen, dat hier gevonden wordt ernstige overtuiging, onderlinge overeenstemming en samenwerking en standvastige toewijding aan schoone en edele plannen. Het uiterlijk van het Puritanisme 50 jaar geleden is zeer goed weergegeven op een plaat, voorstellend den jeugdigen leeraar met zijn diakenen, in 1856. De meest karakteristieke figuren der groep komen weder voor, hoewel met wat minder gekleede jassen en witte dassen in een reeks photographieën, in 1878 genomen. „Mijn tegenwoordig stel diakenen,” schrijft de leeraar, om dien tijd, „bestaat uit zeer beminnelijke, werkzame, krachtige, warmhartige, edelmoedige mannen, die elk juist geschikt zijn voor dat deel van den arbeid, dat hun is opgedragen”. Zoo was het materiaal, maar een meesterhand vormde het!

Als wij dit schoone boekdeel doorbladeren, komen wij meer en meer onder den indruk der overtuiging, dat het voornaamste deel van den arbeid eens leeraars niet recht kan worden medegedeeld. Wij worden meêgesleept als in een stroom van rustelooze werkzaamheid, van de eene gebeurtenis in de andere. In vele brieven, hebben wij de uitstorting van een geest vol van zich gevende liefde. Maar wij verlangen nader door te dringen, tot het geheim zijner onvergelijkelijke *macht* als prediker des Evangelies.

In zijn preeken is niets merkwaardiger dan de rijkdom en afwisseling zijner toespelingen,

dan de veelheid en schoonheid van zijn beelden. Hoe kwam hij daar aan? Welke boeken las hij? En een nog gepaster vraag: hoe had hij tijd tot lezen?

Zeker toch heeft „Matthew Henry” — dien hij, in later tijd zijn zoon Charles, aanbeveelt te lezen, vóór hij trouwt — niet veel tot zulk een preekwijze bijgedragen!

Gedenkwaardige diensten in den tabernakel, gedurende 15 jaren, nemen een geheel hoofdstuk in van het boek, juist 24 bladzijden. De meedeeling daarvan is zeer belangrijk. Zij doet zien hoe de groote prediker gebruik maakte van den dood van den prins-gemaal, de ramp in de kolengroeve van Hartley, den hongersnood van Lancashire, en den moord op president Garfield. Vermeld wordt, ook de verschijning van Dr. Merle d'Aubigné op het platform van den tabernakel, de gedachtenis van de vijfhonderdste leerrede, die van den prediker in druk verscheen. Boven alles komt uit als wij oordeelen moeten — naar de daaraan gegeven ruimte — de twist, ontstaan door de leerredenen over wedergeboorte door den doop, die er toe leidde dat Spurgeon voor een tijd terugtrok, uit de Evangelische Alliantie.

Zulke dingen konden moeilijk weggelaten zijn. Maar waar is de grens der andere „merkwaardige diensten”? Week aan week ging van dat platform een invloed uit, tot opwekking, tot leiding van menschenzielen, om huisgezinnen gelukkiger te maken, en Christelijke arbeiders meer warm en hoopvol bij hun liefdewerk. Er werd nieuw licht geworpen op bekende waarheden en alle voorbijgaande gebeurtenissen en menschelijke belangen gebruikt tot den dienst van het heilige. Het was de denker en de onderzoeker die sprak, zoowel als de man des gebeds en „de weispreekende redenaar.” Duizenden uit alle deelen der Engelsch sprekende wereld, kwamen bij hun bezoek aan de hoofdstad, onder den invloed van wat de bisschop van Rochester genoemd heeft, „de kernachtige geestelijkheid,” van Spurgeon. Dit alles was niet de vrucht van onmiddellijke ingeving; er was gestadige oefening toe noodig. Wij zijn benieuwd er het geheim van te kennen.

Misschien komen wij het best daarachter, door mededeelingen waarvoor wij zeer dankbaar zijn, die van Spurgeon's werk onder zijn studenten.

De kweekschool voor leeraren was opgericht in 1861. Weldra was een aantal jongelingen ingeschreven om opgeleid te worden tot leeraar, naar het ideaal van den president. Wat dit ideaal was, zal hij zelf ons mededeelen.

„Het komt mij voor dat vele onzer kerken behoefte hebben aan een klasse van predikanten, dien het niet om hooge geleerdheid te doen is, maar om het winnen van zielen. Het moeten zijn mannen uit het volk, die gevoelen voor, sympatiseeren en zich verbreederen met de massa's werklieden; mannen die de gewone taal kunnen spreken, de eenvoudige, ronde taal der menigte. Mannen moeten 't zijn, die zieken en armen bezoeken willen, en in staat zijn hun den werkelijken zegen van den godsdienst te doen verstaan.

„Er zijn vele zulke mannen in de lagere klassen der maatschappij, die arbeiders zouden kunnen worden in de kerk des Heeren. Als zij een vorming konden ontvangen, die hun gebrek aan beschaving wegnam en hen meer ontwikkelde. Maar in onze meeste kweekscholen moet te veel betaald worden. Eigenlijk moet, om denzulken tegemoet te komen, men hen kosteloos onderwijzen en hen ook voeden, huisvesten en kleeden, zoolang zij leeren.

„Waarom zou men zulke menschen niet helpen? Waarom zouden zij genoodzaakt zijn predikers te worden, zonder voldoende kennis van den Bijbel en wat over den Bijbel is geschreven? Zij munten reeds uit; welnu, een goede opvoeding maakt dat zij in niets achterstaan.

„Het was het eerste doel van deze kweekschool zulke begaafde mannen voort te helpen en dat is zoo gebleven; ofschoon in den laatsten tijd, ook eenige broeders uit hooger stand met blijdschap werden opgenomen, die ons niets kosten, en gevoelen, dat de vorming hier juist is, wat zij noodig hebben. Dit is evenwel een uitzondering. Of de student arm zij of rijk, het doel is hetzelfde dat beoogd wordt. 't Is niet geleerdheid, maar prediking des Evangelies, niet het vormen van nette heeren, maar hard werkende mannen.”

De keuze van den hoofdleeraar was een zeer gelukkige. Die leeraar, George Rogers, was een man van bijzondere en veelzijdige bekwaamheid, buitengewoon belezen en sterk gehecht aan de evangelische leer. Dat hij een independent was en een voorstander van den kinderdoop, bewijst alleen dat Spurgeon in den goeden zin vrijzinnig was.

Toch was het waarschijnlijk minder wijs dan anders, wat hij in het program van de kweekschool schreef: Op wat zeer juist gezegd werd: „onze leermeesters zijn flinke geleerden,” volgt: „maar daar ons streven niet is, naar diepe geleerdheid bestemmen wij slechts twee jaar voor den cursus.” — In twee jaar tijds mee te deelen wat hij noemt, „volledige kennis” van de Schrift en al wat over haar geschreven is, om niet te spreken van andere kennis, zou gaan boven de kracht ook van den meest begaafden leeraar, onder den hemel. Dat wordt nu ook ten volle aan de kweekschool ingezien.

De eigen opmerkingen van Spurgeon over het leven van een leeraar, voorts zijn toespraken tot studenten, behoorde tot zijn gelukkigst geslaagde uitingen.

„Ik deed nooit mijn best,” zegt hij, „een leeraar te maken, en het zou niet gelukken, als ik dat wilde; ik neem niemand in de kweekschool aan, dan die verklaren kan, reeds leeraar te zijn. Het zou dichter bij de waarheid zijn, als zij mij een leeraarsdooder noemden. Want zeer vele beginners bracht ik er toe van hun voornemen af te zien.”

Men herinnert zich nog den nadruk, waarmee Spurgeon tot een gezelschap studenten in een andere kweekschool eens „onder ons” zeide: „Als een jongmensch mij vraagt, of ik hem zou aanraden, predikant te worden, zeg ik tot hem: „Zeker niet, als gij het even laten kunt.” Het

was een bijzondere manier om de gewichtige waarheid uit te spreken, dat de man, die van God tot het leeraarsambt geroepen is, iemand is, die in den geest van Paulus zeggen kan: „Wee mij, indien ik het Evangelie niet predik”. Maar zelfs zoo iets groots kan in lichtzinnigheid of verblindende gezegd worden. Spurgeon wist dat zeer wel, toen hij eens op een hoogmoedige aanhaling van de woorden des Apostels antwoordde: „En uce den kerken indien gij het wel doet.”

Het jaar 1866 werd merkwaardig door het begin van twee groote ondernemingen: de Colporteurvereening en het Spurgeon-weeshuis te Stockwell. Beiden werden opgericht door edelmoedige gevers en door den leeraar en zijn helpers met steeds vurigen ijver in stand gehouden. Zijn theologische en practische beschouwing over het colporteren, is als volgt:

„De agenten der vereening zijn niet maar boekventers, maar vrome mannen, die de waarheid kennen en liefhebben, die aanbevelen met hunne lippen, zoowel als met de geschriften, die zij verkoopen, en die gevoelen dat het hun voorrecht is, en er hun werk van maken, de Evangeliewoorden te brengen in al de huisgezinnen hunner districten.

„Zij deelen traktaatjes uit, lezen en bidden met de zieken, ouden en stervenden, houden bidstonden, en zijn zeer te waardeeren helpers voor predikanten, zendelingen en allen die 't rijk des Verlossers zoeken uit te breiden.”

Eerst zou de vereening enkel Baptistisch zijn. Gelukkig kwam men hiervan terug: zij werd algemeen christelijk. De verkoop door een honderd colporteurs liep onlangs tot een 130.000 gld.! De samenvoeging van evangelisatie en boekverkoopen is gebleken zeer nuttig te zijn.

Bij een der jaarlijksche samenkomsten van de vereening, ontleende de sinds overleden Dr. Manning, secretaris van het godsdienstig traktaat-genootschap, een zeer goed gekozen beeld aan het verhaal van den inktkoker, dien Luther naar den hem verschijnenden Satan wierp op den Wartburg. „Er is niets,” zeide Dr. Manning, „zoo wel in staat, den duivel te verdrijven, als een goede, wel gebruikte pot met drukinkt. Weest er zeker van, die pot is machtiger tot verdrijving van Satan dan al het wijwater, door priesters gesprenkeld, van het begin van den grooten afval tot nu toe. Zoo is juist het werk dat de colporteurvereening den geheelen dag lang doet, elken dag door het geheele jaar. Zij werpt kokers vol drukinkt op het papier, gericht tegen den vijand.”

Bij een andere jaarlijksche samenkomst werd naar gewoonte een colporteur gevraagd, iets te zeggen. Toen hij daartoe vooruittrad, zeide de president tot hem: „Laat den menschen eens zien, hoe gij boeken verkoopt.”

De woorden waren nauwelijks uitgesproken, of een pak boeken was op tafel gelegd, geopend, en een boek eruit genomen; waarop de man aldus begon:

„Waarde heer Spurgeon, ik heb hier een werk dat ik u zeer kan aanraden te koopen. Ik kan er goed over spreken, want ik heb het gelezen

en er wat aan gehad. De schrijver is een bijzonder vriend van mij, en hij is altijd blij te hooren, dat de colporteurs zijn boeken verkoopen. Want hij weet, dat zij vol zijn van het evangelie. De titel is: „Een bazuinklank tot christelijk krachtbetoon.” De schrijver is C. H. Spurgeon en de prijs is f 2.10. Wilt gij het koopen?”

Tot groot vermaak van het groot en geestdriftig gehoor, kwam de president geheel in den toestand in, gaf den man zijn geld, nam het boek aan en zeide toen:

„Zoo moet men laten zien, hoe de zaak gedaan wordt. Een colporteur, die een schrijver zijn eigen boek kan doen koopen, zal zeker ook de overige boeken van zijn voorraad aan den man weten te brengen!”

(Slot volgt.)

DE OUDE MEI.

Geen maand van het jaar is zeker zoo vaak geprezen en bezongen als de Mei.

Men zou boekdeelen kunnen vullen met Meidichten, lofzangen op de maand der bloemen en kleuren, de maand van jong leven en frisch groen, de maand van lieven en trouwen, de maand waarin, volgens Lafontaine en mindere dichters, „alle vogels leggen”, de maand... Maar waar te eindigen?

Lees hoe Camphuyzen zingt in zijn heerlijk, haast drie eeuwen oud lied:

Nu is de winter dor en schraal
Met al zijn onlust heen,
En de aarde heeft voor deze maal
Haar lijden afgeleen.

Nu is de tijd weerom gekeerd,
Waar in natuur, verjongd,
Haars milden Scheppers goedheid eert,
En met zijn gaven pronkt.

De Mei, de schoonste van het jaar,
Daar alles is verfraaid.
De lucht is zoel, de hemel klaar,
't Gewenschte windje waait.

Dan stemt ge toe dat de Bloemaand gelden kan voor:

De Mei, wiens zoetheid zoover strekt,
Dat zijn gedachtenis
In 's menschen geest al vreugd verwekt,
Eer hij voorhanden is.

Toch kan men zeggen dat, gelijk meer, de dichters anders zien dan de werkelijkheid is. En dit schrijvend in Mei, bij een nog in volle werking zijnde kachel, en in dagen die volgens algemeen getuigenis „wel winter lijken”, onderschrijft men dit. We hebben hier veelal een „Noorsche Mei”, en of die eerst in de laatste jaren is opgetreden valt te betwijfelen. Althans een jaar of veertig geleden sneeuwde het in Mei. Doch dat al belet de natuur niet haar werk te doen, noch den menschen zich hierin te verheugen.

De dichters mogen het wat heel mooi voorstellen, vooral met het „gewenschte windje”, Mei *belooft* althans veel.

De geleerden, die, net andersom dan de dichters, liefst zoo nuchter mogelijk alles bezien, lachen om de dichters. Zij zeggen: de lente begint al veel vroeger dan Mei. De maand heeft niets bijzonders; alles gaat zijn gewonen gang. Maart of April is net zoo goed als Mei, enz. enz. Doch spijt al deze geleerdheid blijft Maart berucht, is April de vreugd voor 't vee, maar Mei de lust der menschen.

Zoo was het reeds bij onze voorouders, bij de eerste, die wij meer van nabij kennen namelijk, wijlen de Germanen.

Wanneer na den langen, ruwen winter de lente begon, de sneeuw smolt, het ijs verdween, de grond weder zacht werd en het veld groen; als de zon weer hooger steeg, de dagen lengden, dan kon de Germaan zich niet weerhouden daarover vroolijk te zijn.

Dan uitten deze heidenen, die de natuur als hoogste macht, als God vereerden, hun vreugd in heilige zangen, ernstige of wel vroolijke. Men danste in reien. Lied en reidans begeleidden de plechtige optochten, waarbij het beeld van den god, onder leiding van den priester, voorop werd gedragen.

Duizenden bij duizenden vergezelden den stoet der gelukkigen, die het middelpunt vormden. Ieder was in zijn beste kleeding; mannen en vrouwen droegen bloemen en kransen in 't haar. Men zwaaide wilgentakken en danste, dikwijls vermomd, den optocht tegemoet. Het glanspunt van dezen was een fraaie wagen, waarop het beeld prijkte van Nerthus, godin der aarde.

Kort daarop kwam de tijd, dat het koren in vollen bloei stond. Heerlijk was dan het gezicht op de velden, maar groot ook het gevaar dat hen dreigde, van wind en weer, hagel en storm in het ook toen blijkbaar wisselziek voorjaar. Was 't wonder, dat men zich weer tot de goden wendde om, gelijk vroeger aan Nerthus de vruchtbaarheid der aarde, thans aan weer andere bescherming voor het gewas te vragen?"

In dezen blijden tijd werden allereerst de offerplaatsen versierd met riet en jong, groen loof. Dan kwamen de woningen der menschen aan de beurt, die met berkentakken werden beplant. Doch de heiden geloofde, dat temidden van al zijn vreugd booze geesten loerden, belust op kwaad doen. Daarom besprengde hij zijn huis met wijwater. Men ziet dat dit laatste tot de vele heidensche dingen behoort (denk ook aan de pas beschreven processies) die men ook in de Roomsche kerk vindt. Ze leveren tot de vele bewijzen dat het pausdom vlak tegenover de ware Gemeente des Heeren staat.

Den avond vóór het groote lentefeest kwam men op de heilige plaats des offers bijeen, in een groot woud, waar vaak een „heilige eik” stond. Nu werd een feestmaal, het „offermaal”, gehouden. Daarbij werd gezongen en gedanst en vooral veel gegeten en nog meer gedronken — geen water alleen! Zich bedrinken was een zonde der Germanen, en hun nazaten bedrijven

die nog. Ieder Nederlander kan het zien aan „in kennelijken staat” verkeerenden. De wijs van het bekende

„Er ging een patertje langs den kant”;
„Het was in de Mei”

dagteekent waarschijnlijk reeds uit dien tijd. De woorden waren vermoedelijk anders.

Weldoorvoed legde men zich in huis of in een tent ter ruste, doch niet voor lang. Want nog eer de lentezon opging, moest alles weer op de been zijn. Dan werd een ontzaglijk lange optocht gevormd, een processie als die nog bij de Roomschen wordt gehouden. In het midden van de lange rij droeg men de beelden der goden, met wit omfloersd. Achteraan kwamen de dieren die tot slachtoffers waren bestemd. Zoo trok men voort door de bloeiende velden.

(Zeggen we, alvorens verder te gaan, dat allerlei, 't welk aan die oude gebruiken uit den heidenschen tijd herinnert, nog in onze tijden is te vinden, al is het verspreid hier en daar en sterft het meer en meer weg. We komen hierop terug).

Na uren wandelens hield men stil bij den heiligen eikenboom of bij de gewijde bron. Allen scharden zich rondom den priester. Deze wendde het gelaat naar het Oosten en smeekte dan de goden om bescherming tegen onweer, hagel en misgewas en om zegen voor akker en vee.

Nu begon het offeren. Er werden ossen geslacht en het vleesch ten deele verbrand. Voorts bestonden de offers uit brood, eieren, planten en veldvruchten. Middelerwijl werden hier en daar groote vuren ontstoken en nu ging jong en oud al zingende ten dans, — natuurlijk na eerst een goede hartsterking te hebben genomen. Men ziet, de afgoderij is altijd een. Men leze slechts hoe Israel in de woestijn het gouden kalf vereerde.

Doch bij eten, drinken en dansen bleef het niet. De goden moecten als het ware in levenden lijve worden voorgesteld. Zoo werden dan de rollen verdeeld en straks zag men Wodan, Thor, Treya Iduna en zoovele anderen tot Balder en Thialf toe de daden verrichten waarvan de barden in hun liederen zongen, de heldendaden der goden.

De gedachte is menigmaal geuit dat deze vertoeningen den grondslag hebben gelegd tot de latere mysterie- en passiespelen, de spelen der rederijkers, en eindelijk zoo tot onze tooneelvoorstellingen.

Zeker is dat ook het Roomsche Christendom der middeleeuwen allerlei, dat met den godsdienst in verband stond, op het tooneel bracht. Men vertoonde het lijden van Christus, hield optochten die zijn intocht in Jeruzalem voorstelden, speelde „Abrahams offer” enz. Men deed dus onder de Christenen 't zelfde wat vroeger de heidenen deden. Wij Hervormden verwerpen terecht zulke practijken, doch het passiespel te Oberammergau bewijst, hoe men in Roomsche landen ook nu nog zulke vertoeningen goedkeurt. Trouwens de processies met heiligen-beelden zijn niet veel beter. Ook is zeker dat men nu nog in vele streken soms tooneelen ziet voorstellen die den strijd tusschen Zomer en Winter weergeven, juist als bij de Germanen.

Een eigenaardig gebruik was het „inhalen van den zomer“. Dit geschiedde in Mei — een bewijs, dat toen althans de Mei aan zomerweer deed denken. Op een mooien Meidag ging het volk dan vroeg het woud in. Vooraf echter was daarin gegaan een door allen daartoe verkozen, flink man, dien men Meikoning of Meigraaf noemde. Hij op zijn beurt mocht weer een Meikoningin of Meigravin uitzoeken.

Dit paartje dan ging in het bosch zoo diep mogelijk, en zocht daar een stil plekje. Met groen en bloemen wel getooid wachtten vorst en vorstin af, dat men hen kwam opzoeken. Daartoe toog al 't volk dan uit, en groote prof heerschte bij oud en jong als H.H. M.M. waren gevonden. Men zette hen op paarden of in een wagen en reed hen onder gezang weer terug, waarna zij hun intocht hielden in het dorp. Een groot feest volgde.

Van zulk een Meikoningin althans weet men nog op vele plaatsen. Wie denkt hier niet aan Tennysons schoon gedicht *The Mayqueen*?

De spelen bij de lentefeesten bestonden vooral in wedloopen en wedrennen. Daar hielden de goden ook van. Had niet een hunner, de machtige Wodan, zelfs een paard, Sleipner, met acht pooten, waarvan beurtelings vier dienst deden tegelijk?

De wedloop was een dankbetuiging, een krachtige, aan de goden, die woud en veld weer met groen bekleedden, en herders en kudden voedsel schonken. Het einddoel bij den wedloop was de Meiboom of Meistruik. Dat was een jonge, groene loofboom, of wel een hooge, slanke stan met groen aan den top, en rijk versierd met linten en bontgekleurde doeken. Men liep in groepen. Wie 't eerst het doel bereikte werd tot aanvoerder verklaard van den jaarlijkschen, plechtigen optocht. En heel het jaar door behield hij eereplaats en eeretitel. Overigens ontving hij niets dan een krans als zegeteeken, gelijk bij de oude Grieken. Onze hardloopers en prijswinnaars bij volksspelen zijn practischer en hebben liever een zakuurwerk of een ham.

Zonderling klinkt het te hooren dat soms, in onze noordelijke streken vooral, het eindpunt der wedloopen niet was de Meiboom maar — de Beenderen- of Galgenboom! Dit was een boom, meestal een den, waaraan de herders de beenderen en schodels der dieren door hen geofferd, plachten op te hangen.

Maar veel somberder, ja akelig was, dat soms het feest eindigde met een moord.

Men weet, hoe onze heidensche voorouders ook menschenoffers brachten. Dit geschiedde om de goden gunstig te stemmen of te verzoenen.

Nu kwam het in die duistere tijden voor, dat hij die bij den wedloop de laatste was, tot zulk een offer werd bestemd. De ongelukkige achterblijver was ten doode opgeschreven.

Gehuld in berkenloof en bekranst als een offerdier werd hij geplaatst in den optocht, aan welks hoofd de overwinnaar in den strijd reed. Men ging voort tot het water was bereikt. Daarin werd dan de ongelukkige geworpen en verdrinken.

Zoo wordt duidelijk de oorsprong van het Engelsche spreekwoord:

Every man for himself and the devil take the hindmost,

d. i.:

Ieder voor zich, en de duivel haal hem, die 't laatst komt.

Zeker is ook, dat bij het groote lentefeest ter eere der godin Ostara een wagen meereed, die door slaven was getimmerd. Na de plechtigheid werden al de werklieden in het meer verdrinken. Van dit woord Ostara, heet het Paaschfeest nog in het Duitsch *Ostern*.

Wel mag de Schrift spreken van duistere plaatsen der aarde. Wel spreekt het Gezang waarheid dat zegt, hoe

„onze vaders voorheen

Hier knielden voor een hout of steen“.

Toch bewijst ook dit alles, hoe gruwelijk, dat de behoefte aan verzoening diep in het hart des menschen woont.

Trouwens de heidensche Germaan offerde den goden veel en velerlei.

Bij het bereiden van den akker voor het zaaien bracht men zelfs den goden drie offers, lentegaven.

1. Een offer in brood.

2. Een offer in koren.

3. Een mooien haan.

Het eerste offer werd gebracht als de ploeg zijn werk ging doen; 't was gewijd aan moeder Aarde.

Het tweede offer kwam tepas wanneer het eerste zaad werd uitgestrooid; het was bestemd voor den god Wodan.

Het derde eindelijk was voor Donar of Thor, den Dondergod. Het diende om beschutting en bescherming te verkrijgen tegen hagelschade en onweer.

In dienzelfden blijden lente- en zaaitijd werden alom, op veld en heide, vuren ontstoken. Juichend danste het volk niet alleen rondom, maar ook door de vlammen. Want de bedoeling was niet louter vreugdebedrijf, maar ook *loutering* van zonde en zondesmet.

Was echter dit geschied, dan uitte zich de vreugd over het nieuw ontwakend leven in de natuur, over de zegepraal des zomers op den winter, des levens op den dood.

Met groot gejuich werden de lenteboden welkom geheten: de eerste kevers, de eerste leeuwerikken, de terugkerende ooievaars. De boer sierde zijn huis feestelijk met groen, en in groene vernomming, met loof en takken gesierd, gingen de verheugde landlieden dorp of gouw rond. Op de groote weiden werden spelen gegeven, die in zinnebeelden voorstelden hoe de zomer den winter verdrijft.

Dat de jongelieden zich niet onbetuigd lieten, behoeft nauw gemeld. Knapen en meisjes gingen van huis tot huis. Overal vroeg men om hout en stroo, om daarvan een vreugdevuurtje te stoken. Daarbij echter waren ook gaven in melk, koren en eieren zeer welkom. Was er genoeg opgehaald, dan gingen de jongelui gezellig naar het oogstveld, ontstaken het lentevuur, en

smulden er bij aan hetgeen hier en daar was verkregen.

Maar er werden ook nog grooter, algemeene feesten gevierd.

Die hadden plaats op een weide of op een heuvel bij het dorp.

Daar werden allereerst offers gebracht, niet weinige en van allen aard. Aan Wodan vercerde men runderen, paarden en koren. Varkens, vlas en allerlei spijzen werden ten beste gegeven voor moeder Aarde. De Dondergod kreeg hanen, ganzen en bokken ten offer.

Was dit afgeloopen dan begon de pret. Een groote houtstapel werd opgericht. Bovenop prijkte een ruwe pop, met een leelijk gezicht, die den gehaten winter moest voorstellen. In plechtigen optocht waarbij elk man het hoofd ontblootte, toog men uit het dorp naar den houtstapel. Op een gegeven teeken werd het vuur ontstoken, en weldra flikkerden hoog de vlammen op, en zag men den winter door de warmte verteren.

Op dit gezicht barstten allen los in luid gejuich, schreeuwend en dansend liep men om het vuur. Er heerschte een onbeschrijflijke vreugd. 't Was of de lente, in ieder hart gevaren, alle leed des winters deed vergeten.

Van stroofakkels voorzien naderden thans de knapen, ontstaken hun toortsen en snelden weg. In de eene hand hielden zij den brandenden fakkel, in de andere een zweep die zij lieten klappen, terwijl zij nu en dan de schelletjes deden klinken die zij bij zich droegen. Zoo renden ze door de velden. Waartoe? Om de booze geesten van den akker weg te jagen. En terwijl zoo de boden met hun vuurvlammen overal heensnelden, stegen van weide of heuvel vuurpijlen op, om uit de lucht de kwade geesten en duivelen te verjagen, die strijd voerden tegen de lieflijke, verwarmende zon!

Wie weet hoe het in China toegaat, bespeurt dat in den grond der zaak, het heidendom overal een is.

Dagenlang duurden zulke feesten, waarbij het vroolijk toeging en de maag niet werd vergeten.

Allerlei pret, doch meestal met een bepaald doel of wel deze of die beduidenis vond plaats. Men liet brandende takkebosjes van den heuvel rollen op het nu groenend zaad. Wielen met brandend stroo omgeven werden gedreven door het veld en eindelijk in 't water, dat het vuur bluschte. Ook lagen er brandende wielen op den grond, en de jongens en meisjes sprongen door de vlammen die opstegen, en wierpen straks de brandende raderen in de lucht. Uit den weg dien zulk een brandend wiel bij 't rijden en dalen beschreef, maakte men dan op hoe voor den werper het rad des geluks zou wentelen in het nu komend jaar. (Dat begon oudtijds met de lente). 't Was dus een soort van waarzeggerij temidden der vreugd, juist als op onze kermissen.

Vooraf werd er veel gedanst, gezongen en feest gevierd rondom bronnen en wellen. Deze waren dan gelijk de huizen feestelijk versierd. Om het water tegen booze geesten te beschutten

wierp men er hoefijzers in, een herinnering aan Wodans achtpootig strijdros. Zoo vast stond dat gebruik en zoo geliefd waren die bronfeesten, dat keizer Karel de Grootte, die tegen het einde der negende eeuw regeerde, nog strenge bevelen tegen dergelijke heidensche feesten moest uitvaardigen. En zelfs nu nog in onzen tijd is 't geloof aan de bewarende kracht van 't hoefijzer nog niet verdwenen. Menig boer zou het kunnen getuigen.

Zoo vierden de Germanen de komst der lente, zoo hielden zij Meifeest. De tijd dat de Meidag zou gebruikt worden tot „betooging” voor werkstaking lag nog ver.

Maar het Christendom drong door naar het Noorden. Het werd gepredikt in de wouden en velden, en hier vreedzaam ginds met geweld drong het door en veranderde het gelaat des aardrijks, de zeden der volken. De predikers van het Kruis verkondigden Jezus en de opstanding. Zij verhaalden hoe zeven eeuwen geleden Gods Geest in vuurtong en wind zijn komst openbaarde.

Voor den Christus vielen de goden; Lente- en Zomerfeest maakten plaats voor Paschen en Pinksteren; voor de heidensche gebruiken kwamen de Christelijke plechtigheden. Maar niet zoo dat plotseling alles veranderde, dat men zeggen kon: het oude is voorbijgegaan; zie het is alles nieuw geworden.

Daartoe was het oude te diep geworteld, te zeer geliefd. Daarbij, het pausdom heeft altijd weten te schipperen; als de vorm er maar is, vraagt het minder naar 't wezen. Want niet Christus maar de kerk is de heerschende macht. Als men maar „binnen” is doet het andere er minder toe. Doet niet nog te Rome een vervormd Jupiterbeeld dienst voor St. Petrus?

Zoo had dus de kerk er ook niet tegen, dat men het oude, in een nieuw Christelijk (?) kleed gestoken, vasthield. Vandaar de kerstboomen, de Paascheieren en zooveel meer.

Nog menig plattelandsehe zede, nog velerlei bijgeloof, dat zich niet laat uitroeien, herinnert aan het heidendom onzer voorvaderen. De schoen met hooi op St. Nicolaas is heel wat anders eigenlijk dan het kind, dat hem neerzet, denkt. Veel onder wat behouden bleef is natuurlijk op zichzelf geen kwaad.

Nog bestaan de Paaschvuren en springt de vroolijke jeugd er om heen, ja er door. Nog worden hier en daar in de Mei de huizen met groen gesierd, en plaatst men de sterke Meiboomen. Nog worden er wel wedlopen en wedrennen bij voorjaarsfeesten gehouden. Doch gelukkig, en dit danken we het Christendom, de laatstkomende behoeft niet meer voor zijn leven te vreezen. Toch moet hij „bloeden” d.w.z. hij moet in de herberg voor al de vrienden 't gelag betalen, en — deze zorgen wel, dat hij er niet met een kleinigheid afkomt.

De Meikoningin en Meikoninginnen bestaan — we zagen het reeds — ook nog. In feestelijken optocht worden hier en daar zulke gelukkigen van plaats tot plaats gevoerd. De meeloopenden kloppen aan de deuren der goeden en vragen

een gave, die straks dienen zal om er de vrienden voor te onthalen. Daarentegen krijgen diegenen onder de optrekkenden, welke door 't een of ander in 't verloopen jaar elks misnoegen hebben gewekt, allerlei te hooren, dat nu juist niet aangenaam is. 't Wordt echter zoo 't heet in scherts gezegd, en als zoodanig niet hoog aangerekend.

Een merkwaardige herinnering aan oud-Germaansche zeden biedt het „Koningsspel” te Pilsen, de welbekende bierstad, of liever in haar ontrek.

Daar wordt jaarlijks in de lente een harddraverij gehouden. Het koningsspel is daartoe de inleiding. Een groote optocht wordt dan in de lente gehouden; de „koning” wordt rondgeleid. Deze, een daartoe door de feesthouders verkorene, zit te paard, in zijn fraaiste pak, maar met een hoed op uit bies gevlochten. Hij heeft een zeer groot gevolg, want heel de buurt wandelt mee. Doch zijn naaste omgeving bestaat uit rechters, omroepers en ruiters, wel te verstaan uit personen, die voor een dag hun rol spelen.

De zonderlingste persoon uit Z. M. gevolg is zeker wel de scherprechter, ook kikkerviller genoemd. Gelukkig treedt de man hier niet in zijn eigenlijk vak op. Hij draagt roode kousen en een gescheurden jas, zoo lang, dat terwijl hij op zijn paard zit, de panden over den grond slepen. Een oud verroest zwaard hangt aan zijn zijde; en zijn paard is een waar evenbeeld van Don Quixote's rossinant. Toch, ja ondanks zijn bloedig ambt, is deze beul een vroolijk man. Zijn werk is zelfs de lui te doen lachen. Zoo vrij als indertijd de hofnarren mag hij ieder de waarheid zeggen, en spaart dan ook niemand.

Er ware nog meer te noemen: de Paaschweiden, het dauwtrappen, de Pinksterbloemen en zooveel meer, 't is al overblijfsel van oudheidensche gebruiken. 't Getuigt al van de blijdschap der menschen bij de herleving der natuur.

Laat ons hopen dat ook Mei 1902, zoo kil begonnen, niet geheel zonder lentegloed voorbij ga!

DE WAARDE VAN EDELGESTEENTEN.

Over de waarde der edelgesteenten heerschen dikwijls nog verouderde en deswege valsche begrippen.

In onze jeugd werd ons geleerd dat de diamant verreweg de duurste van alle edelgesteenten was. Dat is hij werkelijk certijds geweest en onberispelijk als brillanten geslepen diamanten zullen hun hooge waarde tot zekerer graad altijd behouden, maar over 't geheel is er een wending ten ongunste van dezen kostbaren steen gekomen.

Sedert de winstgevende diamantvelden in Zuid-Amerika en Zuid-Afrika zijn ontdekt, is de vondst en daarmee het aanbod van diamanten zeer toegenomen en dat is, gelijk te begrijpen valt, niet zonder invloed op den prijs gebleven.

Gelijk bekend, wordt de waarde der diamanten door hun gewicht bepaald. Het eenheidsgewicht is hierbij de indische karaat, die tegenwoordig

op 0.205 gram wordt gesteld. Een karaat diamant van 't zuiverste water kost zoowat van f 120 — f 180. De prijs stijgt echter in 't kwadraat van 't gewicht d.w.z. een 2 karaats zware diamant kost niet 2 maar $4 \times$ den prijs der één karaats; een 3 karaat zware 3×3 of 9 maal en een 4 karaats zware 4×4 of 16 maal den prijs der éénkaraats.

Evenwel deze regel geldt uitsluitend voor de theorie en niet voor den handel.

In 't algemeen is men heden tendage weinig genegen zulke reusachtige sommen te betalen, die naar deze berekening voor diamanten van 20 karaat en meer zouden moeten betaald worden. Meest worden bij edelgesteenten liefhebbersprijzen betaald, welke door mode en smaak aan vele en groote schommelingen onderhevig zijn waarbij het om een verschil van honderden procenten kan gaan.

Zeldzame, groote steenen, bijzonder de gekleurde, halen nog altijd goede prijzen. Een prachtig rood edelgesteente, dat keizer Paul I voor de Russische kroon aankocht, kostte f 180.000 ofschoon het slechts een gewicht van 10 karaat had. Dat was dus belangrijk hooger som dan volgens den boven aangegeven regel zou verkregen zijn 't Is echter ook in zijn soort een eenige steen.

De grootste van alle bekende diamanten is zeker die, welke in 't bezit is van den Rajah van Mathan op Borneo, die niet minder dan 367 karaat weegt. Of bij een openlijken verkoop heden ten dage de prijs van f 10.800.000 zou betaald worden, waarop de steen geschat wordt, mag met recht betwijfeld worden. Wellicht zou ook de beroemde „Berg des Lichts” (kohinoor) deel uitmakend van de Engelsche kroon een lagere taxatie zich moeten laten gevallen dan in 't jaar 1850, toen hij op f 24.000.000 geschat werd. Hetzelfde geldt ook van de overige beroemde diamanten van buitengewone grootte gelijk b. v. de „Orlof” van den Russischen scepter en de „Regent” den Franschen straat toebehoorend, ofschoon de laatste in 't jaar 1848 officieel op f 3.840.400 geschat is, en voor den schoonsten onder de groote diamanten gold. In 't algemeen in een nauwkeurige waardebepaling bij edelgesteenten en dus ook bij den diamant geheel uitgesloten, inzoover men kleine en onzuivere steenen niet meetelt. Zulke kan men dikwijls voor weinige guldens bekomen. Ze doen dienst in velerlei bedrijven b.v. bij glassnijden.

Bij groote steenen spelen echter nevens grootte en kleur ook nog glans, lichtbrekingsvermogen en snede zulk een groote rol, dat de prijs eigenlijk slechts van keer tot keer bepaald worden kan. In allen gevalle bestaat er een groot aantal van zulke diamanten en zeker ter waarde van honderdduizenden daaronder ook blauwgeelen groen gekleurde. De schoonste groene diamant is in den z.g.n. groenen kelder te Dresden bewaard. Het is een prachtige, 48 karaat zware diamant met een waarde van ongeveer f 216.000.

Vor boven den diamant staat de smaragd die thans feitelijk de kostbaarste der edelgesteenten is. Dit dankt de steen naast zijn wonderbare schoonheid hoofdzakelijk aan zijn groote zeld-

zaamheid. Zoo werd kort geleden, blijkens een mededeeling van den juwelier Barnatt in Londen, een smaragd van 3 karaat voor den prijs van f 2100 en een van dubbele grootte voor f 10800 verkocht. Even zware diamanten zouden ter zeldere tijd slechts f 1200 en f 2400 bereikt hebben. De prijzen voor smaragden van 2—3 karaat wisselen overigens ook buiten Engeland; waar deze steenen nu zeer in de mode zijn tusschen f 1200 en f 1800 terwijl diamanten van eenzelfde grootte slechts voor f 480—f 600 koopers vinden. De hoofdoorzaak van dit in 't oogvallend onderscheid ligt gelijk reeds opgemerkt daarin, dat het thans veel gemakkelijker is een schoonen diamant te verkrijgen dan een schoonen smaragd.

Nog slechts enige jaren geleden stond de robijn ver in prijs boven de smaragd, maar ook hij heeft tijdelijk die eereplaats den ander moeten afstaan. Intusschen is het vinden van een rijke smaragdmijn voldoende om de verhouding te herstellen.

Want de „robijn”, de koninklijke steen met wonderbaren vuurglans, wedijvert in schoonheid en waarde zelfs met de diamanten, en er zijn tijden geweest dat hij hooger gold.

Ja zelfs heden ten dage wordt voor schoone, „mannelijke” d. z. donker purperrood-kleurige robijnen f 180—f 240 per karaat betaald, derhalve meer als voor den diamant, en dit te meer daar zuivere steenen van 10 karaat en daarboven zeer zeldzaam zijn,

In Parijs moet een robijn van slechts 2½ karaat gewicht voor 1400 francs verkocht zijn geworden. Kleinere steenen kosten natuurlijk veel minder. Hun prijs kan grootte en zuiverheid in aanmerking genomen, tusschen f 12 en f 120 bedragen. De „mode” brengt mee dat den eenen keer heldere „Oostersehe” steenen, een anderen maal donkeren, Siamesehe de voorkeur genieten.

Vrij wat geringer in prijs dan robijnen zijn hunne verwanten, de liefelijke, hemelblauw gekleurde saffier, die men tot vóór eenigen tijd voornamelijk op het eiland Ceylon vond. Sedert echter in Birma groote hoeveelheden van deze steensoort van schoonheid en zeldzame grootte gevonden worden, wordt de prijs van dezen geliefkoosden steen van jaar tot jaar minder, en slechts zeer groote steenen worden met f 120 en daarboven per karaat betaald, terwijl de prijs anders zelden f 90 teboven gaat en bij heel kleine saffiersteenen zelfs tot f 12 daalt.

Een dergelijk lot had de veel minder waarde bezittende topaas, een zeer hard edelgesteente, welks kleur alle tinten van geel doorloopt.

Een dertigtal jaren terug kostte 1 karaat van dezen veelgebruikten steen f 7.20—f 18.—; nu wordt nauwelijks het derde deel van dien prijs voor de schoonste exemplaren betaald. Gewone soorten koopt men 't liefst bij partijen of voor weinige guldens per kilogram.

Tenslotte dient nog opgemerkt, dat de waarde der paarlen zeer gestegen is. Slechts de eens zoo gezochte zwarte paarlen gaan tegenwoordig zeer in prijs achteruit.

Een eenvoudig halssnoer van paarlen ter grootte van een erwt kan, de omstandigheden

in aanmerking genomen een waarde van f 48.000 vertegenwoordigen, doch dan moeten de paarlen van schoonen ronden vorm zijn en nevens andere kostelijke eigenschappen den eigenaardigen blauwen glans bezitten, die nu zoo gezocht is.

HET RECHTE WOORD.

We hebben gezien, dat het noodig is woorden te gebruiken, die *duidelijk*, begrijpelijk zijn. Maar even noodig is dat ze *gepast* worden gebruikt.

Dat nu in den eenen stijl andere woorden passen als in den anderen is al besproken. Wat we hier bedoelen is dat het woord op de rechte wijs gebruikt wordt.

En daarentegen wordt ontzaglijk veel gezondigd. Men kan natuurlijk de eischen te hoog stellen, maar vooreerst althans schijnt men in ons lieve vaderland zelfs de eenvoudigste eischen nog te hoog te vinden.

Wanneer b. v. een jong mensch schrijft:

„Gods woord is een vruchtbare bron, waaruit men de rijkste schatten op kan delven”, dan gebruikt hij louter verstaanbare woorden en toch vertelt hij *onzin*.

Want:

Het woord Gods heet hier een *bron*; op zichzelf goed. Maar . . . uit een bron delft men geen schatten.

De bron heet *vruchtbaar*. Maar . . . een bron brengt geen vruchten voort.

De schatten heeten *rijk*. Maar . . . elke *schat* is rijk.

Men voelt hier al spoedig waar de fout zit. De schrijver wil iets uitdrukken, maar geeft zich geen rekenschap van de beteekenis der woorden door hem gebezigd. Zoo wordt de Bijbel tegelijk een boom, een bron en een mijn. Men moet tegelijk plukken, drinken en delven.

Een tweede voorbeeld -- uit deze blijkt het best wat men *niet* moet doen -- is:

„De heer van Blois kocht daarna en vestigde zich op een landgoed”.

Dit is niet in orde. Men kan wel *zich vestigen op*, maar niet *koopen op* een landgoed (t.w. als 't beduidt: er eigenaar van worden.)

Eenzoo:

„De zee bezaaid met scheepkens en witte golfjes trok zich terug.

Zeker kan ik mij wel een zee denken bezaaid met schepen, hier en daar verspreid. Maar *golven* te zaaien, dat gaat niet; tomeer wijl die golven zelf de zee vormen.

En dan is het ook onmogelijk, dat de zee, of een levend wezen, *zich* terugtrekt. Ik kan evenmin mij zelf terugtrekken als vooruittrekken.

We hopen, dat nu duidelijk is waarvoor men zich te wachten heeft, en komen hierop later wellicht terug bij het punt „vergelijking” of „figuurlijke uitdrukkingen”.

Waar ook op te letten valt is de juistheid der woorden zelf.

Dit is een onderwerp van zeer groote uitgebreidheid.

Er zijn woorden die zeer verschillende beteekenissen hebben. Deze nu moeten altijd zóo gebruikt worden, dat duidelijk blijkt wat bedoeld wordt.

Ieder kent zulke woorden.

Het zijn vooreerst de eigenlijke homonymen d. i. gelijkkluidende woorden, als

arm = niet rijk
arm = lichaamsdeel

rijk = vermogend
rijk = gebied

rijzen = stijgen
rijzen = takken.

Met deze echter zal men zich niet licht vergissen en ook is het niet altijd mogelijk ze door een ander woord te vervangen.

Maar er zijn „kleine vossen” waar men voor oppassen moet.

B. v.:

1. „Hij lachte *wijl* ik met hem sprak”.
Dit kan beduiden, *ten tijde dat ik*, maar ook *omdat* ik met hem sprak.

2. „Ik troostte hem als een oprecht vriend”.
Hier is onbeslist of ik *zulk een was*, dan wel troostte gelijk zulk een het doet, en ook *wie* de oprechte vriend was.

3. „Als de kinderen Israels aan de Schelfzee kwamen”.

Dit beduidt: *voor 't geval dat zij, indien zij* er kwamen; doch dat wordt er *niet* mee bedoeld.

4. „Hij was niets minder dan een geleerde”.
Dit wil zeggen dat hij allerminst zulk een was, maar ook dat hij het bepaald wél was.

Uit al deze voorbeelden nu blijkt, dat men zich te wachten heeft voor woorden die tweërlei uitlegging hebben.

Gaan we even na waar de fouten in schuilen.
1. „wjl” = *dewijl* en *terwijl*: een dezer moest dus gebruikt

2. „als” = *in de hoedanigheid van*, en *gelijk*.
Hier had men zich dus van een andere zegswijze moeten bedienen

3. „als” staat hier voor *toen*. In ons heden-daagsch Nederlandsch gaat dat niet meer. Wij duiden het verledene aan met *toen*; *als* wijst op een voorwaarde. Oudtijds was dat niet zoo, en sprak men vaak, gelijk de Duitschers, die 't nog doen, van „als” in betrekking tot wat geschied is. Daarom heeft ook onze Staten-overzetting uit dien tijd dat „als” op vele plaatsen. 't Ware echter zeer goed er „toen” voor te zetten, wjl dat „als” nu den minkundige den zin onduidelijk maakt.

„Niets minder” behoort bij „geleerde” (een

geleerde, niets minder) of bij *zijn* (niets is hij minder, niets zoo weinig). Doch dat is uit den zin niet te zien, en daarom deugt het niet.

Bekend is ook, om nog een paar voorbeelden te noemen, hoeveel verschil er kan ontstaan door de tweërlei beteekenissen van woordeskens als „voor” en „na”.

Als ik b.v. lees:

Ds. A. trad op voor Ds. B”

dan is eenvoudig niet uit te maken of Ds. A. *eer dan* of *in de plaats* van Ds. B. kwam.

Wordt aangekondigd:

„Een muziekkuitvoering voor de weezen”

dan is onzeker of dat is om de *ooren* der weezen *te streelen* of wel om voor hen *een bate* te krijgen.

Op gelijke wijs valt uit den zin

„Eerst na dezen veldheer komt de beroemde overwinnaar der Lydiërs”

niet op te maken of de tweede *later leefde* dan de eerste, of wel dat de tweede de *mindere* was.

Zoo komen we als van zelf op het gebied der *synonymen*. Daarover dan straks.

UIT DE LIJDENSGESCHIEDENIS DER ZENDING TIJDENS DEN ZUID- AFRIKAANSCHEN OORLOG.

Gelijk de Rijnsche en Hermansburger, zoo heeft ook de Berlijnsche zending door de ellende van den oorlog zeer geleden. Uit het aangrijpende, vóór korten tijd verschenen verslag van den zedingsinspecteur Sauberzweig, blijkt dat bijna ieder station en bijna iedere zendeling van meer of minder zware bezoeken weet te verhalen.

De grootte der schade, welke de zending door plunderingen en verwoestingen geleden heeft, is in lang nog niet te overzien. Twee hoofd- en een groot aantal hulpstations zijn verbrand, vijf stations geheel of gedeeltelijk van hunne bewoners verlaten; veertien posten van hun zendeling beroofd en bovendien gedeeltelijk verwoest. 304 hulpstations en plaatsen waar 't Evangelie in Transvaal en in den Vrijstaat verkondigd werd, mogen nu sedert meer dan twee jaar niet meer door de zendingen bezocht worden. Velen van dezen zijn ontbonden en de bewoners overal verstrooid; het bijeenvergaderen zal na den vrede den zendingen veel moeite kosten.

Acht zendingen bevinden zich tot op dit oogenblik nog in krijgsgevangenschap; vier zijn ontkomen, één is vermoord. Laatstgenoemde, zendeling Heese, had een hem bevrienden, zwaar zieken Engelschman, het gevaarvolle van zijn reis goed bewust, vele dagreizen vergezeld en in 't hospitaal te Elim gebracht. Bij dezen Samaritanendienst is hij verraderlijk doorschoten en wel, gelijk uit getuigenissen van den Staats-

secretaris von Richthofen vast schijnt te staan, door een troep Engelsche cavalleristen.

De vermoorde laat vrouw en vier kinderen achter, van welke een na zijn dood geboren werd. Van 13 zendelingszonen die met de Boeren gestreden hebben, is een in den strijd gevallen en zijn 9 krijgsgevangen gemaakt, waarvan 4 op Ceylon. Hoeveel harteleed sluiten deze getallen in zich. Hoe ernstig en zwaar is de school der droefheid in welke de jonge heiden-christelijke gemeenten met hun leeraars gevoerd worden.

Laten wij uit tal van berichten van de onderscheidene stations ingekomen, nog het volgende mededeelen.

Een der grootste stations in Transvaal is Botschabelo met vijf zendelingen en 27000 gedoopte leden. Sedert Augustus 1900 stond men daar bloot aan 't geschut van de strijdende partijen. Een half uur ten zuiden stonden de Engelschen, een half uur ten Noorden de voorposten der Boeren. Beide partijen eischten en namen afwisselend op het station; ieder wilde bevelen en niemand kon beschermen.

In den nacht van 8 op 9 Juli verscheen een Engelsche kolonne in Botschabelo om de zendelingen gevangen te nemen. Zij werden het bed uitgehaald, naar Middelburg vervoerd en daar in een arrestantenlokaal gevangen gezet. Den volgenden morgen bracht men hen koffie in een morsigen vee-emmer en behandelde hen in elk opzicht onwaardig. Nauwelijks was hunne gevangenneming in de stad bekend geworden, of groote opgewondenheid kwam onder de bevolking. Men besloot tot dadelijke loskoop der hooggeschatte zendelingen over te gaan. Een Engelsch koopman alleen teekende daarvoor 60.000 gulden en spoedig was een borgtocht van 120.000 gulden bijeen. Reeds op den middag verscheen een majoor om de gevangenen in vrijheid te stellen met de verklaring: dat er geen beschuldiging tegen hen was.

Na gewichtige bedenkingen veroorloofde de generaal den zendelingen naar Botschabelo terug te keeren en hunne familiën, als ook de noodigste behoeften af te halen.

Terwijl allen hier bij het inpakken bezig waren, begonnen de ter geleide meegegeven soldaten onder de oogen hunner officieren te plunderen. Ook de kerk verschoonde men niet, het altaar werd verbroken, het heilig brood over den grond geworpen, de altaarlampen gestolen en den kaffers ter koop aangeboden. Thans is het eens zoo bloeiende zendingsstation onbeheerd.

Eigenaardige godsdienstoefeningen hield de zendeling Petrick in Douglas. Toen de Engelschen het station geplunderd en de kleurlingen d.i. de geheele zendingsgemeente hadden gevangen genomen, rukte een Transvaalsch Boerenkommando aan. Dit bleef aldaar wel 5 maanden en vormde de nieuwe gemeente van dien zendeling. Elken Zondag was nt de kerk gevuld met deze geharde mannen, die met de buks in de hand en den patronengordel over den schouder aandachtig naar de prediking luisterden.

Ten slotte nog een bijzondere vriendelijke lichtstraal van Gods genade in den nacht dezer groote ellende.

Zending Reuter bericht uit Medingen in Noord-Transvaal dat hij vóór 't uitbreken van den oorlog tot October 1901 312 personen mocht doopen, waaronder 143 volwassenen. De Zondagscholen met meer dan 200 kinderen waren in vollen bloei. Niettegenstaande grooten nood en armoede vloeiden de gaven rijkelijker dan ooit.

Ten slotte eenige, menige christengemeente in ons vaderland beschamende getallen: van October 1899 tot October 1901 bedragen de avondmaalskollekten *f* 615, zendings- en dankgaven *f* 186, oogstfeestgaven zoowat *f* 600; tezamen *f* 1400!

HET FEEST VAN DEN ORGANIST.

Vijftig jaar lang had de organist der Andreaskerk elken Zondag dienst gedaan, geen dag had hij zijn schoolonderwijs — zijn dagelijksch werk — wegens ziekte behoeven te verzuimen.

Als op groote genade Gods zag hij terug op zooveel jaren in gezondheid doorgebracht. Maar 't veranderde. Plotseling werd hij door ondermijnende koortsen aangegrepen en dat juist in den tijd van zijn naderend gouden jubelfeest. Nu had God hem bepaald iets bijzonders te zeggen, in de stilte gevoerd, en daar hij gewoon was acht te geven op Goddelijke wenken, merkte hij ook hier de liefdevolle bedoeling zijns hemelschen Vaders in deze beproeving. In zijn liederenboek, 't welk hij voor dagelijksch gebruik had, had hij een vers met roode lijnen omstreept:

Gij hebt God steeds zooveel
Te zeggen en te vragen;
Nu hebt gij dit zoo gaarn,
Straks hebt ge weer te klagen
Laat Hem toch ook wat vrij,
Wees Hem een wijle stil,
Let op wat Hij u zegt
En van u hebben wil.

Maar toen op zekeren Zondag tegen Paschen het klokgelui van de naaste kerk tot hem in zijn ziekenkamer drong, aan 't welk hij voor 't eerst in vijftig jaren geen gehoor kon geven en hij zijn geliefkoosde plaats op de orgelbank een ander moest inruimen, toen viel het hem moeilijk de innerlijke stilte te bewaren. Een strijd, hem geheel ongewoon, verliet zich in zijn binnenste. Stijf drukte hij zijn lippen op elkander, nog vaster de gevouwen handen saam — de klokken luidden heden met zoo weemoedigen klank en toen eindelijk de drie laatste slagen in 't lucht-ruim wegstierven, zuchte de zieke organist diep en smartelijk en vielen heete tranen op zijn handen, die handen welke voor 't eerst in vijftig jaren het heerlijke voorspel tot des Heeren lijden niet zouden spelen.

Den eenen Zondag na den anderen verstreck en nog steeds mocht de kranke organist 't uitnoodigend klokgeroep niet volgen. Maar de stilte des harten was weder bij hem teruggekeerd en gedurende de godsdienstoefening zong en speelde hij ook — in zijn hart en in den geest. Opengeslagen lag de orgelpartituur voor hem.

Meester Bach sprak tot hem in zijn krachtvolle toonzettingen. In veelstemmige Dur en Mol toonaarden omruischte hem die hartaangrijpende melodie van het aloude Goede Vrijdags koraal: „O hoofd vol bloed en wonden”, naar de bewerking van Hasseler, Schein en Demantius.

De voorjaarszon steeg hooger, zachte lucht kwam aanstroomen. Het venster van de ziekenkamer werd weer geopend. Het jubelgezang der vogels weerklonk in den bloeienden kastanjeboom van den schooltuin. De eerste gouden vlinder liet zich op den vensterrand neder.

Na weinig dagen zou het Paschen zijn. „Martha”, zei de oude organist tot zijn juist binnengetreden dochter, en de oude opgewekte toon in vaders stem deed haar verheugd luisteren, „o Martha, God zond mij zijn lenteboden: ze hebben mij genezing aangezegd. — Laat nu heden nog mijn trouwen plaatsvervanger weten, dat ik met Paasch weer zelf het orgel bespelen zal.”

„Maar vader, gij waagt te veel; de dokter zal het u ook nog niet toestaan!”

„Maar mijn God veroorlooft het mij Martha. Ik voel nieuwe kracht; mijn jubeldag zal Paschen zijn, de dag waarop de oude organist zijn Heer en Meester zoo gaarne een Halleluja speelt, weet ge, zoo eens in volle kracht met alle stemmen en registers!”

„Ja, vader”, zei Martha vriendelijk; in haar hart echter bang voor de uitvoering. O, hoe die Paaschklokken de moede schreden van den ouden organist deden versnellen. Met haast en zekerheid van tred beklom hij de steile trappen, bang als 't ware dat iemand hem in 't laatste oogenblik nog terugroepen zou.

Reeds zoo lang had hij uitgezien naar den zoo vaak smartelijk ontbeerden zetel vóór zijn orgel en een warm dankgebed steeg tot God omhoog. Ruisch nu machtige orgeltonen, stijgt omhoog aloud Paaschlied: Christus is opgestaan!

Onze oude organist is werkelijk genezen dachten velen. De oude kracht in 't spel is weer teruggekeerd.

Maar indien iemand hem gezien had gedurende de prediking die had wel anders geoordeeld. Moede neigde zich dat grijze hoofd op de borst, maar van binnen trilde nog krachtig leven.

„Halleluja. Amen!” zoo klonk het van den kansel als slot der Paaschprediking. En: „Amen, Halleluja” weerklonk het in 't harte des ouden mans op de orgelbank. Het orgel speelde terwijl de schare 't kerkgebouw verliet. Majestueus ruischte het „Halleluja” van Händel door de gewelven der kerk in altijd hogere tonen, steeds nader ten hemel dringend. Engelenstemmen van boven antwoordden reeds: Ja; De Heer zal koning zijn van nu aan voor eeuwig, voor eeuwig, Halleluja!”

En de geest van den orgelspeler was mee omhoog gezweefd, om zich Gode als een levend dankoffer te brengen op zijn gouden feest.

Zacht droeg men den ontslapene van de orgelbank, en plaatste hem beneden in het nu ledig geworden ruim der kerk, door 't welk

nog de echo der machtige tonen natrilde.

De gemeente gaf den ouden organist een grafsteen waarin 't woord „Halleluja!” gebeiteld was.

HOOGE DICHTKUNST.

Onlangs verscheen een boekje, dat heet Praeludiën. 't Bevat de „verspreide gedichten” van den heer P. C. Boutens. Een daarvan, een der meest begrijpelijke nog, is

Tusschen Dag en Nacht
ziels altijd
trouw betrokken
avondwacht.

Komend' oogenblik
wisslen Dag en
Nacht hun wachtwoord
in beroerings
evenschrik.

Raggegaren net
staat ziel luister
wijdgespannen
uitgezet.....

Al voorbij: ter stond
neigde Nacht zich
in 't voorbijgaan
over Dags bleek-
bloeden mond.

Sterreflakkervlijm
schieft onhoorbaar-
hoorbaar door de
mazen Levens
fonkelschoon geheim.

We moeten eerlijk zeggen dat we *niet* in staat zijn van dit kunstgewrocht (?) als bij een vorig versje ook maar den inhoud weer te geven. 't Is ons te hoog of te diep of allebei of nog wat.

Is een onzer lezers knapper, hij zal ons ge-noegen doen met een vertolking.

We begrijpen letterlijk niets van:

ziel luister wijdgespannen
sterreflakkervlijm
onhoorbaar-hoorbaar.

Over
ziels altijd
beroerings evenschrik
en nog meer zijn we het met ons zelf oneens.
En wat heel dit orakel beduidt is ons even duister, als hoe het een gedicht heet, in wat taal het eigenlijk is geschreven, wat schoons er aan is en wat nut het sticht.

Dan nog veel liever het gebrekkige van sommiger dichterlijk gerijm!

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

VIII.

De redding zou God geven, niet door Saul, maar door diens zoon Jonathan.

Verandering in den toestand scheen niet te komen. „De Israëlieten lagen verschanst in het dal; de bezettingen der Filistijnen op de rotssteenen Bozes en Sene vergenoegden zich er mede hen daar gevangen te houden en het hoofdleger der Filistijnen bleef, zeker van zijn prooi, werkeloos te Michmas.

Zoo kon de toestand niet voortduren; dat zag Jonathan, door den Geest Gods geleid, duidelijk in. Een nederlaag was voor den jongen krijgsman verkieslijker dan deze positie van onmacht. Derhalve besloot hij op zekeren dag om er een einde aan te maken. Hij wendde zich tot „den jongen die zijn wapenen droeg”; den vertrouwden en dapperen krijgsman die steeds in het gevecht aan zijn zijde was; den officier van zijn lijfwacht; waarschijnlijk zijn besten leifeigene: „Kom, laat ons overgaan naar de bezetting der Filistijnen die aan gene zijde is”. Jonathan stelde den met hem bevrienden held voor om samen in Gods kracht de poging te wagen om de doodelijke werkeloosheid van het leger af te breken door een moedig waagstuk, dat het begin kon zijn van een beslissenden veldslag, en dat bij mislukking niemand dan hun beiden het leven kon kosten. Zij beiden, zoo wilde hij, die elkander zonder woorden verstonden, zouden het zonder eenige andere hulp opnemen tegen de geheele

bezetting der Filistijnen op een der beide rotsklippen.

Jonathans vertrouwen was niet op eigen vermetelheid of tegenwoordigheid van geest gegrond, maar op Gods beloften aan zijn volk. Duidelijk sprak hij dat tot zijn wapendrager uit: „Kom, laat ons tot de bezetting dezer onbesnedenen overgaan; misschien zal Jehovah voor ons werken, want bij Jehovah is geen verhindering om te verlossen door velen of door weinigen”.

Ofschoon er voor den Heere geen verhindering is om te verlossen door velen of door weinigen, deed Jonathan geen onberaden stap. Geheel alleen ging hij niet; hij raadpleegde zijn wapendrager. Een eerste teeken dat hij in Gods weg was, zou voor hem zijn dat deze meeding; dat God ook zijn hart bereidwillig maakte. En des wapendragers eerste woord luidde: „Doe al wat in uw hart is, wend u, zie ik ben met u naar uw hart”.

Nog bleef alle schijn van roekeloosheid verre van Jonathan. Het antwoord van den wapendrager gaf niet den doorslag om er nu maar op in te gaan; 't gaf alleen aanleiding tot gezamenlijk welberaden overleg.

Jonathan nu zeide: Zie, wij zullen overgaan tot die mannen, en wij zullen ons aan hen ontdekken: indien zij aldus tot ons zeggen: Staat stil totdat wij bij ulieden komen, zoo zullen wij blijven staan op onze plaats en tot hen niet opklimmen; maar zeggen zij aldus: Klimt tot ons op, zoo zullen wij opklimmen, want de Heere heeft ze in onze hand gegeven; en dit zal ons een teeken zijn.

Jonathan wenschte te weten hoe de geest onder de Filistijnen was. Waarom bleven ze werkloos? Uit taktiek? Of uit geheime vrees voor de Hebreëen? Indien de twee mannen zich vertoonden met vijandige bedoeling en de bezetting hun toeriep: „Blijft maar, wij komen wel tot u om den strijd aan te binden; wij verachten het om twee te bevechten en werpen ons op 't geheele legertje!” dan zou daaruit blijken dat ze roekeloos hun leven zouden wegwerpen door verder te gaan. Maar bleef de bezetting veilig en wel in haar vesting, dan toonde ze daardoor vrees en was haar gedrag maatstaf voor de gezindheid die al de Filistijnen bezielde.

De beide helden vertoonden zich aan den vijand. God gaf het teeken dat zijn dienaren verwachtten. De Filistijnen bepaalden zich tot goedkoop en gemakkelijk uitjowen en verbergden daarachter hun heimelijken angst: „Ziet, de Hebreëen zijn uit de holen uitgegaan, waarin zij zich verstoken hadden!” Ze daagden hen niet eens uit; Jonathan verkreeg van God meer dan hij zelfs in het gunstigste geval gevraagd had. Eerst toen de beide Israëlieten zich niet van hun stuk lieten brengen, schreeuwden de vijanden: „Klimt op tot ons en wij zullen het u wijsmaken!” Ze waren lafaards!

Nu wist Jonathan genoeg: „Klim op achter mij, want Jehovah heeft hen gegeven in de hand van Israel.”

Overvloedig bleek de vrees der Filistijnen; op handen en voeten moesten de beide Israëlieten de rots beklimmen; ze waren dus tijdelijk volkomen weerloos; maar ook dat zelfs kon den vijand niet bewegen tot het verlaten van zijn schijnbaar veilige stelling. Zoodra de helden boven waren, vielen de Filistijnen voor Jonathans aangezicht, onmiddellijk daarna afgemaakt door zijn vriend.

Deze overwinning veroorzaakte een paniek, „een beving Gods,” in het leger, onder het vijandelijke volk, onder de bezetting en onder de rondtrekkende colonnes die het platteland afliepen en verwoestten. Ze gaf moed aan Israel. Saul, in het dal gelegerd, zag op den top des bergs ongewone opschudding, straks gevolgd door het afhemen van de troepenmacht des vijands. Onmiddellijk hield hij appél. Jonathan en zijn wapendrager waren verdwenen! Een oogenblik stond Saul in beraad om Jehovah te vragen door den mond des hooge priesters wat hem te doen stond; want de arke Gods was in het leger. Nog eens, ongeveer een eeuw geleden, was dé ark in het leger geweest; maar toen als een afgod medegenomen door de zonen van Eli. Van dergelijk misbruik van 't heilig symbool is echter nu geen teeken te bespeuren. Veeleer moet men thans denken dat het geheele zuidelijke gedeelte van 't Heilige Land door vijanden overstroomd was en daarom de hooge priester de ark niet veilig geacht heeft op haar gewone plaats doch met haar in 't leger gevluht was.

Saul had echter de ark niet noodig om te weten te komen wat hem te doen stond; God gaf in de gebeurtenissen zelve een duidelijk teeken van zijn wil. Onmiddellijk rukte de koning met zijn volk uit en overviel den vijand. Deze

overval veroorzaakte zulk een verwarring dat de vijanden elkander zelfs niet meer onderscheidden, maar elkaar, inplaats van hun tegenstanders bevochten. Hun ongeluk werd nog vermeerderd door de hebreeuwische gelukzoekers, die zich bij hen gevoegd hadden, maar nu de kansen keerden, tot het leger van hun eigen volk overliepen.

De veldslag was beslissend: de Filistijnen ontruimden het zuid-oostelijk deel des lands om zich naar hun eigen gebied terug te trekken. Maar ze zouden er niet ongehinderd komen. De Israëlieten, die geen moed genoeg bezeten hadden om mede Sauls leger te vormen, stonden thans in massa op en deden den ordeloos terugtrekkenden vijand zooveel mogelijk afbreuk aan. Deze slag was 't begin van een langdurigen krijg, die eindigen moest met algeheele onderwerping van een der beide volken. Toen ontstond de „sterke krijg tegen de Filistijnen al de dagen van Saul” die dus op zijn minst 38 jaren geduurd heeft, en waarvan, voorzooveel Israëls eersten koning aangaat, het slot en tegelijk de ontzettendste episode was de veldslag op het gebergte Gilboa, waar Saul en zijn zonen den dood vonden. Maar daarmee opende zich slechts een nieuw tijdperk van oorlog onder David tegen den ervvijand tot eindelijk door dezen genialen veldheer „bezettingen in het gansche land der Filistijnen gelegd werden”.

Het merkwaardig gevecht van dien dag zou echter niet eindigen zonder een staaltje van Sauls ondoordachte heftigheid, dat voor Israel de noodlottigste gevolgen had kunnen hebben. Als recht oostersch monarch had Saul een goed bedoeld, maar toch onzinnig verbod gegeven: „Vervloekt zij de man, die spijs eet tot aan den avond; opdat ik mij aan mijne vijanden wreke!” Rnsteloos jaagde het volk dus voort al strijdend tot de zon daalde. Geen wonder dat het volk „mat” werd te dien dage! Tegen den avond kwam het leger, den vijand vervolgende, in een woud waar wilde bijen in zoo grooten getale zich ophielden, dat er „een honigvloed” was. Jonathan, niet wetend van het verbod zijns vaders, dat op 't nuttigen van eenige spijs de doodstraf gesteld had, dompelde het uiteinde zijns stafs in den honig en verkwikte zich terloops met het voedzame vocht. Zijn oogen werden verlicht, hij gevoelde de uitputting wijken en nieuwe kracht door zijn aderen vloeien. Terecht verwonderde hij er zich over dat niemand zijn voorbeeld volgde. Spoedig werd hij uit den droom geholpen door een man, die hem het verbod zijns vaders verhaalde, en er vrijmoedig naar waarheid bijvoegde: „daarom bezwijkt het volk.”

In scherpe woorden gispde de koningszoon het waarlijk dwaze verbod zijns vaders.

„Mijn vader heeft het land onheil berokkend; ziet toch hoe mijne oogen verhelderd zijn, omdat ik een weinig van dezen honig geproefd heb: hoeveel te meer, indien het volk heden vrijelijk had mogen eten van den buit zijner vijanden dien het gevonden heeft! Maar nu is die slag niet groot geweest onder de Filistijnen.”

Doch de gril des konings zou erger gevolgen hebben, dan alleen dat het volk — indien het zich behoorlijk had kunnen versterken — met beter gevolg zijn vijanden zou hebben bestreden. Toen eindelijk het leger halt maakte, was het volk zoo vermoed en uitgehongerd dat alle mozaïsche — dus goddelijke — wetten overtreden werden; zooals gewoonlijk geschiedt wanneer een onredelijk menschelijk bevel moet nageleefd worden. Het volk maakte zich aan den buit en slachte op volkomen heidensche wijze de van den vijand genemen schapen, runderen en kalveren; ruwweg tegen de aarde, liet het vleesch niet behoorlijk uitbloeden, maar bezondigde zich door vleesch en bloed al te zamen te eten. Dat was te erg voor de getrouwe Israëlieten! Ze boodschapten Saul: „Zie, het volk verzondigt zich aan den Heere, etende met het bloed!” En alweder kwam Sauls zucht naar absolute macht naar boven; alweder trad hij als koning in de plaats der priesterschap. Hij liet een grooten steen tot zich wentelen en maakte dien tot altaar. Hij zond het bevel door het leger: „Brengt tot mij een iegelijk zijn os, en een iegelijk zijn schaap, en slacht het hier, en eet, en bezondigt u niet aan den Heere, etende met het bloed!” Het volk gehoorzaamde. Zijn eerste verkeerde daad van dien dag trachtte de koning weg te nemen door een tweede, die erger was. „Toen bouwde Saul Jehovah een altaar; dit was het eerste altaar dat hij Jehovah bouwde”.

Ook in de oogen van Ahia, den hoogepriester, was deze daad een overtreding. Toen het volk door de voeding verkwikt en versterkt was, wilde Saul des nachts de Filistijnen vervolgen „opdat niet een man onder hen overig bleve.” Dadelijk waren zijn krijgslieden hiertoe bereid. Maar de hoogepriester sloeg voor eerst God te vragen.

Op Sauls vraag gaf God geen antwoord! Daar was een ban in het leger. Geen gedachte bij Saul of zijn laatste daad ook de oorzaak daarvan kon zijn! Hij verzamelde al zijn manschappen om door het lot te weten te komen wie de schuldige was. Want, zoo sprak Saul in de volheid van zijn monarchale macht, maar toch zeer roekeloos: „laat ons ontdekken in wien de zonde is. Zoo waarachtig als Jehovah leeft, die Israel verlost, al ware het in mijn zoon Jonathan, zoo zal hij den dood sterven!”

Ziedaar de uitspraak van den trotschen oosterschen vorst; schijnbaar onkreukbaar rechtvaardig. Zelfs het liefste dat hij heeft, zal hij niet sparen, indien Gods gerechtigheid het eischt. Het liefste? Op een ding na! De waarachtig rechtvaardige zou zeggen, niet: „al ware het mijn zoon”; maar: „al ben ik het!” Doch Israëls koning is en wordt al meer en meer als „de koningen van alle volken”; dat de zonde, die over 't volk den ban bracht, ook wel in hemzelf kan schuilen, komt niet eens bij hem op. Dat is onmogelijk!

Wel plaatsen zich Saul en Jonathan aan de eene zijde, en het volk aan de andere zijde, om te loten, maar blijkbaar is dit slechts om de *dynastie* van het volk gescheiden te houden.

Het lot valt op het koninklijk huis! 't Volk gaat vrij uit. Voor Saul blijft niet anders over dan een loting tusschen hemzelf en zijn zoon te eischen. Hij gevoelt: God oordeelt anders en voor God zijn *alle* menschen gelijk. Het lot raakte Jonathan.

„Het lot valt den mensch in den schoot, maar het gansche beleid daarvan is bij den Heere,” zegt de wijze Salomo. In ons oog is het toeval: 't lot valt zooals 't vallen wil: maar God leidt het precies alsof niet wij de steenen wierpen, maar hij ze neerlegde. Indien het beleid niet bij hem maar bij ons ware, hoe menigmaal zouden de steenen anders rollen en vallen! Zeker ook in dit geval. Heeft Jonathan gezondigd, dan was toch Saul de rechtstreeksche aanleiding tot die zonde, en dus de eigenlijke schuldige. Naar menschelijke gerechtigheid had het lot Saul moeten treffen, maar het raakt Jonathan. Waarom?

God vernietigt zijn eigen werken niet, en laat ze ook niet in den waren zin des woords door onze misgrepen en misdaden vernietigen. Hij *reggeert*, en gebruikt majestueus *alles*, ook wat wij verkeerd doen. God heeft Saul tot koning doen zalven; Gods plaatsvervanger is hij bij het volk, dat door zijn begeerte naar een gewonen koning geen oogenblik ophoudt Jehovah tot koning te hebben. En daarom handhaaft God den man dien hij zelf in zijn eigen plaats gesteld heeft. Slechts een reden — een enkele is denkbaar, waarom men de wettige overheid ongehoorzaam mag zijn; de uitspraak van het geweten. Dan mag men de overheid en haar geweten vragen: „Oordeelt gij zelf of het geoorloofd is ulieden meer te gehoorzamen dan God”. Voor al haar daden zal de overheid niet aan ons, maar aan den Almachtige, die haar aanstelde, rekenschap geven. Ze heeft tegenover den onderdaan hoegenaamd geen macht indien die haar niet van boven gegeven is. Sauls gebod aan het geheele leger om den geheelen dag te vasten was niet Gods gebod, maar het bevel van Gods plaatsvervanger. Ook de onwillekeurige overtreder was niettemin schuldig. God kan den onschuldigen schuldige ook langs andere wegen redden en handhaven; maar eerst handhaaft hij zijn eigen souvereiniteit in de macht van zijn gezalfde.

Zoo begrijpt het ook Jonathan: „Ik heb maar een weinig honigs geproefd met het uiterste des stofs dien ik in mijne hand had. Zie hier ben ik, moet ik sterven?”

En Saul — dat is het noodlottige van den *eersten* verkeerden stap — kan niet anders zeggen dan: Zoo doe mij God en zoo doe hij daartoe, Jonathan: gij moet den dood sterven!”

Laat ons Saul niet *hier* veroordeelen! Zijn uitspraak schijnt barbaarsch te zijn. En toch staat ze hooger dan het gedrag van David bij Absaloms dood. Er spreekt een rechtsgevoel uit dat boven de beoordeeling van velen verheven is. Er moge voor menig oostersch monarch slechts gering verschil bestaan tusschen het veroordeelen van een mensch en het slachten van een koe; toch moet die monarch door en door verdorven zijn eer hij zijn vaderhart verliest.

En dat was Saul beslist *niet*. Dat het voor hem een vreeselijk oogenblik was, blijkt juist uit den eed dien hij aflegt.

Jonathan werd gered, maar Saul niet minder, door de geweldige opschudding, die onder het volk ontstond.

Maar het volk zeide tot Saul: Zou Jonathan sterven, die deze groote verlossing in Israel gedaan heeft? Dat zij verre. Zoo waarachtig de Heere leeft, zoo er een haar van zijn hoofd op de aarde vallen zal! want hij heeft dit heden met God gedaan. Alzoo verlost het volk Jonathan dat hij niet stierf.

Saul was er anders de man niet naar om te buigen voor den wil des volks. Thans deed hij het ongetwijfeld gaarne.

Maar toch is het bedroevend te zien hoe groote schrede hij dien dag is achteruitgegaan.

W.

„IK KAN NIET EN IK WIL NIET!”

„*Ons Vaandel*”; een Hollandsch blad van de beste soort, dat in Grand Rapids verschijnt, bevatte dezer dagen het hieronder afgedrukte artikel dat we zeer aan de aandacht onzer lezers aanbevelen. De heer Hulst, de schrijver van dat artikel, is boekhandelaar in Grand Rapids, secretaris van den Hollandsch-Amerikaanschen tak van het Nederlandsch Taalverbond; een man, wiens woord ook ver buiten zijn woonplaats invloed heeft.

Zal zijn getuigenis helpen? God heeft het gehoord, en zal het verhooren!

Wederom zijn de afgevaardigden der strijdende Boeren, de heeren Wolmarans en Wessels, te Washington verschenen. In Europa was hulp tevergeefs gezocht. Nederland wilde gaarne helpen maar kon niet. De andere mogendheden zwegen. Daar ginds over den Oceaan is een land dat vroeger denzelfden vijand bekampte en overwon. Dat land had vroeger de hulp eener andere mogendheid ondervonden. En dat land heet een Christenland en daarom moet ook daar gelden „alle dingen dan die gij wilt dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo, want dat is de wet en de profeten.” En dat had Amerika ook betracht met Cuba en de president van diezelfde machtige en vrije Republiek had immers zelf zijn leven veil gehad om de Cubanen te verlossen uit de klauwen van Spanje. Wat men destijds in Cuba vond, vindt men nu, zoo niet nog in ergere mate, in Zuid Afrika. Wat dien man toen bezielde, zal hij nog in zijn binnenste ervaren. 't Was, ja, uit humaniteitsgevoel dat hij toen streed? En die man draagt een Hollandschen naam, en in zijne aderen vloeit het Hollandsch bloed. Hij heeft getoond dat hij „backbone,” een zelfstandigen wil had. En daarom, moed gehouden en naar Washington voor de tweede maal. De tweede reis. De eerste maal had Mc Kinley *hen* wel vriendelijk behandeld, en *Engeland* vriendelijk de pols gevoeld, en met die vriendelijkheid was het afgelopen. O ja, Mc Kinley toonde de

gasten het prachtige uitzicht op Washingtons standbeeld achter het Witte Huis. Zij hadden dan toch iets genoten, en de afgevaardigden konden zich troosten met de herinnering: 't Ging in Washingtons dagen anders; maar tijden veranderen en . . . beginselen ook. Maar Roosevelt zal 't beter maken. Zij verschijnen ten Witten Huize. Hoewel officieel afgevaardigd mogen zij alleen als private burgers verschijnen. Eindelijk staan zij voor Pres. Roosevelt, den held van Cuba's bevrijding, den man van Hollandschen bloede, ja den man met een ijzeren, zelfstandigen wil, een wil die zich uit in de vreeselijke woorden: *ik kan niet en ik wil niet*. — *Ik kan niet en IK WIL NIET*.

De heeren Wolmarans en Wessels zijn hec-gegaan, diep teleurgesteld en bedroefd. En Kruger hoort het: „Ik kan niet en *ik wil niet*” en de geloofsheld wendt zijn oog naar boven en sterkt zich in den Heere zijnen God.

Van uit het verre zuiden komt een geschrei, geklag, geween en veel gekerm. „Rachel beweent hare kinderen en wil niet getroost zijn omdat zij niet zijn.” Die stemmen van bitteren rouw worden op de vleugelen des winds gedragen tot in de binnenkamers van het Witte Huis en Roosevelt die zoeven misschien zijn eigen kinderen blozende van gezondheid, den nachtkus heeft gegeven, antwoordt op al die jammerkreten: Ik kan niet en *ik wil niet*. Maar vertel Roosevelt dat er 12644 van die schapen in 8 maanden tijds zijn omgekomen. 't Baat niet! „Ik kan niet en *ik wil niet*.” Maar, President van deze machtige Republiek, weet gij niet dat vrouwen en kinderen op den dampen grond moeten liggen en in ongezonde kampen wegwijnen, dat kinderen naar 't Engelsche leger komende om zich over te geven en voedsel te bekomen, neergeschoten worden als honden? Laat dit alles zoo zijn. 't Antwoord luidt: Ik kan niet en *ik wil niet*.

Maar dan toch al die paarden en muilezels die van hier naar Zuid Afrika worden gevoerd? Als Engeland die niet had was de oorlog spoedig uit. Men weet er echter een weg op. Men mag niet ingrijpen in de rechten van den individu, en . . . het betaalt zoo goed! En ook onder deze klacht schrijft men: Ik kan niet en *ik wil niet*,

En zoo moeten de Boeren maar van alles afzien. Gelukkig dat God nog leeft en boven al de mogendheden der aarde is verheven. *God kan wel* de Boeren verlossen en 't is ons vrouwen dat Hij het ook doen wil en doen zal. Maar schamen doen we ons dat wij onderdanen zijn van eene regeering, die bij zulke vreeselijke ellende en ijselijke tooneelen en op het geroep en angstgeschrei van stervende vrouwen en kinderen nog durft antwoorden: Ik kan niet en *ik wil niet*.

Wee ons land wanneer wij ter een of ander tijd in oorlog moge worden gewikkeld (wat God verhoede) en wij dergelijke bange tooneelen moeten aanschouwen en ondervinden! Wij zijn wel machtig, o ja! Maar God kan ons wel klein krijgen. En hoe zal ons volk dan kunnen bidden? Het eenig antwoord zal dan voor ons zijn:

het oordeel zelf door onzen President uitgesproken, en schrikkelijk zal het ons in de ooren klinken: *Ik kan niet en ik wil NIET!*

Roosevelt! Wanneer ons Christen-volk standvastig staat op het Woord onzes Gods en daarvoor bukt, wanneer het Gods recht en zijn ordi-nantiën boven alles liefheeft en wanneer gij straks dat volk zult vragen dat het, door haar stem wederom te werpen voor u, zal betuigen dat het met uwe richting eens is, dan zal straks ook u een woord ter oore komen, een mach-tige stem die spreekt: *Ik kan niet en ik wil niet.* Ik kan niet omdat Gods Woord het verbiedt en omdat ik het *daarom* niet kan, wil ik het evenmin.

Dat ons land en volk wete wat het doet! Zuid Afrika wordt hei graf voor Engeland niet alleen maar ook de rechter van Amerika, indien het bij ons blijft: *Ik kan niet en ik wil niet.*

„KLIM OP ACHTER MIJ, WANT JEHOVAH HEEFT HEN GEGEVEN IN DE HAND VAN ISRAEL!”

ENGE PADEN.

I.

Hier waren eertijds breede wegen
En zie — nu zijn het smalle paan.
Wat is er mij ook aan gelegen?
't is mij de vraag maar 't pad te gaan.

II.

Ik heb op breed noch eng te letten,
Wat kan een smalle weg mij schaân?
Kan ik er maar mijn voeten zetten,
't Is mij de vraag maar 't pad te gaan.

III.

En schoon er nog veel schoone straten
Vol sierlijkheid, bezijden aan
Dit paadje waren, kon 't mij baten?
't Is mij de vraag maar 't pad te gaan.

IV.

Begeerig hart, wat kan 't u geven
Of u een volle koffer dost,
Of sôbre nooddrift u doet leven?
't Is mij te doen maar om de kost.

V.

Geen volle kas kan mij vernoegen
 Geen overtolge spijs mij voen.
 Wat heb ik om te veel te zwoegen?
 't Is mij maar om de kost te doen.

VI.

Genoeg is eel, of 't breed of smal is,
 Genoeg, dat kan mij effen voen.
 Genoeg mij in de plaats van al is:
 't Is mij maar om de kost te doen.

* * *

VII.

Een andre schat van hooger waarde
 Is daar ik met mijn lust naar hijg.
 't Is mij genoeg als ik op aarde
 De kost maar voor dit leven krijg.

VIII.

En of 't een smalle weg moet wezen
 Die mij geleidt ten hemel aan;
 Geen ongemakken wil ik vreezen.
 't Is mij maar om den weg te gaan.

IX.

Zal ik mijns Vaders wijsheid laken,
 Die 't zoo bestelde naar zijn zin?
 't Is mij genoeg, kan ik maar raken
 Langs 't smalle pad ten hemel in.

X.

Ik laat het ruime, voor wiens harte
 't Bezuren zal, eens laat (licht vroeg),
 Voor mij, mij is de korte smarte
 Van 't smalle pad al ruim genoeg.

II.

NAAR LODENSTEIJN.

ÉÉN EN TOCH VELEN.

We zeiden onlangs, dat het noodig was over de synoniemen afzonderlijk te spreken. Daar nu zijn goede redenen voor.

Wat zijn synoniemen?

Zeer dikwijls maakt men er zich een verkeerde voorstelling van en meent dat synoniemen woorden zijn die volkomen hetzelfde uitdrukken. Dit nu is niet zoo, gelijk we zien zullen.

Synoniemen zijn, kort gezegd, verschillende woorden voor dezelfde zaak, zoo b.v.:

vreugd, blijdschap, vroolijkheid,
 smart, leed, droefheid,
 hoog, verheven,
 klein, gering,
 arbeiden, werken,
 pogen, trachten, streven,
 met, benevens,
 voor, aleer,
 niettemin, evenwel.

Nu zijn er die zeggen: een *paard* en een *ros*, *arm* en *behoefstig* beteekent hetzelfde: en dan trekt men daaruit het besluit, hierboven vermeld.

Waren nu werkelijk twee, drie of meer synoniemen slechts zoovele woorden voor hetzelfde begrip, dan zouden we de meeste gerust kunnen missen en dienden ze hoogstens tot afwisseling. Maar ieder gevoelt bij nadenken dat het niet zoo is, tenzij dan in zeer zeldzame gevallen.

Nem b.v. de woorden pas aangehaald: een *ros* is een *paard*. Toch zal niemand zeggen: „Het *ros* trok de vuilniskar”. Ieder voelt, dat moet *paard* zijn. „*Ros*” is hier belachelijk. Daarentegen is „*ros*” geheel op zijn plaats in een zin als: „De held besteeg zijn *ros*”.

Er moet dus tusschen „*ros*” en „*paard*” toch onderscheid zijn.

Evenzoo bij „*arm*” en „*behoefstig*.”

Als ik zeg:

Hij had alles verloren: hij was nu *arm*,
 dan gaat het niet aan dit „*arm*” in „*behoefstig*” te veranderen.

En dit bewijst alweer, dat die twee toch niet geheel eender zijn.

Dat we enkele dubbelgangers hebben waarvan gerust altijd een kan weggestuurd, ligt veelal aan de dwaze voorliefde der Nederlanders voor vreemde woorden. Zoodoende kregen we

scheerder — barbier,
 regenscherm — parapluie,
 geweten — conscientie,
 toejuiching — applaus.

De woorden in de 2de kolom drukken volkomen 't zelfde uit als in de eerste, hebben dus geen nut, en zijn ballast. We moeten ze daarom wegdoen (ook reeds als ongenoode vreemden).

Maar de werkelijke synoniemen zijn *geen* ballast; integendeel: zij *verrijken* de taal. Een taal zonder synoniemen zou *arm* zijn.

* * *

Een persoon kan onder verschillende benamingen voorkomen, al naarmate de betrekking waarin hij beschouwd wordt, de verhouding waarin anderen tot hem staan.

Zoo heet dezelfde man
 aan de hoogeschool *hoogleraar*,
 te huis *vader*,
 in een vereeniging *voorzitter*,
 straks tijdelijk bij een vriend vertoevend *gast*.

Een deur is zoowel *toegang* als *afsluiting*, al naar mate men haar beschouwt.

Zoo is kanceel een *handelsartikel*, een *toekruid* en een *geneesmiddel*.

We hebben om heel duidelijk te zijn hier voorbeelden genomen die spreken, doch die allen dit gebrek hebben dat zij ons nog niet ver genoeg brengen. Immers het is niet voldoende, dat men ettelijke woorden heeft om hetzelfde aan te duiden, maar zij moeten ook alle hetzelfde

hoofdbegrip omvatten. En dit doen de gegeven voorbeelden nog niet.

Maar als ik nu denzelfden man noem:
priester,
leeraar,
herder,
dan beschouw ik hem in drie opzichten. Doch het hoofdbegrip is 't zelfde: de man die door de gemeente tot opziener is gesteld.

Evenzoo is het met:

veld,
akker,
grond.

Deze begrippen, zijn in hoofdzaak één.

Veel sterker echter dan bij zulke woorden die iets *concreets* voorstellen, d.i. zinnelijk waarneembaar, komen de synoniemen tot hun recht in het *abstracte* d.i. wat niet zinnelijk waarneembaar is.

Concreet zijn b.v. huis, boom, tuin,
abstract „ „ liefde, boom, vreugd.

Ook zijn de synoniemen van de namen der *eigenschappen* en *werkingen* zeer talrijk.

Vele begrippen zijn door één enkel woord niet geheel te bepalen. Er bestaan allerlei graden en schakeeringen en onderscheidingen, die, al blijft de hoofdzaak dezelfde, toch afzonderlijk worden weergegeven door eenig woord.

Iemand b.v. kan zijn *vroolijk*.

Dit is de toestand door een enkel woord geschetst.

Maar nu kan hij ook zijn:

blij,
verheugd,
opgeruimd,
blijmoedig.

Al deze woorden zijn, dat voelt ieder, met „vroolijk,” verwant, maar toch heeft elk woord weer iets bijzonders.

Ik kan:

zien,
kijken,
staren,
beschouwen,
blikken;

en dan doe ik in hoofdzaak telkens hetzelfde; toch zijn die vijf volstrekt niet één, in dier voege dat het onverschillig is welk woord ik gebruik.

Alles saamvattend bespeuren we dat een begrip zeer fijne onderscheidingen toelaat en dat die door verschillende woorden worden uitgedrukt. Dit zijn de synoniemen.

Paard en *ros* kunnen dus synoniemen zijn; evenzoo *arbeiden* en *werken*. Maar *schaap* en *koe*, *slapen* en *waken* nooit.

Om nu duidelijk te zien dat het niet onverschillig is, welk woord men gebruikt, zoödat er wel degelijk en zeer merkbaar onderscheid bestaat, nemen we de laatst vermelde reeks, in voorbeelden:

1. Het was donker; ik kon niet *zien*.
2. Hij stond leelijk te *kijken*.

3. Wij *staren* op dat heerlijk voorbeeld.

4. Hoe hebben wij deze zaak te *beschouwen*?

5. Hij *blikte* rond om te zien wie hem riep. Als men nu de verschillende werkwoorden eens omwisselt, zal al spoedig blijken dat dit of volstrekt niet gaat of dwaas en leelijk klinkt b.v.

Het was donker; ik kon niet *kijken*, *staren* enz.

Hij stond leelijk te *zien*, *blikken* enz.

In n°. 3 zou „beschouwen” een gansch ander denkbeeld geven dan *staren*”; evenzoo „blikken”.

En al ware ook soms verwisseling mogelijk zonder den zin te veranderen, dan zouden nog de synoniemen een te waardeeren afwisseling in den stijl bieden.

We missen b.v. in onze huidige taal een synoniem voor „toen”. Daardoor ontstaat vaak zekere niet te mijden eentonigheid in een verhaal; in 't Vlaamsch heeft men voor dit geval nog het woord „dan”.

Daarentegen zijn we vrij wel bedacht „met redegevende voegwoorden”. We zeggen b.v. „*Daar* het regent ga ik niet uit” — Voor dit „daar” is ook *wijl*, *dewijl*, *omdat*, *aangezien*, *overmits* te gebruiken.

* * *

Oppervlakkig beschouwd zijn de synoniemen een groot gemak. Men heeft ruime keus. Maar keus geeft „angst”. Wat dat hier zeggen wil, zal ons straks duidelijk worden.

IEDER OORDEELE.

Onlangs schreef ik in een versje van de „nieuwe letteren” en van meer:

Ik zag ons Hollandsch, jaren zoek,
Hervonden in den Jodenhoek,
Ter modetaal verheven
Van die „na tachtig” leven.

Nu zijn er menschen geweest die in het vers, waaruit dit is genomen, recht genoeg hadden, maar ook anderen die het min juist vonden. Toch gelooven we dat het tenvolle wordt bevestigd door wat we pas van een der „nieuwere” lezen:

„Van-morgen, toen ik ontwaakte, viel dadelijk in mijn eerste beseffen de klare lichtheid van mijn kamer. Was ik gewend niet aan triestige schemering, aan kille half-duisternis, van nog niet dag gekomen zijn, terwijl de nacht toch reeds gestorven was? Kende ik niet het ontwaken in somberen morgen die zóó droevig was en dof, dat het scheen wel of de dag nooit worden zou?”

„En nu! Door mijn venster sloeg het witte zonne-licht in, maakte vól mijn kamer van zijn levenden glans. Het zwaar-kleurig behangsel deed het juichen in blijer tint, het schitterde in den spiegel, en in al wat kaatsen kon. Het was een vreugd, een feest van licht: van wit en goud, en rooden schijn.

„En toen ik was opgestaan en uit-zag mijn

venster, viel plots en schel in mijn nog-slaperig zien het fel-witte sneeuw-vlak van de daken der huizen aan de straat-overzij, zóó, dat even het mij pijnde de oogden. Maar toch ben ik gebleven te kijken, heb gedrukt mijn voorhoofd de ruit tegen-aan om óók te zien de sneeuw die lag dik-ópgetast op den grond, op alle de huizen, op de takken der boomen. En over mij is gekomen een vreemde stemming van vaag-bewuste blijdschap en van een blijven weemoed, dat nu was gekomen de winter, de heerlijk, héerlijk-mooie winter.

„En toen ik ben begonnen mij te kleeden is niet van mij gegaan het zien der wit-besneeuwde straat en der zilveren boomen. En hoe ik mij wendde van het raam of sloot de gordijnen, stéeds is bij mij gebleven de wonder-schoone visie der vroom-witte huizen, zóó rein, zóó ver-teederd in hun vierkante lomphheid.

Ieder oordeele nu zelf!

NU IS 'T DUIDELIJK.

Haas.

Zeg, olifant, „zou 't waar zijn dat de leeuw,
 Ons aller vorst, het kraaien ducht
 Van zoo'n ellendigen haan,
 en dat hij haast ter vlucht
 Op zijn geschreeuw?

Olifant.

Al klinkt het raar,
 Toch is het waar;
 Ja meer nog: 'k zeg u dat de meesten
 Der kloeke, forsche, ed'le beesten
 Dus zwak zijn op een enkel punt.
 Zoodat ge licht begrijpen kunt,
 Dat ook wij olifanten beven,
 Wanneer een sperwer aan komt zweven.

Haas.

Nu vat ik ook, hoe 't mogelijk zij,
 Dat zelf *ik* altijd zoo ga rillen,
 En nog een uur wel sta te trillen
 Als in de verte een jachthond gaat voorbij.

UIT HET LEVEN.

* * * *Dure liefde.*

Heer: „U is met uw loon ontevreden, hoor ik. Maar gij ontvingt toch vroeger ook niet meer”.

Dienstvaagd: „Ja, maar toen deed ik ook slechts 't werk; nu verlangt men ook nog liefde van mij voor de kinderen en die wordt overal extra betaald”.

* * * *Hebt gij misschien iets beters?*

Eens werd aan een heer een boek aangeboden dat dienen moest om zijn geloof in den Verlosser aan 't wankelen te brengen. Toen hij het boek terugzond schreef hij:

Wanneer gij misschien iets beters hebt dan de Bergprediking of de gelijkenis van den verloren zoon, van den barmhartigen Samaritaan, of wanneer gij misschien een betere verzameling

van zedewetten kent dan b.v. 10 geboden, of misschien iets troostelijkers en schooners dan Psalm 23, in 't algemeen iets wat beter in staat is de donkere toekomst te verhelderen en mij een barmhartiger en beter vader openbaart dan 't Nieuwe Testament leert, zoo verzoek ik u mij dat boek te zenden.”

Weet gij iets beters? En indien niet, waarom gebruikt gij dan het beste niet beter?

* * * *Een getuigenis.*

De beroemde Engelsche dichter, Tennyson, had eens een hoogen gast bij zich en door-wandelde met dezen zijn schoonen, welonderhouden tuin. Opeens bleef de gast bij een geurig bloembed staan:

„Ik heb u reeds lang willen vragen,” begon hij eensklaps, „wat ge eigenlijk van Jezus Christus gelooft?”

De dichter antwoordde niet dadelijk; peinzend rustten zijn groote, heldere oogden op een schoone roos en wijzende op haar, zei hij:

„Wat de zon voor deze bloem is, dat is Jezus Christus voor mij. Hij is de zon van mijne ziel; zonder hem kan ik mij mijn leven niet denken.”

VRAGENBUS.

P. de V. te D. Het door u bedoelde lied luidt in zijn geheel-

Er ist ein Ros entsprungen
 Aus einer Wurzel zart
 Wie uns die Alten sungen,
 Von Jesse kam die Art.
 Und hat ein Blümlein bracht
 Mitten im kalten Winter
 Wohl zu der halben Nacht.

Das Röslein, das ich meine,
 Davon Jesaja sagt,
 Hat uns gebracht alleine
 Marie, die reine Magd.
 Aus Gottes ewgem Rat
 Hat sie ein Kind geboren
 Wohl zu der halben Nacht.

Het is zeker drie en een halve eeuw oud, maar de dichter is mij onbekend.

Vertaald luidt het ongeveer aldus:

Er is een roos ontsprongen
 Van wortel lieflijkzacht,
 Waarvan reeds de ouden zongen,
 Uit Israels geslacht.
 En heeft een bloempjen ons gebracht
 Midden in den kouden winter
 En wel te middernacht.

Wij danken aan Maria
 De reine, vrome maagd
 Het roosje waar 'k van spreke,
 Jesaja heeft gewaagd.
 Naar Godes eeuwgen raad
 Is haar een zoon geboren
 En wel te middernacht.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbich en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

IX.

Nauwelijks was Israel uit Egypte getogen en zijn trek door de woestijn begonnen of het volk werd aangevallen door de Amalekieten. Amalek was een der aanzienlijkste volksstammen van Arabischen oorsprong. Zoo aanzienlijk en machtig, dat Bileam negen en dertig jaren later in zijn beroemde profetieën van Amalek zeide: „Amalek is de eersteling der heidenen, maar zijn uiterste is ten verderve.”

De aanval van Amalek op Israel was een verraderlijke overrompeling geweest. De Amalekieten waren niet meer dan rooversbenden. Niet uit staatkundige overwegingen hadden ze Israel op zijn doortocht bevochten; zooals later sommige volken den ingang door hun land heen belemmeren wilden; neen, ze waren eenvoudig op den rijken buit afgekomen. Hoe dat toegegaan was herinnerde Mozes het volk aan het einde zijn levens, toen hij sprak: „Gedenkt wat u Amalek gedaan heeft, op den weg als gij uit Egypte uittoogt; hoe hij u op den weg ontmoette, en sloeg onder u in den staart al de zwakken achter u als gij moede en mat waart, en hij vreesde God niet.” De horden roovers hadden dus, nadat het volk een langen tocht achter den rug had, de achterhoede overvallen, de ouden van dagen, de vrouwen en kinderen — in één woord: bij voorkeur de weerloozen — vermoord, en gestolen zoo veel ze konden. De weerbare manschap die voor en aan de zijden van de volksverhuizers

trok, aanmechtig van den langen tocht door de brandende zandvlakte, had niet spoedig genoeg op het terrein kunnen zijn om den aanval te weren. „Amalek vreesde God niet;” voegt Mozes er aan toe. 't Spreekt vanzelf dat men dit niet in de gangbare beteekenis des woords moet verstaan; maar dat het zeggen wil: hij stoorde zich aan goddelijke noch menselijke wetten. Zelfs het in die dagen schandelijk ruwe en gebrekkige oorlogsrecht werd niet door hem geëerbiedigd. 't Was geen veldslag, maar een verraderlijke moordpartij geweest.

Met kracht en onmiddellijk moest daartegen opgetreden worden. Had Mozes niet nadrukkelijk weerwraak genomen en zich vergenoegd met scherper maatregelen ter bewaking van de achterhoede, dan zou Israel in de woestijn de prooi van de gezamenlijke Bedouienenhorden geworden zijn. Zeker, door een hooge hand en een sterken arm was Israel uitgeleid en de allerbijzonderste zorg van Jehovah bedekte zijn volk. Maar nooit maakt God zijn beschermelingen tot machines. De waarachtige self help, die allen kinderen Gods betaamt, mag nooit verzuimd worden. Ofschoon Gods wolk- en vuurkolom vóór Israel uitgaat, haalt Mozes zijn schoonbroeder Hobab over om als gids mee te gaan: „Gij zult ons tot oogen zijn.” En dus ook: ofschoon God voor hen strijdt en een vurige muur rondom zijn volk is, spreekt Mozes tot Jozua: „Kies ons mannen, en trek uit, en strijd tegen Amalek.” Met een keurbende van krijgslieden uit het nog ongeoeffende volk, moest Jozua

Amaleks leger een gevoelige les toedienen. Tusschen de kinderen Gods en de kinderen der wereld moet uiterlijk geen onderscheid bestaan als het er op aankomt om te werken alsof bidden overbodig ware. 't Verschil zit veel dieper. Een veldheer die God niet kent zou het bij dat bevel van Mozes aan Jozua gelaten hebben. Maar Mozes voegt er aan toe: „Morgen zal ik op de hoogte des heuvels staan, en de staf Gods zal in mijne hand zijn.” Want bij het werken alsof bidden onnoodig ware, behoort bidden alsof werken niet behoefde. De wereldling werkt en bidt niet; de dweeper bidt en werkt niet; Gods kind bidt en werkt.

De uitslag van dit gebed en dit werken was dat Jozua „Amalek en zijn volk krenkte door de scherpte des zwaards.” Een geknakte stengel is gekrenkt, het riet leeft nog, maar 't is zijn volle kracht kwijt. Zoo verging het Amalek: de overwinning door Jozua behaald was groot genoeg om Amalek onschadelijk te maken en Israel veilig voor hem te doen zijn gedurende den tocht door de woestijn. Maar de eigenlijke straf voor zijn Godvergeten misdaad had Amalek nog niet ontvangen. En daarom voegt Mozes, even vóór zijn verscheiden, aan de pas aangehaalde herinnering aan Amaleks wangedrag toe: „Het zal dan geschieden, als u de Heere uw God rust zal gegeven hebben van al uwe vijanden rondom u, in het land, dat u de Heere uw God ten erve geven zal, om dat erfelijk te bezitten, dat gij de gedachtenis van Amalek van onder den hemel uitroeien zult. Vergeet het niet!”

Dat woord van den Godsman kon geen bevel zijn voor het toen levende geslacht, 't was een erflating voor het volk. In de eerste jaren, ja gedurende de drie volgende eeuwen, was Israel nog niet sterk, niet gevestigd genoeg om aan de volbrenging van die opdracht te denken. Eerst met den aanvang der regeering van Saul bezat Israel het land Kanaän werkelijk erfelijk; dat is zóo dat voor verjaging of uitroeiing niet behoefde gevreesd te worden. Eerst toen kon het volk denken aan afrekening van die oude schuld met zijn ervijand. En eerst na de geduchte krenking van den binnenlandschen vijand, de Filistijnen, in den beslissenden veldslag dien we ten vorigen male bespraken, had Saul met zijn volk de handen vrij om aan een buitenlandschen oorlog te kunnen denken.

Toen zeide Samuel tot Saul: „De Heere heeft mij gezonden dat ik u tot koning zalfde over zijn volk, over Israel; hoor dan nu de stem der woorden des Heeren. Alzoo zegt de Heere der heirscharen: Ik heb bezocht hetgeen Amalek Israel gedaan heeft, hoe hij zich tegen hem gesteld heeft op den weg toen hij uit Egypte opkwam: ga nu henen en sla Amalek, en verban alles wat hij heeft, en verschoon hem niet, maar dood van den man af tot de vrouw toe, van de kinderen tot de zuigelingen, van de ossen tot de schapen, van de kemels tot de ezels toe.”

Onmiddellijk en van harte gehoorzaamde de steeds strijdvaardige koning. En bij zijn volk vond hij een zeer gewillig oor; 210000 man vormden zijn leger. Hij trok op en door tot voor de hoofdstad van Amalek. Onder dat volk ver-

spread evenals onder de Israelieten woonden Kenieten, afstammelingen van Hobab, Mozes schoonbroeder.

Edel en ridderlijk liet Saul dezen waarschuwen en zij gaven gehoor aan de aanmaning om hun aangenomen, ten verderve opgeschreven, vaderland te verlaten. De korte veldtocht die volgde was voor Saul een volkomen overwinning. Het bevel Gods werd uitgevoerd; Amalek uitgeroeid.

De aloude profetie van Bileam (Num. 24:7) ging in vervulling: „Israels koning zal boven Agag verheven worden, en zijn koninkrijk zal verhoogd worden”.

Heeft menselijke, hoogmoedige uitlegging van deze merkwaardige profetie Saul verleid tot de zonde, die zijn val voltooid? Wie zal het zeggen! Genoeg: Saul ving Agag, den koning der Amalekieten, levend, maar al het volk verbande hij door de scherpte des zwaards. Agag is geen eigen naam van den Amalekietischen vorst, maar duidt zijn waardigheid aan, evenals de naam Farao die van de koningen van Egypte. De voornaamste plicht van Saul zou juist geweest zijn aan Agag het doodvonnis te volvoeren. Alleen uit hoogheidswaanzin spaarde hij hem. Die koorts tastte het geheele volk aan. Bewaarde Saul den vijandigen koning als zijn buit, het volk nam de beste en naast-beste runderen, schapen en lammeren. Saul en zijn leger waren uitgetogen om een ontzaglijk gestreng, eeuwenoud Godsgericht ten uitvoer te brengen; ze kwamen terug als een horde die zich nauwelijks onderscheidde van de troep Amalekieten die Israel in de woestijn overvallen had. Alleen was hun rooftocht op grooter schaal ingericht en met meer succes volbracht.

Toen Israel den eersten voet in Kanaän zette, had bij den val van Jericho Achan zich aan dezelfde zonde schuldig gemaakt. Dat was geen gewone hebzucht; neen zulk een daad zou de ontzettendste gevolgen hebben in de verwildering van de geheele natie, indien ze ongestraft bleef. Gods volk werd daardoor een roofstaat. Achan was met den dood gestraft.

Nu Israel den eersten stap deed om de grenzen van het verkregen land te bevestigen, verviel Saul, en op zijn voorbeeld zijn leger, in de zonde van Achan. De straf van Saul was in beginsel dezelfde die Achan getroffen had; zijn koningschap werd met den dood gestraft.

Nog voordat het zegevierende leger teruggekomen was openbaarde Jehovah in zeer sterke bewoordingen aan zijn knecht Samuel, de misdaad van Saul. „Het berouwt mij dat ik Saul tot koning gemaakt heb, dewijl hij zich van achter mij afgekeerd en mijne woorden niet bevestigd heeft”. Men zou zeggen: op een betrekkelijke kleinigheid na, die nog dadelijk te herstellen was, heeft Saul gedaan wat God hem had laten bevelen. Maar God oordeelt: hij heeft zich van mij afgekeerd en mijn woord niet bevestigd.

„Het berouwt mij!” Een menselijke wijze van spreken, indien men wil. Maar niet zooals het meermalen wordt opgevat: een mensch zou zien dat zijn goede plan mislukt is en nu heeft hij er berouw van; God kan geen berouw hebben

maar drukt zich nu maar zoo uit, anders begrijpen wij het niet. Die uitlegging verschuift slechts de moeilijkheid, maar maakt ons niets wijzer omtrent hetgeen God dan wel bedoelt.

Stel u een schatrijken vader voor die een losbandigen zoon heeft, aan wien de vader een som gelds toevertrouwt om die aan een ander uit te betalen. De trouwlooze zoon verspilt het geld en maakt zich uit de voeten. Had de vader dat niet vooruit kunnen voorzien! Hij heeft bijna zeker geweten dat de gevaarlijke proef zoo zou uitvallen. Het berouwt hem dat hij de proef genomen heeft. *Wat* berouwt hem? Dat het geld verloren is? Maar de groote som is voor hem slechts een kleinigheid. Dat hij zich vergist heeft? Maar hij kende zijn zoon immers door en door. Neen, 't berouwt hem *ter wille* van den zoon, dat hij ook dit laatste, grootste blijk van vertrouwen en genegenheid zoo schandelijk misbruikt heeft en zoo tegen beter weten in zichzelf in 't verderf stort. De vader had hem en zichzelf deze beproeving kunnen sparen door een goeden *knecht* voor zijn boodschap uit te kiezen. Dan had hij zijn zoon niet de gelegenheid geopend om nog slechter te worden. Zeer waar, maar hij had hem ook de gelegenheid afgesneden om zich te verbeteren. 't Beeld is gebrekkig zooals alle beelden van het goddelijke; maar iets dergelijks moet men zich hier van Gods berouw voorstellen.

UIT HET LEVEN EENER VRIJE KERK.

II.

(*Slot.*)

Zulke staaltjes van vroolijken en vriendelijken humor, waren zeer gewoon in den omgang van leeraar en gemeente, president en studenten. Een betamelijke vroolijkheid kenmerkt de geheele beschrijving en Spurgeon vindt er niets in soms grappig te zijn.

Het schijnt dat er toen, even als altijd, menschen waren, die den tekst vergaten: „een vroolijk hart is een gedurige maaltijd.”

„Wat het lachen betreft”, schrijft hij aan een correspondent, die hem de les las, (1861) „Gij en ik mogen daarover verschillen, en geen van ons is onfeilbaar in zijn oordeel. Ik vind geen zonde in een glimlach en geen misdaad in een lach. De Heiland, de man van smarten, is ons voorbeeld in het zedelijke, maar niet in de ellende. Want hij droeg onze smart, opdat wij die niet behoeften te dragen. Ik ben geen Johannes de Dooper, of een monnik of een kluizenaar, of asceet hetzij in theorie of practijk. Onheilige vreugd haat ik, maar ik kan mij verheugen en verheug mij in de werken mijns Vaders en de wonderen der schepping, niet minder, maar meer omdat ik een Christen ben. In allen gevalle, houd ik mij aan mijn eigen inzichten, op dit punt; gedurende elf jaar dienst zag ik geen slechte gevolgen, maar wel vele goede van mijn prediking, hoewel men mij altijd beschuldigde dat ik wel eens de menschen aan het lachen maakte.”

Het was goed voor den grooten prediker, bij zijn vele zorgen en de vele lichamelijke verdrietelikheden die zijn „doorn in het vleesch” waren, dat hij een oog had voor het vroolijke dat er in de wereld is, met dat gevoel voor het vermakelijke dat allen geestigen, genialen naturen eigen is. Hij maakte soms zelfs de wildste woordspelingen zonder eenige aarzeling. Zijn populaire toespraken, als „Preeken in Kaarsen”, „de Gorilla en het land, door hem bewoond” en vele anderen bieden hem hiertoe natuurlijk goede gelegenheid, maar soms in zijn meest uitgewerkte preeken komen ze voor. In Exeter Hall, in een merkwaardige beschouwing over Abrahams roeping, gehouden voor de 20 Baptistische Zendingsverenigingen in 1881, riep hij, van Lot sprekende uit: „en een arm akeelig lot was hij, dat zijn edelen oom meer moeite dan voordeel aanbracht!” Een ooggetuige herinnert zich zeer goed, dat die uitbarsting in plaats van vroolijkheid, enkel iets als een electrischen schok teweeg bracht.

In een toespraak voor jonge predikers nam zijn geestigheid soms nog hooger vlucht.

„Ik wil u,” zeide hij eens, „vóór gij heengaat, onderwerpen aan een operatie: ik wil u *een* oog ontnemen, *een* uwer ooren toestoppen en uw mond muibanden. Dan moet gij ook nog een nieuw stel kleederen hebben, en gij moet den kleermaker in één zak van de jas geen bodem laten maken. Gij begrijp mijn gelijkenis? Er zal veel zijn in de menschen met wie gij te doen zult krijgen, dat gij met het blinde oog moet aanzien, en gij moet veel aanhooren met het doove oor, en vaak zult gij in verzoeking komen te spreken, wat gij liever zwijgen moest; denkt dan aan den muiband. En de beuzelpraat, die gij hooren zult, als gij in uw geestelijk werk bezig zijt, moet gij laten glijden in den zak zonder bodem.”

Bij huwelijksplechtigheden was van den vroegsten tijd af, zekere scherts geoorloofd. Spurgeon was altijd voor de gelegenheid gestemd, en kon een grap omzetten in een uitgezocht compliment.

Zoo zeide hij eens tot een bruidegom: „ik kan u waarlijk geen compliment maken over uw scherpzinnigheid in het kiezen uwer bruid.”

En toen de arme bruidegom kleurde tot over de ooren, en iedereen aan tafel bij zichzelf dacht: „Wat kan Spurgeon toch meenen?” ging deze zeer kalm voort:

„Ieder domoor kon wel met een half oog zien, dat zij een goede vrouw zijn zou. Gij hadt dus geen scherpzinnigheid noodig, en ik wensch u hartelijk geluk met uwe keus.”

Het geheele hoofdstuk, getiteld „Enkel scherts,” noodigt tot verdere aanhaling. Maar wij onthouden ons, voornamelijk omdat de aantrekkelijkste anecdoten reeds de ronde gedaan hebben. Men ziet uit het reeds meêgeedeelde, hoezeer de met werk overladen Spurgeon de vroolijkheid voorstond. Bekend zijn zijn reizen door Europa; hij bezocht ook ons land. Kleinere uitstapjes in den omtrek waren voor den werkzamen man soms zeer heilzaam. Zij zijn aardig beschreven. In den zomer schudde hij soms,

voor een 14 dagen alle zorgen des levens van zich af om met een geliefden vriend achter twee goede paarden gezeten, door het schoone Surrey, Sussex, Wiltshire, of Hampshire rond te rijden. Hier volgt een schets, die liefelijk kan heeten; Zij is genomen uit een brief aan zijn vrouw.

Een Zondagnamiddag-wandeling.

„Wij hadden een aangename korte godsdienst-oefening, gisteren morgen en, na het eten, gingen wij de bosschen weder in. Hoezeer wenschte ik, dat ge bij mij geweest waart.

Verbeeld u een reeks groote kerken van beukenboomen. De pilaren allen van zilver, het dak van smaragd, kantwerk en tintelende starren van zonlicht; de muren van dichte iepen en de vloer tot aan de enkels bedekt met roode en bruide bladen, zachter dan een fluweel tapijt. Er viel regen, maar onder de boomen hoorden wij enkel het getiktak. En als wij zeer stil waren, konden wij de wilde eenden hooren in in den stroom ver weg, bezig met liefdes- of oorlogsverklaring.

Weldra kwam de zon tevoorschijn, en wij wandelden door de groote lanen naar een heuvel, die op een klip boven den stroom lag. Wij konden de Abdij zien en Creacon heuvel en de reeks Wiltshire heuvelen. Hier wêer zagen wij de fazanten in de weide aan den overkant, één enkele witte daaronder, en wilde eenden en waterhoenders in de rivier duikende, zwemmende; elkaar achteraan vliegende zwaluwen vlogen af en aan. Boschduiven kwamen nu en dan en kirden steeds in de boomen.

Haviken hielden zich in de lucht in balans, zwermen van spreuwen vlogen over ons hoofd, gelijk vallende sterren in November. Lijsters en meerlen zongen. Ten laatste kwam op zachte, gele vleugelen met witte borst en rond gelaat, uw vriend, de uil, die het woud in vloog. Weldra werd hij door een anderen gevolgd, wiens zachte beweging op geruischloos uitgespreide vlerken u vol vreugde zou hebben doen fluisteren, terwijl ge u tegen mij aanvljdet: „o man, hoe heerlijk!” Al dien tijd zwommen de visschen lustig, alsof zij tehuis waren, want wij waren zoo hoog boven hen en alle andere dingen, als stonden wij op een kerktoren.

Wij wandelden daarop naar beneden langs groene wegen en deden gheele families konijnen opschrikken. Toen wij stilstonden, zagen wij hunne sprongen aan, en merkten wij de hazen op, die, rechtopzittende, op hun ruggen gezien, best voor stukken boomstam kunnen gehouden worden, als zij geen ooren gehad hadden. Ik zend u een schets van hen. Een niezen deed hen wegloopen, of liever springen.

Toen kwamen wij bij jonge patrijzen en hoenderkooien, die wij terstond verlieten, uit vrees van schade aan te richten. Zoo gingen wij naar binnen om thee te drinken, wandelende langs de rivier en genietend van de geur van pasge-maaid gras.

Het was een heerlijke Sabbat vandaag en gisteren heb ik 24 bladzijden geschreven van *The Interpreter* en ik moet er nog 16 afdoen,

als ik kan. Liefde, zoo diep en zoo wijd als de zee, zend ik u, mijn geliefde” (Juni 1872.)

Bij deze uitstapjes, kon hij dikwijls, hoewel zonder twijfel niet zonder moeite, zijn incognito bewaren. Hij ging dan in de dorpskerkjes, en onder hen die den dienst bijwoonden, was niemand meer belangstellend en goedwillig dan hij.

„Ik ben” schreef hij „eerst naar huis, in de kleine Baptistische kapel geweest, en stelde veel belangstelling in een eenvoudige preek over „Meester, deert het u niet dat wij vergaan?” Somtjids evenwel waren zijn ondervindingen al heel bijzonder, maar met zijn warm hart vond hij er altijd iets belangrijks en nuttigs is.

„Eens”, zoo schrijft hij, „heb ik iets geleerd op een manier, zooals men niet vaak een les krijgt. Ik was toen zeer vermoeid, en droevig, en bezwaard van hart; en ik begon te twijfelen of ik wel waarlijk zelf genot had van hetgeen ik anderen predikte. Het scheen mij vreeselijk toe, enkel een wachter en niet een gast te zijn, bij het Evangeliefceest.

„Ik ging naar zekere landstad en ging op een wandeling in de kerk der Methodisten. De man, die den dienst leidde, was een werktuigkundige; hij las de Schrift en bad en predikte. De tranen vloeiden mij rijkelijk uit de oogen; ik was bewogen en diep aangedaan door ieder woord van de preek, en ik voelde al mijn bezwaar wijken, Want het Evangelie, bespeurde ik, was mij zeer dierbaar, en had een wondervolle uitwerking op mijn hart.

„Ik ging tot den prediker en zeide: „Ik dank u zeer voor uw preek.”

Hij vroeg mij wie ik was en toen ik het hem zeide, werd hij zeer rood en zeide: „o Het was een van uw eigen preken, die ik van morgen gebruikte.”

„Ja, zeide ik, „dat weet ik wel, maar het was juist, wat ik noodig had, omdat ik toen inzag dat ik zelf genoot van het woord dat ik anderen bracht.” Het was gelukkig zoo beschikt, door de voorzienigheid Gods. Ware het een eigen preek van hem geweest, het zou niet zoo goed voor mij geweest zijn als er nu een te hooren van mij zelf.”

Als de jaren klimmen, merken wij hoe langer hoe meer op de sporen van Spurgeons verzwakte gezondheid, en zijn behoefte aan — wat hij zoo heerlijk vond — den troost der vriendschap en het genot van rust. Van tijd tot tijd herleefden zijn geest en zijn werkkraft. Bij zulke gelegenheden, waren zijn uitingen van dankbaarheid allertreffendst. Een volgt hier, schoon door de gevoelens die er in doorstralen en door de muziek in den vorm;

„Het lied van den herstellende.”

„Ik ken iemand, die langen tijd in staat was zijn stem te doen hooren in het koor van den grooten Koning. In dat heerlijk werk, was niemand gelukkiger dan hij. Hoe langer hij er meê bezig mocht zijn, hoe meer hij het lief had.

„Nu gebeurde het, dat op zekeren dag, de zanger buiten het koor werd gesloten. Hij zou

gewenscht hebben meê te doen, maar werd niet toegelaten.

„Misschien was de Koning verstoord, misschien had de zanger niet zorgvuldig gezongen; misschien had hij op een andere manier onwaardig gehandeld, of mogelijk wist zijn Meester dat zijn zang liefelijker worden zou als hij zweeg, voor een tijd. Hoe dit was; ik weet het niet; het veroorzaakte diep onderzoek des harten.

Dikwijls verzocht deze koorzanger opnieuw toelating, maar even dikwijls werd het hem geweigerd, en zelfs ietwat luid. Ik meen dat het bevel drie maanden duurde dat deze ongelukkige zanger zich stil moest houden met vuur in 't gebeente, dat geen uitweg vinden kon. De koninklijke muziek ging voort zonder hem. Er was geen gebrek aan gezang, en dat verheugde hem. Maar hij verlangde opnieuw zijn plaats in te nemen; ik kan u niet zeggen, hoe *zeer* hij verlangde.

Eindelijk, kwam de gelukkige ure, de Koning gaf verlof, hij mocht opnieuw zingen. De zanger was vol dankbaarheid, en ik hoorde hem zeggen: gij ook zult hem hooren zeggen: „Heer, nu ik wêr hersteld ben, wil ik voortdurend hopen, en zal U loven meer en meer.”

(2 Juli 1871.)

Wij hebben maar weinig ruimte, om bij den letterkundigen arbeid stil te staan, die zooveel plaats beslaat in dit deel.

In 1865 kwam „Zwaard en Troffel” in het licht, met den ondertitel: „Een verhaal van den strijd tegen de zonde en van den arbeid voor den Heer” „Strijd eerst”, heeft iemand opgemerkt, en „Bouwen daarna.”

„Wij moeten de bazuin blazen,” schrijft de redacteur „en onze makkers ten strijde voeren. Wij kunnen den troffel hantceeren met onvermoeide hand om Jeruzalems verwoeste muren te herbouwen en krachtig en dapper het zwaard voeren tegen de vijanden der waarheid.” Het blad was met nadruk dat van Spurgeon. De hoofdzaak vormden voor vele jaren zijn krachtige betoogen en zijn krachtige boekbeoordelingen. Men kon zich niet in zijn meening vergissen, of men het er meê eens was of niet!

Uit de verklaringen ontstond „de Schatkamer van David,” het grootst en meest belangrijke werk van Spurgeon.

Dan had men nog „De uitlegger,” uitgelezen schriftplaatsen en verklaringen, een gids bij huiselijke godsdienstoefening; toen kwam „Morgen aan morgen” en „Avond aan avond,” geheel vervuld van pittige geestelijkheid om weêr de uiting van Bisschop Talbot te gebruiken.

Had zijn overtuiging hem toegelaten, gebeden te voegen bij deze uitleggingen. wij zouden geheel een leidraad bij de huiselijke godsdienstoefeningen gehad hebben, die haar weêrga niet had in de Engelsche taal. Maar neen! hij kon niet met zijn geweten overeenbrengen „het bidden uit een boek,” eenigszins aan te moedigen.

Ik moet het hier bij laten. Slechts zij opgemerkt, dat ook Spurgeons letterkundige werkzaamheid altijd in verband staat met zijn ambt

als preeker. Zijn beste werken zijn eigenlijk preeken, al is 't dan niet in preekvorm. Hij leert door het gesprokene woord als door het geschrevene.

De *prediker* Spurgeon blijft de man waarop Engeland, waarop heel de Christelijkheid kan roemen, als op een toonbeeld van Gods bekwaamer genade en in een trouw dienaar des Evangelies.

Wie meer weten wil leze het groote schoone werk over Spurgeon, dat bij Daamen te Rotterdam verschijnt.

HOE EEN VULKAAN WERKT.

De vreeselijke uitbarsting van den Mont-Pelé op Martinique, tengevolge waarvan duizenden bij duizenden het leven verloren, heeft ons herinnerd aan het gevaar, waarin de aarde en haar bewoners dagelijks verkeerden door het onderaardsche vuur.

In onze streken moge daarvan weinig merkbaar zijn, elders des te meer. Zoowel de koude landen als de warme hebben hun vuurbergen: getuige IJsland in het verre Noorden zoo goed als Krakatau in Oost-Indië.

In Europa dat slechts weinig vulkanen telt is de Vesuvius zeker de meest bekende, waartoe zijn ligging bijdraagt. Men weet hoe 70 jaar na Christus drie steden zijn bedolven onder de lava en de asch uit dezen vulkaan, die ook herhaaldelijk later een gevaar werd voor zijn omgeving en dit blijft. Wat dit zeggen wil, toont het verhaal van een ooggetuige omtrent

De uitbarsting van den Vesuvius in 1868.

Reeds bij aankomst met den trein had ik mijn gansche opmerkzaamheid op den Vesuvius gericht; het was nacht geworden en nu zag ik den gloedrooden top des bergs in vreeselijke pracht tevoorschijn komen. Hoe meer de trein Napels naderde des te grootscher werd het schouwspel, al scherper stak de rosse gloed des kraters tegen den donkeren hemel af en vuurstralen, gloeiende steenen en dikke rookwolken warrelden uit den vurigen afgrond. Dat was op den avond van den 13^{den} November.

Reeds den volgenden dag begon de onderaardsche werking van den berg met vreeselijk geweld toe te nemen, en op den 15^{den} verhief zich op den bovensten bergrug beneden den ouden krater een nieuwe kegel, die met vreeselijk gekraak uitbarstte. Een gloeiende lavastroom wierp zich daaruit over den bergrug, schoof langzaam maar zonder ophouden naar beneden, terwijl de hoofdkrater op den top des bergs steeds dikke, met vuurstrepen doormengde rookwolken uitstiet.

Van Napels uit kon men den nieuwen krater niet zien, wijl hij zich aan de noordoostzijde van den berg bevond, maar de lavastroom wendde zich naar 't zuidoosten en was nu van de stad uit zichtbaar. Van mijn woning aan de haven kon ik dat eenig schouwspel dag en nacht gadeslaan. Bij dag echter benamen de dikke rookwolken vaak ieder uitzicht, tot een

sterke wind ze voor een tijd wegdreef; bij nacht daarentegen was de aanblik vreeselijk en grootsch. Zee en lucht waren donker, gloedrood gekleurd; gelijk een vurige waterval daalde de breede lavastroom over de steile helling naar beneden, zich in de laagte in meerdere armen verdeelende, die, als vurige slangen verderf aanbrenghend, voortlekten. Uit den hoofdkrater steeg een zware, dikke, zwarte rookwolk, slechts door enkele bliksemstralen nu en dan verlicht, omhoog en van tijd tot tijd verlichtten de vuurzuilen, uit den lavastroom opvlammende, eenigen tijd de naaste omgeving.

* * *

Ik bleef niet langer in Napels; ik wilde op de plaats zelf zien, wat ik uit de verte met verbazing had aanschouwd. Aan een beklimming van den berg was niet meer te denken; de weg, die naar den berg voerde was reeds met lava bedekt. Ik besloot nu mij aan den voet van den lavastroom te begeven en reed te dien einde den 18^{den} November met den trein naar Portici. Reeds aan de helling des bergs ontmoetten ons de bewoners der bedreigde streek, bedden, laden, deuren, vensters, vaten, afgehouden olijftakken enz. op hun hoofden dragend. De arme lieden zochten voor de aankukkende vuurzee 't weinige van hun bezitting dat draagbaar was, te redden. Het huis, waarin zij zoo lange jaren hadden gewoond, de wijnberg, de olijftakken, de fruittuinen, alles wat zij met handenarbeid en noeste vlijt verworven hadden, moesten zij, helaas, laten waar 't was.

In enkele uren, dikwijls slechts enkele minuten was het een woestenij van lava- en rotsblokken, troosteloze schouwplaats van verwoesting, zóo, dat zelfs de grenzen der vroegere bezittingen niet meer te herkennen waren.

De zwavel- en kolendamp werd immer geweldig en de hitte der lava reeds voelbaar. Eindelijk stonden wij in eens voor den langzaam aankomenden lavadam. De voorstelling, die men zich van zulk een lavastroom maakt komt weinig met de werkelijkheid overeen. De lavavloed is niet een brandende stroomende massa, maar een 5 tot 9 meter hooge steenmuur, deels bestaande uit zwarte, deels uit gloeiend donkerroode rotsblokken. Deze muur nu, welke gedragen wordt door lava die over den grond vloeit, kwam nu zichtbaar ongeveer 1/2 tot 1 Meter in de minuut op ons toe.

Gedurig lieten op zichzelf staande, groote, gloeiende blokken van den top des bergs los, stortten met geraas naar beneden, alles wat hun in den weg kwam oogenblikkelijk in helle vlammen zettend. Bijwijlen gaapt in de voorwaartsdringende rotsblokken plotseling een groote spleet en een vurige lavagloed schiet, gelijk vloeiend metaal bij klokkengieten, bruisend tevoorschijn, in brand stekend wat hij aanroert en wordt, snel tot lavablokken verkoelend, met de overige massa voorwaarts geschoven. Het is een aanblik zoo machtig en verrassend, zoo nieuw en overweldigend, dat men van verbazing

sprakeloos staat, het grootsche en wonderbare der verschijning niet met woorden beschrijven kan.

„Kom toch”, riep mijn geleider mij toe, „kom toch”, binnen 3 minuten zal het huis van den geestelijke door lava overstroomd worden. Wij ijlden door den immer dichter wordenden rook en de ondragelijke hitte, die 't vel van ons gezicht verschroeiende langs den lavagloed bergopwaarts.

Eindelijk bereikten wij den grooten wijnberg van den geestelijke, in het midden waarvan het deftige, nu reeds geheel ontruimde huis des leeraars, lag. De oude geestelijke deed, met behulp van eenige mannen, moeite de wijnstokken uit te rukken om deze als brandhout te redden. Zijn zwarte hond, een verstandig, trouw dier, liep steeds, angstig blaffend om het verlaten huis heen, toen een 8 Meter hooge lavastroom reeds tot op 10 M. genaderd was. Toen keerde hij weer naar zijn meester terug, blaffend bij hem opspringend, als wilde hij hem voor 't naderend gevaar waarschuwen. De geestelijke had zoo juist weemoedig zijn oogen naar zijn huis gericht, de lavablokken stapelden zich op tegen de dikke muren. Hij zag met diepe droefheid voor 't laatst naar het huis waarin hij zoo lang gewoond en gewerkt had. In hetzelfde oogenblik stortte de bij de muren torenhoog opgestapelde lava met vreeselijk gekraak naar voren over en bedekte het vlakke dak van het huis met een vuurzee.

De geestelijke en de omstanders maakten het teeken des kruises — uit de open vensters drongen dikke, walmende rookwolken. Nog eenige minuten slechts en de geheele groote woning van den leeraar was spoorloos verdwenen. Op de plaats rukte een hooge muur van gloeiende lavablokken al verder.

Dien nacht hadden wij het schoonste gezicht wat wij nog immer gekend hadden. Zoo ver het oog strekte was nu de geheele lavastroom, die bij dag bij zwart geleken had, een gloeiende vuurzee die zich langzaam voortbewoog, terwijl de huishooge lavagolven gedurig vreeselijke, gloeiende lavablokken losmaakten en met geraas naar beneden stortten.

Naderde de lava een boom, zoo vlamden door de vreeselijke hitte zijn verschroepelde bladeren, als duizend lichtjes van een kerstboom helderbrandend; dan werd de stam door de vlammen verteerd en de kroon des booms zank in de vuurzee. Tusschen dit alles door sloegen uit de lavastroomen van tijd tot tijd vreeselijke vlammenkolommen met een donderend geweld omhoog. En dit onbeschrijfelijk grootsch schouwspel werd door de Vesuvius begeleid met lang rollend, onderaardsch gedonder.”

AVONDWANDELING.

De maan lacht zoo trouw en minlijk,
In 't blauw glanst zoo menige ster,
Als lichten in d' eeuwigen tempel
Gezien en begroet van ver.

Het windeken slaapt in de linden,
Geen rimpelken krekt den stroom,
't Rust alles zoo stil en vredig
Als zonk 't in een heerlijken droom.

Daar wandlen we saam — twee vrienden,
We zijn nog niet oud en wijs,
We willen niet filosofheeren:
Dat maakt vóór den tijd maar grijs.

Ook hebben we luttel te spreken
Al zijn onze harten vervuld
Van gansch onuitspreeklijke dingen,
Die — vreemd wel — juist 't donker onthult

Wat zouden we elkander toch zeggen!
Ruischt niet harmonie om ons heen, --
Beantwoord in 't diepst onzer zielen --
Die den vriend en den vriend maakt één.

En meer — maar de heuveln fluistren
Een stem suist in halm en blad,
Daar wordt wel ons spreken dwaasheid
En het oor des luistrens niet zat.

O Heilige stilte der Schepping
Als 't hart, dat zich zelf weér hoort,
Ook de uiting wordt heiligschennis,
Een wanklank all' menschelijk woord.

Dan wereld en aard te vergeten
Te nietig, te armzalig, te klein.
Een oogwenk als de englen te wezen
Volzalig en hemelsch en rein!

O waar het niet goed en heerlijk,
Niet ver boven alles begeerlijk,
Nu zoo aan de hand zijns vrinds
Te zweven naar 't Land der hope,
Het lokkend, het schoon Daarginds!

VREEMD — ONNOODIG.

Na al wat over vreemde woorden en hun gebruik, vooral hun misbruik door ons is gezegd, meenen we wel te doen met te wijzen op hetgeen de heer Enno van Gelder dezer dagen schreef in *Neerlandia*. Misschien zal dan allen duidelijk worden wat we bedoelen. Immers dwazen zijn er nog altijd, die den strijd tegen het vreemde dwaas en belachelijk vinden en hen die hem voeren niet minder. Wat de heer v. G. bedoelt is:

Een wenk aan ons Nederlanders om toch zooveel mogelijk hollandsch te blijven in onze uitdrukkingen. Waar wij een rijke taal hebben, waarin wij alles kunnen uitdrukken, zien wij dagelijks vreemde woorden gebruiken in plaats van hollandsche.

Meestal beschouwt men het als eenigszins deftig om vreemde woorden te gebruiken; maar m. i. is dit winkeliersdeftigheid van het soort

coiffeur, pattissier, costumière, enz. Een beschaafd Nederlander moet toonen zijn taal te kennen; en dat men zich beschaafd en goed kan uitdrukken, zonder die vreemde poespas toont zoo menig spreker en schrijver. Ik wil slechts prof. Nic. Beets aanhalen, die in zijn keurig proza de vreemde woorden vermijdt, en daardoor toont een oprecht beschaafd Nederlander te zijn. Wanneer men zich een weinig op het spreken en schrijven toelegt (en dat zal toch iedereen doen, die in het openbaar spreekt of schrijft), dan is het niet moeilijk hollandsche woorden te vinden, die juist uitdrukken wat men zeggen wil.

Ik bedoel daarmede niet alle vreemde woorden uit onze taal te bannen; er zijn woorden, die of internationaal gebruikt worden, of waarvan de hollandsche vertaling te omslachtig zou zijn en dus toch geen ingang zou vinden; maar dit zijn er maar enkele. Die woorden eenvoudig hollandsch te spellen (Kollewijnsh) lijkt mij afschuwelijk leelijk, en ik zou ze liever als vreemde woorden willen blijven gebruiken, tot dat er een goed hollandsch woord voor gevonden is, dat burgerrecht kan verkrijgen. En is dat gevonden, laat ons dan ook zooveel mogelijk dat woord gebruiken. Zoo komt rijwiël of wiel voor velocipède al heel aardig in gebruik. En is het woord „heffer” door den schrijver van „Nieuwe wereld” voor lift in de plaats gesteld misschien wel een woord dat ingang zal vinden. Of echter zelfbeweger voor automobile, en regenscherm voor parapluie, ooit in den smaak zullen vallen, is te betwijfelen. te meer omdat deze woorden een duitsch tintje hebben.

Waar ik echter vooral tegen op wil komen, is het onnoodig gebruik van vreemde woorden in opschriften en aanbiedingen, waar dat vooral door hen gedaan wordt, die beter weten. Om een voorbeeld te noemen. In den Haag op den Kneuterdijk is een winkel opgericht, Arts & Crafts genoemd, terwijl ons Kunst en Nijverheid, of liever Kunstnijverheid in één woord, datzelfde begrip volkomen juist weergeeft, en door ieder kan worden begrepen. Wij geven door zulke woorden onze onmacht te kennen om goede uitdrukkingen in onze moedertaal te vinden, een soort minachting onzer schoone taal, en een bewijs van zwakheid, waarbij het voortbestaan onzer nationaliteit evengoed op het spel staat, als wanneer wij ons land in het openbaar als onverdedigbaar uitmaken.

En werden dan nog maar altijd de vreemde woorden goed geschreven! Maar wie heeft zich niet wel eens geschaamd, wanneer hij met een vreemdeling voorbij opschriften als: „Coupe de cheveux et la barbe” of „English boots and shoemaker” en dergelijken onzin, wandelde. Of als hij aanbevelingen in handen kreeg van modemaaksters en dergelijken, waarin dikwijls de ergelijkste taalfouten en letterlijk vertaalde hollandsche uitdrukkingen voorkwamen. Hoe dikwijls is bij mij dan in herinnering gekomen, de krachtige uitdrukking: „Spreek toch je moers taal!”

Laten wij toch Hollanders blijven, ook in onze zaken, en den vreemdelingen geen gelegenheid geven om ons uit te lachen of de schouders voor ons op te halen!

Het is een eisch van vaderlandsliefde, evengoed als het verdedigen van zijn land tegen een vreemden vijand."

In hoofdzaak is hier volkomen gezegd wat ook wij altijd beweerden en waarover men zich soms een glimlach moet getroosten van menschen, die ten slotte zelf zullen blijken de grootste zotten te zijn geweest.

UIT HET LEVEN.

*. * Vreemde belastingen.

Belastingen betalen is nooit aangenaam. Maar zeker was geen enkele belasting zóó bij 't Britsche volk gehaat, als de *Birth-Tax* of *Geboorte belasting*, die bestond 13 jaar en dagteekende van 1695.

Ieder, die niet bij het armbestuur was ingeschreven, moest *f* 1.20 betalen voor ieder kind, dat als het zijne het levenslicht aanschouwde. Deze belasting was een drukkende last voor de lagere volksklassen, maar de edellieden en de meer gegoede burgerstand waren aan nog zwaarder lasten onderworpen. Er moest *f* 360 betaald worden bij de geboorte van het kind van een hertog. Deze som nam allengs af, totdat ze het minimum van tien shillings (*f* 6) bereikte. Dit werd geheven van onroerende goederen, welke eene waarde hadden van *f* 600 of van roerende goederen tot een bedrag van *f* 7200 en daarboven. In de meeste gevallen kan men wel een reden vinden, waarom zekere voorwerpen belast worden; maar voor ons verstand blijft het onopgelost, hoe de heffers van de *Birth-tax* ooit een geldige verontschuldiging vinden kunnen.

Gelijktijdig met deze bestond er eene andere, die de *Bachelorstax* heette. *Belasting op ongehuwde heeren*. Wat die heden ten dage aan den staat zou opbrengen, is niet te berekenen! Destijds was het geen drukkende belasting en ze had een tweeledig doel: vooreerst om den man aan zijn plicht te herinneren en ten tweede om daaruit geld te slaan.

Zoodra een jongmensch den leeftijd van 25 jaar bereikt had, moest hij deze belasting betalen, die slechts 60 cts. per jaar bedroeg, totdat hij zijne wederhelft gevonden had. Maar deze belasting bepaalde zich niet enkel tot ongehuwde mannen, ook weduwnaars zonder kinderen moesten er in deelen. Behalve de *shilling*, had iedereen een zeker bedrag te betalen voor de weelde van zijn ongehuwden staat; dit werd berekend naar den rang, welken men bekleedde; een hertog of een aartsbisschop werd aangeslagen voor een jaarlijksch bedrag van *f* 78, een jonkheer voor *f* 27, een burger voor *f* 3.

*. * Stijlbloemen.

Dezen zwaren steen, die ons allen op het hart ligt, moeten wij ons toch cindelijk eens van den hals schuiven.

Centenaarzwaar drukt op de pers van het oog der wet.

Deze grief is een oude zeeslang, die al jaren lang in deze zaal weerklinkt.

Denkt aan de boeren, die aan den rand van den bedelstaf zijn gebracht.

Ziedaar het punt, waarop de oppositie telkens haar stokpaardje berijdt.

Een ministerieele portefeuille bekleeden, dat is heel gemakkelijk; maar de kunst is haar uit te oefenen.

Een belangrijke tak van den landbouw is de paardenteelt, waartoe ik de eer heb te behooren.

Onze kiezers hebben ons hier afgevaardigd, opdat wij hun lief en leed bevorderen.

Zalig zoo we een gids behouwen,

Als een doling ons benart,

Waar we veilig op vertrouwen.

In de zestiger jaren kwam dit meermalen voor.

Den hoek omslaande verrees plotseling een kerk uit het geboomte.

Hij maakte vóór zijn dood de noodige beschikkingen.

Ds. S. heeft blijkbaar dit punt niet doen wegen in zijn beschouwing.

Dat was maar een uitwendige (?) overtuiging, die niet baat.

De bergstammen wierpen zich als een woeste zee, alles uitplunderend, op de vruchtbare landdouwden.

Als in een verrekijker of panorama wisselen vreugd en leed af.

VRAGENBUS.

1. In 1 Kon. 10 : 11 wordt van *almuggim* hout gesproken, in 2 Kron. 9 : 10 van *algummin* hout? Vanwaar dat verschil?

2. In Deut. 14 : 7 worden de haas en het konijn als herkauwende dieren voorgesteld.

Kunnen hier mogelijk ook andere dieren bedoeld worden? (In Dächsel's bijbelverklaring staat achter *konijn* het woord *klipdas*).

3. De Heere Jezus stierf op Vrijdag voor 't Joodsche Paaschfeest. Waarom vallen ons Paaschfeest en dat der Joden nu niet op gelijken datum? Het Joodsche Paaschfeest viel toch volgens Levit. 23 : 5 en 6 steeds op denzelfden tijd van 't jaar. Waarom is het onze nu niet geregeld naar het Joodsche en regelt het zich naar den stand der maan?

4. Van Adam tot Christus' geboorte is 4000 jaar. Hoe berekent men dat? Met behulp van de geslachtslijsten in Genesis en met andere gegevens zou men ongeveer de tijdrekening kunnen maken van Adam tot de Babylonische ballingschap, maar hoe vindt men de gegevens voor het vervolg?

De Jongel. Ver. te A.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

X.

Saul, vreugdedronken door zijn overwinning, was niet langs den naasten weg teruggekeerd van het slaan der Amalekieten, maar was het land doortrokken en omgetogen, en was zelfs zoover gegaan dat hij te Karmel (in het zuiden van Juda) een gedenkteken tot zijn eigen eer had opgericht. Een heidensche zegetocht had hij gehouden, overal den gevangen koning in triomf rondvoerend en pronkend met den buit. Eindelijk was hij zoo naar Gilgal, zijn residentie, afgekomen. Daarheen begaf zich Samuel nadat Jehovah hem geopenbaard had hoe 't hem berouwde Saul koning gemaakt te hebben.

Samuel had Saul lief. Den ganschen nacht had hij in hevige ontroering tot Jehovah geroepen; ongetwijfeld gesmeekt om intrekking van het vonnis, dat in de woorden des Heeren opgesloten lag. Vergeefs! Tegen den morgen werd Samuel duidelijk dat Sauls lot als koning beslist was.

Saul ontving Samuel met een begroeting, die men voor huichelarij zou moeten houden indien niet ieder bij treurige ervaring wist hoe arglistig meer dan eenig ding het menschenhart is, en hoe de groote en algemeene zonde tegen God juist is: een klein gedeelte van Gods geboden uitwendig naleven en dan zichzelf wijsmaken dat God dat zal houden voor volkomen vervulling van zijn wet.

„Gezegend zijt gij den Heere! Ik heb des Heeren woord bevestigd!”

Ja alle Amalekieten waren gevallen, . . . behalve de beste, voornaamste; alle ossen en schapen waren omgebracht . . . behalve de beste en naast beste. Zag men op de hoeveelheid, dan was slechts een bagatel gespaard van 't geen gedood had moeten worden. En ging 't om de hoedanigheid; wel: den koning kon men zich voornemen plechtig te ontnemen en de reine dieren konden in 't ergste geval tot offerande dienen. Daar was wel niemand die voornemens was zoo te doen, maar het denkbeeld lag voor de hand. Toen Samuel zeide: „Wat is dan dit voor een stem der schapen in mijne ooren, en een stem der runderen die ik hoor?” antwoordde Saul dadelijk: „Zij hebben ze van de Amalekieten gebracht, want het volk heeft de beste schapen en runderen verschoond om den Heere, uw God, te offeren; maar het overige hebben wij verbannen.”

Niemand is zoo verblind dat hij in 't diepste van zijn hart het er waarachtig voor houdt dat de naleving van een deel van Gods wet voor den Wetgever voor 't geheel geldt. We praten onszelf dat voor omdat het buitengewoon gemakkelijk zou zijn en, bovenal, omdat daardoor de vernederende tusschenkomst van een derden onnoodig zou zijn. Maar het wezenlijk gelooven doen we *niet*. Tegenover elkander zijn we ook nooit met de betaling van een klein deel der schuld ter voldoening van het geheel tevreden. De eenvoudigste logica leert ons dus dat God

er ook niet tevreden mee is. Ons geweten zegt het ons onophoudelijk, maar wij liegen er tegen in dat het wel zoo is. Nadat Saul tot Samuel, tegen beter weten in, en toch in zekeren zin oprecht, gezegd heeft „Ik heb des Heeren woord bevestigd”, moet hij wel komen tot de bepaalde leugen: „Zij hebben de beste schapen en runderen voor offerande bewaard.”

„Zij hebben.” In vers 9 lezen we „Saul en het volk verschoonde Agag en de beste schapen en runderen.” Maar Saul doet het voorkomen alsof hij er part noch deel aan had. Hij had wel willen gehoorzamen, maar voor den vromen wensch van het volk was hij gezwicht.

„De beste schapen en runderen.” Vers 9 leert ons dat het waren „de beste schapen en runderen, en de *naast* beste, en de lammeren, en *al* wat best was.” Terwijl bovendien blijkt dat „naast best” nog al ruim gerekend werd. Verbannen was „alle ding dat verachtzaam en verdwijnende was.” Saul weet heel goed hoe groot zijn overtreding is en daarom verhaalt hij er zoo weinig mogelijk van.

„Meegebracht om den Heere, uw God, te offeren.” „Gedachten zijn tolvrij.” Samuel kon gelooven wat hem verteld werd, want hij kende het hart niet. Om hem in dat geloof te versterken wordt hij geleid: „den Heere *uw* God.” En misschien kon die alwetende God van Samuel ook om den tuin geleid worden! Niemand houdt het immers voor onzinnig te onderstellen dat zoo iets in Sauls hart kan opkomen? De Chinees verbrandt een papieren poppetje bij het lijk van een zijner afgestorvenen, opdat de booze god beetgenomen worde en denke dat dit poppetje de ziel van den doode is, terwijl die god dan 't poppetje nazit ontkomt de ziel hem stilletjes. Die man doet niet dwazer dan Jona die in 'en adem erkent: „Ik vrees Jehovah den God des hemels, die de zee en het droge gemaakt heeft, en ik vlucht voor het aangezicht van Jehovah.”

Saul handelt als menig „christelijk” winkelier die des Zondags halve huissluiting heeft, zoodat de winkel niet open is en men toch koopen kan; en die naar de geestige uitspraak van een oud, ontslapen Christen boven zijn deur zou kunnen zetten: „Hier bedriegt men God en menschen.”

„Maar het overige hebben *wij* verbannen.” Wat ge hier ziet hebben *zij* gespaard; maar wat overeenkomstig Gods bevel behandeld is, hebben *wij* verbannen. Duidelijker kon Saul niet doen uitkomen dat hij van 't begin tot het einde stond te *liegen*.

Samuel viel hem dan ook in de rede „Houd op!” Zwijs en bezondig u niet verder, lieg niet meer! „Zoo zal ik u te kennen geven wat Jehovah van nacht tot mij gesproken heeft.

Is het niet alzoo, toen gij klein waart in uwe oogen, dat gij het hoofd der stammen Israels geworden zijt, en dat de Heere u tot koning over Israel gezalfd heeft?

En de Heere heeft u op den weg gezonden, en gezegd: Ga henen en verban de zondaars, de Amalekieten, en strijd tegen hen, totdat gij hen tenietdoet: waarom toch hebt gij naar de stem des Heeren niet gehoord, maar zijt tot

den roof gevlogen, en hebt gedaan hetgeen kwaad was in de oogen des Heeren?”

Na dit hoogsternstig woord, dat zonder omwegen de schuilhoeken van Sauls hart blootlegt is de ongelukkige koning nog niet tot inkeer gebracht; nog houdt hij zijn zelfmisleiding en zijn poging om Jehovah te beliegen vol. „Ik heb immers naar de stem des Heeren gehoord, en heb gewandeld op den weg waarop mij de Heere gezonden heeft; en ik heb Agag den koning der Amalekieten medegebracht, maar de Amalekieten heb ik verbannen.

Het volk nu heeft genomen van den roof, schapen en runderen, het voornaamste van het verbannene, om den Heere uwen God te offeren te Gilgal.”

Dit mengsel van hoogmoed, eigengerechtigheid en huichelarij is aanleiding tot het antwoord van Samuel, dat zich verheft tot een bijna nieuw-testamentisch inzicht in den aard en de bedoeling der offers van den schaduwdienst des Ouden Verbonds: „Heeft de Heere lust aan brandoffers en slachtoffers, als aan het gehoorzamen van de stem des Heeren? Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, en opmerken dan het vette der rammen; want wederspanningheid is eene zonde der tooverij, en wederstreven is afgoderij en beeldendienst. Omdat gij des Heeren woord verworpen hebt, zoo heeft hij u verworpen dat gij geen koning zult zijn.”

„Heeft Jehovah lust aan brandofferen en slachtofferen?” Ja en neen. Hij heeft ze zelf voorgeschreven; hij heeft ze zijn volk gegeven; hij heeft nauwkeurig bepaald hoe ze moeten zijn, hoe ze moeten gebracht worden. Hij heeft er dus lust aan indien de mensch tot hem komt en zegt: „Ik dank u dat gij mij het offer gegeven hebt en mij verwaardigt het u te brengen, en mij nu ter wille van uw eigen offer wilt aanzien.” Maar hij heeft er geen lust aan, indien de mensch door woord of handeling tot hem spreekt: „Zie eens, dit heb ik u ontstolen en nu breng ik het u alsof het mijn eigendom ware; nu moogt ge me wel aanzien.” Dan antwoordt hij: „Ik zal uit uw huis geen var nemen, noch bokken uit uw kooien; want al het gedierte des wouds is mijn, de beesten op duizend bergen; ik ken al het gevogelte der bergen en het wild des velds is bij mij. Zoo mij hongerde, ik zou het u niet zeggen, want mijne is de wereld en hare volheid. Zou ik stieren vleesch eten of bokkenbloed drinken?”

„Gehoorzamen is beter dan offerande; opmerken dan het vette der rammen. Want wederspanningheid is een zonde der tooverij en wederstreven is afgoderij en beeldendienst.” Door eigenmachtige offeranden tracht men God te betooveren terwijl men zichzelf vereert en aanbidt.

Maar wát roert nu Sauls hart, en waarom is het dus eigenlijk in 't geheel niet geroerd? Samuels laatste woord: „Omdat gij des Heeren woord verworpen hebt, heeft hij ook u verworpen, dat gij geen koning zult zijn.” Nu antwoordt Saul: „Ik heb gezondigd, omdat ik des Heeren bevel en uwe woorden overtreden heb, want ik heb het volk gevreesd en naar hunne stem gehoord: nu dan, vergeef toch mijne zonde,

en keer met mij weder, dat ik den Heer aanbidde."

't Was hem dus niet om Jehovah maar om zichzelf te doen.

Samuel blijft weigeren en vertrekt. Saul grijpt Samuels mantel om hem te noodzaken tot blijven. Symbolisch scheurt de slip van den mantel af en profetisch roept Samuel uit: „De Heere heeft heden het koninkrijk Israels van u afgescheurd en heeft het uwen naaste gegeven die beter is dan gij. En hij die die overwinning Israels liegt ook niet, en het berouwt hem niet; want hij is geen mensch dat hem iets berouwen zou."

„Het berouwt mij dat ik Saul tot koning gemaakt heb."

„Hij is geen mensch dat hem iets berouwen zou!"

Zietdaar in dezelfde gebeurtenis de beide zijden van Sauls geschiedenis; de twee lijnen waarlangs die geschiedenis loopt.

Nu eindelijk schijnt iets van het ware berouw bij Saul te ontwaken. Hij gaat voort Samuel te bidden en te smeeken om hem althans niet dadelijk voor de oogen van het gansche volk te verlaten. Zoover ging ook 's Heeren bevel aan Samuel niet. Hij keerde weder Saul na en vierde met hem den plechtigen dienst. Maar Gods bevel moet volbracht. Heeft Saul het verzuimd, dan zal Samuel het doen. De koning in Israel stond naast den priester als borstwering voor 't maatschappelijk leven tegen de overheersching van het clericalisme. De priester was terzijde van den koning als bolwerk voor 't godsdienstig en kerkelijk leven tegen staatkundigen gewetensdwang. Maar verzuimden beiden hun roeping, dan zond God de profeet om zijn recht en de rechten zijns volks te handhaven en te herstellen.

De ban moest uit Israel weggedaan worden; Agag van Amalek moest vallen. Wat Saul ter streeling van zijn hoogmoed had verzuimd, volbracht Samuel ter eere Gods. Voor het aangezicht van Jehovah hieuw hij Agag in stukken. Amaleks koning wordt de reden van het vonnis medegedeeld, die voor Saul genoeg had moeten zijn om het uit te voeren en niet met Agag te pronken als met *zijn* overwonnen vijand. „Gelijk als uw zwaard de vrouwen van hare kinderen beroofd heeft, alzoo zal uwe moeder van hare kinderen beroofd worden onder de vrouwen".

Daarna gingen Samuel en Saul ieder zijns weegs. „Samuel zag Saul niet meer tot den dag zijns doods toe"; 't was de laatste opzettelijke samenkomst en ontmoeting tusschen de beide mannen. Wel heeft Samuel Saul nog gezien, maar hoe! Dat vinden we in 1 Sam. 19 : 24. Waarlijk niet als koning! „Evenwel droeg Samuel leed om Saul"; hij had hem lief en betreurd zijn onherroepelijken val zooals een vader zijn verloren zoon beweent. „En het berouwde Jehovah dat hij Saul tot koning over Israel gemaakt had." Dat kan hier niet anders beteekenen dan: het bleef bij Jehovah's uitspraak; 't was geen bedreiging maar een vonnis geweest; het koninkrijk was van Saul gescheurd. De eerste, de schoone periode van Sauls regering was ten einde. Hij had bij het proefgebod des Heeren woord *verworpen* en was zelf ver-

W.

NA DEN VREDE.

Een schoon woord, in verband met den pas gesloten vrede, bevatte dezer dagen *Neerlandia*, het orgaan van het *Ned. Verbond*. We ontleenen er aan wat volgt.

En nu is dan de oorlog uit, de onafhankelijkheid verloren, — wij zeggen het nog eens — de eer is gered. Alle roem van dezen oorlog is voor de Boeren. En de toekomst is hunner.

Het is geen schande, dat een klein volk het op den duur verliest tegen een machtig wereldrijk. Ruim twee-en-een-half jaar hebben die enkele tienduizenden het volgehouden tegen honderdduizenden. Zij hadden het vroeger zelf nooit geloofd. Langer dan zeven-acht maanden, zoo berekenden de voormannen der Boeren, zouden zij het niet uithouden. Viermaal langer hebben zij 't uithouden. En hoe hebben zij geleden in al dien tijd!

Engeland heeft gespot met de oorlogsgebruiken, gelachen om het oorlogsrecht. De Boeren hebben zich niet tot weerwraak, niet tot navolging laten uittarten. Er is in de geschiedenis haast geen voorbeeld — Burger en Botha mochten het met een zuiver geweten zeggen — dat een oorlog zoo menschelijk gevoerd is als de Boeren hem gevoerd hebben.

En overwonnen zijn de Boeren niet. Lees van de scharen burgers, die nu alle dag zich komen onderwerpen. Hun aantal groeit al over de tienduizend heen. Wat zijn de groote gevechten, waarin de Engelschen hebben overwonnen? Paardenberg alleen. Maar voor wie is dat een roem geweest? Voor de Engelschen, die met meer dan tienvoudige overmacht van mannen, met meer dan twintigvoudige overmacht van kanonnen, stonden tegenover de Boeren, die, door vrouwen en kinderen gehinderd, met eenige kleine stukken geschut in een ongunstige stelling opgesloten, zeven dagen het uithielden en de Engelschen nog een der zwaarste verliezen toebrachten uit den geheelen oorlog? Of is de roem voor deze Boeren?

En plaats daar tegenover Nicholsonsnek, Magersfontein, Colenso, Bakenlaagte, Vlakfontein, Tweebosch en hoeveel gevechten meer. Hoe heeft de la Reij den Engelschen nederlaag op nederlaag toegebracht, en heeft de Wet niet al hun generaals beschaamd? Noem dan president Steijn en Louis Botha, Beijers, Muller, Kemp, Theron, Kritzinger, Scheepers, Smuts. Zullen deze en een dozijn andere namen niet voortleven in de geschiedenis en uitblinken boven die hunner tegenstanders?

Geen mogendheid kwam tusschenbeiden. Vele hielpen Engeland nog. Het geluk diende Engeland en liet het al dezen tijd de handen vrij. En zoo kon het heel het wicht van zijn geld, zijn millioenen op het kleine kuddeke laten drukken. En toch — als van den beginne de Boeren de aanvoerders hadden gehad die ze later tot een leger van helden gemaakt hebben! Als de geest van het eind er in den beginne geweest was, hoe had het nog kunnen loopen!

* * *

Maar het pleit is nu beslecht, en er helpt geen treuren. En er is geen reden om alleen of ook te lang treuren. Want er is slechts een rust in den strijd gekomen. Nu gaat het aan op het herstel van de geslagen wonden en het voorbereiden van de toekomst.

Vijf-en-twintig jaren geleden wisten de Boeren nauwelijks wat een vaderland, wat nationaliteit was. Dat hebben zij nu eerst geleerd. Deze oorlog heeft het volk tezamen gesmeed. En niet alleen het Transvaalsche volk en het Vrijstaatsche volk, maar het Afrikaander over geheel Zuid-Afrika tot een.

In 1880 en 1881 vocht Transvaal tegen Engeland. Toen in 1899 de oorlog uitbrak vochten Transvaal en Vrijstaat tegen Engeland. Op het eind vochten Transvaal en Vrijstaat en Kaapkolonie tegen Engeland. En de Afrikaanders van Natal hielpen mede.

Het bewustzijn, dat er is een groot Afrikaander volk, Hollandsch van taal, Hollandsch van zeden en gebruiken en inborst, dat bewustzijn heeft geleefd in enkelen, het leeft nu onder allen. En dat volk heeft zijn kracht beproefd en is tot de erkenning gekomen, dat het zeer sterk is. Het heeft geloof in zichzelf en vertrouwt op de toekomst.

De geschiedenis rekent niet met enkele jaren, met tientallen nauwelijks, maar met eeuwen. In Zuid-Afrika echter zal de ontwikkeling niet zoo langzaam meer gaan. Het nu levende geslacht zal nog groote dingen zien gebeuren.

Er was een tijd, dat Zuid-Afrika dreigde te verengelschen, dat Britanje zoetjes aan, zonder geweld te gebruiken, land en volk in zich leek op te nemen. Misschien was dat gevaar niet zoo groot als wij hier gevreesd hebben, maar de teekenen waren bedenkelijk. De bewondering voor al wat Engelsch was, de eerbied waarmede de Afrikaander naar het groote liberale wereldrijk opzag, de invloed van de Engelsche taal scheen den dood voor het zelfstandig volksbestaan in te leiden.

Daarvoor hoeft men niet meer bevreesd te zijn. Men kent nu het imperialistische Engeland in zijn ware gedaante; en in de Kaapkolonie, waar meer Afrikaanders zijn dan in de beide republieken tezamen, ziet men het Engeland van vroegere vereering nu aan met koude oogen van ontgoocheling. En men heeft allerwege de liefde tot de oude taal in zich voelen opleven.

Aan het Hollandsch zal men vasthouden. Dat is het plechtanker van den Afrikaander stam. In Transvaal en Vrijstaat wordt de taal nu wel in den hoek geschoven. Maar zij zal groeien tegen de verdrukking in. Alleen, zij kan niet al te lang onderdrukt worden. Men moet het leven er in houden.

* * *

En nu opent zich voor Nederland, dat in den oorlog niet veel meer doen kon dan het lijden van het broedervolk verzachten, een schoone werkkring. Het moet helpen het Hollandsch staande te houden in Zuid-Afrika.

Ons volk kan meer doen. Het kan met geld

de Boeren voor stoffelijken achteruitgang behoeden, hen steunen in den economischen strijd. Het kan, met goede krachten uit te zenden, het gedunde Boerenfolk aanvullen. Maar bovenal kan het helpen de Boeren hun taal te laten.

De openbare scholen in de oude republieken zullen voortaan Engelsch zijn. Het onderwijs in het Hollandsch wordt er natuurlijk bijzaak, waarschijnlijk een verschoppeling. Er moeten nu bijzondere scholen komen; die zullen de Boeren begeeren. Hun kinderen mogen niet verengelscht worden.

Zoodra mogelijk dan schudde men alle neerslachtigheid over den droevigen afloop van den oorlog van zich af. En de mannen, die reeds gedurende den oorlog aan het hoofd gekomen zijn van de beweging voor de Boeren hier te lande, mogen den tijd niet laten voorbijgaan en moeten aanstonds de zaak flink aanpakken.

Er is veel voor de Boeren te doen, maar hun een volksschool te geven, waarin hun kinderen in Afrikaander geest opgevoed worden, dat is, dunkt ons, het doel dat hun vrienden hier te lande zich stellen moeten.

DE WOLKEN.

Uit de wolken

Daalt de regen,

Daalt de regen, daalt de zegen

Op het smachtend menschdom af.

In de droplen blinkt Gods trouwe,

Die in gunst de wolk ontsloot,

Schept het leven uit den dood,

Feestgewaad voor 't kleed der rouwe.

Koper is de hemel, de aard

IJzer. Veld en hof en gaard

Wachtend

Smachtend.

Vee in 't stoppelveld verzuchtend,

Als zijn heer den zongloed duchtend,

't Al ziet smeekend hemelwaart

Rozen flensend in haar knop,

Lelien ontdaan van verven,

Zien nog eens verwelkend op

Eer ze sterven.

Heer, onze Heere, aanschouwt Gij het niet?

Daar opent zijn Almacht der hemelen sluizen:

Daar ruischen

En bruischen

En klatren

De wat'ren,

Het aardrijk een heilgroet, den Gever een lied!

De stortbeken schatren,

Hij leeft; Hij voorziet!

De druppelen zwellen

Tot beken, en snellen

De velden doorvochtend en zegenend rord

En wekken de groeikracht in dorrenden grond;

Den bergen ontwellen

De stroomen; ze omarmen de beemd die ze

[kussen,

De zorgende moeder gelijk, die de klacht
 Heurs zuiglings komt sussen
 En teederlijk lacht.
 Spoedt voort! O, gij, wolken,
 Gij winden, drijft ze aan van de grondlooze kolken
 Der rookende zee.
 Draagt, levende bronnen des levens den volken!
 Door 't maatlooze ruim onze danktonen mee,

Uit de wolken
 Flikkren lichten
 Flikk'ren lichten, bliksemschichten,
 En de mensch spreekt: God is groot!
 In het woud
 Slaapt het koeltje, ruischt geen twijgje, beeft geen
 [blaadjen. Uit het hout
 Kweelt geen zanger. Alles hijgt
 Onder looden last, en zijgt
 Machtloos neder.
 Hoort gij niet de beë der schepping, meest wel-
 [sprekend wen ze zwijgt?

Als een veder
 Rijst een wolkjen in het blauw.
 Voort! Daar volgen, vaal en grauw,
 Jagende ruit'ren op snuivende paarden
 Onder het klettren der vuurge zwaarden
 Stooten ze rennend van Zuid en van Noord
 Saam met een schok tot in 't harte des afgronds
 [trillend geweld en met siddren gehoord.

Van der bergen nevelkrui
 Schalt de kop'ren krijgsbazuin,
 Door het dal dat antwoord geeft
 Vaart een huivring. Alles beeft.
 Stralen,
 Slangen,
 Vuurge teek'nen,
 Knetterspranken
 Gloeiend rood
 Werpt der wolken-zwangre schoot.
 Vreemde klanken
 Onverstaan,
 Gierend als de wilde oikaan,
 Loeiend als gezwepte baren
 Rat'lend als wen legerscharen
 In 't pantsier ter worstling gaan.

Uit de wolken schiet het vuur
 Naar de rots, splijt tin en muur
 Die omhoog den tijd bespotten.
 De eikstam, dien geen storm kon knotten,
 Knakt. De warling der natuur
 Sluit den mond aan al die spotten;
 Maar het stil geloove fluistert:
 't Is mijns Heeren stem; en luistert.
 Uit de worsteling der krachten treedt herboren
 [leven voort,
 De adem Gods doorruist de velden, eerder Edens
 [gaard gehoord,
 Kracht en frischheid, lust en blijheid tintlen
 [weer door de adren rond.
 Al wat leeft tot vreugd nu wekkend, tot een
 [lofzang hart en mond.
 Wijn de wolken 't strijdperk vlieden, rijst Gods
 [minlijke avondster:
 Hebt gij 's Heeren stem vernomen, zoekt Hem,
 [want Hij is niet ver.

Uit de wolken
 Klonken zangen
 Klonken zangen, toen 't verlangen
 Van een wereld werd vervuld.

Seraphijnen, Machten, Tronen
 Zweven op de wolken aan
 Zingen 't licht u opgegaan
 Hem, die bij den mensch wil wonen
 Die door Hem tot God zal gaan!
 Zie Hij komt, de Langverwachte
 Die Gods heerlijkste gedachte
 In ons vleesch belichaamt, Hij
 Dien thans alle heemlen juichen,
 Dien de wolken straks getuigen
 In den donder uit Gods troon:
 Dezen hoort! Hij is mijn Zoon!

Maar de smart straks, — niet te aanschouwen,
 Als bij nacht, in treurgowaad
 Ze in d' olijvenhof 't verraad,
 's Heuvels op den middag dekken
 Waar het kruis des Heiligen staat
 Dien ze 't oog der aard onttrekken,
 Uitgespreid ten lijkkleed strekken.

Beidend — tot Gods ure slaat
 Die den Vorst des Levens waken,
 De aard getuigen zal: Hij leeft,
 Dien de dood zijn roof hergeeft.

Op de wolken, hem ten wagen,
 Weggedragen
 Vaart Hij heen:
 In den zetel des Almachten troont, verheerlijkt,
 [onzer één:

Op de wolken
 Zal Een komen
 Zal Een komen, weggenomen
 Tot de tijden zijn vervuld,
 Rotsen scheuren voor zijn bliken
 Op de bergen zal Hij staan.
 En zijn Godsbazuin zal slaan,
 Die de dooden op doet schrikken
 En wie leven 't baart vergaan.

Als zijn vuurge hagels klettren
 En den wereldoogst verplettren,
 Als zijn donder rommlend bromt,
 't Vuur in 's afgronds binnenst gromt,
 Al Gods krijgsklaroenen schettren:
 Weë der wereld, want Hij komt!

Hij, o mensch, die 't lang vergeten,
 Ver versmeten,
 Ruw verkrachte Recht herstelt,
 Die geweldnaar en geweld,
 Wie ellendigen verdrukken
 Van hun zetlen af zal rukken
 En verwaten hoogheid velt.
 Die den steen van 't graf der Waarheid,
 Als van 't zijne eens, went'len zal
 En haar uit het schaduwval
 Voert ter volle middagklarheid,
 Haar, vorstinne van 't heelal.

* * *

Welzalgig hij wiens zonden zijn vergeven,
 Die van de straf voor eeuwig is ontheven,
 Wiens wanbedrijf waardoor hij was bevestigd
 Voor 't heilig oog des Heeren is bedekt.
 Dies Irac.
 Tempus instat.
 Miserere Domine!

IN EN OM DE SYNAGOGE.

I.

„Wat is waarheid?” Er is wel niemand, wien die vraag niet vaak op de lippen is gekomen wanneer hij, evenals eenmaal Pilatus geplaatst werd voor een lastige vraag. Hooger waarde mag m. i. aan Pilatus' gewaarwording niet worden toegekend, dan dat hij 't geval met dien koning der Joden eenvoudig „lastig” vond. Wat gingen hem ten slotte de geschillen der Joden met een rabbi aan: geschillen, die liepen over zaken, waarom hij zich niet bekommerde. Dat Jezus voor de hoogste goederen der menscheid opkwam, liet hem koud, en met een minachtend schouderophalen wendde Pilatus zich af, meer nog tot zichzelf dan tot Jezus de vraag richtende: Wat is waarheid?”

Van hoeveel trots de landvoogd blijk gaf, hoe innig hij de Joden haatte, behoeft geen verklaring voor wie 't Johannes-Evangelie nog eens opsloeg, nadat hij kortelings daarover heeft hooren spreken. Nergens meer en nergens sterker komt de wederzijdsche afkeer van Romein en Israeliet, van onderdrukker en onderdrukte uit, dan in die bladzijden des Bijbels waarin de strijd tusschen Wet en Evangelie voor ons bewaard is. Maar gelijk iedere Passietijd ons nieuwe immers andere beschouwing van de dan gangbare bijbelteksten brengt, is 't ook verklaarbaar dat er telkenmale gelegenheid is, over alweër tot nu toe onopgemerkte of minder sterk aangeduide bijzonderheden na te denken.

Zoo ging 't mij, zoo zal 't ook anderen gaan.

Want, niet waar, u als mij zal onlangs de uitdrukking hebben getroffen, toen er sprake was van het „schuim van 't volk: tollenaars en visschers” waaruit Jezus eerste hoorders en volgelingen bestonden. Mij dunkt, ook wij hebben bij dat harde woord ons afgevraagd: „wat is hier de waarheid.”

Dat juist gaf gereede aanleiding tot een bijdrage, die bedoelt eenige oogenblikken te vertoeven onder het volk in en buiten de Synagoge.

Het verwijt is niet enkel uit Jezus tijd, maar zeker bij de Joden ook nu nog van kracht dat de Heiland bij voorkeur verkeerde „onder tollenaars en zondaren.”

Nu is de Jood van nature hooghartig, wien 't nog niet in 't oog is gevallen, die zal bij eenige nadere kennismaking met de zonen van 't oude volk die eigenschap al heel spoedig ontdekken. De uitdrukking dat het kruis van Jezus den Joden een ergernis was, wordt daaruit verklaard.

De Joden, die Jezus' tijdgenooten waren, hadden redenen te over om zich van hem en zijne volgelingen af te wenden.

Daar zijn wel in de eerste plaats de tollenaars. Ten naastebij duidt hier de naam het beroep aan dat zij uitoefenden: tol te ontvangen.

En toch is dit een dwaling.

Dat ze ook in de poort zaten, tot ontvangst van wat men in onzen tijd nog heeft gekend: accijnsen, zooals b. v. op vleesch of graan, spreekt vanzelf. Bij de toenmalige inrichting der steden waren deze gewoonlijk door muren omringd, waarin de poorten de eenige toegangen vormden.¹⁾ Maar, evenals ook nu nog wel eens voorkomt: belasting betalen was niet bepaald de aange naamste plicht voor de burgers.

En zoo waren de tollenaars niet de tolgaarders die wij nog kennen, maar de belasting-ontvangers in regelrechten zin, doch behept met al die hoedanigheden die iemand ongewenscht maken, daar zij zich op afpersen toeleghen.

Dit nu had zijn oorzaak daarin dat de belastingen gepacht werden door rijke Romeinsche burgers van de orde der Ridders of ook wel somtijds door wat men nu zou noemen een Maatschappij van Aandeelhouders te Rome, wier agenten in de provinciën de belastingen hadden in te vorderen. Door deze agenten werden de provinciën gesplitst in districten welke opbrengst aan den hoogsten bieder bij publieke verkooping werd afgestaan. Deze koopers of zoo men wil pachters betaalden de koop- of pachtsom geheel of bij gedeelten vooruit, terwijl zij vrijheid hadden op hunne beurt, door onderhuur of pacht weder hun district te splitsen in kleinere onderdeelen.

Inbooring zijnde, konden zulke tolheffers het land en zijne bronnen van inkomsten door en door en zorgden zij wel, desnoods door afpersing en geweld op hun eigen voordeel bedacht te zijn. Voor de Joden waren dus deze personen het voorwerp van algemeenen haat, daar zij, God en vaderland verradend, een volk dat trotsch was op zijn afkomst, uitmergelden ten bate van de overweldigers, de Romeinen. Vandaar de vraag, eenmaal tot Jezus gericht, of het geoorloofd was den keizer cyns te betalen of niet?

En zoo geminacht waren de tollenaars dat de Joden een huwelijk verboden met een famili waartoe een tollenaar behoorde, omdat daardoor besmetting werd aangebracht.

Ook uit menig woord van Jezus zelf is af te leiden, hoe laag de tollenaars door de Joden werden geschat; zoo in Matth. 12 : 19, waar hij sprekende over zichzelf in vergelijking met Johannes den Dooper, het oordeel van 't volk aanhaalt dat den Heiland een wijnzuiper noemt, die omgang heeft met tollenaars en zondaars. Of waar hij zinspeelt op de openbare meening,

¹⁾ Nehemia 7 : 1 (Nehemia wordt tot de vorsten gerekend: Neh. 10 : 38 en 9 : 1. Hij was 12 jaar Gouverneur of Satraap van Jeruzalem; keerde toen terug tot Artaxerxes, doch kwam weër naar Jeruzalem om ingeslopen misbruiken te keeren. Toen ging hij weër naar Perzië, waar hij stierf.) Nehemia 13 : 19, waar zelfs wordt gesproken van de deuren in de poort.

in een onderhoud over vergeven aan wien misdeed, en den verstokte gelijkstelt met een heiden en tollenaar, dat is in dit verband dus met een onverbeterlijk zondaar. Evenzoo aan 't einde van de Bergrede (Matth. 5:46, 47) waar Jezus sprekende tot het volk, zich aansluitend bij de beschouwing van 't volk over de tollenaars, het toeroept: Want, zoo gij liefhebt, die u liefhebben, wat loon zult gij hebben? doen niet ook de tollenaars hetzelfde? En indien gij u jegens uwe broederen alleen vriendelijk vertoont, wat doet gij zonderlings? doen niet de tollenaars alzo?

Meelevend het leven zijns volks, kiest Jezus voor zijne leer de pakkendste voorbeelden, gelijk in de hier genoemde gevallen, wel wetend dat juist door die tegenstelling van Jood en tollenaar, alsof de laatste een ander soort mensch was, het besef te beter zou ontwaken, hoe goed het is en hoe gemakkelijk tevens goed te zijn en goed te doen.

Maar ook op een anderen keer (Matth. 18:17) als er gesproken wordt over vergiffenis en verzoening en Jezus den verstokten, onverzochlijken weerpertijder vergelijkt bij een tollenaar en heiden.

Intusschen blijkt ook uit dit alles, hoe goed Jezus vertrouwd was met de inzichten en opvattingen der Joden en hun houding tegenover de tollenaars, door hem zelf voorgesteld, uit overtuiging niet van zijn kant, maar om duidelijker begrepen te worden door zijn vaak hardhoorige en stellig dikwijls hooghartige toehoorders; geen klaarder bewijs daarvan hoe weinig hij hun meening deelde dan in de heerlijke gelijkenis van den Farizeër en den tollenaar.

Er is wel niemand wien deze gelijkenis onbekend is, maar wat diepe leering schuilt er niet in!

De Farizeër, Jood bovenal, verachtende al wie niet denkt als hij; van aanzienlijken huize, geëerd om zijn schijnbare vroomheid, ontzien door de groote menigte om zijn macht in de Synagoge, waar hij met de Schriftgeleerden verkeert, gekend door heel het volk, betredende den tempel om te gaan bidden op hetzelfde oogenblik dat de lage tollenaar het waagt de heilige plaats te bezoedelen met zijn voetstappen.

Maar, terwijl de eerste, prat op de hooge plaats die hij zichzelf toekent in Jehovah's gunst, de gewijde ruimte ontwijdt door zijn trotsch: Heer, ik dank u dat ik niet ben als deze, waarbij een blik van innige verachting den tollenaar treft, waagt de laatste geen stap verder dan den ingang, terwijl hij, in 't oprecht bewustzijn van zijn kleinheid tegenover God, de bede slaakt: „God! wees mij zondaar genadig! Wel mocht de Heiland zijn les in deze gelijkenis gegeven besluiten, doelende op den tollenaar: deze ging af gerechtvaardigd naar zijn huis boven dien.

Geen wonder dus dat wij ook onder de eerste apostelen Mattheus den tollenaar ontmoeten, want deze toch behoorde ook tot hen die men de verloren kinderen van 't huis Israels zou kunnen noemen; verloren voor hun volk door den allerwreedsten Mammondienst van uitzuiging en afpersing van eigen stamverwanten.

Verklaarbaar evenwel ook, dat ook onder hen werden gevonden, nog niet geheel vervreemd van 't betere, nog niet geheel opgegaan in hun zuiver stoffelijk ambt, of zonder belangstelling voor wat er groots en goeds van Jezus werd verteld. Het voorbeeld van Zaccheus staft dit. Hij toch, naar ons Lukas (XIX) meldt, was klein van gestalte en klom, begeerig om Jezus te zien, dien hij niet naderen kon om 't vele volk, op een vijgeboom. En de Heiland hem opmerkende, riep hem toe: Zaccheus, klim haastelijk af, want ik moet heden in uw huis verblijven.

De verbolgenheid des volks teekent ons Lukas met de eenvoudige woorden: „Toen zij (nl. de omstanders) dat zagen, murmureerden zij allen, dat hij bij eenen zondaar introk om te verwijten.

„Zondaar!” geen woord dat zoo vaak door de Israëlieten gebezigd en op allerlei klassen van menschen werd toegepast en wel 't meest, gelijk Zaccheus' geval bewijst, op tollenaars. „Zondig!” — men hoort het bij Petrus, na de wonderdadige vischvangst, (Lukas V:8) was ook 't begrip van menschelijke kleinheid tegenover Gods en Jezus grootheid.

„Zondig!” geheel verloren, waren alle menschen behalve zij zelven, naar de leer der Farizeërs.

Deze toch zijn een ander soort van hen die men in een van de Synagogen ontmoet.

De Farizeër-naam heeft dit met vele andere benamingen gemeen, dat hij aanvankelijk, men denke aan de Geüzen in ons land, bedoeld als scheldnaam, door de dragers wordt aanvaard, als een eertitel bijna, als een onderscheidend kenmerk altijd.

Zoo was 't ook met de Farizeën gesteld.

In 't Hebrëeuwsch „Perushim”, wat afgescheidene” beduidt, werden zij door hunne tegenstanders aldus geheeten, ofschoon zij zich-zelf „Chasidim” vromen, noemden. Van te veel bescheidenheid gaf die eigen keuze zeker geen blijk; hoe vreemd ze aan nederigheid waren bewees de even genoemde gelijkenis van den Farizeër en den tollenaar.

Aanvankelijk bedoeld als afscheiding van de heidenen, hebben zij toch een afzonderlijk deel van de Joodsche gemeente uitgemaakt. Gestrenge naleving der Joodsche wetten in al haar eischen was hun levenstaak. Vandaar ook dat de biddende Farizeër sprak van de tienden, die hij zoo getrouw opbracht, vandaar ook het staan bidden aan de hoeken van de straten, waarover de Heer hen terecht gispte. Zooals reeds gezegd, behoorden zij tot de aanzienlijksten onder de Joden, en ontleenden zij een deel van hun aanzien daaraan dat ook van hunne secte rabbi's waren. In 't geheel waren er volgens den Joodschen geschiedschrijver Flavius Josephus 6000 Farizeën. Tot de voornaamsten en besten onder hen moeten geteld worden Hillel, die in Jezus tijd rabbi was, en Gamaliël, de leermeester van wien Paulus getuigt (Hand. 22:3) dat hij aan zijne voeten had gezeten om te leeren. Ook Nicodemus behoorde tot de Farizeën.

Zijn dus de Farizeërs en tollenaars van hen die in de Synagoge verkeerden, de schriftgeleerden, gelijk ze ons bij dien algemeenen titel

bekend zijn, waren om 't zoo te noemen: een ander soort bezoekers der Synagoge. Ja, eigenlijk waren zij daarin de meest getrouwe en ambts-halve 't meest aanwezige personen.

Ze kunnen verdeeld worden in twee klassen. De eerste, de eigenlijke schriftkundigen had tot taak de uitlegging der Schriften van de Profeten, zoodat ze volkomen aanspraak hadden op den rang van geleerden. In die uitlegging waren zij, vooral waar 't de Mozaische wet betrof, vaak van overdreven gestrengheid, met name ook wat de Sabbathsviering aangaat en waarover zij terecht door Jezus werden berispt. (Matth. 23.)

De tweede soort waren de juristen onder hen, op wie de verplichting rustte in zaken van geschil omtrent de opvatting der wetten, als b.v. over echtscheiding uitspraak te doen. Zij werden voor hun ambt van pleitbezorger opgeleid, maar stonden niet zoo hoog als de eigenlijke Schriftgeleerden, aan wie ook het overschrijven der gewijde boeken was opgedragen. En ook daardoor, dewijl de boekrollen in de Synagoge verbleven, was hun gedurige tegenwoordigheid daar ook verklaard.

Gelijk Jezus, die naar luid van geschiedschrijvers door Hillel's zoon rabbi Simson, tot rabbi gewijd was, dan ook op dien grond de vraag kon doen: weet gij niet dat ik zijn moet in 't geen mijns vaders is? Omdat in die woorden de profetie van zijn later leeraarsambt werd neergelegd.

Mede tot de ontwikkelden behoorden de in de Evangelieën tegelijk met de Farizeën genoemd, nl. de Sadduceën.

Volgens sommigen droegen zij dien zelfgekozen naam, die „oprechten” beduidt, als protest tegen de Farizeën, die zichzelf de „vromen” noemden. Zij leerden dat men de deugd om haarzelve en niet om loon, maar enkel uit liefde tot God moet beoefenen. In dit verband loochenden zij ook een toekomstig leven, wat Johannes den Dooper noopte hun 't verwijt toe te voegen: „Denkt gij, dat gij den toekomenden toorn ontvlieden zult?”

Minder fel in hunne bestrijding van Jezus leer dan de Farizeën waren zij evenwel den Heiland vijandig gezind en trachtten ook zij vaak door strikvragen den Heer te vangen.

Zij waren als bestrijders van het geloof aan de opstanding, bij Petrus eerste optreden de hevigste tegenstanders van 't jonge Christendom en de bondgenooten van den toenmaligen hogepriester en der met hem samenspannende oudsten en schriftgeleerden. Hielden zij zich dus, ook omdat hun aantal geringer was, meer op den achtergrond, krachtens hunne ontwikkeling vertoefden zij veel *in* de Synagoge, om door twistgesprekken aanhangers te winnen.

De Synagoge toch, waarin we nu tollenaars en Farizeën, Schriftgeleerden en Sadduceën hebben gezien, was voor de Israëlieten eigenlijk alles.

Niet, alsof er maar éene enkele geweest zij, intengedeel: Jeruzalem telde er 480.

En die Synagoge was nooit onbezocht. De naam beteekent zoowel vergadering in een Provinciëstad als 't vertrek waar de samenkomst

plaats had. Op werkdagen diende zij voor wederkeurig onderricht of onderling dispuut. Ook werden daar de rechtszittingen gehouden, waarin de rabbi's zooals reeds meegedeeld werd rechtspraken en vonnissen velden. Op den Sabbath werd er gebeden en gezongen; geofferd echter niet. Dat geschiedde in den tempel.

Het ontstaan dagteekent vermoedelijk uit den tijd der Babylonische ballingschap. De Synagoge was dus een soort hulp- of noodtempel, ongeveer als onze tijd zijn Evangeliesatie-lokalen heeft. Misschien wel hadden ze met de laatstgenoemde inrichtingen het meeste overeenkomst, want ze waren ook scholen voor de jeugd, debating-clubs, en bibliotheken. Wellicht spreken de onder ons vertoevende Joden, de Duitsche althans, daarom van de „Schule” daarmee bedoelende Synagoge.

Een van de voornaamste college's die niet daar maar in den tempel bijeenkwamen was dat, wat wij kennen als de groote raad: het Sanhedrin.

Dit Sanhedrin sprak recht over alle zaken, kerkelijke en burgerlijke, over zaken en personen, en 't was de met het hoogste gezag bekleede macht in Israel.

Van de 72 leden waaruit het bestond, was een gelijk getal priesters, Schriftgeleerden en oudsten die allen gehuwd moesten zijn, boven de 30 jaar oud, wel onderwezen in de wet en te goeder faam bij 't volk bekend.

De Romeinsche overheersching had het Sanhedrin de beschikking over leven of dood ontnomen, m. a. w. het was onbevoegd een doodvonnis uit te spreken. De steeniging van Stefanus, een soort van doodvonnis, werd wel is waar door dezen raad beslist, doch als 't ware bij gebreke van een landvoogd, die 't kon beletten, omdat de troon van Rome toen ledig stond (Tiberius was dood en Caligula nog geen keizer) en Pilatus van Jeruzalem afwezig en te Rome was.

Het getal 72 was uit den tijd toen Mozes op Jethro's raad van elk der 12 stammen 6 mannen koos als bijstand voor de rechtspleging.

Als instelling dus wel zeer oud. Gewoonlijk was de hogepriester voorzitter en in spoedeisende gevallen hadden de zittingen plaats aan zijn huis, gelijk bij Jezus veroordeeling, toen Kajaphas het voorzittersambt bekleedde.

Na 't voorafgaande, waarbij over hen die *in* de Synagoge verkeerden, volgde een kort woord over hen die *daar buiten* leefden, wel is waar als leden van de Joodsche natie, maar toch als zoodanig niet in tel.

Dat waren de Samaritanen, wonende in 't Noorden van Samaria. Oorspronkelijk had de bevolking dier strêek bestaan uit kolonisten van Assyrië, Medië en Perzië, door Salmanassar daarheen gezonden om het verwoeste land opnieuw te bevolken, zoo ongeveer als Engeland thans bedoelt in de toekomst met de Transvaal te doen. Want ook het oude Samaria had zijn bewoners in ballingschap zien wegvoeren. Naar hun afkomst heidenen, doch komende in een land dat aan Israel behoord had en waar hoogstwaarschijnlijk rondzwervende Joden zich nog ophielden, was door aanhuwelijking weder-

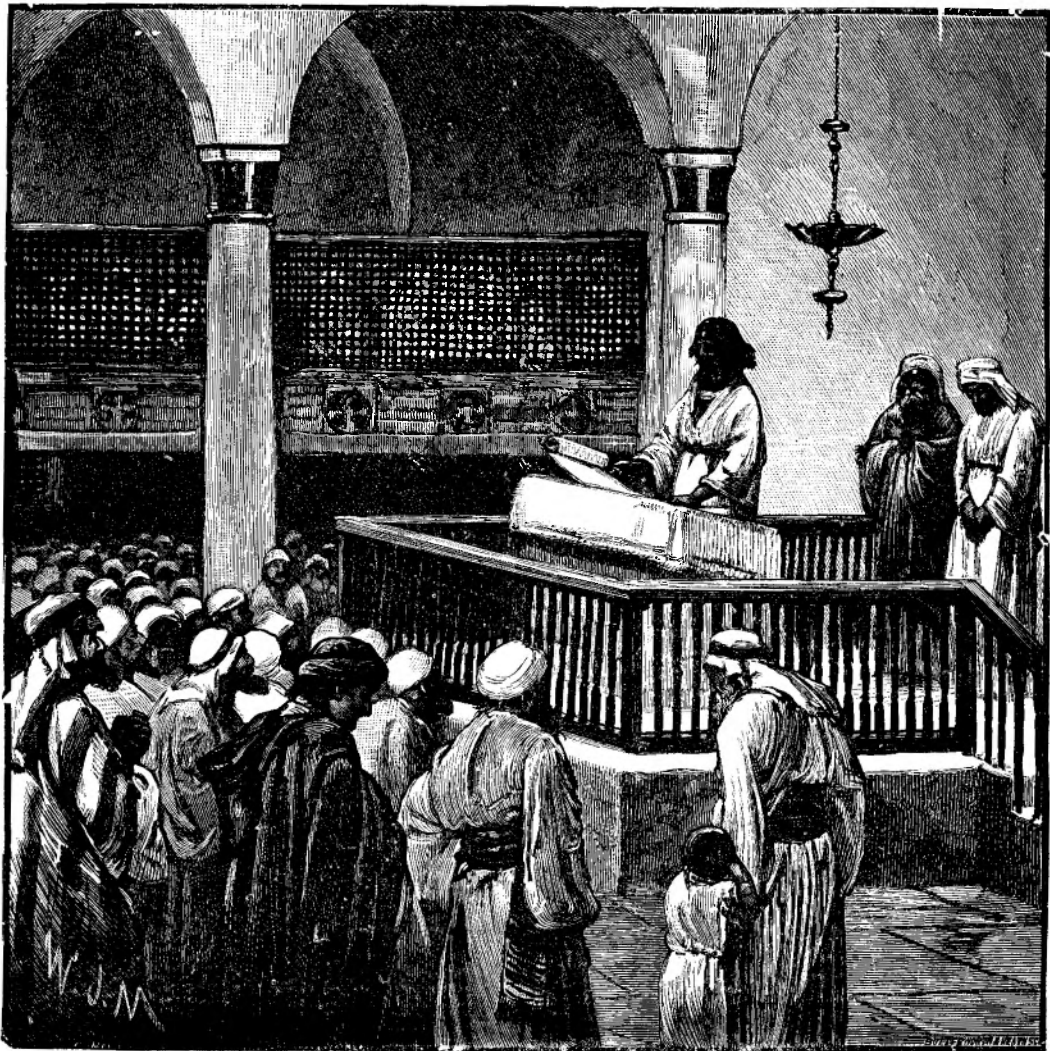
zijds een herleefd Jodendom ontstaan. Niet zoo onvervalscht echter, dat de veelgodendienst afgeschaff zou zijn, want de Assyrische goden bleven in eere.

Toen de straf daarvoor niet uitbleef, hadden de Samaritanen den koning van Assyrië verzocht hun een priester uit Israel te zenden tot herstel van den dienst van Jehovah (II Kon. : 17).

Maar ofschoon deze zich op de voor Israel heilige plaats Beth-El vestigde, handhaafden zij naast den Jehova-dienst met gelijken ijver den

met de dochter van Sanballat, het hoofd der Samaritanen, door Nehemia terechtgewezen, werd uit Judea verbannen en stichtte te Sichem een Joodsche gemeente, die op den berg Gerizim een tempel bouwde, als mededinging van dien te Jeruzalem.

De scheuring was volkomen, de breuk onheilbaar, Joden en Samaritanen haatten elkander met doodelijken haat. Den feestgangers naar Jeruzalem werd de doortocht door 't land Samaria belet; den wereldveroveraar Alexander de tempel

EEN JOODSCHE SYNAGOGUE.

eeredienst der vreemde goden.

't Laat zich denken, dat hun aanbod om met de uit de ballingschap teruggekeerde Joden, tezamen den tempel te Jeruzalem weder op te bouwen, met verachting werd afgewezen. Van hun kant beantwoordden zij die weigering met bitteren haat, terwijl zij zooveel zij konden, den bouw des tempels trachtten te verhinderen. En toen geschiedde wat haast natuurlijk was.

Manasse, een Joodsch priester, die gehuwd was

op Gerizim aangeboden om er aan heidensche goden te offeren.

Dit verklaart dan ook de vraag der Samaritaansche vrouw bij de Jacobs-bron tot Jezus gericht: (Joh. IV : 9).

„Hoe vraagt gij mij te drinken, gij, die een Jood zijt, en ik een Samaritaansche? Want de Joden hebben geene gemeenschap met de Samaritanen.”

Maar daarnaast ook wordt de groote belang-

stelling duidelijk van haar stamgenooten, die op haar bericht omtrent Jezus, zich haastten hem op te zoeken, omdat zij blijde waren dat een Jood zich vriendelijk had betoond jegens een der hunnen.

Van een anderen geest bezielde waren de Samaritanen omtrent wie Lukas (IX : 52—53) bericht, want zij weigerden Jezus te herbergen, omdat hij „zijn aangezicht gekeerd had naar Jeruzalem” d. i. omdat hij op weg was daarheen. In 't klein dus, wat zooveel werd gezegd van den tegenstand dien de feestgangers-karavane ondervonden bij hun doortrekken van 't land Samaria.

Men kan 't dus den apostelen niet te zwaar aanrekenen, zoo zij, n.l. Jakobus en Johannes, nog kort geleden getuige van een wonder door Jezus verricht, ja meer nog, van de verhoerlijkking op den berg, in heilige verontwaardiging zeiden: „Heer! wilt gij, dat vuur van den hemel valle en dezen verslinde, gelijk ook Elia gedaan heeft?”

Geheel in overeenstemming met Jezus leer, was echter ook zijn antwoord: „Weet gij niet, wat geestes kinderen gij zijt? Des menschen Zoon is niet gekomen, om de zielen der menschen te verderven, maar om te behouden.”

En klinkt het niet als een aanvulling tot deze beschouwing, wanneer de vraag van den Schriftgeleerde, „wie is mijn naaste?” met de bekende gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan door Jezus wordt beantwoord?

In die gelijkenis toch wordt de koelheid van den priester, de liefdeloosheid van den Leviet, naar recht aan de kaak gesteld door het menschevriendelijke gedrag van den geminachten Samaritaan.

Hiermede sloeg Jezus als 't ware een brug, waarover ook de Samaritaan hem naderen mocht, evenals de Kananeesche vrouw zijne liefde werd betoond toen zij zijne hulp inriep voor haar kranke dochter.

Want ook de bewoners van Tyrus en Sidon kunnen als heidenen geteld worden bij hen, die buiten de Synagoge behoorden, maar wien door Jezus de weg geëffend werd om te komen tot in de Synagoge.

Laat mij ten slotte nog even terugkomen op de uitdrukking in den aanhef van dit opstel gebezigd. 't Is die over de ergernis die 't kruis den Joden gaf.

De straf der kruisiging werd onder de Romeinen toegepast op slaven, rebellen, oproermakers en naar die opvatting ook *de* straf door de wet geëischt voor hem, die door zijn eigen volk was voorgesteld als willende koning worden. Een daad alzoo van majesteitsschennis, en derhalve gelijkstaande met oproer verwekken tegen de gestelde macht, den Romeinschen keizer.

In dit vonnis werden derhalve, zij 't opzettelijk of niet, de Joden gegriefd wier koning behandeld werd als slaaf, wiens schuld te lezen stond boven 't kruis: J. N. R. I.

En moesten de Joden zich ergeren, den fijn beschaafden Grieken in wier veelgodenleer wél de goden elkaar bestreden, wier gevallen goden op men zou haast zeggen indrukwekkende wijze gestraft werden — men denkt aan

Prometheus — den Grieken moest het een dwaasheid schijnen een gekruisigden leeraar als God te erkennen.

Wellicht ook vonden ze 't een dwaasheid om de wreede spot die den doornenkroon bedacht. Want ook daarin school een bittere vernedering.

Een koning of keizer placht in dien tijd bij sommige gelegenheden een klimopkrans te te dragen, als teeken van zijn waardigheid.

Nu groeide in Palestina een gewas waarvan de bladeren op klimopbladeren geleken, maar dat met scherpe doornen was bezet.

Iemand dus een kroon van deze bladeren vlechten, beduidde niet enkel spotternij, maar bedoelde ook te martelen, in lichamelijk opzicht.

Nog heden ten dage wordt die struik in Palestina gevonden en is bekend onder den naam Spina christie of Christus-doorn.

In dit verband nog éene kleine mededeeling.

De lafenis door Jezus geweigerd, toen hij aan 't kruis hing, was hysop of ysop, zijnde wijn gemend met myrrhe. De myrrhe was verdoovend en pijnstillend.

DE HONDEN VAN KAMSJATKA.

Onder alle Siberische honden gelden die van Kamsjatka voor de beste loopers. Zij worden door hun drift dikwijls zoo vervoerd dat zij door trekken hun ledematen verrekken of verstuiken. De hooge sneeuw, waarover deze honden loopen, zonder er in te zakken, de steile gebergten, de nauwe valleien, de beken en woudstroomen, dikwijls slechts zwak bevroren, de sneeuw door den wind op hoopen gejaagd en zoo den weg versperrend — dit alles zou den menschen het bijeenkomen in den winter onmogelijk maken, indien zij niet hunne honden hadden. Paarden zouden daar niet te gebruiken zijn, nog minder andere trekdieren. Waar zou ook het voedsel voor deze dieren vandaan komen? Kamsjatka zou een eenzame van de menschen verlaten wildernis zijn. Maar God heeft dezen menschen den hond geschonken en veilig kan men zeggen dat dit dier het geheele land bewoonbaar maakt.

Zeer leerrijk is het, te vernemen, hoe die menschen het aanleggen om van de honden trekdieren te maken.

Men werpt de jonge honden, zoodra zij zien kunnen, zeer onbarmhartig in een donker hol. Daar blijven zij zoolang opgesloten tot men ze bekwaam genoeg acht voor een proefrit. Dan spant men ze, met andere, reeds afgerichte honden voor een slede die zij met alle kracht voorttrekken, daar zij door 't ongewone licht als verblind worden. Na deze korte proefneming moeten zij weder in hun donkeren kerker terug. Deze handeling wordt zoolang herhaald tot zij voor trekken geschikt zijn en geleerd genoeg om de uitroepen van den voerman te verstaan.

Slechts door list en verrassing gelukt het de honden in te spannen. Zien zij dat de toebereidselen voor een tocht worden gemaakt dan steken zij hun kop in de lucht en laten een klagend gehuil hooren. Nu, het recht een treurlied aan te heffen, hebben zij wel, want hun

lijden begint zoo aanstonds. Maar niet zoodra vertrekt men of zij zijn stil. Dan schijnen ze elkander in listen te overtreffen en putten des voermans geduld ten eenenmale uit of wel brengen hem in groot gevaar. Komen zij aan een gevaarlijke plaats dan verdubbelen zij hunne snelheid. Wil men niet in een kuil of stroom storten, zoo is men niet zelden genoodzaakt uit de slee te springen. In 't naaste dorp kan men het voertuig, geheel verbrijzeld, weder terugvinden, tenzij het den honden goedgedacht heeft de vrijheid te nemen en 't bosch in te vluchten. Het is, als wilden zij zich wreken over den dwang, hun door hardvochtig schijnende menschen opgelegd, die diensten van hen vergen eigenlijk in strijd met hun natuur. Maar de overwinning blijft toch aan de zijde der menschen. De hond schikt zich in zijn lot en wordt de trouwe

buurman en bijt hem. De gebetene doet hetzelfde aan een derde en in een oogenblik tijds is het geheele hondengespan in wanorde. De Kamschatdalen gebruiken daarom voor menmen en aanzetten tot meerder spoed bepaalde woorden, welke door de honden zeer goed worden verstaan. In 't bijzonder let de leihond goed daarop, als men hem vooraf met zijn naam geroepen heeft. In dat geval draait hij, zonder zijn loop te vertragen even den kop een weinig naar achteren, om aan te duiden dat hij den roep heeft verstaan.

Dat moeitevolle leven dezer dieren vindt slechts gedurende den korten zomer eenige verlichting. Wijl zij in dit jaargetijde geen dienst zoo geeft ook niemand acht op hen en genieten zij volkomen vrijheid, die zij besteden met hun honger te stillen. Hun voedsel bestaat

VERGADERING VAN HET SANHEDRIN.

dienaar van den mensch tot aan zijn dood toe.

Wil men een goed sleggespan hebben, dan is een eerste vereischte een goede leihond te kiezen, waarbij allereerst leerzaamheid en kracht in aanmerking komen. De voerman van de slee zit, de beenen uitgespreid voor in de slee, zoodat zijn voeten bijna den besneeuwden grond raken. In zijn hand houdt hij een lange zweep, die men eerst na veel oefening hanteeren kan. Wijl echter de Kamschatdalen van kindsbeen af met dit wapen omgaan en het gebruik van dit instrument een groot deel van hun opvoeding uitmaakt, zoo weten zij het zeer handig te gebruiken. Onnoodig gebruiken zij de zweep echter nimmer, ook omdat het gebruik steeds verdrietige gevolgen na zich sleept en de tocht eer ophoudt dan bespoedigt. De hond, die een zweeps slag ontvangt werpt zich op zijn

enkel uit visschen, trouwens er is in Kamsjatka ook niet veel anders te vinden. Willen zij den visch eten zoo moeten zij eerst zelf visschers zijn. Met veel sluwheid en behendigheid weten zij de visschen te grijpen. Hebben zij voldoende voorraad verzameld dan vreten zij, gelijk de beren, slechts de koppen.

Hun tijd van genot en rust duurt evenwel slechts tot de maand October, wanneer ieder eigenaar zijn honden weer bijeenverzamelt en ze in de nabijheid zijner woning vastlegt. Hun diensttijd begint met hongerlijden. De dikte die zij in hun rusttijd hebben bekomen moeten zij weer kwijt om des te geschikter voor loopen te zijn. Zoodra de eerste sneeuw gevallen is, begint de arbeid. Weer hoort men nu de klagen geluiden, waarin deze dieren hun ongelukkig lot betreuren. Behalve dit bezwaar 't welk deze

dieren in den winter te verduren hebben, bestaat hun voedsel slechts uit gedroogde, gezouten en verrotte visschen. De gezoutene worden slechts als lekkernij en aan zwakken gegeven. Aan deze laatste wijl het meteen een goed versterkingsmiddel is. Hun gewone voedsel bestaat uit verschimmelde, gedroogde visschen, welke voor menschen oneetbaar zijn. Vaak bestaan ze enkel uit graat en beenen waarop de honden zoo bijten dat het bloed hun uit den bek loopt. Wordt hun honger te groot zoo klimmen zij als fiinke, vastberaden dieven de ladder op om in de spijskamer huns heeren alles te vreten wat van leder is.

Van liefde jegens zijn meester kan bij den hond der Kamschatdalers geen sprake zijn. Evenmin voelt hij zich geroepen het eigendom zijns meesters te verdedigen, wijl de honden daar, niet als bij ons, huishonden zijn. Niettegenstaande deze ontaarding komt toch ook bij Kamsjatka's honden de grondtrek van trouw en opoffering vaak uit. Met hun hulp kan men niet slechts de ontoegankelijkste gebergten beklimmen en veilig over de diepste sneeuwwoopen komen, maar ook heeft men 's winters volkomen goed ingerichte hondenposten.

In drie dagen tijds rijdt men vijf en veertig mijlen met deze honden en hun vermogen om op te sporen is zoo groot dat het in deze sneeuwgewesten onschatbaar kan heeten. Zelfs bij de grootste daisternis en temidden van de heftigste stormen vinden zij hun bestemmingsplaats terug. Zeer zelden vergissen zij zich en daarom laat men het zoeken van den weg bij zulk noodweer dan ook gerust aan hen over. Is de weg zoo lang, dat men den nacht in de sneeuw doorbrengen moet, dan leggen de honden zich naast hun meester neder en deelen van hun warmte aan hun heer mede, waardoor zij 't leven van hun pijniger bewaren. Beginnen de honden in de sneeuw te krabben met hun pooten dan is dit voor den mensch een zeker voortteeken van een naderenden sneeuwstorm.

HET DISTLENPAD.

Op de ruwe dorentwijgen,
Die zijn hand tot stapels kruit
Giet de mensch het zeenat uit,

Door de distlen moet het zijgen
Schoon hem 't kind belachen moog
Verder ziet des meesters oog.

Langzaam daalt de droppel neer
Steeds van doorn op doren springend,
Traag — maar zeker — voorwaarts dringend,
Hoe hij wende keer op keer,
Immer doornen biedt het pad,
Tot hij in den gaarbak spat.

Maar niet vruchtloos was zijn tocht:
Zon en wind en lucht onttoogen
't Water, sterkten zijn vermogen
Wrochten zout uit 't zilte vocht,
Zij de tocht nog vaak herhaald
Straks is 't werk voleind, betaald!

Zoo, mijn broeder, werkt ook hij
Die ten heil is ons geslachte,
Of u menig doren wachte,
Rein, gelouterd keert ook gij
Uit de bange diepte neer,
Juichend: O, ik dank u, Heer!

Als de droppel op zijn pad
Over doornen groeide in waarde,
Wast in smart het kind der aarde,
Rijpt het voor des Vaders stad,
Strijd en lijden, druk en kruis
Brenghen hem naar 's Vaders huis.

HOE MEN DE KUNST LEERT.

Onder verwijzing naar wat we over de synoniemen gezegd hebben, verzoeken we den lezer thans ons te volgen als we opslaan, om bij het zeer bekende te beginnen. Ps. 138 : 1, 2.

'k Zal met mijn gansche hart uw eer
Vermelden, Heer!

U dank bewijzen,

'k Zal u in 't midden van de goon,
Op hoogen toon,
Met psalmen prijzen.

Ik zal mij buigen op uw eisch,
Naar uw paleis,

Het hof der hoven,

En om uw gunst en waarheid saam,
Uw grooten naam
Eerbiedig loven.

Door al uw deugden aangespoord,
Hebt gij uw woord

En trouw verheven;

Gij hebt mijn ziel, op haar gebed,
Verhoord, gered,
Haar kracht gegeven.

Al 's aardrijks vorsten zullen, Heer!

Uw lof en eer

Alom doen hooren;

Wanneer de rede van uw mond,

Op 't wereldrond,

Hun klinkt in de ooren.

Zien we nu allereerst wat hieruit in verband met ons onderwerp valt te trekken.

We beginnen met de synoniemen te rangschikken, d. w. z. we plaatsen zelfstandige naamwoorden, werkwoorden enz. afzonderlijk. We krijgen dan b.v.:

eer,
dank,
goon,
eisch,
paleis,
vermelden,
bewijzen,
prijzen,
buigen,
loven,
hoog,
groot, enz.

DE BERG GERIZIM.

Nu komt het er op aan van de gegeven woorden de synoniemen te vinden. Dit nu vereischt nadenken.

We krijgen als zelfstandige naamwoorden eer, roem, glorie, dank, erkentelijkheid.

Maar nu goón = goden.

Dit woord beteekent hier *rechters*, *hooggeplaatsten* en heeft dus nu wel synoniemen. Anders heeft het woord God die niet.

Dit nu leert ons duidelijk, dat men het woord altijd moet nemen in de beteekenis die het *in den zin* heeft.

Als ik b. v. zeg:

Het is een zaak van *belang*,

dan is het synoniem *beteekenis*, *gewicht*.

Maar als ik zeg:

Zijn *belang* bracht mee zoo te handelen, dan is het synoniem *voordeel*, en zouden de andere bovengenoemde woorden geen zin hebben.

Wie nu dit voorbijziet zal nooit de synoniemen recht verstaan, nooit een goeden stijl schrijven.

eisch, bevel, wil,

paleis, woning.

Nu volgen de werkwoorden:

vermelden, uitspreken, vertellen,

bewijzen, brengen, offeren.

Hier hebben we weer een geval als boven.

Voor den zin:

Die stelling kan men niet *bewijzen*.

zouden de synoniemen geheel andere zijn.

prijzen — roemen — loven — verheerlijken,

buigen — bukken, knielen,

loven (zie prijzen),

hoog, luid,

groot, roemruchtig, heerlijk.

Ook bij deze twee geldt het pas gezegde,

b. v. een hoog huis,

dan is „hoog” iets anders dan hier. Zoo ook „groot” en „een groote omweg”.

* * *

We hebben deze synoniemen gegeven zonder te vragen of er ook *meer* van elk woord zijn, noch ook op de *volgorde* te letten.

Doch het spreekt vanzelf dat als men eerst zoover is als we reeds kwamen, ook het pas genoemde eischen stelt.

Wat nu het eerste betreft, zoo houde men wel in 't oog dat het antwoord op de vraag hoeveel synoniemen een woord heeft, afhangt van drieërlei:

1. of ge bedoelt het woord in de beteekenis die het *in een bepaalden zin* heeft;

2. of ge meent het woord *in alle mogelijke* beteekenissen

3. van het eigen oordeel. De een breidt het begrip synoniem veel verder uit dan de ander. De een zal b. v. *melden* en *zeggen* synoniemen noemen, de ander zal het verschil wat groot achten.

Wat het tweede aangaat, dat dient met juistheid verstaan.

Met „volgorde” wordt hier bedoeld opklimming of afdaling, al naar men wil, schoon het eerste 't verkieslijkst is.

Gesteld een jong mensch schrijft aan een juffer:

„Ik gevoel liefde en genegenheid voor u”, dan zou die juffer, als zij haar taal verstaat — wat ondanks of ten gevolge van de hoogere burgerschool zelden 't geval is — kunnen antwoorden:

„U zegt te veel, mijnheer”.

En al is dit voor vele uitleggingen vatbaar in een opzicht zou zij toch zeker gelijk hebben.

Ware liefde gevoelt en bezit vanzelf genegenheid. De laatste is in de eerste besloten als het mindere in het meerdere.

Het is om een eenigszins gelijksoortig geval te noemen even dwaas te zeggen:

Hij werd in den slag gedood en gewond.

Want wie gedood wordt op deze wijs, wordt vanzelf eerst gewond.

De volgorde is dus als we de opklimmende nemen deze:

genegenheid, liefde,

gewond, gedood (dat zijn *geen* synoniemen).

Nu kan men niet alle synoniemen in volgorde geven. Immers het verschil kan zitten in de *meerdere* of *mindere kracht* van het woord en dan is er opklimming. Maar het kan ook ander verschil zijn en dan vervalt de oude.

Ik kan een *paard* ook een *ros* noemen; of ook een *klepper*. Daarin is verschil, maar het eene is niet krachtiger dan het andere, daarom is hier van volgorde geen sprake.

Die vindt men dan ook meest alleen bij abstracten en bij werkingen en eigenschappen.

twijfelmoedigheid, wanhoop, vertwijfeling,

opgeruimdheid, blijdschap,

moe, afgemat,

moedig, stout, vermetel,

loopen, rennen, hollen,

denken, peinzen.

Wat nu de verdere synoniemen betreft zoo bevelen we altijd aan er op te letten dat er één is 't welk men het hoofd of grondwoord kan noemen.

Zoo is b. v. paard het woord dat en *ros* en *klepper* in zich besluit. Want elk ros en elke klepper zijn paarden. Maar niet elk paard is een ros of een klepper te noemen.

Zulke grondwoorden zijn b. v.:

huis,

vaartuig,

gaan,

keeren.

We raden zeer aan met wat we zeiden eens de proef te nemen ter verduidelijking voor zich zelf en om de kunst te leeren. Want nog eens, de kennis der synoniemen is onmisbaar. Haar recht gebruik is niet alleen schoon, maar ook doeltreffend, wil men recht begrepen worden.

Een volgend maal spreken we daarom over het verschil dier woorden onderling.

HET LIED DER GETUIGEN.

Wij gedenken onze dooden,
 Onze broedren, omgebracht
 In den naam der valsche goden,
 Of door Romes priestermacht.
 Toen de vlam der martelvuren
 Bloedrood naar den hemel steeg,
 Of in grauwe kerkmuren
 's Martlaars stem voor altijd zweeg.

Wij gedenken onze dooden,
 Die hun geld en goed en bloed,
 Toen de Heer het had van nooden,
 Gaven — willig van gemoed.
 Die, het loflied aangeheven
 Vluchtten naar het vreemde strand
 Schoon hun hart is trouw gebleven
 Aan 't verdrukte vaderland.

Wij gedenken onze dooden,
 Want zij leven bij den Heer;
 Aardschen druk en smart ontvoden
 Weent hun oog geen tranen meer.
 Doe met hun geloof ons strijden,
 Jezus, voor uw heerschappij,
 Wordt het noodig dat wij lijden
 Maak ons dan getrouw als zij.

VRAGENBUS.

De vele vragen die in den laatsten tijd voorkwamen, doen ons den wensch uitspreken, dat ook de lezers zich eens tot beantwoording zullen zetten. Het is een arbeid die waarlijk vrucht geeft.

Al vast zullen we zelf weder een paar vragen beantwoorden.

1. Is het woord *hangmat* zuiver Hollandsch. Zoo ja, waarvoor noemt men het dan een mat? Wij slapen toch niet op matten.

Dit woord heeft er al velen bedrogen. Het schijnt zeker goed Hollandsch en toch — 't is een „uitlander“.

Toen Columbus omtrent het jaar 1500 op het West-Indische eiland Haiti aankwam vond hij daar *netten* in gebruik, die men *hamaca* noemde. Deze *hamaca* nu gaven hun naam aan het net waarin ecuwenlang de zeelieden, wel te weten op matras en kussens, van de vermoeienissen uitrusten. Het woord komt dan ook, al is 't wat gewijzigd, in zeer veel talen voor. Het heet in onze taal *hangmat*,

in het Fransch *hamac*,

„ „ Eng. *hammock*,

„ „ Duitsch *Hängematte*,

„ „ Spaansch *amahaca*,

„ „ Italiaansch *amaca*.

Dit nu zou moeilijk te verklaren zijn als het woord Nederlandsch was en een mat om te hangen beduidde.

Bij afleidingen van woorden is vooral te bedenken, dat schijn bedriegt. Wie dit vergeet komt tot de dwaaste gevolgtrekkingen, zooals dan ook gebeurd is, dat iemand den naam Kain

verklaarde als *Kwa-Zin*, met toepassing natuurlijk op zijn gedrag. Men kan even goed beweren dat de Russische stad Akuman door Nederlandsche boeren is geslecht, die akkerlieden waren, of dat „haar op de tanden hebben“ beduidt „een flinken knevel dragen“.

2. Wat wordt in versjes en sprookjes bedoeld met den „weerwolf“?

Oudtijds heerschte bij vele volken het geloof dat menschen zich door toovermiddelen voor een tijd in wolven konden veranderen. Dit geloof was zeer algemeen, heerschte in de middeleeuwen ook bij de Germaansche volken, en is in sommige landen nog niet verdwenen. Men was voor zulk een wolf bijzonder bang, waarschijnlijk wijl hij bij zijn wolvenaard een menschenverstand had en dus veel kwaad kon doen. Bij den weerwolf was de staart afgestompt, daaraan was hij te kennen.

Het woord wijst op den oorsprong. *Weer* of *wer* beduidt *man*. Weerwolf is dus *man-wolf*.

BOEKBEOORDEELING.

De Engelen Gods, door Dr. A. Kuyper. Amsterdam, Höveker & Wormser. Ing. f 2.50; geb. f 3.25. In dit werk wordt achtereenvolgens behandeld:

Het bestaan van engelen;
 De engelen in vergetelheid;
 Geen engelenaanbidding;
 Hulde bij engelenverschijning;
 Engelenverschijning gebonden aan de bijzondere openbaring;
 Geen persoonlijke verhouding tot de engelen:
 Van de natuur der engelen;
 De zonen Gods in Genesis VI;
 Sethieten en Kainieten;
 De dochteren der menschen;
 Onlichamelijk;
 Geestelijke wezens;
 Dienende geesten;
 Wezen en persoonlijkheid;
 Geen persoonlijk proces;
 Der engelen zedelijke geaardheid;
 De kennis der engelen;
 De wereld der engelen;
 Cherubijnen en serafs;
 Tronen en overheden;
 Woonstede des engels;
 De engelen en de Christus;
 Gabriël;
 Michaël;
 De engel des Heeren;
 De gevallen engelen;
 De Satan;
 Satan's afval;
 Karakter van Satan's val;
 Anti-Satanisme;
 De Anti-Christ;
 De Satanische openbaring die nog toeft;
 De roeping der engelen;
 De strijd der engelen;
 De dienst der engelen;
 De bezigheid der gevallen engelen.

Het onderwerp hier behandeld, is in de jaren 1894/95 door Dr. Kuyper besproken in de „Heraut”. Thans verschijnen deze opstellen in een kloek, mooi boekdeel.

We hebben het met groote belangstelling gelezen, en zouden heel gaarne uitvoerig zulk een boek bespreken, als het er hier de plaats voor was en — de ruimte het toeliet. Immers het onderwerp is voor velen zoo nieuw, en voor allen zooveel omvattend en belangwekkend, dat men licht aan de waardij te kort doet door te weinig te zeggen.

Bepalen we ons dus tot te zeggen, dat de stijl duidelijk is, de behandeling degelijk — al blijft natuurlijk veel tot gissing en gevolgtrekking beperkt; dat hier soms gevoelens worden uitgesproken die noch de oudere godgeleerden noch vele Christenen van onzen tijd deelen; dat we soms aangenaam verrast werden door opmerkingen die o. i. althans veel nader zijn aan de Bijbelsche opvatting dan wat men gewoonlijk leeraart.

't Is een boek, dat, al is 't onderwerp diep, niet afschrikt door ingewikkelden, zwaren stijl of dorre geleerdheid. We gelooven dat menig een het met nut en zegen zal lezen, mits hij de Schrift er naast legge en dan doe als wijlen de Bereeërs.

Over de engelen is op deze wijs als hier ten onzent nog weinig geschreven. Des te meer reden om met deze studie kennis te maken.

NIET MALSCH, MAAR WAAR!

In „de Nederlandsche Spectator” van 19 Juli komt het volgend oordeel van Carel Scharren voor over een dezer dagen verschenen dichtbundel van Karel van den Oever te Antwerpen, getiteld: „In Schemergloed der morgenverte”. Scharren noemt hem „een waterigen dichter”. Onze lezers mogen oordeelen of hij gelijk heeft.

Mijn altijd weenende en schreiende en snikende Karel van den Oever baadt in een wijder vliet dan de Veer, een tranenvliet, langer en dieper, dan alle weenende poëten der laatste jaren samen, tezamen-schreiden. En zoozeer weent hij „stille” en „bleeke” en „lijze,” dat zijn tranen wel haast niet „zilte” meer zullen zijn. En zoo zijn z'n verzen zouteloos en waterig geworden, 't afgietsel van de Vlaamsche dichterpot. Indien de gemiddelde Vlaamsche schrijver bekoort door zijn mengeling van sterke natuur en naïve aandoenlijkheid in zijn rijke pittoreske taal, — bij van den Oever resteert ons daarvan enkel zoete sentimenteelijkheid in slap kleurloos Hollandsch, met een droevig spoortje van Vlaamsch: „smert” voor „smart” en „eend'lijk voor „eenzaam,” 't geen nu, zoo „eend'lijk erop geplakt, geen echte lands-kleur eraan geeft, maar alleen een weig smaakje van aanstellerige lievigheid doet proeven.

„In schemergloed der morgenverte,” „In schemerverte der morgengloed”, „In verte-gloed der schemermorgen”, zet 't om, zoo dikwijls als ge wilt, 't heeft altoos zin; geen bewijs van sterke woordkunst, zóó alleen-goed, dat er geen letter aan kan veranderd worden! En als met

's boekjes titel, kunt ge met alle verzen uit dit bundeltje doen. Ieder vers is weer hetzelfde labberlottige samen-gekwebbel van weeke en lijze bleeke gepeinzen, of droeve herten vol moeë smerten. Gedichtjes als deze zou men al maar door kunnen schrijven, bladzij na bladzij, van den vroegen morgen tot den laten avond, tot eindelijk aan 't hersenverweekig bedrijf de schrijfkrimp een einde maakte.

Om den lezer al de leege weeke weemoeden, die in trage uren dit veege bleeke boekje mij klagend deed verduren, te besparen, zal ik hem slechts de laatste droeve druppel ingieten van deze waterige lauwe soep:

„Mijn tranen druppelen stil en lang
door mijne moede vingers,
heel verre zingt een kleine kind
een schreierige zang.....
En 'k weet nu dat mijn leven is
een weenend zoete lied,
een zachte droom in zwaren nacht,
een onbegrepen lied.

Voeg hier nu nog bij uit „Ons Tijdschrift” het kleine opstel:

* * * *Toekomstig Hollandsch.*

Geestig maar waar strijkt J. v. d. Oude, de bekende criticus in het *N. v. d. D.*, het fraaie Nederlandsch onzer nieuweren aldus door in een beoordeeling van Ina Bakker's *Machten*.

„Geen toekomst-Hollandsch moge het Hollandsch van Ina Bakker ooit worden. Ach neen toch! Voor eene taal, zoo zwaar van gang en spasmatisch van bewegingen, blijve ons nageslacht verschoond!

Dokter Forster „kon niet meer uithouden het nog een paar uur stil liggen in dat omgewoelde bed.” — Twee schoolkinderen lachen, „in verstandhouding van zich slim weten”. — Jetje Donkel, „in haar hopeloos niet meer weten wat te doen, reusachtig groot”, blijft onbewegelijk staan op dezelfde plek. Wel te verstaan, niet Jetje Donkel kan reusachtig groot zijn geweest: want Jetje Donkel was inderdaad maar een klein meisje, op school bij juffrouw Schokkers. Dus slaat dit „reusachtig groot” wel op dat andere subject, „haar hopeloos niet meer weten wat te doen.”

Ook deze constructie, die aan stropdassigheid en verdraaide pedanterie in den verfoeiden pruiëntijld niet licht hare wedergade vindt, is modern. Zij verheugt zich in de gunst van ettelijke onzer jongste en meest geëmancipeerde dames-novelisten, bijzonderlijk in die van mejonkvrouw Anna de Savornin Lohman. Het haar ten gebruike van de toekomstige geslachten des Nederlandschen volks een lang leven toewenschen, is desalniettemin onwenschelijk.”

We hebben, men weet het, herhaaldelijk in dezen geest gesproken. 't Wordt hoog tijd dat al wie onze taal en wie gezonde rede liefheeft, zich tegen den gemaakten onzin uitspreke, die letterlijk niemand nut, en alleen waard is belachen te worden.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

XI.

Niet lang na den veldtocht tegen de Amalekieten, die voor Saul door zijn eigen schuld zoo noodlottig werd, beval Jehovah aan Samuel naar Bethlehem te gaan, teneinde daar David tot koning te zalven. Voor 't oogenblik ligt deze gebeurtenis buiten ons bestek, en moet er alleen aan herinnerd om het merkwaardig antwoord dat Samuel Jehovah gaf: „Hoe zal ik kunnen gaan? Indien Saul het hoort zoo zal hij mij dooden.”

Slechts geveinsdelijk, en niet met waarachtig berouw, had Saul zich aan het over hem uitgesproken vonnis onderworpen. Maar ten volle was hij er van overtuigd dat het voltrokken zou worden. Vlagen van diepe zwaarmoedigheid overvielen hem, die weldra ontaardden in woede en nijd, totdat tenslotte geen twijfel meer overbleef of de koning waanzinnig geworden was. „De Geest des Heeren week van hem en een booze geest van den Heere verschrikte hem.” Die toestand van Saul was voor zijn volk geen geheim; Samuel, die niet meer aan het hof kwam, wist er genoeg van om te gelooven dat zijn leven geen oogenblik meer zeker zou zijn, indien Saul er achter kwam wat hij in Bethlehem was gaan doen.

„Een booze geest des Heeren” verschrikte Saul. De „booze geest” van waanzin was een rechtstreeksch gevolg van Sauls opzettelijke ongehoorzaamheid. Maar hij kwam van den

Heere. Geheel verkeerd zou deze uitdrukking begrepen worden, indien men er uit opmaakte dat er eenige schijn van willekeur in deze straf ware. De zonde, het zich afwenden en loscheuren van God, den springader van ons leven, heeft haar noodzakelijk en wettig gevolg in den dood. Leven en dood, God en Satan zijn de twee groote tegenstellingen. Maar de zonde ontwikkelt zich in duizenden vormen; en elk dier vormen brengt zijn eigenaardigen vorm van dood mede. De straf op den hoogmoed is een andere dan die op de wellust. Verkwisting wreekt zich anders dan gierigheid. En al die oneindige vormen van gevolgen zijn onderdeelen van de groote, de eenige straf door God op de zonde gesteld: den dood. In dien zin is de krankzinnigheid van Saul — gevolg van den onwil zijns harten om naar de stem zijns gewetens te luisteren en zijn schuld in waren ootmoed voor God te belijden — „een booze geest des Heeren die hem verschrikte.”

Die geest „verschrikte hem.” Saul was niet woest en hopeloos krankzinnig; uit het vervolg van zijn geschiedenis blijkt duidelijk dat vlagen van waanzin afwisselden met oogenblikken van diep-droevende helderheid van verstand; waarin hij zijn wezenlijken toestand duidelijk inzag en zijns ondanks billijken moest wat hij over zich gebracht had.

Van nature had Saul veel edels in zijn aanleg en karakter; hij was grootsch van opvatting, koninklijk in zijn doen, helder van blik, een dichter in zijn hart. Alleen voortreffelijk aange-

legde naturen kunnen tot buitengewoon groote zonden vervallen. Meer dan eens zien we Saul onder den invloed der poezie en van het profetisme komen. Zijn hovelingen toonden dus hem goed te kennen, toen ze hem aanraadden: „Zie toch, een booze geest Gods verschrikt u. Onze heer zegge toch tot uwe knechten die voor uw aangezicht staan, dat zij een man zoeken, die op de harp spelen kan; en het zal geschieden als de booze Geest Gods op u is, dat hij met zijne hand spele, dat het beter met u worde.” Zij beloofden zich terecht veel van den invloed der muziek, de zuster der poezie, tegen de dwaarmoedigheid van den ongelukkigen vorst.

De raad vond bij Saul ingang en hij droeg hun op een man te zoeken, die „wél spelen kon.” Zooals 't behoort was de zaak reeds in orde om, zoodra de koning toestemde, uitgevoerd te worden. Een der jongelingen antwoordde: „Zie ik heb gezien een zoon van Isai, den Bethlehemiet, die spelen kan; en hij is een dapper held, en een krijgsman, en verstandig in zaken, en een schoon man, en Jehovah is met hem!”

Isai was, zooals we weten, een der voornamesten van het volk, afstammeling in rechte lijn van Nahesson, den vorst van Juda, en kleinzoon van den welbekenden Boaz. Zijn zoon David, die toen ongeveer zeventien of achttien jaar oud moet geweest zijn, was in alle opzichten zijn geslacht waardig. Hij bezat allerlei eigenschappen, die hem geschikt maakten om onder de hovelingen opgenomen te worden. Dat hij dapper was, was reeds gebleken in zijn herhaalden kamp met wild gedierte. Men kon gerust zeggen, dat hij zou toonen een krijgsman te zijn, zoodra zich de gelegenheid daartoe aanbod. Bij een man zoo moedig als Saul, kon dat niet anders dan een aanbeveling zijn; een zoetsappig muzikant zou hem slechts geergerd hebben. En van eenige mededinging naar den troon kon bij zulk een jongeling geen gedachte zijn. Derhalve was de zaak spoedig in orde en zond Saul aan Isai het verzoek, dat eigenlijk een bevel was, om David zijn tegenwoordige werkkring — als zoon van een herdersvorst — te doen verlaten en hem aan het hof af te staan: „Zend uwen zoon David tot mij, die bij de schapen is.” De plaatjes waar David als een jongetje, met een kolossale harp in de hand, gemoedelijk op een boomstam zit, de oogen ten hemel geheven en omringd van een stuk of tien schapen, geven natuurlijk in geen enkel opzicht de werkelijkheid weer.

Men heeft zich Isai voor te stellen als een rijk en machtig herdersvorst, die nog leefde zooals zijn voorvaderen Abraham, Izak en Jakob geleefd hadden. Jakobs zonen zwierven dagen en wekenlang met de talrijke kudden rond door de woestijnen, dat zijn de uitgestrekte, onbewoonde streken die voor veeveelt geschikt waren, en hadden hun slaven als gewone veehoeders bij zich. Op dezelfde wijze was David „bij de schapen.”

Voorzien van een behoorlijk geschenk, zooals in 't Oosten gebruikelijk is, begaf David zich tot den koning. „Alzoo kwam David tot Saul en stond voor zijn aangezicht,” dat is werd in

den hofkring opgenomen; liet zich zeer waarschijnlijk weinig zien; en ontrukte den koning wanneer 't noodig was door zijn snarenspeel aan de sombere buien. De koning had hem zeker wel een enkele maal gezien, maar zich overigens weinig met hem bemoeid. De onderstelling is niet te gewaagd dat Saul, wanneer hij onder den invloed der muziek moest gebracht worden, David niet in zijn onmiddellijke nabijheid had maar door een gordijn van hem gescheiden was, opdat niets de aandacht van den tot bedaren komenden koning zou afleiden. 1 Sam. 16:21 het tweede gedeelte, 22 en 23 zijn zeker niet anders dan een voorverhaal, maar wat daar stond geschiedde *na* het verslaan van Goliath. De wapendrager toch was een der vertrouwde vrienden van den koning, en Saul zou van *zijn wapendrager* niet aan zijn veldoverste vragen: „Wie is toch deze jongeling?” terwijl Abner de veldoverste niet zou behoeven te antwoorden: „Zoo waarachtig uw ziel leeft, mijnheer de koning, ik weet het niet.”

Men moet zich naar alle waarschijnlijkheid de toedracht der zaak zoo voorstellen: David kwam aan het hof, verleende zijn diensten als harpspeler alleen wanneer een aanval van waanzin bij den koning dat noodig maakte; viel overigens weinig in het oog, de koning had hem wel een enkele maal gezien, maar herinnerde zich later niet eens zijn naam. Toen David slechts zeer korten tijd aan 't hof geweest was, barstte een nieuwe oorlog tusschen Israel en de Filistijnen uit. Die gebeurtenis nam Sauls krijgshaftigen geest in beslag, zoodat de afleiding der muziek voor 't oogenblik onnoodig was, en David keerde weder naar Bethlehem.

Toen de legers tegenover elkander opgeslagen waren in afwachting wederzijds van den aanval, ging David in opdracht van zijn vader zijn broeders bezoeken, die in het leger dienden er kwam zoo in aanraking met Goliath. Na de heerlijke overwinning door David op den reus behaald, werd natuurlijk Sauls aandacht bijzonder op hem gevestigd; „hij beminde hem zeer, en bevorderde hem tot zijn wapendrager.” Toen bleef David voor goed aan 't hof, en werd er spoedig een der aanzienlijkste en meest invloedrijke personen.

Zoo weinig invloed had David gedurende zijn korte eerste verblijf aan 't hof, dat hij in het leger moest rondgaan om de aandacht op zich te vestigen en zodoende eindelijk tot Saul gebracht te worden, toen God hem het voornemen in 't harte gegeven had om Goliath te bestrijden. 't Verhaal in den mond des volks wilde dat Saul een prijs had uitgelooft voor 't verslaan van den Filistijn. De overwinnaar zou Sauls schoonzoon worden, groote geschenken ontvangen en met zijn geheele geslacht vrij van belasting en heerendiensten gemaakt worden. Dat Saul werkelijk zulk een prijs had uitgelooft, blijkt uit niets. Maar David vroeg gedurig er naar en praatte er over; kreeg een strenge berisping van zijn jaloerschen oudsten broeder, en bracht het eindelijk zoover dat Saul hem liet roepen. Na een kort onderzoek naar Davids moed en bekwaamheid, dat bevredigend uitviel, gaf Saul

den jongeling zijn toestemming. Zonder deze ware de kamp ongeoorloofd geweest; de koning had de verantwoordelijkheid voor de keuze van den kampvechter want het lot van het geheele volk hing aan den uitslag. 't Volgen van dit verhaal in zijn bijzonderheden behoort tot de bespreking van 't leven van David, niet van Saul.

Genoeg is hier, dat David na zijn overwinning, waar een beslissende veldslag op volgde, door den generaal Abner aan Saul voorgesteld was, die na hem naam en afkomst gevraagd te hebben in den vorm van een vernieuwd verzoek, (1 Sam. 16 : 22) Isai deed weten dat hij hem voor goed aan het hof verbond. W.

DE LETTERKUNDIGE WAARDE DER PSALMEN.

Mr. Lionel A. Tollemache verhaalt ons in zijn „Talks with Mr. Gladstone” (gesprekken met Gladstone) dat deze groote staatsman niet dezelfde hooge gedachte had als anderen over oude Hebreuwsche litteratuur. Daar zijn ook anderen, die op een onderschattender toon gesproken hebben over „de vreemde poëzie van de Psalmen”. Wij stellen ons voor u in dit stukje de Psalmen voor oogen te schilderen als een geheel eenige collectie van schoone Hebreuwsche poëzie, en als zoodanig, een eminente plaats innemende onder de gewijde litteratuur van de wereld. Dit doende zullen we trachten hen te vergelijken, voor zooveel dit mogelijk is op zulk een vluchtige wijze, met de lyriek, de odes, en onderscheidene voortbrengselen van Oost en West, oude en moderne litteratuur, hen uit een oogpunt beschouwende niet zoo zeer als een verzameling van devote liederen, doch thans meer als een der klassieke voortbrengselen der Hebreuwsche letteren en als een verzameling van gewijde lyrische dichtkunst. Het schijnt ons aldus des te interessanter nu de lyrische poëzie in de cadence is, en dat het meest karakteristieke van de Victorian poëzie dit is, dat het essentieel de poëzie van emotie is, de poëzie van geloof en inspiratie, en ook in sommige gevallen eene poëzie van twijfel en moedeloosheid; dat ze is, niet ongelijk aan de Psalmen, zelf onderzoekend, zelf ontledend, en ontdekkend, dwingend tot diepe gedachten over het vraagstuk van het menschelijk bestaan en de beschouwing der natuur en haar verhouding tot 's menschen leven. Deze soort van poëzie is subjectief of persoonlijk en in de Hebreuwsche poëzie is dit element van zooveel gewicht dat de schrijver van het artikel over poëzie in de Encyclopaedie Britannica niet aarzelt te bekenen dat indien eens een groot lyriker religieus moet zijn, het wellicht kan gezegd worden dat een groot lyriker zuiver Hebreuwsch is. Nu is er geen boek in de Hebreuwsche letteren waarvan dit in sterker mate gezegd kan worden dan van de Psalmen. De Vedic zangen bevatten eenige nobele gedachten van een eigenaardig karakter, maar zij zijn zelf door Prof. Max

Müller achtergesteld bij de Psalmen, ofschoon hij ze verdedigt op grond dat ze veel ouder zijn en men daarom niet kan verwachten dat ze even schoon zouden zijn in vorm en geest. Dit lijdt practisch tot de belijdenis van de superioriteit van de Psalmen als gewijde liederen. Het zal dunkt ons het beste zijn zelf na te gaan, in het oog houdende de kritiek die autoriteiten daarop leverden, waarin deze superioriteit bestaat en daartoe zullen we korteljk stilstaan bij eenige Psalmen tot dit doel uitgekozen

In de eerste plaats, hebben we op het oog die Psalmen, waar de Psalmist de natuur beschrijft als gezien met het geestesoog, dus niet zuiver als de natuur, doch in haar verband tot zichzelf en tot zijn God. De Hebreuwsche poët heeft zich nooit verloren in wat wij zeer modern noemen en kennen als natuurvergoding. Hij is getroffen door haar schoonheid, hij wordt geschokt door haar verschrikkingen, hij is ver van onverschillig voor het effect van natuurschoon en voor haar verschijnselen, het geeft hem vreugde en boezemt hem ontzag in. Hij voelt met vlugge gevatheid het schoone der verschillende vormen van de natuur, en leert daarvan het gebruik van figuren en beluistert haar spraken, doch altijd in verband met het leven der menschen en als een produkt van Goddelijke almacht. De Hebreuwsche geest is in volle sympathie met de natuur, maar verliest zich nooit er in, verpersoonlijkt zich er niet mede, daar ze altijd onder het diepe bewustzijn verkeert van een persoonlijk God. De Hebreuwsche poët weet hoe hij levendig de natuur beschrijven moet, maar zal zich niet, als Wordsworth en andere moderne dichters als vereenzelvigd voelen met den geest der natuur. Hij is geïnspireerd door wat hij waarneemt met zijn zielsoog, haar liefelijkheid en schoonheid te bewonderen is hem een zoete vreugd, maar hij voelt nog schooner drang tot aanbidding van Hem, die op de vleugelen des winds rijdt, die wijn strooit als asch en het ijs heenwerpt in stukken en wiens voetstappen zijn op de groote wateren. In een of twee van de „natuur-psalmen” beschrijft hij den indruk op hem gemaakt door zon maan en sterren. Maar voor hem, verkondigen de hemelen Gods eer en het uitspansel *Zijner* handen werk. Zich verliezende in hun schoonheid, weerkaatst deze schittering haar heerlijk licht op zijn geest, en in den negentienden psalm en andere diergelijke zangen hebben eenige critici ontdekt „de schittering en de tonen van energie en passie van Davids lier en den Hebreuwschen genius der poëzie”. Daarom geven zij de beste gelegenheid om hun geest dien zij ademen te vergelijken met de zonnige, heerlijke volheid van de Helleensche poëzie, de Hymnen van Apollo, of de Persische half mysterieuse, half poëtische aanbidding van het licht. De Hebreuwsche poët heeft niet dezelfde symbolen als de Griek; hem zijn de sagen der zon onbekend. De myten der zon bij de Grieken en de Perzische verpersoonlijking van het licht als de vertegenwoordigers van het goede in de schepping, zijn inderdaad vergele-

ken geworden met den „zang der zon” van de Hebrëers, waar het licht des daags vergeleken wordt bij den bruidegom; eenigen denken zelfs dat dit werd gedicht gedurende het Perzische tijdperk, en aldus een samenvloeiing van Aziatische en Semitische methode van denken en gevoelen uitdrukte. Maar de meerderheid van de Semitische voorstelling van de natuur boven de Aziatische bestaat hierin, dat het in zijn nauwe verwantschap tot de Godheid, boven de natuurvergoding staat. De Hebreuwsche poëet voelt de tegenwoordigheid van den onzichtbaren God, als de eeuwige en eenige bron van het licht; „God is mijn licht en mijn heil.” In den achtsten Psalm, die zingt van Gods „glorie boven de wolken,” is de kleinheid der menschen vergeleken met de grootheid der hemelsche glansen. Dit is terecht genoemd de litteraire echo van de geschiedenis der schepping. Indien we het, als gedicht zetten naast Tennysons gedicht, getiteld „Vastness” waarin de dichter, ten volle bekend met de resultaten der moderne wetenschap, op een gelijke wijze spreekt, iets voelende van de kosmische emotie die de natuur in den modernen geest verwekt, de macht van deze „oneindige ruimten” die zoo hevig de teedere ziel van een Blaise Pascal beroerde, zal men bemerken dat er niets minder waardigs is in den poëtischen gloed van de oude gedichten, ofschoon geschreven in een eeuw in vergelijking oneindig minder wetenschappelijk en te midden van een volk van eenvoudige gewoonten; het Hebreuwsche vers verliest niet als gedicht bij deze vergelijking en wint veeleer waar het betreft de waarachtigheid van christelijke samenstelling.

Het zelfde geldt van Psalm 104, een geliefd gedicht van Alexander von Humboldt, den beroemden natuurkundige, en bij hem gewaardeerd als een ongeëvenaarde beschrijving van de inrichting en werking der natuur in haar verschillende geleidingen. Geen volmaakter wetenschap van de natuurlijke historie kan in onze dagen onze dichters bezielen tot schooner beschrijving van haar uitingen, als die gegeven wordt in den 103^{den} en 104^{den} Psalm, onvergelykelijk zeldzaam als zij zijn in hun bezielende zangen aan geloof en hoop.

De Hebreuwsche Psalmist ziet, daarenboven, overal in de natuur een volmaakte verklaring van het geestelijke leven. Psalm 36, bijvoorbeeld, dien Montefiore beschouwt als de verhevenste geestelijke aanbidding van God die in de Psalmen voorkomt en deze schoone woorden bevat: „Want bij U is de fontein des levens, in Uw licht zien wij het licht”. Dit is van gelijke geestelijke waardij voor een geest die in het moderne wetenschappelijke denken is geoefend, en ten volle vertrouwd met de wetenschap dat het licht een soort van beweging is, terwijl toch de Hebreuwsche geest volmaakt onbekend was met de wetenschap der optiek (geziensleer.) Maar voor de gewenschte verklaring van het licht in haar betrekking tot geestelijke zaken, zijn wij aan het Hebreuwsche geslacht dank verschuldigd, wien de ontdekking van deze hoogere waarheden van een meer glansrijk licht bleef

toevertrouwd ver boven wetenschappelijke waarneming en ervaring.

Zoo, weder, in Psalm 140, waarschijnlijk vervaardigd ter verheerlijking van de lente of vroegen zomer, vinden wij toespelingen op het overheerschen van ongerechtigheden, ofschoon de Psalmist besluit met een heerlijk vergezicht beschrijvende een komenden prachtigen oogst van vruchten der gerechtigheid, dat door sommigen beschouwd is geworden als een zang op den wijnoogst, of als een oogstlied; we ontvangen daarin een landelijke idylle vol van natuurgenot en klaarlijk geschreven na eenige groote nationale verlossing teneinde het verband aan te toonen tusschen de volheid der natuur en den overvloed van genade, en dus niet enkel bouwende op de zoetheid van het berouw, doch bovenal op de vreugde van een gelukkige zekerheid van volmaakte vergiffenis.

In al deze gevallen roept de schoonheid en volmaakte pracht der natuur herhaaldelijk de wetenschap van de macht en wijsheid van den schepper aan het licht. Daar is een spontane uiting der ziel in hulde aan Hem voor Zijne liefde en teedere barmhartigheden.

Deze Psalmen, evenals de 29e, waarin de verschrikkingen der natuur worden geschilderd, berusten op de vredevolle belijdenis van hen die al hun vertrouwen stellen in de Goddelijke bescherming. Dit is het bijzondere van de Hebreuwsche Psalmen.

Als wij de Psalmen beschouwen als de „geestelijke zangen van Sion” in verband met een zeldzame herleving of wat we in moderne taal zouden noemen „geestelijke waarneming” — dat is een overgang van een materialistische tot een meer geestelijke waarneming van de schepping — doen de Psalmen een vergelijking aan de hand met gelijksoortige uitingen in de moderne poëzie. In beide ontdekken we een poging tot doorgronding van het menschelijk hart, tot doordringing in den verborgen grond der uiterlijke dingen, tot ontdekking van de geestelijke bedoeling van wat zichtbaar is en ook van geluid en zelfs van de stilte. Bijvoorbeeld, spreekt Psalm 36, waarnaar we reeds verwezen, ons van de goedheid van den schepper, heel de natuur is een openbaring van het Goddelijke. „Uwe barmhartigheid is in de hemelen, uwe waarheid tot de bovenste wolken; uwe gerechtigheid is als de bergen Gods; uwe getuigenissen zijn een diepen afgrond”. Deze en dergelijke Psalmen bevatten niet alleenlijk een poëtische overpeinzing over leven en dood, zooals Longfellow’s „Psalm of life”, zij geven niet alleen een schijn van mogelijkheid van een leven na dit leven zooals Wordsworth’s groote ode over de onsterfelijkheid, of als zekere strophes in Tennyson’s „In Memoriam” maar, als in Psalm 17 duidelijk en klaar, bevatten zij oneindig veel meer dan voorafschaduwing van een schoon Visioen, zij zijn het product van een eeuw, voorafgaand aan die grootere openbaring die het leven en de onsterfelijkheid aan het licht heeft gebracht.

Hier in de Psalmen hebben we de uiting van dat onverwinbaar smachten naar vereeni-

ging met God, waartoe de geheele historie van het oud en modern mysticisme getuigenis draagt, want inderdaad, alle poëzie is aangelegd op mysticisme.

Hier vinden we meer volkomenlijk uitgedrukt dan ergens elders in de wereldpoëzie de vurige begeerte van de ziel dorstende naar den levenden God, als in Psalm 92, 93 en 113 waar de geestelijke vermaken der ziel in haar gemeenschap met den Alzegenaar, haar onmiddellijke verbintenis met den Heilige worden geopenbaard en als in Psalm 13 en 135 op een wijze waarvan de wederga nergens wordt gevonden.

En wat zullen we zeggen van de Psalmen gedacht als een vergaderplaats van „vertroostende woorden” als de wolken van twijfel het innerlijk gezicht bedekken temidden der ontelbare vraagstukken en de overstelpende last des levens wier raadselen wij tevergeefs trachten oplossen?

Hier kunnen wij een vergelijking wagen met de „Psalmen van het Westen”, zoo genoemd door een modern schrijver, die sprak in naam van hen die onder den invloed zijn van moderne wetenschap en modern denken.

Wij halen hier eenige zinsneden aan. „Ik ben de eindeloze eeuwigheid ingetreden, Ik voel mij een met heel de schepping, Ik geef mij verloren in verleden en toekomst, Ik ben hulpeloos en gedompeld in macht, Ik ontwaak waardeloos om te volmaken”.

Ons zijn is als het bewegen van een stofje in den zonnestraal in een donker woud zegt de moderne Psalmist; de blauwe hemel bedekt ons met een mantel van hoop, en in het licht van zijn aanschijn is geen nacht, want nacht is slechts de schaduw van een voorwerp. Maar wat is dit alles in vergelijking met de eenvoudige bevestiging van den Psalmist: „Want bij U is de fontein des levens, in uw licht zien wij het licht!”

In eenige der Westersche Psalmen, zoekt de auteur in zijn devote erkenning van 's menschen onmacht tot een Godsbegrip, een schuilplaats voor de stormen van twijfel in iets als christelijk geloof, en dan nadert hij in toon en geest den Oosterschen poëet.

Onmachtig het raadsel der natuur met den sleutel zijner wetenschap optellessen, valt hij terug tot het geloof van den meer primitiven vorm van gedachte in de Psalmen in hun geheimzinnig begrip van God, die is met degenen die Hem vreezen.

De Psalmen zijn ook vol van vragen, maar hier is de donkere twijfel gebracht tot het stilzwijgen van een gelukkige zekerheid van een vertrouwend geloof, het gevoel van veiligheid dat bestaat in de erkenning en wetenschap dat de Rechter der geheele aarde recht doet. Met het oog op de dingen die boven menschelijke bevattig gaan en de raadselen van het heelal roept de schrijver van den 139^{en} Psalm onderworpen uit: „Zulks is nog te wonderbaar, Ik kan er niet bij.”

Het is om dergelijke redenen dat de Psalmen, in hun kracht en verhevenheid, uitdrukking gevende aan iedere mogelijke gedachte, of elk

menschelijk gevoel, een christelijke erfenis zijn geworden. Het is daarom, dat, om de woorden van Professor Cheyne te gebruiken, „de vrome vermaken en voorspellingen der nobelste Israëlieten belichaamd in de Psalmen moeten hebben helpen om die geestelijke atmosfeer te scheppen waarin alleen de Schepper zijn Goddelijken adem kon blazen. De schriften en niet het minst de Psalmen, moeten hebben bijgedragen tot voorbereiding van den komst van den Christus. De Psalmen houden daarom nog hun waardij, als een geschikt handboek voor ernstige geesten, afgezien van hun leerstellige waarde, als leerpoëzie, of hun ethische waardij, of als patriotische hymnen in tijden van nationale triomfen of rampen vervullende de ziel met Messiaansche hoop en verwachting.

Ten allen tijde zijn zij ten volle gewaardeerd, ter wille van hun inwendige waardij daar zij op de beste mogelijke wijze uitdrukking geven aan de ervaring van den geestelijk gezinde, en de beproevingen en triomfen van het geloof. De Psalmen bevatten al de wisselingen van een christelijk gevoelen, en de schakeringen van een geheiligde ervaring. Zoo zijn zij een volledige en volle schat van ootmoedigheid en een voorbeeld van geheiligde verheven dichtkunst. Enkel beschouwd reeds als een zeldzaam voorbeeld van verheven Oostersche poëzie, blijven zij nog hun roem handhaven als „gewijde klassieken” door alle eeuwen heen.

Naar het Engelsch door H. W.

NIET TE VEEL.

Kort en zakelijk, kort en bondig, kort van stof te zijn is in vele opzichten een zeer begeerlijke eigenschap. Althans het tegenovergestelde heeft zoo weinig aantrekkelijks, dat we bij keus tusschen de twee geen oogenblik zouden aarzelen.

Voor al wij Nederlanders kumen de les om zakelijk te wezen, om niet breedsprakig te zijn, treffelijk gebruiken. Waren de oude Lacemedoniërs beroemd om hun korthed van uitdrukking, wij Nederlanders loopen gevaar befaamd te worden wegens veelheid der woorden. Volgens Salomo ontbreekt daarin de overtreding niet; dat geldt ook op taalgebied.

De Franschen spreken van *précision* in de uitdrukking; d. w. z. nauwkeurigheid. Daartoe nu behoort ook dat ge niets overtolligs zegt, geen begrip dat ieder reeds duidelijk is, en denzelfden zin herhaalt.

Er zijn gevallen waarin het gebruik wettigt wat anders niet deugt.

Zoo b. v.:

„Men biedt te koop een huis, *staande en gelegen* te enz.”

„Een veld *met en benevens* de daarbij behoorende boomen.”

„*Voor en aler* verder kon worden geprocederd.”

Zulke „stadhuistaal” laten we maar voor wat ze is. Doch overigens lette men er wel op dat ze wel deugt en de dingen in plaats van duidelijker wat toch de bedoeling is, slechts min helder maakt.

Reken dat de omroeper als iets verloren is in de gelegenheid kan zijn om bekend te maken, dat het verlorene

„voor *niemand niet* van nut is dan voor den eigenaar”, maar als een fatsoenlijk man zegt, dat hij

„er *nooit geen* bezwaar in gevonden heeft,”

dan diende hij toch te begrijpen, dat hij verklaart er *altijd* bezwaar in gevonden te hebben. Dat echter wil hij juist *niet* zeggen.

En als een broeder zegt, dat hij 's Heeren *nooit genoeg volprezen* naam dankzegt, dan vergeet die broeder, dat hij ronduit onzin spreekt.

Evenzoo de schoolmeester die de jeugd vermaant haar „*medenatuurgenooten*” lief te hebben.

Wat is nu de fout van omroeper, schoolmeester en zooveel anderen.

Die is dat ze *te veel* woorden gebruiken.

Als ik b. v. 's Heeren naam „*volprezen*” noem, dan wil dat zeggen *ten volle geprezen*, zoo geprezen, dat aan den lof niets ontbreekt. Er kan dus geen sprake zijn van *genoeg*, wijl „*volprezen* dit reeds uitdrukt. 't Is even dwaas als te zeggen: „een genoeg, boordevol glas.”

Als iemand verklaart, dat hij ergens geen bezwaar in heeft, dan is dat heel duidelijk. Maar zet hij er nu nog bij *nooit*, wat beteekent dat dan?

Dat hij nooit „geen bezwaar” had; er was dus nimmer een tijd dat hij 't *niet* had. Hij had het dus *altijd wel*. En toch bedoelde hij juist het tegenovergestelde.

Het is wel opmerkelijk dat we zoo geneigd zijn een tijdje verhaal van woorden te gebruiken. Gelukkig geschiedt het veelal met goede bedoeling. Toch deugt het niet en doet men wijs zich er voor te wachten. Vooral de kracht van den stijl wordt er door gebroken. 't Wordt „lang nat.”

Dat dient met wijsheid verstaan.

De zaak toch is niet om zich maar zoo kort mogelijk uit te drukken. De man die van de reis komende zei: „ik ging heen en kwam weerom” ware zeker heel beknopt, maar ik betwijfel of de hoorders veel hadden aan zijn mededeelingen. Maar evenzeer deed de voorzanger verkeerd die zei: Deze alhier saamgekomen vergadering der gemeente gelieve nu oplettend en aandachtig te luisteren naar hetgene dat staat te worden gelezen uit des Heeren heilig en ons ter ziele zaligheid leidend woord, 't welk haar aandacht vindt beschreven” enz. Dat is even ongepast als een voorspel van vijf minuten bij Ps. 134 : 3 (berijmd).

De misslag die begaan wordt is, kort gezegd, dat men om overduidelijk te zijn, of wel uit gebrek aan redencerkracht, zich bedient van uitdrukkingen die overtollig zijn, te veel woorden bezigt, een tobbe uitgiert om met den inhoud een emmer te vullen.

Hoe vaak stuit men op uitdrukkingen als:

„Het is streng verboden dit *niet* te doen.

„Zulk een *mengelmoes* deugt nergens toe.

„*Allerlei* soorten van menschen.

„Een *oude* grijsaard zat aan de det r.

(Dit kan er mee door wijl men tegenwoordig al jong grijs wordt).

Bijzonder vervallen zij in het hier aangeduide euvel, die vreemde woorden gebruiken zonder recht de beteekenis te kennen.

Zeker men behoeft niet zoover te gaan als iemand die zei: als ik wilde spreken, kon ik tal van geheime secreten openbaren”, maar er wordt toch nog veel op dit punt gezondigd.

Onzinnig b. v. is:

een dubbele porte-briscé deur,

amusante aardigheden,

met zokere goedhartige bonhomie,

een corpulente dikzak enz.

Nog eens: wees kort en bondig. Tracht niet in telegramstijl te spreken en te schrijven, maar vrij minder overloop van woorden te gebruiken.

„Er wordt genoeg papier beklad”.

HET AVONTUUR MET EEN COBRA.

Ik was reeds eenige jaren op Ceylon geweest toen het voorval plaats greep, dat ik thans ga verhalen. Te dien tijde had ik een billet genomen voor een kort verblijf op mijn landelijke bezittingen, maar daar ik slechts een kort verlof kreeg besloot ik dit met mijn vriend Price door te brengen te Makadenia in de Kelani Vallei. Ik was nog nooit te voren op dit gedeelte van het eiland geweest, daar het mij dikwijls was voorgespiegeld als een buitengewoon heete plaats. Mijn reis sloot met een dagreis naar Colombo met den trein en een reis van 28 mijlen met een koets van Colombo naar Avisawella; want aan de Kelani vallei-spoorweg die nu in de maak was, werd toentertijd nog niet eens gedacht. Het was voor de eerste keer, dat ik dit district verliet sinds ik er woonde, en alles leek mij buitengewoon nieuw en vreemd. De rijstvelden aan iedere zijde van den weg, de mailkoets, een tweede rangs voertuig met paarden als talhouten, alles scheen mij wonderlijk en merkwaardig.

Na Avisawella te hebben verlaten had ik een wandeling van ongeveer acht mijl voor mij. De Kelani Ganger moest ik in een kanoe oversteken, dan volgde een wandeling die zeer vermoeiend was, door rijstvelden, onveilig gemaakt door bloedzuigers, en toen, terwijl de duisternis begon te vallen een klimpartij van 800 voet. Ten laatste echter bereikte ik den bungalow (indisch landhuis van eene verdieping) allerhartelijkst door mijn vriend verwelkomd. Price was muzikaal, hij kon verschillende instrumenten bespelen, fluit, mandoline, viool en gitaar -- en was verzot er op om zichzelf met fluiten daarbij te begeleiden. Het was werkelijk een genot om naar hem te luisteren en de avonden gingen werkelijk helaas maar al te snel voorbij.

Aan het einde van een week besloten we een bezoek te brengen bij eenige vrienden in Avisawella. Het was Zaterdag en daar het een paar dagen hard geregend had, en we konden zien, dat de rijstvelden waren ondergelopen, namen we den langen weg, daar die beter begaanbaar was. Op sommige plaatsen moesten

we door de rivier waden, eens zelfs liepen we tot onzen nek in het water. Op andere plaatsen huurden we kanoes van de eigenaars, die blijde waren een paar centen te verdienen, door ons over de diepe plekken te zetten. De dag was prachtig en zeer heet en daar we dunne khaki kleederen aanhadden, waren we na elke waadpartij weer spoedig droog.

Na een plezierigen Zondag met onze vrienden te hebben doorgebracht, gingen we Maandagmorgen weder naar ons landgoed terug. De rivieren waren nu wat minder gezwollen, en Price zei hij zou me nu in een ommezien thuis brengen. Maar zooals het meer gaat, die korte weg die hij nemen zou, bleek de langste te zijn die we konden gaan, daar Price de weg miste en we om 11 uur 's avonds nog niet veel dichterbij huis waren, maar wel gelukkig dicht bij Ruanwell Rusthuis, waar we besloten te blijven overnachten. Hier ontmoetten we een officier van het officieel departement, genaamd Carey, die dit huis voor zich had ingericht daar hij eenige werkzaamheden in de buurt had te verrichten.

Hij was blijde eenig gezelschap te hebben en we besloten tot den volgenden morgen te blijven, daar het terwijl we daar waren, begon te regenen en wel zoo geweldig, dat we onmogelijk de rivier konden oversteken. Carey had een lievelings-aap, een klein wit aardig ding, genaamd Ranee, die groote sympathie betoonde voor Price, die met hem speelde en hem af en toe beschuitjes gaf. Hij scheen bovenal te waardeeren de pogingen van Price om mooi te fluiten, en wilde op zijn knie zitten terwijl hij daarmee bezig was, met op elke zijde van zijn gezicht een poot terwijl hij hem met een komische uitdrukking zat aan te kijken. Ik veronderstel dat het voornamelijk het gefluit was dat hem zoo aantrok. In allen gevalle, leidde dit tot een hoogst gelukkig voorval, zooals we later zullen zien. Spoedig werd het bedtijd en Price en ik gingen naar onze kamer. Wij lieten het raam open en het licht branden. Het was een van die primitive uitvindingen dat bestond uit een drijvende pit in kokosnotenolie, die echter zeer goed licht gaf ofschoon het wel een onaangename geur verspreidde. Het stond op een kleine tafel naast het bed van Price, dat tegenover het raam stond. Mijn bed stond in den tegenovergestelden hoek van de kamer. Dat zijn kleine nietige zaken, zooals u wellicht zult denken, maar zij zullen van gewicht blijken in mijn verhaal.

Wij gingen spoedig te bed en sliepen direct. Na eenige tijd werd ik echter wakker door het geluid van een zacht gefluit dat uit den hoek kwam waar Price lag. „Hij zal toch, hoop ik, niet in zijn slaap liggen fluiten” bromde ik, een beetje knorrig, en daar ik niet in slaap kon komen, omdat het gefluit aanhield, draaide ik mij om om een laars te krijgen en die naar zijn hoofd te gooien. Plotseling echter kreeg ik een voorwerp te zien, dat mij deed onstellen en den adem inhouden. Daar, naast het bed, stond het licht, dof brandend zooals in het begin. Op Price's borst, zijn kop omhoog en van de eene zijde naar de andere wiegend met

opgeblazen strot lag een groote cobra! Hij was zeker in bed gekropen om de warmte en had Price wakker gemaakt, en hij wetende dat slangen onder den indruk komen van verschillende soorten van muziek, had met buitengewone tegenwoordigheid van geest, daar aan gedacht en dit gebruikt om hem van zijn aanval af te houden. Daar lag hij, onmachtig om zich te bewegen, met zachten vollen toon te fluiten — een betooverend wijsje in mineur — terwijl de slang de maat er bij sloeg. Een merkwaardiger schouwspel is onmogelijk denkbaar en ik lag daar geheel onder den indruk stom van verbazing zonder mij te durven verroeren.

Ik trachtte mijn gedachten te verzamelen om mijn vriend uit zijn netelige positie te redden en ging opzitten in bed. Op het geluid werd de slang onrustig en het gefluit hield voor een oogenblik op daar Price scheen te bemerken dat ik zijn toestand begreep en zon op middelen om hem te helpen.

Hij zal ook gewenscht hebben mij te waarschuwen om den slang niet aan te sporen tot den aanval. De cobra, door het ophouden van de muziek nijdig, siste en liet zijn tong zien, en Price met bewonderenswaardige kalnte, ging opnieuw door met fluiten.

Het gefluit had weder dezelfde uitwerking en de doodelijke kop begon weder de maat te slaan bij deze muziek.

Ik dorst mij niet weder te verroeren. Ik kon het gelaat mijns vriend niet zien. Het mijne, dat weet ik was bedekt met groote droppels angstzweet. De spanning was ontzettend, zoodat ik eenigszins kon begrijpen, hoe mijn slaapgenoot moest lijden. Wanneer zou hij uitgeput zijn? Wanneer zou de slang, het fluiten moede, zich op hem werpen. Dit waren slechts eenige der vele gedachten die door mijn hoofd vlogen, terwijl ik daar opzat en dit vreeselijke schouwspel van leven of dood aanzag. Hoe lang ik zoo zat, weet ik niet, maar ten laatste kwam er een einde aan.

Een kleine figuur zag ik in het venster bewegen. Ranee, naar ik vermoed, door het gefluit aangetrokken, begon te luisteren. Hij hield een oogenblik stil, en keek naar den hoek vanwaar het geluid kwam. Hij was achter de slang, zoodat die hem niet kon zien. Het kleine beestje scheen instinctmatig de toestand te begrijpen en met twee katachtige sprongen en een schrille schreeuw was hij op bed gesprongen, had de cobra van achter aangepakt en zette zijn scherpe tanden in zijn nek. Met een gil sprong ik van bed en pakte een stok, toen de aap en de slang over den grond rolden in een vreeselijke worsteling. Zij waren zoo doorengestremeld, dat het voor mij onmogelijk was toe te slaan, zonder het moedige kleine aapje te raken. Tezelfder tijd had het gefluit opgehouden en door mijn kreet wakker gemaakt kwam Carey met een lamp binnenhollen.

De worsteling duurde niet lang. De cobra, verzwakt door de herhaalde beten van zijn kleinen vijand, en onmachtig om hem onder zijn macht te krijgen, verminderde zijn kronkelingen en lag spoedig als een bloedende massa

op den grond terwijl de overwinnaar op het bed sprong waar Price lag en zijn kop in het kussen drukte, hevig bevende. Hij was gelukkig ongedeerd. Nadat we de slang hadden afgemaakt, gingen we onze aandacht aan Price wijden. De arme jongen lag in een flauwte, en toen hij weder bijkwam, viel hij opnieuw flauw. Hij lag in een brandenden koorts en daar wij geen raad wisten brachten we hem in het plaatselijk hospitaal te Carawanella.

Toen hij bijna geheel hersteld was brachten wij hem naar Mount Lavinia, een aangenaam hôtél aan de zee gelegen nabij Colombo, waar hij bleef tot hij naar Engeland overstak daar de doctoren hem geheele rust voorschreven. Price vertelde mij naderhand, dat hij ontwaakt was door dat hij iets op zijn borst voelde bewegen, en zijne oogen openende hevig verschrikte op het gezicht van een cobra. De slang tilde zijn kop op om hem aan te vallen toen een plotselinge inval hem aanspoorde tot fluiten. Dit redde ongetwijfeld zijn leven daar dit de aandacht van de slang trok en tevens de aap Ranee deed ontwaken die hem verlostte van zijn verschrikkelijke bezoeker.

Gij kunt u overtuigd houden dat dat kleine aapje niet werd vergeten. Het leefde nog vele jaren daarna en zorgde er angstvallig voor dat geen onwelkome gast meer de slaap van zijn meester verstoorde.

TROOST.

Mij is in bange zorgen
Een lichtstar opgegaan,
Mij brak een heldre morgen
Na storm en regen aan.
Mocht bitter 't water wezen
De Heere maakte 't zoet,
Mocht bang mijn harte vreezen
Hij troostte mijn gemoed.

Ik leerde zoo 't Hosanna
Te zingen ook in smart,
Ik vond het hemelsch manna
Dat sterkt het zwakke hart.
Ik vond een stroom van zegen
Dien nooit de wereld kent,
Ik vond na ruwe wegen
Een Elim voor mijn tent.

Een Elim met veel palmen
Met waterbron en vrucht,
Daar klinken vreugdepsalmen,
Daar waait een reine lucht.
Daar blinkt door droeve tranen
Des Heeren zonneshijn
Hij leidt me op effen banen
Verzacht de felle pijn.

Reeds hier mag zalig heeten
Wie, Heiland, U bezit,
Wie zich Gods kind mag weten,
En tot een Vader bidt.
Gij Heiland zijt de balsam
Het manna voor 't gemoed,
Gij schenkt eens 't eeuwig Elim
Gij maakt het alles goed!

VRAGENBUS.

Dezelfde vrager van onlangs doch thans de volgende, die we naar vermogen zullen trachten te beantwoorden.

In een boek las ik onlangs:
„Men kan evengoed uilen naar Athene brengen”,
wat bedoelt men daarmee?

In Athene had men oudtijds tal van standbeelden van de godin der wijsheid, die ook Athene heette, doch meer bekend is onder de namen Pallas of Minerva.

Deze godin nu wordt afgebeeld met een uil bij zich, als zinnebeeld der scherpzindheid, die ziet in den donker. Aan dezen uil is Minerva te kennen.

Er waren dus veel uilen in Athene. Wie ze er heen bracht deed dus overtollig werk.

De uitdrukking wil dus 't zelfde zeggen als ons:
Water in de zee.

Hieruit blijkt tevens dat elk zich een denkbeeld uitdrukt op de wijs, die hem 't gemakkelijkst voorkomt, die 't naast ligt.

Zoo zegt de Engelschman voor hetzelfde begrip.

To carry coals to New-Castle,

d. i.:

Kolen brengen naar New-Castle,
naar, gelijk men weet, aan steenkolen wel allerminst gebrek is.

Een tweede vraag luidt:

Waarom noemt men elf het „malle nummer?”

Het woord elf heeft niet alleen de beteekenis van een getal, maar beduidt ook een aardgeest, kobold, aardmannetje of kabouter.

Deze wezens uit de oud-Germaansche fabelleer nu haalden allerlei streken uit, soms ook juist geen slechte, b. v. als ze 's nachts de keizersjas afnaaiden, die de kleermaker niet klaar kon krijgen.

Het woord *elf* beteekent dus iemand, die vreemd, dwaas, mal doet. Zoo wordt ook duidelijk dat men „elf” het malle nummer noemde, wijl de beteekenis, boven vermeld, lang niet algemeen bekend is.

Hoe moet men de uitdrukking begrijpen: De mug uitzuigen en den kemel doorzwelgen.

De uitdrukking beteekent, gelijk men weet: op kleinigheden letten en groote gebreken over 't hoofd zien.

Doch zooals zij hierboven wordt gegeven, deugt ze niet, en is onzin.

Muggen *uitzuigen* moet wezen *uitsijgen* d. w. z. door de zeef laten gaan, om de kleine zorgvuldig van de groote te onderscheiden: een nutteloos werk. Wie dat doet heet dan ook niet een muggezuiger, maar een mugge*zifter*.

Zoo zal de beteekenis wel duidelijk zijn.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

VAN ALLERLEI SCHADELIJKS.

Kleinigheden. — Booze luimen. — Onaangename tijden. — Echtelijke hoffelijkheid. — IJverzucht. Echtelijke trouw. — Onverdraagzaamheid.

Onder den titel „Kleine Vossen” heeft vóór ongeveer dertig tot veertig jaren de bekende Amerikaansche dame Harriet Beecher-Stowe, de schrijfster van „De Negerhut,” een boekje uitgegeven, waarin zij in aansluiting aan den Bijbeltekst Hoogl. 2:15. „Vangt gijlieden ons de vossen, de kleine vossen, die de wijngaarden verderven”, eene rij van gebroken behandelt, welke het huiselijk geluk verstoren.

Het gaat daarbij meest over kleinigheden, maar juist deze spelen ook in het huwelijk een groote rol, en ze richten juist gaarne in zulke huwelijken schade aan, waarin de groote hoofdzaken goed in orde zijn. Men zou deze huisvossen ook huisvogels kunnen noemen, met het oog op hetgeen Flattich verhaalt: „Wanneer men er op wil letten, zal men bemerken, dat juist kleinigheden tusschen gehuwde lieden de meeste moeite veroorzaken. Twee echtgenooten zagen in den Nieuwjaarsnacht een vogel op het dak van een naburig huis. De man meende, dat hij wist, welke soort vogel het was en noemde den naam. De vrouw echter zeide: Neen, hij heet anders. Spoedig kwam het nu tot twisten en slaan. In den volgenden Nieuwjaarsnacht herinnerden zij zich er elkander aan, welke dwazen zij een jaar geleden toch geweest waren om terwille van een vogel in twist te geraken.

Daarbij zeide de vrouw: Man, ik had toen toch gelijk. En de man zeide: Neen vrouw, ik had gelijk. Spoedig geraakten zij opnieuw in twist en herhaalde zich hetzelfde tooneel nogmaals. Zoo zijn de meeste zaken, waarover echtgenooten oneenigheid krijgen, een dwaze vogelstrijd die geen van beiden opgeven wil, omdat ieder gelijk wil hebben.”

Zulk een vosje of vogeltje is bijvoorbeeld de prikkelbaarheid, wispelturigheid, ook wel „nervusheid” genoemd. Delaatste betiteling, is wijl zij een verschoonende is, zeker wel de gevaarlijkste, want zij ontrukkt de wispelturigheid aan het gebied van den wil en van het zedelijke leven en verplaatst haar in de sfeer van lichamelijk lijden en ziekte-toestanden, die er nu eenmaal zijn en welker tijd men afwachten moet; de wispelturige is dan niet meer voorwerp van berisping, maar van medelijden, en in plaats van den plicht zichzelve te beheerschen en zijne luimen te bestrijden, treedt het recht op, zich er geheel aan over te geven en zijne huisgenooten met zijne luimen lastig te vallen. Welke beteekenis dit voor het huwelijk en den echtelijken vrede heeft, laat zich denken. Daarom willen wij deze al te verschoonende uitdrukking liever maar geheel ter zijde laten en de zaak bij den rechten naam noemen: prikkelbaarheid, wispelturigheid. „Het eigenaardige van een luimig humeur is,” zeide Drummond eens, „dat het de ondeugd der deugdzaam is. Dikwijls is het de eenige vlek op een overigens edel karakter. Maar het

verbittert het leven, verstoort elke gemeenschap, vervreemdt de harten, rijt de heiligste banden vaneen, verwoest het huis. Een mensch met een luimig humeur, zou zelfs den hemel voor zijne bewoners onuitstaanbaar kunnen maken. Daarom moeten wij over slechte luimen niet zoo gering denken. Het is noodig, dat de scherpe sappen verwijderd worden en er iets goeds voor in de plaats kome, een groote liefde, een nieuwe geest, de geest van Christus."

Dat het juist de „deugdzamen" zijn, voor wie zulk eene prikkelbaarheid gevaarlijk wordt, heeft eenvoudig hierin zijn grond, dat zij, in het bewustzijn hunner deugdzaamheid, gevaar loopen, zich boven dergelijke kleinigheden en bagatellen verheven te achten en juist daardoor er zelf de eerste slachtoffers van te worden. Ik weet een braaf en degelijk predikant, die omstreeks twee jaar gehuwd was en eens op een morgen recht „nervuus" ontwaakte, daar hij tot diep in den nacht had zitten studeeren en tot opwekking zijner krachten sterke thee gedronken en zware sigaren gerookt had. Nu is dit ook het allerzekerste middel om den anderen morgen in eene stemming te ontwaken die zoo met electriciteit geladen is, dat de minste aanleiding een vreeselijke ontploffing veroorzaakt. Toen nu de predikant zich op dien morgen aankleedde, ontbrak aan zijn overhemd een knoopje, en aanstonds brak het onweder los. „Zult ge nu eens eindelijk doen wat ik wil," zoo voer hij tegen zijne vrouw uit, „en er acht op geven of er een knoopje van mijn goed af is en het er dan aannaaien! Reeds honderd maal heb ik datzelfde gezegd! Wat is dat hier toch voor een huishouden!" Op deze wijze ging het nog langen tijd voort, het thema van het onordelijke huishouden scheen onuitputtelijk, en eindelijk verliet de vrouw met tranen in de oogen de kamer.

Daarna legde de predikant eenige ziekenbezoeken af. Hij kwam bij een ouden machinist, die erg door rheumatiek gekweld werd en vond dezen geduldig en gelaten; bij een koopman, die de toring had en met vreugde tot de afreis gereed was; bij een oud moedertje, dat in haar eenzaam kamertje vroolijk haar goede oude liederen zong, — en zoo voort. Onder dit alles werd de predikant beter gehumeurd, en het was hem zeer wonderlijk te moede, toen hij zich weer op den terugweg bevond en in zichzelen overwoog, wat Gods genade toch bij een mensch in het diepste leed teweegbrengen kan. „Ja, het is iets groots," zoo besloot hij aan tafel zijn verhaal van deze ervaringen, „werkelijk het is iets groots die genade Gods. Alles vermag zij." „Ja," antwoordde de predikantsvrouw ondeugend, „maar één ding schijnt zij toch wel niet te vermogen." „En dat is?" vroegde haar echtgenoot, door deze opmerking reeds weder een beetje uit zijn humeur. „Mijn lieven man kracht geven, opdat hij ook dit dragen kan, wanneer er een knoopje aan zijn overhemd ontbreekt." „Hm," antwoordde de predikant, „ge hebt gelijk."

Bekend is het, dat in ieder welingericht huishouden bijzondere tijden komen, waarin alles niet zijn gewonen gang gaat, maar veeleer in

wanorde geraakt: „Niets heiligs is er meer, alle banden van vrome schuchterheid lossen zich op." Dat zijn de tijden gedurende de groote schoonmaak, de wasch en dergelijke, waarin beiderzijds licht een zekere prikkelbaarheid ontstaat. Bij de vrouw, wijl zij van den morgen tot den avond in beweging is en behoefte heeft aan een vriendelijk, waardeerend woord; bij den man, wijl hij zijn gewonen regel mist en dikwijls niet vindt, waar hij zijn hoofd nederlegge, daarenboven in zulke tijden de geldelijke uitgaven stijgen en het eten minder aan de eischen beantwoordt. Voor zulke tijden en omstandigheden heb ik in een tot nog toe niet in druk verschenen huwelijksboekje eenige aanwijzingen gevonden, zooals het schijnt uit zeer ouden tijd, welke ik tot nut en voordeel der lezers van dit boek hier mededeelen wil. Het luidt aldus:

„Idem van koken en eten, zoo moet gij aan uwen eigen disch niet kieskeurig zijn, veeleer, wat uwe echtgenoot bereidt, met dankzegging genieten en haar een pluimpje geven, dat zij zoo voortreffelijk de kookkunst verstaat. Want de vrouwen mogen het graag lijden, dat men haar nu en dan in haar gezicht prijst. Wanneer het echter eens mocht gebeuren, vooral in tijden, dat het in huis erg druk is, dat de soep of de groente aangebrand is, zoo hoed u, dat gij geen zuur gezicht zet of ook wel met de vuist op tafel slaat, want zoo iets verstoort den vrede. Maar spreek op deze wijze: Ei, mijn lief vrouwtje, wat hebt gij heden voor kostelijke kruiden in de soep gedaan? Ik vind dat ze vandaag voortreffelijk uitgevallen is. Zoo iets hooren de vrouwen gaarne. Idem, wanneer de soep te hartig is, zoo spreek op dergelijke wijze. Idem, wanneer het eten niet op den gewonen tijd op tafel staat en gij tehuis komt, daar de vrouw veel te doen heeft in het waschhok of aan den oven, zoo raad ik u, dat gij niet jaagt of haast maakt en van slechte orde in het huishouden spreekt. Want indien ge dit doet, krijgt uwe echtgenoot een rood en verhit gelaat en hare oogjes worden droef, en de zaak wordt erger. Maar spreek op deze wijze: Wel, mijn hartelijk geliefde vrouw, wat verheugt het mij, dat het eten thans later gereed is. Want ik gevoel op dit oogenblik nog volstrekt geen honger, maar straks zal ik des te meer eetlust gevoelen. Bezorg uwe zaken dus in vrede — ik wil ondertusschen een beetje in den tuin gaan wandelen en naar de rozen zien en roep mij maar wanneer ge gereed zijt. Zie mijn zoon, het is beter een te hartige of aangebrande groente en een weinig verlaat eten met liefde en vrede, dan dat uw zitten aan den disch door twist bedorven, en het hart door mismoedigheid gezengd wordt."

„Idem, van bijzondere feestelijkheden, zooals de vrouwen ze gaarne aanrichten, als daar zijn waschfeestjes, schoonmaakfeestjes en dergelijke. Mijn zoon, dat is een moeilijk en hard kapittel en het is niet licht voor den man, om daarbij altijd een vriendelijk en vergenoegd gelaat te toonen, daar alsdan vreemde geesten in huis regeeren en de gewone orde begint te wankelen en ook den man in zulke tijden niet van alle zijden die bijzondere opmerkzaamheid wordt ge-

schonken, welke hem als heer en hoofd des huizes toekomt. Maar de vrouwen hebben bij het schoonmaken twee manieren in zwang gebracht. Eene, die noemen zij het „afvegen” en bestaat daarin, dat zij met eenen doek over de tafel en kasten heengaan en de stof, zoo zij er op ligt, naar beneden op de vloer vegen. Daarna komt de andere manier, zooals zij het noemen het „opvegen,” en dat bestaat daarin, dat zij het stof, dat zich bij het afvegen op den vloer neergelaten heeft, met bezemen weder opwoelen, op zulk een wijze, dat het zich andermaal op tafels en kasten kan nederlaten. En alzoo ontstaat er een aardigen omloop van het stof van boven naar beneden en wederom van beneden naar boven en het is een alle overdenking waardige beschouwing zulk een kringloop aangedaan, de misnoegdheid, zoo zij zich misschien bij het schoonmaakfeest op de ziel mocht gelegd hebben, geheel te verdrijven en in vroolijke bewondering te veranderen. Want er heerscht in de wereld een diepe wijsheid, ook waar gij haar niet verwacht; en evenals de schoonheid der lente niet tevoorschijn komen kan, tenzij haar eerst wilde onweersvlagen vooraf gaan, evenzoo licht ook de schoonheid en reinheid des huizes des te heerlijker na de onweersvlagen, die in het wasschen en schoonmaken zich vertoonen. Daarom hoed u, dat gij zulke feesten niet verstoot door knorrigheid, verdrietigheid en onvriendelijkheid, want wie zich tegen zoo iets stelt, die wederstreeft een wijze wet.”

Met het vosje der wispelturigheid en prikkelbaarheid nauw verwant is een ander, dat eveneens gevaarlijk is: de onhoffelijkheid. Terwijl ik dit woord nederschrijf is het mij waarlijk, als zie ik hier en daar een lezer van dit boek, misschien ook eene lezeres, maar in ieder geval een lezer, het hoofd schudden als over iets heel zeldzaams: „Onhoffelijkheid een vosje, dat den echtelijken wijngaard verwoest, een vijand van het huwelijksgehek? Daaruit zou immers volgen, dat de wederzijdsche hoffelijkheid tot de plichten des huwelijks behoorde. En dat kan niet zijn. Hoffelijkheid veronderstelt toch een zekeren afstand en onbekendheid; waar men echter een is, zooals in het huwelijk, daar staat men boven de hoffelijkheidsvormen. Wee den echtgenooten, die eenmaal zoo ver zijn, dat zij naar de regelen der hoffelijkheid met elkander omgaan. „Ik moet ook eerlijk bekennen,” zoo hoor ik bedoelden lezer verder spreken, „men heeft in zijn beroep en ambt den ganschen lieven dag zoo veel met de regelen der hoffelijkheid te doen, dat men tehuis deze vormen gaarne ter zijde laat en het zich heel eenvoudig en behagelijk maakt. Wanneer ik echter ook nog tehuis in den omgang met mijne vrouw mijn woorden op de goudschaal leggen en mijne gebaren en bewegingen met den passer afmeten moet, — waar in de wereld kan en moet ik het mij dan gemakkelijk en gezellig maken?”

Dat alles is volkomen juist, en het zal bij geen enkel verstandig mensch opkomen, den huiselijken omgang tusschen man en vrouw een dwangbuis van deze of gene hoffelijkheidsvormen aan te doen. Maar bestaat dan de hof-

lijkheid in het nakomen van zekere stijve, in gezelschap gebruikelijke vormen, welke in bepaalde kringen willekeurig vastgesteld worden en met de mode wisselen? De hoffelijkheid, welke ik op het oog heb, wortelt in de wederkeerige achting, die toch gewis ook een bestanddeel der echtelijke liefde vormt, en waarop Luther zelfs in zijn Catechismus heenwijst, wanneer hij de verklaring van het zevende gebod daarmede sluit: „dat een ieder zijn echtgenoot liefhebben en eeren moet.” De hoffelijkheid in het huwelijk beduidt alzoo niets anders, dan dat de wederzijdsche achting of, om met Luther te spreken, vereering ook in de manier en wijze van den dagelijkschen omgang ondubbelzinnig tot uitdrukking komt; en het vosje „onhoffelijkheid” is juist daarom bedenkelijk en gevaarlijk, wijl het een wijze van wederzijdsch verkeer in huis brengt, waarin van deze wederkeerige achting en vereering niets of ten minste niet veel te bespeuren is. Wat echter niet of niet genoegzaam tot uitdrukking komen kan, dat verkwijnt ten slotte geheel. Wanneer iemand, om het misschien wat stijf klinkende woord „hoffelijkheid” voor het huwelijk te vermijden, inplaats daarvan liever „teergevoeligheid” of ook „teedere inachtneming” zeggen wil, zoo kunnen wij daarmede volkomen instemmen. J. A. Bengel uit zich ten opzichte hiervan: „Hoe grooter de achting des eenen voor den andere blijft des te teederder blijft de liefde. Dan kan men elkander tot dagelijksche verkwikking worden. Ook wanneer de eerste lieflijkheden voorbij zijn, is toch het telkens weder aan elkander gewennen zoet, slechts in verhouding als oude wijn tot gistenden most.”

Wel zijn het kleine dingen, waarover het daarbij gaat; maar spelen niet juist in het huiselijk leven de kleinigheden een groote rol? Wordt het niet louter door kleinigheden gevormd? Echter kan de echtelijke hoffelijkheid, de teergevoeligheid zich op zeer verscheidene wijze uiten. Zoo komt het ons b.v. met recht als overdrijving voor, wanneer in Engeland de leden van het gezin bij den hoofdmaaltijd verschijnen in dezelfde feestelijke kleeding waarin zij gewoon zijn visite te ontvangen; maar wel erkennen wij het betamelijke ervan om aan tafel en bij gezellig samenzijn niet juist in zijn geringste en sjoelste kleeding of zelfs slordig en achteloos, maar net en zorgvuldig gekleed te verschijnen, „want,” zegt Fischart met recht, „de vrouw moet tehuis voor den man lief, keurig en netjes zijn, want den tooi, waarmede zij zich siert, als zij uitgaat, draagt zij niet ten pleziere van den man, maar van de menschen.” Ook dat men doorgaans alles vermijde, waardoor het schoonheids- en zedelijkheidsgevoel des anderen gekwetst wordt, en dat men in het gesprek niet onnoodig dingen aanroere, van welke men weet, dat zij den andere pijnlijk aandoen, behoort tot de hoffelijkheid. Dat inzonderheid de man zich van zulke uitdrukkingen en gezegden onthouden moet die voor een vrouwenoor niet passen; dat hij ook in het huwelijk voor zijne vrouw nog iets moet overgehouden hebben, van al die kleine, teedere opmerksaamheden, waardoor hij

haar misschien verwend heeft, zoolang zij zijne verloofde was; dat hij niet in het bijzijn van gasten, kinderen of zelfs van dienstboden zijn afkeuring over het eten of over hare wijze van huishouden in 't algemeen moet uitspreken, maar alles wat hij op dit punt te zeggen heeft, zijn vrouw in liefde onder vier oogen zeggen moet — ook dat zijn altemaal dingen, welke toch zeker wel tot de schuldige, wederzijdsche inachtneming en hoffelijkheid behooren, en welke verwaarloozing, al mag het ook over zeer onbeduidende kleinigheden gaan, het huiselijk geluk en den huiselijken vrede niet bevorderlijk is.

Men behoeft er ook volstrekt niet voor bevreesd te zijn, dat onder zulk eene wederzijdsche verhouding de gezelligheid, ongedwongenheid en behaaglijkheid schade aangedaan zal worden. Gewis is dit alles een gave Gods, die het wel verdient, in eere gehouden te worden. Maar juist daarom is het verkeerd, wanneer de eene echtgenoot het zich gezellig en aangenaam zoekt te maken op eene wijze, waardoor bij den anderen echtgenoot juist het tegenovergestelde gewerkt wordt. In het huwelijk behooren toch altijd in alles beiden bij elkander en het is niet te begrijpen, hoe het den een behagelijk en gezellig te moede kan zijn bij eene handelwijze, waardoor de behaaglijkheid en goede stemming des anderen gestoord of wel geheel verstoord wordt. Dat men zich in den huiselijken kring geheel aan zijn gemak en zijne luimen overgeeft is natuurlijk en ongetwijfeld is er niets tegen, maar wanneer men het doet uit zelfzucht of ten koste van anderen, dan wordt het bedenkelijk en gevaarlijk.

Ook de ijverzucht is een kwaad, dat reeds voor menig huwelijk nootlottig geworden is, en dat eigenlijk niet meer tot de „kleinigheden” behoort. Wanneer Schleiermacher op zijne kernachtige wijze zegt: „IJverzucht is een hartstocht, die met ijver zoekt, wat lijden veroorzaakt,” ¹⁾ zoo geldt dat niet slechts van de woeste haar zelve niet meer meester zijnde Othello-ijverzucht, maar ook evenzeer van die vaak kleinere overdreven jaloerschheden, welke in overigens gelukkige huwelijken voorkomen en juist daarom met ernst bestreden moeten worden, wijl zij anders aanwassen tot reusachtige hartstochten, die den vrede verstoren. IJverzucht behoort tot de wonderlijkste raadselen van het menschelijke zieleleven: eene liefde, die er behagen in schept den geliefde het leven moeilijk te maken, ja bij het geringste in afkeer en zelfs in haat verandert; een bittere vrucht uit zoeten wortel ontsproten; de vrucht der liefde maar te gelijk haar dood. Het is verschrikkelijk, welke verwoestingen in oorspronkelijk gelukkige huwelijken niet slechts door ijverzucht, maar ook vaak door kleingeestige en belachelijke jaloezie reeds zijn aangericht. Het is ook waarlijk een vreeselijk verwijt, dat in de ijverzucht wordt uitgesproken: ik acht u er toe in

¹⁾ Het geestige, de aardige woordspeling, in het oorspronkelijke gaat bij de vertaling teloor. Het oorspronkelijke luidt: „Eifersucht ist eine Leidenschaft, die mit Eifer sucht, was Leiden schafft.”

staat de echtelijke trouw te breken, ja ik verdenk u reeds, dat gij er toe op weg zijt. Is er voor gehuwde lieden een erger verwijt dan dit denkbaar? Wij spreken hier immers niet van een „modern” huwelijk, in den striksten zin, zooals zij ons menigmaal in romans en toneelspeelen voorgesteld worden, huwelijken, waarin men elkander stilzwijgend zijne „vrijheid” toestaat. Dat zijn in waarheid geen huwelijken. Neen, wij spreken van huwelijken tusschen menschenkinderen, die elkander lief hebben, elkander als een lieve gave Gods beschouwen en in oprechtheid gezind zijn, naar voorvaderlijke zede, in een vroom Christelijk huwelijk met elkander te leven. In zulke huwelijken behoort gewis de ijverzucht, de verdenking van mogelijke of reeds metterdaad begane echtelijke ontrouw, tot het verschrikkelijkste dat er bestaat.

Wij hebben hierboven gezegd dat de ijverzucht een raadsel van het menschelijk zieleleven is, voor zoover zij uit de liefde opkomt en toch de liefde verstoort, de vrucht der liefde, maar tevens de dood der liefde is, een kind, dat zijne eigene moeder verworpt. Maar laat ons wat nauwkeuriger toezien. Wortelt de ijverzucht werkelijk in de liefde? Wortelt zij in de echte en ware liefde? Is niet een wezenlijk bestanddeel van de liefde het vertrouwen? Hoe toch kunnen twee tot één worden zonder vertrouwen? En is niet de ijverzucht een duidelijk uitgesproken wantrouwen? In plaats dus van te zeggen, de ijverzucht komt voort uit een overvloed van liefde, zal men veeleer moeten zeggen: zij komt voort uit een gebrek aan liefde, beter gezegd uit eene zelfzuchtige liefde, die den ander geheel en al voor zichzelf alleen in beslag neemt, geheel alleen genieten wil en dus, wanneer deze ook andere betrekkingen vriendelijk bejegt, aanstonds angstig en wantrouwend wordt. Zijn deze betrekkingen broeders of zusters of ook wel andere familieleden, of gaat het daarbij om de vriendschap van man en man, en vrouw en vrouw, dan is ijverzuchtige bewaking daarvan bovendien een dwaasheid. Gehuwde lieden moeten nevens dit, dat zij man en vrouw zijn, ook nog ruimte en lust hebben, om zoon en dochter, broeder en zuster, vriend en vriendin te zijn. Dat spreekt als vanzelf, en toch bestaat er in menig huwelijk reeds op dit punt een rampzalige jaloezie. Maar ook voor het vriendschappelijk en gezellig verkeer van den man met andere personen van het vrouwelijk geslacht, zoowel voor het verkeer der vrouw met andere mannen, natuurlijk binnen de grenzen, welke getrokken zijn door de bijzondere betrekking, waardoor de echtgenooten bij elkander behooren, heeft de rechte, geen kwaad denkende, echtelijke liefde ruimte en plaats, voornamelijk wanneer de omgang wederzijds een gemeenschappelijke is.

Men late dit vertrouwen, dat tot de echtelijke liefde behoort, niet aan het wankelen brengen door allerlei aanbrengelij van buiten af, dat menigmaal — niet altijd — goed gemeend mag zijn, maar toch nooit tot iets goeds voert. Er worden overal lieden gevonden, die zich inbeelden tot speciale beschermheiligen van den eenen of

anderen echtgenoot geroepen en bij de minste rook, welke zij zien opstijgen, tot alarm slaan, al is het dan ook slechts onder vier oogen, verplicht te zijn. Hoeveel onheil deze beschermheiligen, patronen en patronessen, die men in het Peperland wenschen mocht, reeds gesticht hebben, hetzij door veelbeteekenende aanwijzingen, hetzij door openlijke uitspraken, is niet te zeggen. En ik zou iederen echtgenoot en iedere echtgenootte willen bidden, terwille van hun echtelijk geluk en echtelijken vrede, tegen deze beschermheiligen, wie het ook mogen zijn, aanstonds bij het eerste bezoek op te treden, hun zóo zakelijk en duidelijk te verzoeken van dergelijke dingen verschoond te blijven en zóo duidelijk de deur van het huwelijksvertrek voor hun neus dicht te slaan, dat geen verder bezoek zal gebracht worden. Men kan op dit punt niet te voorzichtig zijn. Daarom schrijft Fischart: „De verstandige mannen zullen acht geven, dat niet allerlei vrouwen, zonder onderscheid, bij hunne echtgenooten uit- en ingaan, want menig-een komt slechts om het huishouden op te nemen en er daarna overal verslag van te doen; een andere om het huwelijk te verstoren, want er zijn er, die zich zelve vergrepen hebben en nu ook anderen gaarne in gelijke ellende zien. Het meerendeel echter veroorzaakt onnoodig gebabel, zet de dienstboden op en is dikwijls de eenige oorzaak, dat het in het huishouden slecht toegaat.”

Toch zou het wel eens kunnen gebeuren, dat een man of eene vrouw door eigene waarneming en opmerking grond tot zekere onrust meende te hebben. In zulk een geval moet dan het vertrouwen, dat tot de echtelijke liefde behoort, zich hierin bewijzen, dat men niet in stilte het wantrouwen voedt en aankweekt, ook niet tegen den een of den ander, al zou het zelfs de naaste en liefste zijn, zijn hart uitstort, maar dat men in de allereerste plaats vol vertrouwen afwacht, of deze grond waarop men zich onrustig maakt, niet vanzelf weder verdwijnen zal of anders, wanneer dit niet het geval mocht zijn, vrij en rond met elkander spreekt en om oplossing van deze zaak bidt. Het is van het grootste belang, dat zulke ergernissen spoedig weggenomen worden, eer de steen tot een berg aangroeit, die het vertrouwen en daarmede ook de liefde verdringt.

Daarbij is het natuurlijk van belang, dat, vooral wanneer aan de eene zijde in dit opzicht een zekere gevoeligheid bestaat, en het vertrouwen, wel niet geschokt is, maar toch zeer ontzien worden moet, men er aan de andere zijde, overeenkomstig de liefde, die niet het hare zoekt, des te meer op bedacht zij, alles, wat maar eenigszins zou kunnen verontrusten, dubbel zorgvuldig te vermijden. Dat geldt niet slechts voor de echtgenooten zelve, maar ook voor hunne verwanten. Vader en moeder, broeders en zusters van den man, moeten duidelijk inzien, dat hun zoon en broeder voortaan niet meer hun toebehoort, maar in de eerste plaats aan zijne vrouw, en dat deze het aller-eerste, en tot op zekere hoogte, uitsluitend recht op hem heeft. Zij moeten het derhalve ver-

mijden, aanspraken te doen gelden, welke in deze nieuwe verhouding, welke door het huwelijk ontstaan is, niet meer passen, een zekere ijver-zucht bij de vrouw verwekken en den man in tweestrijd tusschen zijn plichten als echtgenoot en als zoon en broeder brengen kunnen. Misschien is wel juist een deel van den onverdienden slechten roep, welke er van de „schoonmoeders” uitgaat, op rekening van dit feit te zetten, dat menig-een van deze voortreffelijke vrouwen zich maar niet hierin vinden kan, dat haar zoon of dochter, eenmaal gehuwd, slechts in de tweede en derde plaats de moeder, in de eerste plaats echter den man of de vrouw toebehoort.

En evenals de familieleden, zoo moeten ook de echtgenooten zelve alles vermijden, wat maar eenige onrust verwekken kan, als zou wie weet welke magneet in zijn omgeving den een sterker aantrekken of de eene of andere zijde meer invloed op hem uitoefenen dan de eigen echtgenoot. Vooral zal het ook voor elk van beiden eene heilige gewetenszaak zijn, in het ongedwongen gezellig of vriendschappelijk verkeer met aanverwanten van het andere geslacht, niet slechts, wat immers natuurlijk is, nauwkeurig acht te geven op de grenzen, welke door de echtelijke verhouding duidelijk en beslist getrokken zijn, maar ook hart en gedachte wel te behoeden en alles wat aanleiding tot ijverzucht zou kunnen geven te vermijden. Juist bij deze wijze van verkeer, heeft geen der beide echtgenooten het recht, slechts dat als maatstaf aan te leggen, wat ieder voor zichzelf naar eigen opvatting met een goed geweten veroorloven kan, maar ieder is verplicht, ook wel terdege rekening te houden met het gevoelen van den andere. Licht toch zou anders de vaste maatstaf verloren kunnen gaan, en de voor onschadelijk gehouden omgang, die oorspronkelijk gewis ook onschadelijk geweest is, tot een verkeerd einde leiden, waarop, wanneer het ook al niet tot het ergste komt, toch het woord van Christus van toepassing is: „Wie eene vrouw aanziet om haar te begeeren, die heeft alreede overspeld in zijn hart gedaan.” Goethe heeft in zijn „Wahlverwandschaften” zulk eene, slechts in het gebied der phantasiën gedachtenwereld gebleven, maar toch door hem terecht als „echtbreuk” aangeduide echtelijke ontrouw met het daarover gekomene gericht tot middelpunt van een roman gemaakt, waarin men wel menigmaal den rechten, zedelijken ernst mist, maar die toch de waarheid in de zoo even aangehaalde woorden van Christus uitgedrukt, op treffende wijze bevestigt.

Over de belangrijkheid en den zegen van zulk eene trouw, welke ook kleine ergernissen en het slechts in gedachten bestaande afdwalen van den rechten weg vermijdt, zegt Flattich: „Als ik de menschen gadesloeg, die veel zorg hadden om rond te komen, zoo heb ik bevonden, dat er niet spoedig een ten onder zal gaan waar man en vrouw beiden trouw zijn. Daarentegen kan iemand een groot vermogen hebben, maar wanneer óf de man aan de vrouw óf de vrouw den man ontrouw is, zal heel dien rijkdom niets helpen; want waar het met de trouw niet richtig is, houdt de zegen op, wijl God het huwelijk inge-

steld en gezegend heeft. Wanneer nu iemand ten gronde gaat kan men dikwijls allerlei oorzaken aanvoeren: hij is geen goed huisbezorger geweest, heeft zijne zaken niet goed beheerd, of anderen hebben zijn ongeluk bewerkt en dergelijke. Ik houd mij echter niet met dergelijke oorzaken op, maar vraag dadelijk naar de trouw, want dat is meestal de voornaamste schade, waardoor iemand ten onder gaat." Een ander maal verhaalt Flattich: „Onder mijne vele kostleeringen had ik er menigeen, bij wien ik mij alle moeite gaf, maar toch niets uitrichten kon. Eindelijk kwam mij dit spreekwoord in de gedachte, waardoor mij het raadsel opgelost werd: Kinderen van echtbrekers gedijen niet. Wanneer nu later met jonge liden niets uit te richten viel, gaf ik inzonderheid op dit punt op de ouders acht."

Wee hem, door wien ergernis komt! Zijnen echtgenoot gegronde oorzaak tot ijverzucht, tot wantrouwen geven, dat is een ergernis geven, waarvan dit „wee" in bijzonderen zin en in zijn geheelen omvang geldt. Daarentegen worden die kleingeestige, onnoodige, ongegronde jaloeschheden dikwijls veroorzaakt door nog één ander klein vosje, dat eveneens voor het huwelijk zeer gevaarlijk is, n.l. door een zekere onverdraagzaamheid, welke niet in staat is, elkander die persoonlijke vrijheid van beweging te veroorloven, welke voor een rechte echtelijke liefde juist evenzoo vanzelf spreekt als de gebondenheid aan elkander. Men kan gerust zeggen: de rechte liefde is naar haar gansche zijn en wezen de oplossing van het vraagstuk, wederzijdsche gebondenheid en wederzijdsche vrijheid harmonisch met elkander te verenigen. De liefde streeft naar eenheid en eensgezindheid, echter niet naar eenerleiheid; zij verbindt haar object aan zich, maar zij kent het ook in zijne eigenaardigheid, wenscht dat het zich daarnaar zal ontwikkelen en geeft het daartoe de noodige vrije speelruimte. Eene liefde, welke haar voorwerp deze vrije beweging ontzeggen en het naar een bepaalden vorm modelleeren wil, zou geen liefde meer zijn, maar zelfzucht, en zoo staat ook een echtgenoot, die zijn gade naar zijne eigene aard en wijze dwingen en de persoonlijkheid des anderen naar zijn eigene vormen wil, niet meer op den bodem der liefde, maar op dien der zelfzucht. En hoe inniger de samenleving van man en vrouw in het huwelijk is, des te ernstiger en menigvuldiger storingen brengt zulk eene onverdraagzaamheid met zich.

Hoe verschillend is toch, ook afgezien van het natuurlijk onderscheid van man en vrouw, de omgeving, waaruit beide echtgenooten komen, hoe verschillend de wijze, waarop een ieder de dingen beschouwt, de natuurlijke aanleg, het temperament, de wijze waarop hij gevormd werd en eindelijk het familiekarakter! Nu hebben wij wel vroeger reeds gezien, dat een wezenlijke taak der verlovings juist hierin bestaat, dat de twee uit geheel verschillende levenssferen komende persoonlijkheden zich wederkerig in elkander-inleven, maar afgezien hiervan, dat men ook in eene langere verlovings daarmede nauwelijks gered kan, wijl menige zijde des

persoonlijken wezens eerst door de bijzondere verhouding des huwelijks te voorschijn komt, zoo maakt ook de bijzondere verblindende glans, welken de eerste liefde der verlovings op beide persoonlijkheden werpt, dat men elkander dan beter verstaat en lichter in elkander inleeft, dan later in het huwelijk, wanneer deze verblindende glans voor de nuchtere werkelijkheid geweken is. De eerste wijsheid der echtgenooten moet zijn, elkanders naturen te leeren verstaan en zich daarnaar als vaststaande feiten te schikken; maar hoe velen brengen in plaats hiervan hun leven door in een blinden strijd met eene tegenovergestelde natuur, die in haar soort evengoed is, maar die aan de eenzijdige eischen van de andere natuurlijk niet voldoen kan! De dochter van een practisch man van zaken, in wiens huis wereldsche beslommeringen en een krachtig aanvatten van de dingen dezès levens schering en inslag zijn, huwt met een eenigszins onpractisch man, die in kerk of school een ambt of betrekking heeft, of met een beambte, die voor zulk eene zaakkundige behandeling der dingen geen gevoel of ook volstrekt geen zin of verstand heeft. Is nu de vrouw onverdraagzaam, dan zal zij hem hare meerderheid hierin laten gevoelen, hem misschien dikwijls laten bemerken, dat hij van deze dingen niets verstaat, hem zoeken te dwingen om toch wat practischer te wezen, hem het voorbeeld van haren vader, misschien ook van haren broeder voorhouden, en het op deze wijze spoedig zoover brengen, dat de onpractische man of verbitterd, of zijne vrouw innerlijk vervreemd word of ook door de vergeefsheid zijner pogingen om zijne natuur te veranderen, levensmood en levensvreugde verliest. In beide gevallen is het huwelijksgeluk verdwenen. Is daarentegen de vrouw verdraagzaam en verstandig, zoo zegt zij: „Mijn man heeft zoo vele voortreffelijke eigenschappen, dat hij onmogelijk ook nog in zulke zaken practisch kan zijn; dat is ook volstrekt niet zijn plicht, en juist zoo als hij is, past hij voor mij het beste."

Of omgekeerd, een in het gezellig leven zich thuis gevoelend, onderhoudend, levendig man, huwt eene stille, zeer goed voor het huiselijke, maar weinig voor het gezellige leven geschikte, in den omgang met vreemden niet zeer bedrevene vrouw. Is hij onverdraagzaam, zoo zal hij haar na ieder samenzijn met anderen, waarin zij niet door conversatie-gave schitterde, aanmerkingen, zelfs verwijten maken, ja deze nog met spot kruiden, en verlangen, dat zij levendiger aan het onderhoud deelneemt. Het gevolg zal zijn, dat de vrouw of ontstemd of boos of verlegen en moedeloos wordt en op het gebied, waarvoor zij werkelijk gave bezat n.l. het huishoudelijke den moed en vreugde om te handelen en te werken verliest. En wat heeft de man dan gewonnen? Is daarentegen de man verdraagzaam en verstandig, zoo zegt hij in zichzelf: „Dat mijne lieve vrouw geen redenaarster of gezelschapsdame is, heb ik reeds vroeger geweten, zoo eene had ik ook niet kunnen gebruiken. Gelukkig dat zij een stillen aard heeft, want wanneer zij even zoo redeneeren kon als ik,

zou het niet meer uit te houden zijn. Maar zulk eene in alle stilheid regeerende, trouwe en nauwgezette huisvrouw, dat is het juist, wat ik noodig heb."

En in hoeveel duizend andere gevallen is zulk eene verdraagzaamheid noodig, wil het echtelijk geluk en de echtelijke vrede niet telkenmale gevaar loopen: wanneer b.v. de een meer prozaïsch, de andere meer poëtisch aangelegd is; als de eene meer de moderne, de andere meer de klassieke kunst bewondert; de eene wat vlugger, de andere langzamer is of eindelijk de een een meer eenvoudige, de andere een eenigszins rijkeren stand voeren wil; om dan nog maar niet eens te denken aan die honderd en duizend kleinigheden van het dagelijksch leven, waarin juist wegens de verschillende individualiteit ook de smaak verschillend is. Wordt hier geen wederzijdsche verdraagzaamheid geoefend en beschouwt niet een ieder de eigenaardigheid van den ander als de natuurlijke en noodwendige aanvulling van zijn eigen karakter, dan zijn alle deze dingen een voortdurende bron van botsingen. Men moet derhalve in zulke gevallen er afstand van doen, om door bewijsvoering en uitelkanderzettingen zijn echtgenoot zijne eigene beschouwingswijze als de alleen juiste te willen opdringen, maar veel eer moet men elkander de noodige vrijheid laten om de verschillende eigenaardigheden van natuur en karakter te ontwikkelen. Merkwaardig is het, hoe mannen, die in het staatkundig en kerkelijk leven van verdraagzaamheid overvloeien, dikwijls in hun eigen huis zoo verbaasd onverdraagzaam zijn. Hoe onder deze onverdraagzaamheid in latere jaren vooral de kinderen menigmaal te lijden hebben, daarover zullen wij nog in een afzonderlijk hoofdstuk spreken. Thans willen wij vooreerst deze schadelijke zaken rusten laten en onzen blik richten op een middel, dat het echtelijk geluk en den echtelijken vrede op bijzondere wijze bevordert.

Uit: Weitbrecht, „*Het christelijk huisgezin*”.

BERG EN DAL.

Een voorbeeld dat de naam het wezen verklaart. Tegenwoordig een zeldzaamheid. Immers de meeste namen verdienen den naam „naam” niet meer. Iets benoemen is toch niet anders dan het wezen der zaak in één woord weergeven. Zoo had iedere naam vroeger zijn eigenaardige beteekenis. Nu is men al te vreden als het beste maar een naampje heeft.

Maar de naam Berg en Dal is duidelijk, voor ieder te begrijpen.

En het feit dat Berg en Dal in Holland ligt waar in den grootschen zin des woords geen bergen, maar wel heuvels, dus ook geen dalen zijn, zorgt er voor dat men zich bij het zien der bergen en dalen waaraan Berg en Dal zijn naam ontleende niet teleurgesteld zal gevoelen in grooter verwachtingen.

Berg en Dal is geen dorp. Het is eigenlijk niet meer dan een groot hôtél met bijgebouwen.

Groot Hôtél Berg en Dal, waar tegenover en ook op eenigen afstand waarnaast, de dépendances, als daar zijn Klein Berg en Dal en enkele villa's, die 's zomers ook logeergasten opnemen. Den kant van Kleef uit ligt nog Hôtél Oud-Berg en Dal. Verder nog enkele arbeiderswoningen en de stallen.

Ziedaar Berg en Dal.

Die hôtéls-kolonie, bloeiende onder de uitstekende leiding van den heer Riesener, die altijd overal schijnt te zijn, ligt juist op de grens van Pruisen en Holland, zoo zelfs dat u als eigenaardigheid wordt meêgedeeld dat de telefoon van Hôtél Oud Berg en Dal in de stal is geplaatst, omdat de stal Hollandsch grondgebied is, het hôtél Duitsch.

En over den Duivelsberg naar Wijlen afdalend gaat men door Duitschland, om bij het douanekantoor te Beek het vaderland weder binnen te treden.

Ik ben niet bang tegengesproken te worden als ik Berg en Dal een der mooiste plekjes van ons land noem en als bij uitstek geschikt aanprijst voor een langer verblijf. En dat ik in die meening niet alleen sta, blijkt voldoende uit het groot getal logeergasten dat de hôtéls en de dépendances bevolkt, uit het groot aantal passagiers dat de tram van uit Nijmegen aanvoert, uit de steeds af- en aanrijdende Jan Pleziërs en Sociabels, — 't scheen me daar wel het land der gezelschaps-rijtuigen, — uit de vele fietsers en automobilisten die op het terras „met het wereldberoemde uitzicht,” lafenis zoeken.

De wegen zijn, met de onmisbare voorzichtigheid bereden, prachtig.

't Zijn harde Mac-Adamwegen, maar daar ge in Berg en Dal op het hoogste punt staat, is het afdalen, naar welken kant ook, niet zonder gevaar. Naar Nijmegen is het een mooi glooiende weg. Maar midden in de helling snijdt de stoomtram op twee plaatsen den weg, om achter een begroeiden heuvel te verdwijnen.

Naar Kleef is de helling gevaarlijker. Waarschuwingen borden der Algemeene Nederlandsche Wiehrijders Bond, — der A. N. W. B. die weldoener der vielerende menschheid, — raden u den gang te matigen, de rem te gebruiken en de voeten niet in overmoed voorop te zetten.

Maar de weg naar Beek is bepaald niet te maken. Ieder jaar gebeuren daar dan ook ongelukken. „Zeer gevaarlijke helling” zegt de A. N. W. B.

Beter zou mij lijken een bord met „Verboden weg voor Wiehrijders.” Zij het dan op gezag van Beeks gemeente-bestuur, of wel op staatsautoriteit. Er is er maar een in de buurt van Nijmegen die dien steilen weg optrapt, maar de fiets is er dan ook naar, 't is er een met een zeer eigenaardige beweging, met een duwbeving voor de handen die op het kettingwiel werkt. Met die machine zijn dergelijke hellingen te maken.

Hoe gevaarlijk die wegen zijn, bewees nu nog onlangs het rijwiel-ongeluk bij Hôtél Promenade, tusschen Nijmegen en Ubbergen.

Wandelen gaat daar veel beter. En ge zijt

niet gauw uitgeput. Dit uitgeput moogt ge in beide betekenissen nemen. Want er zijn onderwerpen te over en in die heerlijke lucht voelt ge geen vermoeienis.

't Mooiste vergezicht hebt ge zeker van af het terras achter het hôtel. Ingesloten tusschen den Duivelsberg en den Sterrenberg ligt in de kleurschakeering die denbosch, boekweitveld, weide en korenland vermogen te geven, diep beneden u het Keteldal. Waar de bergen iets verder afdalen begint de breede vlakke, hier en daar met boomen beplant, uit de boschaadjes steken spitse kerkorentjes op, tusschen de vlakke groene landen verrijzen boeren-hofsteden, 't is de laagte die de Waal doorstroomt, de Waal die verdwijnend en weer verschijnend als helle frissche kronkelstroep zich strekt door de groene landen. 't Is een uitzicht dat nooit verveelt, waarnaar ge dag aan dag van uit de ruime eetzaal kunt zitten staren met hetzelfde genot, dat ge steeds

van een wandeling door de uitgestrekte denboschen van de Meerwijk. De Meerwijk is veel grooter en veel heerlijker dan de meeste bezoekers van Berg en Dal hem kennen.

De toeristen gaan te voet of per rijtuig langs den Zevenheuvelenweg, langs de Echo en den Uilenput, langs de Watermeerwijk, een aardige plas krooswater, naar den koepel van de Wester Meerwijk, om daar onder het genot van kwast, ijs of Sherry-cobler het mooie boschgezicht te te genieten, en als zij erg durven en groote wandelaars zijn, nemen ze den weg over den Achtsprong terug.

Maar wie geeft zich de moeite de Meerwijk eens goed te doorkruisen, om daar nog een tamelijk wild stukje natuur te genieten?

O ge kunt er zulke toeren maken, zoo heerlijk wandelen.

Van den zoom van het bosch hebt ge telkens de prachtigste vergezichten op Nijmegen en op de Waal, en gaat ge het bosch weêr in, het bosch dat tegen de heuvels groeit, dan voelt ge u weêr zoo heerlijk vrij en alleen.

Dan springen de hazen u haast over de voeten, tusschen het kreupelhout vliegen de patrijzen op als ge nadert, over de boomtakken springen de eekhoorns, tusschen de bladeren fluiten en tijlpen de vogels van diverse pluimgie, meezen en roodborstjes en houtduiven en nog zoo veel meer.

En gelijk alle wegen naar Rome voeren, zoo bren-

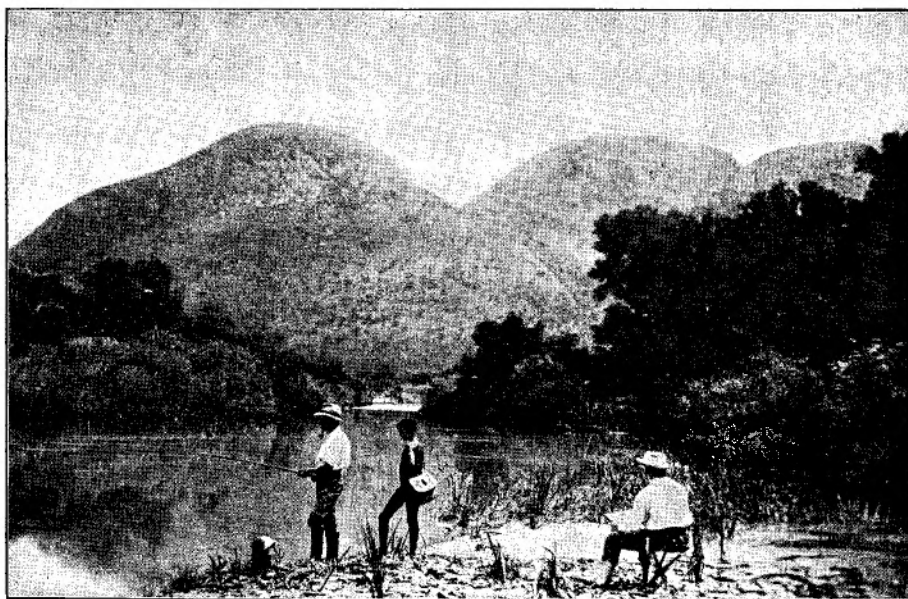
gen u daar alle voetpaden naar den koepel en als ge enigszins de richting weet, kunt ge u gerust eens dwars door het bosch en het kreupelhout wagen. En dan die prachtige breede heidevelden!

In de Meerwijk kunt ge dagen wandelen, steeds langs nieuwe, u nog onbekende wegen.

Ook voor „minder doellooze” tochtjes is Berg en Dal een uitstekend middelpunt. Zoo de wandeling over den Duivelsberg, langs den oever van het Wijlmermeer naar Beek en door het Sterrenbosch terug of over de zeven heuvelen naar Groesbeek, een prachtige wandeling zevenmaal omhoog en even veel maal omlaag, een weg door koren- en havervelden, door boekweit en aardappelland.

Prachtige toer voor een dag met rijtuig en fiets is die naar den Plasmolen. Ge gaat dan over de historische Mookerheide.

De Plasmolen is een uitspanning die zijn ver-

LANDSCHAP AAN DE VAALRIVIER.

opnieuw bewondert van uit de luchtige veranda.

't Is altijd mooi. 's Ochtends als de morgendauw optrekt en de blauwe hemelkoepel zich uitstrekt boven het heerlijk tafereel, dat baadt in gouden zonneglans.

's Avonds als de maan het in zachte zilveren tinten hult. Ook bij donker regenweer als de Waal schuil gaat in dikken mist en zwarte laag hangende wolken vlak over de bergjes drijven.

In ander schoon wederom, als de bliksem de zwarte wolken vaneen scheurt en berg en dal verlicht met rossen gloed en de donder zwaar en statig rolt en gromt.

Zelfs nog mooi en de verveling bedwingend, als de regen saai eentonig neêrplast uren achtereen, in „een buitje voor den heelen dag,” „waarvoor de kippen niet schuilen gaan,” nog mooi op regendagen als we dezen zomer er zoo veel in Berg en Dal meê moesten betreuren.

De regen behoeft u echter niet af te schrikken

maardheid en bloei dankt aan de gelegenheid die hij in dit betrekkelijk waterarme land biedt, om op een klein meer in roeiboortjes rond te varen. Ge kunt dan in de rol van een Robinson Crusoe treden door u op het heel kleine eilandje, waarheen ge geroeid zijt, te laten bedienen van hetgeen noodig is tot versterking van uw inwendigen mensch.

Als ge in Berg en Dal zijt, moet ge vooral ook niet nalaten eens voor een enkele keer zeer vooruitstrevend te zijn en meê te gaan met uw tijd. 't Is niet moeilijk, niet gevaarlijk en 't zal u best bevallen. Ge telefoneert naar Nijmegen, maar zekeren heer Egberts en verzoekt hem des ochtends te tien uur met de automobiel voor te zijn.

Ge kleedt u intusschen warm aan en zet alle vrees voor die helsche machine op zij. De tuf-tuf komt voor. Het stooten onder het stilstaan schrikt u niet af. Even later vliegt ge weg onder luid hoorn-getoeter, met een vaart van een veertig Kilometer in het uur. De omgeving glijdt u langs, terwijl ge kalm achterover in de kussens gedoken, de afwisseling van mooie landstroken bewondert. Ge rijdt makkelijker en zachter dan in een landauer.

Zoo snelt ge
 Duitschland in,
 langs de prachtige
 Kleefsche Baan. Bij
 Emmerik gaat ge
 met tuf-tuf en al op
 de veerpont den
 Rhijn over. Dan
 snelt ge verder door
 het schoonste deel
 van Nederland,
 langs Terborg,

langs Doesburg, Doetinchem, de Steeg, door Arnhem naar Nijmegen terug en als ge enkele kleine malheurs hebt, gelijk wij hadden, als uw tuf-tuf in de tramrails raakt bij Emmerik, als de benzinevoorraad moet aangevuld in Arnhem en de band ingekort in Kleef, dan zijt ge juist na tafel terug, maar uw vriendelijke hôtelier heeft in nog gezelliger zaal voor uw clubje de tafel gedekt.

En eenmaal in de automobiel geweest, rust ge niet tot ge een tweede maal uw vaderland in zoo kleine makkelijke machine met sneltrein vaart doorrent.

De tuf-tuf heeft voor mij de genoegens van een verblijf in Berg en Dal niet weinig verhoogt.

S. J. E.

EENIGE WENKEN VOOR HEN DIE NAAR ZUID-AFRIKA GAAN.

Nu de vrede in Zuid-Afrika teruggekeerd is — zij het dan ook op andere wijze dan wij gehoopt hebben — verwonderd het niemand onzer dat in vernieuwde mate en met meer gespannen verwachting dan ooit, de aandacht van allen op de ontwikkeling van dit werelddeel der toekomst wordt gevestigd.

Ontzaggelijk toch is de toekomst die handel en nijverheid tegemoet gaan.

Duizenden stroomen uit Engeland en diens koloniën naar Transvaal, het nieuw veroverd gebied, aangelokt door den klank van het goud. De Engelsche regeering toch zal niet, gelijk onder het vorige bestuur geschiedde, de goudvelden die nog niet ter ontginning zijn opengelegd, gesloten houden. In weinige jaren zal

EEN RIVIER IN REGENTIJD.

Pretoria, in wier omstreken even rijke goud- en diamantvelden gevonden zijn als bij Johannesburg of Kimberley, een tweede Johannesburg worden en zullen de vredige straten der residentieplaats van voorheen, de rumoerige en koortsige drukte van Zuid-Afrika's metropool vertoonen.

In 1883 werd de eerste batterij op den Rand opgericht en in niet meer dan een tiental jaren was het aantal inwoners van Johannesburg van eenige honderden gestegen tot 150.000 en waren er voor den uitbreek van den oorlog 74 mijnen in werking die voor een totaal bedrag van £ 90.000.000 of in Nederlandsche waarde f 1080.000.000, aan goud sedert 1883 uit den grond haalden.

Men kan zich nauwelijks voorstellen welk ontzaglijke som dit uitmaakt. Maar als men nu weet, dat volgens experts als J. B. Robinson,

de Witwatersrand nog voor minstens 50 jaren goud genoeg bezit om de thans werkende mijnen aan den gang te houden, en men denkt dan aan den goudvoorraad in Barberton, Lydenburg, de Kaap en de nog niet ontgonnen goud- en diamantvelden, dan begrijpt men welk een toekomst

In 1881 bedroeg het import	£	9.164.946
" 1886 " " " " " " " " " " " "	"	8.085.646
" 1891 " " " " " " " " " " " "	"	12.487.471
" 1898 " " " " " " " " " " " "	"	27.503.308
" 1899 " " " " " " " " " " " "	"	26.361.263

Deze cijfers spreken meer dan lange betoogen.

DEZELFDE RIVIER IN DEN WINTER.

Van de in 1898 geïmporteerde goederen waren voor 24 miljoen en in 1901 voor bijna 31 miljoen aan waarde van Engelschen oorsprong.

Voor ik nu overga om aan hen mijner lezers die naar Zuid-Afrika willen gaan eenige kleine wenken te geven, die hun misschien van nut kunnen zijn, wil ik de cijfers van import nog even specificceeren, opdat men een beter overzicht verkrijge van de goederen die in Zuid-Afrika de meeste navraag hebben.

De opgave is voor het jaar 1899 en geeft, daar de jaren 1900 en 1901 als abnormaal niet

Zuid-Afrika wacht en verstaat men ook dat het Engeland een £ 60.000.000 waard was om Transvaal te bemachtigen.

Een som die het slechts voorschoot om zoo te zeggen, en waarvan het de aflossing en rente door de mijnen zelf zal laten dragen, getuige de nieuwe belasting van 10 % op den uitvoer.

Deze cijfers van de geweldige ontwikkeling die Transvaal ten gevolge van de ontdekking der goudvelden onderging, krijgen nog meer beteekenis voor ons, als wij ook nog andere cijfers daarnaast stellen.

De toevloed van nieuwe bewoners bracht een groote vraag naar dagelijksche verbruiksartikelen met zich. En daar Zuid-Afrika geen land van industrie en ook maar in geringe mate van landbouw is, moesten noodwendig vele artikelen die het zelf kon vervaardigen, daar de grondstoffen daartoe in den bodem rijkelijk gevonden worden, naar Zuid-Afrika verscheept worden.

Het beste blijkt nu de invloed van de ontdekking van het goud op de ontwikkeling van den handel uit de volgende cijfers die het export naar Zuid-Afrika aantonen.

In 1866 bedroeg het import in Z.A.	£	2.793.750
" 1868 " " " " " " " " " " " "	"	2.578.041
" 1870 " " " " " " " " " " " "	"	2.952.278
" 1871 " " " " " " " " " " " "	"	4.093.718

en nu na de ontdekking van het goud.

mee te rekenen zijn een alleszins juist overzicht.

In 1899 dan werden in Zuid-Afrika ingevoerd aan landbouw gereedschappen voor	£	162.648
" bier en ale	"	146.139
" kleederen	"	1.034.414
" gedrukte boeken	"	184.377
" boter en kaas	"	328.691
" wagens en rijtuigen :	"	58.516
" rijwielen	"	142.534
" kantoorartikelen	"	254.184
" suiker	"	550.655
" machines	"	1.527.005
" manufacturen etc.	"	1.594.233
" meubels	"	417.187
" wollen manufacturen	"	377.146
" schoenen en laarzen	"	825.552

om van andere artikelen nu te zwijgen.

Uit de invoerrechten trok de Staat de voor naamste bron van inkomsten. Deze rechten zijn tamelijk hoog. Alle goederen die van over de zee worden geïmporteerd zijn onderhevig aan een invoerrecht van 7½ % over de factuurwaarde vermeerderd met 20 %.

Ergo importeert men voor £ 100 dan betaalt men 7½ % over £ 120. Machinerien betalen 1½ %; verder zijn de meeste verbruiksartikelen nog onderhevig aan een extra tax boven de gewone o. a. :

- sigaren 15 sh. de 100 stuks
- suiker 3/6 de 100 lbs.
- tabak 2/6 per lb. enz. enz.; met welker op-

somming ik nu niet meer plaats wil innemen.

In ieder geval begrijpt nu een ieder die soms naar Transvaal gaan wil, dat hij geen tiental kistjes van 100 beste Hollandsche sigaren van 2½ of 3 cent per stuk moet meenemen, indien hij niet aan de grens 9 cent per stuk of f 90.— wil neerleggen voor invoerrechten.

In Afrika is beste inheemsche tabak te krijgen voor weinig geld.

Denzelfden raad wat het meenemen van goederen betreft, zou ik aan alle vrienden willen geven, wat betreft meubelen, kleederen enz.

Ik heb ze gekend die uit Holland weggingen als certijds de kinderen Israëls uit Egypte. Zij beroofden hun familie en niet het minste hun eigen zak.

Zoo ge gaat, prent u dan vooreerst in dat gij naar een zeer beschaafd land gaat, de manieren van sommige der *nieuwe* inwoners niet meerekenende.

Gij gaat naar een land waar gij alles kunt krijgen. Wel duurder en soms veel duurder dan in uw geboortestad, maar in Afrika verdient ge meer en de kosten en moeite aan het meeslepen der goederen verbonden, loonen u de zuinigheid niet.

Vooreerst zoo gij gaan wilt, zoek u een plaats op de boot. Gij glimlacht.

Per spoor, als Rhodes droomde, gaat het nog niet. Wel gij hebt gelijk, maar er zijn meer wegen die naar Rome leiden dan één, en zoo ook naar Zuid-Afrika.

Gij kunt gaan per Union-Castle lijn, per Messageries Maritimes, per Deutsch Ost-Afrika lijn, per White Starlijn van Liverpool uit, per Oostenrijksche lijn enz.

Zoo gij zulks wenscht kunt ge uitmuntend tweede klasse reizen, ja, zelfs veel aangenamer in sommige opzichten dan eerste. En gij houdt geen onzienlijk bedrag in de zak dat u best te pas kan komen. Dus gij gaat tweede klasse.

Het goedkoopste reist gij per White Star Line, agent de firma De Vries & Co., te Amsterdam — voor £ 16.16 van Liverpool naar Kaapstad. Doch deze weg is niet de vlugste en de Union Castle Line is de meest gebruikelijke. Hier betaalt gij circa £ 26.

De andere lijnen gaan langs de Oostkust en kosten veel meer, daar de reis ongeveer dubbel zoo lang duurt.

Zijt gij 't nu eens over de route die gij neemt en hebt gij uw plaats op de boot besproken, dat soms maanden vooruit moet geschieden, dan gaat ge uw koffers pakken.

Zoo als ik zoeven zeide is het zaak zoo weinig mogelijk overtolligs mede te nemen. Wat de kleederen betreft zijn Hollanders steeds geneigd veel te groote voorraad in te koopen. Een echt Hollandsche uitzet: 1 dozijn overhemden, eenige dozijnen boorden en manchetten, het ondergoed, liefst flanellen en wollen borstrokken etc., evenzoo in dozijnen.

Dit nu is overtollig en ergo, dwaasheid.

Wanneer ge van artikelen als: witte overhemden (en enkele gekleurde die ongesteven gedragen kunnen worden), flanellen, dunne onderbroeken en dito sokken een half dozijn meeneemt, hebt ge genoeg. Want een Hollandsche linnenkast zoekt gij te vergeefs in Zuid-Afrika. Wat te veel voor dagelijks gebruik is gaat meestal in koffers verpakt in een bergplaats naast het kafferhok. En vergeet niet dat Zuid-Afrika zeer rijk is aan witte mieren, kakkerlakken, motten

BOEREN OP „TREK“.

en andere voor uw goederen minder gewenschte bezoekers.

De eerste les is dus, neem niet te veel mede. Twee costuums is voldoende. Gewone Hollandsche costuums, niet te licht van kleur en colberts. Geen zwaluwstaarten of andere pandjesjassen. Komt ge in Pretoria of andere stad te wonen en hebt ge soms eens in pontificaal te verschijnen, neem dan een gekleede jas mede en een hoogen hoed, dien ge echter slechts zeer zelden noodig hebt.

Een „smoking” is echter de „fashionable” avondracht bij diners of bij een publieke voorstelling. Ge kunt echter een sportpet er bij dragen en behoeft geen „demi” er over aan te trekken op straat.

Een overjas behoort tot uw uitrusting en een goede reisdeken is onontbeerlijk. Twee of drie paar sterke nette schoenen zullen u goeden dienst doen. Rijlaarzen komen soms van pas maar zijn niet noodzakelijk. Wel is 't van nut twee

of drie wit linnen of khaki costuums met staanden kraag mede te nemen. Ook worden, vooral in de dorpen, wit linnen colbert costuums gedragen. Een goede regenjas „waterproof” is een artikel dat niet mag vergeten worden. Laat echter bij alles wat gijaanschafft als regel gelden dat alles van eerste kwaliteit moet zijn, en ten tweede ga niet anders gekleed dan gij in uw eigen woonstad zoudt doen, de linnen costuums uitgezonderd.

Ik heb menschen zien komen met hooge laarzen en breedgerande hoeden, rijbroek en sportheemd aan. Ze liepen voor spot langs den weg.

Anderen zag ik met hoogen hoed, gekleede jas, wit vest en glace's op een snikheeten Zondag naar de kerk gaan. Ook zij wekten deernis.

Ga eenvoudig als een fatsoenlijk mensch gekleed en haal alleen bij bijzondere gelegenheid uw mooie spullen voor den dag. Gaat gij op een tocht te paard uit of op jacht, dan komen uw rijbroek en sportheemd te pas.

In hoofdzaak gelden de vorige regelen ook voor dames. Over 't algemeen „kleeden” dames zich in Afrika meer dan in Holland. Van goeden dienst, ook op de reis, zijn een paar katoenen morgenjaponnen niet te licht van kleur zoodat vlekken niet te spoedig zichtbaar zijn.

De „reform” kleeding schijnt mij voor Zuid-Afrika de kleeding der toekomst. Zij is praktisch, luchtig, makkelijk. Vooral in een warm klimaat moet een corset een onaangenaam kleedingstuk zijn. De „bustehouder” is een uitnemend vervanger.

Daar het klimaat zeer afwisselend is en de temperatuur sterk kan dalen is flanel zeer aan te bevelen.

Is nu de noodige voorraad ingeslagen dan gaat men over tot pakken. Ook hier dient wijs beleid. Men beginne de goederen te verdeelen in: „die noodig zijn op reis” en die niet of zelden noodig zijn.

De goederen die noodig zijn pakke men in een sterke hutkoffer en plakke er bij een nauwkeurig duidelijk adres, een biljet op dat de bootmaatschappij verschaft, „Cabin”. De goederen die men zelden behoeft, verpakke men in een of meer stevige koffers en voorzie die, benevens adres, van een biljet „Wanted”. De eerste koffer vindt men, door bemiddeling van den cargadoor onder zijn bed in de hut, de andere gaan in het scheepsruim waartoe men op gezette tijden toegang krijgt. Op Engelsche en op Deutsche booten wordt in tegenstelling met op onze Indische booten voor „dinner” nogal gekleed. In de eerste klas komen allen in „smoking” of rok, de dames dikwerf gedecoloteerd aan tafel. In de tweede klas is dit niet de gewoonte hoewel ook daar het sportheemd door het overheid wordt vervangen en men toch steeds „gekleed” aan tafel komt, in dit geval in colbertcostuum.

Aan boord volge men een vaste indeeling van den dag.

Bv. s'morgens zes of zeven uur op. Ik prefereer zes uur. Dan ga men in „pyama”, nachtcostuum uit broek en jas bestaande, op dek wandelen om

van de meestal benauwde hutatmosfeer te „bekomen”.

Vervolgens gebruike men, na een wandeling van een half uur, een kop koffie en een broodje, dat op de Engelsche booten in de hut door den „Steward” wordt gebracht, op de Deutsche booten in het salon gereed staat. Daarna neme men zijn koud bad en ga zich kleeden. Om acht uur wordt ontbeten een echt stevig Engelsch ontbijt, geroosterd brood, vleesch, spiegeleieren met ham of spek, brood met jam. Daarna zoeke men zijn stoel op en ga lezen of met een spel den tijd verdrijven. Een ieder toch zorge zijn eigen dekstoel van zijn naam voorzien bij zich te hebben. Indien men er geen bezit, kan men bij Madeira aan boord billijk een flinke „Madeirastool” koopen, die later in 't huishouden op de veranda zeer van pas komt. Men zorge echter niet te vlug met het koopen te zijn daar de prijzen soms 50% dalen als de boot op punt staat te vertrekken.

Om 11 uur worden „sandwiches” rondgedeeld. De heeren gaan dan meestal een glas bier drinken, in de rookkamer een sigaar rooken of een wandeling over 't dek maken. Om een uur gaat de trompet voor de „lunch” waarvoor men zich niet behoeft te kleeden. Na de lunch zorge men een wandeling van minstens een uur te maken in flinken pas. De middag gaat meestal vlug voorbij met „sports”, gezelschapsspelen, conversatie of lezen. Om half zeven gaat de trompet voor kleeden en om zeven uur voor het diner, dat meestal overvloedig is. De avond wordt doorgebracht in het salon, in de rookkamer of op 't dek zoo 't niet te koel is. In het salon wordt piano gespeeld, in de rookkamer gewhist. Een enkele maal wordt een bal al of niet gecostumeerd georganiseerd, of een „smoking-concert” waarop de Engelschman gaarne zijn niet te sterk ontwikkeld muzikaal talent toont. Het leven aan boord is meestal ongedwongen, men sluit voor een tijd vriendschap en voelt zich „bon camarads” onder elkander.

Wie last van zeeziekte heeft kan niet veel raad gegeven worden. Toch kan de persoon in quaestie veel doen om zijn kwaal te bestrijden. Een lege maag is de grootste oorzaak van de gevreesde ziekte. Een kritiek moment voor niet „zeevaste” menschen is het ontwaken in de benauwde hut.

Men neme dan een kleine slok cognac en ook eenige drooge beschuiten, waarna men op 't dek ga wandelen zonder zich eerst te kleeden. Daarna gebruike men een kop koffie en een stuk brood om vervolgens zijn bad te nemen. En daarna ontbijten. Als men dan maar niet aan de gevreesde kwaal denkt zal zij ook niet komen plagen.

Zoodra men aan boord komt make men kennis met zijn steward en geve hem een gedeelte van de fooi die men hem voor de reis toedenkt. De gebruikelijke fooi is 10 shill. Men geve hem dus 2/6 of 5 sh. en tusschentijds een kleinigheid voor een bewezen dienst. Zoo handelc men ook met den badknecht en den „waiter” den kellner. Het is werkwaardig te zien hoe ook hier „het geschenk het hart verblijdt” en

de onrechtvaardige mammon vrienden maakt.

Gelijk bekend is kan men zonder pas niet aan boord, en krijgt men geen pas zoo men geen £ 100 stg. of 1200 gulden bezit of een vaste betrekking in Afrika heeft. Die pas is echter alleen een „landingspas”. Om van de kust het binnenland in te gaan, is een nieuwe pas noodig die door de autoriteiten te Pretoria moet verleend zijn. Men ga dus niet op goed geluk, want anders zal men de £ 100 in een havenplaats als Kaapstad, Durban, Lourenco Marquez. of elders zien smelten.

Want het hôtelleven is duur.

Zoodra men aankomt zoeken men den klerk van zijn consul op die aan boord komt en zich gaarne belast met de zorg voor uwe koffers. Gij geeft hem uw sleutels en een lijst van den inhoud uwer koffers welke „voor uw eigen gebruik zijn”. Van dienst kan 't zijn zich aan 't consulaat te melden.

In Kaapstad betaalt men als in de meeste Afrikaansche Hôtels voor logies en „pel boarding” per dag 15 sh. = f 9.—. Men moet niet meenen hiervoor een Hollandsche bediening of tafel te krijgen.

Het verblijf van enkele dagen te Kaapstad loont de moeite zeer. De stad is heerlijk gelegen aan den voet van den Tafelberg en er zijn prachtige uitstapjes te maken langs de Victoria-road naar Wijnberg, Scapoint e. a. Vooral de tour langs de kust is onovertroffen en moet na de Riviera de schoonste zijn op de wereld.

De afstand in Engelsche mijlen van Kaapstad naar Pretoria bedraagt circa 1040.—. De spoorvracht voor de eerste klasse is 231/9. = f 139.01 tweede klasse 159/6 = f 95.70. In den trein is slaapgelegenheid en kan men bij den conducteur tegen betaling van 2/6 beddegoed bekomen. De maaltijden worden in den trein geserveerd.

Te Pretoria aangekomen neme men „zoo men door bemiddeling van vrienden of kennissen niet van logies is voorzien zijn intrek in het Transvaal Hôtel of zoo daar geen plaats is in 't Grand Hôtel. De gewone prijs is 15 Sh. per dag. Voor alle „drinks” of „extra's” worden zoogenaamde „goodfor's” geteekend, die bij de rekening worden overgelegd. De betaling geschiedt meestentijds wekelijks. De „drinks” zijn voor ons Hollandsch gevoelen onevenredig hoog. Een glas bier kost 60 cent, een Hollandsch bittertje 30 cent, whiskey per glas 60 cent, Duitsch bier per flesch 3/6 = f 2.10.

J. A. W. JR.

(Wordt vervolgd).

REPELEN.

We leven in een tijd van verslapping. Verslapping van geestelijke macht, verslapping van lichamelijke kracht.

Niet alleen onze gemakzucht, onze gewinzucht brachten ons tot gebruik van machines. Veeleer scherpte ons lichamenlijk onvermogen ons vernuft, en we zochten en vonden middelen die

het menschelijk arbeidsvermogen voldoende en zelfs meer dan voldoende vervangen konden.

Wij kunnen lichamenlijk niet meer wat onze voorvaderen vermochten.

We verzwakken. Niet alleen ons zenuwstelsel is minderwaardig dan het hunne. Ook onze fysieke krachten kunnen bij de hunne niet gewaardeerd.

Wat te doen tegen zoo tal van ziekten waarvan sommige vroeger onbekend waren, of althans niet zoo hevig woedden, in zoo grooten getale hun slachtoffers velden.

De geneeskunde stond stil sinds den tijd van Hippocrates. 't Is een algemeen bekend gezegde.

Geen der doctoren was bij machte het „medicamen in hortis” te vinden, „contra vim mortis.”

Tegen den dood is nog steeds geen kruid gewassen. Maar ook in vele ziektegevallen baat geen kruid en tallozen zieken helpt geen geneesmiddel. Toen zocht men het langs andere wegen. De allopathie hield zich in hevigen kamp nog steeds staande tegenover de steeds machtiger homoeopathie.

Maar beide vermochten niet tot stand te brengen wat zoo vurig werd verlangd.

En toen allopathie en homoeopathie machteloos bleken in zoo menig geval, toen verhief zich de leek met een als wachtwoord klinkenden roep: „Terug tot de natuur.” De geneeskunde is afgeweken van de natuur. Ze geeft gif om te genezen. Hoe kan wat gezonden ziek maakt, zieken genezen?

Dus werd gevraagd.

Terug tot de natuur, tot de natuurlijke leefwijze, tot de natuurlijke geneeswijze.

Uit die richting kwamen de bestrijders van alcohol en nicotine, maar ook de belijders van het vegetariaat, de vruchteneters.

Men zocht de oorzaken der ziekten in onnatuurlijke voeding, in onnatuurlijke kleding.

Vier geneesmiddelen zijn er: leem, licht, lucht, water.

De aanhangers van die aantrekkelijke en in vele opzichten zoo verstandige, alhoewel soms in het overdrevene doorgevoerde leer, verspreidden hun ideeën theoretisch door boeken en brochures, praktisch door het oprichten van natuurgeneeskundige inrichtingen.

Een der meest bekende is de inrichting te Repelen.

Repelen is een klein dorp in Noord-West Duitschland, niet ver van Düsseldorf. 't Ware onbekend gebleven, gelijk het was tot voor weinige jaren, had niet de begaafde pastor Felke zijn naam wereldkundig gemaakt.

Er wordt veel gelachen om, gespot met Repelen. Veel gelachen en gespot door menschen vooral die belachelijk vinden wat ze niet kennen dus niet begrijpen en nog veel minder beoordelen kunnen.

Er is veel vooroordeel in de wereld vooral tegen dat wat niet gewoon is, wat niet meeloopt in de oude sleur, wat krachtig genoeg is en durf genoeg heeft om te doen wat men meent goed en nuttig te zijn.

Ik heb Repelen bezocht, en als mijn meening wensch ik voorop te stellen dat men over de

methode van pastor Felke niet maar met zoo enkele woorden een oordeel vellen kan. Mij zijn gevallen bekend dat pastor Felke goed heeft gezien en de juiste geneeswijze heeft aangewezen, maar ik weet daarentegen ook gevallen dat ook hij geen gunstigen keer in den ziekte-toestand wist te brengen.

„Goed heeft gezien” — want Felke ziet de ziekten, leest ze uit de oogen. Dit is een afzonderlijke studie, het lezen der ziekte uit de oogen kan iemand met goeden aanleg leeren. 't Lijkt vreemd niet? Zeker, maar ik stond er bij dat pastor Felke hem volkomen onbekende menschen met een vergrootglas in het oog zag en hen daarna zeide welke hun kwaal was. Tegen zulke feiten valt niet te redeneeren.

En wat voor velen nog meer zegt — pastor Felke oefent de geneeskunde belangeloos uit. Vier dagen in de week is hij te consulteeren. De man werkt van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat en leeft van zijn predikantstractement.

Zijn gemeenteleden gaan steeds voor, ook in de lichamelijke zorg, en na hen komt wie zich op de lijst heeft laten inschrijven en hun getal bedraagt gewoonlijk een zestigtal per dag. Op die lijst staan namen van Duitschers, Engelschen, Belgen, Amerikanen, Hollanders en vele meer. Want 't is niet te veel gezegd dat uit alle deelen der wereld tot Felke menschen zich om geneezing wonden. En de resultaten zijn vaak verrassend.

Wat is zijn methode? Kort gezegd: „leef natuurlijk.”

Hebt ge werkelijk een kwaal — hij leest die in uwe oogen en zegt u de middelen der geneezing. Want ook werkt Felke nog met homoeopatische middelen.

Hebt ge veel medicijnen ingenomen, morphine en wat dies meer zij, met leembaden verdrijft hij dat gif uit uw leden.

Verder, — baadt u iederen dag, slaap met open ramen, kleedt u niet te warm, eet bruin brood, drink melk en water, voedt u met vruchten, eet weinig of geen vleesch. En dames! draag reformkleeding!

Als ge het laten kunt, mannen, rook niet, gebruik geen alcohol.

Oefen uw lichaam door gezonde sport, zonder dwaze overdrijving.

Zwem, roei, fiets, turn, scherm, vooral wandel.

Zichier een leefregel die ieder volgen kan, in welks navolging zich een ieder goed zal bevinden.

Voor ernstige zieken is de Kuranstalt gebouwd.

Tusschen jeugdige dennenbosschen, omringd door allerlei vruchtboomen, — alles nog jonge aanplantingen — liggen omgeven door hooge schuttingen, het mannen en het vrouwenpark.

Zulk een park is een groote ronde grasvlakte. In een hoek staan de pompen met de badkuipen, waar, onder leiding van een geneeskundige, de baden gebruikt worden.

Binnen de omheining staan ook de lichtlucht-hutten.

Daar kan men de kuur volkomen volgens voorschrift meemaken.

Daar slaapt men in de open lucht, winter en

zomer, daar wordt het naaktloopen beoefend, daar baadt men zich en turnt men zich droog.

Daar leeft men van water, melk, vruchten, brood en groenten

Als men te strijden heeft tegen de publieke opinie loopt men licht gevaar, zich nergens aan storende, in overdrijving te vervallen. De middenweg is steeds de guldenc.

Ook in Repelen wordt overdreven. Maar omdat men in overdrijving is vervallen, daarom behoeft de methode in zijn geheel nog niet verworpen.

Er is veel, zeer veel goeds in Felke's systeem. Wie verstandig is hale het goede er uit en passe dat toe op eigen lichaam.

Hij zal er zich wel bij bevinden en lichamenlijk en — wat nog meer zegt — geestelijk.

S. J. E.

UIT AMERIKA.

* * *Hoe daar steden ontstaan.*

Het volgende interessante stukje is overgenomen uit de Amerikaanse *Volksvriend*, die te Orange City, in Sioux County, verschijnt:

Rev. Stephen Phelps van Omaha is een van de pionier predikanten van Iowa. In 1862 was hij de leeraar der Presb. gem. te Sioux City; en toen hij verleden week de stad een bezoek bracht, heetten velen hem welkom.

Rev. Mr. Phelps, verleden week te Sioux City zijnde, zeide:

Niet vele jaren geleden stonden er twee hutten ter plaatse waar thans Sioux City is. In 1857 werd de Presb. gem. alhier gesticht met 12 leden. De gemeente kwam saam in een vliering boven een store; later in een landkantoor, en vervolgens in een school, die dienst deed ook voor andere gezindten. Vijf jaren later was deze mijne eerste gemeente en bekwamen wij een klein kerkgebouw. Sioux City telde toen 500 inwoners; en wij hielden twee weken achtereen er eene wacht op na, vanwege het gevaar, door de Indianen, die destijds zeer opgewonden waren, te zullen worden aangevallen. Wij waren 250 mijlen verwijderd van den spoorweg; geen wonder dat in het voorjaar, als de eerste stoomboot aankwam, schier de gansche bevolking naar de rivier ging om haar welkom te heeten, daar wij den ganschen winter geen gemeenschap hadden gehad met de buitenwereld. Heden ten dage is de bevolking van Sioux City 40,000, en stoomen 13 verschillende spoortreinen naar alle richtingen heen. Voornoemde kleine gemeente is een groote geworden en daaruit zijn reeds 5 andere gesproten.

Een tijdlang was er slechts een Presb. predikant in noordwestelijk Iowa, Rev. D. S. McComb te Algona. Heden zijn er 79 Presb. leeraren en 67 Presb. gemeenten.

Het Woord van God is in deze streek fel bestreden door het ongelooft, het atheïsme, het mormonisme, het frontierisme en door de

armoede. Een der pioncer-zendingen is zestienmaal aangevallen en mishandeld om des geloofswille. Maar de zendingen zijn staande gebleven door de kracht van God, en de Staat Iowa is van voornoemde elementen verlost geworden.

Ons Iowa! 't Is een Christelijke Staat, die tot de beste Staten der Unie behoort. Twee leden van Pres. Roosevelt's kabinet zijn uit Iowa. De twee Ver. Staten Senators van Iowa zijn uitstekende staatsmannen, die een internationale reputatie hebben. De voorzitter van het Huis te Washington komt uit Iowa. De Staat Iowa heeft tal van welvarende steden en groote dorpen, bloeiende Zondagscholen, zoo hoge als lage, en groote, invloedrijke gemeenten. 't Is een heerlijke Staat. En wat een heilrijke verandering in betrekkelijk weinige jaren!

AGRICOLA'S GEBED.

U Jezus Christus roep ik aan
Ik bid U, hoor mijn klagen,
Laat Uw genade met mij gaan
En doe mij niet versagen.
't Geloof dat zalig maakt, o Heer,
Ik bid U, wil 't mij geven,
U te leven
Dat 'k 's naasten heil vermeer
En naar Uw Woord mag leven.

Ik bid nog meer, o Heere God
En Gij, Gij kunt het geven,
Opdat ik niet meer word tot spot
Geef mij de hoop daarneven
Geef dat wanneer 'k van hier eens ga
Dat 'k op U mag vertrouwen
En niet bouwen
Op eigen werk, niet sta
Op 't mijne; 't zou mij rouwen.

Geef dat ik uit des harten grond
Mijn vijand mag vergeven:
Vergeef ook mij te dezen stond
Werk in mij 't nieuwe leven!
Uw Woord zij mij ter spijs altijd
Om mijne ziel te voeden,
Mij te hoeden
In allen nood en strijd
Opdat mij niets moog deren.

Dat lust noch vrees mij van U wend!
In heel dit aardsche leven,
Maak mij volstandig tot het end
Dat ik U aan moog' kleven,
Wien gij het geeft die heeft om niet
Niet een toch kan 't verwerven,
Noch ook erven
Door werken komt het niet
Wat ons behoudt in 't sterven.

Ik ben in strijd en wederstreef
Heer Jezus wil mij sterken;
Dat ik op Uw genade leef
Wil kracht, Heer, in mij werken.

En komt bestrijding en gevaar
Wil mij dan niet begeven
Heel mijn leven
Mij in Uwe gunst bewaar
'k Weet Uw trouw zal 't geven!

(1492—1566).

DE NIEUWE POLITIE-VERORDERING OP HET WIELRIJDEN TE AMSTERDAM.

De Koningin der Aarde, de Pers, wordt tegenwoordig bestormd met ingezonden stukken.

Het schrijven van een ingezonden stuk is voor velen het redmiddel bij uitnemendheid, als zij niet weten hoe hun vermeend recht te handhaven tegen hooger en sterker macht, als zij willen klagen over baldadigheid der jeugd, en over zoo veel en velerlei wat hun gemoed bezwaart, hun levensvreugd verbittert.

De fiets, dat individueel vervoermiddel der 19^e en 20^e eeuw, vermeerde het aantal ingezonden stukken op onrustbarende wijs. Vooral nu de fiets na een moeilijke periode van tegenkanting te hebben doorworsteld, burgerrecht verkreeg. Nu de fiets niet langer slechts tot vermaak, maar niet minder tot nut der voorheen loopende menschheid wordt aangewend.

Eerst was het een ingezonden stukken strijd tusschen voor- en tegenstanders. Thans nu de tegenstand van het publiek overwonnen mag geacht, is het een aanklacht door de ingezonden stukken tegen Staat en Gemeente.

Voorheen tegen den Staat toen de belasting op het rijwiel werd ingevoerd.

Thans tegen de gemeente naar aanleiding van de nieuwe verordening.

Die storm van verontwaardiging werd niet zoo zeer opgewekt door het gebod van 's avonds aan de fiets te hebben bevestigd een „helder licht uitstralende lantaarn” en zoowel bij dag als bij nacht te zijn voorzien van luid klinkenden hoorn of bel, ofschoon op het aanwezig zijn van 't laatste nuttige, schoon voor een bekwaam rijder zeer goed te ontberen, instrument nu veel meer acht wordt geslagen, neen — de verontwaardiging werd gewekt door het „op kleine steentjes rijden verbod.”

Naar aanleiding daarvan kwamen de ingezonden stukken los.

Rechtshouden wilde men, men deed het toch al uit eigen belang, bellen en toeteren zou men zooveel begeerd werd, lantaarns branden eveneens, maar op de Amsterdamsche hobbels met een fiets dansen, daarvoor bedankten de wielrijders. Niemand was eigen leven of het leven zijner fiets moede.

Op Amsterdamsche keien fietsen stond gelijk met zelfmoord.

Bekeuringen volgden bij tientallen, ingezonden stukken volgden weér de bekeuringen.

Scherp werden de pennen geslepen. Ja de groote Braakensiek wedde de teekenstift en zond zijn sarcastische plaat de wereld in.

En toen de heete zomerdagen kwamen en

de politicagenten petten op het krijgshaftig hoofd kregen, vermeerderde het aantal hunner slachtoffers. Want de argelooze wielrijders die met arendsblikken naar een koperen helm rondspeurden en ondertusschen op de kleine steentjes reden, zagen den agent met de pet voor een brievenbesteller aan, tot een hard dwangbevel: „Afstijgen” hun drie gulden kostte, als boete voor hun zonde.

Waakzamer werd de politie.

Heftiger het krantengeschrijf.

Zelfs raadde een wanhopig wielrijder den wethouder van publieke werken een tochtje per fiets door Amsterdam te maken, welk tochtje den Edelachtbaren, naar schrijver hoopte, tot inkeer zou brengen en leiden zou tot intrekking van het „kleine steentjes verbod.”

Maar zijn jammerklacht miste haar uitwerking.

Alleen schreef een spotvogel dat de man wegens moordaanslag zou worden aangeklaagd, omdat opvolging van den raad van een tocht van twee uren per fiets over de Amsterdamsche keien, onvermijdelijk den dood van den waaghals ten gevolge moest hebben.

In de klachten schuilt veel waarheid. Amsterdam is jammerlijk slecht bestraat.

Een rit over die ronde puntige keien is een ruïne voor frame en banden, een marteling voor den fietsrijder.

Wil men het verbod handhaven en de belasting eveneens, dan dienen de straten berijdbaar gemaakt. Dat is waarlijk geen onbillijke eisch. Intusschen woedt de strijd voort, en de politie behield tot nu toe de overhand.

Misschien zal de opbrengst van al die bekeuringen een vermindering van de rijwielbelasting van 1903 met zich brengen.... Wie weet!

Althans, eindige dit ingezonden stuk met dit pium votum van

EEN WIELRIJDER.

VRAGENBUS.

De laatste vraag betreft het woord „ongeluksvogel” en komt hier op neer, of deze uitdrukking die men zoo vaak hoort wel recht van bestaan heeft.

Laat ons zien wat met een *ongeluksvogel* wordt bedoeld. 't Is een persoon dien het nooit meeloopt, die altijd zit in het hoekje, waar de slagen vallen, die in één woord altijd „ongelukkig” is, het altijd kwaad heeft.

Nu zijn er vogels bekend en wel alom, die de roep hebben of hadden van onheil te voorspellen of aan te brengen. Zulke waren de raaf, de uil en nog enkele andere. De raaf was een voorbode des doods bij onze Germaansche, heidensche voorouders.

Als ze een raaf ontmoetten keerden zij terug en zagen af van het voornemen, dat zij wenschten uit te voeren.

Zoo ook zegt Lady Macbeth bij Shakespeare:

„The raven yet is hoarse,
that tells the entrance of the king.”

d. i. De raaf die 's konings komst meldt is schor.

Deze koning is Duncan, die het kasteel van Macbeth niet levend meer verlaten zou.

Lafontaine zegt in een zijner beroemde fabelen:

..... un corbeau

tout à l'heure annonçait malheur à quelque oiseau

d. i.:

Zoo pas heeft een raaf aan een vogel onheil voorspeld.

't Is namelijk in een geval, dat een duif op reis wil gaan en een ander haar door deze mededeeling wil terughouden.

Zoo ook kan men bij Josephus vinden hoe een uil de voorbode was van koning Agrippa's dood. Toen Agrippa in zijn jonkheid in gevangenschap was, voorspelde men hem dat hij koning zou worden en voorspoedig zou wezen, tot een uil hem onheil zou aanbrengen. Dit nu geschiedde zoo. Op een feestmaal zette zich een uil vlak boven zijn hoofd. Acht dagen later stierf de koning.

Er zijn dus vogels die beschouwd worden als voorzeggers of aanbrengers van onheil. En zeer gepast heeten die dan ook in het Fransch *portemalheur* d. i. onheilaanbrengers.

Doch ieder gevoelt dat zulk een onheilsbode of onheilaanbrenger iets anders is dan wat wij noemen een ongeluksvogel. Want die laatste *brengh geen ongeluk, maar is zelf ongelukkig.*

De zaak is, dat we hier te doen hebben met een dier, den taalkundige niet onbekende verwisselingen van begrip, waardoor het bedrijvende lijdend wordt of omgekeerd.

Zoo is een *martelaar* eigenlijk *iemand die martelt*, gelijk een *hengelaar* een die *hengelt*. Toch beteekent het eerste woord thans bijna altijd, iemand die *gemarteld wordt*.

„Ongeluksvogel” deelt in 't zelfde lot. 't Beduidt oorspronkelijk een vogel (hier genomen voor een wezen) die *ongeluk brengt*, doch duidt nu aan een dien *onheil treft*.

ONZE LEESTAFEL.

Bij den Heer K. le Cointre, Middelburg is verschenen: „De ramp op Martinique” door K. Wielmaker. Hoofd der Chr. school te Biggkerke, een boekje, van een kaartje en drie plaatjes voorzien. De prijs is 50 cent en de uitgave geschiedt ten voordeele der slachtoffers van den ramp die dit ongelukkige eiland trof.

Het boekje is grootendeels een saamlezing van officieele rapporten en van brieven of beschrijvingen van ooggetuigen in de verschillende bladen opgenomen.

Het geeft een indruk van den omvang die de verwoesting heeft aangenomen en welk een ontzettende en vernielingaanbrengende kracht de elementen kunnen ontwikkelen, zoo zij voor één oogenblik worden ontketend uit de banden waarin zij door wijze natuurwetten worden gehouden.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:
BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ISRAELS EERSTE KONING.

XI.

Sauls ingenomenheid met David duurde niet lang. Reeds gedurende den zegetocht dien het overwinnende leger maakte ontstond bij hem groote jaloezie, toen de vrouwen van Israel haar beurtzang aanhieven: „Saul heeft zijn duizenden verslagen, maar David zijn tienduizenden.” Het bittere woord dat Saul toen ontviel, doet ons zien hoezeer de koning zich bewust was van het afnemen zijner populariteit. „Zij hebben David tien duizend gegeven maar mij hebben ze slechts duizend gegeven. (Zij achten de overwinning op Goliath behaald grooter dan het daarna gevolgde verslaan van 't geheele leger; en dat deden ze ook zeer terecht.) „Voorzeker zal het koninkrijk nog voor hem zijn.” Men mag natuurlijk niet aannemen dat Saul iets wist van de zalving van David. Wel lezen we 1 Sam. 16:13 dat Samuel David zalfde in het midden zijner broederen, maar 't is zeer de vraag of men dat zóo moet opvatten dat zijne broederen daar bij tegenwoordig waren. Hoogstwaarschijnlijk heeft Samuel David afzonderlijk genomen en hem toen ongemerkt zijn groote geheim toevertrouwd. Immers Samuel, die zijn leven in gevaar achtte indien Saul zijn voor-nemen slechts wist, zou David aan een zekeren dood hebben prijsgegeven indien de zalving had plaats gehad in tegenwoordigheid van anderen.

Derhalve had Saul op David het oog van dien dag af en voortaan. Een tweede reden van

ergernis voor den rampzaligen vorst was zeker wel de innige liefde die de kroonprins Jonathan voor David had opgevat, en die natuurlijk zeer ten voordeele van David komen moest.

David, „over de krijgsknechten gesteld”, waarschijnlijk hoofdman van Sauls lijfwacht gemaakt, gaf zijnerzijds geen de minste aanleiding om den argwaan des konings op te wekken; hij gedroeg zich voorzichtig in alles. Maar juist daardoor werd hij telkens meer en meer aangenaam in de oogen des volks.

Het vervolg der geschiedenis toont duidelijk hoe de Geest des Heeren al verder van Saul week en hoe de booze geest van waanzin voortdurend meer de overhand over hem verkroeg. Den dag na den bovengenoemden intocht overviel een hevige vlaag den koning. „De booze geest Gods” werd vaardig over Saul en hij profeteerde midden in zijn huis; hij doorwaarde zijn huis in hevige gemoedsontroering, sprekende wat de booze geest hem ingaf. David beproefde het oude middel; maar vergeefs. Twcemalen achtereen beproefde Saul woedend David aan den wand te spitten. Dat was op een na de laatste maal dat de jonge muzikant beproeven kon Saul tot bedaren te brengen; het middel had gefaald. Toen de vlaag geweken was, bleef blijkbaar bij Saul de herinnering aan 't geen gebeurd was. Hij *reesde* voortaan voor David, want Jehovah was met hem en hij was van Saul geweken. Dat kon de koning reeds opmaken uit het mislukken van zijn herhaalden aanslag. Saul kon David dus niet meer in zijn

nabijheid dulden, maar bevorderde hem tot overste over duizend.

Het middel was zeer slecht gekozen. Tot nu toe was David aan het hof geweest, maar thans presenteerde de koning zelf hem aan al het volk, en bevorderde jaardoor in niet geringe mate zijn populariteit. Derhalve — toen het te laat was — vreesde Saul nog meer voor David. Het bracht hem slechts dichters aan den rand van den afgrond. De doodslag dien Saul in een vlaag van krankzinnigheid beproefd had was mislukt; maar de gedachte er aan nam vasten vorm aan en ging over in voortdurende poging tot moord met voorbedachten rade. Saul liet David door zijn hovelingen weten dat hij hem tot schoonzoon begeerde en hem zijn oudste dochter, Merab, ter vrouwe wenschte te geven, en liet daarbij zeggen dat hij slechts dit eene als bruidschat begeerde dat David als een dapperheld de krijgen des Heeren voor hem zou voeren. „Want”, zoo overlegde hij bij zichzelf: „dat mijne hand niet tegen hem zij, maar dat de hand der Filistijnen tegen hem zij.” Een trek van valsheid en laaghartigheid in Sauls karakter, die hem oorspronkelijk niet eigen was. Maar David — door den invloed van Gods Geest voorzichtig gemaakt — protesteerde daartegen op grond van de betrekkelijke geringheid van zijn geslacht en zijn persoon. Saul was valsch genoeg om te begrijpen dat een opgedrongen huwelijk zijn plannen kon doen mislukken en huwde zijne dochter uit aan een zekerer Adriël.

Een gunstige gelegenheid om zijn snood voorneemen ten uitvoer te brengen deed zich weldra aan den koning voor. 't Bleef aan 't hof geen geheim dat Sauls jongste dochter, Michal, David beminde en Saul besloot: „Ik zal haar aan hem geven, opdat zij hem tot een valstrik zij en de hand der Filistijnen hem velle”. Derhalve droeg Saul aan zijn hovelingen op om deze zaak in orde te maken. Zij vuurden David aan om naar de hand der prinses te dingen, 't geen voor dezen moeilijk te weigeren was omdat bleek dat Michal gaarne in dat huwelijk zou toestemmen. David bleef echter het bezwaar opperen dat hij niet instaat was een koninklijken bruidschat te betalen. Dit bezwaar ondervangde Saul door David te doen antwoorden dat de eenige bruidschat dien hij begeerde bestond in een voorbeeldig betoon van dapperheid. „Honderd voorhuiden der Filistijnen” binnen bepaalden tijd te leveren; was alles wat de koning begeerde. Zoo was er alle kans dat David zou sneuvelen nog vóór de dag der bruiloft gekomen was. Dat moest David wel aannemen, wilde hij niet den schijn van lafheid op zich laden.

Met een kleine keurbende van vrienden toog David tot zijn guerillakrijg uit. En eer de bepaalde dag daar was kwam hij terug met het dubbele van het begeerde resultaat. Twee honderd voorhuiden bracht hij ten bewijze, dat twee honderd Filistijnen door hem geveld waren. Daarmede had de koning zijn eigen zaak nog erger gemaakt. De aanslag op Davids leven was mislukt; zijn dochter kon hij hem niet meer onthouden; in Michal gaf hijzelf aan David een machtige bondgenoot tegen haar eigen vader;

de band tusschen Jonathan en David was nauwer toegehaald; David stond als 't ware op de treden van den troon; zijn invloed bij het volk en de liefde des volks tot hem waren door zijn opnieuw betoonde dapperheid nog aanmerkelijk gestegen; in één woord: aan alles moest Saul duidelijk merken dat Jehovah met David was. „Toen vreesde Saul zich nog meer voor David, en Saul was David een vijand al zijne dagen.” Dat was geen geringe zaak; nog meer dan tien jaren lang zou Saul al dieper zinken, geheel Judea in opschudding brengen door zijn vervolging van David, diens roem zelf steeds meer bevorderen en zoo rechtstreeks met eigen hand den weg tot den troon voor zijn gehaten opvolger banen, tot eindelijk zijn vreeslijke dood de zaak zou doen rijp worden. W.

DE AANKOMST DER DRIE GENERAALS TE SOUTHAMPTON.

Toen ik Vrijdagmorgens te London aankwam was een van de eerste dingen die ik deed, onderzoeken op welke wijze ik te Southampton op den steiger zou kunnen komen, waar de „Saxon” moest aanleggen. In de Engelsche morgenbladen had men reeds kunnen lezen dat er strenge maatregelen waren genomen om zoo min mogelijk menschen toe te laten.

't Is goed om overal vrienden te hebben, dat bleek me, want binnen een uur was ik gewapend met een aanbevelingsbrief aan de directoren van the Union Castle Line, en kort daarna was die ingewisseld tegen een introductie aan den chef van de lijn te Southampton. De waarschuwing werd er echter bijgevoegd: 'Telegrafeer onmiddellijk om plaats in een hotel, anders krijgt ge geen kamer. Denselven dag dat de „Saxon” zou aankomen, zou de koning van Engeland de vlootrevue te Spithead houden, en die plaats ligt slechts twee uren per stoomboot van Southampton verwijderd.

Tegen 4 uur 'smiddags was ik ter plaatse mijner bestemming, maar jawel! het telegram was vergeefs gezonden. Reeds sedert drie dagen waren alle kamers bezet. Ik kreeg dus een portier mede om in andere hotels te zoeken, en kwam, om kort te gaan, terecht in een boardinghouse, op het zolderkamertje van de naaister of van de dienstbode, waar ik voor één nacht logies f 9.— mocht betalen. 't Was nog niet eens al te duur; een mijner bekenden kreeg voor dien nacht in een hotel een rekening van f 24.—.

Den geheelen avond kon men besteden met kennismaking met Afrikaners en Afrikaner-vrienden, die gekomen waren om de generaals te begroeten. Ook eenige echte Afrikaners; o. a. een dame die zich niet genceerde om op de borst een exemplaar van de bekende beide vlaggetjes (Z. A. R. en O. V.) te dragen en dat goed te laten zien.

's Morgens om 6 uur moest de boot binnenloopen; dus was ik evenals verscheidene anderen op dat uur op den steiger. We konden ons ge-

duld oefenen. 't Had 's nachts zwaar gemist en indien ergens dan is dat in het druk bevaren Engelsche Kanaal gevaarlijk. De booten varen dan niet of bijna niet; en derhalve kwam den „Saxon” eerst tegen 10 ure binnen.

Het aankomen van zulk een machtig vaartuig is een indrukwekkend gezicht. De sneeuw witte boot, met roode pijpen, steekt als een kolossaal kasteel hoog boven den waterspiegel uit. Zeer langzaam beweegt ze zich, dwars varend zoodat men op den steiger de volle lengte ziet, naar de kade. Aan boord van de „Saxon” waren meer dan 1600 soldaten, behalve de honderden gewone passagiers en de meer dan 300 koppen sterke bemanning. Overal in het want, wel 5 man hoog, zag men de Khaki's. De beide dekken stonden vol met passagiers. Op de brug, hoog als een toren boven de dekken, zag men den kapitein en naast hem den heer Molteno, een der directeuren van de lijn; een flinke jonge man, zoon van een der oud-ministers, een Pro-Boer, met den monocle aan het oog.

Eindelijk lag de boot aan, de loopplanken werden vastgelegd en de politic had alle moeite om de orde te handhaven, want allen wilden tegelijk op de boot komen. Onze dame met de kleuren der Republieken liet zich echter niet weerhouden; ze ging voorop en riep ons toe om mee te gaan. „'t Zijn onze mannen; laat de Engelschen achteraan komen!” riep ze ons toe. Zoo gezegd zoo gedaan.

Toen naar de groote salon. Daar stonden tueschen verscheidene passagiers „onze mannen”; De la Rey vooraan; een paar pas verder Botha, en eindelijk De Wet. Bij hen twee Engelsche ordonnancen, gezonden om hen dadelijk naar de „Nigeria” te brengen, een stoomboot, die op geringen afstand lag en waar Chamberlain, Kitchener en Roberts hen wachtten. Ik had juist tijd om De la Rey en Botha de hand te drukken toen de kleine stoet zich in beweging zette om naar de Nigeria te gaan. Alles liep natuurlijk mede en ik wist niet beter te doen dan generaal De la Rey bij de jas te grijpen en zoo „hansjesokken” met hem te spelen om onderweg tenminste enkele woorden te kunnen wisselen. Dat gelukte het schip over, de loopplank af en over den steiger, ten koste van menigen duw; totdat we aan het hek van den steiger kwamen, waar niemand dan de vijf heeren werd doorgelaten.

Aan de andere zijde van de „Saxon” lag de „Wildfire” een klein koninklijk stoomjacht, bestemd om de generaals onder geleide van Roberts en Kitchener naar de vlootrevue te brengen. Reeds een uur vóór de aankomst van de boot zagen we al de bagage van de Engelsche generaals aan boord brengen. Dat plannetje mislukte echter. De generaals die vooraf geen officieele uitnodiging hadden gekregen bedankten zeer beslist voor die eer. „Ze wenschten liever geen beleefdheden van de Engelsche regeering te ontvangen; ook waren ze van den maandenlangen veldtocht en nu door de zeereis zoo vermoeid dat ze gaarne rechtstreeks naar Londen gingen.” En daar bleef het bij. Wie nu denkt dat we drie afgematte en uitgeputte

menschen zagen, heeft het glad mis; de heeren zien er welgedaan en door en door gezond uit. De Wet herkent men dadelijk uit zijn portretten. Botha is veel langer dan de bekende afbeelding waarop hij naast zijn witte paard staat, zou doen vermoeden; en De la Rey zou men niet herkennen; die ziet er veel beter en jonger uit dan men zou meenen.

In 't geheel zijn 15 Afrikaners aangekomen; waaronder mevrouw De la Rey en de jongeheer Botha, een aardige jongen van 10 à 12 jaar, die gedurende den laatsten tijd bij zijn vader op commando was. Mevrouw De Wet is door haar echtgenoot naar zijn plaats teruggebracht, waar ze voorloopig in een tent moet wonen, want van 't huis staan nog slechts een paar muren.

De Wildfire is met de Engelsche generaals naar Spithead gegaan en de gewone mailtrein met de Afrikaansche generaals naar Londen. Zooveel mogelijk had men verborgen gehouden in welk hôtél ze hun intrek namen. Tegen drie uur zijn ze daar aangekomen, maar toen ik — met den volgenden trein vertrokken — daar te 5 ure kwam aanrijden, stond er toch een vrij aanzienlijke menigte voor de deur.

Zoo zijn ze, na al hun wederwaardigheden in Engeland aangekomen. Ons land zullen ze zeer zeker spoedig officieel bezoeken, maar wanneer, daar laat zich nog niets van zeggen. Alle Nederlanders willen natuurlijk gaarne hun sympathie betuigen. De gelegenheid zal komen. Een Engelschman zei tot me: „Indien zij met den koning door London reden, zouden zij meer toegejuicht worden dan hij!” Wel mogelijk; wel verdiend zeker! Maar hoeveel zelfzucht zou ook onder die toejuichingen schuilen? Laat ons hen ontvangen met volle onbaatzuchtige hartelijkheid.

W.

AAN HET BOERENVOLK

(door een Duitsche vrouw).

Door heldenmoed hebt gij heel de aard verrukt.
Toch heeft u de overmacht thans onderdrukt.

Gedwongen kwam het eind van 't felle strijden,
En moedloos laat ge uw handen neerwaarts
[glijden.

Want „Macht is recht” zoo luidt het bittre woord
Dat door de wereld klinkt van oord tot oord,

Daar ligt gij, trouwe stam, ter aard in boeien.
Het zwaard reeds flikkert, dat u uit moet roeien.

Waar in uw veld de vijand heeft gehuisd
Stijgt rook omhoog, en des vernielers vuist
Sloeg neer al wat hij vond: zijn diepe sporen
Zijn bloed, dat in uw velden ging verloren.

De jacht is uit, het edel wild geveld.
Geen is, helaas, ter hulpe toegesneld
Toen zich de vijand in uw woning zette,
En 't zwaard, meedoogenloos, ten doode wette.

„Halali !” klinkt nu weer zijn vreugdgeschrei :
 Ons is de macht, en de oorlog is voorbij :
 Doch treurend staart de wereld op zulk strijden,
 Zij zal geen krans den overwinnaar wijden.

Om goud, om edelsteenen ging de strijd.
 Dies hem die u bedwong geen lof gewijd,
 Eens zal het groot Geschiedboek 't doen
 [doorgronden,
 Het zal uw roem, tot Englands smaad
 [verkonden.

Den trotsche brengt geen zegen wat hij zaait;
 De wraak genaakt; als hij 't verdiende maait.
 God heerscht nog; en gij, gij zult waakzaam
 [blijven,
 Tot 't nageslacht den vijand zal verdrijven.

1) Een jagerskreet.

EEN KINDER-REPUBLIEK.

Te Treeville in Noord-Amerika woont een zekere heer George, die op de gedachte is gekomen een kinderrepubliek te stichten.

Hij is hiertoe gedreven door menschenliefde en zonder aan zijn republiek een bepaald doel te geven. Zijn bedoeling was aanvankelijk slechts verwaarloosde kinderen aan hun ellende te ontrukken.

In de straten van New-York, die des zomers zoo verzengend heet kunnen zijn, trof hij een paar kinderen aan, half verhongerd en tot allerlei kwaad genegen. Zij zwierven rond en het hart van den heer George werd bewogen toen hij hen zag.

Hij ging tot hen, en vroeg of ze met hem wilden gaan. De kinderen waren dadelijk bereid. 't Eerste wat hij deed was hen eens goed te laten eten en drinken. Daarop werden zij behoorlijk in de kleeren gestoken, en nu hoopte hij door een geregeld leven hen van het kwade terug te brengen of af te houden.

Spoedig bespeurde hij, dat de kinderen bereid waren voor geschenken. b.v. voor nieuwe kleeren, vlijtig te werken, m. a. w. het goede dat voor hen gedaan werd min of meer te vergelden.

Deze gedachte nu bracht hem er toe een soort vrijstaat te stichten, die louter uit jeugdigen zou bestaan. Het doel was nu deze personen van 10—18 jaar daarin op te nemen en tot bruikbare menschen te maken, of juist er elkander te laten opvoeden.

Tot dit doel is de Vrijstaat of republiek geplaatst onder het gezag van een dergenen die er toe behooren. Hij wordt door de anderen gekozen, die ook gewoonlijk de wetten en bepalingen van dit gemeentebestuur vaststellen. Het geheel is volkomen in het klein ingericht als de republiek der Vereenigde Staten in het groot. De wetten worden streng gehandhaafd.

Of nu de heer George zijn doel bereiken zal, om uit verwaarloosde kinderen bruikbare menschen te maken, dat is nog niet te zeggen. Daarvoor bestaat de republiek nog te kort.

Men meent echter dat de zaak alle kans van

slagen heeft. De kinderen verrichten trouw de plichten, die de ambten hun toevertrouwd meebrengen. Er behoeft geen vrees te bestaan, dat de kinderen, door tot den Vrijstaat te behooren, van hun ouders geheel vervreemden. Voornamelijk toch worden kinderen opgenomen, die al lang niet meer naar vader of moeder vragen, die heel geen tehuis hebben. Juist wanneer zij een poos in de republiek eenigermate thuis zijn geworden, beginnen zij weder aan hun ouders te denken. Dan wordt ook vaak de wensch geuit aan de ouders te schrijven, waartoe natuurlijk alle gelegenheid bestaat.

Zooals iemand opmerkt is de weg dien de heer George heeft ingeslagen om ongelukkige kinderen te helpen slechts bruikbaar in Amerika, en zou elders kwalijk geheel zijn te volgen. Toch is het niet onmogelijk, dat ook hier iets dergelijks ware tot stand te brengen, zoo men het gewenscht achtte. De grondstelling waarvan men bij de inrichting uitgaat, is het eergevoel der kinderen op te wekken, hen met elkaar te doen wedijveren. Dit nu kan goed werken, als het in den geest des Christendoms geschiedt. 't Blijkt echter niet dat de jonge republiek dit ook zoo opvat.

Eerst dreigde de zaak te gronde te zullen gaan uit geldgebrek. Doch dit is thans voorbij, want de jonge staat verheugt zich in algemeen vertrouwen en achting. De republiek heeft trouwens als alle groote staten reeds een leening gesloten, en wordt voorts door gegoeden geldelijk gesteund.

WAARHEID EN BEDE.

Geen komt er in Gods koninkrijk
 Tenzij op nieuw geboren,
 Zoo niet, hij is hoe schoon hij schijn
 Met lijf en ziel verloren.
 Wat vleeschlijke geboort verderft,
 Waaruit men niets dan zonden erft,
 Kan God alleen herstellen.

Wil een met God, het hoogste goed,
 In zijn gemeenschap leven,
 Dan moet Hij ander hart en zin
 Er nieuwe krachten geven
 Zijn godlijk, heerlijk evenbeeld
 Dat moet den mensch zijn toegedeeld;
 Dat moet Hij in ons werken.

O Vader der barmhartigheid,
 Wat Jezus heeft verworven,
 Daar hij voor onze zaligheid
 Is aan het kruis gestorven,
 En weer is opgestaan; dat nu
 Wij mogen zijn verzoend met U,
 Laat ons dat ook ervaren!

Neem ons, o Vader, weder aan,
 Schoon zondaars, boos, van wezen,
 Die nimmer deden naar uw wil,
 Laat ons uw kindren wezen,
 Wanneer uw Geest ons wederbaart,
 En ons vernieuwt van hart en aard,
 In recht geloof en liefde.

Wil daarom, Heer, ons door uw woord
 Vernieuwen en bekeeren,
 Dan zullen, trouwe Herder, we U
 Met hart en mond vereeren.
 Wij zullen niet in valsche rust
 Maar ijvrig, biddend en met lust
 In trouwe voor U wandlen.

IETS OVER PREEKEN.

„Kort en duidelijk”, is tegenwoordig het wachtwoord voor preeken”, zegt een Engelsch blad, waaraan sommige hieronder vermelde bijzonderheden ontleend zijn. De preek die gehouden werd bij de kroning van Edward VII mocht vijf minuten duren. Dat heeft zijn groote voordeel, want een van beiden: de predikant zegt in die korte tijdruimte geen enkel wetenswaardig woord, en dan zou de rest hem ook geschonken kunnen worden; of hij is pittig en dan kan men in die paar minuten iets hooren dat geschikt en waard is onthouden te worden.

Gewoonlijk duurt een preek aan 't Engelsche hof twintig minuten; langer kon koningin Victoria het ook niet uitstaan. Precies denzelfden tijd gaf Hendrik VIII aan zijn kapelaans. Zelfs Latimer mocht voor deze ongeduldige majesteit niet langer preeken. Maar zijn voorganger Edward VI kon een preek van vijf kwartier best behagen. Koningin Elisabeth evenwel hield van de maat van Hendrik VIII en, wat meer is, ze lette goed op. Zij ontzag zich niet, wanneer de predikant van zijn tekst afweek, hem toe te roepen: „Mijnheer, blijf bij uw onderwerp!”

Karel II moest nog al dikwijls onder het gehoor zijn van de voorgangers zijner trouwe Schotten; maar ze verveelden hem buitengemeen. Hun preeken duurden gewoonlijk volle drie uren, en waren dan doorspekt met zinspelingen op de zonden en afwijkingen van 's konings ongelukkigen vader. Vooral had de koning een afkeer van preeken die voorgelezen werden zooals die steil-rechtzinnige Schotten geregeld deden. In een brief aan de Universiteit te Cambridge beval de koning den leden aan: geen tabak te gebruiken en hun preeken niet voor te lezen. Hij gaf een dier predikanten, Stillingfleet, een standje omdat hij zijn preeken voorlas. De weleerwaarde antwoordde dat hij zich wel wachten zou om voor zulk een groot en wijs monarch voor de vuist te spreken. „En”, vervolgde hij, „als ik vragen mag waarom leest uwe majesteit haar redevoeringen aan het Parlement voor?” „Omdat”, antwoordde de koning, „ik geen redevoering houd of 't is om veel geld te vragen en dan schaam ik me om de leden in 't gezicht te zien”.

De koning kon er echter niet veel hinder van hebben als de preek wat langer duurde, want hij sliep gewoonlijk zoo rustig als een kind. Eens preekte een zekere Ds. Scout voor het hof. Midden in zijn redevoering hield hij op en riep: „Lord Lauderdale, het spijt me dat ik u even moet storen, maar wees zoo goed en snork niet zoo luid; ge zult Zijne Majesteit

wakker maken!” Toen Karel II dat hoorde zeide hij: „Die man verdient bisschop te worden!”

Koning George II moest altijd korte preeken hebben, anders was hij bang „in slaap te vallen en dan kou te vatten”.

De geestige predikant Swift verklaarde dat „zelfs opium de menschen niet zoo verstompt als lange preeken doen”. In een leerrede over Hand. XX: 7-12 (de geschiedenis van Eutyclus) zeide hij: „De tegenwoordige predikanten overtreffen Paulus verre in de kunst van de menschen in slaap te doen vallen, maar ze staan verre bij hem ten achter in het doen van wonderen. Daarom zijn de hoorders van onzen tijd voorzichtiger in het zoeken van hun zitplaatsen en vertrouwen voor hun ongeluk meer op een wonder dan voor hun veiligheid of herstel.”

Inderdaad de gemeenten hadden toen ter tijd gegronde redenen om zich op gemak te slapen te zetten. Barrow preekte dikwijls drie uren lang. Bij zekere gelegenheid in Westminster Abbey had hij reeds drie en een half uur gesproken, en het was niet doenlijk te zeggen hoe lang de dienst nog wel duren kon, want de goede man raakte toen pas in vuur. Maar toen was het goduld zelfs van die hoorders uitgeput en eenigen hunner haalden den organist over om flink er op los te gaan spelen, zoodat de dominé in letterlijken zin van den preekstoel afgemuseeerd werd. Bij een andere gelegenheid overtrof hij zichzelf door van 11-6 te preeken; die leerrede was verdeeld in 120 punten.

De kansels waren toen voorzien van groote zandloopers, die 60 minuten noodig hadden om zich te ledigen. Macaulay verhaalt dat bisschop Burnett gewoonlijk den zandlooper aan 't einde van 't uur omhoog hield, waarop de gemeente hem met applaus aanmoedigde om er nog een uur bij te voegen.

Schotland was, zooals ik reeds zeide, het paradijs van lange preeken. Daar was men gesteld op 't geen men ook hier noemde: „de volle verkondiging”. Bij extra gelegenheden volgden de predikanten elkander op, zoodat de gemeente den geheelen dag leerredenen kon genieten.

In 1670 werden in zekere kerk te Edinburgh gemeenlijk 30 leerredenen per week gehouden. Bij de halfjaarlijksche viering van het Avondmaal begon men Zaterdags met drie preeken, was Zondags volle twaalf uren in de kerk, en eindigde Maandags weer met drie leerredenen. Zekere dominé in Schotland preekte een geheel jaar over den Val. Daarop had hij dertien maanden noodig om de Verlossing voor zijn hoorders te behandelen. En toen volgden vijf jaren waarin hij onafgebroken Zondag aan Zondag de aandacht zijner hoorders bepaalde bij den Viervoudigen Staat der menschen. 't Gebeurde meer dan eens dat een enkele tekst stof gaf voor 100 leerredenen.

Elke preek van Crammer was een klein boek. Hooker sprak geregeld drie uren achtereen. Eens toen hij ziek was en bijna niet kon, sprak hij vijftien minuten, liet zingen en hield het daarna nog anderhalf uur vol. Ds. Parr preekte ook steeds drie uren en de burgemeester van

London was gewoon te zeggen dat hij gedurende die preeken twaalf keeren gestoord werd en wel door de klok die telkens 't kwartier sloeg.

Er is verbetering in gekomen (of vermindering al naar den smaak der hoorders), thans maakt een Engelsch predikant het hoogst zelden langer dan 50 minuten. Zooals bekend is zijn de beste preekers (dat is zij die het langst en het liefst praten) de slechtste hoorders. Keizer Wilhelm II die alle kunsten verstaat en dus ook zoo nu en dan zelf preekt, verbiedt zijn hofpredikers om langer dan 20 minuten aan 't woord te blijven. Maar President Kruger kan even geduldig luisteren als preeken. Napoleon III wilde niet langer dan een half uur in de kerk zijn. Een ordonnans-officier was in de nabijheid van den kansel en trad naar voren, om den prediker aan den tijd te herinneren, zoodra het half uur bijna verstreken was. 't Gevolg was dat soms op heel onstichtelijke manier een slot moest gezocht of gemaakt worden.

De beroemde, godvrezende Newton meende dat geen engel in den hemel het langer dan een uur kon uithouden, met zingen en bidden meê.

W.

RIJKDOM EN ARMOE.

De synoniemen, waarover we nu een paar malen hebben gesproken, toonen onder meer aan, of een taal rijk of arm is.

Wie arm is stelt het met één pak kleeren. Wie het doen kan heeft daagsche en Zondagsche. Wie rijk is kan zich de weelde veroorloven van verschillende stellen kleeren, en ook de minder bemiddelde heeft toch gaarne verschillende stukken in verband met de weersgesteldheid.

Zoo ook in de taal. Zeer arme talen hebben voor een begrip slechts één woord, dat voor alles dienst moet doen. De rijke daarentegen kunnen alle schakeeringen derzelfde gedachte door een afzonderlijk woord uitdrukken.

Onze taal is zeer rijk aan synoniemen, zoo zelfs, dat het vaak geenszins gemakkelijk is, het juiste onderscheid tusschen hen aan te geven. Niet ieder zal b.v. zoo dadelijk weten, het onderscheid na te gaan, tusschen *streven*, *trachten*, *pogen*, enz.

Men neemt dan maar ten gebruike het eerste het beste. Trouwens velen hebben voor het onderscheid van synoniemen geen of weinig gevoel, althans zoo zij zelf moeten spreken of schrijven. Toch bedriege men zich niet. Zelfs bij min ontwikkelde zal de indruk zeer verschillen, al naarmate de spreker of schrijver het meer of min passende woord gebruikt.

Nu moet men echter niet meenen, dat het begrip „synoniem” alleen toe te passen is op enkele woorden. Bij uitbreiding is er ook iets dergelijks in volzinnen.

Een voorbeeld daarvan biedt o.a. Ps. 2 vs. 1—8.

Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdelheid?

De koningen der aarde stellen zich op, en de

vorsten beraadslagen tezamen tegen den Heer en zijnen Gezalfde, zeggende:

Laat ons hunne banden verscheuren, en hunne touwen van ons werpen.

Die in den hemel woont zal lachen, de Heere zal ze bespotten.

Dan zal Hij tot hen spreken in zijnen toorn, en in zijne grimmigheid zal Hij ze verschrikken.

Ik toch heb mijnen Koning gezalfd over Sion, den berg Mijner heiligheid.

Ik zal van het besluit verhalen: de Heere heeft tot mij gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik u gegegeneerd.

Eisch van mij, en ik zal de heidenen geven *tot* uw erfdeel, en de einden der aarde *tot* uwe bezitting.

In de Hebreeuwsche dichtkunst heet wat hier aangehaald is parallelisme. 't Is de herhaling en in hoofdzaak dezelfde gedachte, eenigszins gewijzigd of uitgebreid.

Ook bij ons kan vaak iets dergelijks voorkomen wanneer namelijk eenzelfde gedachte op verschillende wijze wordt weergegeven. Dit nu kan veel bijdragen tot de duidelijkheid, de zaak uit verschillende oogpunten doen zien, haar zoo in alle deelen tot het begrip van anderen brengen.

Zeg ik: de handel doet een land bloeien;

dan kan ik dat nader ontwikkelen door te zeggen:

hij bevordert de welvaart, geeft duizenden werk en brood, brengt rijkdom in het land, is een bron van zegen, enz.

Men wachte zich echter wel voor het overtollige, want dat bevordert de duidelijkheid niet en is vervelend. Vooral onder ons volk bestaat het gebrek dat men de dingen ettelijke malen onnoodig herhaalt. Men schrijft b.v.:

„Het zal ons een groot genoegen zijn u hier te zien, en zeer gaarne zullen we u ten onzent ontvangen, indien u ons slechts bericht wanneer u komt, opdat we dit mogen weten.”

Hooveel overtollige uitdrukkingen komen hier niet in voor!

Wil iemand ten dezen op het goede spoor komen dan kan hij niet beter doen dan een goed gedicht te kiezen en dat zin voor zin, dus niet naar den hoofdinhoud, in andere woorden weer te geven.

Men zal dan opmerken, hoe vaak de uitdrukking in andere woorden niet zoo sterk is als de oorspronkelijke: ook hoe het soms niet doenlijk is 't zoo te vertolken dat de uitdruk eenerlei blijft. Men wijzigt dien altijd min of meer. Toch blijft het een oefening die zeer leerrijk is en tot denken dwingt.

Het begrip van „synoniem” laat zich zelfs uitstrekken tot het geheele redebeleid, in dier voege, dat het vaak nuttig en noodig is, het reeds gezegde in anderen vorm, met andere inkleeding, min of meer gewijzigd dus, doch in hoofdzaak blijvend bij hetzelfde denkbeeld, te herhalen.

Dikwijls kan dit gewenscht zijn, en een predikant b.v. die het behoorlijk weet te doen

zal zekerlijk beter begrepen worden, dan een die denkt: Eenmaal is genoeg gezeld.

Doch het eigenlijk synonieme blijft bestaan in *woorden* en *uitdrukkingen*, die er zich toe leenen met elkaar te worden verwisseld.

Weten, kennen, verstaan, bewust zijn -- zijn veelal woorden voor dezelfde zaak. Zoo ook: Maak u niet ongerust, wees kalm, houd u bedaard, stel u gerust, enz.

En nu zal bij onderzoek blijken, dat onze taal uit dit oogpunt beschouwd, een der rijkste ter wereld is. Wat rijkdom van woordvormen betreft, staan we bij menige taal ten achter. Doch onze rijkdom anderzijds is zoo groot, dat het gemis geheel wordt opgewogen, zoo niet meer nog. Dit geldt bovendien in zeer bijzonderen zin, omdat onze taal ook nog het vermogen bezit om nieuwe woorden te vormen.

Maken nu allen van dezen rijkdom gebruik? Zeer zeker niet.

Het loont de moeite en is verrassend eens na te gaan hoeveel verschillende woorden deze of gene in het dagelijksch leven wel gebruikt. Het getal zal bijna altijd veel kleiner blijken dan men gedacht had. Er wordt zelfs beweerd, dat in Engeland iemand uit den werkmansstand, die zich alleen met de alledaagsche dingen bemoeit, het met een 700 woorden volkomen stelt. Zeker is, dat al de werken van Shakespeare samen niet meer dan een 15000 verschillende woorden bevatten.

In den regel blijkt:

1°. dat elk mensch of wel een geheele klasse van menschen zich behelpt met een zeker aantal woorden, die hij herhaaldelijk weer gebruikt, en aan sommige waaraan men hem als 't ware kan kennen.

2°. dat we, al is het niet zoo sterk als in Engeland, toch geneigd zijn, uit gemakzucht veel met een en hetzelfde woord of uitdrukking te werken.

Zoo b.v. met „in het leven roepen”.

Een school, een winkel, een vereeniging, een stad, ja zelfs een kerkhof wordt tegenwoordig „in het leven geroepen.” Toch kan ieder weten dat:

een school, een winkel wordt	<i>geopend</i> ,
een vereeniging	„ <i>gevormd, opgericht</i> ,
een stad	„ <i>gesticht</i> ,
een kerkhof	„ <i>aangelegd</i> , enz.

Al evenzoo gaat het met „opheffen”, dat in onze dagen op de dwaaste wijs gebruikt wordt voor: doen ophouden te bestaan.

Zoo leest men dat de school, de vereeniging, de winkel, de kring is „opgeheven”, wat dan beduiden moest dat er een eind aan gemaakt is. Toch zegt men in goed Nederlandsch:

De school is *gesloten*.

De vereeniging is *ontbonden*.

De winkel is *gesloten*.

De kring is *ontbonden*.

„Opheffen” in den zin van afschaffen kan alleen gebruikt worden voor wat drukt, wat een last is b.v. een juk, een last enz. Overigens beteekent het *omhoog doen gaan*. „Mijn handen

zijn opgeheven” beduidt b.v. in de Schrift: omhoog gericht. In de dwaze taal onzes tijds, zou 't beduiden: Mijn handen zijn afgeschapt.

Wie onze taal in al haar rijkdom en schoonheid wil kennen en liefhebben, die trachte er naar haar geheel zich ten eigendom te maken en den schoonen hof tot in de uiterste hoeken te doorwandelen.

Men gebruike dus zoo min mogelijk vaak weerkkerende woorden die voor alles dienst doen, en behelpe zich niet -- dood makkelijk -- met een vast stel.

We hebben in onze taal een grooten schat. Gebruiken wij hem! Het zal onszelven ten goede komen, ons oordeel scherpere, onzen geest verrijken, ons verstand ontwikkelen, ons leeren „wel te spreken” -- een heerlijk voorrecht!

RINGEN.

Er bestaan nog heden ten dage verscheiden ringen die eenmaal door Luther werden gedragen of hem toebehoorden.

Tot deze behooren de trouwringen van Luther en zijn vrouw. Zij zijn eenvoudig; elk draagt een kleinen edelsteen en een gouden siersel.

Op den eenen steen staat

M L D

d. i.:

Maarten Luther Doctor.

Op den anderen

G V B

d. i.

Catharina van Bora.

Rondom den eersten ring staat:

Was-got-zu-samen-heyet

(d. i. Wat God samenvoegt).

Rondom den tweeden, dien der vrouw,

Sol kein mensch scheiden

d. i. Mag geen mensch scheiden.

Het wapen van Luther bestaat uit een hemelsblauw schild, met een groenen krans er omheen. Op het schild een witte roos, daarop ligt een rood hart, en daarop weer een goud kruis, met de spreuk:

Der Christen Herz auf Rosen geht

Wenn's mitten unter dem Kreuze steht.

d. i.: Eens christens hart gaat op rozen als het vlak onder het kruis staat.

Nu kreeg Luther een ring met dit wapen in 1530 ten geschenke van den keurvorst Johan Frederik. Dr. Justus Jonas, Luthers vriend, schreef daarover uit Augsburg naar Coburg aan hem:

„Mijn genadige jonge heer laat uw roos in een fraaien steen snijden en in goud vatten. 't Wordt een schoon sieraad, dat zijn vorstelijke genade uzelf zal opdragen”.

Ongelukkig echter bleek de ring te wijd. Luther zegt zelf tot Melanchton:

„De vorst heeft mij een gouden ring geschenken. Maar opdat ik merken zou, dat ik niet geboren ben om goud te dragen, is hij al spoedig van mijn duim op den grond gevallen. Want hij is mij te wijd en te groot aan mijn vinger”.

Luthers eigenlijke zegelring werd door zijn zoon Johan Maarten geschonken aan den keurvorst Johan George I. De vorst vereerde in de plaats aan Johan het riddergoed Hohburg. Ook droeg de vorst het kleinnood steeds aan den vinger. Toen hij sterven ging „legde hij al zijn ringen af, behalve Luthers zegelring. Die was hem te wijd geworden. Daarom had hij hem met zijde laten omwinden, en hem weer aangedaan. Hij drukte hem bestendig met de andere hand en gaf zoo zijn voortdurende liefde voor de Evangelische leer te verstaan”.

Een andere ring van Luther is van goud, verglaasd, en voorzien van een zeer klein, plat liggend uurwerk. Op het deksel staat een doodshoofd met de woorden:

Mori saepe cogila

d. i.:

Denk vaak aan den dood.

Rondom de kast staat:

O Mors ero mors tua

d. i.:

O dood, ik zal uw dood zyn.

Deze ring lag in een doos, waarin geschreven stond:

„Dezen ring hebben heer Dr. Maarten Luther en heer Dr. Matthias Hai beiderzijds uit christelijke gedachtenis gedragen.”

Luther had ook een doktersring, die zeer op de trouwringen lijkt; alleen draagt de eerste een robijn en een diamant.

Als nu iemand uit het hier vermelde mocht opmaken dat Luther rijk was of veel waarde hechtte aan goud en zilver, bedriegt hij zich. Luther kreeg nu en dan dergelijke dingen ten geschenke. Doch bekend is het verhaal, hoe hij als iemand in nood zat, zelfs vorstelijke geschenken weggaf om te helpen. Luther is nooit rijk geweest, maar 't heeft hem niet geschaad.

DE „TOWER” VAN LONDON.

III.

Allerlei redenen hebben ons genoodzaakt de eenige maanden geleden begonnen wandeling door Londons merkwaardigste bouwwerk voort te zetten juist toen we het belangrijkste deel daarvan — den Beauchamptoren — zouden binnenstappen. In ons n^o. van 7 Maart vindt men de afbeelding van het beroemde historische vertrek, dat dezen toren zoo belangrijk maakt. Men ziet daar hoe de muren van boven tot onder vol zijn met inschriften door de ongelukkige bewoners, met hoogst gebrekkige middelen maar dikwijls zeer schoon en kunstig, in den steen gegrift. Menige Engelschman en Amerikaan zou duizenden guldens geven voor een enkelen van die steenen. Zonderling is het in den Tower hier en daar bordjes te zien hangen houdende het verzoek om geen stukjes steen uit te snijden en te beitelen; iets waartoe menigeen zeker komen zou indien er niet streng tegen gewaakt werd.

Laat ons nu eenige van deze inschriften wat

van naderbij bezien en trachten te weten te komen welken levensloop de slachtoffers, die ze nagelaten hebben, zelf vertellen.

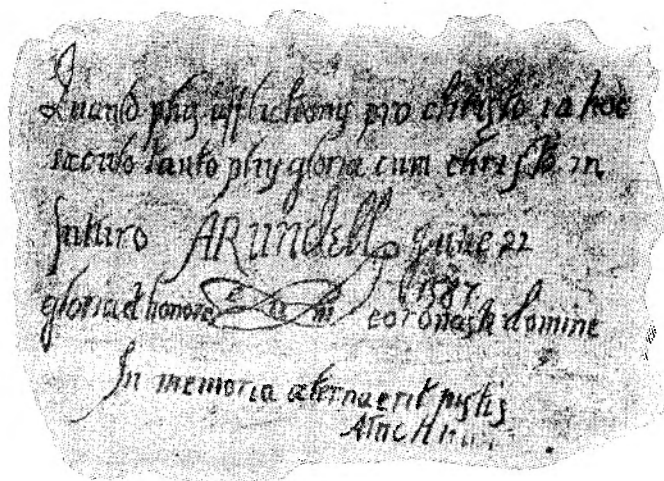
De eerste plaat die onze aandacht trekt, is de afbeelding van een klein inschrift, vlak boven den haard aangebracht. Er staat in het Latijn: „Hoe meer lijden voor Christus in deze wereld, des te meer heerlijkheid met Christus in de toekomst. Gij hebt hem met eer en heerlijkheid gekroond, o God. Tot in eeuwigheid zal hij rechtvaardig zijn. Arundell, 22 Juni 1587. De ongelukkige edelman, die deze herinnering aan zijn lijden achterliet, was Philip Howard, de zoon van Thomas Howard, Hertog van Norfolk, welke in 1573 onthoofd was omdat hij verdacht werd van het voornemen om Maria, koningin van Schotland, te huwen. Philip's moeder stierf in 1580 en liet hem den titel na van Earl van Arundell. Hij was een getrouw aanhanger van de Roomsche Katholieke kerk, hetgeen hem menigmaal in groote moeite bracht. De eerste maal dat de justitie de hand op hem legde — omdat hij beschuldigd werd van deelname van een samenzwering om Maria van Schotland in vrijheid te stellen — bleef hij gevangene in zijn eigen huis. Toen hem zijne vrijheid hergeven werd, ondervond hij dat hij de gunst van koningin Elisabeth ten eenemale verloren had. Daarom besloot hij het land te verlaten, maar schreef eerst een brief aan de koningin, waarin hij haar herinnerde aan het noodlot dat op zijn geslacht scheen te rusten; zijn overgrootvader, grootvader en vader hadden allen op het schavot hun leven gelaten; en wel op even onrechtvaardige beschuldigingen als waarop hem de vrijheid ontnomen geweest was. Hij vervolgde met Hare Majesteit te verwijten dat ze al te gemakkelijk slechte berichten hem betreffende geloofde; te zeggen dat hij wist hoe zijn godsdienst als gevaarlijk voor den Staat beschouwd werd, en dat onschuld, ook al werd die bewezen, geen veiligheid aanbracht, redenen waarom hij het best oordeelde zich door de vlucht te redden terwijl de gelegenheid daartoe nog bestond.

Arundell had maatregelen genomen dat deze brief bij zijn vertrek in handen van de koningin zou gesteld worden. Maar hij kwam ongelukkiger wijze in bezit van het ministerie, dat, door verraad van een der ondergeschikten van Arundell, de hand op hem legde toen hij op het punt was van uit te zeilen. In 1585 werd hij in den Tower gevangen gezet beschuldigd van verstandhouding met de Jesuïeten, van pogingen om Engeland aan Spanje over te leveren en dergelijke misdaden van hoogverraad meer. Eerst in 1588 werd zijn vonnis gewezen; hij werd ter dood veroordeeld. Koningin Elisabeth veranderde dat evenwel in strenge levenslange gevangenschap in den Tower.

Vergeefs smeekte hij dat men slechts eenmaal zijne vrouw tot hem zou toelaten, opdat die hem zijn jongsten zoon zou laten zien, welke geboren was enkele maanden na zijne gevangenneming. Toen zijn gezondheid zoo geleden had dat men vreezen moest voor het naderen van zijn einde, bood Elisabeth hem zijn vrijheid en zijn titels en bezittingen aan, indien hij slechts

zijn godsdienst wilde verzaken. Hij weigerde standvastig. De 19^{en} October 1595 stierf hij in den ouderdom van veertig jaren. Hij werd begraven in de St. Peterskerk in den Tower, maar in 1624 overgebracht naar de Arundelkerk in London.

De tweede afbeelding stelt een inschrift van ouderen datum voor. Dat is in oud-Engelsch, 't welk vertaald beteekent: „Beter is het te gaan in het huis der rouwe, dan in het huis der maaltijden; 't is beter gekastijd te worden dan de vrijheid te hebben. Daar is een tijd voor alle dingen, een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven; en de dag des doods is beter dan de dag der geboorte; daar is een eind aan alle dingen, en het eind van een ding is beter dan zijn begin. Wees wijs en geduldig in tegenspoed, want wijsheid is beter dan rijkdom; gebruik den tijd des voorspoeds wel, en denk aan den tijd van tegenspoed, 22 April 1559. William Rame.” Verdere bijzonderheden geven de chronicken omtrent dezen gevangene niet; maar er zijn

IN DEN BEAUCHAMP TOWER. (N°. 1).

gronden om te vermoeden dat we hier te doen hebben met een tegenovergesteld geval als het vorige; namelijk met een martelaar van de Protestantsche geloofsbelijdenis vervolgd door Rome.

IN DEN BEAUCHAMP TOWER. (N°. 2).

No. 3 is een inschrift van Thomas Clarke. Deze was Roomsch-Katholiek en heeft een lange gevangenschap ondergaan. Er is nog een inschrift van hem in denzelfden kerker, gedateerd 1578. Dat 't welk we hier in beeld geven luidt in oud Engelsch: „T. G. Ik leef in hope en verzeker mijn vrienden: indien de tijd nogmaals in mijn handen ware, ik zou niet weder zoo doen, want ik heb het zwaar in de banden; en aan allen, weet: ik sta het door zoo goed ik kan. Ongelukkig is de man wiens handelingen hem veroorzaken dat hij de ellende van dit gevangenhuis moet ondergaan, 1576. Thomas Clarke”. Welk een verschil met N°. 1 van zijn geloofsgenoot Arundell! Ofschoon het ons -- in volle vrijheid -- allerminst past om eenig oordeel te vellen, zal het toch niemand bevreemden te vernemen dat Clarke tot de Anglicaansche kerk overging en den 1^{en} Juli 1593 zijn bekeeringsleerrede hield. Of die bekeerling oprecht was, zal hier beneden wel altijd in het duister blijven.

N°. 4 van de afbeeldingen die we in dit nummer geven is de merkwaardigste van alle. In schoonheid van lijnen wordt ze door de drie vorige ver overtroffen; men ziet dadelijk dat men hier verschillende inscriptiën voor zich heeft. Bovenaan leest men „Edmond Poole”, den naam van een jong edelman, van koninklijken bloede, die met zijn broeder ter dood veroordeeld werd, omdat hij als goed Roomsch Katholiek Elisabeth wilde doen vallen en Maria van Schotland op den troon verheffen. Links in den hoek leest men „B. Lasels”, waarschijnlijk een jongman, die in 1541-1542 hier gevangen gehouden werd door Hendrik VIII totdat deze zijn eerste vrouw, Catharina Howard, had doen onthoofden, omdat Lasels hem ten gunste van de ongelukkige Catharina gevaarlijk kon worden. Onderaan vindt men den naam „Antony

streng Roomsche nicht, koningin Maria. Slechts elf dagen was zij koningin. Maria overwon de legers van Guilford, nam Jane gevangen en liet haar op zeventienjarigen leeftijd onthoofden den 12^{en} Februari 1554. De arme jonge vrouw, die een tegenzin tegen den troon had en wier rechten op de hoogste macht in Engeland twijfelachtig waren, viel als een offer van de ijdelheid van haar vader en haar man. Maar eigenlijk van de zijde van haar gelukkige mededingster, werd ze martelares voor het „nieuwe geloof.” Ware ze geen Protestante geweest, haar leven zou gespaard zijn gebleven. W.

SHIPS THAT PASS IN THE NIGHT.

Niet graag zou uw dienaar gerekend worden onder de menschen die de beschaving van anderen afnemen naar en zelf tot de beschaafden gerekend willen worden door het gebruik van vreemde woorden, hetzij dan zuiver vreemd, — die mij dan nog het liefst of laat ik beter zeggen, — het minst onaangenaam zijn — hetzij verholandscht, de — ismen, van welk vreemd land ook overgewaaid.

Ge kunt getuigen, o lezer van „Excelsior”, dat in dit blad steeds tegen die vreemde indringers is gestreden. En terecht.

Evenmin wil ik behooren tot hen die hun kracht zoeken in citaten van vreemde schrijvers; wat meer geleerd lijkt dan moeilijk is.

Allerminst zou ik willen geteld onder hen die vreemde talenkennis luchten willen, iets wat me steeds even pedant als dom leek.

Niets van dat al.

De reden waarom ik dit geestelijk kindje doopte met den naam: „Ships that pass in the night”, op gevaar af dat het bij zijn verschijnen in de letterkundige wereld om zijn Engelschen naam bij u geen genade zal vinden — want al wat Engelsch

heet is gelukkig bij ons volk gehaat — de reden zeg ik waarom dit stukje een vreemdeling lijkt, ligt elders.

Ik koos dien beginregel van een mooi versje, tevens den titel van een mij niet zeer boeiend romannetje, omdat ik waarlijk mijn opstel niet beter te benoemen wist.

Schepen die elkaar in den nacht voorbijgaan, elkaar van verre groeten, dan wegzeilen, weer verdwijnen in het duister, elkaar vergeten, nooit meer naar elkaar vragen zullen.

IN DEN BEAUCHAMP TOWER. (N°. 3.)

Tychiner.” Van dezen gevangene is niets bekend. Wat de wapens beteekenen en van wie de overige woorden zijn, is niet uit te maken.

Maar rechts in 't midden leest men „Jane.” Die naam maakt deze groep zoo belangrijk. Hij is de handteekening van de beklagenswaardige Jane Grey, die door haar lichtzinnigen vader Henry Grey, Hertog van Suffolk, en door haar echtgenoot Guildford, Hertog van Northumberland, gedwongen werd de mededingster naar den troon van Engeland te worden van haar fanatieke,

Een ontmoeting, neen niet eens dat, een voorbijgaan zonder eenig verder gevolg.

Gaat het u als mij dan hebt ge gehad in uw leven of doorleeft ge nog een periode, waarin het stadsleven, „dat de menschen”, gelijk ik iemand onlangs heel aardig hoorde beweren: „onbeschaafd maakt, daar het hen als met de schaaft tot een onnatuurlijke gelijkvormigheid afslijpt, in een gedwongenheid en onvrijheid ketent, die alle individualiteit, alle persoonlijkheid, alle zelfstandigheid, alle vrijheid doodt”, een periode, waarin dat stadsleven u ondragelijk begint te lijken en het verlangen bij u ontwaakt naar het leven in de vrije natuur, naar het dorpsleven, waar ge, oppervlakkige ziel, vrijheid zoudt denken te vinden. En heeft in die periode niet een verhaal, geschreven of verteld, van vrouwengezichten achter horretjes, uw luchtkastoelen doen ineenstorten en u tot het inzicht gebracht dat dorpsleven wellicht nog onvrij is dan stadsleven?

In het dorp weet ieder hoe ge heet, wat ge doet, wat ge denkt, als ge tenminste hoog genoeg staat om te denken, wat voor boeken ge leest, als ge geestelijk genoeg ontwikkeld zijt om iets meer te lezen dan de krant en de tiencents nouvelles, van welke richting ge zijt, — wat alles nog wel uit te houden zou zijn, maar wat meer zegt nog, weet ieder hoe het met uw intiem huiselijk leven gesteld is, uw verhouding tot vrouw en kinderen, ja weet wat ge 's middags gegeten hebt.

En hoe licht zoudt gij, stedeling, zelfs nog in onze eeuw in menig dorp niet als indringer beschouwd worden, al zou uw toestand dan nog niet lijken op dien van de arme huisjesflikster in dat heerlijke gezonde nieuwe boek van den in zijn schrijftrant onovertroffen Ganghofer. (De dorpsapostel.)

Neen, dan liever nog maar onbekend en onbekend als een der „Ships that pass in the night,” als stedeling tusschen stedelingen in de groote stad.

Ik wilde eens met u praten over die voorbijgaande schepen, om ons beeld nog even vast te houden; over die medemenschen die ge ziet haast zonder ze op te merken, die naderen, voorbijgaan, verdwijnen; vluchtige gedachten

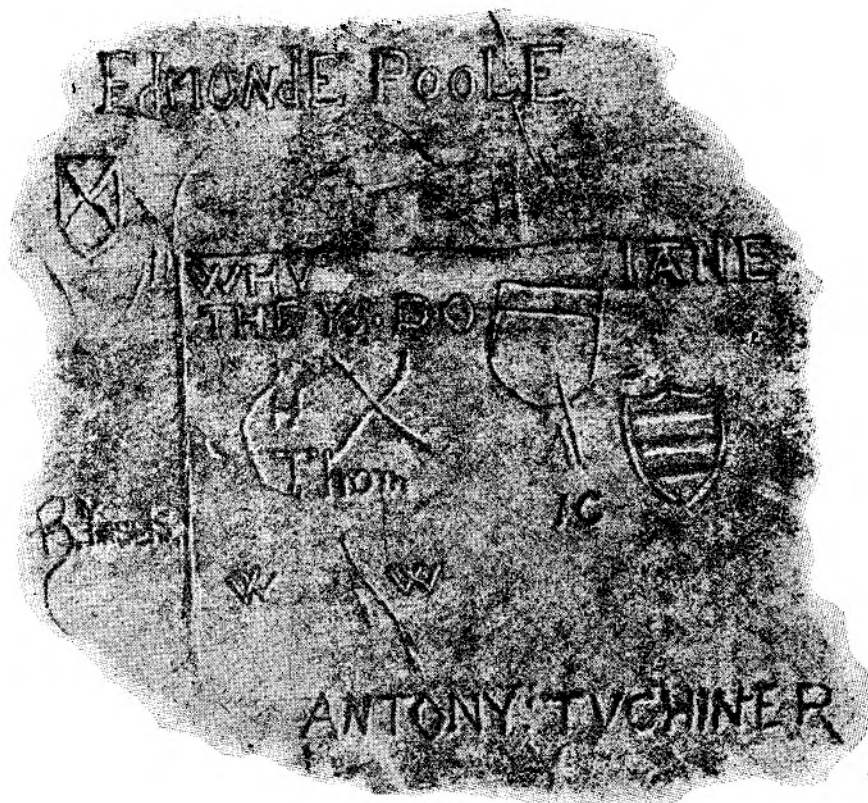
soms in u wekken, soms ook gansch geene.

Ik geloof dat 't aan zich voorbij laten trekken van den menschenstroom die zich voortstuwt, met oplettendheid, een physiologische studie zou kunnen zijn.

Er is een wetenschap, vooral voor het strafrecht door Italiaansche criminologen ontwikkeld, die zich bezighoudt met den uiterlijken vorm en bouw, vooral van den schedel, maar ook van het gansche menschelijke lichaam.

Die wetenschap beoefent, schoon vaak onbewust, ieder mensch, niet alleen in gezelschappen als hij zijn oordeel laat gaan over onbekenden en hen beoordeelt naar gelaatsvorm en houding en vooral naar de uitdrukking der oogen, die spiegels der ziel, maar ook op straat.

Onwillekeurig voelt ge u tot dezen voorbij-

IN DEN BEAUCHAMP TOWER. (N°. 4).

ganger aangetrokken, hem zoudt ge vertrouwen, met hem zoudt ge zaken kunnen doen, terwijl het uiterlijk van genen u afstoot. En meer — Hebt ge nooit gedacht als ge iemand tegen kwaamt, dat is nu net een gezicht van iemand die zus of zoo heeten moet?

't Is inderdaad waar dat soms de naam van den persoon nog aan zijn aloude, helaas lang opgegeven doel beantwoordt en het wezen weergeeft van hem die dien naam draagt.

Want de naam die niet het wezen uitdrukt van den benoemde is niet in waarheid naam.

En dat is met stand en rang die iemand bekleedt en met het vak dat hij uitoefent nog veel krasser, nog veel tekenender.

Ik heb eens zeer terecht hooren beweren dat een goed opmerker ook in het zwembad den werkmán van den heer weet te onderscheiden.

Waarlijk de kleeren maken den man niet. Ook nu nog geldt dat de spraak iemand openbaar maakt. Niet alleen zijn tongval, zijn min of meer beschaafde wijze van spreken, maar nog meer zijn taal, de manier waarop, de vorm waarin hij zijn gedachten weergeeft.

En dan in niet mindere mate kent ge den man aan zijn houding, en wel 't allermeeft aan zijn gelaatsstrekken, ook weer niet alleen aan de min of meer regelmatig gevormde trekken, maar evenzeer, zoo niet meer, aan de uitdrukking, de lijnen om mond en neus, en aan hetgeen in zijn oogen te lezen staat. Vooral de oogen teekenen den man van intelligentie, den man van ernst en degelijkheid.

Van iemands gelaat kan men al bij vluchtig aanschouwen de hoogte van zijn zedelijk leven lezen.

't Is een mooie en prettige studie, 't is een kunst die elk op zekere hoogte als aangeboren is, die ontwikkeld kan.

Zeker 't behoort ook tot de beschaving dat men zich anders voordoet dan men is. Maar daarom juist is dat ongemerkt op weg bestudeeren van anderen zoo veel lichter.

Ge kijkt toch niet naar de kleeren als ge zegt, „die man heeft een professoralen kop”. En de predikant hoeft geen witte das en hooge zijden te dragen om u een: „wat 'n dominee” te ontlokken.

En de kruier mag z'n Zondagsche pak aanhebben en een hooge op, hij zal u niet van de wijs brengen, ge behoeft niet eens zijn handen te zien, de houding, vooral de oogen, die verraderlijke oogen, zeggen u genoeg.

Of herkent ge niet den dokter aan zijn gang, ja vaak zelfs aan zijn vingers.

Weet ge niet haast op 'n prik te zeggen, wie tapper en wie bakker is en wie kruidenier.

De menschen behoeven nog niet eens typen te zijn van hun soort.

De tapper behoeft niet een rooden neus te hebben, de bakker geen meelgezicht.

Zelf kunt ge vaak niet zeggen waaraan ge het ziet, maar ge ziet het.

Iedere stand heeft nu eenmaal zijn eigenaardig cachet.

Nooit zult ge den fabrikant met den handelsreiziger verwarren, al hadden zij van kleeren geruuld.

't Zal u niet licht overkomen dat ge een predikant voor een dokter aanziet of omgekeerd.

In zekeren zin moge ook het spreekwoord: „De kleeren maken den man,” waarheid bevatten, in zoover het waar is dat sommige categoriën van personen bijzondere voorliefde vertoonen voor opzichtige kleedij; anderen zich onverschillig toonen voor het uiterlijk, alleen naar het innerlijk ziende; weer anderen den gulden middenweg kiezend, zich eenvoudig maar net kleeden; veel juister nog is het dat de manieren den man doen kennen.

O 't is heusch niet moeilijk, ook door een vernisje van beschaving heen de eigenlijke kern te zien.

Dat is heel beknopt, want veel ruimte heb ik niet, wat ik over die voorbijgaande schepen zeggen wilde.

Het komt zoo vaak voor dat ge u op straat verveelt.

Ik wilde er uw aandacht alleen maar op vestigen hoe ge u dan aangenaam en nuttig tevens kunt bezighouden.

Zulk opmerken geeft inderdaad menschenkennis. Probeer 't eens met die studie.

S. J. E.

BENIJDENSWAARD.

Mij schijnt de rijke niet benijdenswaard,
Die in genot en weer genot zich baadt,
Die alles heeft en steeds wat nieuws begeert
En telkens zich geweld meer dan verraad.

En ook den machtige benijd ik niet,
Die trots zich vleit als elk zijn roem verkondt,
Hoe stort niet plotseling zijn geluk ineem,
Wanneer hem nijd en afgunst pijnlijk wondt.

Doch als ik op een winterdag ontwaak
Vóór nog een zonnestraal verschijnen wil,
Wanneer in huis het nog in elk vertrek
Als in de straten donker is en stil.

Dan hoor ik in den ijzig kouden mond,
Toch steeds hetzelfde vroolijke gezang
Door 't huis, 't klonk krachtig en het gaat
gezwind,
En tevens van een flinken stap de klank.

Wie alzoo frisch uit korten slaap ontwaakt,
Door nacht en zorgen niet bezwaard,
En zingend daaglijks aan den arbeid gaat,
Zie, zulk een man noem ik benijdenswaard.

(Laatste gedicht van AUGUSTA VON REISHENAU).

BEDOUÏNEN.

't Was de kille avond van een vochtigen
sombere regendag, koude zeewind blies over
de open laagliggende polders, joeg grijze regen-
wolken voor de maan, die als halve cirkel
sikkelvormig nu en dan in zilveren glans uit-
straalde als de wind het vloers brak.

Waar de lucht helder was blonken tallooze
sterren in scherpe schittering. Daar verschoot
er een bliksemsnel, vuurstreep over het donker
blauwe veld.

De wolken namen grillige gedaanten aan.
Ze stapelden van verre open als ondoordring-
bare bergketen, hooger werden de toppen,
donkerder tintten de breede ruggen, dan stormde
de wind ze voort, als hief hij de keten op, en
verstrooide hij de nevelbergen over den ruinen
breeden hemelkoepel. Tot regen kwam 't niet.

Het was onstuimig weer, dat al zeer sterk
contrasteerde met het tooneel dat een heldere
volle maan moest bestralen, dat een helder

blauwe lucht bezaaid met duizende sterren eer dekken moest.

Groote electrische booglampen, als moderne verlichting even weinig in harmonie met de omgeving, plekten geelachtig vale lichtvakken op het dor groene grasveld. Van verre dreunde onophoudelijk het eentonige rumoer aan van het groote stadsleven dat ook na zonsondergang zich te sluimeren niet legde, liever dan eerst flink opleefde, als de nachtuil die in 't donker behagen heeft.

Op het electrisch verlichte grasveld had een troep Bedouïen zijn legerplaats opgeslagen.

In die zoo bij uitstek westersche, koele, nuchtere omlijsting, een oostersche schilderij, vol licht en gloed, fantastisch en hartstochtelijk, warm van kleuren, sierlijk van lijn.

Tusschen wanstaltige karikatuur-pyramiden, misselijke tooneelschotten, bespottingen van de wonderen der woestijn zat de eigenaardige groep.

Mannen, lenig en slank, in de kleurige kleederdracht, schitterend van metaalglans, sommigen ook in lang effen wit slepend gewaad, dat in breede sierlijke plooiën om het welgevormde lijf gedrapeerd hing, op het hoofd de roode fez, of ook wel het hoofd weggescholen, 't gelaat nauw zichtbaar latend, in de witte draperie.

Naast de zonen der woestijn, die het lange geweer, dat zelden mist, aan de bandelier aan den schouder hadden hangen, stonden droomerig de kleine sterke vlugge paardjes.

Een drietal vrouwen, rijk en bont gesmukt, vormde, druk kijvend, gesticuleerend, bewegelijk en heetbloedig als allen van hun ras een afzonderlijk groepje.

Bij de ezels stonden een paar negers, zwarte ronde kroeskoppen. Log lagen daarachter de kameelen, ruig bruinbehaard.

De hoofdman gaf een teeken.

Plotseling kwam er beweging in de lui neerliggende troep.

De kameelen hieven zich op, eerst op de achterpooten, dan den kop opheffend, schokten zij omhoog op de voorpooten, stonden toen weer stokstijf.

De mannen in de lange witte plooiengewaden sprongen fluks op hun kleine paardjes, die begonnen te steigeren en te springen en, vurig van aard, al voort wilden, maar door forschen vuist bedwongen al ras tot rust weer kwamen. Ook in de luie ezels kwam beweging.

Toen op een ander teeken begon de optocht.

Doffe eentonige muziek begeleidde de stoet. Zwaar bonkte hij op den rug van den eersten kameel op een tweeledig instrument, tweedikke trommelvliezen, kunstloos, maar regelmatig.

Bij iederen tred van den tweeden kameel rinkelden de bellen die hij droeg op een rood kussen.

Na de mannen op paarden, kameelen en ezels volgden nog de Derwischen, die bliczen op lange horens, haast nog overstemmend het somber geroffel van dien op den eersten kameel.

.....

De halzen gerekt, de neusgaten wijd open-

gespalkt, strekkend de pooten ver vooruit, hoog opjagend de stof met de kleine sterke hoeven stormden in wilden dollen ren de paarden aan.

De ruiters, gehuld in de plooiën van hun langen witten mantel, die ter zij en van achter opladderde in den wind, doken voorover haast met het gezicht boven den hals van hun paard, in de linkerhand met lossen greep de teugels, in de rechter het geweer; met de knieën knellend hun ros in de flanken.

Schoten knalden, rook en vuur spoten uit de vuurmonden.

Wilder werd de jacht, de heele bende stooft voort, verward door een, maar aan 't hoofd de hoofdman met den bonten hoofdoek.

't Stormde aan op de karavaan die kalm en rustig haar weg vervolgde door de eindelooze kale woestijn.

De kameel, 't levend schip dat door de zandzeebaren zijn koers houdt, rijk bevracht met keur van Oostervazen, ging met gelijkmatigen tred; de ezels repten de fijne pooten.

De drijver zong zijn klaagzang niet altijd eentonig.

Toen klonk een angstkreet. De Arabieren komen. Schrik en ontsteltenis. Weer knalden de schoten. Verward liepen kameelen en ezels en drijvers dooreen. De ruiters omsingelden hun buit. De kooplieden staken de handen op, onder luid gejammer, als teeken van onderwerping.

Schreeuwend en joelend voerden de zonen der geloovigen, Mohameds volgelingen, de karavaan naar hun tenten

.....

Weer een ander tooneel.

Stilte van den nacht ligt over de vlakte. Onder de witte tent sluimereu rond een wegstervend vuur de woestijnbewoners.

Gekniehalterd grazen de paarden om de tent.

Daar nadert er een, het witte kleed hoog opgeschort, dat de bruine gespreide beenen bloot komen.

Voorzichtig sluipt hij aan, loert om de tent. Springt dan stil en behendig op de paarden toe, rukt den teugel los. Dan leidt hij het paard weg, werpt zich op de ongezadelden rug en verdwijnt achter de tenten.

Even later ontwaakt de bestolene. Verbaasd ziet hij voor zich, dan wakt hij die slapen in de tent.

Gegil en gehuil breekt de stilte van den nacht. Kort beraden springt de bende te paard. Men zoekt en vindt het spoor van den dief.

Dolle wedren begint, tot ten slotte de dief, minder snel de vlucht staakt en zich op genade of ongenade aan die hij bestal, en die hem rechten zullen overgeeft

.....

Kijkjes dus uit het leven der Bedouïnen, de bewoners van de woestijnen van Egypte.

Tragisch toch. Die mannen die ge u van uw jeugd af dacht en steeds zaagt geteekend in woord en beeld als de onafhankelijken, de vrijheidlievenden bij uitnemendheid, die ge u voorsteldet als de verpersoonlijking van de deugden, moed en trouw, — nu ja vernederd dat zij zich laten opsluiten in de rencirkel van de wielersbaan

aan den Zeeburgerdijk, zich laten bekijken door een nieuwsgierig blank publiek, de „Christenhonden” die zij ver beneden zich schatten, zij de Moslemin.

De Derwischen, die een tooneelvoorstelling maken van het doen hunner goede werken, waarmede zij den hemel denken te verdienen; die vuur slikken en glas eten en zich steken met messen, kunsten vertoonen die ge in een variété ook zien kunt, waarover het publiek, dat niet begrijpt, verbaasd staat, maar kunsten waarom zij in Europa niet voor heiligen zullen aangezien worden, maar eer voor potsenmakers, die, wat ergerlijk is een comédie maken van het hun heilig gebed tot Allah, die groot is, wiens profeet, van hem gezonden, Mohammed was.

De heele vertooning is interessant, geeft een indruk van het leven in het Oostersche land, ook een kijk op de industrie, grondbewerking, pottenbakken, mattenvlechten — maar is, bij eenig nadenken, ook tragisch.

S. J. E.

DE EUBIOTIEK.

Het meegeedeelde over Repelen, zijn „pastor” en diens geneeswijze, in een onzer laatste nummers, schijnt, gelijk wel te begrijpen is, de aandacht te hebben getrokken. Althans kort na de verschijning, vonden we op onze schrijftafel een ons gezonden vlugschrift, welks zeer lange titel luidt:

EUBIOTIEK

(De kunst om gezond en gelukkig te leven en ziekten te voorkomen)

MET AANHANGSEL

„Wat moeten wij bij ziekte doen?”

EN

„Welke voordeelen heeft de natuurgeneeswijze boven de medicijngeneeswijze.”

PENDANT

VAN DE OFFICIËLE „EUBIOTIEK” VAN

Dr. P. K. PEL,

*Hoogleraar in de Faculteit der Geneeskunde,
Rector Magnificus.*

Dit vlugschrift is overgedrukt uit *De Natuurvriend*, een maandblad gewijd aan de natuurlijke leef- en geneeswijze, ter voorkoming en bestrijding van ziekten door een juiste toepassing van: licht, lucht, water, voeding, enz. (Red. en Admin. K. H. Beijleveldt, Zutphen.)

Wat de Eubiotiek een Grieksch woord, wil, duidt de vertaling boven gegeven aan.

't Geschrift zelf is een „niet officieele „Eubiotiek en eigenlijk een bewerking van een opstel van den Duitschen geneesheer Siegert, die ijvert voor de natuurgeneeswijze.

Allereerst wordt de vraag beantwoord:

Hoe men de gezondheidsleer moet toepassen.
Antwoord:

1. Zorg voor frissche lucht.
2. Zoek het zonlicht.
3. Verzorg uw huid.
4. Draag poreuse kleeding.
5. Zorg voor warme voeten.
6. Wees matig.
7. Neem veel beweging.

Dit alles wordt uitvoerig toegelicht, is eigenlijk voorbehoedmiddel en bevat veel dat reeds bekend is.

Dan komt, en hier treedt men in nauw verband met de Repelensche leer:

Wat te doen bij ziekten?

Merkwaardig is het gegeven antwoord:

Toen vóór ongeveer 50 jaren op den Gräfenberg in Silcezië de boer Priessnitz door zijn „kuur” duizenden hun gezondheid teruggaf, toen meende men, dat hij in het bezit was van eenige bijzondere „middeltjes,” waardoor hij zulke schitterende resultaten kon bereiken. Dit was niet zoo! Vele personen, die 'n massa geld hadden weggegooid, die de geheele apotheek hadden doorgeslikt en daardoor hoe langer hoe ellendiger en zieker werden, ondernamen de reis naar den boerendokter. En zij werden gezond door: *lucht, water, beweging en diët* en omdat zij geen medicijnen meer gebruikten! want *de beste medicijn is wel: geen medicijn te gebruiken!* Wie ziek wordt, laat gewoonlijk z'n dokter komen. Kan deze niet helpen, dan gaat men naar den *specialiteit* en dan komt de *universiteitsprofessor* aan de beurt. Wanneer nu zooveel duizenden zich door kwakzalversmiddelen trachten te genezen, dan komt dat, doordat de medicijngeneeswijze hun niet bracht, wat zij zoo gaarne wenschten, nl.: de genezing. Evenals de drenkeling zich vastgrijpt aan een stroohalm, zoo grijpt de zieke in zijn hulpbehoevendheid naar de kwakzalversmiddelen. Er bestaat geen zwaarder aanklacht tegen de medicijngeneeswijze, dan de bloeiende handel in kwakzalversartikelen! De meeste „geneesmiddelen” zijn sterke vergiften. „Zij „werken”, ja! d. w. z. zij verlammen de zenuwen, waardoor zekere verschijnselen, die den zieke en zijn verwanten beangstigen, tijdelijk verdwijnen.

Maar dat gebeurt tot schade van den zieke! De natuur heeft bijv. de koorts noodig voor de genezing. Wordt nu de koorts geheel onderdrukt, dan moet de patiënt onvermijdelijk ten gronde gaan, terwijl de ziekte oogenschijnlijk niet ernstig is.

In de meeste gevallen is de dood als uiteinde bij ziekten te wijten aan de vergiftige werking der medicijnen, welke werking het lichaam niet kon overwinnen. Waarom verwerpen de artsen dikwijls reeds na korten tijd een middel om weder een ander te probeeren? Waarom roepen zij „Hosanna” om korten tijd daarop met „Kruist hem” in te stemmen, wanneer men de schadelijke bijwerking heeft vastgesteld? Vandaag

prijst men *Salicyl*, morgen *Antipyrin*, overmorgen *Reforcin*, enz., enz. Eerst was *Carbol* het beste middel bij verwondingen. Kort daarop greep men naar het „minder *schadelijke*” *Jodoform*; dit heeft nu weer afgedaan, en het „nog minder *schadelijke*” *Sublimaat* (een kwikzilverpreparaat) is nu ten troon verheven. Welk zoeken en dwalen!

Dat de vergiftige „*geneesmiddelen*” zekere ziekteverschijnselen, zooals pijn, kunnen onderdrukken, en daardoor eenige verlichting kunnen geven, zal niemand ontkennen. *Vergiften kunnen echter nooit gezonde sappen voortbrengen en nooit de ziektestoffen uit het lichaam verwijderen*. Dat kan alleen de natuur! Zij tracht de vergiften, die in het lichaam zijn ontstaan, of daarin gebracht zijn door darm, nieren, huid en slijmheid, te verwijderen. Daardoor ontstaat diarrhee, braken, uitslag, beslag en vooral de koorts.

Deze strijd dien de natuur moet voeren, is noodzakelijk. De koorts is een der gewichtigste strijdmiddelen. De natuur heeft de koorts nodig, om de ziektestoffen uit het lichaam te verwijderen. *De natuur geneest, de arts kan alleen de natuur ondersteunen!* Is het daarom wel goed, dit zoo te doen, dat door vergiftige geneesmiddelen de zenuwen worden verlamd, de geneeswerking van het lichaam wordt tegenwerkt en onderdrukt?

Maar er zijn toch zieken, die medicijnen gebruiken en gezond worden!

Zeker! Het zieke lichaam is een reus, die zich tegen zijn vijanden verdedigt. Maar waarom het getal vijanden onnoodig te vermeerderen? Waarom hem niet liever met rust gelaten?

Dat doet de natuurgeneeswijze!

Zij bevordert de warmtevermindering van het lichaam en de verwijdering der ziektestoffen, daar zij door afwasschingen, baden, omslagen, stoomkompresen, klistereen, enz. de huidwerkzaamheid opwekt, en door het zuiver houden van de lucht zorgt, dat geen nieuwe ziektestoffen worden opgenomen. Door het *niet* voorschrijven van eiwitrijke voeding (vleesch, bouillon) en alcohol (wijn, cognac) zorgt zij, dat geen nieuwe ziektestoffen in het lichaam kunnen ontstaan.

Door het voorschrijven van water en vruchtensappen verschaft zij het zieke lichaam voedsel (water, suiker en voedingszouten), dat door de spijsverteringsorganen gemakkelijk kan verteerd worden.

De natuurgeneeswijze geneest iedere ziekte, maar daarom nog niet iedereen zieke! Wanneer door gebrek aan suikerstoffen en voedingszouten en door het nuttigen van eiwitrijke voeding en alcohol de lichaamssappen tot in den grond bedorven zijn, waar belangrijke organen reeds gedeeltelijk zijn verwoest, wanneer de schaduw van den dood reeds het ziekbed omgeeft, dan is ook de natuurgeneeswijze machteloos.

Daarom: *Verstandig leven* en in geval van ziekte direct de natuurgeneeswijze toepassen en niet eerst dan deze aanwenden, wanneer die hulp te laat komt.

Ten slotte worden betoogd de voordeelen der

natuurgeneeswijze boven die met medicijnen. Ook een zeer lezenswaard artikel.

We stappen hiermee af van het boekje zelf, dat wel verdient dat men er kennis mee maakt en dat zeker op aanvraag wel te krijgen is.

Hoe men ook over den pastor te Repelen, over Kneipp, Priesnitz, waterkuur, natuurgeneeswijze enz. denke, gelijk ook over homocopathie — dit is zeker, dat de geneeskunst een geheele omwenteling doormaakt. Duizenden meenen dat een andere, een betere weg dient ingeslagen. In het vermelde boekje lezen we nog:

De ervaring, de resultaten en de tijd zullen ons leeren, dat aan de natuurgeneeswijze de toekomst behoort, omdat zij de natuur volgt. Laat ons eens over de grenzen gaan zien. Vóór eenige jaren waren er in Duitschland nauwelijks 6 artsen, die de natuurgeneeswijze toepasten, en nu zijn er reeds meer dan honderd. Hun getal vermeerdert nog steeds. Toen hield men de aanhangers onzer denkbeelden voor heele of halve gekken en nu behoort het tot den goeden toon, iets van de natuurgeneeswijze te weten.

Toen waren er maar twee kleine tijdschriften, nu verschijnt bijv. alleen „*der Naturarzt*” in honderdvijftienduizend exemplaren! Toen waren er nauwelijks een 12-tal vereenigingen, nu is er een Bond met circa 700 vereenigingen en bijna honderdduizend leden. Toen was de natuurgeneeswijze gelijk een teeder plantje, nu is het een forsche boom, die honderdduizenden beschutting geeft. En hoe is 't in ons eigen land gesteld?

Vóór een paar jaar verscheen voor het eerst het maandblad „*De Natuurvriend*” en het is gebleken, dat ook hier de bodem voor de natuurgeneeswijze vruchtbaar is. Ons aantal geestverwanten vermeerdert dagelijks. Ook wij worden nu voor heel of half gek verklaard. Maar daar storen wij ons niet aan. Wij strijden moedig voort voor de goede zaak, voor volksgezondheid en volksgeluk. Laat nu allen zich krachtig aaneensluiten, dan zal 't bij ons gaan evenals bij onze naburen. Dan zullen wij een macht vormen, die tot zegen kan zijn voor het geheele volk. Al is de nacht ook nog zoo lang, eenmaal komt de morgenstond!

De vroegere leer, die 't vooral aanlei op veel te „slikken” vindt al minder volgers. In dit opzicht heeft de homeopathie veel goeds gedaan; ook de allopathen werken veel minder met geneesmiddelen dan vroeger.

Ook wordt meer en meer erkend, dat bij tal van ziekten zeer eenvoudige, natuurlijke hulpmiddelen, als rust, zweeten, vasten, de beste zijn; dat de leefwijze ontzaglijk veel afdoet en lucht, matigheid, rust en beweging zeer veel ten goede kunnen werken.

We zijn nog niet aan het einde. Doch dat de nieuwe geneeskunst, eigenlijk de kunst om gezond te leven, een toekomst heeft is zeker.

Doch het zal niet gaan zonder gezondheid der ziel.

HOE DE UITGEVER HET PUBLIEK TAXEERT.

In Berlijn is een firma Max John die zich bij voorkeur toelegt op het verzamelen van adressen, die zij dan gesorteerd in verschillende rubrieken, als adressenlijst den uitgevers te koop biedt. Toevallig kwam mij dezer dagen een aanbieding van die „Adressen-verlag“ in handen.

't Is wel eens aardig te zien wat de menschen den uitgevers waard zijn.

Natuurlijk kost adellijk publiek meer dan gewoon burgerlijk. Dat is meer duitsch dan slim, want de burgerstand leest naar verhouding meer dan de adel. Niettemin acht duizend adressen van Evangelischen besonders ausgewähltes Adeliges Publikum kosten 100 Mark, dat is een voor driekwart cent, en dertig duizend Evangelischen besonders ausgewähltes bürgerliches publikum kost 260 Mark, dat is ongeveer een halve cent per stuk.

Evangelische geestelijken in de dorpen doen nog geen halve cent per stuk, terwijl die in de steden op een derde cent genoteerd staan.

Dus is de adel duurder dan de geestelijkheid.

Evangelische Religionslehrer an höheren Lehraustalten kosten vijf voor vier cent.

De Evangelische Volksschullehrer doen een cent per stuk.

Tweehonderd en zestig Evangelische Arbeiter- und Gesellenvereine kosten iets meer dan een cent per stuk. Ieder lid is dus op zichzelf niet veel waard.

Ook zijn, naar de ouderwetsche regelen mannen duurder dan vrouwen. Immers duizend Evangelische Männer- und Jünglingsvereine hebt ge voor zeven gulden twintig.

Maar twee duizend Evangelische Jungfrau und Frauenvereine kosten niet veertien gulden veertig, doch slechts twaalf gulden.

Evangelische scholen hebt ge drie voor 'n cent.

Terwijl diakenessenhuizen nog geen halve cent opbrengen.

Over 't algemeen zijn de geestelijken in het buitenland meer waard dan die in Duitschland. Vooral de Oostenrijkers en de Russen staan vrij hoog getaxeerd.

Drie honderd Oostenrijksche dominées staan op drie gulden en zeshonderd vijftig Russische op zeven gulden twintig.

Zoo'n statistiek heeft zeker zijn waarde. Ge kunt nu zelf narekenen wat een Duitse uitgever zoo ongeveer voor uw hooggeschatten persoon geven zou.

S. J. E.

UIT HET LEVEN.

* * * *Verklaring.*

Een onzer lezers vraagt de beteekenis van het volgend opschrift, dat hij op een steenen bank in den vreemde vond

VI
ATO
RIB
US

Dit nu is iets dergelijks als we onlangs meedeelden. De letters van een woord zijn in afzonderlijke groepjes geplaatst. Ze vormen saam het woord

VIATORIBUS

d. i. ten behoeve der reizigers.

Gij strooit gedachten uit als zaad:
Bedenk, ze rijpen straks tot daad.

* * * *Stijbloemen.*

Door altijd weer het geschil over de taal op te werpen, werpt gij een pijl, die alles verbittert. Mijn voorstel is de laatste stroohalm, waaraan ik mij vastklem, in de hoop dat hij nog vrucht geve.

't Is een zeepbel, die smelt in de zon.

Dit slechte voedsel riep bij de varkens allerlei ziekten in het leven.

Als men den oorblazer aan den tand voelt, verschrikt hij deswege.

VRAGENBUS.

Wat is de beteekenis van het woord Armageddon, dat voorkomt in Openb. 16 : 16?

Dit woord is Hebreeuwsch, doch komt alleen voor in het N. Testament, dat, naar men weet, in het Grieksch is geschreven.

De beteekenis is: Berg van *Megiddo*. Dit lag in het noorden des lands, en was de plaats waar verscheiden veldslagen zijn geleverd, in de vlakte van Jizreël. Den eersten vindt men vermeld in Richteren 5 : 19 bij den veldtocht tegen Jabin, en in 2 Kon. 23 : 29, waarin Josia den koning van Egypte tegemoet trekt en sneuvelt. Zie ook Zach. 12 : 11.

Het Armageddon der Openbaring is de plaats waar de anti-christelijke wereldmachten ten strijd bijeenkomen tegen het rijk Gods en de nederlaag lijden. Het woord heeft hier blijkbaar een zinnebeeldige beteekenis om aan te duiden wat er geschiedt, namelijk een strijd tusschen het volk des Heeren en die daarbuiten staan.

In het boek Nehemia staat achter zijn naam: Hatirsatha. Is dit een tweede naam voor denzelfden persoon?

„Hatirsatha“ is eigenlijk twee woorden, of liever *Ha* is het lidwoord. Het woord Hatirsatha is geen eigenaam van Nehemia, maar beduidt *Stadhouder of Landvoogd*.

Het geeft dus de betrekking aan, die Nehemia in het land zijner vaderen bekleedde.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:
BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

MIJN BELANG.

De groote wijsgeer Kant heeft ergens gezegd, dat de Voorzienigheid den menschen drie zaken heeft gegeven ten troost in dit moeilijk leven: de hoop, den slaap en den lach. De lach als vertroosting? 't Moge menigeen belachelijk voorkomen, maar 't is inderdaad een zegen des hemels als men in deze vaak zoo droeve wereld eens zoo recht hartelijk lachen kan, en ik heb me waarlijk vaak weer gezond gelachen. Tot deze gelukkige oogenblikken behoort ook een spoorreis van Dresden naar Berlijn, die ik de eer had met den thans overleden professor Dorner en mijn vriend, den hofprediker Dr. Kögel, die ook reeds lang thuis is, te maken. Toen het gesprek op den Berlijnschen woningtoestand kwam, vertelde ons de kinderlijk geloovige professor, dat ook hij in Berlijn een klein huis had gekocht, hetwelk hij aan een man had verhuurd, die rijk met kinderen was gezegend. Genoemde huurder had echter niet alleen geen huur betaald, maar hem ook den volgende brief geschreven: „Hoogerwaarde edele heer! 't Spijt mij inderdaad u te moeten meedeelen dat ik volkomen verarmd ben. Ik kan er zelfs niet aan denken de huur te betalen, integendeel ik moet u verklaren dat wij, door den nood gedreven, de keldertrap hebben moeten opbreken en voor brandhout gebruiken. Ik zal mij ook genoodzaakt zien het huis verder af te breken als Uw Hoogerwaarde mij niet voldoende ondersteunt. Met de meeste hoogachting en u

verzoekend om spoedige hulp blijf ik uw N. N.”

Kögel en ik lachten ons tranen toen de professor den brief van den onbeschaamden man, die zich met geen enkel woord verontschuldigde, had voorgelezen.

Het belang van N. N. verontschuldigde naar zijn meening voldoende dat hij geen huur betaalde; dat hij de trap, die hem niet toebehoorde, had afgebroken; dat hij al gauw er toe zou moeten overgaan om ook deuren en vensters af te breken en te verbranden. Toen wij wat bedaard waren vroegen wij den grooten theoloog wat hij gedaan had. „Wel, ik ben natuurlijk naar hem toegegaan,” antwoordde hij kalmpjes, „en ik bevond den toestand juist zoo, als de arme man hem beschreven had. Wat kon ik anders doen, dan hem ondersteunen?” Onze tranen vloten opnieuw, wat de professor in 't geheel niet scheen te begrijpen.

Nu ik ben er van overtuigd dat de edele Dorner in den hemel geen spijt zal hebben over zijn overgrootte goedheid. Maar die arme man toont toch waartoe een mensch geraken kan, als hij alleen zijn eigen belang op het oog heeft. Op die manier kan de roover-moordenaar wiens zakken leeg zijn, ook zeggen dat zijn belang een moord vorderde; men kan toch niet eischen dat hij vrijwillig honger lijden zal. Nu zoo iets zal een misdadiger niet licht tot zijn verdediging bijbrengen, want de officier van justitie neemt zoo iets niet zoo goedhartig op als de godzalige Dorner. Wie echter veel met allerlei menschen omgaat, zal dagelijks ervaren dat het eigenbe-

lang de menschen volkomen doof en blind maakt voor alle redeneering en dat zij, al bewijst men hun dat ze onrecht deden of onrecht hebben, toch altijd weer zeggen: „Ja — maar mijn belang!”

Bij onbeschaafde menschen treedt dat brutaal op den voorgrond. Beschaafde menschen heeten onder meer ook zoo, omdat zij geleerd hebben ook het werken in hun eigen belang te verbergen. Maar de zaak is en blijft dezelfde. Zoolang iemand niet door een hooger geest en door de liefde geleid wordt, ziet hij alles door zijn egoïstischen bril aan. En dit is zoo zijn tweede natuur geworden, dat hij 't zelf niet meer weet, ja dat hij zijn egoïsme waarlijk ten slotte voor waarheid en wijsheid aanziet.

Wij stonden eens aan den oever van een Zwitsersch meer, waarvan ik nu den naam niet noemen wil, en het was zoo gloeiend heet, dat mijn vriend verklaarde, dat er in het gansche heelal geen plaats kon zijn waar men zoo gauw stikken moest, als aan dit lieflijke meer.

Daar kwam de voortreffelijke eigenaar van ons hôtel, de heer X op ons af. Hij beweerde dat 't hier — juist hier in J. en slechts op deze plaats aan het meer — altijd frisch was. De ligging der bergen en dalen was zoo gunstig, dat dag en nacht onophoudelijk een sterke frissche luchtstroom over deze plaats streek, die de hitte afkoelde. Hij bewees dat op onweerlegbare gronden en citeerde geologen van den eersten rang en natuuronderzoekers van elke soort. Wij wischten ons met den zakdoek het zweet van het gelaat en zagen elkander veelbetekenend aan. Hij vertrok geen spier. 't Was duidelijk dat hij van 't geen hij zeide vast overtuigd was. Hij had zich die meening zoo eigen gemaakt, dat hij er zelf aan geloofde. En toen wij hem heel bescheiden op de Afrikaansche hitte opmerkzaam maakten en hem smeekten ons toch iets van dien koelen luchtstroom te laten bemerken, zei hij glimlachend: „O, dat is dezer dagen een uitzondering en als ik me niet vergis zeiden de oude Romeinen al: „De uitzondering bevestigt den regel.”

Toen hij dat gezegd had verdween hij om een bad in het meer te nemen, dat gelukkig door de gletscherbeken die er in afdaalden, nog frisch was gebleven. En wij volgden hem trots den „sterken frisschen luchtstroom” ras op den weg naar hetzelfde element.

„Geen wonder”, zei mijn lieve vriend, „dat onze hôtellier 't hier koel vindt — 't is zijn belang. Hij moet de menschen wijs maken dat het hier een frisch oord is, en hij heeft het tenminste zoo ver gebracht dat hij 't zelf gelooft. Dat is een psychologische merkwaardigheid; maar slechts een symptoom van hetgeen wij alom vinden. Ieder ziet met eigen oogen en die ach zoo betooverde oogen drijven een belangspolitiek.

De Agrariërs bewijzen dat slechts een zevoudige korenbelasting het Duitsche vaderland kan redden, en ik ken verstandige godvreezende mannen onder die partij die daaraan even vast, ja haast nog vaster gelooven dan aan het Evangelie.

De Manchesterschen ijveren met even groote overtuiging voor absoluten vrijhandel en ze kunnen voor hun zaak even doorslaande bewijzen bijbrengen. De sociaal-democraten lachen beiden uit; ze weten zeer zeker dat er niet eer vrede op aarde zal zijn dan wanneer aan het kapitalisme — d. w. z. den privaateigendom — een eind zal zijn gemaakt. En allen zijn blind, blind voor de argumenten hunner tegenstanders. Ieder ziet de dingen door zijn gekleurde brillen en 't is dus geen wonder, dat 't slechts van ieders standpunt afhangt of hij alles rood dan wel groen ziet.

Maar afgezien van de groote partijen en de kleine partijzucht die op dit gebied heerscht — afgezien daarvan, 't is in talloze gevallen in het private leven precies hetzelfde.

Onze beste hotelhouder is slechts een voorbeeld uit miljoenen. De schoone lijfspreuk van de Hohenzollerns: Suum cuique — ieder het zijne — veranderen de meesten onmerkbaar in een andere: „Nummer een: Mij het mijne;” dit „het mijne” wordt dan zeer breed uitgemeten. De anderen mogen zichzelven helpen. „Niets gaat mij boven mijzelf,” zegt de haai en hij vreet alles wat hem voor den bek komt op. Helaas, onder de grootste menschen treft hij maar al te willige leerlingen. Dat ook de staatkunde der „christelijke” groote mogendheden door deze „haaien-philosophie” beheerscht wordt, weet ieder, hoe weinig hij overigens weten moge. 't Zij het over den zieken man aan den Gouden Horen, of over het morgenland of over het donkere werelddeel gaat, de groote vraag der groote staatslieden is steeds: „Wat is ons belang?”

't Spreekt vanzelf dat beschaafde menschen in het private leven niet toegeven dat ze zulke egoïsten zijn. Ja, zij weten het vaak zelf niet niet eens. Ze hebben zich wijs gemaakt dat hun belang ook het algemeen belang is. Toen bijvoorbeeld vóór jaar en dag in Duitschland de nieuwe wet op de Zondagsrust werd ingevoerd, trof ik maar heel weinig menschen die deze van een ideaal en goddelijk standpunt beoordeelden; neen, A, B en C lieten er slechts op of het in het voor- of nadeel van hun zaken was. Fatsoenlijke en verstandige menschen zeiden dat wel niet ronduit; maar de dommen die nooit een moordkuil van hun hart maken, vertelden dat overal rond. Zij die zich door de wet in hun persoon en hun zaken benadeeld achtten, kwamen tot de „overtuiging” dat het een slechte wet was. Van de zegeningen die ze brengen kan en ook brengt, zagen ze er geene. Dat komt door den blauwen bril.

Goethe heeft nooit iets met meer waarheid gezegd dan het woord: „Ik kan beloven oprecht te zullen zijn, maar ik kan niet beloven onpartijdig te zullen zijn.”

Neen, ook de meest waarheidlievende en vroomste moeder zal niet in staat zijn, haar lieveling die bij de bureu de ruiten heeft ingegooid, zoo hard te beoordeelen, als den straatjongen die bij haar een steen door de glazen werpt. In het laatste geval zal ze met heiligen toorn over de verdorven jeugd spreken, die

tegenwoordig zoo verwilderd is, dat de politic hoognoedig weer lichaamsstraffen moet invoeren, enz., enz. Maar haar lieve kleine Alfred, die een veel betere opvoeding heeft genoten en een veel beter voorbeeld had, moest tienmaal harder beoordeeld worden dan die kleine straatjongen.

Ja, als die trouwe moeders eens onpartijdig konden zijn! Maar hoor haar nu eens! Ze verzekert u dat haar, anders zoo brave jongen, in een onbewaakt oogenblik, wellicht nog wel door slechte jongens opgestookt, zich zoo heeft vergeten dat enz., enz.

Summa summarum: Het vooroordeel bepaalt gewoonlijk het oordeel. Onze wil, onze aandrift, onze hartstochten, onze liefde of onze haat werken op ons verstand.

Fijn of grof regeert het egoïsme onze harten. En dat zou nog zoo erg niet zijn als wij er inderdaad op uit waren om gelukkig te worden. Dat was toch ongetwijfeld een gezond egoïsme.

En als wij ons daar inderdaad op toelegden, dan zouden wij al ras leeren erkennen, dat er van waar geluk geen sprake is, tenzij wij een rein hart en een reinen geest ontvangen.

En als wij nu maar in ons zoeken tot Jezus kwamen, dan zouden wij ervaren, dat de vernieuwing des harten die de wereld een utopie noemt waarlijk geen utopie is.

Ja, mijn waarde egoïst, hier vindt ge uzelf, u in God. Hier zal uw Ik eerst iets worden wat het waard is te zijn, en wel juist daarom, omdat het nu niet meer voor zichzelf, maar voor God en in God en voor de broederen leven wil. Om uw belang, om uw eeuwig belang gaat het hierbij; ja, eerst dan zijt ge op den weg waar ge uw heil vinden kunt.

Maar dit uw belang komt dan niet meer in botsing met dat uwer medemenschen. Integendeel: eerst dan weet ge dat het gelukkig worden tot gelukkig maken leidt en wederom het gelukkig maken tot gelukkig worden.

Zalig wie dat dagelijks meer begrijpt; hij zal den gekleurden bril in de rommelkamer werpen. Voor u, die in Christus geworteld en gegrond zijt, is het ware belang van uwe naasten ook uw belang.

O. FUNCKE.

DE LAPLANDER EN ZIJN RENDIER.

Het leven der bewoners van 't bergachtige Lapland is op 't nauwst verbonden met het rendier, dat hun eenige have uitmaakt. Zelfs dwingt dit dier hen voortdurend van woonplaats te verwisselen.

Hot rendier weidt op die hooge schrikkelijke moerasstreken, wier bruine oppervlakte het bittere rendiermos draagt en als eenige vrucht een zekere bes voortbrengt.

Wanneer de zomer daarboven begint, wordt het dier vervolgd door talloze muggen- en vliegenschermen, welke mensch en beest 't leven wezenlijk ondragelijk maken. Nu zoekt het tegelijk met zijn meester, een plaatsje op aan de koele zeekusten of dringt diep in het dal

door, waar de zwermen ongedierte door de winden worden verdreven.

Niet zoodra komt echter de herfst of de begeerte naar de sneeuw der bergen ontwaakt bij 't rendier en 't zou te vergeefs zijn het verlangen van het dier te keeren. De geheele kudde der buitendien slechts half tamme rendieren zou met geweld wegloopen om in wilde vrijheid met hun broeders door het gebergte te dwalen.

Trekt nu de Laplander in den herfst naar zijn Alpen terug, zoo worden de rendieren met al wat des Laplanders bezitting is, beladen, gelijk men paarden doet. De sterksten onder de mannetjes-dieren worden daartoe gebruikt, en zooveel mogelijk verdeelt men den last, wijl een rendier geen groote lasten kan dragen. De grootsten — wegwijzers zou men ze kunnen noemen — worden bellen om den hals gehangen en zoo trekt de karavaan, die minstens tweehonderd, doch ook wel tweeduizend „geweien” telt, opwaarts naar die onherbergzame streken, gevolgd door de familie en omringd door wacht-honden. De huisvader laat eindelijk stilhouden op een plaats die hij voor winterverblijf geschikt acht. Hier wordt een hut gebouwd. Daarbij zoekt hij de nabijheid van een beschutte kloof, waar berken en pijnboomen groeien en een beek vliet.

De hut wordt sterker gebouwd dan het zomer-verblijf. Van buiten brengt men plaggen aan en van binnen bekleedt men haar met de vellen van de dieren waaraan de Laplander alles schuldig is en wacht daarna, omringd van zijn voorraad, slechts op het witte, warme dek, 't welk de Heer hem uit de wolken schenkt. De sneeuw valt ellenhoog. Maar het rendier geeft daar niet om. Met zijn hoeven weet hij den grond bloot te woelen om kruid en mos te vinden, en dwaalt op de ontzaglijke sneeuwvelden rond, zonder stal of oppassing te behoeven.

De kleine gele, harige honden behoeden de kudde voor den wolf, die hongerig rondsluip. De Laplander met zijn familie houdt daarbij afwisselend toezicht. Ook 's nachts, wanneer de kudde bij de hut rust zoekt, houdt iemand, vergezeld van een aantal honden, de wacht.

Nevens de woonhut van den Laplander staat meestentijds nog een hut; aan de wanden hiervan bewaart de eigenaar meel, vellen en zijn huisraad. Gewoonlijk echter bestaat dit laatste slechts uit houten schotels, een ketel, eenige kleedingstukken, eenige pelsdekens, terwijl aan de tentstangen rendiermagen hangen, waarin melk en kaas bewaard wordt. Op de andere zij der hut is een door palen afgeschutte aarden plaats in welke de rendieren tweemaal 's daags gemolken worden. Dit is wel het meest aantrekkelijke plaatsje voor den vreemdeling, die zulk een hut bezoekt. De herders met hun honden drijven de kudde hierheen en de schoone dieren met verstandige zachte oogen, laten in die beperkte ruimte een bosch van geweien zien. De kalveren staan dicht bij hunne moeders, de jonge dieren beproeven spelend en stootend hunne krachten, en onophoudelijk hoort men een eigenaardig knetteren dat door 't buigen

der kniegewrichten ontstaat. Gedurende 't melken wordt ieder dier een strik omgeworpen opdat het stil sta. Deze breidelriemen gebruiken de Laplanders met bewonderenswaardige behendigheid, evenals de Indianen hun vangtouw.

Het rendier geeft weinig melk, maar deze is vetter dan eenige andere melk en daarbij buitengewoon voedzaam. Ieder lid der familie krijgt zijn deel; een ander deel wordt gebruikt tot het bereiden van pap, welke, met meel of ook met rendierbloed of vleesch vermengd een welsmakende, versterkende spijs is. De rest der melk wordt tot 't bereiden van kaas bewaard. In den winter laat men de melk ook wel bevriezen, zoodat men ze in reepen kan snijden. Doorgaans verliest de melk hierdoor niets van haar zoet-risschen smaak en is, voornamelijk op reis een zeer dienstig voedingsmiddel.

Het vleesch en de melk van 't rendier zijn in 't algemeen het gewichtigste voedsel der Laplanders en slechts door de groote kracht die in dit voedsel zit, wordt het hem mogelijk den geduchten winter te verduren.

Wil men 't rendier in zijn groote snelheid kennen, zoo moet men 't als trekdier beschouwen, gelijk het in scherpem draf met groote, snelle treden voortijlt. Het voertuig is licht gebouwd; men stuurt het dier met behulp van een dunnen riem, die aan 't gewei vastgemaakt is en drijft het voort door toeroepen en zweep of met een drijfstock.

In den regel spant men slechts één dier voor de slee. Zorgvuldig in zijn pels gehuld, die, met uitzondering van 't aangezicht, alle deelen des lichaams bedekte, zit de reizende Laplander in zijn kleine slede, en heeft slechts armen en schouders vrij. Met de zweep drijft men 't beest aan en tegelijk gaat het in snellen draf voorwaarts.

Moeielijk is het zulk een loop tegen te houden en hieruit ontstaan veel ongelukken. Vaak wordt een slee omvergeworpen en de voerman een eindweegs over de sneeuw voortgesleept, alvorens het dier tot staan wordt gebracht. Een stroom, ook al is die slechts zwak bevroren, breekt de reis van den Laplander niet af. Hij drijft dan zijn dier tot de grootst mogelijke snelheid aan, zoodat het een sprong over de opening maakt; ook al is zij over de twee meter breed. De slee volgt, deels wegens den stoot dien zij gekregen heeft, deels wegens de kracht die het dier nog immer oefent.

Grootere gevaren dreigen echter, wanneer mist of sneeuwjacht beginnen. Den op handen zijnde mist bemerkt een Laplander reeds terwijl het weder nog helder is en het oog eens vreemdelings nog niets bespeurt. In een bepaalde streek des hemels bemerkt men in zulke gevallen een zwakke schemering, die allengskens toeneemt en spoedig den ganschen gezichteinder bedekt. De herkenningpunten of de sterren die den reizenden als wegwijzers dienst deden, verdwijnen op eens. Gewoonlijk wordt de nevel gevolgd door een dichte sneeuwjacht. Bestaat in zulke gevallen een reisgezelschap uit vele personen, dan zouden zij zonder het klinken der klokjes die aan verscheiden deelen van het tuig zitten, elkander spoedig verliezen.

Moet de reis door dichten nevel of sneeuwjacht voortgezet, zoo geschiedt dit met groot gevaar, daar in dit geval ook de ervarenste den weg niet meer weet. Dikwijls redt uit zulke gevaren de instinktmatige scherpzinnigheid van het rendier, dat plotseling stilhoudt eer nog de rand van een kloof is bereikt, zelfs dan wanneer het in den donker er geheel niets van zien kan. Veroorlooft — wat menigmaal het geval is — het weder geen voortzetting der reis, dan hult de Laplander zich in zijn overrok van rendierhuid, legt zich in de sneeuw terneer en wacht geduldig gunstiger weer af.

De snelheid des rendiers is buitengewoon, wijl het met gemak in een uur tijds 15 kilometer aflegt. Noodig is echter, dat het dier uiterlijk om de drie uren afgelost wordt opdat het niet kreupel worde, in welk geval het ontmoedigd op den grond zich uitstrekt, niet weder op de been te helpen is, en geslacht moet worden.

In den herfst, wanneer de dieren vet zijn, scheidt de Laplander die beesten van de kudde af, welke geslacht moeten worden. 't Zijn de oudste, zooveel hij er missen kan.

Het rendier heeft volwassen de grootte van een flink hert. Het vleesch smaakt als herten-vleesch, maar is sappiger en malscher. De bouten worden ook gezocht, en in den handel gebracht.

EEN NOG ALTIJD NOODIGE LES.

Onlangs gaf „ons blaadje” onder redactie van „Nellie” 't een en ander „uit de oude doos” en wel van ruim een eeuw geleden. 't Is naar den aard der tijden gesteld in vragen en antwoorden. Men leest daarin o. a.:

V. Wat doen wij met *Latijnsche* Naamen in onze Taal?

A. Dewijl eene Taal, als zij arm in woorden of noch geheel onbeschaafd is, woorden ontleend uit andere Taalen; of dewijl eenige minagters hunner eigen spraak die overnemen, krijgt men veele zulke vreemde Woorden in de Moedertaal, die door den tijd in de gewoonte geraaken en blijven.

V. Hebben wij dan zulke vreemde Woorden in onze Taal?

A. Ja, wij kennen in onze Taal *Arabische*, *Grieksche*, *Latijnsche*, *Engelsche*, *Fransche*, enz., waardoor onze Stadhuis en Courantenstijl zoo moeilijk en soms heel onverstaanbaar is voor ons, kinderen, en voor den gemeenen (kleinen) man.

V. Misschien is onze Taal te arm, om zulke zaaken uit te drukken; misschien hebben wij daartoe geene geschikte woorden?

A. Neen, daar hapert het ons niet aan: onze taal is zeer rijk in woorden.

V. Waarom gebruiken wij dan vreemde *Fransche* woorden?

A. Misschien uit eene soort van hoogmoed, of uit zotten waan van wellevender dan anderen in het spreken te zijn, of om de zoogenoemde groote wereld na te aapen; 't geen ten

schande is van onze Moederspraak, die wij ons niet behoeven te schaamen. ¹⁾

V. Kent gij zulke *Fransche* woorden?

A. Hooren wij niet alle dagen van *environs*, *beau monde*, *bel air*, *gecharmeerd*, *getroubleerd*, *geturbineerd*, *geschokkeerd*, *geborneerd*, *geamuseerd*, *gehonoreerd*, ²⁾ en duizend anderen, daar men (zo zegt mijn Meester) honden en katten mee zou vergeeven.

V. Zij bevallen u dan niet?

A. Kunnen of mogen zij ons bevallen, daar zij voor vele lieden heel onverstaanbaar zijn, dat zij (zo spreekt mijn Leermeester) wel een *Fransche Dictionnaire* op hunne zijde mogten dragen, als zij naar een gezelschap gaan: of hebben wij geene woorden in onze spraak, die datzelfde uitdrukken?

V. Gij zoudt dan de Latynsche ook al uitmonsteren?

A. Ja wel, als wij maar anderen daarvoor hebben". ³⁾

Hierbij merkte de Redactie op:

¹⁾ Dat is volkomen waar. Juist menschen, die eenige vreemde talen goed kennen en dus in staat zijn tot *vergelijken*, zullen toestemmen dat het Hollandsch even goed, en — wél gebruikt — even mooi is als iedere andere taal, en dat wij, door noodeloze vreemde bijmengsels, onze taal eigenlijk heel leelijk maken en in een bespottelijk daglicht stellen. Zoo'n met vreemde woorden doorspekt Hollandsch heeft veel weg van een kleed dat uit allerlei lapjes is te samen geflanst. Heel bont — misschien ook zijn de lapjes voor een deel van kostbare stof; maar 't is toch maar een armoedige plunje. Hoe meer ik schrijf, hoe meer ik er mij op toeleg om mij te onthouden van vreemde woorden, — die soms wel aardig klinken en ook algemeen gebruikt worden — waar ik er een evengoed Hollandsch woord voor heb. — Er zijn gevallen, waarin het gebruik van vreemde woorden haast onvermijdelijk, soms zelfs wenschelijk is; en het kan voorkomen dat een vreemd woord — bijvoorb. „Ingenieur”, zóódanig is ingeburgerd, dat men er geen goed Hollandsch woord voor heeft, en men u niet zou verstaan, indien gij er een wildet maken. Die gevallen laat ik daar. Maar in de gewone spreek- en schrijftaal kan men een menigte veel gebruikte vreemde woorden best vermijden; en als iedereen, vooral het jongere geslacht, zich daarop toelegde, dan kregen wij mettertijd een mooi, eenig, zuiver en krachtig Hollandsch.

²⁾ De meesten dezer vreemde woorden worden nog gebruikt. En voor die alle hebben wij goede Hollandsche woorden, die hetzelfde denkbeeld even juist uitdrukken: *omstreken*; *deftige lieden*; *goede lucht*; *bekoord door*, of *ingenomen met*; *verward*; *voor den mal gehouden*; *geschokt*; *bekrompen*; *vermaakt*; *geërd*; Hoor eens: Hollandsch is *heusch* een mooie taal; en Fransch óók; dat heeft misschien nog wel enkele bekoorlijkheden die ons Hollandsch mist. Maar Fransche woorden op Hollandsche krukken — dat is eigenlijk géén taal; dat is een bespottig van taal, ons gevoel van waardigheid behoorde zich tegen het gebruik van zoo iets wanstaltigs te verzetten. Ook onze goede smaak. Wie prikt ooit gemeene papieren bloemen op een zijden kleed van waarde? Wie hangt ooit een snoer glaskoralen rond den hals van een statig marmeren beeld? De taal van een volk is uit zijn natuur even edel als kostbaar weefsel, en als uitdrukking der gedachten en gevoelens van dat volk, even waardig als het heerlijkste marmerbeeld. Reeds onze goede smaak moest ons leeren, dat het van nature edele en waardige geen valschen tooi en vreemde pronk behoeft.

³⁾ Maar dat hebben wij niet. Woorden als *straat*, *akker*, *tafel*, *stijl*, *schrijven*, en tal van anderen meer,

zijn hier te lande (en elders) ingeburgerd met het volk (de Romeinen) dat ons die zaken, denkbeelden, kundigheden bracht. Een taal-omwenteling, die zulke woorden zou willen „uitmonsteren” zou gewoonweg onzin wezen. Dat wordt dan ook niet in het stukje bedoeld. Die bedoeling is: haar het karakter laten behouden dat zij nu heeft, en dat ook de sporen draagt van de leerschool die zij doorliep, sedert zij het gebrekkig werktuig was van in de wildernissen wonende barbaren; dat karakter, dat van leerlust en inspanning, — en ook van de lessen van bekwame meesters getuigt, — laten zooals het geworden is, en het niet bederven door vreemde toevoegsels, die geheel noodeloos zijn, nu zij zich, al leerende, haar eigen woordenschat heeft verzameld. Dat een deel van dien woordenschat ontleend is aan oude, verre en vreemde bronnen, is geen bezwaar. Zóó vormen zich *alle* beschaafde talen. Maar nu, uit dikwijls *dezelfde* bouwstoffen, de levende volkeren zich ieder hun eigen taal hebben opgebouwd, nu Fransch, Hollandsch, Duitsch, enz. enz., onderling verschillende talen zijn geworden, waarin echter de taalgeleerde *dezelfde* oude en vreemde wortels weet te ontdekken — nu is het opzettelijke leentje-buur spelen van den een bij den ander iets onnoodigs, iets ongegrijpds, en iets waartegen goede smaak en schoonheidszin zich dienden te verzetten. . . . Ik hoop dat jullie allen, groot en klein, eer je in brief of opstel het *vreemde* woord neerzet, eerst eens zult onderzoeken of er ook een goed Hollandsch voor bestaat”.

We zouden sommigen onzer lezers ook willen vragen dit alles eens tweemaal te lezen, en — te betrachten.

NIEUWE LETTEREN.

Reeds vaak is in ons blad over de nieuwe letteren gesproken, niet altijd in denzelfden geest.

Nu verscheen dezer dagen in *Ons Tijdschrift* een opstel dat getiteld is: „De Christelijke religie en het niveau der nieuwe letterkunde”. We meenen het „hoor en wederhoor” te betrachten door iets uit dat opstel, welks schrijver zich noemt Eureka op te nemen.

De vraag mag hier gesteld: wat is het streven der nieuwe Litteratoren? Is het een bewust zich stellen *tegenover* het Christendom, een *anti-Christelijk* optreden? Bij sommigen ja, bij velen echter geenszins.

Het is, naar onze meening een willen los zijn van oude traditie, zelfstandig kunst scheppen. Met vele boeken hebben we in onze jeugd gedweept. Vele blijven goed, altijd schoon; verschillende verminderen in waarde, ik meen in waarde voor uw geestesoog bij nadere beschouwing. Er wordt door de nieuweren veel gecritiseerd. Dikwerf te vlug, en onjuist, maar ook soms met recht. Laat ons niet vergeten dat een nieuw geslacht, opgevoed in anderen tijd, met andere omgeving, andere indrukken ontvangt, reeds van de prilste jeugd af en dies zich in oudere denkbeelden niet thuis voelt. Iemand van niet christelijke opvoeding gooit nu, bij het opruimen, ook de fundamentele waarheden van het Christendom overboord, en brengt daarmee natuurlijk heel zijn arbeid en dien van de anderen mede in discredit.

Maar tegen deze Letterkunde op te treden met vooroordeel, zonder, wat te vaak gebeurt, daarvan zelf studie te hebben gemaakt, heeft

ook dit bedenkelijke, dat men de personen zelf, die men toch in eerste instantie daarmee zou bedoelen te bereiken, kwetst en van zich verwijderd, in geen geval tot andere zienswijze of tot nieuwe bevattingsbrengen kan. Want Goethe heeft het ergens gezegd: „Nur Lumpe sind bescheiden.” En is het niet volkomen waar, wat ik elders heb gelezen: Het is zoo onmogelijk, dat wie verdiensten heeft en weet wat ze waard zijn, zelf daarvoor blind zou zijn, als dat een man van zes voet lengte niet bemerken zou dat hij boven anderen uitsteekt. Dat iemand een grooten geest zou hebben, zonder dit zelf te bemerken, is iets absurds, dat een troosteloze onmacht zich alleen kan wijs maken, opdat ze het gevoel van eigen nietigheid voor bescheidenheid zou kunnen houden. Een Engelschman heeft dan ook eens zeer geestig opgemerkt, dat de woorden „merit” en „modesty” niets met elkaar gemeen hebben dan alleen de beginletters.

En is het nu waar, dat de religie, in welken menschelijken vorm zij zich ook openbaart, de pretentie mag doen gelden, dat zij hoogste schoonheid en heerlijkst optimisme is en daartoe bezielt en verheft, dan kan mijns erachtens de man, die door eigen weldoorwrocht onderzoek vrijwillig tot aanneming daartoe gekomen is, of wellicht juister gezegd, zich in het bezit daarvan voelende, tot een diep, grondig onderzoek heeft gedwongen; ik zeg, kan juist die man zich de opoffering getroosten van een geoorloofd waardeerend tegemoetreden, wat zekerlijk vrucht zal hebben, moge hij ook de klacht hebben vernomen en dikwerf zelf bevroed, dat ook van de andere zijde deze noodzakelijke waardeering maar helaas te ver te zoeken is. Hij kan dan ook werkelijk de idee kunst in hoogsten vorm in zich verwerken, want hij gaat in den geest terug en verheft zich tot dien God, uit wien alle gaven en krachten, dus ook de kunst en de intuïtie, het kunstscheppen vloeit. Het object van kunst is voor hem het klaarst.

De idee nu is de eenige ware bron van elk echt kunstwerk. Daarom kan de kunstenaar zich het doel van zijn werk niet in abstracto bewust zijn; niet een begrip, maar een idee zweeft hem voor, hij werkt uit louter gevoel, instinctmatig onbewust. De nabootsers echter gaan in de kunst van een begrip uit, zij bewerken hetgeen hun in echte werken bevalt en beelden het nu, openbaar of bedekt, heel doelmatig na. Zij zijn als de machines, die wat men er inlegt, wel is waar fijn hakken en door elkander mengen, maar nooit verteren kunnen, zoodat de vreemde bestanddeelen altijd weder te voorschijn komen. Het genie alleen is gelijk aan het organische, assimileerende, verteerende en produceerende lichaam ¹⁾.

Zoudt ge nu denken, dat dit onopgemerkt voorbij ging! En toch dezulken zijn er en tegen hen gaat mijn protest.

Maar ten slotte, het heerlijk optimisme van het Christendom, dat in zich de hoop en belofte van opstanding na vernietiging van alles wat bestaat, d. w. z. wat zedelijk, geestelijk bestaat,

bezit, zal de toetssteen zijn ook voor de litteraire geestesproducten van den nieuwen tijd. Ons dunkt het oordeel is voldoende gegeven in wat voorafging, maar niet zoo, dat Christendom staat tegenover kunst. Want kunst, als „Kunst an sich” is een zuiver reëel iets, en *moet* schoon en goed zijn. Heyermans laat het profaneerend in zijn laatste stuk „Ora et Labora” door een der arbeiders zeggen: God is de grootste kunstenaar, want Hij toovert in de lente de blaadjes aan de boomen en maakt dat alles plotseling groen is.” Hij vermoedt waarschijnlijk niet welk een heerlijke, hooge waarheid hij daarmee uitsprak. Ja, God is de grootste kunstenaar maar daarmee is tevens de idee der kunst verklaard. Alleen vergeet toch niet, kunst gaat door menschenverstand, door menschenhanden, en die menschenhanden door het verstand geleid, zijn of gereinigd en verhelderd door het optimisme van de Christelijke Religie, of gebannen in het doodend pessimisme van den tijdgeest.

Maar meer nog, wijl het waar is dat het Christendom, door alle beloften in te houden, 't hoogste optimisme is, moet het dan verwondering baren, dat met smachtend verlangen wordt uitgezien naar resultaten van zijn inspiratie ook op litterair gebied, naar een lied waarin de ziel uitgestort wordt als water. O! kon ik het, ik zou Nederland willen dwingen tot herziening, hervorming van litterair voelen. Want dit is ook op litterair gebied mijns erachtens waar, wat ik zoo schoon gezegd vond door een Duitsch auteur „Kleine Leute in ihrer Kleinheit zu zeigen ist Groszsein das einzige wahre Mittel.” Is dit waar, dan geven andere middelen niet. Dan geeft het niet, tegenover een litteratuur die men wil bestrijden, een zoogenaamd principieele tendenziëuse te stellen, die verreweg de andere niet kan evenaren en een novelle uit te breiden tot een diklijvig roman door overgroot plagiaat uit een of anderen psalmen- of gezangenbundel, en daarbij zoo terloops *al* de nieuwere schrijvers over den boeg te halen om aan nietkenners den kreet te ontlokken van voorwaar zeer op de hoogte te zijn van de nieuwe litteratuur. En zoo lang het Nederland onzer dagen dit beschouwt als een goed, afdoend evenwicht tegen de producten dier nieuwere richting, achten we de bede tot zelfherziening voorwaar niet overbodig en kan met een kleine variatie *dit* woord uit het hoogststaand litterair werk wel terecht worden aangehaald en behartigd:

„Ik bedwing mijzelf, opdat waar ik anderen oordeel, ik zelf niet verwerpelijk worde bevonden.”

EUREKA.

Of nu allen ook hun „Eureka” onder dit stuk zullen zetten is de vraag. Doch we meenden dat het goed was op dit woord de aandacht te richten, al ware het slechts om eenzijdigheid te mijden.

¹⁾ Schöpenhauer. Ueber Genie.

NABETRACHTING.

„Welk een heerlijken dag hebben we gehad, welke onvergetelijke uren doorleefd.” Dit heb ik Donderdag den 11^{den} September tientallen malen hooren herhalen. En waarlijk het was een onvergetelijke dag. Het doet het harte zoo goed, het is eene verkwikking, eindelijk die mannen voor u te zien, waarvan ge zooveel hebt gehoord, waarvan ge zooveel hooptet en verwachtet en die telkenmale nog hoog boven die verwachting uit hun heerlijke triomfen voor het oog der wereld deden schitteren. En eindelijk na langen onvermoeden strijd door het geweldig brutaal geweld van het machtige Albion gedwongen tot overgave, wilden ze een natie niet tot totalen ondergang doemen, kwamen ze overladen met roem en eere uit den strijd, wel niet met de bedoeling om door ons voornamelijk, en mede door Europa en Amerika te worden gehuldigd, maar dan toch, om gaande den weg die de plicht en liefde tot hun volk hun afbakende, langs dien weg in ontvangst te nemen wat de rechtmatige en gerechtvaardigde geestdrift van een medevoelend volk hun niet kan onthouden. Waar dan ook eenrede naar als De Visser in gloeiende wegslepemde taal opwekte tot hulde voor die „helden en zendingen” was hij slechts de tolk van wat omging in het hart van een iegelijk onzer.

En de grond van het kleine Nederland moet trillen van heerlijke verrukking waar het aan het begin van de twintigste eeuw zulk een onvergankelijke eere wordt waardig gekeurd te worden betreden door helden als dit drietal, waar nog de voetstappen van Kruger, Fischer, Wessels en Wolmarans niet zijn uitgewischt, die mede door ons volk toegejuicht en vereerd, hier onder leed en rouwe den zoeten wellust van den volksgunst mochten smaken en vernieuwde sterkte en veerkracht mochten ontvangen in de mannelijke ziel.

Engeland heeft zijn triomfen gevierd. Het is helaas maar al te waar. Een der grootste bladen schreef zoo terecht, dat het een gevoel van wrevel en wrok voelde opkomen toen het in de Nieuwe Kerk die drie krachtige heldenfiguren zag zitten met daarbij de gedachte, deze zijn thans onderdanen van Engeland.

Schandelijke triomfen heeft het gevierd over weerlooze vrouwen en kinderen, die bij tienduizenden werden vermoord. Maar als een moordenaar die voor niets terugschrikt, zal het Engeland een zorg zijn of daar duizenden en tienduizenden wreedaardiglijk vielen en belacht het zijnen betichters in het aanschijn.

En toch zal het Engeland tot eeuwige schande zijn dat het zonder meewaren, zonder blikken of blozen, een grootsche tragische figuur langs zijn kust kon zien trekken, tragisch in de beteekenis die de grootste tragedie slechts kan vertolken en tragisch *door* zijn toeleg, grootsch in den vollen zin van het woord, eene grootheid die gelukkiglijk te bekomen is *zonder* haar toedoen en waaraan Gode zij dank, bij al de macht die het bezit door haar niet kan worden getornd.

Lezers van Excelsior, er is nog iemand uit Afrika gedrongen en in Nederland gekomen.

Maar deze man heeft Neêrlands bodem niet betreden en is niet door een jubelend, geestdriftig volk toegejuicht. President Steyn is met de grootst mogelijke voorzichtigheid uit zijn rijtuig gedragen in de ziekenkamer en men heeft terstond ieder van hem geweerd omdat het minste gerucht den zwaren, doodelijk kranken lijder zou hinderen.

Engeland kan voldoening hebben van zijn werk. Het heeft een groot man zedelijk vermoord. Het heeft een der nobelste en edelste telgen van een jong opbloeiend ras in zonnig Afrika voor goed geknakt. Het heeft een der zelfopofferendste, der heldhaftigste en edelmoedigste figuren uit

den heldenstrijd die door zijn toemeloos energie telkens weer opsprong, terneder geslagen. Het schandelijke contract tot welks teekening het zijn tegenstander met brutaal geweld drong, moet te meer in haar handen sidderen waar het tevergeefs daarop den naam van dien man zoeken moet. Hij heeft zich daardoor bij het Engelsche volk geblameerd, tot een smaad en spotreden gemaakt, maar tevens een onvergetelijke eerezuil opgericht in het hart van allen, die nog weten wat gerechtigheid is.

Maar hij heeft meer gedaan. Hij heeft eene vingerwijzing gedaan en dat is deze. „Buk nooit voor brutaal geweld.” Maar bovenal heeft hij een heerlijke belofte gegeven in zijn roemrijk weigeren. „Zoomin als mijn moedig leeuwenhart

HOE PRESIDENT STEYN VERVOERD WERD.

onder het zwaarste leed trilt voor den geweldenaar en bukt voor den overwinnaar, zoo min zal Afrika geknecht kunnen worden"; en in die schoone betuiging ligt de kiem voor een eindelijk vrij Zuid-Afrika.

President Steyn! wij Nederlanders hebben u met volle sympathie opgenomen in ons midden, schoon met een treurend harte.

Wij vernamen met groote stille vreugd de tijding van een aanvankelijke gelukkige kentering en een flauwe hope op herstel.

Wij zien u noode, en toch gaarne vertrekken naar het zoele Zuiden, want wees er van overtuigd, dat geheel Nederland reikhalzend uitziet naar dien dag, waarop gij, voorwaar niet minder dan uw luisterrijke voorgangers, de warme hulde in ontvangst moogt nemen van een bewonderend volk.

H. W.

BOEKBESCHOUWING.

Salomo's Spreuken, gerangschikt en verklaard door J. Kok, pred. te Nijmegen, 2de druk, 2de deel. — Kampen, *J. H. Kok*.

Dit tweede deel loopt over bijna 500 bl. en bevat het 3de boek tot het 8ste, dus 5 boeken.

N°. 3 handelt over:

De wijsheid en den mensch in den dienst Gods; in 5 hoofdst.

N°. 4 is van:

De wijsheid en den mensch in het huisgezin; in 6 hoofdst.

N°. 5 behandelt:

De wijsheid en den mensch in den Staat; in 5 hoofdst.

N°. 6 beschouwt:

De wijsheid en den mensch in de maatschappij; in 4 hoofdst.

N°. 7 bespreekt:

De wijsheid en den mensch voor de poorten der eeuwigheid; in 3 hoofdst.

Elk hoofdstuk heeft weer zijn eigen onderwerp.

We hebben na al wat bij deel I van den tweeden druk is gezegd, en daar het een herdruk van een bekend boek geldt, in geen eigenlijke beschouwing van dit werk meer te treden. Het is een boek dat getuigt van veel studie en nadenken en heeft de groote verdienste de *Spreuken* leesbaar te maken voor velen. Daarmede willen we zeggen dat ze in dit boek tot hun beteekenis en recht komen, wat bij de gewone lezing er van vaak niet geschiedt. Ze zijn hier geordend, en toegepast op het leven. Dit was geen gemakkelijk werk. Velen hebben getoond het te waardeeren. Dat getuigt de herdruk van een zoo groot boek.

Een tekstregister aan het slot is een even onmisbare als te waardeeren wegwijzer bij het gebruik van dit boek. Het is zeer net uitgevoerd en met flinke letter gedrukt.

VRAGENBUS.

De Joden gebruiken soms een andere jaartelling dan wij. Is dit op Bijbelsche gronden en hoe is hun rekening?

Wat het eerste betreft zoo geeft de Bijbel geen tijdrekening aan. Men leest eenvoudig: In het ... jaar van den koning en jaren voor of na dit of dat. De tijdrekening vast te stellen van de oud-testamentische feiten biedt dan ook moeilijkheden, die men nog niet is te boven gekomen.

Op Bijbelsche gronden kunnen de Joden kwalijk zich stellen wat hun tijdrekening betreft. Wel heet de Joodsche tijdrekening te beginnen bij de schepping, en is dus het Joodsche jaar eigenlijk het jaar der wereld. Maar elk Israëliet die kennis heeft van de tijdrekening zal dadelijk toestemmen 1e. dat het aanvangspunt onmogelijk is vast te stellen, 2e. dat zijn tijdrekening eerst lang na Christus' geboorte is ingevoerd, 3o. dat zij zeer zeker onjuist is.

Nog zij gezegd, dat het 5663e jaar der Joden begint met 2 Oct. a. s. 't Is een jaar van 355 dagen. Den 22^{en} Sept. 1903 begint het 5664e jaar, dat 354 dagen telt. 't Joodsche nieuwjaar valt in de maand Tizri (Sept.—Oct.)

W. I. te O. Op uw vraag geven weldra de almanakken ten deele antwoord. Alleen kunnen we u zeggen dat het volgend jaar in Europa twee maansverduisteringen zullen te zien zijn, een in April en een in October. Doch hoe dit berekend wordt, daarover moet ge een sterrekundig werk raadplegen.

Is met eenige zekerheid aan te geven, wanneer Job geleefd heeft?

Uit de zeden en gewoonten in het boek Job vermeld, blijkt vrij duidelijk, dat hij leefde ten tijde, der aartsvaders. Evenzoo is op te maken dat daar op de Mozaische wetgeving en Gods geboden op den Sinai gegeven, geen enkele toespeling voorkomt, Job geleefd zal hebben in den tijd waarin onder de heidenen meer godvreezende mannen voorkwamen buiten Israel, zooals Melchizedek, Jethro e. a.

W. D. Het woord „Mensch” komt waarschijnlijk van *man* en is een bijvoegelijk naamwoord, gelijk we nog zeggen: die is wat *mansch*. Evenzoo komt in 't Latijn *humanus* van *homo*. *Man* duidt aan het verstandige, werkzame, denkende wezen en is verwant met het Latijnsche *mens*, *memine*, en het Grieksche *menos*, *memona*, kracht, standhouden.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

MORGENZEGEN EN AVONDZEGEN.

Morgenzegen en avondzegen, — welk een lieflijke klank komt ons uit deze woorden tegen! Zoo hebben onze vaders het genoemd en waarlijk, deze benaming luidt schooner en lieflijker, dan het nieuwerwetsche „morgengebed” en „avondgebed.” Want deze nieuwere benaming spreekt slechts een goede en lieflijke menschelijke stemming uit; de oude daarentegen spreekt van een genadig goddelijk doen, van den zegen, welchen God bij het begin en het einde van den dag over diegenen uitstort, welke daarom bidden en daarop wachten. En zoo verre treedt ons inderdaad ook in dit klein en schijnbaar toevallig onderscheid de tegenstelling tusschen den oud-kerkelijken en modernen geest tegen: gene stelt God, deze de menschen op den voorgrond; gene leeft van feiten, deze van gemoedsstemmingen. Doch wij zullen om den naam alleen geen oordeel uitspreken, als de zaak slechts aanwezig is. Wij willen slechts, ook wanneer wij als kinderen onzes tijds van morgen- en avondgebed spreken, steeds in gedachten houden, dat niet ons gebed of onze gemoedsstemming, maar Gods zegen de hoofdzaak is en dat al onze gebeden in de lucht zullen verdwijnen, wanneer God ze niet genadig aanneemt en zegenend beantwoordt.

Het gemeenschappelijk vragen om een morgenzegen heeft zijn hooge beteekenis hierin, dat daarbij de door de rust van den nacht gestrekte huisgemeente zich, eer een ieder zich

aan zijn bijzonderen arbeid begeeft, met elkander voor het aangezicht des Heeren stelt, die allen in den donkeren nacht behoed heeft en van wiens zegen nu het gedijen van den arbeid en het voorspoedig verloop van den dag afhangt. De rust van den nacht heeft de leden des huisgezins gescheiden, want de slaap laat geene gemeenschap toe, maar hult ieder voor zich in zijne rust; de arbeid des daags werkt eveneens in menig opzicht scheidend en plaatst den eenen op dezen, den anderen op genen post. Het is dus van groot gewicht, dat tusschen deze beide tijden van scheiding een, zij het dan ook korte tijd van vereeniging gelegd worde, waarin de huisgemeente zich als één geheel tezamen bevindt, door den mond van den huispriester God voor de rust van den nacht dankt, om een zegen over het dagwerk smeekt en tegelijk een gemeenschappelijk Godswoord naar den arbeid met zich neemt, dat ook gedurende de uren, dat men gescheiden is, een onzichtbare band om de leden van het huisgezin slingert, om man en vrouw, kinderen en ouders, dienstbaren en vrijen.

Daarom moet de huisvader er voor zorgen, dat, bijzondere gevallen natuurlijk daargelaten, alle huisgenooten zich bij den morgenzegen verzamelen, en dat de dag steeds vroeg genoeg begonnen wordt, opdat men hierbij niet overhaast te werk behoeft te gaan of ook wel het geheel moet nalaten en opdat ook de huisgenooten, welke vroeger dan de anderen hunne dagtaak moeten beginnen, er deel aan kunnen nemen. Dat eischt menigmaal van de ouders

een vroeger opstaan en daarmede ook een offer van hunne gemakzucht, wanneer er b.v. kinderen zijn, die reeds vroeg naar school moeten. Maar de beteekenis van het gemeenschappelijk om een morgenzegen vragen is zoo groot en heilig, de vereeniging van allen voor Gods aangezicht, vóór men van elkander gaat, het gemeenschappelijk zich indompelen in de wereld der eeuwigheid, vóór men zich in de onrust van den tijd, in den strijd des levens begeeft, is zoo gewichtig en zoo zegenrijk, dat christelijke ouders dit offer zeker gaarne zullen brengen. Wil men het brengen van dit kleine offer hierdoor ontgaan, dat men de kinderen leert om, vóór zij naar school gaan, voor zichzelf te bidden, zoo is dit wel beter dan niets, maar men ziet daarbij over het hoofd, dat dit bidden, dat ieder voor zich doet, hoe onontbeerlijk het ook voor ieder is, toch nooit het gemeenschappelijk gebed, waarmede het huisgezin als één geheel voor 's Heeren aangezicht treedt, vervangen kan.

Evenals met het vragen om een morgenzegen is het ook bij het vragen van den avondzegen. Het dagwerk heeft gescheiden, de nachtrust zal eveneens scheiden en tusschen deze beide nu ligt het vereenigingspunt van den avondzegen. De leden van het huisgezin besluiten den dag gemeenschappelijk, gelijk zij hem gemeenschappelijk begonnen zijn, brengen door den mond van het priesterlijk familiehoofd den Heere hunnen dank voor zijne bewaring en bestiering, welke zij dien dag mochten ervaren, terwijl zij Hem tevens bidden om beschutting en zegen voor den nacht en ontvangen ook door den mond des huisvaders een Godswoord, dat, stil in de harten voortlevende, een onzichtbaren band ook om de slapenden slingert, totdat dan aan den volgende morgen de onzichtbare vereeniging weder tot een zichtbare wordt. Zoo vormen de morgenzegen en de avondzegen de oogenblikken, waarin de gedurende het dagwerk en gedurende de nachtrust verborgen, onzichtbare geestes- en geloofsgemeenschap der familieleden onder elkander en met de wereld der eeuwigheid versterkend en verfrisschend zichtbaar tevoorschijn treedt.

In zijn boek „Die Familie” zegt Riehl, de scherpzinnige kenner van het Duitsche volksleven: „Wanneer de „familievader,” ook de voorname en rijke, niet met de koffietafel het dagwerk inleidt, maar met een gemeenschappelijk gebed, waartoe hij vrouw, kinderen en dienstdiener om zich verzamelt, meent men wel dat dit slechts gekheid en schijnheiligheid is, maar in waarheid is zulk een begin van het dagwerk een kenteeken, dat de huisvader het huisgezin saâm weet te binden en dat het innig samenhangt. Daarom is het, ook afgezien van zijn religieuze beteekenis, ook van uit sociaal oogpunt beschouwd, goud waard. Bemerken de stadsche vaders dan niet, dat zij met het opgeven van deze gewoonte een der meest grootsche eigenschappen hunner positie in huis uit de hand gegeven hebben? Er is daarin meer eer, rang en recht om te heerschen, dan in een geheele collectie titels en orden. Verscheidene arme sukkels van huisvaders zien dit ook heel goed

in, maar zij vreezen, dat de een of andere buurman hen zal uitlachen. Zij schamen zich niet, weinig of niets in huis te zijn, maar wel schamen zij zich, veel te zijn, priester en heer des huizes. „De blootheid is 't, die ons verderft,” heet het in een oud Burschenlied.”

Ook het tafegelbed mogen wij hier, waar het gaat over „Gods Woord in het huiselijk leven,” niet vergeten. De maaltijden zijn immers evenzeer vereenigingspunten der huisgenooten, welke, gelijk bij den morgen- en avondzegen hun geestelijk, zoo bij de maaltijden hun lichamelijk, natuurlijk leven gemeenschappelijk voeden en verkwikken. Het tafegelbed heeft daarbij ten doel, ook dit gemeenschappelijk lichamelijk en aardsch genieten dankend te verbinden aan de eerste en hoogste bron aller goede gaven, n.l. aan Gods genade en goedheid en het tegelijk biddend in betrekking te brengen tot hetgeen het hoogste doel en de eerste plicht van ieder in het bijzonder, evenals van allen tezamen moet zijn, n.l. dat vóór alles God geprezen en zijn naam worde gediend. Zoo zal in ieder goed tafegelbed tweemaal uitkomen: de dank voor de van God ontvangen aardse zegeningen en de bede, dat het genot daarvan ons sterke, om God en onze naasten te dienen, opdat Gods naam door ons verheerlijkt worde. Op bijzondere duidelijke en eenvoudige wijze vindt men dit in een kort tafegelbed, dat men in Engeland dikwijls hooren kan, uitgedrukt: „Wij bidden u, Heere, zegen onze spijs en doe ze daartoe strekken, dat zij ons kracht geve om u te dienen, om Christus' wil. Amen.” Eveneens in de berijmde Duitsche tafegelbeden b.v. in dit: „Vader, zegen deze spijs, ons tot kracht en u tot prijs.” Ook onze bekende kindergebeden brengen beide genoemde gedachten tot uitdrukkingen, zooals b.v. het bekende: „o Vader, die al 't leven voedt, kroon onze tafel met uw zegen, en spijs en drink ons met het goed, van uwe milde hand verkregen. Leer ons voor verdaad ons wachten. Doe ons gedragen als 't behoort. Doe ons het hemelsche betrachten. Sterk onze zielen door uw Woord.”

Het tafegelbed is een zeer oude gewoonte. Reeds bij de oude heidensche volken bestond het gebruik, voor het eten en drinken den goden een dankoffer te brengen. Over de oudchristelijke gewoonte schrijft Tertullianus in het begin der derde eeuw: „Wij begeven ons niet eerder aan tafel, vóór wij het maal door gebed aan God gewijd hebben. Na het eten wordt van ieder geëischt, dat hij den lof des Heeren zingt, hetzij uit de Heilige Schrift, hetzij zooals zijn hart hem ingeeft.” Hoe ernstig onze vaders het met het tafegelbed namen, is bekend, en Gode zij dank is het, vooral op het land, tot op den huidige dag in eere gebleven. In de steden echter heeft deze gewoonte vaak schipbreuk geleden, deels tengevolge eener valsche verlichting, deels wijl de omstandigheden, die de arbeid in groote steden met zich brengt, helaas dikwijls gemeenschappelijke maaltijden der familie, tenminste in de week, onmogelijk maken. Verwonderlijk is het, dat er huisvaders gevonden worden, die wel aan tafel bidden,

wanneer men onder elkaar is, maar het nalaten, wanneer er gasten zijn van wie men niet weet, hoe zij over het tafelgebed denken, of van wie men weet, dat zij er afkeerig van zijn. Dat is al te veel oplettendheid. Geen gast zal den huisvader dank weten, wanneer hij zich zijn huispriesterlijk ambt schaamt en een teeken van mannelijke dapperheid is zulk een zich-schamen nu juist ook niet.

Een beschaafde weduwe, wier man vroeg gestorven was en haar met twee kinderen in behoeftige omstandigheden achtergelaten had, maar die door het geven van muzieklessen zich een rijk, zij het dan ook een zuur verdiend stuk brood verschaftte, zeide mij eens, dat zij het tafelgebed wel missen kon, want haar had geen God en geen mensch aan haar dagelijksch brood geholpen, maar zij had zichzelf met eigen kracht uit den nood gered en in betere omstandigheden gebracht. Dat is spreken, zooals zekere boer eens sprak, toen hij een opwekking om er voor te danken, dat zijn koren door Gods zegen zoo mooi stond, met deze woorden afwees: „Wat zegen! Hij heeft goed zegenen, ik heb den akker dubbel bemest!” Over dezen boer en zijns gelijken, heb ik kort geleden dit woord gelezen: „Wanneer gij een bedelaar vleesch en brood en groente en een glas wijn geeft, en de bedelaar eet en drinkt, maar wil er u geen dank voor verschuldigd zijn, omdat hij zegt, dat wanneer hij het brood en het vleesch niet zelf gesneden en de vork en het glas niet zelf aan den mond gebracht had, hij geen nuttigheid zou gehad hebben van de bete, die hem voorgezet was en hij het derhalve aan zichzelf dankt dat hij nu verzadigd is, — wat zoudt ge wel van zulk een redeneering zeggen?” Wie nadenkt, zal inzien, dat het dagelijksch brood, dat hij met de zijnen eet, een gave Gods is, en als hij nog een klein weinigje verder nadenkt, zal hij in zijn huis ook het tafelgebed onderhouden, niet slechts omdat het een goede gewoonte is, maar uit innerlijken drang en behoefte.

In de vijftiende eeuw regeerde in Arragon een koning, met name Alfonsus. Deze bemerkte met misnoegen de steeds toenemende tuchtelooosheid en frivoliteit der talrijke edelknappen, die aan het hof waren. In 't bijzonder hoorde hij, dat niemand van hen meer aan het tot nog toe gebruikelijke tafelgebed dacht. Daarom noodigde hij hen eens allen tezamen bij zich aan tafel. Toen nu op zijn wenk de spijzen opgebracht werden, begonnen zij reeds spoedig, zonder het hoofd te buigen en de handen te vouwen, gulzig aan de kostelijke spijzen. Zeer verwonderd waren zij echter, toen op eenmaal een morsig en haveloos mensch binnentrad, zich midden onder hen nederzette, en zonder iets te vragen of te bidden, aan den maaltijd deelnam. Vol verwachting zagen zij den koning aan, hopende dat deze bevelen zou, den onbeschaamde te verwijderen. De koning echter, die zelf deze zaak bewerkt had, hield zich volkomen bedaard en liet den bedelaar zijn gang gaan. Deze laatste at en dronk naar welgevallen, veegde zich dan op zijn ruwe manier met de hand den mond af, stond op en ging met zwaren, plompen tred,

zonder zich voor den koning te buigen, de zaal uit. „Welk een onbeschaamd, ongemanierd mensch!” riepen nu de edelknappen, „zal men zoo iets laten begaan?” „Zoo,” sprak de koning, „mishaagt u dit? Welnu, deze bedelaar is een levend evenbeeld van u allen. Gelijk hij zonder plichtplegingen aan tafel gekomen is, en zonder dank zich verwijderd heeft, zoo doet gij allen! Ik heb niet gezien, dat een van u voor het eten gebeden en den lieven God voor zijne gaven gedankt heeft. Ge hebt slechts begeerig toegerepen, maar den gever vergeten. Schaamt u, en laat mij nooit meer iets dergelijks van u zien!”

Tot hiertoe beschouwden we „Gods Woord in het huisgezin” binnen ons huis en het huisgezin zelf. Maar God heeft ook buiten onze eigen muren en wanden een woord voor ons huis, namelijk in het huis, waarin, vooral op den Zondag, de christelijke gemeente samenkomt, om een woord des Heeren te ontvangen, in de kerk. Wij zullen niet op deze plaats, maar in een later hoofdstuk nader over de waarde en beteekenis van den Zondag voor het christelijk huisgezin spreken; wel echter willen wij reeds hier het groote gewicht aangeven van een nauwe verbintenis van het familiehuus met het Godshuis. Deze verbintenis is immers reeds voor ieder der echtgenooten afzonderlijk in den heiligen doop begonnen en heeft, gelijk wij hopen willen, bij het belijdenis afleggen haar einde nog niet gevonden, maar is ook in het latere leven voortgezet. De verbintenis is later voor het echtpaar in die ure begonnen, toen het jonge paar zijn huwelijk in het huis des Heeren door den dienaar der gemeente geheel voltrokken en inzegenen liet. Wat eens op den bruiloftsdag feestelijk voor het aangezicht des Heeren en van christelijke getuigen begonnen is, dat moet in het huwelijk geregeld voortgezet worden. Anders staat de trouw-kerkgang in de lucht en zinkt terug tot een waardeloozen vorm. En het is niet betamelijk en niet dankbaar, het huis, waarin men zulk een heerlijke ure heeft doorleefd, een zoo beteekenisvol feest heeft gevierd en op zijne verbintenis den zegen Gods heeft ontvangen, voortaan met den rug aan te zien en er niets meer van te vragen, nadat het den echtgenooten hun hoogste en beste goed geschonken heeft.

„Wij kunnen onszelven ook tehuis stichten,” zegt men wel, om het bezoeken der openbare godsdienstoefening als niet bepaald noodzakelijk voor te stellen. En dit is juist, wij kunnen niet slechts, maar wij moeten ons ook tehuis stichten, gelijk vroeger reeds, waar sprake was van de huisgodsdienstoefening, aangetoond is. Maar de huiselijke gemeenschap is toch immers niet de eenige, waarin wij leven. Wij leven ook in een christelijke gemeente en even zoo goed als de huiselijke gemeenschap er naar streeft, zich in daden te betoonen, zoo goed moet ook het behooren tot eene gemeente in staat zijn en behoefte hebben zich te kunnen bewijzen. Gedurende de week is daartoe ongetwijfeld weinig gelegenheid. Ieder huis gaat zijn eigen weg, en voor zoover er verkeer met andere huisgezinnen plaats

vindt, staat dit toch niet onder het teeken van het christelijk gemeentelven. Nu komt de Zondag, voert ieder huis uit zijn isolement en wijst het zijne plaats aan in de christelijke gemeente. Hij kan en moet dit ten minste doen. Hij kan maken, dat de christelijke gemeente, waartoe de echtgenooten behooren, door hen niet slechter behandeld wordt dan de eene of andere vereeniging, waarbij zij zich aangesloten hebben. Gelijk zij het als een vanzelfsheid beschouwen, dat zij tot de eene of andere vereeniging, waartoe zij toegetreden zijn, niet alleen in het verborgen behooren, maar hun lidmaatschap ook door deelname aan de vergaderingen bewijzen, zoo moeten zij het ook als een vanzelfsheid beschouwen, dat zij de samenkomsten der christelijke gemeente, waarin zij leven, inzonderheid de Zondagsgodsdienstoefeningen, bijwonen. Daarom neemt Luther bij de verklaring van het vierde gebod in zijn Catechismus beide tezamen: „De prediking en zijn Woord niet verachten.” „Zijn Woord” — dat ziet op de godsdienstoefening in huis; „de prediking” — dat ziet op de openbare godsdienstoefeningen. En nog schooner voegt onze Heidelbergsche Catechismus beide saam, wanneer hij in de uitbreiding van datzelfde gebod als antwoord op de vraag, wat die eisch des Heeren inhoudt, verklaart: „Eerstelijk, dat de kerkdienst, of het predikambt en de scholen onderhouden worden, en dat ik, inzonderheid op den Sabbat, dat is den Rustdag, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome, om Gods Woord te hooren, de Sacramenten te gebruiken, God den Heere openlijk aan te roepen en den armen christelijke handreiking te doen; ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn booze werken viere, den Heere door zijnen Geest in mij werken late en alzoo den eeuwigen Sabbat in dit leven aanvang.”

„Wij houden onze godsdienstoefeningen in Gods vrije natuur.” is eveneens een niet zelden voorgewende schadeloosstelling voor de openbare, kerkelijke godsdienstoefening. Was het maar waar! Werd die gang in Gods vrije natuur slechts werkelijk tot eene godienstoefening met stichtelijke gedachten en heilige overleggingen! Dan zou zeker zegen en opbouw niet ontbreken. Maar zelfs in dit gunstige geval is toch ook dit een persoonlijke en geen gemeente-godsdienstoefening, een zich-scheiden van de gemeente en geen oefening van de gemeenschap met de gemeente, en daarom zal ook juist de zegen ontbreken, dien God in de gemeenschappelijke opbouw in de christelijke gemeente gelegd heeft. Wel troostte zich de herder in Uhlands „Des herders Zondagslied,” die ook godsdienstoefening in de vrije natuur houden moest, met de onzichtbare gemeente, in wier midden hij zich verplaatst gevoelde: „Als knielden velen ongezien en baden saam met hem.” Maar juist deze behoefte aan gemeenschap, welke zich in deze woorden onwillekeurig uitsprekt, verzekert ons, dat deze vrome herder, die heden door zijn beroep verre van huis gehouden en daardoor tot godsdienstoefening in de vrije natuur genoodigd wordt, ongetwijfeld op een anderen Zondag, wanneer het hem mogelijk is, gaarne

de onzichtbare gemeenschap met de zichtbare en tastbare verwisselen zal.

Er wordt veel over geklaagd, dat het bezoek der openbare godsdienstoefening van de zijde der mannen veel slechter is dan van die der vrouwen. In de eerste eeuwen der kerk spotten de Heidenen er reeds mede, dat de christelijke gemeenten zooveel vrouwen als leden bezaten. Reeds toen noemde menigeen, op grond hiervan, het Christendom een godsdienst voor oude vrouwen en kinderen. Wat echter in 't bijzonder het weinig bezoeken der godsdienstoefeningen door mannen aangaat, mag veilig gezegd worden, dat hieraan, vooral waar men de steden in 't oog heeft, een zekere trek van het moderne leven ten grondslag ligt, welken zelfs christelijke kunstenaars huldigen, waar zij bijvoorbeeld, wanneer zij het zegenen der kinderen door Christus voorstellen, altijd slechts moeders, maar nooit vaders voorstellen als degenen, die de kinderen tot den hemelschen kindervriend brengen. Het is dezelfde moderne „trek,” waarvan wij de bedenkelijke geringschatting der huispriesterlijke waardigheid van den huisvader over het algemeen aan te danken hebben; want dat de huisvader des Zondags met de zijnen naar het huis des gebeds gaat, is even zoo goed een gedeelte van zijn huispriesterschap, als de huisgodsdienstoefeningen, maar wordt, helaas, ook evenzoo als deze deels aan eigen onverschilligheid, deels ook aan een onmanlijk schaamtegevoel voor bureu en bekenden opgeofferd.

En toch, welk een zegen ligt er in het gemeenschappelijk bezoek der godsdienstoefeningen op den dag des Heeren, juist ook voor het vaster en inniger worden der innerlijke eenheid. Wel is waar kan het soms zijn, dat men niet altijd juist vindt, wat men zoekt of verwachtte; dat de predikatie niet bijzonder tref, wat of aan den prediker of aan den toehoorder of aan beiden liggen kan. Maar, wanneer man en vrouw in Gods huis zich met elkander als leden van een en dezelfde gemeente en gemeenschap gevoelen, met elkander den prediker in het gebed hooren voorgaan en daarbij in stilte zelve medebidden, met elkander die oude trouwe psalmen zingen, de oude bekende Evangelien met hun wonderbare kracht hooren, om het klokgelui en de orgelmuziek niet te vergeten, dan worden hier banden gelegd, welke de diepste diepte der persoonlijkheid omvatten en het echtelijk één-zijn versterken en verhelderen; er ontstaat en ontwikkelt zich een heilig, gemeenschappelijk, geestelijk bezit, dat voor de eenheid en eenigheid in het huwelijk zegenrijk werkt. Hoeveel van deze kracht, die de harten verbindt en samenhoudt gaat toch daar verloren, waar dit diepste, geestelijke bezit slechts bij een en niet bij beide echtgenooten gevonden wordt!

Met welsprekende woorden schildert de oude, krachtvolle kerkvader Tertullianus den zegen van een huwelijk, waarin beide echtgenooten zoowel in geloof alsook in het betrachten daarvan één zijn: „Beiden zijn broeder en zuster, beiden mededienstknechten. Daar is geen scheiding des vleesches of des geestes. Samen bidden zij, samen knielen zij, de een leert, draagt,

vermaant den ander. Met elkander zijn zij in de kerk, met elkander aan de tafel des Heeren, met elkander in moeite en vervolgingen, evenals in tijden van rust en verkwikking. Geen verbergt iets voor den ander, geen is den ander tot last. Ongehinderd worden de kranken bezocht, de armen welgedaan, worden de dagelijksche godsdienstoefeningen gehouden. In beurtgezang weergalmen psalmen en liederen, zij wedijveren, wie op de volkomenste wijze zijn Heere looft. Christus verheugt zich, wanneer hij zulk een echtpaar ziet en hoort, en daar zendt hij zijn zegen. Waar twee vergaderd zijn, daar is hij ook, en waar hij is, daar is de booze niet." — „Ieder huis," zegt een ander kerkleeraar, Clemens van Alexandrië, „moet een afbeeldsel der kerk zijn, want de Heere zegt: waar twee of drie in mijnen naam vergaderd zijn, daar zal ik in het midden komen."

Uit: Weitbrecht, *Het christelijk huisgezin*".

DE BOEREN-GENERAALS.

De Boeren-Generaals hebben het volgende stuk door geheel Europa doen uitgaan:

Beroep op de beschaafde Wereld.

Het zal de wereld nog versch in het geheugen liggen hoe de Boeren, na een bangen strijd voor hunne onafhankelijkheid van meer dan twee-en-een-half jaar, eindelijk genoodzaakt zijn geworden de termen van overgave, hun door de regeering van Zijne Britsche Majesteit, koning Eduard VII, voorgelegd, door middel van hunne afgevaardigden te Vereeniging aan te nemen.

Gelijktijdig werd ons door die afgevaardigden opgedragen ons naar Engeland te begeven, teneinde in de eerste plaats een beroep op onze nieuwe regeering te doen om de ontzaglijke ellende, die door de lengte en breedte der nieuwe kolonies heerscht, te verzachten. Slaagden wij hierin niet, dan zouden wij een beroep voor liefdadige bijdragen op de menscheit van de beschaafde wereld doen.

Daar wij er tot dusverre niet in geslaagd zijn de Engelsche regeering te bewegen ons volk verder behulpzaam te zijn en de nood onbeschrijflijk hoog is, blijft er voor ons niets over dan ons te wenden naar de volkeren van Europa en Amerika.

In de hachlijke dagen die wij doorworstelden, was het ons en den onzen zoet, gedurig blijken van sympathie uit alle oorden te ontvangen. De geldelijke en andere ondersteuning en aan onze vrouwen en kinderen in de concentratiekampen en aan de krijgsgevangenen in alle deelen der aarde, droegen oneindig veel bij om het lot van die arme ongelukkigen te verlichten, en wij nemen deze gelegenheid te baat om namens het volk van de gewezen republieken onzen innigen dank te betuigen aan allen, die ons in het verleden liefdadig hebben ondersteund. Het Boeren-volkje kan nimmer de hulp vergeten, die het bewezen werd in de donkere uren van zijne beproeving.

Het volk van de twee republieken had alles veil voor zijne onafhankelijkheid, en nu de worstelstrijd voorbij is, staat het totaal geruïneerd. Hoewel wij niet de gelegenheid hadden een nauwkeurigen staat op te maken van de verwoesting, aangericht in de twee republieken, zijn wij op grond van onze persoonlijke kennis overtuigd, dat er minstens dertigduizend huizen op de boerenplaatsen en bovendien tal van dorpen door de Britten gedurende den oorlog verbrand of vernield zijn.

Onze woningen met de meubelen zijn verbrand of vernield, onze boomgaarden neergeveld, alle landbouwgereedschappen stukgeslagen, molens vernietigd, elk levend dier is weggevoerd of gedood — niets bleef ons, helaas! over. Het land is een woestijn. Ook heeft de oorlog vele slachtoffers geëischt, en het land weergalmt van het geween der hulpeloze weduwen en weezen.

Bovendien behoeft niet te worden herinnerd hoeveel in de toekomst voor de opvoeding van de kinderen onzer burgers zal noodig zijn.

In dezen grooten nood wenden wij ons nu tot de wereld met het verzoek om door liefdadige bijdragen onzen verminkten en anderen nooddriftigen te hulp te komen en onze kinderen behoorlijk te doen onderwijzen.

Wij wijzen op de verschrikkelijke gevolgen van den oorlog, om onze groote behoefte ter kennis van de wereld te brengen en geenszins om de gemoederen opnieuw gaande te maken. Het zwaard rust nu in de scheede en alle geschillen zwijgen in tegenwoordigheid van zoo groote ellende.

De schade, door den oorlog berokkend, is onbeschrijflijk groot, zoodat het kleine bedrag, dat Engeland volgens de termen van overgave zal schenken, zelfs indien tienmaal vermenigvuldigd, geheel en al ontoereikend zal zijn om ook maar de oorlogsverliezen te dekken.

De weduwen en weezen, de verminkten en nooddriftigen, en onze kinderen, voor wie alleen wij dit beroep doen, zullen dus daaruit weinig en in de meeste gevallen niets trekken.

Alle bijdragen zullen gestort worden in een fonds, genaamd „Het generale Boeren-Hulpfonds", en dit fonds zal uitsluitend besteed worden om in de behoeften van de personen, voor wie hetzelfde verzameld wordt, nu en dan in de toekomst te voorzien.

Wij verzoeken vriendelijk de hartelijke samenwerking van de bestaande comités in de verschillende landen van Europa en Amerika, en staan nu op het punt die landen beurtelings een bezoek te brengen, teneinde de zaak behoorlijk te organiseeren.

LOUIS BOTHA.
C. R. DE WET.
J. H. DE LA REY.

HANS SACHS' LUILEKKERLAND.

Hans Sachs is de befaamde schoenmaker-dichter, die van zoo groote beteekenis is geworden voor Duitschlands letteren en 's volks

ontwikkeling. Tijdgenoot en vriend van Luther heeft hij door zijn geschriften ontzaglijk veel voor het Duitsche volk gedaan.

Wat hier volgt is zijn koddige teekening van „Schlaraffenland”, gezegd Luilekkerland. 't Geeft een goed denkbeeld van de wijze waarop Hans Sachs dichtte, eenvoudig, aantrekkelijk en leerzaam.

't Is natuurlijk onmogelijk in een vertaling het oorspronkelijke geheel tot zijn recht te laten komen. Doch we hopen er althans eenigszins in geslaagd te zijn.

Luilekkerland.

Luilekkerland — welk land zoo heet,
Wis dat het elke luiaard weet.
Drie mijl achter Kerstmis is 't gelegen,
Al wie derwaarts richt zijn wegen
Moet zich groote dingen vermeten
Zich door een berg van koeken eten,
Die is meer dan drie mijlen dik.

Dan is hij in een oogenblik
In dit vermeld Luilekkerland,
Waar spijs en drank zijn voor de hand;
Op de daken gebakjes geuren,
Van kook zijn alle ramen en deuren.
Een heining loopt om huis en tuin
Van braadworst, gebakken smakelijk bruin.
De bronnen — vol wijn — staan een ieder open,
De wijn komt u zoo in den mond geloopen.
De sparren niet als hier klossen dragen,
Maar zoetigheid naar elks behagen.
Broodjes groeien aan wilgeboomen,
Daaronder vliet de melk in stroomen;
De broodjes vallen straks omlaag,
Een ieder smult, in 't eten graag.

Ook zwemmen er visschen in de meren
Gekookt of gebakken naar begeeren,
Die komen zoo dicht aan den waterkant
Dat men ze kan grijpen met de hand.
Ook vliegen er rond, voor wie wil kluiven,
Gebraden kippen, ganzen en duiven.
En acht ge de moeite voor 't vangen te groot
Ze vliegen u in den mond — geen nood!

De varkens, vet en weldoorvoed,
Ze kuieren rond daar, voet voor voet,
Een mes draagt elk zwijn in den rug,
Ge snijdt maar af een stuk, heel vlug,
En steekt dan het mes weer waar 't behoort.
Kazen liggen als steenen verspreid in dat oord.

Recht makk'lijk is hoe de boeren komen:
Zij groeien eenvoudig hier aan de boomen.
Die rijp zijn vallen dan van den tak,
En vinden hun laarzen gereed — wat gemak!

Ook is er een jonkheidsbron in het veld
Daarmede is 't aldus gesteld:
Al wie daarin baden, hoe leelijk of oud,
Die worden weer jong en schoon gebouwd.

Men kan hier enkel lieden verdragen,
Die naar gemak en rust slechts vragen.
Bij scherpschuttersfeesten is bolleboos
Die het verst raakt van de roos.
Bij wedloopen wint het de laatste alleen.
In nachtgewaad wandelt hier iedereen.
Geld wint hier ieder naar zijn lusten,
Want wie maar dag en nacht wil rusten,
Dien geeft men voor eik uur een gulden.
Wie wakker en vlijtig is, maakt schulden.
Zoo iemand al zijn geld verspeelt
't Wordt straks hem dubbel toegedeeld.
Wie wat hij schuldig is niet betaalt,
Al had hij ook een jaar al gedraald,
Dien moet de ander het dubbel geven.
Wie houdt van vroolijk, lustig leven
Krijgt voor een dronk een stuiver loon,
Voor een groote leugen geeft men een kroon.

Verstand mag niemand openbaren,
Wijsheid moet men laten varen.
Wie rede en oordeel volgen zou,
Die kreeg van elk een bons of douw.
Wie staat op tucht en eerbaarheid
Die wordt straks uit het land geleid.
En wie durft werken met de hand
Dien jaagt men uit Luilekkerland.
Maar wie traag is en niet wil leeren,
Dien zal elk op het hoogst vereeren.
En wie de grootste luiaard heet,
Wordt met het purper straks bekleed.
Wie, wild en ruw, kent geen fatsoen,
Grof, lomp en dwaas is in zijn doen,
Dien rekent men hier tot de vorsten.

Wie gaarne vecht met leverworsten
Die wordt tot ridder straks gemaakt.
Wie enkel zoekt wat lekker smaakt
En voorts slechts denkt aan drinken, slapen,
Die wordt een graaf, met ridderknappen,

Wie alzo leeft, als 'k heb vermeld
Is in Luilekkerland een held.
Maar dit ook zegt er bij mijn lied,
In andre landen is 't zoo niet.
Dus strekt ten spiegel dit gedicht
Waarin gij ziet uw aangezicht.

WAAR LIEFDE WOONT, IS GOD.

DOOR

LEO TOLSTOY.

Er leefde eens in zekere stad een arme schoenmaker, genaamd Martin Avdeitch. Hij woonde in een klein pothuis, dat half onder den grond lag en dat slechts één raam had, hetwelk op de straat uitzag. Door dit venster zag hij de voorbijgangers en hoewel hij alleen hun voeten kon zien, herkende Martin hen aan hun schoenen.

Hij had vele, vele jaren in dit klein vertrek gewoond en hij kende vele, vele menschen. Er was nauwelijks één paar schoenen in de geheele buurt te vinden, dat niet eens of tweemaal door

zijne handen was gegaan. Sommige had hij gezoold, andere gelapt, weer andere van nieuwe voor- of achterstukken voorzien. Ook kon hij menigmaal schoenen van eigen maaksel zien voorbijgaan. Hij had steeds veel werk te doen, want hij arbeide wel, gebruikte goed leder, was bescheiden in zijn prijzen en hield zijn woord. Indien hij een bestelling op den dag, dien men stelde kon afleveren, nam hij het werk aan; zag hij daartoe geen kans, dan zeide hij het eerlijk en zou nimmer trachten, iemand te misleiden. En iedereen kende hem en hij zat nimmer om werk verlegen.

Martin was altijd een rechtschapen mensch geweest, doch toen hij ouder werd, begon hij meer over zijn ziel na te denken en kwam hij nader tot God. Toen hij nog een leerling was, stierf zijn vrouw, hem een jongen van drie jaar nalatende. Geen der andere kinderen waren in leven gebleven, allen waren vroeg gestorven. Eerst had Martin zijn kleine zoon naar zijn zuster op het land willen zenden, maar naderhand voelde hij medelijden met het kind. „Het zou voor mijn kleine Kapiton te hard zijn, bij vreemden op te groeien”, dacht hij „ik houd hem bij mij”.

Martin verliet toen zijn meester en betrok de kleine kamer in het pothuis met zijn kind. Maar het scheen wel, dat hij geen geluk mocht hebben met zijn kinderen. Juist toen de zoon oud genoeg was geworden, om zijn vader, voor wien hij de eenige vreugde in het leven was, te kunnen helpen, werd hij ziek, lag een week in koortshitte ter neder en stierf. Martin begroef zijn zoon en zijn hart was vervuld van wanhoop. Hij was zóó wanhopig, dat hij God aanklaagde. Zulk een ellende overmeesterde hem, dat hij bad, om te mogen sterven en God verweet, dat Hij een oud man liet leven en zijn eenigen geliefden zoon hem ontnam. En Martin ging niet meer ter kerk.

Op zekeren dag bezocht hem een oud man, een inwoner van Martin's geboorteplaats. Hij was acht jaren afwezig geweest en Martin vertelde hem zijn leven en beklagde zich bitter over zijn leed.

„Ik heb geen lust meer om te leven” zeide de schoenmaker „mijn eenig verlangen is, spoedig te sterven. Dat is het eenige, waarom ik bid. Ik ben een man zonder hoop”.

„Gij spreekt niet wel, Martin” antwoordde de oude man, „wij moeten over Gods wegen niet oordeelen. Wij verstaan niet, wat God doet. God oordeelde, dat gij zoudt leven en uw zoon sterven. Daarom moet dit ook beter zijn. Indien gij vertwijfelt, is het alleen, omdat gij voor uw eigen genoegens wenscht te leven”.

„En waar zou ik anders voor leven?” vroeg Martin.

„Gij moet voor God leven, Martin”, zeide de oude man. „Hij geeft u het leven en gij moet voor Hem leven. Wanneer gij voor God leeft, houdt gij op, u te beklagen over eenig ding en alles zal u licht toeschijnen.”

Martin was voor een wijle stil.

„Hoe moeten wij voor God leven?” vroeg hij.

De oude man zeide: „Christus heeft ons zelf geleerd, hoe wij voor God kunnen leven. Kunt

gij lezen? Koop u dan de Evangeliën en lees ze en gij zult leeren te verstaan, hoe gij voor God kunt leven. Alles is daarin verklaard.”

Deze woorden drongen in Martins hart. Denselven dag kocht hij de Evangeliën in grooten druk en begon te lezen.

Eerst was hij voornemens, alleen op de Zondagen te lezen, maar toen hij begonnen was, maakten de woorden hem zoo gelukkig, dat hij tot eene gewoonte maakte, ze iederen dag te lezen. Soms werd hij zoo meegesleept, dat de olie van de lamp verbrand was en nog kon hij van het boek niet scheiden. En zoo las Martin iederen avond en hoe meer hij las, hoe meer hij verstond, wat God van hem verlangde en hoe hij voor God moest leven en des te gelukkiger en tevredener werd hij. Vroeger, wanneer hij naar bed ging, was hij gewoon te zuchten en te klagen over zijn kleinen Kapiton; nu zeide hij alleen: „geloofd zij God, geloofd zij God! Zijn wil geschiede.”

Van dien tijd af was Martin's leven geheel veranderd, vroeger ging hij op zijn vrije dagen naar de herberg en dronk daar thee en somtijds weigerde hij ook geen cognac. Hij zat daar met zijn vrienden neer en hoewel hij nimmer dronken werd, maakte de drank hem er toch niet beter op en zat hij dwaze dingen te vertellen of te kibbelen en te twisten met anderen. Nu liet hij dit alles en zijn leven werd gelukkig en tevreden. In de morgenuren nam hij zijn werk en als de werktijd voorbij was, nam hij de lamp van den haak en plaatste die op de tafel, kreeg het boek van de plank en schikte zich tot lezen. En hoe meer hij las, hoe beter hij ging verstaan en hoe verheugder en reiner zijn leven werd.

Op een dag zat Martin tot laat in den nacht te lezen. Hij las het zesde kapittel van Lukas' Evangelie en hij kwam tot de verzen: „Dengene die u aan de wang slaat, biedt ook de andere; en dengene die u den mantel neemt, verhinder ook den rok niet te nemen. Maar geef een iegelijk, die van u begeert en van dengene, die het uwe neemt, eisch niet weder. En gelijk gij wilt, dat de menschen u doen zullen, doet gij hun ook desgelijks.”

Hij las de verzen, waar Jezus zeide: „En wat noemt gij mij Heere, Heere! en doet niet hetgeen ik u zeg?”

Een iegelijk, die tot mij komt en mijne woorden hoort en dezelve doet, ik zal u toonen wien hij gelijk is.

Hij is gelijk een mensch, die een huis bouwde, en groef, en uitdiepte, en leide het fundament op een steenrots: als nu de hooge vloed kwam, zoo sloeg de waterstroom tegen dat huis aan, en kon het niet bewegen, want het was op de steenrots gegrond.

Maar wie ze gehoord en niet gedaan zal hebben, is gelijk een mensch die een huis bouwde op de aarde zonder fundament: tegen hetwelk de waterstroom aansloeg, en het viel terstond en de val van dat huis was groot.”

Martin las deze woorden, en zijn ziel was verblijd. Hij nam zijn bril af, legde die op het boek, leunde zijn ellebogen op de tafel, en

dacht diep na over deze woorden, zijn eigen leven er aan toetsende.

„Hoe is mijn huis gebouwd, op een steenrots of op zand?” dacht hij. „Indien op een rots, het is wel. Maar ofschoon alles zoo gemakkelijk schijnt, als men hier alleen zit en het wel lijkt, of men alle geboden Gods nakomt, slechts één oogenblik van vergetelheid of onbedachtzaamheid en wij vallen weer in de zonde. Toch wil ik volharden. Ik ben zoo gelukkig. Help mij Heer!”

Hij zat te denken, ofschoon zijn bedtijd reeds lang verstreken was, nochtans kon hij het boek niet verlaten. Hij begon het zevende hoofdstuk, las van den hoofdman en den zoon der weduwe en het antwoord aan de discipelen van Johannes den Dooper en kwam aan de geschiedenis van den rijken Farizeër, die Christus in zijn huis noodde. Hij las van de vrouw die een zondares was, die de voeten van Jezus zalfde en met hare tranen bedauwde en hoe Jezus haar vergaf.

„Want elke boom wordt uit zijn eigen vrucht gekend; want men leest geen vijgen van doornen, en men snijdt geen druif van bramen.

De goede mensch brengt het goede voort uit den goeden schat zijns harten en de kwade mensch brengt het kwade voort uit den kwaden schat zijns harten; want uit den overvloed des harten spreekt zijn mond.

En wat noemt gij mij Heere, Heere, en doet niet hetgeen ik zeg?”

„Water hebt gij niet tot mijne voeten gegeven,” herhaalde Martin, „Gij hebt mij geen kus gegeven, met olie hebt gij mijn hoofd niet gezalfd.” En hij nam zijn bril af, legde die op het boek en was wederom in gedachten verloren.

„Juist zulk een farizeër ben ik! Evenals ik, dacht hij slechts aan zich zelf, hoe thee te drinken, hoe lekker warm te liggen, maar niet om zich met zijn gast te bemoeien. Voor zichzelf zorgde hij wel, voor zijn gast had hij geen zorgen. En die gast was de Heer zelf. Indien Christus tot mij kwam, zou ik evenzoo handelen?”

Martin leunde het hoofd in de handen en onbewust viel hij in slaap.

Overwachts scheen iemand hem iets in te fluisteren.

„Martin” lispelde het.

Martin schrok wakker. „Wie is daar?” vroeg hij. Hij keerde zich om en keek naar de deur. Opnieuw zonk hij in slaap. Doch wederom hoorde hij duidelijk: „Martin! Martin! schouw morgen in de straat. Ik kom!”

Martin werd weer wakker, stond van zijn stoel op en wreef zich de oogen uit, doch was niet zeker, of hij werkelijk de woorden had gehoord, of dat hij gedroomd had. Dus blies hij de lamp uit en ging naar bed. Den volgenden morgen was hij voor dagbreek op, bad tot God, maakte de kachel aan, bereidde zijn soep van kool en zijn gortpap, deed water in den theeketel en zette het te kook, bond zijn voorschoot om en zette zich aan het venster om te werken.

En al den tijd dat hij werkte, vertoefden zijne gedachten bij wat hij dien nacht gehoord had. Hij dacht en dacht en was maar niet zeker,

of hij de woorden waarlijk gehoord of ze gedroomd had. Zulke dingen zijn meer voorgekomen, zeide hij tot zich zelve.

Zoo zat hij aan het venster te peinzen en den geheelen dag keek hij meer op straat dan dat hij werkte en wanneer iemand voorbij kwam in hem onbekende schoenen, boog hij zich voorover en keek door het venster omhoog, om het gelaat zoowel als de voeten te zien.

De portier (dvornik) kwam voorbij in nieuwe gevoerde schoenen, de waterdrager, dan de oud-strijder uit den tijd van Nicolaas I in oude gelapte schoenen met een spade op den schouder. Martin kende hem aan zijn schoenen. Zijn naam was Stephen en hij woonde bij een naburig koopman, die hem uit medelijden een onderdak verschafte. Zijn werk bestond hierin, dat hij den portier moest bijstaan. Hij begon de sneeuw voor Martins venster te ruimen. Martin keek eens naar hem en ging met zijn werk voort.

„Ik begin op mijn ouden dag suf te worden,” dacht hij. „Stephen ruimt de sneeuw op en ik verbeeld mij, dat Christus tot mij komt, oude dwaas die ik ben!”

Hij deed opnieuw eenige steken en voelde toen behoefte, om nog eens naar Stephen te zien. Hij keek uit en zag dat Stephen zijn spade tegen den muur geleund had en bezig was, de handen door wrijven te verwarmen. Stephen was zeer oud en afgeleefd en scheen geen kracht meer te hebben, om zelfs een straat van sneeuw te reinigen. „Ik zal hem wat thee geven,” dacht Martin, „zij kookt toch over.”

Hij stak de priem in het werk, stond op, plaatste de samovar op tafel, schonk de thee in en tikte tegen het venster. Stephen keerde zich om en kwam naar het raam. Martin wenkte hem en opende de deur. „Kom binnen en warm u,” zeide hij, „gij moet wel bevroren zijn.”

„God zegene u”, antwoordde Stephen, „het is waar, mijn beenen doen mij zeer en ik ben zeer vermoeld.”

Naar het Engelsch door J. A. H. W.

(Wordt vervolgd).

DE BOERENGENERAALS TE AMSTERDAM.

DOOR J. A. WORMSER.

In de laatste jaren is men er aan gewend geraakt dat Botha, De Wet en De la Rey gedurig daar verschijnen, waar men hen niet verwacht, en ledige plaatsen laten, waar ze nog gezocht worden. 't Is Amsterdam ook zoo vergaan. Den 2^{en} September sprak ik de heeren in Londen en toen verzekerde generaal Botha mij, dat het zeker nog twee of drie weken zou duren, eer zij Amsterdam konden bezoeken. En met die boodschap spoedde ik mij naar de commissie van ontvangst, die dus nu rustig en geregeld kon doorwerken. En zie, Maandag, den 8^{en}, komt, geheel onverwacht, het telegram: „We komen Donderdag a.s.”

Ieder die de ontvangst van de drie Generaals in Amsterdam heeft bijgewoond, zal gaarne toestemmen, dat de regelingscommissie haar zeer zware taak uitnemend heeft vervuld. Twee en een halve dag voor al dat werk is zoo weinig, dat niemand aanmerkingen had mogen maken, indien hier en daar iets te wenschen ware gebleven.

Niemand is meer voldaan dan de drie mannen zelf zijn, wien de plechtige ontvangst gold. 't Is dan ook een ware verademing voor hen om zoo, zelfs bij den publieken weg, alleen onder vrienden te zijn. In Engeland hebben de Pro-Boers alles wat in hun vermogen was, gedaan, om 't hun gemakkelijk en aangenaam te maken. Maar 't onderscheid is dat hier

goed de gelegenheid gehad, om te zien, hoe dat alles in zijn werk ging. De vestibule van 't kleine — betrekkelijk onaanzienlijke — hotel wemelde van vrienden van de Boeren en van reporters. Het gevolg van de generaals wist als met een hondenneus de eene soort van de andere te onderscheiden. Brebner, Van der Velden en Ferreira (de secretarissen van Botha, De Wet en De la Rey) en Kestell („the fighting parson”) waren voorzoover hun tijd niet door correspondentie in beslag genomen werd, voor ieder te spreken, en wisten soms met een beminnelijke hatelijkheid een ongewenschten bezoeker zich van 't lijf te houden. „Mijnheer,” zei een Engelsch reporter tot Van der Velden, terwijl hij er op aandrong om ten minste iets te hooren,

GENERAAL BOTHA TE AMSTERDAM.

niemand noodig was om die taak bepaald op zich te nemen, want hoofd voor hoofd doen alle Nederlanders daar hun best voor.

Dat de generaals in ruime mate voorzien zijn van de aangeboren menschenkennis, den Boeren eigen, blijkt uit de keuze van hun secretarissen. In Horrex' Hotel te Londen kon ieder, die er vatbaar voor is, van den heer Brebner, den secretaris van Botha, leeren, hoe men op aangename wijze interviewers kan ontvangen zonder geïnterviewd te worden. Zoodra mij in Southampton van de beste zijde was meegedeeld, dat de generaals in Horrex' Hotel zouden wonen, zorgde ik natuurlijk dat ik er anderhalf uur later ook reeds was. 't Heb tot Maandagnamiddag, toen ze naar Nederland vertrokken,

„wij zijn een beetje brutaal.” „Dat weet ik al sedert drie jaren,” was 't antwoord en met een hartelijken handdruk stond de Engelschman op 't trottoir. In den loop van Maandagmorgen kwam Brebner beneden en vroeg, wie van de heeren nu verzocht had, om bij generaal Botha toegelaten te worden. Zooals hij wel wist uit de visitekaartjes, kwamen vijf tegelijk naar voren. Allen samen werden meegenomen naar boven en gingen natuurlijk met triomfantelijke blikken mee. Daar werden ze in de drawing-room ontvangen door Brebner, die hun op prettige manier ieder de mededeeling gaf, dat de generaal niet te spreken was en dat ze 't dus maar met hem moesten doen. Maar eerst een glas whiskey en soda. Hadden de heeren iets te

zeggen? Neen, ze kwamen een en ander vragen en hooren. O, maar Mr. Brebner kon niets zeggen, want hij wist zelf niets; en twee minuten later waren alle vijf weer beneden en Brebner, die hen behoorlijk uitgeleide gedaan had, weer boven. Ze stonden huns ondanks te lachen en vonden het „a very good joke.”

Toch waren de drie groote mannen wel te zien. Ontbijt, lunch en middagmaal gebruikten ze heel gewoon in de eetzaal; altijd met hun onschatbaar trouwen vriend Fischer, den bekenden man uit het driemanschap. Toen ze 's Zondagsmorgens zouden uitrijden na hun bezoek aan koning Edward, wachtten ze in de vestibule op hun rijtuig en zaten heel gewoon op een der sofa's. Maar ze verstaan net zoveel Engelsch als Kruger -- alleen wanneer 't noodig is.

Was generaal Botha zoo goed als ongenaakbaar, zijn zoontje Louis daarentegen was geregeld voor iedereen te zien. Een prettige, flinke jongen van tien, elf jaren, die met zijn vader bijna den geheelen tijd in 't veld geweest is, en die heel wat zou kunnen vertellen als hij maar met vreemde menschen sprak. Hij was de beste vrienden met den portier en nam den geheelen Zaterdagavond diens werk waar. Doch de Engelsche politie, die tot taak had de straat schoon te houden, beleeftde minder genoegen van hem; haar gaf hij werk. Telkens als de politie er in geslaagd was, de menigte te verwijderen, kwam de jonge Botha eens op de stoep kijken, waarom het zoo leeg was, en evenveel malen slaagde hij er onwillekeurig in, om het in een minimum van tijd weer vol te krijgen.

Het doet goed, te kunnen zeggen, dat er ook veel waarachtige belangstelling en ware vriendschap van Engelsche zijde betoond werd. Toen ik -- om maar een staaltje te noemen -- den 9^{den} in Horrex's aan tafel was, werden twee Engelschen naast mij geplaatst, die bij 't binnenvolgen van een deel der Afrikaners mij naar hun namen vroegen. De Wet was er niet bij. Zou die zich achterwege houden? 'k Verzekerde het tegendeel. Een paar minuten later kwam bij binnen met Mr. Fischer. Ik noemde hun diens naam en voegde er bij: „den bekenden advocaat uit den Oranje-Vrijstaat. Ge duidt mij niet ten kwade dat ik niet zeggen kan: „Oranje-Kolonie?” „Dat zullen wij ook nooit zeggen; we zijn uw vrienden; wij zijn Ieren.” De beide heeren waren uit York gekomen en hadden hun intrek in Horrex' Hotel genomen, alleen in de hoop dat ze gedurende het diner de drie generaals zouden kunnen zien, die zij half verafgoodden.

En welke grootsche figuren zijn deze drie mannen ook! Ze zouden wel idioten moeten zijn, indien hun ook niet bekend was, dat ze meer zijn dan gewone menschen. Maar hoe bewonderenswaardig eenvoudig zijn ze gebleven! Waardig en kalm! De rechte Afrikaner beheerscht zich, maar de kalmte is als die van onzen Prins Willem III, van een, waarvan de geschiedschrijver getuigde: „een vulkaan met een ijskorst bedekt.” Eenige dagen geleden had ik nauw-

keurige opgaaf van het domicilie van Generaal De Wet noodig. „Zet maar den Haag, daar ben ik nu.” 'k Mocht daar niet mee tevreden zijn.

„Nou dan: Roodepoort, District Heilbron, maar ik kan die naam nie goed zè nie zonder...”

Een man als De Wet voleindt den zin niet met woorden, maar met de daad die hij niet zeggen kan. Daar op zijn plaats te Roodepoort is zijn echtgenoot. Op zijn plaats, maar niet in zijn huis; want er is geen huis! Geen ander dan de lap zeildoek, dien hij er voor haar gebracht heeft. 't Moet heerlijk voor hem zijn, dat hij nu tenminste zijn zoon bij zich in Europa heeft.

In dat opzicht zijn de beide andere Generaals gelukkiger.

Mevrouw De la Rey vergezelde haar man op zijn tocht naar Europa. En zijn dochter kwam mee als de pasgehuwde echtgenoot van den flinken, jongen advocaat Ferreira, die als een der voorvechters van de Boeren waard is, Generaal De la Rey tot schoonvader te hebben. Commandant-Generaal Botha ziet zijn geheele gezin -- vrouw en vijf kinderen -- om zich heen en roemt op zijn „Amsterdammertje,” zijn jongste, hier geboren, zoontje.

Zooals men weet is de rechte Afrikaner zeer gehecht aan godsdienstige Zondagsviering. Het was dus een teleurstelling voor het gevolg van de generaals, dat ze den 17^{den} Augustus niet naar de kerk konden gaan. Er was geen godsdienstoefening in Londen... want Ds. Baart de la Faille, de predikant bij de Nederlandsche gemeente, was uit de stad en de Engelsche gelegenheden telden geen van alle mee.

En nu zullen deze drie voormannen aan 't werk gaan, om hun volk in staat te stellen, voor zijn nationaliteit te vechten „met pen en tong,” zooals Generaal De Wet zeide.

Wel vragen ze giften ter leniging van de ontzettende nooden waaronder de Afrikaanders gebukt gaan, maar men kan duidelijk uit hun woorden bemerken, „dat is voorbijgaand; we vragen voor opvoeding en onderwijs.” Beter en verstandiger kan het niet; dat is krachtsinspanning om hulp te verleen in Nederland waard.

Moge Nederland goed en duidelijk beseffen, dat de krachtigste hulp, ter bereiking van dit doel aan de Boeren verleend, tegelijk de beste en edelste maatregel in ons eigenbelang is.

Slechts zelden zullen philanthropie en zaken doen zóó samenvallen!

Uit „Eigen Haard”.

OVER DEN INHOUD.

We hebben in al, wat voorafging, trachten aan te toonen, welke eischen een goede stijl kon stellen; ook waarvoor men zich heeft te wachten.

Nu zou men zich echter zeer bedriegen, door te meenen, dat, wie al deze eischen in acht neemt en zich voor al het verkeerde wacht, ook reeds in staat zou zijn een goeden stijl te schrijven, een degelijk opstel te leveren.

Immers ieder gevoelt, dat de eischen van den stijl nog iets anders zijn dan de stijl zelf, en dat het mijden van gebreken iets is, dat eigenlijk van zelf spreekt. Daarbij echter komt, dat de *hoofdzaak* van elk opstel niet is de stijl, maar de *inhoud*.

Gesteld, iemand wil een huis bouwen. Hij weet hoe de fundeering moet liggen, welke steenen de beste zijn, hoe de balken in de muren moeten worden aangebracht, waardoor men kan voorkomen dat het hout rot, of het ijzerwerk roest, — is dan zoo iemand in staat een huis te bouwen?

Zeker niet.

Want voor en boven alles moet hij hebben een *ontwerp*, een plan. Het huis moet in zijn

school of geen woonhuis gaat bouwen. Wist de bouwmeester echter niet meer, er zou nooit een kerk verrijzen. Evenmin zal een schrijver een behoorlijk betoog of verhaal leveren, wanneer slechts de inhoud in het algemeen hem voor den geest staat.

Dit is overduidelijk en toch schijnt het verreweg den meesten nooit helder te zijn geworden.

Het gevolg hiervan is, dat men zonder plan aan het werk gaat. Hieruit spruit natuurlijk voort, dat de *geregelde* gang der gedachten ontbreekt. Wat noodig is te weten, blijft onvermeld of komt te staan, waar het niet behoort. Daarentegen vindt men dezelfde gedachte soms, geheel onnoodig, twee, driemaal terug.

GENERAAL DE WET TE AMSTERDAM.

gedachten kant en klaar voor hem staan, zoo niet, dan voert hij met al zijn kennis weinig uit. Heeft hij zulk een plan, dan komt hem al het andere kostelijk te stude.

Dit is zóó waar, dat in den regel bij bouwwerken van eenige beteekenis één, de bouwmeester, het ontwerp levert, en een ander, de aannemer, het uitvoert.

In de letteren echter zou dit niet gaan: het verband tusschen ontwerp en vorm is te innig. Wij hebben dus allereerst de aandacht te vestigen op den inhoud.

Ieder, die iets gaat schrijven, staat min of meer helder voor den geest, wat hij wenscht uit te spreken. Hij is ongeveer even ver als de bouwmeester, die b.v. weet, dat hij een kerk en geen

Het eerste wat al zoo te doen valt, is het maken van een bestek of plan, ook aangeduid met het vreemde woord *schema*.

Zulk een schema behoort de aanduiding te bevatten van alle hoofdgedachten, die men wil uitdrukken. Deze moeten echter zoo gerangschikt zijn, dat er geregelde volgorde heerscht. De nieuweling in deze dingen zal wijs doen, zoo hij begint met alle hoofdgedachten op te schrijven en ze daarna te nummeren naar de behoorlijke volgorde. Hij zal dan al spoedig bemerken, dat zijn verstand hem als van zelf een zekere orde aanwijst, reeds bij het opschrijven. Raakt hij eenigszins in de zaak thuis, dan zal hij steeds meer al aanstonds de gedachten neërschrijven in de natuurlijke rij.

Hoe nu zulk een plan of ontwerp er uit moet zien?

Dat is uiteraard moeilijk in het algemeen te zeggen. Immers, dit wordt bepaald door den aard van het onderwerp.

Er zijn b. v.:

- onderwerpen van abstracten (afgetrokken) aard, b. v. predikatiën,
- onderwerpen van practischen aard, b. v. over ambachten enz.,
- onderwerpen die het gebeurde meedeelen, b. v. verhalen,
- onderwerpen die beschrijven, b. v. reisverhalen.

Ieder gevoelt dat het een groot onderscheid maakt of ik b. v. in een opstel behandel: de teederheid, het methodisme en dergelijke of wel het nut van den landbouw, de geschiedenis van Willem I, de fabel van de raaf en den vos enz.

Nu is wellicht niet beter ter verduidelijking van een en ander te doen, dan een schema of plan te geven van een paar onderwerpen.

Nemen we daartoe b. v. het zeer eenvoudige: *de koe*.

Dan zou men bij de behandeling aldus kunnen te werk gaan:

1. Inleiding over de huisdieren in het algemeen.
2. De koe, beschrijving voor zoover noodig.
3. Nut van dit dier.

I. bij zijn leven,

II. na zijn dood,

1a. voor den landbouw,

b. door melk, boter enz.,

IIa. als voedingsmiddel,

b. door al hetgeen de koe verschaft, leder,

been enz.

4. Slot: Een en ander over de verspreiding van het dier en zijn beteekenis voor Nederland.

Een geheel ander onderwerp is b. v.:

De dichtkunst.

Wie hierover schrijft, zou zijn plan aldus kunnen maken:

1. Inleiding: De kunst in het algemeen.

2. Omschrijving van het begrip.

3. Geschiedenis der dichtkunst.

4. Voortbrengselen der dichtkunst.

I. Lyrische gedichten.

II. Epische "

III. Dramatische "

IV. Didactische "

5. Regelen en wetten van den gebonden stijl.

6. Nederlandsche dichtkunst in het bijzonder.

7. Doel en nut der Dichtkunst.

De lezer kan verder op andere onderwerpen de toepassing maken. Het is een zeer leerzame arbeid, die dwingt tot denken en ordenen.

't Is de eenige weg, om zijn gedachten geregeld te leeren uitdrukken.

Een bepaalde wijze, waarop het plan moet zijn ingericht, is niet aan te geven. Er zijn b. v. vele gevallen waarin men duidelijk tot het onderwerp zelf komt, zonder inleiding. Ook een afzonderlijk slot is lang niet altijd noodig. Zelfs kan men zijn werk geheel bederven door er zoo iets als een inleiding of een slot of beide, als 't ware, voor te bedenken, zonder noodzaak. Veelal geschiedt dit o. a. bij verslagen.

Het zakelijk deel van elk stuk is altijd dat,

't welk de hoofdzaak bevat. Ook omtrent deze doet de een niet als de ander; er zijn geen vaste grenzen aan te geven.

Men kan b. v. over de menschen, de bevolking der aarde sprekende, de stof zeer verschillend indeelen.

Men kan haar onderscheid naar

de rassen,

de godsdiensten,

de beschaving,

de beteekenis voor het algemeen,

het zedelijk karakter,

de huidkleur, enz.

Elke indeeling is op zich zelf goed. Doch de opstellen, over de menschen geleverd, zullen zeer verschillen, al naarmate men een indeling kiest.

We gaven een en ander aan, dat iemand kan nuttig zijn, om zijn doel te bereiken. Voegen we er nog dit bij:

Het maken van een plan is, dat weet ieder, *saamstellen*, het geraamte opzetten van het gebouw, de teekening geven.

Maar nu is duidelijk, dat in elk goed geschreven stuk dan ook zulk een berekening zit, dat het plan, de grondlijnen er in liggen.

Het plan is er dus weer *uit te halen*.

Dit nu raden we zeer aan.

Men neme een of ander stuk van een bekend, degelijk schrijver, liefst *geen* dichtstuk, over een bepaald onderwerp. Nu leze men het met aandacht en beproeve dan, het weer te geven in eigen woorden. Daarna schrijve men den hoofdinhoud op in korte stellingen. Eindelijk trachte men uit deze stellingen het oorspronkelijk plan te vinden.

Dit is dus het *tegenovergestelde* van *saamstellen*; het is *ontleden*.

En door die beide hulpmiddelen te gebruiken, zal men het doel bereiken: juiste indeeling der gedachten, en de vrucht daarvan zal wezen: de bekwaamheid om een stuk te stellen, dat, zoo al niet schoon, dan toch duidelijk en degelijk is.

PLAT.

Er is een verhaal, dat, toen vorst Bismarck en president Kruger jaren geleden elkander ontmoetten, het gesprek wonderwel vlotte, schoon Bismarck geen Hollandsch en Kruger geen Duitsch verstond. De rijkskanselier begon namelijk eenvoudig plat-Duitsch te spreken en Kruger verstond dit met een beetje goeden wil zeer wel, gelijk Bismarck, wat de president sprak.

Waar of niet waar, zeker is, dat schrijver dezes vóór eenige jaren zeer verrast werd door een brief uit Fransch Zwitserland, welks hooggeleerde schrijver hem meldde: „Ik lees, wat gij schrijft.” Ik was toen zoo vrij, te vragen, of de geleerde heer Nederlandsch kende, wyl ik zelden in een andere taal voor de pers schrijf. 't Antwoord van den Franschen Zwitser was: „Nee, maar ik heb mijn jeugd in Hamburg doorgebracht en daar plat-Duitsch geleerd. Dit lijkt zooveel op uw taal dat ik met eenige moeite lezen kan, wat daarin geschreven wordt.”

Een dergelijke ervaring deed ik onlangs op in Duitschland. In mijn omgeving waren eenige Nederlanders, die geen Duitsch verstonden. Toch wisten zij zich al spoedig verstaanbaar te maken en voerden gesprekken met Duitschers. Bij navraag bleek mij, dat deze laatsten dan „platt redeten”. „Dan”, zeiden zij, „verstaan uw landgenooten ons en hun taal is voor ons begrijpelijk.” Later bleek mij dat nog sterker en tevens dat van dit plat-Duitsch een Nederlander veel meer begrijpt, dan b.v. een Sakser of Zuid-Duitscher.

De zaak is, dat de Nederduitsche of Nederlandsche taal een nog veel wijder gebied heeft, dan Nederland en Noord-België. Als men een lijn trekt van Duinkerken naar Dantzig of Memel, behoort al, wat benoorden die lijn ligt,

De bedoeling was — geld te krijgen voor een nieuwe klok.

Zie hier het gedicht.

D' Pastaur was von Werl hierher kummen
No Wickede, in fin Filial
Un wull de Nomidagskiärke hollen.
Hei sat ow sine Stuw und streckt
De mäuden Knuokken unnern Disch
Un stütt den Kopp un sinnt und denkt
An sine Priäkt un sine Gemein:
Do lütt de Klock taum drüdden Mol
Sei klingt so hell und röppt so treu:
No Goddes Kiärk, no Goddes Kiärk!
O kummt to Haup, o kummt to Haup!
Da! plötzlich as en Dunnerschlag:

GENERAAL DE LA REY TE AMSTERDAM.

tot aan de zee grootendeels tot het gebied van het Nederduitsch. Dit is echter, jammer genoeg, in Duitschland nergens algemeen tot beschaafde schrijf- of omgangstaal geworden. Dat dit echter zeer goed kan, bewijzen b.v. de beroemde werken van Frits Reuter.

Nu is er velerlei plat-Duitsch. Daaronder behoort ook het Westfaalsche.

Hoe dat er uitziet, zijn we in de gelegenheid, den lezer te toonen door het volgend voorval:

In Westfalen woont Ds. Kopfermann, die de twee gemeenten Werl en Wickede bedient. Nu is kort geloden te Wickede de kerkklok bij het luiden naar beneden gekomen. Er moest een nieuwe zijn en dit nu was aanleiding, dat de dominee een roerend-vermakelijk vers schreef.

Dat Huis erbiewt, de Finster klirren,
Hei flüggt tau Höcht von Sinem Stauhl —
„Mein Gott, behüt uns gnädiglich”!
Un in'n Uemseihn is hei ob'n Bürn.

Do steiht de olle Köster leikenblasz.
„Schilling, was ist passiert?!” Dei reckt
Den Hals un stuttert met de Tung
Un dreiht de Augen in 'n Kopp
Un wischt de Stirn und treckt den Mund:
„O Herr Pastohr! nu nämlich,
Gott bewohr uns! Wat was düt!
Ich treck und zieh, un, nämlich,
Zieh un treck aus Leibesträft
Un freu mich in mein Herz herin
Un fläut un sing

Und lobe Gott den Herrn.
 Auf einmal — ratsch —
 Da zueckts mich durch das Lief,
 Ein kolles Issen fliegt mich vor den Kopp,
 Un, nämlich, an den Kopp vorbei.
 Und dann ein Schlag
 As „70“ die Kanaunen schossen.
 Ick denk — bin daud, un weit nich wat.”
 Gottlob! hei was lebennig blieben —

Die Klöppel was afritten. — Dei Schaden
 Wurd repariert un nächsten Sunndag
 Was all idder uss' Klock in Ordnung,
 Usse Schilling fröhlich treckt den Strang
 As susz am Dag. — „Doch Klöcksken!
 Wat is dat förn Ton?“ „Dei Klöppel
 Sitt gewisz to stur.“ Hei mäckt ne
 locker. Doch et helpt noch nich.
 An dütt un datt — et helpt noch nich.
 Dei Paster kümmt, dei Lehrer kümmt
 And klauke Fraun un Männer kummt —
 Dei rät hiertau, dei annere sau —
 Et helpt noch nich. Dei Klock
 Klinkt as en ollen Pott. —

Dei schöne Klock!
 Et helpt nu nix — sei hiätt ein Sprung.
 Dodur was ehre Seel entsprungen,
 Und ehr metallenen Mund teritten.
 O weh! uss' schöne Klock!
 Ne deipe Trauer läd sick nu
 Ob 't Hiärt von jeden Klockenfründ.
 Wei sall nu in de Kiärke raupen?
 Dei Dauden in de Erde singen?
 Wei sall nu usse Feste können,
 Niejohr un Kaisers Burtstag klingen?
 Wei sall nu ussen Kummer klagen
 Un ussen Jubel högger schwingen?
 Un Dank und Low un Bitt un Flehn
 In haugem Ton taum Himmel bringen?
 Usse Klock is stumm!
 „Vi mött ne nigge Klocke hewwen“
 Säd jedermann. Un Schilling geibt
 Un sammelt Gawen in. Un jeder giwt
 Un jeder siert: Vi giewet gärn
 So gaud et geiht, doch helpt nich vill
 Vi sind jo alle arme Lü“!
 Et helpt noch nich, et langt noch nich!

Nu, leiwe Fründ, wei hiätt en Hiärt
 För usse Raut? Vi bitt:
 Helpt mit! Ach eine nigge Klock!

Hierbij zij opgemerkt dat
u wordt uitgesproken *oe*
ü „ „ „ *u*
ö „ „ „ *eu*
ä „ „ „ *è*
ui „ „ „ *oe-i*.

EENIGE WENKEN VOOR HEN DIE NAAR ZUID-AFRIKA GAAN.

(*Vervolg*).

Men doet het verstandigst, ook voor zijn
 gezondheid, zoo weinig mogelijk, en liefst in 't

geheel geen sterken drank te drinken. In een
 warm klimaat als Transvaal heeft, kunnen
 spiritualiën niet dan nadeelig werken op iemands
 gestel. De gewone redencering is echter gansch
 anders. Zoo gij 't gelooven wilt, zal men u voor
 vast en zeker vertellen, dat alleen whiskey en
 een oude Hollandsche klare de eenige remedie
 tegen malariadysenterie enz. zijn en zal men
 u aanraden als protectie tegen die verraderlijke
 vijanden vast „eenige op den valreep“ te nemen.

Doch, mijn vrienden, geloof hen niet, die u zoo
 raden. Algemeen is het oordeel van bekwame
 geneeskundigen, dat het beter en gezonder in
 tropische of semitropische gewesten is, „teetotal-
 ler,” dan zelfs wat men „een matig gebruiker”
 noemt te zijn.

En bovendien bespaart gij vele ponden
 maandelijks, die uw vrouw in de huishouding
 met meer nut, ook voor u, kan aanwenden.

In het hôtel is het zaak, zoo kort mogelijk
 te blijven. Men betaalt er buitensporige prijzen
 voor slecht eten. Groenten worden weinig voor-
 gezet, de eenige en alomtegenwoordige is de
 „cabbage”, witte kool. Het vleesch is taai, het
 lamsvleesch uitgezonderd, dat meestal goed bereid
 en veel smakelijker dan het Hollandsche schapen-
 vleesch is. Vele hôtels laten, wat de zindelijkheid
 betreft, te wenschen over. In de grootere
 plaatsen als Johannesburg, Pretoria, Kaapstad,
 Durban, zijn de eerste klasse hôtels in den regel
 door de plaag der onreinheid niet bezocht, hoewel
 ook hierop uitzonderingen voorkomen. Slechts
 een nauwkeurig dagelijks toezicht en directe
 zuivering, zijn de eenige middelen tegen het
 steeds dreigend gevaar.

De Afrikaansche hôtels zijn op Engelsche
 wijze ingericht. Allen hebben ruime „halls”,
 waarin rustbanken, stoelen en tafels staan en
 ieder mensch, of hij logé is of niet, kan daar
 inloopen en gaan zitten. De „bar” is aan de
 „hall” grenzende.

Gelijk de meeste mijner lezers weten, bestaat
 in Engeland niet het bij ons bekende „koffiehuis-
 systeem”. Men zoekt in Londen tevergeefs naar
 een café als 't Poolsche koffiehuis, De Kroon
 of 't American-Hôtel.

De „bars” hebben maar enkele stoelen en
 tafels staan, waarvan nog weinig gebruik wordt
 gemaakt. Alle bezoekers zijn gewoon, hun
 „drinks” aan de toonbank staande te gebruiken.

Het natuurlijk gevolg is, dat het bezoek aan
 de „bar” veel korter duurt dan aan het koffiehuis.
 Maar dit snelle verbruiken van den nationalen
 drank, de „whiskey” moet ik mijn vriendelijken
 lezers, zoo zij soms in Afrika mochten komen,
 sterk afraden, zoo ik het gebruik op zichzelf al
 niet sterk kan aanbevelen.

Het zijn sterke beenen, die een dergelijk
 weelderig gebruik kunnen verdragen.

In de enkele Hollandsche of Duitsche koffie-
 huizen, die niet tot de beste behooren, wordt,
 zeer tot schade der beurzen, nog het Hollandsche
 „plakstysteem” gevolgd. Als gij spoedig uw geld
 kwijt wilt zijn, moet gij een trouw bezoeker
 worden en gij zult niet alleen uw *geld* kwijt
 worden.

In Pretoria is weinig, wat de groote menigte

noemt „amusement”. Er zijn geen théaters, geen fraaie koffiehuisen. Maar er zijn vele dege-lijke, vroolijke, hartelijke Hollandsche families, en wie van huiselijkheid houdt, kan zonder veel moeite spoedig een aangenamen kring vinden, die gaarne de deuren voor hem opent.

Zou het komen, omdat alle huizen de deuren open hebben staan en de vriendelijk met groen en bloemen begroeide veranda's de bewoners meer buiten dan binnen doen vertoeven, dat het sociale leven in Afrika zoo veel vrijer en ongedwongener is dan in Holland, waar ieder zich met zijn eigen leven als tusschen vier muren opsluit?

Laat de menschen maar uw woning inzien! de deuren en ramen open! uw theetafel de stoep op, en gij zelf met uw vriendelijke vrouw en blozende, dertel spelende kinderen kunt geen beter bewijs geven, dat het binnen in uw huis recht aangenaam en goed moet zijn.

Open uw harten zooals gij uw huis opent, maar let op, wie er inkijkt.

Wie er omheen sluipt om u te bespieden, verjaag die!

Zoo spoedig mogelijk zie men dus om naar een „gemubileerde kamer” zoo men jonggezel is, naar een woning, zoo men getrouwd is. Hoe korter het verblijf in 't hôtel is, hoe beter.

De gemiddelde prijs voor gemubileerde kamers is £ 3.— per maand met „full boarding” van £ 6.— tot £ 8.— per maand.

De woonhuizen doen van £ 5.— tot £ 10.— zelfs moeten na den vrede de prijzen zeer gestegen zijn; de gemiddelde prijzen zijn ongeveer £ 7.10— tot £ 8.—.

De woningen van £ 5.— tot £ 7.10 zijn bescheiden en liggen niet op de hoofdstraten. Maar zij hebben allen hun veranda en hun tuin.

Die 't wat ruimer kan doen, ga op Sunnyside of Arcadia wonen. Ik spreek nu over Pretoria en men vindt daar goede huizen van £ 10.— tot £ 15.— per maand. Want waar ik een prijs noem, is steeds bedoeld de prijs per maand.

Men make zich een „budget” van de maandelijksche uitgaven. Voor een gezin uit man, vrouw en 2 kinderen bestaande b. v. Bovenaan de huur, laat ons zeggen £ 7.10.— Dan komen „sanitary” de „gezond-

heidsdienst”	„	0.9.6
water	„	0.13.6
wasch	„	2.—.—
levensverzekering	„	
b.v. eene verzekering van £ 500.	„	1.10.—
brandassurantie	„	0.05.—
levensmiddelen	„	6.—.—
dokter en geneesmiddelen	„	1.—.—
kleeren en schoenen	„	4.—.—
huiskaffer	„	2.—.—
loopende onkosten als tabak, tram, kerkgeld, vrijwillige bijdragen, geschenken bij verjaardagen. 1 sh. per dag.	„	1.10.—

Totaal £ 26.18.—

£ 27.— per maand is het „budget” voor de noodige zaken, en zeer bescheiden opgemaakt. Want, om een voorbeeld te noemen, wanneer

ziekte uw huis bezoekt en de dokter over uw vloer komt, reikt de post op uw begroting niet ver. Elk bezoek van den dokter kost 10 sh. en de geneesmiddelen zijn duur.

Het is dan ook geen zeldzaamheid, dat een enkele ziekte van een uwer kinderen u van £ 5.— tot £ 10.— per maand kan kosten.

Een huis van £ 7.10.— is zeer bescheiden en de wasch wordt gerekend voor een groot deel nog binnenshuis te geschieden, wat dus voor rekening der vrouw komt, daar *blanke* hulp ontbreekt. Onder de levensmiddelen zijn alleen begrepen de bepaald noodige als vleesch, groenten, melk, eieren, vruchten. Doch geen bier, of spiritualen, of eenige huishoudelijke luxe-artikelen.

Bovendien is de huurprijs in Pretoria gestegen tot 50% van de waarde vóór den ooriog, zoodat huizen die vroeger £ 10.— huur deden, nu £ 15.— opbrengen. De belastingen zullen van 18 s. 6 d. personeele, zeker belangrijk stijgen en de invoering van andere als inkomsten- en bedrijfs- is zeker te verwachten.

J. A. W. Jr.

(Wordt vervolgd).

„VREEST NIET!”

Matth. 14 : 27.

In nacht en stormen bruist het meer,
De golven zwart, de hemel donker,
Geen sterre troost door haar geflonker —
Verlatene woestheid... en waar is de Heer?

Mijn scheepje, het werkt daar zoo moeilijk,
zoo zwaar,
Hoe vind ik den oever eens weer?
Dàn onder, dàn boven den top eener baar
De golven, zij slaan het en groot is 't gevaar
O, red mij! waar toeft gij, o Heer?

Gij roept en ik kom; d'onbetrouwbare boot
Verlaat ik voor 't trouw'looze meer
En treed op de golven, als zonk in hun schoot
Niet ieder, die dwaas zijn vertrouwen hun bood...
Doch ik zie alleen op den Heer.

O wonder! Zij dràgen mijn wank'lende schreden;
Geen zwaarte trekt neer in de diepte mijn voet.
Ik zweef, Hem gelijk, op den afgrond — behoed
Door Hem die, zoo 't schijnt, als in 't grijze verleden
De zee en het droge vanéen scheiden doet;
In angstigen jubel, verheuging vol vreezen,
Zóó nader ik, Heer; Uwe macht zij geprezen
Ik kom, ik snel tot U, o Heer!

Doch telkens benemen de golven 't gezicht...
Al donkerder wordt dan mijn pad.
De windvlaag omgiert me, doe schijnen Uw licht!
Orkaan wordt de storm, en de nacht is zoo dicht!
Waar zijt Gij!... ik zie U niet meer!

Teruggaan? Het kan niet. Vooruit — is de dood
De golven slaan over mijn hoofd!
Hoe ben ik verdwaasd in dien afgrond gegaan,
Vertwijf'ling grijpt aan!

En angsten der hel
 Vergaan, vergaan!
 Raast de wilde orkaan....
 Verzwolgen door golven!... wat grimmige nood
 Behoud mij, behoud mij, o Heer!

En Jezus stak terstond Zijn hand uit, greep
 mij aan:
 „Gij kleingeloovige, waarom hebt gij gewankeld?”

In nacht en stormen bruist het meer,
 Wat nood! Al is de hemel donker,
 Al troost geen ster door haar geflonker
 „Kom!” roept hij, die waarlijk alleen is Gods Zoon.
 En komt gij, al wankelen dan ook uw voeten
 Hij ziet het! Hij wandelt en waakt op het meer
 Hij doet u niet boeten
 Al was uwe vrees ook Zijn Almacht ten hoon.
 't Zij woest en verlaten... Nabij is de Heer!
 JOHANNES.

ONZE LEESTAFEL.

Het boek van De Wet. Het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* meldt:

Het boek van generaal De Wet: „De strijd tusschen Boer en Brit”, dat door de firma Höveker & Wormser uitgegeven wordt, zal zeer waarschijnlijk nog vóór Sint Nicolaas verschijnen. Naar wij vernemen, hebben de uitgevers van het oorspronkelijke werk ook het vertalingsrecht voor bijna alle talen in handen. De eerste oplage is reeds nu nagenoeg uitverkocht.

VRAGENBUS.

Een onzer letterkundige lezers vraagt om opgegeven redenen een oordeel over Gez. 152:3 als uit dichterlijk en taalkundig oogpunt. We hopen, dat het navolgend bescheid bevredigend zal zijn.

Het gezang luidt:

Och! dat die heilfontein,
 Zoo godlijk, mild en rein,
 Niet vruchtloos voor ons vloei';
 Dat door de zaligheid,
 Zoo ruim ons toegezeid,
 Ons dankbaar hart ontgloi'.
 O Levensvorst! heb dank,
 Dat w' onder 't blij geklank
 Dier heilmaar, zijn geboren,
 En voor een schooner' dag,
 Dan immer 't menschedom zag,
 Door U zijn uitverkoren.

Dit gezang is van Rhyvis Feith, een dichter die leefde tegen het einde der achttiende en in het begin der negentiende eeuw. Zijn verzen verdienen evenmin den hoogen lof er soms aan toegekend, als de minachting waarmede er soms over gesproken wordt. Dat hij soms snoefde als een „patriot” uit dien tijd, en wel eens meer hol dan verheven was, is even waar als dat hij schoone verzen heeft gegeven. Hij leefde echter in een tijd, die op het gebied der dichtkunst wel

heel onzichtbaar was, maar niet in veel goeds en blijvends.

Uit dien tijd dagteekent de beweging der Psalmen en de wording der Gezangen. Beide dragen er het stempel van en zijn uit dichterlijk oogpunt vaak niet schoon, veelal breedsprakig en soms zelfs leelijk.

Ook dit vers heeft geen hooge dichterlijke vlucht. Toch is de verdeling der gedachten goed, zijn de uitdrukkingen duidelijk, schoon min fraai soms (vergelijk regel 4, 5, 6, met 7, 8 en 9) en het geheel zoo dat het aan zijn doel beantwoordt.

Ook uit Christelijk oogpunt — al bespreken we dat hier niet nader, is het vers niet te verwerpen.

Wat nu taal en stijl betreft, dat:

in regel 2

„Zoo godlijk” is

min welluidend, doch kan er mee door.

In regel 3 staat

„vloei”

dat woord is niet geheel juist, al nemen we „fontein” voor: „water uit de fontein.” Immers fonteinen vloeien niet, maar ontspringen, gieten stroomen uit.

Alleen dient opgemerkt, dat oudtijds *fontein* ook de beteekenis had van *bron*. Zoo ook b.v. in den Statenbijbel en nog in Z.-Afrika. Dit kan op Feith's uitdrukking invloed hebben geoefend.

In regel 5 is

„ruim” tamelijk te verdedigen.

Het is hier gebruikt als bijwoord, d. w. z. al moet het beduiden, dat de zaligheid ons op ruime wijs is toegezegd. Maar dit is eigenlijk onzin,

Feith bedoelt dan ook een ruime toezegging of een ruime zaligheid d. w. z. niet een, die erg afgemast, afgemeten is. Maar dat staat er niet.

In regel 8 vinden we

„ontgloi.”

Dat staat in verband met

„door” in regel 4.

Is nu werkelijk dat „door” goed, dan is de uitdrukking ver van mooi. Ons hart moet dan „ontgloeien,” maar waarvoor, waartoe? Men voelt, dat dient er bij te staan.

Nu dat niet zoo is, vermoed ik dat Feith daar maar „voor” heeft geschreven en bedoeld „door”. „Ons hart ontgloi voor de toegezegde zaligheid.” Dat geeft een gezonden zin.

In regel 10 vinden we

„voor”

dit moet zijn „tot”

immers men wordt niet verkoren *om iets*, maar *tot iets*.

Ook dan echter is 't nog niet in orde. Want een mensch kan niet verkoren worden voor of tot *een dag*. De bedoeling is: 't *aanschouwen*, *beleven* van zulk een dag.

Tenslotte nog dit:

In regel 1 vindt men „die heilfontein.”

„ 9 „ „ „dier heilmaar.”

Uit het vers zelf noch uit de vorige blijkt recht wat bedoeld wordt, al is 't met goeden wil te gissen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

GODS WOORD VOOR HET HUISGEZIN.

Is Gods Woord de grondslag des huwelijks en dat zoowel het algemeene Godswoord, dat het huwelijk ingesteld heeft, alsook het bijzondere Godswoord, 't welk dit huwelijk gesloten en dezen man en deze vrouw tot elkander gevoerd heeft, dan moet dit ook in de regeling van het huiselijk leven zijn uitdrukking vinden.

Dit geschiedt reeds aanstonds met het begin van het huwelijk, wanneer aan de plaats, welke door de verkondiging des goddelijken Woords gewijd is, in het huis des Heeren, de voltrekking des huwelijks voltooid, de algemeene zegen, welchen God op het huwelijk gelegd heeft, over dit echtpaar afgesmeekt en ten laatste ook nog een bijzonder Godswoord uit de Heilige Schrift aan de jonggehuwden op hun gemeenschappelijken levensweg medegegeven wordt. Daarmede is niet gezegd, dat aan het burgerlijk huwelijk voor de wereldlijke overheid geen ordinantie des Heeren ten grondslag ligt. Dit zou eerst dan het geval zijn, wanneer we het kerkelijk huwelijk als een geheel op zichzelf staande actie beschouwden. En dit is zoo niet; integendeel. Burgerlijk en kerkelijk huwelijk behooren bij elkaar als de twee handelingen, zonder welke geen christelijk huwelijk gesloten wordt. Het huwelijk tusschen man en vrouw krijgt daardoor eerst zijn beslag. We hebben hier wel op te letten, wijl aan de eene zijde vaak het kerkelijk huwelijk, aan de andere zijde het burgerlijk huwelijk wordt onderschat. Met

name het kerkelijk huwelijk heeft voor velen zijn waarde verloren en is daardoor op den achtergrond geraakt, terwijl velen, die het „trouwen in de kerk” nog zoeken, er alleen maar een plechtigheid in zien, waardoor de zegen des Heeren afgesmeekt wordt. Nu is dit zeer zeker te verstaan. Actie werkt altoos reactie en zoo is het ook in deze quaestie gegaan. Van de eene zijde toch werd het voorgesteld, alsof het huwelijk een kerkelijke instelling, van de andere zijde alsof het een overheidsinstelling was. En het zijn deze valsche meeningen, welke de verwarring hebben doen ontstaan.

Huwen, of liever nog trouwen, is elkander trouw beloven en deze verklaring sluit aanstonds alle misverstand uit. Trouw beloven, dat kan noch de overheid, noch de kerk voor een jongeling en jongedochter, die voortaan met elkander lief en leed willen deelen, maar dit moeten zij zelf doen. En wijl die beide personen een familie hebben en deze beide familiën door die daad der jongelieden in nauwere betrekking tot elkander komen, meer nog, wijl inzonderheid de vader, als familiehoofd, zijn kinderen in zulke ingrijpende zaken niet onbeperkt mag laten handelen, is het huwelijk iets, dat uit het familieleven zelf opkomt. Zoo was van den beginne aan 's Heeren ordinantie en zoo lezen we het dan ook herhaaldelijk in de Schrift, de eenige bron, die ons kan verhalen, hoe het van den beginne is geweest.

Toen nu later meer en meer de overheid

opkwam, trad deze ook in huwelijksaangelegenheden aanvullend op. Het leven onder een overheid toch bracht rechten en verplichtingen mee. En om zich nu te vergewissen van het nakomen van die verplichtingen, maar anderzijds ook, om van haar zijde die rechten te verzekeren in hoofdzaak met betrekking tot de kinderen, welke uit het huwelijk zouden geboren worden, trad de overheid mede in het sluiten van het huwelijk op. En daar zij dit deed als Gods dienaar, mag ook hiervan worden gesproken als van een ordinantie Gods. Maar daaruit volgt nu dan ook, dat de kerk geen minder aandeel in zake het huwelijk voor zich opeischt. Zijn zij, die zich in het huwelijk willen begeven, leden eener maatschappij, — heerlijker en heiliger nog is het, dat zij ook leden zijn eener gemeente Gods, die eveneens toezicht op haar leden hebben en houden moet. De kerk zij dus niet met minder tevreden. En zij mag dat ook niet, evenmin als haar leden. Als Gods ware kinderen toch erkennen, dat geen huwelijk waarlijk gesloten is, tenzij het in den hemel zijn sanctie hebbe ontvangen en de banden door Gods vaderhand zelf zijn gelegd, zouden ze dan niet verlangen, dat ook zijn dienaar in zijn gemeente hun huwelijk zichtbaar sloot? Maar er is nog meer. Uit het huwelijk wordt niet alleen de maatschappij, maar ook de kerk en Gods koninkrijk gebouwd. Kinderen, uit Christenouders geboren, worden geboren in het genadeverbond. De kerk, als uitdeelster der verborgenheden Gods, hebbe ook vooral daarom in zake het huwelijk toezicht op haar leden en wat den leden zelf aangaat: deze gedachte vooral wekke een ieder op, het sluiten van zijn huwelijk ook in 's Heeren gemeente en door zijn dienaren te doen plaatshebben.

Kwame het kerkelijk huwelijk maar meer en meer in eere en leerde men er de diepe beteekenis van verstaan! Het zou heiligend werken en ten zegen zijn, ook voor het latere kerkelijk leven. Want door het kerkelijk huwelijk wordt reeds aanstonds het huisgezin, dat de jongelieden grond, als een bouwsteen ingevoegd in het groote geestelijke gebouw, de gemeente van Jezus Christus. Daarom moet ook als plaats voor deze plechtigheid niet — althans niet in den regel — het huis, maar de plaats, waar de gemeente samenkomt om Gods Woord te hooren, de kerk gekozen worden. En wat men ook hier en daar moge inbrengen ten voordeele van het voltrekken des huwelijks aan huis, dit blijft toch zeker, dat de gang naar het Godshuis aan het wezen en de beteekenis der handeling beter beantwoordt.

Het is een algemeene en goede gewoonte, het bruidspaar bij het kerkelijk trouwen een huisbijbel te overhandigen „als een gezegend aandenken aan de uren, waarin zij voor des Heeren aangezicht werden verbonden, als een lamp voor hun voet en een licht op den weg door den tijd naar de eeuwigheid.” Maar ook waar deze gewoonte niet bestaat, moet er van de een of andere zijde voor gezorgd worden, dat het jonge paar een huisbijbel in de hand gegeven wordt. Niet alleen om de daarbij ingebonden witte

bladen, welke dienen om de namen van man en vrouw, kinderen en kleinkinderen, benevens de bijzondere vreugde- en treurdagen in op te teekenen. Gewis hebben deze bladen reeds een hooge waarde, in zoover door hen alle leden van het huisgezin en alle voorvallen in vreugde en leed tezamen, onder de beschutting en beschaduwing van Gods Woord gesteld en onder deze schaduw tot een heilige eenheid verbonden worden. Maar nog in een ander opzicht is een eigen huisbijbel van belang. Een eigen Bijbel voor ieder is goed, een gemeenschappelijke Bijbel voor beiden is beter. Hij is een gedurige vermaning: gij beiden behoort tezamen; hij is een zinnebeeldige voorstelling daarvan, dat zij door Gods Woord verbonden zijn, een heilig symbool van hun eenheid en daardoor juist ook een aansporing en uitnoodiging tot gemeenschappelijk vlijtig gebruik van dat Godswoord. Helaas vindt deze uitnoodiging niet altijd gehoor. Het doet soms smartelijk aan, te zien hoe keurig en nieuw snede en band van den trouw- en huisbijbel menigmaal na jaren nog is; nauwelijks geeft men zich soms de moeite de bladen, welke voor het opteekenen van familiegebeurtenissen bestemd zijn, te gebruiken. Wat mag er wel de oorzaak van zijn, dat de huisbijbel zoo eenzaam en zonder navraag op den boekenhanger zijn dagen treurig doorbrengen moet?

Het zou voorbarig zijn, wanneer men zonder meer aanstonds besluiten zou: hier is geen „huisgodsdienst.” Menigmaal toch is deze er wel, maar zonder Bijbel. Men gebruikt in plaats van den Bijbel een stichtelijk dagboek, een gebeden- of gezangboek. Dit alles is heel goed, maar het mag den Bijbel niet verdringen, zooals dan ook alle goede stichtelijke dagboeken niet het doel hebben, de menschen van den Bijbel af, maar juist tot den Bijbel en in den Bijbel in te leiden. De Bijbel is en blijft toch het boek der boeken; geen stichtelijk boek kan ook maar in de verste verte halen bij de volheid, welke de Bijbel biedt. Hij is de voorraadschuur, waarin de goddelijke waarheid onvervalscht voorhanden is en waaruit ons een goed stichtelijk dagboek wel dit en dat stuk aanbiedt, maar toch in een bijzondere voorbereiding, welke op menschenlijke inzichten berust en niet altijd vrij van gebreken is en vooral den oorspronkelijken glans, welke op de goddelijke waarheid ligt, niet altijd bevorderlijk is. En ons, protestantschen Christenen, heeft de Reformatie het hooge recht verworven niet slechts om ons, wat ons in ons huiselijk leven tot troost, vermaning, tot versterking, tot leering en waarschuwing dient, evenals door kleinhandelaars in bepaalde vormen toe te laten reiken, maar ook om zelf in de voorraadschuren te gaan en dat wat we noodig hebben in zijn oorspronkelijken vorm en volheid te halen. Daarom moet geen christelijk huisgezin zich dit recht laten ontrooven. Wel is niet alles voor het gemeenschappelijk lezen, vooral niet bij de huisgodsdienstoefening, even geschikt. Maar ten eerste is nergens gezegd, dat man en vrouw hun gemeenschappelijk bijbellezen tot de huisgodsdienstoefening, waar ook de andere huisgeenooten, gasten en dienstdieneren om Gods Woord

verzameld zijn, beperken moeten. Zij kunnen, ook afgezien hiervan, met hun beiden alleen den Bijbel openslaan en zijn dan in hun keus veel minder beperkt dan in den familiekring. Ten andere is het volstrekt niet moeilijk, een voor de huisgodsdienst oefening passende keus, welke vooral in het Oude Testament noodig is, te doen en waar men niet in staat is, zelf zulk een keuze te doen, ontbreekt het waarlijk niet aan handleidingen, die op dit punt veilig geleide bieden.

Echter zijn er ook huisgezinnen, waarin het niet gebruiken van den Bijbel eenvoudig zijn grond heeft in het totaal nalaten der huiselijke godsdienst oefening. Hiervan draagt in de eerste plaats de huisheer de verantwoordelijkheid. Hij, als hoofd des huizes, moet in zijn persoon de eenheid der familie voorstellen en dienovereenkomstig er voor zorgen, dat het huisgezin tot een huisgemeente wordt, welke zich om Gods Woord verzamelt en biddend voor God treedt. Het is niet genoeg of men al zegt: een ieder bidt voor zichzelf en een ieder sticht zichzelf. Dat mag natuurlijk toch niet ontbreken. Maar zoo zeker het huisgezin, waartoe wij in dit geval uitdrukkelijk ook de dienstboden rekenen, op zichzelf een geheel is, dat alle leden samenvat en zich tegelijk naar buiten afrondt, zoo zeker moet ook het huisgezin als een geheel voor God treden, van hem hooren wat hij te zeggen heeft en hem in het gebed voorleggen, wat de harten bezighoudt. En daarvoor te zorgen, is de plicht van den huisvader, als hoofd van het gezin. Wij hebben vroeger er van gesproken dat het hoofd-zijn ook priester-zijn, het regeeren ook een dragen en dienen in zich sluit. Dit priesterschap van het hoofd des gezins moet juist in de huisgodsdienst oefening zich op bijzonder schoone wijze verwezenlijken. Als hoofd en priester is de man tegelijk de mond der huisgemeente, de tusschenpersoon, door wien deze met God in het gebed spreekt en evenzoo in zekeren zin de persoon, door wien God tot de huisgemeente spreekt in het Woord des Evangelies. Waarlijk, een koninklijke plaats en waardigheid! Waar dit priesterambt op de rechte wijze wordt uitgeoefend, hoe zal het daar de positie des huisvaders als koning en regent versterken! En welk een zacht juk, welk een lichte last zal dit, zóó uitgeoefend, voor de huisgenooten zijn!

Het is onbegrijpelijk, dat heden ten dage zoo menig huisvader dit zijn huispriesterschap zoo gering acht en zoo lichtzinnig afstand er van kan doen, evenals Ezau, door honger gedreven, van zijn eerstgeboorterecht. Zij rukken daarmee zichzelf de schoonste kroon van het hoofd en doen afstand van het best werkende middel, dat God hun in de hand gegeven heeft, om hun huisgenooten niet slechts uiterlijk te regeeren, maar ook innerlijk invloed op hen uit te oefenen en hen te leiden; zij leggen een der sterkste steunselen hunner huisvaderlijke autoriteit onverschillig ter zijde. Men klaagt er tegenwoordig zoo veel over, dat de huisvaders tegenover kinderen en dienstboden een zoo moeilijke positie, ja, menigmaal zelfs macht noch

invloed meer hebben. Dat mag nu dikwijls in den geheelen geest des tijds, in de bijzondere verhoudingen van dezen tijd gelegen zijn; maar zou aan deze verzwakking van het huiskoningschap ook niet het veelvuldig verval van het huispriesterschap zijn aandeel hebben? Mag ook soms — wat toch onzes inziens sterk af te keuren is — een huisvader ter afwisseling nu en dan het tafelgebed door de huisvrouw of door een kind laten uitspreken, mag hij ook somtijds voor de huisgodsdienst oefening andere huisgenooten ter hulpe nemen, de eigenlijke huispriester moet hij zelf blijven; het ambt zelf mag hij niet uit zijn handen geven. Eerst wanneer hij dit werkelijk doet, wanneer hij, zich beslist uitsprekend of wel stilzwijgend, het priesterambt nederlegt, kan en moet de huisvrouw het opnemen, opdat het altaar des gebeds, niet geheel uit het huis verdwijne. Zoo zijn reeds meermalen vrouwen priesteressen geworden, wanneer de mannen zichzelf deze eer onwaardig achtten en hebben zonder medewerking des huisvaders de gemeenschapsoefening van het huisgezin met den Heere onderhouden en gered, allen en niet het minst den man zelf tot heil en zegen. Paton, de gezegende zendeling der Nieuw-Hebriden, zegt van het huispriesterlijk optreden van zijn vader, een eenvoudigen Schotschen kousenwever: „Welk een machtigen indruk de gebeden mijns vaders op mij maakten, kan ik niet uitdrukken en kan ook een vreemde onmogelijk begrijpen. Wanneer wij rondom hem nederknielden en hij zijn hart in het gebed uitstortte, was het ons allen, als waren wij den levenden Heiland dicht nabij en wij leerden hem als onzen persoonlijken vriend kennen en lief hebben. Wanneer wij dan weer opstonden, zag ik gaarne het stralende gezicht mijns vaders aan. En ik wenschte dan te zijn als hij.”

DE INDIANEN DER PRAIRIËN.

Reeds vóór de ontdekking werd Amerika door onderscheiden volksstammen bewoond, die in zijn vlakke en wildernissen naar hun natuurstaat leefden. De blanke volkeren hebben hen van hun oostelijke woonplaatsen beroofd, en steeds verder en verder naar 't westen teruggedrongen. Ook hebben pokken en brandewijn er het humec toe bijgedragen, deze eens zoo talrijke stammen beduidend in aantal te verminderen.

Thans zullen er nog ongeveer 300.000 Indianen in 't noorden van Amerika leven. In 't westen van Arkansas, in 't zoogenaamde Indianengebied, hebben zich velen als landbouwers neergezet, terwijl anderen nog als jagersvolken leven in de vlakten tusschen de Mississippi en het rotsgebergte. Daar doorkruisen zij de prairiën, zich bezig houdend met jacht en krijg. Zij zijn krachtig, ietwat gedrongen van lichaamsbouw en hoofdzaak bij hen is het lichaam te vormen door zwemmen, loopen, klauteren en springen. Wat de scherpte hunner zintuigen betreft, worden zij door geen ander volk overtroffen. Met arends-

oogen weten zij de gangen der dieren te vinden en de voetstappen hunner vrienden van die hunner vijanden te onderscheiden. De meesten zijn voortreffelijke ruiters en driest weten zij hun hoofdvoedsel, den buffel, uit de grasvlakten door jacht te bemachtigen. Dien vijand vallen zij slechts aan, wanneer zij hem de baas zijn en dan nog 't liefst des nachts uit een verborgen hinderlaag.

Hun lang hoofdhaar besmeren zij met vet en sieren het met vederen en andere zaken op, hun baard wordt echter zorgvuldig uitgetrokken. Bij alle stammen is nog steeds het tatoueren in gebruik, hoewel dat inprikken en insteken van figuren in de huid met groote pijnen vergezeld gaat. Bovendien beschilderen zij hun lichaam nog met allerhande figuren en behangen het met sieraden. De kleeding bestaat meest uit een overkleed van herte- of schaapsvel, kunstig met glaspaelen en hermelijn bezet. De nauwsluitende broek van hertenvel is aan de naden met stekelvarkenspennen versierd. Over den eenen schouder en onder den anderen arm door hangt een buffelhuid, waarop de roemrijke daden van den bezitter vermeld staan. Dikwijls koopen de Indianen thans ook bonte dekens van de blanken, om daarmee hoofd en schouders te bedekken. Bij een krijgstoet zoeken zij door beschildering, door hoornen en staarten, die zij overal aan 't lichaam vasthechten, zich een vreeselijk aanzien te geven.

De bouw hunner hutten is haast bij iederen stam een andere. In den hardgetreden grond worden palen geslagen. Op die palen worden andere bevestigd, die in 't midden naar elkander toelopen en een spits dak vormen, dat met wilgeteenen, waarover zeden worden gelegd, wordt bedekt. Anderen bedekken het met buffelhuiden. In 't midden der hut bevindt zich de vuurhaard, waarover een ketel met buffelvliesch hangt en waarvan de rook door een van boven aangebracht gat trekt. Rondom de wanden zijn de uit buffelhuiden bestaande bedden aangebracht en aan een paal in de nabijheid ervan hangen kleederen, wapens, tabakszak en andere behoeften van de Indianen.

Gewoonlijk zijn de hutten van een Indianendorp rondom een grootere hut, de tempel geheeten, gebouwd. Voor 't geheele huishouden, den bouw der hutten, de vervaardiging van kleedingstukken en jachtgereedschap heeft de vrouw te zorgen, terwijl de man, wanneer hij niet ter jacht of tot den krijg uitgetogen is, gelijk eertijds de oude Duitscher, rustig op zijn berenhuid ligt. Gaat het naar den krijg toe, die dikwijls onder de rondzwerfende stammen uitbreekt, dan straalt moed en vuur uit hun oogen. Gewapend met lans, boog en pijl, knodsen en messen, stormen zij onder huilend schreeuwen wild op elkander in. tot een der partijen den aftocht blaast. Hun vergiftige pijlen zijn met weerhaken voorzien. In den laatsten tijd bedienen zij zich ook van geweren.

De gedooide, zoowel als de gevangen vijanden worden „gescalpeerd” d. w. z. men trekt hun de schedelhuid af, om deze als zegeteeken te bewaren. De overwinning wordt onder dans en

vermakelijkheden gevierd en men zoekt de feestvreugde te verhoogen door den gevangenen gruwelijke martelingen aan te doen.

Gewoonlijk worden zij, aan een paal gebonden, omgeven door dansende mannen en vrouwen. Daarna steken de vrouwen een om den gevangene aangelegde houtmijt aan, terwijl de gevangene te midden van den vuurgloed nog dapper zijn pijp rookt en juichend verhaalt, hoeveel der hunnen hij verslagen heeft.

De dans maakt in 't algemeen een wezenlijk deel van de genoogens van den Indiaan uit en heeft ook dikwijls tegelijk een godsdienstige beteekenis. De dansers verwen gezicht en borst met allerlei figuren, hangen zich snoeren van dierentanden, schellen en rinkels aan en sieren hun hoofd met bontgekleurde vederen. Uitgehoolde kalebassen, met zaadkorrels gevuld, worden bij den dans geschud, rietpijpen geblazen, trommelen geslagen en onwelluidende gezangen aangeheven. Steeds wilder worden daarbij de bewegingen en sprongen. Onder dreigende gebaren slingert men met werpspiesen, door lederen schilden opgevangen. Wild, gelijk de Indiaan zelf, zijn ook zijn dansen. Hun bandeloosheid gaat zoover, dat zij in den krijg slechts den dappersten uit hun midden als hoofdman willen gehoorzamen. De vrouwen worden als dienstbaren behandeld. De jongens worden slechts onderwezen in rijden en zwemmen en 't gebruik van de werpspies en den boog, terwijl daarentegen de meisjes in huiselijken arbeid geoefend worden. Tegelijk worden de knapen op menigvuldige wijze gemarteld en geslagen, om ze daardoor standvastigheid te leeren en aan 't verdragen van het grootste leed te gewennen.

Van God en godsdienst hebben zij nog de vreemdste begrippen, hoewel allen aan 't bestaan van een grooten geest gelooven. Over de schepping der wereld zijn verscheidene verhalen onder de verschillende stammen in omloop. In betrekking tot het leven na den dood gelooven velen dat de mensch twee zielen heeft, van welke de eene in de woonplaats der geesten komt, terwijl de andere bij 't lichaam blijft, om zich later weder met een ander lichaam te vereenigen.

De reis naar de geestenwereld gaat over den Melkweg, maar allerlei gevaren zijn daarbij te doorstaan. Over breede en wilde stroomen moet men met een steenen boot varen en op den glibberigen rug van een slang over bodemlooze afgronden gaan.

Glijdt men er af, dan verandert men in een visch of schildpad.

Verderop blaffen groote honden en dreigen den nieuw aangekomene te verscheuren.

Naast dat hoogste wezen gelooft de Indiaan ook nog aan een menigte geesten die ten deele hem vijandig geweest zijn en met wie men zich door tooverij in verbinding stellen kan.

Zoo zijn de Indianen van de prairiën, die nog in hun oorspronkelijken toestand leven. Vele anderen hebben reeds een zekere beschaving verkregen, beoefenen landbouw en veeteelt en kunnen zelfs lezen en schrijven. Bijna geheel beschaafd zijn de Ischoktas tusschen de Rood-rivier

en Arkansas, die niet slechts den landbouw beoefenen, maar ook molens en machines in gebruik hebben.

Hun landsbestuur is uit zelfgekozen afgevaardigden gevormd, die openbare zittingen houden; ook aan scholen, zelfs aan een hoogere leerschool ontbreekt het niet, waaraan groote sommen besteed worden.

UIT EEN OUDE KRONIEK.

De Dwaze Windhandel.

Alzoo in dezen najare 1720 een wonderbare woeling en eene genoegsame verderfelijke en schadelijke handeling onder zeer veele grote en kleine personagiën in Holland, Zeeland, West-Vriesland, Gelderland, alsook in Utrecht en in meer andere omleggende landen is ontstaan en bij der hand genomen, genaamd Een Coronnerie Assuërantie Compagnien, ja ook wel Zuid-Zee-Compagnien genaamd, waarvan men Actus kocht, en verkocht, alles tot nadeel van Godsdienst en van alle eereijke neringen, hanteringen en koopmanschappen, en daarmede invoerende allerley liegen en bedriegen, en naast omtrent deze dulle, uitzinnige handel twee maanden had geduurt, en eenige rijk, en meest rijke lieden arm had gemaakt, zoo liep deze Actekoperij genoegsaam dood en te niet, en kon geen gelt meer gelden.

En om hier iets van te melden, wegens de uitschrijvingen die meest alle steeden van ons land hebben gedaan, doch de eene met zulke en de andere met andere condisiën en voorwaarden, zoo zal ik iets melden van de condisiën van Utrecht.

Condisie, volgens welke de Ed. Mogende Heeren Staten des Lands van Utrecht 9 September 1720 Octrooij hebben verleent tot het opregten van een Provinsieale Compagnie van Assurantie enz.

In het slot staan deze navolgende woorden:

De Compagnie zal den Vaart van Utrecht na den Eem lopende, lang zijnde 4644 Roeden, ten spoedigste navigabel maken en onderhouden, mits makende 15 voeten water diep en 200 voeten breed in den bodem, en boven na proportie; voorts zal die compagnie den Eem tot in de Zuiderzee mede 15 voet water diep maken, om alzoo met de zeeschepen tot voor de stad Utrecht zouden kunnen opkomen.

De landerijen waardoor deze vaart volgens het gemaakt of nader te maken bestek lopen zal, te samen uitmakende 232 morgen, of zoo veel meer of minder als bevonden zal worden nodig te zyn, willen haar Ed. Mogende naar den tegenwoordigen prijs derzelve taxeeren naar verhoor der geregten waaronder dezelve gelegen zyn, dewelke de Compagnie aan de eigenaars zal vergoeden, en daartegen genieten alles wat uit de voorg. vaart zal provinieren. Ook geven haar Edel Mogende in eigendom over aan de Compagnie alle de landerijen langs de voorzeide te makene vaart, op 1600 roeden na leggenden zoo wel ter regter als ter linkerhand, tot de Domeinen der Provintie behorende, om dezelve

te cultiveren, te beplanten, te veenen, uit te graven, zoo als de Compagnie zal te raden vinden, en zullen die landen 30 jaren genieten vrijheid van alle inpositiën. De vaart in behoorlijke order en bevaarbaar gemaakt zijnde, zal de Compagnie genieten: 30 jaar de reuven van den tol op gedagten vaart te leggen, alsmede het profijt van de visscherij in dito vaart, voort haven-, sluis-, en bruggegeld, veergeld, of wat voor belasting anderzins, met toestemming van haar E.D. Mogende daarop mogte geleid worden. Zullen de Compagnie mede de magt hebben de nodige bediendens, alsmede de beurtschippers op deze vaart aan te stellen voor den tijd van 30 jaren.

De briefjes van intekening zullen op Maandag den 16 September 1720 ontvangen worden ter kamer van Haar E.D. Mogende.

Het Cappitaal van deze Compagnie zal bestaan in 10 milioenen guldens, verdeelt in 10 duizend actus A 1000 gulden ieder acte. Deze 10 milioenen zullen door de partisipiants aan de Compagnie betaald worden in grof geld, ten minsten in guldens. Niemand mag meer intekenen dan 15 actiën.

Deze stad van Utrecht die had in 't eerste begin nog wel de meeste hoop om haar Compagnie op te regten, maar daar is nu niet veel meer op te hopen, want hare actus konnen niet langer geld meer gelden.

Het is met geen pen te beschrijven, de menigvuldige pasquillen, die tot Amsterdam op de acte-kopers gemaakt worden.

Aan het onderstaande verleenen we gaarne een plaats; alleen veroorloven we ons eenige bekorting.

EEN ALGEMEEN BELANG.

Het is van algemeene bekendheid, dat door de Nederl. Vercen. tegen de Prostitutie, de Nederl. Vrouwenbond tot verhooging van het Zedelijk Bewustzijn en de Nederl. Middernachtzending-Vereeniging aan H. M. de Koningin een adres is verzonden, waarin gevraagd wordt, het strafwetboek in dien geest te wijzigen, dat het houden van huizen van ontucht in welken vorm ook worde strafbaar gesteld. Zoo ook wordt er in dit adres op aangedrongen, voort te gaan met het vernietigen van gemeenteverordeningen, op de prostitutie betrekking hebbende.

Ieder die of daadwerkelijk, of indirect deel neemt aan den strijd tegen de ontucht, zal het nut van zoo'n Rijkswet begrijpen. Zoo'n Rijkswet dient voor het geheele land, brengt gelijkheid in de wetgeving, zooals die ten opzichte van de prostitutie reeds in andere landen bestaat.

Allereerst voor die gemeentebesturen, die de reglementeering nog steeds handhaven en de bordeelen dulden, is een Rijkswet noodig.

Er zijn gemeenteraden, die er volstrekt geen notitie van nemen, wat vlak in hun omgeving gebeurt. De voorstanders van onzen strijd, ze zijn onmachtig die plaatsen te bereiken; hun invloed beteekent daar niets.

Nu is de tijd gekomen, dat van boven af die gemeentelijke verordeningen moeten worden vernietigd en door sprekers van verschillende richting zijn we in staat overal door te dringen, zoodat we in plaatsen, waar men nooit naar ons hoorde, van onder af het volk kunnen bewerken om de wet in zijn hart te griffen.

We hebben klachten gehoord, dat bij verbod van bordeelen die treurige inrichtingen zich verplaatsen naar de dorpen vlak in de nabijheid van de steden, waar ze vroeger hun verderf verspreidden.

En die klachten zijn gegrond. In Nijmegen, waar men de bordeelen verbod en het houden er van strafbaar stelde, zetten de waarden hun parasitisch bestaan voort, door hun inrichtingen te verplaatsen vlak buiten de grens der gemeente, in de mooie omgeving der stad, waar ze nu op den weg naar Beek en Ubbergen, den Berg- en Dalschenweg de plattelandsbevolking demoraliseeren.

Van uit Arnhem verplaatste men een inrichting naar Velp tot schade en schande van dit dorp. In Venlo ontkwam men aan de macht der politie door buiten de grenzen der gemeente te gaan.

Zoo is het in Enschedé en, naar we meenen, ook in Haarlem. We behoeven een Rijkswet, die algemeen het houden van bordeelen strafbaar stelt en reglementeering verbiedt.

Die kleine gemeenteraden, ze hebben er zoo weinig begrip van, verordeningen te maken, om die helen uit hun gemeenten te verdrijven. Trouwens, wat helpt 't? Die gemeenten zijn gewoonlijk niet in staat de verordening toe te passen. Er moet een Rijkswet komen, die door de Rijkspolitie in de kleine gemeenten kan worden gehandhaafd.

Daartoe moet mede gewerkt, zoowel in de steden als in de dorpen en het volk over het geheele land moet weten, dat 't hier geldt een algemeen belang.

Daar zijn tal van klachten over de slappe uitwerking der verordeningen in die steden, waar de bordeelen zijn strafbaar gesteld. De politie klaagt er over, dat de geringe boete of hechtenis, die de kantonrechter kan opleggen bij een overtreding, niet staat in verhouding tot het misdrijf.

't Kost groote moeite om een overtreding te kunnen constateeren en heeft men er een, dan is de straf zóó gering, dat de overtreder er mee spot, wetende, dat hij door een tweede overtreding zijn geleden schade gemakkelijk weer inhaalt.

Dit maakt de politie moedeloos. Er moeten zwaardere straffen bedreigd worden. Medelijden met den bordeelwaard, met den handelaar in vrouwen, met den souteneur, 't teekent een ziekelijke Maatschappij.

De arme vrouw, die door list, armoede, hoogmoed, hartstocht, binnen de muren van het bordeel komt en daar het slachtoffer wordt, — met haar kan men medelijden hebben. Men kan medelijden hebben met den man, die door verleiding of hartstocht zich liet verlokken het bordeel te bezoeken, maar met bovengenoemde parasieten mag geen pardon gebruikt, ze verdienen gestraft en niet zoo gering.

Zij, die er een werk van maken, handel te

drijven in vrouwen: zij, die het levensgeluk en de levenskracht dier vrouwen om wat geld vernietigen; die bestaan om mannen de gelegenheid te geven, huwelijksbanden te verbreken, het gezinsleven te verwoesten en de vrouw tot een paria te maken, moeten niet door den kantonrechter met een paar gulden boete bestraft worden, maar behooren naar recht en geweten in handen te vallen van den strafrechter, die hen door gevangenisstraf kan afzonderen en onschadelijk maken voor de gemeenschap.

* * *

Daarom moet ieder de beweging bevorderen.

Duizenden brochures: „Waarom een Rijkswet in zake verbod van bordeelen? gingen vergezeld van circulaires, het land in, om vereenigingen van verschillende richting op godsdienstig en politiek gebied op te wekken tot steun, door adressen van adhaesie bij H. M. de Koningin met het adres, door bovengenoemde vereenigingen gezonden. Tal van sprekers van verschillende godsdienstige overtuiging en politieke richting stelden zich beschikbaar om in alle oorden van het land een wet als hierboven genoemd, door het woord in het openbaar te steunen.

Kerkeraden van allerlei godsdienst en belijdenis vroegen we om hulp, ook al weer door sympathie te betuigen aan onze regeering met het principaal adres der drie vereenigingen.

De zaak moet nog moer besproken.

Ieder, die iets er voor gevoelt, heeft te bedenken, dat vóór alles het oog nu moet gericht zijn op een Rijkswet.

Er zijn brochures, die men verspreiden moet; men heeft zijn invloed in allerlei kringen te gebruiken om openbare vergaderingen door vereenigingen te verkrijgen.

In naam van de duizenden slachtoffers door de ontucht gevelde, schuldige en onschuldige — laat ieder deelnemen aan de beweging, door niet alleen adressen van sympathie te verzenden, maar daarnevens bij geheel het volk mede te propageeren het nut en den zegen van een Rijkswet tegen het houden van bordeelen.

Het stuk is geteekend door den heer

J. N. VAN MUNSTER,

Sec. v. h. Comité.

ARNHEM, ST. MARTEN 7.

Onder den titel van „Dingen die niet iedereen weet” verschijnen enkele kleine boekskens die velerlei soms wel wetenswaardige dingen mededeelen. Als proef moge het volgende dienen, dat ook voor onze lezers wel behartiging verdient.

HEET ETEN EN DRINKEN.

Met den dag valt op verschillend gebied waar te nemen, hoe de zorg voor het lichaam meer in lijnrechten strijd geschiedt met het eigenbelang daarvan en de eischen of gaven der natuur. Waar ons oog zich wendt, stuiten wij op een levenswijs tegen alle hygiëne in, een spotten als 't ware met de wetten der natuur. Spraken

wij daareven van „*gaven*,” dan komen we al dadelijk tot de vraag: is er één kostelijker gaaf dan het licht en is niet van verreweg de meesten die we ontmoeten, de kleeding als met opzet zoodanig gekozen, dat ze het licht, de eerste weldaad der natuur, niet tot het lichaam laat doordringen? Donkere kleeding voert den boventoon, daar wordt het lichaam in gehuld en benepen, terwijl op lichtkleurige het kostelijk zonlicht terstond zou doorstralen en licht en warmte meedeelen aan geest en gemoed. Leer aan de vrouwen, dat ze althans beginnen, zich aan het begrip van enge kleeding te onttrekken; dat ze, in de overdrachtelijke en figuurlijke beteekenis van het woord, het „keurslijf” van lieverlede afleggen en haar vormen zich vrij laten ontwikkelen en bewegen in de z.g. „reformkleeding”. Maar wat wij daarbij als hoofdvoorwaarde stellen, is de kleur: licht, — meer licht.

Over het eten willen wij spreken. Het was Feuerbach, die beweerde: „Der Mensch ist, was er isst”. Er ligt in dat woord ongetwijfeld veel waars. Een kleine variant maakt het niet minder waar: „Der Mensch ist, wie er isst”. *Hoe* eet hij? Met die vraag is minder bedoeld, dat een mensch vaak schrokkiger dan een dier zonder maat, zonder zelfbedwang de spijzen verorbert; maar in 't bijzonder willen we er op wijzen, dat hij gewoonlijk de spijzen geniet in een toestand, waarin geen dier er van zou willen genieten. Houd welk redcloos dier ook de lekkerste spijs voor: Zoolang ze nog damp, roert hij ze niet aan. Zelfs dat dier, dat het meest onder den invloed staat van den mensch, ons huisdier de hond, trekt, als men hem een spijs voorzet, die ons niet meer dan lauw toeschijnt, den staart in, loopt er van weg en wacht geduldig. Wij daarentegen hebben 't zoover gebracht, een spijs zoo kokend van 't vuur te nuttigen. Wij willen soep pas van de kook en de koffie moet zoo heet zijn, dat ze schier niet te drinken is. Damp een spijs niet meer, dan noemen wij ze reeds koud, dan maken wij er aanmerking op en zeggen dat ze niet te eten is. Men steke eens, om een proef te nemen, den pink in de soep, die men begonnen is te eten: men weet niet hoe gauw den pink terug te trekken, zoo doet de aanraking met de soep hem pijn. Maar onzen mond, onze tanden en maag hebben we er aan gewend, om, wat de pink niet verdragen kan, zonder verzet of hinder zich te laten welgevallen. De mensch went ten slotte aan alles en in den loop der jaren kan men hem zoo vervormen, dat hij de spijzen slechts kan eten, als ze dampen van de hitte.

Men lette eens op, hoe kleine kinderen doen, die nog niet vervormd zijn. Zoolang een spijs damp, roeren ze er niet aan; animeert men ze er toe, dan huilen zij, wenden zich er van af, geven teekenen van afkeer, of zullen, indien zij reeds spreken kunnen, roepen: „Au — te heet!” Maar men laat hen niet met vree. Elken dag opnieuw zet men hun de dampende spijzen voor, de moeder zelf geeft het kind het eten met een lepel in en verzekert, dat het volstrekt niet heet is; ze overreedt het kind

en dwingt het, zijn instinct en zijn natuurlijk gevoel te onderdrukken en de spijzen snel in te slikken. Dat gaat zoo jaar in, jaar uit, voort. Langzamerhand — hoe zou 't anders kunnen? — went het kind er aan, heet te eten; het wordt feitelijk in de broei gezet. Pijn gevoelt het niet meer, het kan zich zelfs niet voorstellen, dat het zoo niet goed is; uit gewoonte krijgt het een gevoel van welgedaanheid; het houdt er van het eten zoo heet te gebruiken, dat het nog damp. En inmiddels is het kind opgegroeid tot een volwassene, die nu met *zijn* kinderen evenzoo leeft als met hem geleefd is. Soep eten, kokend van 't vuur, ons zelf op 't vuur zetten ontbrak er nog maar aan. Er zijn maar weinige menschen, die zich niet laten vervormen, bij wie de stem der natuur niet overheerscht, niet verstomd wordt; menschen die hun natuurlijk instinct niet laten vervalschen, die kinderen der natuur blijven en, waar 't ons geval betreft, nooit den mond zetten aan heete spijzen.

Het eten komt in de maag. Is de spijs te heet, dan wordt de maag overprikkeld, de wanden der maag worden aangedaan en er ontstaat maagkatarrhe e. z. m. De maag verliest haar vermogen, de spijzen zoo te verwerken, dat ze zich verder in het lichaam kunnen vermengen en ten slotte zich in het bloed oplossen. De spijzen komen intengedeel hoogst gebrekkig verwerkt in het darmkanaal; de gevolgen zijn: ingewandziekten, bloedbederf.

Juist wegens de ernstige gevaren aan het heete eten verbonden, heeft de natuur aan de openingen, de poorten van de maag, wachten gezet, die door zekere gevoelige aandoening den mensch beduiden, dat de spijzen een te hoogen warmtegraad hebben.

Het kind en het dier voelen bij heet eten pijn aan de lippen, aan de tong, ja, zelfs aan de tanden. Nog voordat het de spijzen aan de lippen brengt, waarschuwt het oog, dat ze te heet zijn, of het zal zekerheidshalve met den vinger een proef nemen. En het zou gehoor geven aan de natuur, indien het niet stelselmatig bedorven ware.

Hoe vaak komt het niet voor, dat door het heete eten de tong „verbrandt.” Hier heeft de natuur de straf doen volgen op de misdaad. Immers op de tong ontstaat, nadat ze verbrand is, een blaasje en dit blaasje doet bij elke aandoening met heete spijs, zeer gevoelig pijn. Nu wordt de mensch gehoorzamer, — voor 2 à 3 dagen. Dan is het blaasje verdwenen en van voren af worden weer heete spijzen ingenomen. En de tong onderwerpt zich aan hooger en al hooger temperatuur, zoodat ten laatste van branden geen sprake meer is. Natuur houdt op te waarschuwen. Maar in het lichaam treden organische pijnen op, ziekte en lijden, tot de dood van alles verlost.

Ieder derhalve, die deze onnatuurlijke toestanden niet in de hand wil werken, neme zich streng en beslist voor, de spijzen niet aan te roeren, zoolang zij hem te heet voorkomen; ja, hij beijvere zich, terug te keeren tot de natuur, het natuurlijk instinct, het natuurlijk gevoel weder in zich levendig te roepen; want

heden nog weet hij niet dat iets heet is, wat al reeds veel te heet is. Hij moge het zich tot een wet maken, geenerlei spijs te nuttigen zoolang zij dampst; onder spijs ook alle vloeibare te verstaan: soep, koffie en wat dies meer zij. Wie voorzichtig wil zijn, richte zijn pink af als verkenner en raadsman; het zal hem dan niet zelden opvallen, dat die pink hem waarschuwt tegen een spijs, die in 't geheel niet meer dampst. Vloeibare dampst veel lichter dan vaste voedingstof, soep lichter dan brij of moeskost, koffie langer dan vleesch en bovendien kan vaak spijs, die niet meer dampst, nog te heet zijn voor het gebruik. De zekerste oplossing geeft hier dus het gevoelszintuig, meer eigenlijk de gevoeligheid van onze huid.

Heerschende meening is, dat men 's winters zich met heete spijzen het best verwarmen kan. Hoogst bedenkelijke meening. Dat heete spijs en drank verwarmen, lijdt wel geen twijfel, want ze verhitten het bloed. Maar zulk een verwarming staat gelijk als wanneer men 's nachts om goed te kunnen zien, zijn huis in brand ging steken. Immers niet alleen wordt het glazuur van de tanden verwoest, maag en darmkanaal overprikkelend en in gevaar gebracht en de bloedvorming gebrekkig, — ook direct wordt het bloed op geheel verkeerde wijze door de heete spijzen en dranken verhit en overprikkelend, zoodat het zich over de inwendige organen verliest.

De natuurlijke verwarming van het bloed geschiedt veelmeer door beweging, spieroefening, overigens door een gezonde, niet door een ongezonde, tegen de natuur indruischende levenswijze. Een glas heete grog drinken om zich te verwarmen, is evenveel waard als een bankbiljet te gebruiken om zijn pijp aan te steken. Dergelijke dwaasheden moesten toch uit onzen tijd zijn, met zijn grooten vooruitgang op het gebied der hygiëne. Wie in den treurigen waan verkeert, dat heete spijzen of dranken noodig zijn om het lichaam te verwarmen, tikke men op de vingers, of liever men opene zijn oogen voor de gevaren, aan die even dwaze als verkeerde meening verbonden.

ALLERLEI.

Een Indisch vorst en zijn God.

Bij de kroningsplechtigheid van koning Edward waren verschillende vorsten naar Londen genoodigd, o. a. ook de hoogst interessante majesteit Madhow Singh, de maharadja van Jephore. Met spanning werd zijn landing te Marseille tegemoet gezien. Immers zijn reis kon slechts door overkoming van de grootste bezwaren mogelijk worden gemaakt, daar hij een streng orthodox Hindoe is, wien het niet is geoorloofd, zonder schromelijke verwaarloozing van de voorschriften zijner kaste, over zee te gaan, het „zwarte water Kalapane” te overschrijden.

Hij riep dan nu de wijzen zijns lands bijeen, zette hun de zaak uiteen en vroeg hun raad.

De wijze mannen vonden een uitweg „Il est avec le ciel des accommodements.” En hun raad luidde: „De vorst moest Gopalji, het heilige beeld zijns huisgods, op reis meenemen en onderweg geen voedsel aanraken, dat niet eerst aan Gopalji was gewijd. Dan ware het evenzoo goed als had hij de heilige Indische aarde in 't geheel niet verlaten.”

Maar nu kwam er een tweede moeilijkheid. Hoe zou de vorst den god aan boord brengen van een schip, dat zoo vaak door dooden en eten van de koe, Gopalji's heiligste dier, ontwijd was geworden? Voor dit bezwaar wist het Engelsche reisbureau van Cook and Son raad. De firma bood den vorst een fonkelnieuw stoomschip aan en beloofde dit geheel en al overeenkomstig de voorschriften van den maharadja en Gopalji te zullen veranderen en inrichten.

Zoo werd het dan ten leste den vorst mogelijk gemaakt, op reis naar de kroningsplechtigheid te gaan. Alle proviand voor de keuken van de godheid werd meegenomen; voornamelijk mocht er geen gebrek zijn aan verse groenten; want Gopalji mag niets aanraken, wat niet in Indië groeide is.

Goedkoop was het reisje niet; het kostte ruim 2 miljoen gulden.

Hoeveel brieven ontvangen de heerschers?

Volgens een statistiek, die het Parijsche blad *Le Matin* publiceert, is de soeverein, die het record slaat wat betreft de dagelijksche correspondentie, de paus. In den loop van het jaar 1900 heeft Z. H. inderdaad gemiddeld 22,700 brieven, pakketten en couranten per dag ontvangen. De bureaux van het Vaticaan, die met het doorlezen van deze correspondentie belast zijn, zijn dan ook zeer omvangrijk, zij tellen niet minder dan 40 secretarissen. Iedere secretaris krijgt dus gemiddeld 500 brieven, wat nog altijd een niet gering te achten arbeid beteekent. Koning Eduard VII kan zich, wat den omvang van zijn dagelijksche post betreft, in de verste verte niet met Leo XIII meten. Maar hij ontvangt toch ook nog 3000 couranten en 1000 brieven per dag. Ver achter zich laat hij op zijn beurt weer den czaar en keizer Wilhelm, die ieder slechts 600 brieven per dag krijgen. Keizer Wilhelm doorloopt, evenals Eduard VII, het grootste gedeelte van zijn correspondentie zelf, hij leest de antwoorden, die daarop gegeven worden door en laat nooit een brief langer dan 48 uur zonder bericht van ontvangst. Ten slotte ontvangt de koning van Italië dagelijks gemiddeld 500 brieven, de keizer van Oostenrijk 300 en koningin Wilhelmina 50. Merkwaardig is nog, dat twee soevereinen bijna altijd brieven van tegenovergestelden inhoud krijgen: De vorst van Monaco ontvangt voortdurend brieven van personen, die geld van hem willen leenen en de koning van Portugal ontvangt ze onafgebroken van lieden, die weigeren, hem iets te leenen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DES HUIZES VOEDING EN NOODDRUFT.

In vroeger tijd moest een man, voordat de overheid hem toestond in het huwelijk te treden, bewijzen overleggen, dat hij een deugdelijk middel van bestaan had. Dat had een goede zijde en was niet af te keuren. Echter werd deze bepaling dikwijls een bron van allerlei onnoodige en boosaardige dwingelandij en kwelzucht en toen men ten laatste inzag, dat tot de persoonlijk vrijeheid van een burger toch ook behoort, dat hij huwen kan zonder een deugdelijk middel van bestaan, liet men deze en meer andere bepalingen vervallen. Zoo is het mij dan reeds meer dan eenmaal gebeurd, dat een jonge man in mijn woning verscheen en om een bijdrage van eenige guldens verzocht en op mijn vraag, waartoe hij dat geld wilde gebruiken, eenigszins schuchter antwoordde, dat hij over een paar dagen bruiloft zou hebben en bij deze gelegenheid toch eenig geld in handen moest hebben — een feit dat niet gemakkelijk bestreden kon worden.

Hoewel nu ook Luther ergens zegt, dat er onder den zegen des Heeren ook zeer arme lieden, „die nauwelijks een hemd in eigendom bezaten,” eerlijk en netjes door de wereld gekomen zijn, is het toch nauwgezetten jongelieden niet aan te raden, zich op zulke uitzonderingen te verlaten of zichzelf diets te maken, dat men alleen van de liefde leven kan, maar veeleer moeten zij zichzelf die grenzen stellen, welke

vroeger door de wettelijke verordening getrokken waren en slechts dan in het huwelijk treden, wanneer zij in betrekking tot de aardse behoeften vasten bodem onder de voeten hebben en hopen mogen, dat het hun, tenminste bij zuinig en voldoende beheer van het huishouden, aan voeding en nooddrift des levens niet ontbreken zal. Voor den zegen Gods, welken wij immers voor ons dagelijksch brood ten eerste behoeven, blijft daarnevens nog ruimte genoeg. Immers kan zelfs de schijnbaar zoo goed-gegronde hoop op een eerlijk, zij het dan ook een bescheiden bestaan ijdel blijken, wanneer ziekten, stilstand van den arbeid of van de zaken en andere ongunstige omstandigheden zich voordoen. Mag alzoo ook een jong paar naar alle regelen van menschelijk berekenen gerechtigd zijn, met goeden en blijden moed zijn huwelijk te beginnen en mogen ook ouders en verwanten met vol vertrouwen in de toekomst der jongelieden blikken, — toch is Gods zegenende genade en het geloovig vertrouwen der echtgenooten op deze genade met dit alles geenszins overbodig, maar is en blijft de eenige zekere grondslag ook voor de uitwendige welvaart. „Wie waarlijk christelijk gehuwd wil zijn,” zegt Luther, „die moet zich hiermede vergenoegen, dat God hem zekerlijk voeden zal, wanneer hij slechts werkt en werkt zoo goed hij kan en wanneer hij ook al geen jonker of vorst zijn kan, dat hij dan een knecht of dienstmaagd zij. Het is voor echtelieden een groote eer, dat Christus voor hen zorgt en derhalve

bij hen ter bruiloft, d. w. z. in het huwelijk wil zijn, hen wil troosten en niet alleen er voor zal zorgen, dat zij niet verhongeren noch van dorst omkomen of te schande worden, maar ook hun zooveel wil verschaffen, dat zij verzadigd worden. En eer zij gebrek zullen hebben, wil hij voor hen uit water wijn maken, d. i. de droefheid in vreugde en blijdschap verkeeren en hen niet verlaten, op welken weg zij ook mogen gaan."

Was het huwelijk een willekeurig door menschen uitgedachte inzetting, dan zou men kunnen twifelen of gehuwde lieden er wel recht toe hebben, zoo onvoorwaardelijk op Gods zegen over hun arbeid te rekenen. Nu echter het huwelijk een ordinantie Gods is, laat God zich ook ten opzichte hiervan niet onbetuigd, daar hij dengenen, die overeenkomstig deze zijn inzetting handelen, zegen en voorspoed, de voeding voor het lichaam en de nooddrift voor het leven schenkt. Daarom geldt voor het huwelijk even zoo goed als voor elke omstandigheid des levens: bid en werk. Bid, wijl zonder Gods zegen uw arbeid vergeefs is; werk, wijl God zijn zegen door het kanaal van den arbeid u wil laten toevloeden. Want gelijk het huwelijk, zoo is ook de arbeid, vlijtige, ernstige arbeid in het zweet uws aanschijns, Gods ordinantie. Kras, maar waar, roept Luther daarom den echtgenoot toe: „Gij moet zóó werken voor het onderhoud van uw vrouw, dat gij u in de hand moet spuwen en het u bitter moet maken met arbeiden, zoodat het zweet u langs den neus loopt. Dat behoort er zoo bij, lieve vriend." Arbeid zonder gebed is slavernij, gebed zonder arbeid bedelarij. Even zeker als men een boot met één roeispaan niet voortbeweegt, maar er mede in het rond draait en slechts dan in geregelde vaart vooruitkomt, wanneer men twee roeispanen gebruikt, even zeker heeft men in de huishouding, wanneer men vooruit wil komen en voorspoedig wil zijn, ook twee riemen noodig: de eene heet gebed, de andere arbeid; de eene Gods zegen, de andere menschelijke inspanning; de eene gelooven, de andere doen.

Dat de zorg voor des huizes voeding en nooddrift de bijzondere taak van den man is, is gegrond in zijn positie als hoofd des gezins. Dat zoowel onder de hoogere als onder de lagere standen somwijlen het tegendeel voorkomt, dat in de lagere standen de vrouw, inplaats van zich aan haar huishouden en kinderen te kunnen wijden, het huishouden aan zijn lot overlaten, de kinderen uitbesteden en zelf mede werken moet om het dagelijksch brood te verdienen; dat onder de hoogere standen de man zoo ongeveer geheel van het vermogen zijner vrouw, of, wat feitelijk hetzelfde is, van zijn eigen vermogen leeft, dat hij van zijn vader erfde, en zich aan allen arbeid voor de zijnen onttrekt — dat altemaal zijn ongezonde toestanden. Een groot vermogen, hetzij dan dat het door de vrouw of door den man zelf is aangebracht, ontslaat den man niet van den arbeid voor de zijnen, want slechts dan is hij in waarheid heer en hoofd des huizes, als hij met den arbeid zijner handen zijn vrouw en kinderen onderhoudt. Anders is

hij de kostganger zijner vrouw of zijner ouders, zij mogen dan nog leven of niet, maar hij is geen zelfstandig, op eigen beenen staand man. Een gezonde jonge man, die werken kan, maar die uit gemakzucht en daar hij het zich door zijn vrouw of zijn ouders veroorloven kan, zich reeds in de beste jaren zijner kracht op niets-doen toelegt, is geen respectabele verschijning en moet zich voor iederen arbeider en daglooner schamen, die met vereelde hand en in het zweet zijns aangezichts voor zich en zijn huisgezin zijn bescheiden dagelijksch brood verdient.

Niet alsof de vrouw slechts toe te zien heeft, hoe de man het verdient en te verbruiken heeft, wat hij verdient. Neen, ook zij heeft tot het eerlijk rondkomen en vooruitkomen haar gewichtige bijdrage te leveren. Wij denken daarbij niet zoozeer hieraan, dat er altijd omstandigheden zijn, waarin de vrouw door werkzaamheden, welke zij zonder haar huishouding of haar kinderen schade aan te doen verrichten kan, b.v. door handenarbeid, schilder- en teekenwerk, schrijven of iets dergelijks, den met arbeid overladen man eenigszins verlichten kan, misschien zelfs ook daardoor voor beide echtgenooten een ontspanning aanbrengt, welke zij zich anders niet veroorlooven kunnen. Dit kunnen wel bijzondere dankenswaardige verlichtingen en handreikingen zijn, maar toch blijven zij altijd tot de uitzonderingen behoren en in ieder geval mogen zij niet gerekend worden tot de in den aard der zaak liggende plichten der huisvrouw, maar zijn zij iets bijzonders en op zichzelf staands. De eigenlijke bijdrage tot des huizes voeding en nooddrift, welke uit de positie en plichten der vrouw in het huwelijk onmiddellijk volgt en derhalve door iedere huisvrouw zonder uitzondering moet gebracht worden, ligt op ander gebied.

Zij bestaat ten eerste daarin, dat de vrouw het huiselijk leven voor den man tot een plaats van ontspanning maakt, in welke gezellige, rustige en behagelijke atmosfeer hij telkens tusschen de uren van arbeid en vooral des avonds, na den last en de hitte des daags, nieuwe kracht tot den arbeid verzamelen, zijn dagelijksche zorgen vergeten en zoo naar lichaam en geest die frischheid, welke hij noodig heeft om voor het onderhoud der zijnen te zorgen, behouden en telkens weder vernieuwen kan. De man doet zijn arbeid dubbel gaarne en dubbel licht, wanneer hem na afloop ontspanning en verkwikking wacht tusschen zijn trouwe vier wanden, aan de zijde eener kalme, vriendelijke, verstandige vrouw, die hem met fijnen, vrouwelijken tact behandelt en, al naar het noodig is, tot spreken of zwijgen, vragen of stilzijn bereid is. — Dáár mag de vrouw toonen, dat zij een meesteres is in die kleine dingen, welke alle saám genomen, dat ééne groote, n.l. huiselijke behagelijkheid en trouwe gezelligheid, tevoorschijn roepen en waarbij het er volstrekt niet op aankomt, of het huishoudgeld rijkelijk of karig toegemeten, of de huiselijke inrichting eenvoudig of modern is, of de meubelen van gewoon hout of eikenhout, stijlloos, renaissance, empire of wel „jugend" zijn, maar waarbij het er slechts op aankomt, dat de vrouw zich

liefdevol ook voor de kleinste behoeften van den man beijvert en ze tracht te verstaan. En wijl het oude spreekwoord, dat voor de huisvrouw de weg tot het hart door de maag gaat, met het oog op de meeste mannen niet slechts een weinig, maar heel veel waarheid bevat, daar is voor een vrouw, welke haar man goed verstaat, de zorg voor den maaltijd, al zou deze overeenkomstig de omstandigheden nog zoo bescheiden en eenvoudig zijn, doorgaans geen nevenzaak, maar een gewichtig deel van haar huisvrouwplicht en die vrouw sloeg den spijker op den kop, welke, toen haar man een beetje knorrig en slecht gehumeurd tehuis kwam, dit en dat niet in orde vond en zich gereed maakte, allerlei opmerkingen te maken over verschillende dingen, die hem niet aanstonden, kalmeerend tot hem zeide: „Lieve man, eet nu eerst en dan kunnen wij daarna verder spreken.” Dit heeft nimmer zijn uitwerking gemist en het is dan ook bekend, dat na het eten alle dingen er veel vriendelijker uitzien, dan wanneer men ze met een leëge maag beschouwt.

Hoeveel kan een verstandige en liefdevolle vrouw op deze wijze middellijk bijdragen tot den voorspoed des huizes, tot bevordering der verdiensten en tot verlichting van den arbeid voor het dagelijksch brood! Er komen immers somtijds in het huishouden, vooral wanneer er eenmaal kinderen zijn, dag aan dag verscheidene dingen voor, welke geschikt zijn, de ontspanning van den man in den huiselijken kring te bena-deelen. Maar daaronder zijn veel kleinigheden, welke de vrouw heel goed zelf uit den weg ruimen en oplossen kan, zonder den man daarmee later nog bijzonder lastig te vallen. Andere, ernstige dingen, die soms voorkomen, kan en mag zij hem echter niet besparen, maar is zij verplicht hem mede te deelen; echter hoe veel komt het er daarbij op aan, hoe zij hem deze dingen mededeelt en ook daarop, dat zij hem er niet dadelijk mede ontvangt, zoodra hij het huis of de kamer binnentreedt, maar hem eerst behoorlijk tijd tot uitrusten en ontspanning overlaat. Gaat het daarbij echter over gebeurtenissen, die toch openhartig gezegd moeten worden of men ze nu zus of zoo zegt en welke mededeeling geen uitstel kan lijden, — en dit zijn gewoonlijk recht ernstige en verontrustende zaken — dan valt natuurlijk alles, wat anders in acht genomen moet worden, weg; dan moet de man, die nog van zijn zaken vermoed is, ook den huiselijken last in Gods naam nog op zich nemen en de misnoegdheid die daarover misschien bij hem ontstaat, mag hij niet op zijn vrouw wreken, die hem door haar mededeeling dien last moest opleggen, maar dan moet de wederkerige ondersteuning en verlichting juist daarin bestaan, dat de een den last des anderen in liefde draagt en beiden met elkander tot God gaan, die lasten oplegt, maar ook dragen helpt.

WAAR LIEFDE WOONT, IS GOD.

DOOR

LEO TOLSTOY.

II.

Hij kwam binnen, schudde de sneeuw af, veegde zijn voeten, om den vloer niet vuil te maken en kon zich daarbij ternauwernood staande houden.

„Och, maak het u niet druk, ik zal het wel opvegen, dat hoort zoo bij onzen arbeid. Kom maar gauw binnen en ga zitten,” zeide Martin. „Hier, drink een glas thee.”

Martin schonk twee glazen thee in, schoof het eene den gast toe, schonk het zijne in het schotelkje en begon te blazen. Stephen dronk zijn glas uit, keerde het om, met den bodem naar boven en legde het afgebeten stuk suiker ¹⁾ er op, voor zoover het nog niet gesmolten was. Daarop bedankte hij, maar het was hem aan te zien, dat hij nog graag meer zou drinken.

„Kom, drink nog eens,” zei Martin en schonk nog een glas in voor zichzelf en voor den gast.

Martin dronk zijn thee uit, maar gluurde daarbij telkens weer op de straat.

„Verwacht gij iemand?” vroeg de gast.

„Of ik iemand verwacht? Ja, maar ik durf bijna niet zeggen, wien ik verwacht — eigenlijk gezegd niemand. Maar een woord heeft indruk op mij gemaakt. Misschien was 't maar een droombeeld of zoo iets, ik weet 't zelf niet. Och, weet ge, vriendlief, gisteren heb ik in 't Evangelie gelezen van onzen Heer Jezus, wat Hij geleden heeft, toen Hij op aarde rondwandelde. Hebt gij daarvan wel gehoord, ja?”

„Ja, ik heb daarvan gehoord,” antwoordde Stephen. „Maar wij zijn ongeleerde menschen en verstaan de kunst van lezen niet.”

„Welnu, ik las dan, hoe hij op aarde wandelde. En zoo las ik ook, dat hij bij een Farizeër kwam en dat deze hem geen eer bewees. Nu, zoo heb ik daarvan gisteren gelezen, ziet ge en toen dacht ik: „hoe kon men nu onzen Heer Jezus niet met eerbied ontvangen?” Als hij b.v. bij mij of iemand anders kwam, dacht ik, zou ik niet weten, hoe ik hem ontvangen zou. En die man heeft hem in 't geheel geen gastvrijheid bewezen! Ja, zoo dacht ik en sluimerde in. En terwijl ik zoo sluimerde, vriendlief, hoorde ik mijn naam roepen. Ik richtte mij op en hoorde een stem en 't was alsof iemand mij iets in 't oor fluisterde. „Pas op,” zei de stem, „morgen kom ik.” En zoo hoorde ik 't tot tweemaal toe. Welnu, wilt gij mij gelooven, ik kan dat maar niet uit 't hoofd zetten. Ik scheld er mij zelf al om uit, maar 't geeft niet, ik wacht maar steeds op hem, onzen Heer.”

Stephen schudde zwijsend het hoofd, dronk zijn glas uit en legde 't op de zijde. Maar Martin zette het glas weer recht en schonk het weer vol.

¹⁾ Bij het theedrinken bijt de Rus een stuk suiker ter grootte van een erwte af, en verstaat de kunst, ongeloofelijke hoeveelheden thee daarmee zoet te maken en te drinken.

„Drink, als 't u smaakt. Ik denk, dat onze Heer, toen hij op aarde wandelde, ook niemand heeft veracht en veel met het gewone volk heeft verkeer. Hij sprak altijd met eenvoudige luidjes en zijn jongeren heeft hij meereendeels uit menschen, zooals wij zijn, uit arbeiders gekozen. „Wie zichzelf verhoogt, zal vernederd worden, maar wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden. Gij noemt mij Heere, Heere,” zeide hij, „maar ik zeg u, ik zal u de voeten wasschen. Wie de eerste wil zijn, die zij aller dienaar.” Daarom zei hij: „Zalig zijn de armen, de vreedzamen, de barmhartigen.”

Stephen vergat zijn thee. Hij was een oud mensch, die gauw tot schreiens toe bewogen was. Terwijl hij daar zoo zat en luisterde, liepen de tranen hem over de wangen.

„Kom, drink nog eens,” zei Martin, maar Stephen sloeg een kruis en bedankte; toen schoof hij 't glas terug en stond op.

„Ik dank u, Martin,” zeide hij, „dat gij mij gastvrijheid bewezen hebt en lichaam en ziel hebt gesterkt.”

„Kom weer eens terug,” antwoordde Martin, „het zal mij genoeg doen.”

Stephen ging en Martin schonk de laatste thee in, dronk haar uit, ruimde den boel op en ging weer aan het venster zitten werken. Terwijl hij zoo zat te naaien, keek hij telkens het venster uit en verwachtte Christus en dacht aldoor aan hem en aan zijn werken en telkens riep hij zich Christus' woorden voor den geest.

Daar gingen twee soldaten voorbij, de een in rijksschoenen, de ander in eigen schoenen, toen kwam de mijnheer uit het huis naast hem in glimmend gepoetste overschoenen en daarop ook een bakkersknecht met een mand. Allen gingen voorbij en toen kwam er een vrouw met wollen kousen en houten schoenen. Zij ging voorbij het venster en bleef staan.

Martin zag door het venster naar haar op en bemerkte, dat het een vreemde, schamel gekleede vrouw was met een kind op den arm. Zij stond met den rug tegen den muur en pakte het kind in, maar zij had weinig, om het in te pakken. Zij had niet anders dan zomerkleeren, en nog wel slechte ook. Door het venster hoorde Martin, hoe het kind schreeuwde, en hoe zij het toesprak, maar het niet tot bedaren kon brengen.

Toen stond Martin op, ging naar buiten de trap op en riep: „Hoor eens vrouwtje!”

Toen de vrouw zijn woorden hoorde, keerde zij zich om.

„Wat staat gij daar in de koude met uw kind? Kom binnen in de warme kamer, daar kunt gij het beter tot rust brengen. Kom binnen.”

De vrouw verwonderde zich. Zij zag den ouden man met zijn schootsvel en zijn bril op den neus, die haar bij zich binnen riep en zij volgde hem.

Zij daalden de trap af, gingen in de kamer en de oude man bracht de vrouw bij het bed.

„Ga hier zitten, vrouwtje,” zeide hij. „Dichter bij de kachel, daar kunt gij u warmen en uw kind tot bedaren brengen.”

„Ik heb geen melk meer, ik heb zelf dezen morgen niets gegeten,” zeide de vrouw, maar legde het kind toch aan de borst.

Martin schudde het hoofd, liep naar de tafel, nam brood en een bord, opende een deurtje in de kachel en goot koolsoep in het bord.

Daarop nam hij de pan met gort eruit, maar zij was nog niet heelmaal gaar. Daarom goot hij alleen koolsoep in het bord en zette het op tafel. Hij haalde er nog brood bij, nam den handdoek van den haak en legde dien op de tafel.

„Neem nu plaats,” zeide hij, „en eet vrouwtje. Ik zal inmiddels op het kleintje passen. Ik heb ook kinderen gehad en weet met hen om te gaan.”

De vrouw sloeg een kruis, zette zich aan tafel en begon te eten. Martin ging bij het kind zitten. Hij smakte met de lippen, om het kind te vermaken, maar dat gelukte hem slecht, omdat hij geen tanden meer had. Het kind schreeuwde nog harder.

Toen viel het Martin in, het kind met den vinger te verschrikken. Hij dreigde met den vinger, bewoog hem heen en weer voor het kleintje tot aan zijn mondje en nam hem dan weer weg. In het mondje gaf hij hem niet, omdat de vinger zwart was van het pek. De kleine bekeek den vinger, werd stil en cindelijk begon hij ook te lachen. Martin verheugde zich daarover en de vrouw at en vertelde daarbij, wie zij was en waarheen zij ging.

„Ik ben een soldatenvrouw; mijn man hebben ze acht maanden geleden reeds weggehaald en ik heb geen levensteeken meer van hem ontvangen. Eerst nam ik een dienst aan als keukenmeid, maar toen beviel ik en met het kind wilde men mij niet houden. Nu is het reeds de derde maand, dat ik er mij zonder werk door moet slaan, alles is op. Ik wilde min worden, maar men wil mij niet hebben; men zegt, ik heb geen melk genoeg. Toen ben ik gegaan naar een rijke koopmansvrouw, bij wie onze grootmoeder woonde en men beloofde mij een dienst. Ik dacht, dat het al in orde was daarmee, maar zij beval mij, de volgende week terug te komen. 't Was echter een heel eind hier vandaan. Ik was heelmaal uitgehongerd en ook mijn kleine leed daaronder. Gelukkig, dat onze huisvrouw ons om Christus' wil onderdak geeft, anders zou ik niet weten, hoe ik er mij door moest slaan.” Martin zuchtte en zeide:

„Gij hebt toch warme kleeren, of ook niet?”

„Ja vroeger, goede man, had ik warme kleeren, maar gisteren heb ik den laatsten doek voor twintig kopeken verpaid.”

De vrouw ging weer naar het bed en nam het kleintje. Maar Martin stond op, ging naar den wand, bukte zich en haalde een oude jas voor den dag.

„Ziedaar,” zeide hij, „het is wel een oud stuk, maar toch nog goed, om het kleintje erin te wikkelen.”

De vrouw bekeek de jas, zag den oude aan, nam de jas en schreide. Toen keerde Martin zich om, greep onder het bed, trok een ouden

koffer naar voren, woelde daarin en ging weer tegenover de vrouw zitten.

Toen zei de vrouw: „Christus zegene u, beste man. Hij heeft mij blijkbaar zelf voor uw venster gebracht, anders zou ik met het kind bevroren zijn. Toen ik uitging, was het warm, maar nu is het vinnig koud geworden. En hij heeft gemaakt, dat gij, beste man, het venster uitzaaft en dat gij met mij, arme vrouw, medelijden kreeg.”

Martin glimlachte en zeide: „Ja, dat heeft hij zoo beschikt en ik zie niet te vergeefs het venster uit, vrouwtje.”

Daarop vertelde Martin de soldatenvrouw zijn droom en hoe hij een steen had gehoord, die hem aankondigde, dat de Heer vandaag bij hem zou komen.

„Alles is mogelijk,” zei de vrouw, stond op, spreidde de jas uit en wikkelde het kind erin. Daarop boog zij en dankte Martin nogmaals.

„Neem dit om Christus' wil,” zeide Martin en overhandigde haar twintig kopeken, om den doek in te lossen.

Wederom sloeg de vrouw een kruis, ook Martin maakte het kruisteeken en deed de vrouw uitgelcide.

Toen de vrouw weg was, at Martin zijn koolsoep, ruimde alles op en zette zich weder aan den arbeid. Onder den arbeid keek hij steeds door het venster en als er een schaduw door viel, keek hij aanstonds op, om te zien, wie voorbijging. Er kwamen bekenden en vreemden voorbij, maar er gebeurde niets bijzonders.

Toen zag Martin, dat vlak voor zijn venster een oude vrouw, een koopvrouw, zich neerzette. Zij droeg een mand met appels. Er waren er maar weinig meer in, waarschijnlijk had zij ze bijna alle reeds verkocht; over den schouder droeg zij een zak met spaanders. Klaarblijkelijk dacht zij er over na, naar welk huis zij zou gaan. De zak drukte haar op den schouder en zij deed moeite, hem over den anderen te leggen. Daar zette zij den zak neer op het plaveisel, plaatste de mand met appels op een hoeksteen en begon de spaanders in den zak te schudden. Onderwijl kwam een jongen met een verscheurde muts, nam een appel uit de mand en wilde zich daarmee uit de voeten maken. Maar de oude vrouw bemerkte het, keerde zich om en greep den kleinen baas bij den arm. De kleine deed alle moeite, om zich los te rukken, maar de oude vrouw hield hem met beide handen vast, sloeg hem de muts af en pakte hem bij de haren. De kleine schreeuwde en de oude raasde.

Martin wierp haastig de els weg, vloog naar de deur, verloor den bril en struikelde op de trap. Daarop vloog hij de straat op. De oude schudde den knaap aan de haren heen en weer, schold hem uit en wilde hem aan de politie overgeven. De knaap wilde zich losrukken en heette alles liegen.

„Ik heb immers niets genomen,” zeide hij. „Waarom scheldt gij mij, laat mij los!”

Martin scheidde ze, nam den kleinen knaap bij de hand en zeide:

„Laat hem gaan, moedertje, vergeef hem om Christus' wil.”

„Hij zal aan mij denken, hij zal mij niet zoo licht vergeten, naar het politiebureau zal ik den kleinen dief brengen.”

Martin smeekte de oude vrouw. „Laat hem gaan, moedertje,” zeide hij. „Hij zal het nooit weer doen. Laat hem gaan om Christus' wil.”

De oude vrouw liet hem los; de jongen wilde wegloopen, maar Martin hield hem terug.

„Vraag dat vrouwtje vergiffenis,” zeide hij, „en doe het nooit weer. Ik heb gezien, dat gij den appel genomen hebt.”

De knaap schreide en vroeg vergiffenis.

„Goed zoo en neem nu den appel.” En Martin nam een appel uit de mand en gaf hem den jongen. „Ik zal hem betalen, moedertje,” zei hij tot de oude vrouw.

„Zoo bederft gij die kleine belhamels,” zei de oude vrouw. „Men moest hem zoo beloonen, dat het hem een week lang heugde.”

„Och, moedertje,” zei Martin, „zoo is 't wel in onze wereld, maar naar den wil Gods is het anders. Als men hem om een appel zoo bestraffen zal, wat moet ons dan gebeuren om onze zonden!”

De oude vrouw zweeg.

En Martin vertelde de oude vrouw de gelijkenis, waarin een koning een van zijn onderkoningen zijn groote belastingschuld heeft kwijtgescholden en waarin toch die onderkoning heenging en zijn schuldenaar bedreigde. De oude vrouw luisterde en de knaap bleef staan en luisterde ook.

„God heeft ons geboden, elkander te vergeven,” zeide Martin. „Anders zal hij ook ons niet vergeven. Allen zullen wij vergeven, maar den onverstandigen nog veel meer.”

De oude vrouw schudde het hoofd en zuchtte. „Ja, ja, dat kan zijn,” zeide zij. „Maar zoo verwent men ze.”

„Daarom moeten wij, ouderen, hun leeren,” zeide Martin.

„Dat zeg ik ook,” antwoordde de oude vrouw. „Ik had zeven kinderen, maar één dochter alleen heb ik behouden.” En het oudje vertelde, waar en hoe zij bij haar dochter woonde en hoeveel kleinkinderen zij had. „Welnu,” zeide zij, „ik heb nog kracht genoeg en kan arbeiden: ik doe het voor mijn kleinkindertjes en zij zijn ook heel goed. Niemand behandelt mij zoo als zij het doen.”

Axjutka wil bij niemand anders wezen, als ze bij mij is. „Grootmoedertje, lief best grootmoedertje,” zegt zij!....” En de oude vrouw werd er aangedaan onder.

„Och ja, natuurlijk, zoo zijn de kinderen eenmaal,” zeide de oude vrouw en zag met meer welwillendheid den knaap aan. „God zij met hem.”

Tegelijk wilde zij haar zak op den schouder nemen, maar de knaap voorkwam haar en zei: „Geef hier, grootmoedertje, ik zal den zak dragen, ik moet denzelfden kant uit.”

De oude vrouw schudde het hoofd en lei den zak op den schouder van den knaap.

Zoo liepen zij naast elkander de straat langs en de oude vrouw had heelmaal vergeten, van Martin geld te vragen voor den appel.

Martin stond voor de deur en oogde hen na en luisterde naar hun voetstappen en hun stemmen, die zich verwijderden.

Martin was een eindje met hen meegeloopen en was nu huiswaarts gekeerd. Hij vond zijn bril, die niet gebroken was, op de trap, nam de els en zette zich weer aan 't werk.

Toen hij een poosje gewerkt had, zag hij, dat de lantaarnopsteker voorbijging, om de lampen aan te steken.

„Het is tijd om licht te maken,” dacht hij, bracht de lamp in orde, hing haar op en begon weer te arbeiden. Hij maakte den eenen schoen heelemaal klaar, keerde hem om, bekeek hem van alle kanten en vond, dat hij goed was.

Daarop legde hij zijn gereedschap aan kant, veegde den afval bij elkaar, nam de lamp, zette haar op tafel en haalde zijn Bijbel van de plank. Toen hij nu het boek openen wilde op de plaats, waar hij gisteren een stuk leer had gelegd, viel het open op een andere plaats en toen herinnerde hij zich levendig den droom van gisteren. Terwijl hij daaraan dacht, meende hij plotseling gedruisch en voetstappen achter zich te hooren.

Martin keek om en zag, dat er menschen in den donkeren hoek stonden, maar hij kon niet onderscheiden, wie het waren.

Een stem fluisterde hem toe:

„Martin, hoor toch, Martin! Hebt gij mij niet herkend?”

„Wien?” vroeg Martin.

„Mij,” zei de stem, „ik ben 't immers.”

Daar kwam uit den donkeren hoek Stephen naar voren en glimlachte; maar als een wolkje verdween hij ook weer en was niet meer te zien.

„En dat ben ik,” zeide een andere stem.

Uit den donkeren hoek kwam de vrouw met het kind en zij lachte en het kind lachte ook en daarop verdwenen beiden.

„En dat ben ik,” zeide een andere stem.

En tegelijk kwamen de oude vrouw en de knaap met den appel uit den hoek en beiden lachten, waarop zij ook weer verdwenen.

En Martin verheugde zich in zijn hart, hij maakte het kruisteeken, zette den bril op en las in zijn boek op de plaats, waar het was opengevallen. En boven aan de bladzijde las hij:

„Want ik ben hongerig geweest en gij hebt mij te eten gegeven; ik ben dorstig geweest, en gij hebt mij te drinken gegeven; ik was een vreemdeling en gij hebt mij geherbergd”.

En onder aan de bladzijde las hij nog:

„Voorzoo veel gij dit een van dezen mijn minsten broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan.”

(Matth. XXV.)

En Martin begreep, dat zijn droom hem niet bedrogen had, dat werkelijk op dezen dag de Heere tot hem gekomen was en dat hij hem in zijn huis had ontvangen.

Naar het Engelsch door J. A. W. Jr.

EEN TIJDBEELD UIT ROME ONDER KEIZER NERO'S REGEERING.

Fragment.

.....Het huis, op welks stoep de spionnen hadden zitten dobbelen, behoorde aan een edelman, met name Barcinus, met wien onze geschiedenis weinig te maken heeft; hij was dan ook een nul zelfs in zijn eigen huishouden, waar zijn vrouw, een schoone blondine van zoowat twee en twintig zomers, onbetwist den scepter zwaaide. Menschen, die hen beiden kenden — en vooral de mannen — bekommerden zich slechts weinig om hem; maar de meesten — en weer in de eerste plaats het sterkere geslacht — stelden bijzonder veel belang in zijn vrouw. Deze dame gaf haar vrienden en vijanden genoeg stof tot conversatie, die dikwijls meer had van afkeurend gebabbel, dan van eerbiedige bewondering. Stelden haar vrienden belang in haar daden, van haar kant betaalde zij die belangstelling ruimschoots door hun doen en laten op 't nauwkeurigst gade te slaan. Wat Dacia — zoo was haar naam — niet wist van de aanzienlijke kringen van Rome, was zeker niet de moeite waard om geweten te worden — althans voor haar. Zij was een geestig, knap, zorgeloos, gedachteloos, vlinderachtig wezentje, onbekwaam tot eenig diep gevoel, zelfs voor zichzelf, van nature niet ongoedhartig (voor zooverre zij een hart had tenminste); maar met een tong, die meer kwaad deed in één dag, dan zij in een jaar ongedaan kon maken.

Trots deze kleine zwakheid, werd „de schoone Dacia”, zooals zij genoemd werd, zeer bewonderd en was zij zeer gezocht en geen feest in de kringen der aanzienlijken werd als voltallig beschouwd, als zij er niet bij was. Buitengewoon schoon en goed van humeur, vlug ter tong, en niet al te kieskeurig in de keuze harer onderwerpen of in de wijze van ze te behandelen, was zij een voortdurende bron van amusement voor de jongelieden, met wie zij bij voorkeur het grootste deel van haar tijd doorbracht. Haar echtgenoot, een goede, gemakkelijke man, bemoeide zich slechts weinig met de zaken van zijn vrouw, behalve wanneer hij haar rekeningen betalen moest en tot zijn eer moet gezegd, zelfs dan maakte hij het haar niet lastig, behalve wanneer zij meer dan buitengewoon hoog waren, of als hij meer dan gewoonlijk om geld geprest werd. Bij zulke gelegenheden kon hij wel eens voor een oogenblik zijn geduld verliezen, iets wat op Dacia nooit den minsten indruk maakte; zij lachte hem uit, totdat hij of de rekening betaalde, of het huis verliet. Dan spoedde zij zich naar een harer vele vrienden, of liet een harer even talrijke bewonderaars halen, om medelijden van den een, of goud van den ander te krijgen. Onder de menigte harer aanbidders was niemand, van wien zij meer geld los kon krijgen dan van een zekeren Philodemus, een verwijfde jonge edelman, in 't bezit van een buitengemeen ledig hoofd en een even overvloedige beurs. Deze sierlijk gekleede en altijd geparfumeerde nieteling had verstand, hart, noch mannelijk gevoel genoeg

om een soort liefde voor Dacia of voor eenige andere vrouw te koesteren, maar hij vond het noodig voor zijn waardigheid, om de reputatie te hebben dat hij onweerstaanbaar en onoverwinnelijk voor vrouwen was. En daar hij ruimschoots voor dien roem betalen kon, stijfden velen van het schoone geslacht hem in zijn zwakheid. Over-bescheiden en dadelijk bereid zich terug te trekken, waar hij een meer eischen den minnaar in den weg stond, was hij het bruikbaarste aanhangsel van het gevolg, dat een vrouw van haar positie zich maar wenschen kon.

Op dienzelfden achtermiddag, kort voor zons-
 ondergang, bracht Philodemus een koor zange-
 ressen voor Dacia's huis. Zij waren prachtig
 gekleed en versierd met guirlandes van rozen.
 Zij plaatsten zich tegenover Dacia's deur en
 zongen toen, begeleid door muzikanten met
 luiten, cithers en pijpen, de volgende verzen:

„Wat is leven zonder liefde?
 Een landschap zonder zon.
 Leven is liefd' en liefd' is leven,
 O! Heb dan lief en leef!

„Leven is liefde — en liefde is vuur,
 Wie liefheeft, leeft niet te vergeefs.
 Het leven is één lang begeeren.
 Heb dan lief of sterf in smart.
 O! Heb dan lief en leef!”

Terwijl dit lied gezongen werd, danste een slank jong meisje, luchtig gekleed in rijke, hemelsblauwe zijde, bevallig op en neder vlak voor de stoep van het huis, terwijl zij rozen over de zangeressen strooide. Het geluid der muziek deed Dacia uit de portiek naar buiten treden. Zij was vergezeld van twee fraai gekleede slavinnen, die kussens op de banken nederlegden en geborduurde draperieën over het balkon hingen. Dacia was prachtig gekleed in zachte, nauw aansluitende zijde, die de mooie lijnen van haar figuur meer deed uitkomen dan verborg. De kostbaarste juweelen schitterden in haar haar en op haar borst. Zij lachte vroolijk met haar dienstmaagden over de een of andere grap en haar oogen schitterden van genot bij de eer, die haar bewezen werd.

Zij keek naar de zangeressen en zeide:

„Goed gezongen! Wie zijn uw meesters? O, ik zie het al! Philodemus en Glabrio!” voegde zij er bij, toen deze twee personen naar voren traden.

Philodemus was gekleed in een tunica en toga van lichtgele zijde, zwaar versierd met goud en juweelen. Zijn gezicht was uitgeteerd, zijn lichaam zwak, zijn manieren waren uitermate verwijfd; hij lispelde en had rollende, onbeduidende oogen en iets kwijnends en lusteloos, dat zoowel lichamelijke als geestelijke zwakte te kennen gaf. Zijn metgezel, Glabrio, vormde een groot contrast met hem. Een man van vijftig jaar oud, rond van lichaam, roodachtig van gezicht, glimmende van levenslust en goed humeur, met een volle, zalvende stem en een voortdurend gegiegel, alsof het leven hem niets was dan een lange grap — en als zoodanig beschouwde

hij het ook inderdaad. De oude zondaar blufte er op, dat hij alle dagen in het leven genoten had en de nachten er bij en dat hij van plan was, zoo voort te gaan tot den dag zijns doods toe. De wingerdbladeren en de rozen waren nooit uit zijn haar, of juist gezegd, nooit van zijn hoofd, want zijn voorraad haar was niet groot; zijn kale bol glom van den glans van rooden wijn; dezelfde gloed had zijn neus purper gekleurd, terwijl zijn zwaar neerhangend linker ooglid den indruk maakte, alsof hij voortdurend tegen iedereen knipoogde. Hij blufte er op, dat hij van zijn jeugd af niet dronken was geweest. En hier was eenige waarheid in: hij was zoo doorweekt van wijn, zoo doordrongen van het gif van den wijnstok, dat hij niet meer dronken kon worden. Doch te zeggen, dat hij nooit dronken was, was slechts een halve waarheid; hij had er bij moeten voegen, dat hij evenmin ooit nuchter was. Zijn gewaad was symbolisch van de kleur van zijn geliefden rooden wijn, versierd met goudgestikte wingerdbladeren. Om zijn hoofd droeg hij een band, die in overeenstemming met het neerhangende ooglid, over zijn voorhoofd gegleden was. Zijn gang was niet al te vast en hij scheen voorzichtig met zijn gezwollen tenen te tasten waar hij liep, alsof deze lichaamsdeelen door lange en bittere ervaring hadden geleerd, dat marmer harder was dan vleesch en dat het verstandig was, voorzichtig te loopen en de steenen met den noodigen eerbied te behandelen.

Beide mannen droegen waaiers van vederen zooals de verwijfd mode van dien tijd het eischte.

„Welkom, heeren; welkom!” vervolgde Dacia.

„Wat is uw verzoek?”

„Vergunning om te aanbidden,” antwoordde Philodemus.

„Vergunning om te aanbidden geeft Nero aan iedereen, behalve aan de Nazareners. In wiens tempel zoudt ge de knie willen buigen?”

„Ik in den tempel van Venus,” antwoordde Philodemus, met een kwijnenden blik op de schoone spreekster.

„En ik in den tempel van Bacchus,” giegelde Glabrio.

„Hebt ge nog niet genoeg geofferd aan den rooden wijngod, beste Glabrio?” vroeg Dacia.

Glabrio's mond bewoog zich, alsof hij een bijzonder fijnen wijn proefde; de smaak moest goed zijn, want het gezicht van den ouden zuiper verbreedde zich tot een glimlach en zijn dubbele kin schudde heen en weer van voldoening toen hij antwoordde:

„Nooit kan ik Bacchus genoeg aanbidden! Het heilig vuur van Bacchus is in mijn aderen... mijn hart... mijn bloed —” en even waggelend, giegelde hij verder: „En tot op zekere hoogte, in mijn beenen, zoo — ho — als gij kunt be — be — bemerken.” terwijl hij met het grootste plezier op genoemde lichaamsdeelen neerzag. „Kijk eens! zij zijn een beetje in strijd met — elkander — kander,” herhaalde hij, terwijl hij glimlachte over zijn eigen gedachtengang. Terwijl mijn rechterbeen graag oostwaarts zou willen gaan, doet mijn linkerbeen alle moeite, om mij westwaarts te brengen.”

„In strijd al zoo vroeg op den dag?” vroeg Dacia glimlachend, niet in 't minst geërgerd of verwonderd door iets, wat toentertijd in Rome een zeer gewoon verschijnsel was.

„Om de waarheid te zeggen, mijn beenen zijn nog niet anders geweest sinds — o, sinds het laatste feestmaal, dat Marcus gegeven heeft. O, die beste, goede Marcus! Hij spaart niets. En wat een wijn!”

Hij smakte met zijn lippen, en scheen den fijnen, ouden Falerus ¹⁾ door zijn grooten, fijnproevenden mond te doen rollen.

„En dan de vrouwen!” en nu wierp hij een schalkschen blik op zijn makker, terwijl hij net deed, alsof hij zijn blos achter zijn waaier verborg. „Hij heeft een goeden smaak voor allebei.”

„En blijft onbewogen onder beider invloed,” lachte Dacia, die haar waaier liet vallen.

„Dat is zoo,” lymde en lispelde Philodemus, niet vrij van jaloezie; „hij heeft een hoofd van ijzer voor wijn en een hart van steen voor vrouwen.”

„Ijzer smelt en steen breekt. Hij zal er nog wel eens inloopen,” zeide Glabrio met dronkenschijnswijsheid.

„Marcus? Nooit!” aldus Philodemus.

Glabrio was tot aan de stoep gewaggeld en trachtte vergeefs zijn wederspannige beenen tot gehoorzaamheid te brengen om den gevaarlijken tocht naar Dacia's zijde te maken, terwijl zijn voorzichtige teenen als voorposten of voelsprietten dienst deden. Niet spijtig dat hij een oogenblik rust moest houden, keerde hij zich tot Philodemus met een air van sobere deftigheid, die in lijnrechten strijd was met zijn waterachtige oogen en waggelende beenen en zeide:

„Mijn zoon, laat een ouder en wijzer en voorzeker een nuchterder man u een raad mogen geven. Ik heb” (een vergeefsche poging om de volgende trede te bereiken) „in deze min of meer ongestadige wereld reeds tweemaal vijf en twintig jaren geleefd; ik heb veel gezien en veel lan — lan — landen bezocht, maar nog nooit zag ik een jongen en vurigen man, die niet vroeger of later — gewoonlijk vroeger” — en hij lachte — „bezweek voor de een of andere mooie vrouw.”

„Marcus nooit!” lispelde Philodemus, met kwijnende beslistheid.

„Wacht maar, waarde Philodemus, wacht maar!” antwoordde Glabrio, vertrouwelijk glimlachend.

Plotselinge kreten van woede en een algemeene toeloop van leegloopers naar den hoek van de straat, trokken de aandacht en maakten een eind aan het gesprek der patriciërs, die opstonden en over het balkon keken om de oorzaak van het rumoer te ontdekken. Een dichte menigte, hoofdzakelijk samengesteld uit het grauw en de lagere klassen, er waren er ook enkelen van de hogere bij, had een man omringd en was bezig hem te duwen en op andere wijze te mishandelen. Zij schenen allen woedend

¹⁾ *Falerus Ager*, landstreek in 't noorden van Campanië, beroemd door haar voortreffelijken wijn.

op hem te zijn en met de spionnen Servilius en Strabo aan 't hoofd, sleurden zij hem blootshoofds en met verwarde haren langs den weg. Het voorwerp van hun haat was de oude man Favius, welken zij, die het dichtst bij hem waren, met vuisten en stokken sloegen. Zijn kleederen waren gescheurd en een diepe snede op zijn voorhoofd getuigde van de ruwheid, waarmede men hem aanviel.

Toen de golvende, schreeuwende menigte het midden van de straat, tegenover Dacia's huis bereikte, werd de oude man met kracht tegen den grond geworpen door het gespuis, dat op aansporen van de twee spionnen schreeuwde:

„Dood aan de Christenen! Dood! Dood!”

Maar een doodslag op dat oogenblik en op die plaats, zou de spionnen van hun bloedgeld beroofd hebben en daarom riepen zij: „Brengt hem naar den aedil ¹⁾!”

Glabrio, die nog steeds halverwegen op de stoep stond, gevoelde eenig medelijden met Favius en vroeg:

„Wat heeft die oude man gedaan?”

„Hij dient den god Anakoites. Hij is tweehonderd sestetien waard en Nero zal een fakkel van hem maken!” riep Servilius.

„Ha!” brulde het volk. „Naar de leeuwen met hem!”

En weer sprongen zij op den waardigen grijsaard toe, alsof hij een wild, gevaarlijk beest ware geweest.

Op dit oogenblik kwam een jong meisje de straat afloopen met zoo luchtigen en vluggen tred, dat zij den grond meer scheen aan te raken, dan te betreden. Gekleed in zuiver wit, scheen zij de wilde menigte meer een dochter des hemels dan der aarde toe en voor een oogenblik traden zij, overbluft en beschaamd, terug. Het was Mercia. Op weg naar het huis van haar vriend Favius, had zij een menigte volks den blijkbaar hulpeloozen man zien aanvallen en, zonder zich een oogenblik te bedenken of het vermoedelijk gevolg van haar daad te berekenen, was zij vol moed toegesneld, om zoo mogelijk het slachtoffer te bevrijden. Met een kracht en een energie, verwonderlijk in iemand die er zoo zwak en teer uitzag, duwde zij de mannen op zij en nam, terwijl zij de menigte trotseerde, den ter aarde gevallen Favius onder haar bescherming. Hoe hemelsch schoon zag zij er zoo uit! Haar armen waren uitgestrekt, als om den ouden man voor verder gevaar te beschermen, haar oogen schitterden van heiligen toorn en haar liefvallig gelaat straalde van hogere bezieling.

De hulde die de man, onwillekeurig of vrijwillig, altijd brengt aan vrouwelijke onschuld en reinheid, was haar deel. Dit zwakke meisje, dat iedere man, die daar stond, gemakkelijk had kunnen op zijde duwen, boezemde hun allen ontzag in. En terwijl zij haar aanstaarden met bewondering en vrees, klonk haar lieflijke stem hoog en krachtig en haar woorden striemden sommigen hunner als een zweepslag.

„Zijt gij mannen of wolven? Zijt gij blind?”

¹⁾ Een magistraats-ambt in Rome.

Worden de grauwe haren niet meer geëerbiedigd in Rome?" En zich over Favius heenbuigende, hielp zij den bloedenden en half bedwelmden man weer op de been. Toen zag zij de wonde op zijn voorhoofd en met teedere bezorgdheid vroeg zij:

„Zijt gij gewond, mijn vader?"

„Ik voel geen pijn, dochter," zeide Favius, die ook geheel versuft was door de slagen, die van alle kanten op hem waren nedergedaald.

„Maar gij zijt bevlekt met bloed! Ziet, mannen van Rome! Schaamt gij u niet?" vroeg Mercia met verontwaardiging, zich tot het gespuis keerende.

„Bij Bacchus, wat een schoonheid!" zeide Glabrio, die intusschen het balkon bereikt had.

Mercia wischte het bloed van Favius' gelaat en terwijl zij zijn hand nam, zeide zij: „Laat mij u huiswaarts leiden mijn vader."

Maar nu kreeg Servilius zijn bezinning weder en hield haar tegen, zeggende:

„Dat gaat zoo gauw niet! Wat vindt gij, burgers, zullen een paar mooie oogen en een kindergezichtje heerschappij voeren over Rome en de Romeinen?"

„Neen, neen!" gilte Strabo, terwijl hij de anderen aanspoorde om mede te schreeuwen.

Mercia keerde zich om, en zeide met een smekend gebaar:

„Ik bid u, laat dezen ouden man gaan! Er is geen schuld in hem; ik ken hem. Hij heeft niemand kwaad gedaan — tenzij het kwaad is, de zieken te verplegen, de treurigen te troosten en de hulpeloozen te helpen. Al deze dingen heeft hij gedaan. Wilt ge hem dáárom dooden?"

Servilius en Strabo verdubbelden hun inspanning en terwijl zij schreeuwden: „Hij is een Christen! Naar de leuwen met hem!" hitsten zij de menigte aan, nog eens aan te dringen op den ongelukkigen Favius, aan wien Mercia zich vastklemde, met een poging om hem te beschermen voor de schurken, die weder trachtten hem weg te sleuren. Maar haar pogingen waren vruchteloos. Een twaalftal sterke, meedoogenlooze handen trokken haar van Favius weg; hun wild en woest getier klonk haar in de ooren, terwijl zij deed wat zij kon, om haar grijzen leermeester te verdedigen. De dood scheen voor beiden onvermijdelijk, toen plotseling de aandacht getrokken werd door een vlug naderen van gewapende mannen in blinkende wapenrusting. Een paar zware slagen weer-

klonken, toen de handvatsels der speren op hoofden en lichamen neerkwamen — en als een kudde verschrikte schapen vluchtte de lafhartige menigte terug naar de beide zijden van de straat, terwijl zij met angstige blikken de soldatenwacht aanstaarde, die geleid werd door Viturius en onder bevel stond van Marcus, den prefect van Rome.

En zoo, voor de eerste maal, ontmoetten deze tweelingzielen elkander en zagen elkander aan. Wat is dat teëre en mysterieuse, dat de menschen affiniteit noemen? Wat is dat magnetisme, dat in minder dan een oogwenk door één blik, één aanraking twee zielen samenbindt, om nimmermeer te scheiden in alle eeuwigheid? Slechts één oogenblik hadden hun oogen elkander ontmoet en toch in dat éne oogenblik waren

al de stroomingen huns levens veranderd. Gedurende dat éne oogenblik stonden zij onbeweegelijk. Het was, alsof er plotseling een betoovering over hen was gekomen. Het was, alsof ziel tot ziel sprak en

beiden verwonderden zich. Maar het was nu geen tijd om over dit alles na te denken; Marcus moest handelen en tot zichzelf komende, vroeg hij met de houding en de stem van iemand, die gewend is te bevelen:

„Wat heeft deze oude man gedaan?"

„Hij is een Christen!" riep de voorbarige Servilius.

„Leg dien kerel het zwijgen op, Viturius!" zeide Marcus en Viturius, van niets afkeerig, sloeg den spion op den mond met den achterkant van zijn hand, zoodat hij met het gezicht in de handen in de

menigte terugviel, kreunende: „Neen, neen, goede Marcus, ik heb geen kwaad gedaan." En het al te veranderlijke gepeupel zwaaide met armen en stokken in de lucht en riep: „Marcus! Marcus! Heil! Heil!"

Met een verachtelijk schouderophalen wendde Marcus zich van hen af en keek nog eens naar Mercia. Met wijd open, verwonderde oogen keek zij naar de blinkende gestalte, die nog altijd tusschen haar en den dood stond. De woedende menigte was voor hem teruggedeinsd, zoo dacht zij, evenals de zwarte geesten der duisternis wijken zouden voor een sterken engel des lichts. En inderdaad, Marcus stond daar als een ideaal van mannelijkheid. Sterk gebouwd, in de volle kracht van mannelijke schoonheid, zijn houding ontzag inboezemend, zijn wangen een weinig rood gekleurd door de opwindning van het oogen-

GLABRIO.

blik en toch zijn geheele wezen onwankelbaar als een rots — beheerschte hij de menigte om hem heen even onweerstaanbaar als de golven van den rijzenden vloed het zeestrand. Hij droeg de kleeding van een krijgsman: de korte, witte tunica, die nauwelijks tot de knieën reikte, was bedekt door een maliënkolder, zwaar beslagen met groote nagelen en koperen platen en ingezet met smaragden en robijnen; hier onderuit hingen lambrequins van wit leder, rijk versierd met goud en juweelen en afgezet met gouden franje. Een helm van gepolijst koper blonk op zijn hoofd en een korte mantel van oud-goudkleurige zijde hing af van zijn schouders. Zijn sandalen waren versierd met platte ringen van goud en in 't midden was een leeuwenkop aangebracht, van 't zelfde kostbaar metaal gewerkt. Zijn wapenrusting en juweelen schitterden in het zonlicht en verblindden bijna de oogen van hen, die er naar koken. Maar Mercia's oog-en waren op zijn gelaat gericht en zijn blik scheen haar ziel te willen ontmoeten. Op een diepen, rijken en toch zachten toon sprak hij haar aan:

„Welke is uw naam, jonge maagd?” En op dit geluid, het eerste woord, dat hij tot haar sprak, was het Mercia of zij beefde van ontroering. Haar stem, diep en zacht, trilde een weinig toen zij antwoordde:

„Mercia.”

Marcus dacht, dat hij nooit zulke teeder-schoone muziek had gehoord als de klank van die stem. Zich voor een oogenblik tot Favius wendende, vroeg hij:

„Uw naam, vriend?”

„Favius Pontellus,” was het antwoord. En toen wederom zag hij Mercia aan.

„Is dit meisje uw dochter?”

„Neen, genadige heer,” en Favius scheen Mercia voor den jeugdigen prefect in bescherming te nemen.

„De een of andere bloedverwante?” vroeg Marcus.

„Neen.”

„Ik heb geen familie,” fluisterde Mercia zacht en droevig.

„Waarom is zij dan bij u?” vroeg Marcus aan Favius, zijn oogen nog steeds op Mercia gericht.

„Zij wierp zich tusschen het gepeupel, dat mij aanviel en mij, om mij te beschermen,” antwoordde Favius.

Een minachtende glimlach was op Marcus' gelaat toen hij uitriep:

„U beschermen! De lelie, die den waggelenden eik beschermt!”

„Wat een liefelijk gelaat!” dacht hij. „In welke betrekking staat deze oude man tot u?” vroeg hij aan Mercia.

„Hij is mijn leermeester.”

„Zoo! Geeft gij onderwijs in de openbare scholen?”

„Neen.”

„Tot welke secte behoort gij?”

„Ik ben een wijsgeer.”

„Hij is een Christen! — dood hem! dood hem!” brulde de menigte.

„Ruim de straten, Viturius!” beval Marcus en Viturius en de soldaten dreven het volk uiteen, dat met blijkbaren tegenzin de plaats verliet, terwijl hier en daar nog luide of zacht weerklonk: „Dood aan de Christenen!”

Glabrio, die met genoegen dit schouwspel had gadegeslagen, keerde zich tot Philomedus en zeide: „Ziet ge, waarde vriend, de schoonheid heeft het dier overwonnen.”

„Als ge ooit een vriend noodig hebt, meisje, kom dan tot mij,” zeide Marcus met nadruk, terwijl hij nog altijd Mercia ernstig aankeek.

Maar Mercia deinsde een weinig voor hem terug en Favius trad tusschenbeide met de woorden:

„Zal de duif den havik tot vriend begeeren?”

„Niet, als de havik hongrig is. Maar ben ik de havik?” vroeg Marcus lachende.

„Gij zijt Marcus Superbus,” zeide Favius.

„Welnu?”

„Een vrouw meer of minder is niets voor u. Dit meisje is de reinheid, de onschuld zelve.”

„Kunt ge daar voor instaan, oude man?”

„Met mijn leven.”

„Onschuld is een zeldzaam kleinood in Rome, en juist daarom zeer gezocht,” zeide Marcus op spottenden toon.

Met veel waardigheid antwoordde Favius: „Gij hebt een edele daad verricht door haar van 't gepeupel te redden, een daad, die met eere herdacht zal worden. Werp geen vlek op die eer — laat dit meisje ongedeerd haars weegs gaan.”

Daar was iets in Marcus' natuur, dat weerklank gaf op deze waardige woorden van den grijzen Christen, maar hij kon niet besluiten, deze schoone verschijning te laten hoegaan, en weer zweeg hij en zag Mercia aan. Zijn vurige, doordringende oogen drukten — tegen zijn wil zelfs — een dieper gevoel uit dan louter hartstocht; — was het eerbied? Het besef van iets edelers in haar, dan hij tot hertoe gekend had? Een dorst van zijn ziel, dien zij alleen bevredigen kon? Hij wist niet, wat het was, maar hij wist, dat een wonderlijke, onbeschrijflijke verandering in zijn binnenste plaats greep.

Mercia op haar beurt was zich niet meer bewust van haar omgeving en was een lijdelijk instrument in de handen van Favius. Haar oogen beide zeiden het, dat haar hart vollen weerklink gaf op al de edeler gevoelens, die uit zijn oogen spraken, terwijl alles, wat daar van lagere gevoelens sprak, voor haar reinen blik verborgen bleef. Er was geen reden meer om hen nog langer van hun vrijheid te berooven en Marcus zeide:

„Ik wil u, noch haar hinderen; ik bid u, gaat uws weegs.”

„O, Excellentie, beloof het,” pleitte Favius.

„Genoeg,” zeide Marcus hooghartig; „ik heb uw en haar leven gered — laat dat voldoende zijn. Gaat heen!”

Rustig en met waardigheid keerde Favius zich tot Mercia en voerde haar zachtjes mede, maar tot het laatste oogenblik toe, waren haar oogen op Marcus gevestigd. Toen zij vertrokken waren, riep hij Viturius tot zich en zeide haastig:

„Viturius, volg hen — vind uit, waar zij wonen — van welke familie dit meisje is. Vlug, zie alles te weten te komen omtrent haar, wat ge kunt, ga.”

Ja, „Excellentie!” en haastig zijn meester groetend, volgde Viturius Mercia en Favius.

„Wat een bekoorlijk wezen!” dacht Marcus. „En jong ook. Jong, mooi, onschuldig en alleen — geheel alleen in het wreede, meedoogenlooze Rome. Het liefelijkste en meest verleidelijk wezen, dat ik in lang gezien heb.” Zijn gedachten werden gestoord door Dacia, die hem van het balkon af toeriep:

„Edele Marcus!”

Marcus keerde zich om, eerst met een gebaar van ongeduld, maar zijn gevoelens bedwingend groette hij Dacia en zeide:

„Wat wilt gij van mij, schoone Dacia? O, Philodemus en Glabrio.”

„Heil, Marcus! Wat een mooi stukje vleesch, hè?” zeide Glabrio met een veel-beteekenenden blik.

Had Glabrio deze opmerking eenige minuten vroeger gemaakt over een andere vrouw, dan zou Marcus er niet eens op gelet hebben, maar nu Mercia op deze wijze werd aangeduid, klonk het hem als een heiligschemis, het deed hem pijn en hij wendde zich tot Dacia om haar te antwoorden.

„Wat wilt gij van mij, schoone Dacia?”

„Uw gezelschap, edele Marcus. Kom, voeg u bij mijn vrienden en bewijs mijn nederige woning de eer van uw tegenwoordigheid.”

„Helaas! schoone Dacia, de plicht — de strenge, onverbiddelijke plicht — roept mij elders,” antwoordde Marcus op ietwat onverschilligen toon, terwijl hij keek in de richting waar Mercia verdwenen was.

„Zijt gij bang?” vroeg Dacia glimlachend.

„Bang voor wat?”

„Voor de scherpe tong van Berenice?”

„Noch voor haar scherpe tong, noch voor uw lieve lippen. Waarom zou ik bang zijn voor Berenice?” vroeg Marcus.

„Rome verbindt uw naam met den haren,” antwoordde Dacia.

„Hoedat zoo?”

„Men zegt, dat gij met Berenice verloofd zijt.”

„Inderdaad! zeide Marcus koeltjes; „Rome is al te vriendelijk. Het geeft mij meer eer dan ik verdien.”

„Marcus en Berenice — het zou een schitterende verbintenis zijn,” babbelde Dacia voort.

„Tigellinus is uw mededinger; niet alleen om de gunst van Nero, maar ook om de hand van Berenice; Marcus en Berenice vereenigd behoeven geen Tigellinus te vreezen. Wat denkt gij er van, Marcus?”

„Dat Marcus alleen nog leeren moet, een Tigellinus te vreezen.”

Dacia sloeg geen acht op de koele verachting, waarmede dit gezegd werd, en ging voort:

EEN SLANK, JONG MEISJE DANSTE.

„'t Kan zijn, maar geheel Rome weet, dat het een wedstrijd is tusschen u beiden en Tigellinus is er de man niet naar, om een kans ongebruikt te laten voorbijgaan. Gij zijt beiden eerzuchtig. Berenice is niet alleen rijk en mooi, maar daarbij knap en een knappe vrouw —”

„Dat is waar, Marcus,” viel Glabrio in de rede; gij moest een vrouw nemen.”

„Waarom?” vroeg Marcus.

„Hè? Waarom — ja — och ja — waarom? — Wel, waarom trouwen de mannen?”

„Waarom — ja, waarom eigenlijk?” herhaalde Marcus droogjes.

„Het is de plicht van iederen man, om een vrouw te nemen,” betoogde Dacia.

„Een vrouw te nemen, of te trouwen — wat bedoelt ge eigenlijk?” vroeg Marcus op luchtigen toon.

„Allebei,” lachte de vroolijke Dacia. „Ge moet trouwen, Marcus, ge zijt rijk genoeg om een vrouw koninklijk te onderhouden.”

„Dat is zoo; maar tegenwoordig is het, zooals vriend Seneca schrijft, in Rome „veel voornamer, de vrouw van uw vriend te onderhouden” — niet waar Philodemus? En getrouwd te zijn is eigenlijk zulk een genot niet, als de vrouwen hun leven niet rekenen bij haar jaren, maar bij het aantal harer mannen.”

„Kom, Marcus, kom,” en Dacia lachte nog altijd; „er zijn wel edele vrouwen, die haar mannen onderhouden.”

Ja, de meeste,” bromde Marcus.

„Men zegt” — begon Dacia opnieuw; maar het gesprek begon Marcus te vervelen, en hij zeide kortaf:

„Men” heeft veel tongen en de meeste er van zijn leugenachtig. Neen, schoone Dacia, neen; ik zal wel veel dwaze dingen doen, maar daar zal 't aangaan van een huwelijk niet onder behooren.”

„Berenice zal u wel van besluit doen veranderen,” verzekerde Dacia. Toen wendde zij zich om, om heen te gaan en wenkte haar vrienden.

„Vaarwel, Marcus!”

„Vaarwel, Dacia!” antwoordde Marcus met een buiging. „Denkt er aan, Philodemus en Glabrio, gij soupeert morgen bij mij.”

Ik zal niet mankeeren, Marcus,” zeide de verwijfde jongeling met gemaakten glimlach, terwijl hij Dacia naar binnen geleide.

„Ik ook niet,” zeide Glabrio; maar hij waggelde weer, toen hij naar binnen ging en voegde er lachend bij: „dat wil zeggen, als mijn beenen mij niet in den steek laten.”

„Trouwen! neen, bij de goden!” dacht Marcus. „Maar dit meisje — haar gelaat betoovert mij! Welk een onschuld! — welk een gratie! Is het mogelijk, dat zulke reinheid wonen kan in het hart van een dezer verachte Christenen?”

Viturius kwam snel van de overzijde der straat aanloopen en groette Marcus.

„O, Viturius! waar hebt ge het meisje verlaten?” vroeg de prefect.

„In een klein huis: het vierde rechts van het standbeeld van Hercules, Excellentie,” antwoordde de krijgsman.

„Weet ge iets van de bewoners van dat huis?”

„Het huis is verdacht, Excellentie.”

„Waarom?”

„Omdat de Christenen daar samenkomen.”

Dit antwoord deed Marcus' hart beven van een angst, dien hij niet geheel begreep en nog dringender, vroeg hij:

„Is dit slechts een gerucht?”

„Neen, Excellentie. Ik weet, dat de aedil van het district het huis in 't geheim doet bespieden.”

„In 't geheim bespieden?”

„Ja, Excellentie.”

„Wie is de aedil van het district?”

„Licinius.”

„Licinius! De wreedste, onbarmhartigste en bloeddorstigste magistraat van Rome! Als hij hen verdenkt, mogen dan de goden deze arme menschen beschermen. Want als er geen bewijs voor hun schuld is, zal hij er een uitvinden. Viturius, ga dadelijk terug naar de spionnen en hoor ze zooveel mogelijk uit. Als er een bevel is uitgevaardigd of beraamd wordt, waarschuw mij dan oogenblikkelijk. Begrijpt ge me?”

„Volkomen, Excellentie.”

„Ga dan.”

Viturius verwonderde zich een weinig over de ongewone belangstelling, die zijn jonge meester toonde, maar hij vroeg alleen: „Gaat ge zonder geleide, Excellentie?”

„Ja; ga slechts.”

„Ik gehoorzaam, Excellentie,” en nog eens grootende, stak hij vlug weder de straat over en verdween in de richting van het huis van Favius.

„Licinius!” dacht Marcus — „een wolf, voor wiens roofzieke klauwen dit lieve, witte lammetje moet beschermd worden. Ik heb wat beters met haar voor. Welk een gratie! Welk een teederheid! Ik ben nog nooit tevoren zoo door het vrouwelijke bekoord; ik, die dacht dat alle vrouwen 't zelfde voor mij waren. Maar ik kende mijzelf niet. En dan een Christin!”

Marcus verwonderde zich over zichzelf. Hij leunde tegen het voetstuk van een verguld standbeeld van Nero en gaf zijn gedachten den vrijen loop. De plebejers, die voorbij kwamen, keken naar hem met nieuwsgierigheid en eenige verwondering, maar zij durfden niet stilstaan of meer dan een vluchtigen blik op hem werpen, terwijl zij voortliepen. Zoo onbewegelijk stond hij daar, dat de duiven van de kade om hem heen vlogen, en met parmantige stappen bijna tot bij zijn sandalen kwamen. „Mercia,” fluisterde hij zacht; „Mercia! en hij poogde onbewust de muziek harer stem na te bootsen, waarmede zij haar eigen naam had uitgesproken. Zijn hart sloeg sneller bij de herinnering. Hij was moede van den omgang met de vrouwen, die bij gedurig ontmoette. Hij kende haar zwakheden, haar ondeugden en haar verleidelijke manieren door en door. Alleen zijn lichaam had haar invloed ondergaan — nooit zijn ziel. De vrolijksten, geestigsten en knapsten onder haar hadden hem weten te boeien, maar hij miste altijd iets in haar, dat hem gewoonlijk met ongeduld van haar wegdreef. Zij waren niet allen feitelijk slecht, maar slechtheid had niets afschuwwekkends voor haar. Allen die op de eer durfden hopen, (en er waren slechts weinigen, die dit niet deden) beraamden plan op plan om zijn vrouw te worden.

Trouwen! Bah! Slechts een vrijbrief voor zedelcosheid, een vrijstelling van schande, de echtgenoot een schild, dat de losbandigheid der vrouw in bescherming nam, maar niet verborg. Neen, hij moest er niets van hebben. En toch was zijn huis eenzaam; zijn leven, niettegenstaande al de vrolijkheid en het plezier en het altijd omringd zijn van andere gezichten

zoo van mannen, als van vrouwen — was vervelend en nutteloos. De vrouwen wisten hem in te pakken — altijd — of gedreven door haar eigen begeerte, of uit sluwheid en winstbejag! Hij behoefde nauwelijks te vragen, of hij kreeg zijn wensch; en, ontmoette hij voor een oogenblik door coquetterie weigering, dan gaapte hij, verliet en vergat ze. „Deugd!” bah! een ander woord voor bangheid! In het samenstel van een vrouwengeest bestond niet zoo iets als deugd om de wille van deugd en toch dit meisje, deze Christin, deze Mercia, — en wederom fluisterde hij heel zacht den naam van „Mercia!” — wat een schoon gelaat! „Mercia! Mercia!”

UIT BARRETT: *Het teeken des kruises.*

UIT BELGIË.

De *Belgische Boodschapper* is een blaadje, dat niet alle lezers zullen kennen en dat toch de kennismaking ten volle verdient. 't Komt slechts enkele keeren per jaar uit en verhaalt, eenvoudig en duidelijk, wat door de „Zendingskerk” geschiedt, om in het nog zoo roomsche België het Evangelie te verbreiden.

Treffend is het verhaal, dat een der oudste leden uit de protestantsche gemeente van Charleroi doet; het teekent de toestanden:

„Mijn vader was streng katholiek en dwong mij om de mis en de vesper geregeld bij te wonen. Op zekeren namiddag, toen ik van de vesper naar huis ging, ontmoette ik een vrouw die van Fr. kwam en een klein kind op den arm droeg. Ik was toen 12 jaar oud, het was in 1841. De vrouw vroegde mij, of ik haar kind wat wilde dragen, dan zou ik 10 centiemen krijgen. Te dier tijd was 't geld schaarsch, veel meer dan thans en ik zeide ja. De vrouw ging naar J. en ik droeg haar kind tot daartoe. Daarop vroegde zij mij of ik geen lust had, met haar een schoone vergadering bij te wonen, waar ik wonderbare dingen zou hooren: als ik dan daarna het kind terug wilde dragen, zou ik nog weer 10 centiemen ontvangen. Ik stemde toe en ging met de vrouw een arbeiderswoning binnen waar sedert korten tijd het Evangelie van Christus verkondigd werd. Dat beviel mij bijzonder.

Toen ik de vrouw weer thuisgebracht had, kreeg ik de tweede 10 centiemen en keerde stralend van blijdschap in de ouderlijke woning terug. Het was over zessen en mijn ouders vraagden met verbazing, waar ik zoo laat van daan kwam. Ik verhaalde hun alles en verklaarde dat ik de 20 centiemen wilde behouden om mij daarvoor een Nieuw Testament aan te schaffen. Dat bekwam mij echter slecht. Met schoppen en oorvijgen werd ik beloond. De 20 centiemen werden mij afgenomen en mijn grootvader die omstreeks 1800 nog vervolgingen van evangelische christenen had bijgewoond, zeide in grooten angst: „Dit kind is verloren! Wanneer de lieden dat hooren, dat hij zulke gedachten in het hoofd heeft, dan zullen zij hem ten verderve brengen.”

Desniettemin vroegde mijn vader mij den volgenden dag „wat ik dan toch eigenlijk in de vergadering van gisteren gehoord had. Ik antwoordde: „dat Jezus de zonden vergeeft en hij alleen, dat geen priester de zonden kan vergeven, dat ik schoone liederen had hooren zingen”, enz. Gedurende de volgende dagen moest ik mijn vader daarvan telkens weer verhalen, totdat hij 14 dagen later van een colporteur, die bij ons langs kwam, een Bijbel kocht. En nu lasen wij den Bijbel ijverig, maar in den kelder en bij de oude olielamp met de walmende pit en zoodra wij voetstappen hoorden die ons huis naderden, werd de Bijbel verborgen.

Ik ging toen regelmatig de godsdienstoefening der protestanten bijwonen, doch zonder tot de evangelische kerk toe te treden. Tien jaren lang bezocht ik de vergadering in Ch. in „de lage stad”. Eindelijk werd ik ook persoonlijk bekend met den leeraar P. in Ch. Ik kon hem nog een preek herinneren, die mij bijzonder goed gedaan had, de eerste, die ik van hem gehoord had. Hij antwoordde: „Ja, maar dat is al tien jaren geleden”, waarop ik zeide: „Dat is zoo, maar ik heb het nooit vergeten.”

Eindelijk zou te C., mijn geboorteplaats, een kerk gebouwd worden. Ik bood daarvoor een stuk grond aan, maar het was niet goed gelegen. Er werd een inschrijving geopend, waarbij ik bovenaan schreef: „Ik zal evenveel geven als hij, die het meeste geeft. Een katholiek, die het Evangelie lief heeft.” De grootste som die men gaf bedroeg 100 franken, die ik dan ook gaf en verklaarde openlijk, lid van de evangelische gemeente te willen zijn.

Ik ging met een mijner vrienden X. R..., altijd samen naar de vergadering der evangelischen. Wij moesten steeds langs het huis van den burgemeester van R... gaan. De burgemeester bood mijn vriend maandelijks een halve ton bier aan, als hij niet meer in de evangelische kerk ging. Mijn vriend nam den voorslag aan d. w. z. in zoover hij van dien dag af in zijn eigen huis evangelische godsdienstoefening liet houden.

Eens kwamen wij weder langs het huis van den burgemeester; hij stond aan de deur en vroegde ons: „Hebt gij dan nu Jezus gevonden?” Wij antwoordden: „Ja, hij is in ons hart binnen gekomen.” „Het is niet waar”, antwoordde de burgemeester, „de Christus der protestanten is in de hel.” „Nu, als dat inderdaad het geval ware, antwoordde mijn vriend X. R..., dan zou ik nog liever met onzen Jezus in de hel zijn, dan zonder hem in het paradijs.”

Er stonden tranen vreugde en dankbaarheid in het oog van onzen oude, toen hij ons alzoo uit zijn leven vertelde. Hij is thans 73 jaar. Een hemelsche vrede zweeft over zijn verouderde gelaatstreken, iets als van een eeuwige jeugd die door het barstend omhulsel heen schemert. Sedert eenige maanden ligt hij op het ziekbed, maar het hart is vroolijk. Hij dankt God, dat hij in zijn vroege jeugd hem gevonden heeft, van wien Mozes in de wet en de profeten geschreven hebben, namelijk Jezus, den Zoon van Jozef van Nazareth, en hij heeft begeerte ontbonden te worden en met Christus te zijn.

G. F.

Mocht een onzer lezers wenschen met het blaadje nader kennis te maken, iets voor het goede werk in België te doen, dan kan hij zich in Nederland wenden tot een der volgende adressen van giften:

De heeren A. D. de Marez Oyens, J. Crommelin, P. W. Scholten, te Amsterdam; Jhr. Trip van Zoudtlandt, predikant, te Hattem; Couvée, predikant, te Zeist; W. A. Notten, predikant, te Velp; A. W. Haksteen, predikant, L. W. Havelaar, ingenieur, te Haarlem; de dames Mej. M. Labouchère, Mevr. de Marez Oyens-van Eeghen, Mej. H. Voute, Mej. B. Matthes, 4, Falckstraat, te Amsterdam.

Van „de Belgische Boodschapper” verschijnen jaarlijks eenige uitgaven, die *kosteloos* en *franco* verspreid worden, in de hoop, dat de lezers vrijwillige giften voor het gewichtig werk der Evangelisatie van België door de „Zendingskerk” zenden zullen. Bij de gedurige uitbreiding van het werk en de steeds grooter wordende behoefte aan eigen en geschikte lokalen en kerken is *krachtige hulp* noodzakelijk.

Vrienden der Evangelisatie van België, die exemplaren begeeren, richten zich tot den Heer Ds. J. H. Laatsman, Begijnhofboulevard 23, Gent.

Het comité van correspondentie is te Utrecht bij Ds. H. J. Verhoof.

EEN ONTMOETING MET EEN NEDERLANDSCH KRIJGSMAN.

Plaats der handeling: Wachtschip Hellevoetsluis, een paar jaar geleden. —

's Nachts, zóó laat — tik! tik!! op je hut . . .

„Mijnheer! 't is tijd voor de rond! . . .”

Opgestaan, je aangekleed, als 't erg donker was, een mannetje met een lantaarn voor je uit en dan ging het den valreep af, de straat op en verder langs de barakken.

Hellevoetsluis op z'n stilt . . .

't Knarsen van een zware deur, die toegang geeft tot de Rijks Marinewerf, daarna een soort gang tusschen het ijzeren hek, dat de werf afsluit en de wallen, die de grenzen van de vesting aangeven.

Hier liepen op verschillende afstanden mariniers ter bewaking van 's Lands goederen en 't was, om zich van de waakzaamheid der schildwachten te overtuigen, dat op willekeurige en verschillende tijden van den nacht, door de officieren van het wachtschip ronden werden gemaakt.

Dus „vooruit” op het met sintels bestrooide pad! . . .

Halt! *Werda?!!* klonk het een eindje verder in de nachtelijke stilte, 't meest begrijpelijk voor een Duitscher.

„Rond” werd dan teruggeroepen.

Eens gebeurde het, dat een jong matroos, die mij bijlichtte, denkende dat ik mij op die wijze vormelijk aan den schildwacht voorstelde, zeide dat *hij* Hendriks heette.

Maar *nog* was de weg versperd; een gevelde

bajonet blonk in het flauwe schijnsel van de lantaarn of van de maan.

„*Avanceer met contrasigne!?*” werd je toegeroepen.

Een gewoon Nederlander zou nu *heelemaal* niet meer weten, met wat voor landsman hij te doen had, maar je was aan die dingen gewend en je noemde den een of anderen naam, die in het vindingrijke brein van den eersten officier voor deze gelegenheid en voor *dien* nacht was uitgedacht en die als een tooverwoord werkte.

„*Passeer!?*” klonk het dan terug.

Hiermede was de ontmoeting met een *Nederlandsch* krijgsman afgelopen.

(*Neerlandia*).

J. A. VAN DER STAR.

NOGMAALS DE „EUBIOTIEK.”

Zie het No. van 7 Augustus.

Frissche lucht. Onophoudelijk hebben in ons lichaam werkingen plaats, die men tezamen met den naam stofwisseling aanduidt. Hierdoor wordt het opgenomen voedsel in bloed veranderd, dat de stoffen voor den opbouw, het groeien en 't bestaan van ons lichaam levert. Wat onbruikbaar is geworden, verandert in water, urine en verscheiden andere minder aangenaam riekende stoffen, die hoofdzakelijk door longen, nieren en darm het lichaam verlaten.

Deze stoffen bedragen dagelijks een vrij groote hoeveelheid. Evenals bij 't branden der kachel (waarbij hout en steenkool voornamelijk in waterdamp en koolzuur worden omgezet) steeds frissche lucht moet toegevoerd worden, evenzoo kan ook de stofwisseling in ons lichaam slechts dan goed plaats vinden, wanneer wij steeds voldoende frissche lucht inademen. Frissche lucht verschaft ons in de zuurstof, die zij bevat, het bestanddeel, waardoor de stofwisseling wordt onderhouden. Daarom mag de ademhaling geen minuut onderbroken¹⁾ worden, wil de machine (het menschelijk lichaam) blijven werken. Zeer terecht wordt de zuurstof daarom „levenslucht” genoemd. In onze kamers is de lucht steeds min of meer verontreinigd, omdat zij reeds door onze longen en door die van anderen gegaan is. Niemand zal gootwater drinken, maar tegen het inademen van lucht, die reeds door de longen van anderen ging, neemt men geen maatregelen.

En toch is 't gemakkelijk te begrijpen, dat bij alle personen, die zich veel in slecht geluchte vertrekken bevinden, de stofwisseling van streek raakt, de levenssappen slecht worden en een hooge graad van bloedzwakte intreedt, welke ziekte-toestand, 't zij jong of oud, allen krachteloos maakt. In hun rijen vindt de dood een zeer rijken oogst. Frissche lucht daarentegen maakt ons gehard en krachtig!

Wij zien 't onderscheid duidelijk bijv. bij een stads- en een dorpskind, tusschen een tuinman en een fabrieksarbeider, en tusschen een boeren-

¹⁾ Lees: afgebroken.

meisje en een stadsnaaistertje. *Wat moeten wij nu doen om de vele voordeelen der frissche lucht te genieten?* Wij moeten iedere gelegenheid, om in de frissche lucht te komen, aangrijpen! Zeg niet: „ik heb er geen tijd voor.” Als ge ziek zijt, moet ge er wel den tijd afnemen om beter te worden! Maar dan is 't dikwijls al te laat en genezing niet meer mogelijk.

Ga vooral met vrouw en kinderen in de vrije natuur! Laat de kinderen stoeien naar hartelust!

Wek uw kinderen op tot spelen, wandelen en zwemmen! Dat verruimt de borst en houdt de longen gezond. Maak er een gewoonte van om in de vrije natuur *goed diep adem te halen*, opdat de longen tot aan de uiterste toppen aan de ademhaling deelnemen. Doet ge dit niet, dan blijven enkele gedeelten der longen steeds in rust en worden daardoor zeer geschikt voor ziek worden. Verricht uw arbeid zooveel mogelijk bij geopende vensters. Open 's winters herhaalde malen eenige minuten de *ramen en deuren*. Door alléén de ramen te openen wordt de kamerlucht niet voldoende verfrist. Zorg vooral, dat 's nachts het raam van uw slaapkamer openstaat. Juist dan heeft het lichaam de grootste behoefte aan frissche lucht, aan zuurstof, die het verzamelen moet als voorraad voor den volgende dag. Dit is evenwel in de bedorven lucht van een gesloten slaapkamer niet mogelijk. *Adem steeds door den neus!*

Zijn vochtige behaarde slijmhuud houdt alle stof vast. De lucht wordt in den neus verwarmd en komt zoo minder koud in de longen. „*Gesloten mond, Houdt gezond!*”

Zoek het zonlicht op! Wanneer de aardappelen in den kelder gaan kiemen, dan blijven die kiemen dun en bleek. Daarentegen schieten zij buiten krachtig en groen naar boven.

Ook de mensch heeft lucht en licht noodig; hij is een lichtluchtschepsel. Lucht en zon zijn de beste hardingsmiddelen! Loop veel buiten en dan met het bloote hoofd. Wat uw huid verkleurt, bruin wordt, komt uw gezondheid ten goede!

Alleen het achterhoofd en de nek moeten door een doek tegen de zomnestralen beschermd worden. Hebt ge lang en dik haar, dan is dit niet noodig. Zorg, dat uw hoofddeksel zoo poreus mogelijk is. Laat de zon veel schijnen op uw ontbloote beenen en voeten.

Ge merkt dan aan 't zwellen van de aderen en 't rood worden der bleeke voeten en aan de weldadig aandoende warmte, die u doorstroomt, dat de zon op zenuwen en bloedsomloop een opwekkenden invloed uitoefent.

Weet ge een stil plekje in 't bosch, of hebt ge gelegenheid in een zweminrichting of in een speciaal daarvoor ingerichte ruimte (lichtluchtbadplaats), zoo laat daar dan de zon op 't naakte lichaam schijnen, zoolang als dit u goed bevalt. Dan zult ge *voelen en ruiken*, hoe 't lichaam onder den invloed der zon gaat zweeten, waardoor de stofwisseling wordt bevorderd. Zijt ge erg verwend, houd dan bij deze lichtluchtbaden het hemd aan. Laat vooral de zon vrijen toegang hebben tot uw woon- en slaapkamer, want zon en lucht dooden alle ziektekiemen. Zij zijn de

beste desinfectie¹⁾ middelen. „*Waar de zon niet in komt, daar komt de dokter in!*”

DWAASHEDEN (enz.)

Geestig bespote onlangs een Duitsch-christelijk blad de nieuwe opvoedingswijs „Neem” zoo schreef het:

„1 ons Godsdienstonderwijs,

2 à 3 ons „denkend lezen”.

1 ons schoonschrijven,

1 „ spelling,

1 „ stijl leer,

1 „ staatkunde,

Van fabelleer, menschkunde, vakwetenschap, aardrijkskunde, sterrenkunde, meetkunde, rede-neerkunde, wiskunde, zielkunde, natuurkunde, wereld-, godsdienst-, hervormings-, vaderlandsche en natuurlijke geschiedenis elk 1 ons.

1 dubbele hoeveelheid rekenen,

1 enkele hoeveelheid handteekenen, zingen, opzeggen, voordragen.

Hierbij voege men naar believen wat Latijn, Grieksch, Fransch, Engelsch, Italiaansch; menge alles wel dooreen, schudde het meermalen daags en geve daarna bij theelepeltjes aan de jeugd van 7-12 uur 'smorgens en van 2-6 uur 'smiddags. Tot nagebruik in vrije uren kan men eenige ponden huiswerk, pianospel en gymnastiek voorschrijven en bovendien de meisjes op breien, naaien, haken en knopen onthalen.”

„Volgt men dit voorschrift nauwgezet, zoo heeft men de voldoening, kinderen te kweken die van alles wat en tegelijk toch niets weten; die spreken als 't hun niet past; bleek, holoogig en holwangig, maar knapper dan hun ouders zijn. Op 14-jarigen leeftijd dragen de jongens reeds een bril op den neus en een sigaar in den mond. Den meisjes schijnt de bleekzucht uit het gelaat, verkromming zetelt in haar rug, de vroege dood in haar hart.”

't Is een scherp woord, maar is het onwaar?

Een ander „modelland” op schoolgebied, Zwitserland, geeft Duitschland niets toe. Ongelooflijk is het, waartoe de uitzinnigheid op het gebied van leesboeken voor de jeugd daar reeds heeft geleid. Eenige jaren geleden b.v. verscheen een boek, waarin het beroemde meesterstuk van Shakespeare, *HAMLET, in drie bedrijven voor kindertooneelen is bewerkt!!* Der Zwitschersche jeugd worden daar o.a. uitdrukkingen als deze in den mond gelegd:

De koningin. „Men spreekt veel van een teedere verhouding tusschen mijn zoon *HAMLET* en uw dochter *OPHELIA*, wat zegt gij daarvan *POLONIUS*?”
— Ten slotte vermoordt *HAMLET* den koning, die ligt te slapen, rent de koningin met hangend haar het tooneel op, ontruikt *HAMLET* den dolk, steekt zich zelf dood, waarna *HAMLET* een flesch vergif uitdrinkt en ook sterft!

Als dit nu geen over 't paard tillen, ja, nog vrij wat erger dan dat is, weten ze waarlijk niet, wat dan wel zoo heeten mag. 't Stuk is werkelijk door kinderen gespeeld geworden.

¹⁾ Lees: Ontsmettings.

UIT HET LEVEN.

Alhoewel 't nog vroeg in den morgen was, hadden zich reeds velen op 't kleine perron van 't station Dieren verzameld. De trein naar Limburg nam een gedeelte van hen mee, toen weer die naar Zutphen en wat overbleef, wachtte op den trein naar Apeldoorn of Amsterdam.

Twee jongens, de een van negen jaar en de andere van vijf, zooals ik later vernam, trokken ieders aandacht. Dat kon ook niet anders. De oudste steunde op een stokje en de andere kon slechts voetje voor voetje vooruitkomen. Of het broertjes waren? Ze stonden onder geleide van een juffrouw, die twee pakjes droeg, vermoedelijk hun bagage.

Niemand kon nalaten, een opwekkend woordje tot onze jonge reizigers te spreken. Ieder voelde, dat het hun goed zou doen. Hun bleke gelaatskleur droeg maar al te duidelijk de sporen, dat het niet slechts een verstuite voet kon zijn, die hun zóó de vrije beweging belette. Ze waren beiden hetzelfde gekleed. Grijs met dito korte broek, zwarte kousen en pantoffels. Een breeden witten kraag hadden ze om den hals en een zwarte das los gestrikt daaronder. De pet werd dankbaar gelicht, wanneer een hartelijk deelnemend afscheidswordje van een vertrekkende had geklonken. Wat bloemen en koekjes werden hun al spoedig in de hand gestopt.

„Apeldoorn!” klonk het van den conducteur en een ieder zocht zich een plaatsje in den gereedstaanden trein. Ik had hen ook gegroet, niet vermoedende, dat ze met denzelfden trein mee zouden gaan. De trein richting Amsterdam was juist binnengestoomd en deed alweer gedrang ontstaan. Alle reizigers waren reeds gezeten, toen het portier van den waggon, waarin ik plaats genomen had, werd geopend en de juffrouw, merkbaar zenuwachtig, met haar twee pupillen bij ons kwam plaats nemen. Ze konden nog slechts een plaatsje veroveren op het middengedeelte der bank. Een oogenblik later zette de trein zich in beweging en stoomden we langs prachtige bosschen, buitenplaatsen enz. waaraan die streek vooral zoo rijk is.

Dat was aanleiding tot een gesprek. „Wel jongens, kunnen jullie nog al goed zien?” was mijn eerste vraag, waarop ik zelf wel het antwoord had kunnen geven, doch nu uit beider mond tegelijk hoorde: „Niet erg mijnheer.” „Zóó,” ging ik verder, „dat dacht ik al en jullie zult wel liever voor het raampje zitten, is 't niet?” De blijde gezichten en het schommelen van beide beenen, die nog niet den grond raakten toen ze op de bank zaten, gaven meer blijken er van, hoe gaarne ze het wilden, dan het ietwat bedeesde antwoord: „jawel mijnheer.”

Ik liet niet lang op mij wachten, ruimde mijn zitplaats voor het raampje in en zette er behoedzaam den oudsten neêr. Mijn medereiziger had intusschen haar plaats aan den anderen afgestaan. Met vergenoegde gezichten keken ze naar buiten, ze zaten nu te genieten.

Alles wat we voorbij stoomden, moest ik zien

en ik maakte hen attent op alles, wat ik dacht dat hen zou vermaken. Zoo vloog de tijd voorbij.

Arme jongens, dacht ik, zoo jong nog en al zoo veel geleden. Ik gevoelde diep medelijden met hen; want uit het gesprek, dat verder met hen en hun geleidster volgde, werd ik gewaar, dat de oudste reeds 5 jaar achtereen in een ziekenhuis te Rotterdam gelegen had, de andere ook reeds geruimen tijd. Beiden hadden een heupziekte en de oudste zou wellicht nooit weer herstellen. Volgens verklaring van den dokter zou hij tenminste zijn leven lang kreupel blijven. Een rijke dame had zich hun lot aangetrokken, voor haar rekening gingen ze nu in pensioen te Apeldoorn.

Voordat we er erg in hadden, waren we reeds op de plaats der bestemming aangekomen. „Leg je arm nu maar om mijn hals, vriendje”, zei ik tot den oudsten, die het moeilijkst loopen kon. Zoo droeg ik hem over 't perron. Nog een eindje zouden we samen reizen met de tram. In een open tram, dat was wat voor 't ventje, dat vijf jaar lang tusschen de muren had gezeten. Hij zou er wel den geheelen dag in willen zitten. Eindelijk kwam het oogenblik van afscheid.

Een sportkar stond voor de jonge reizigers gereed. Vriendelijke doch vreemde menschen, wien verpleging en verzorging was opgedragen, kwamen hen afhalen. Dat weinige genot, dat die kinderen mochten genieten, dat konden hun ouders hun zelfs niet verschaffen. De middelen ontbraken hun daartoe. Maar daar voelden onze jongens niets van. Zij waren nog te jong, om dat te beseffen. Zij zagen die tranen niet, verborgen achter vaders of moeders glimlach bij 't afscheid nemen op 't perron. Als ze nu een paar weken in deze gezonde streek geweest waren, dan gingen ze weer terug naar..... 't ziekenhuis.

Dat trof mij 't meest. Niet naar de ouderlijke woning, maar weer naar 't kinderziekenhuis. En voor hoelang nog?.....

Als al die kinderen in zoo'n ziekenhuis eens hun geschiedenis vertelden, wat zouden we dan wel te hooren krijgen?

En terwijl ik deze eigenaardige ontmoeting der vergetelheid ontruk, door haar te memooreeren, richtte ik onwillekeurig de vraag tot mijzelf: „Tracht gij het lot van die arme kinderen wel eens te verzachten? Hebt gij wel eens een gave voor een kinderziekenhuis over gehad?”

Mag ik u die vraag ook eens doen, geachte lezer, lezeres?

Geef uw antwoord dan maar aan 's Heeren Loo of een andere inrichting!

MEDEDEELING.

Door omstandigheden buiten den wil van Redactie en Uitgevers kwamen enkele nummers te laat uit.

De volgende nummers zullen echter spoedig verschijnen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

ALLE VLEESCH IS GRAS.

Een stem zegt: Roept!
En hij zegt: Wat zal ik roepen?
Alle vleesch is gras en al zijn goedertierenheid als een bloem des velds! Het gras verdort, de bloem valt af, als de Geest des Heeren daarin blaast! Voorwaar, het volk is gras! Het gras verdort; de bloem valt af! Maar het Woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid!

Jesaja 40: 6-8.

De profeet hoort het bevel, om de prediking des Woords te doen uitgaan. Het is de stem des Heeren, het roepen van den Geest van Christus, die tot den dienst des Woords de dienaren uitzendt. De stem roept ook dezen profeet zelf. Hij hoort het bevel, dat ook tot hem met alle profeten en apostelen, met alle dienaren van het Woord des Heeren komt: „Roept!” En hij beantwoordt dat bevel met hen en als één hunner, door de vraag: „Wat zal ik roepen?”

Hoe zuiver staat hierin de Oud-Testamentische profeet, vragend, wat hij spreken zal; zich bewust, instrument te zijn in de hand des Heeren, een voorbeeld voor den dienst des Woords door alle tijden!

Want ja, alle prediking des Woords moet verre zijn van willekeur. Zij is er alleen door de instelling des Heeren; zij komt enkel op zijn bevel; zij heeft alleen zijn Woord te brengen. Zij mag daarom niet zwijgen, niet verzwijgen, wat haar bevolen is te spreken. Zij moet het

Woord ontsluiten, en zóó ontsluiten, als het bevel des Heeren haar dit oplegt. De inhoud des Woords wordt haar gegeven; zij mag daar niet af- noch toedoen. Hoofdzaak en bijzaak heeft zij te geven, gelijk zij die in het Woord des bevelds ontvangt. Altoos en in alles en alleen dat bevolen Woord heeft zij te brengen.

Wat zal ik roepen?

Het antwoord op deze vraag, voor de prediking des Woords door alle eeuwen door dezen profeet gedaan, wordt hier samengevat in de tegenstelling van het vleesch en het volk aan de ééne en Gods Geest en Woord aan de andere zijde.

Dat vleesch, dat volk, het is gras. Zijn sieraad en eer, zijn heerlijkheid en kracht, zijn als een veldbloem. Die bloem valt af; dat gras verdort. Want de Geest Gods gaat er tegen in, blaast er in, ademt er over. Die Geest draagt het Woord Gods, Hij vergezelt dat Woord, Hij geeft kracht aan dat Woord, Hij brengt de kracht van dat Woord uit en Hij heft daarom op en doet leven en verheerlijkt alles, wat uit en in en naar dat Woord leeft. Wat uit het Woord Gods leeft, dat leeft door zijn Geest en dat zal leven tot in eeuwigheid.

Eenmaal zweefde de Geest Gods op de wateren, op den ledigen en woesten baaiërd, die onmachtig in zichzelf was, om zich levend en heerlijk te vertoonen. Het Woord Gods kwam. En de Geest was met het Woord. En daar werd licht. En het uitspansel was. En de wateren scheidden zich van een. En het droge werd gezien. En de aarde bracht voort kruid en bloem en zaad en

vruchtdragend geboomte. En de zon en de maan en de sterren kwamen op in heerlijkheid en heerschappij. En de wateren werden met een gewemel van levende zielen vervuld. En het gevogelte klapwiekte in het luchtruim. En het gedierte des velds ging uit. En de Heere schiep den mensch naar zijn beeld, door zijn Woord, door zijn Geest, in innige samenvoeging; alzoo werd de mensch tot een levende ziel. En God zag al, wat hij gemaakt had en zie, het was zeer goed.

Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door den Geest zijns monds al hun heir!

Maar nu. De mensch, Gods beeldrager, Gods heerlijkheid, ontweek het Woord Gods voor het leugenwoord van een eigenwillig schepsel. Hij viel. En Gods Geest trok zich terug en keerde zich tegen ons. En de aarde werd vervloekt om onzentwil. En met den wind des daags streek de adem van Gods Geest over het uitspannel, en het verdorde; de storm schudde de bloeiende takken van het geboomte leeg en knakte zelfs den verscholen stengel van de veldbloem, brak haar weg en blies haar uiteen, omdat de Geest Gods het Woord van den vloek vergezeld. Ware er niet een Woord van belofte, van genade, van leven uitgegaan, Gods Geest zou het gelaat des aardrijks niet meer vernieuwd hebben, om gras en bloem nog weer te geven voor een tijd.

Alle *vleesch* is gras en al zijn goedertierenheid is als een bloem van het veld.

In hooger schoonheid van vorm en kleur en leven gaat in Gods schepping het dierlijke leven boven het plantenleven uit, als het werk van het Woord en van den Geest Gods. Niet slechts zijn de velden bedekt met kudden, voor welke het gras en zijn bloem mogen zijn, maar de wateren en de lucht zijn vervuld met levende zielen; het leven in het dierlijke vleesch beweegt zich, veelvormig georganiseerd, in vrijheid, in macht, in klanken en tonen, in instinct en overleg, in het wondervolle oog, in het schoone vleesch.

Het vleesch, het levende, bezielde vleesch, is het schoonste der aardsche schepping. Het vleesch, het bezielde vleesch, het vleesch der ziel in den mensch, bovenal. O, in het weerszijdsch aanschouwen van man en maninne, in dat vleesch, waarin *geest* woonde en leefde, en waaruit een *woord* sprak, bloeide het werk Gods in zijn schoonsten bloesem. Door het Woord, door den Geest Gods, zou dat vleesch verheerlijkt worden en de aarde met en in en om dat vleesch. Ja, uit dat vleesch zou God aanschouwd worden, en over en in dat vleesch zou de heerlijkheid Gods worden geopenbaard. Hooger, schooner, heerlijker dan dat vleesch des menschen, waarin het geestelijk leven, vervuld met Gods Geest, zich openbaarde en waaruit het sprak in het woord, samensprak met het Woord Gods, — neen, hooger, heerlijker, zou er in de schepping niet zijn.

Maar nu greep de geest des menschen een ander woord en spreekt er een andere sprake uit dat vleesch. Het Woord en de Geest Gods staan tegen den mensch en tegen het vleesch, tegen alle vleesch. En gelijk in den ver-

schroeienden wind over het grasveld, zoo strijkt de adem van Gods Geest over het vleesch; en het gedierte verslindt elkaar, gelijk nimmer de planten; het gedierte is dienstbaar der ijdelheid; het vleesch wordt spijze als het groene kruid. De heerlijkheid van het vleesch wordt bedekt en vergaat. De zonde, de boosheid, de ellende, de vloek spreekt uit het vleesch, uit het menschelijk vleesch. Er is niets leelijker in Gods schepping dan een leelijk mensch, uit wiens verdorven vleesch de laagste zonde spreekt. Gods Geest blaast er in. En de krankheden vermenigvuldigen zich en het leven verteert het vleesch en het aardgewormte vermaalt het in het eind in de walgelijkste ontbinding. En de duivelen wachten er op in het laatste en schrikkelijkt oordeel: het vleesch, overgegeven tot verderving in de hel, in de afgrijselijkheid des eeuwigen doods, in de afschuwelijkheid der duivelen.

Alle vleesch is gras! al zijn goedertierenheid, al zijn schoonheid, beminnelijkheid en heerlijkheid als de veldbloem! De Geest Gods blaast er in en vervult het Woord des oordeels.

Die goedertierenheid van het vleesch is de uitwerking van het zielleven op het vleesch, het vonken van den menschelijken geest, zijn verstand en zijn wil, zijn talent, zijn gevoel, zijn karakter, zijn deugd, zijn werkzaamheid, zijn eer zijn roem en rijkdom. De heerlijkheid en de eer van man en vrouw, van jeugd en rijpheid, van geslacht en volk, van arbeid, wetenschap en kunst, eeuw na eeuw. Als de bloem in het gras, zoo leeft die heerlijkheid des menschen in het menschelijke leven. Maar Gods Geest blaast er in. Met het gras valt de bloem, en met het vleesch zijn ziel, zijn heerlijkheid.

Voorwaar, *het volk* is gras.

Neen, er zal voor het aangezicht des Heeren *niets* bestaan, dat zijn wortel slechts heeft in het geschapene, in het uitwendige, in het natuurlijke leven. Al wat uit het vleesch geboren is, dat is vleesch. Geen geboorte uit Abraham baat hier. Geen afkomst of bloed redt het vleesch. Geen kleed, geen priesterkleed, redt het vleesch van het blazen des Geestes. Geen besnijdenis, geen onderhouding van tijden en vormen in het vleesch. Geen Kanaän, geen Jeruzalem, geen Tempel. Zelfs niet de maagschap van Christus naar het vleesch. Al is Christus uit de Israëlieten, zooveel het vleesch aangaat, en al is hunner naar het vleesch de aanneming tot kinderen, en de heerlijkheid, en de verbonden, en de wetgeving, en de dienst van God, en de beloftenissen. Hoort, hoe de Christus de vrouw, die roept: „Zalig zijn de borsten, die gij hebt gezogen!” terugwijst met het Woord: „ja, zalig zijn ze, die het *Woord* Gods hooren en bewaren.” En op de vleeschelijke vraag der Samaritaansche over het gebed op Gerizim of te Jeruzalem, antwoordt Hij, dat de ware aanbidders zullen aanbidden in *geest en waarheid*.

Het *volk* is gras.

Alle uitwendige godsdienst, wijsheid, vroomheid, al wat in eigen geest slechts leeft, — Gods Geest blaast er in.

Het gras verdort, de bloem valt af.

Maar *het Woord onzes Gods* bestaat in der eeuwigheid. En dat Woord, dat eeuwige Woord, dat levende en eeuwighblijvende Woord van God, is nog weer uitgekomen na den val, na den vloek. Als het Woord der genade, het Woord der Belofte, het Woord des Evangelies, het Woord Gods dat door profeten en apostelen is uitgeroepen en in den dienst des Woords wordt uitgebracht.

Gods Geest, de Heilige Geest, draagt het en laat komen, alles, wat het Woord Gods zegt.

O, zalig, wie op dat Woord, door den Geest vernederd, het vleesch mag loslaten, wie het verbond der werken prijs mag geven wie het gras laat verdorren en de bloem laat vallen! Het Woord roept genade uit, het welbehagen Gods over ons in Christus Jezus. Het roept de dingen, die niet zijn, alsof ze waren. Gods Geest zal het alles vervullen, waar het *vleesch* wordt losgelaten en onder het *Woord Gods* gebogen wordt.

Daar zal het leven bestaan door het Woord en den Geest des Heeren tot in eeuwigheid.

De Geest Gods, die Jezus uit de dooden opgewekt heeft *naar de Schriften*, zal ook, voor wie onder het Woord van zijn God mag liggen, dat Woord vervullen.

In de opstanding des *vleesches*.

Dan zal ik uit dit mijn vleesch God aanschouwen.

En de Heere zal verheerlijkt worden in het vleesch; — in het gras. In de goedertierenheid des vleesches; — in de bloem des velds.

Door het *Woord* en den *Geest* onzes Gods.

Uit SIKKEL: „Troost mijn volk”

DE FLESCHE OLIE.

Een Amerikaansche geschiedenis.

Met den nachttrein van het kleine station B. willende vertrekken en niets in het dorp te doen hebbende, ging ik vroeg naar het station en werd in de wachtkamer gelaten door den portier, een stevigen, goedgehartig uitzienenden man in de kracht van zijn leven, die op zijn borst vastgespeld een leege mouw droeg.

Daar ik nog meer dan een uur tijd had vóór de trein ging, praatte ik wat met hem en toen vertelde hij me het avontuur, waarbij hij zijn arm verloor. Die gebeurtenis zal ik zooveel mogelijk in zijn eigen woorden oververtellen.

Vóór ik belast werd met den nachtdienst op dit station, hoorde ik tot een afdeling lui, die tot taak hadden, zeven mijl van den spoorweg te bewaken, zoowat driehonderd mijlen westelijk van hier en in het ruwste en minst beschaafde gedeelte van het land.

Onze taak was, dat gedeelte weg in orde te houden en wij waren bij de maatschappij aansprakelijk voor alles, wat de treinen in gevaar kon brengen of hun loop vertragen.

De afdeling begon bij het station Summit en liep zeven mijl oostelijk tot het station Bremster.

Zulk nachtwerk is niet plezierig. In regen of sneeuw, wind of hagel, moet een man den weg opnemen, even voor de Overland luxe-

nachttrein voorbijgaat. Die kwam precies om middernacht en we gingen zóó tijdig weg, dat we juist vóór de komst van den trein de lijn konden inspecteeren.

Beurt om beurt gingen we, juist om tien uur, van Summit en gewoonlijk waren we tien minuten vóór den trein, halfweg aan den wachtpost. Hier vonden we dan een van de lui van de volgende sectie, die er ook op uit was gegaan met hetzelfde doel.

Zoals ik reeds gezegd heb, ontmoetten de lui van elke sectie, na 15 mijlen geïnspecteerd te hebben, elkaar bij een huisje naast de sporen, dat net groot genoeg is om een kacheltje en de meest dringende benodigdheden te bevatten. Hier bleven ze, tot de trein in zicht komt; dan gingen ze naar buiten en zwaaiden hun witte lichten, opdat de machinist kon zien, dat de weg veilig was. Een verzuim zou een klacht bij het hoofdbestuur tengevolge hebben gehad, wat zeker minstens door schorsing zou gevolgd zijn.

Op een nacht kwam mijn beurt om te gaan. Vóór ik wegging, bemerkte ik, dat mijn olielantaarn maar half vol was; ik nam daarom een kwart flesch olie, vulde de lantaarn, stak de flesch in mijn binnenzak, knoopte mijn jekker toe en ging er op uit.

Het was een stormachtige, pikdonkere zomernacht. Mijn lorrie liep vlug over de rails en spoedig had ik den halven afstand afgelegd en was bij de brug over de Snoekenrivier gekomen. Hier klom ik van de lorrie, begon de rails zorgvuldig te onderzoeken en vond alles in orde, toen ik eensklaps een hevigen slag op mijn hoofd kreeg en bewusteloos naast de rails viel.

Toen ik eenige oogenblikken later bijkwam, vond ik me gebonden en slechts een paar voet af liggen van een bende gemaskerde kerels, die ik zoo goed als de duisternis het toeliet, aan het werk zag, om met ijzeren staven de rails, net vóór de brug, los te maken.

Treinroovers! Ik had al veel gehoord over zulke kerels, doch maakte nu voor het eerst kennis met hen.

Terwijl ze werkten, bespraken ze den toestand en hoe met mij te handelen.

„En ik zeg je, Sam”, riep een groote vent, „de beste weg is, hem op de rails te binden en dan te laten overrijden.”

„Ja, dat is zoo”, beaamde de bende. „Dooden verklappen niet en hij zou onze gezichten misschien kunnen zien”.

„Halt! In zoo'n plan stem ik niet toe”, zei een hunner, die nog al invloed over hen scheen uit te oefenen. We zullen al genoeg te verantwoorden hebben, als dit zaakje afgeloopen is, al dooden we hem niet. Wat liggen die houten vast”, voegde hij er spijtig bij. „De man, die ze gelegd heeft, dacht zeker, dat ze eeuwig zouden duren. Vooruit jongens! Hij is veilig genoeg en als we zaken willen doen, moeten we werken. Binnen twintig minuten is de trein hier, we hebben geen tijd te verliezen.”

Twintig minuten! Hoe zou ik kunnen hopen, in mijn toestand en in zoo korten tijd den trein te redden?

De gedachte aan het verschrikkelijke ongeluk, dat zou plaats grijpen als de ontspoorde trein van de brug tuimelde, maakte me wanhopend. Wringende aan de touwen, die mijn polsen bonden, verbeeldde ik mij, dat ze iets meegaven. Ik herinnerde me toen de truc van het samen-trekken en opzetten der spieren en ik wroette op die wijze net zoo lang, tot ik mijn handen vrij had. In een oogwenk was toen mijn mes uit mijn zak en waren mijn voeten los.

Met een sprong was ik op en draafde zoo hard ik kon de lijn langs in de richting, vanwaar de trein moest komen. Met een gegil, dat me aanduidde, dat ze me gezien hadden, rende de geheele bende achter me aan, doch ik had een tamelijken voorsprong op hen en liep, zoo hard ik maar kon, den trein tegemoet.

De vervolging in dien stikdonkeren nacht was nogal bezwaarlijk. Spoedig klonk dan ook het klik-klak der revolvers, die in het wilde afgevuurd werden in de hoop, me neer te schieten.

Terwijl ik even rustte, kreeg ik een tweede laag, ditmaal met meer succes. In mijn linkerarm, vlak bij mijn elleboog, troffen ze me en ik viel bijna flauw. Gelukkig hield ik me tegen een rotsblok staande.

„Vooruit jongen”, zei ik tot mezelf. „Je hebt nu geen tijd voor zulke dwaasheden, Tom.

Mijn tanden op elkaar zettend, werd ik mezelf weer meester en liep door, al spoedig bemerkende, dat de vervolging had opgehouden. Hoogstwaarschijnlijk dachten de roovers, dat ik genoeg had of dat ik den trein toch niet kon laten stoppen.

En nu kwam voor het eerst bij me op: „Hoe moet ik dat doen?” Licht had ik niet, daar mijn lantaarn bij de brug lag.

Instinctmatig voelde ik zoo in mijn zak naar lucifers, terwijl ik nadacht en zoo hard rende, als maar eenigszins mijn arm toeliet.

„Aha, de olie! Dat ik daar niet eerder aan gedacht had! Natuurlijk zal die olie den trein doen stoppen, Tom. Smeer ze op de rails. Hun oude zeventig-ton-locomotief kan dan geen houvast krijgen. Smeer ze dik in en wrijf met de palm van je hand — zóó, allebei de rails, sla geen duim over. Het geldt levens, Tom, het geldt levens! Denk aan de mannen, vrouwen en kindertjes in den trein!”

Ik werkte als een waanzinnige. Op mijn knieën liggend, met de flesch onder mijn gewonden arm, goot ik de olie, door mijn lichaam mee te buigen, in mijn rechterhand en smeerde ze op de rails.

Binnen tien minuten was de olie op en waren beide rails op een tamelijken afstand dik er mede ingesmeerd.

Ik had met mijn rug naar den komenden trein gewerkt en sprong op na het eind van mijn werk bij de vette rails.

De trein naderde.

Reeds suisden de rails van de trilling, die de zware trein veroorzaakte. Daar kwamen ze. Wat een angstig gezicht is een groote locomotief, die recht op je af komt in een donkeren nacht. Het groote ronde oog, waaruit het grootste licht naar buiten straalde, het stampen van den zuiger, de ontsnappende stoom uit den ketel

en het leven, dat de trein maakte, dat alles vormde een verschrikkelijk, ofschoon prachtig, geheel.

Ik stond tusschen de rails, zoodat het licht pal op me viel en de machinist me kon zien. „Nu komt het er op aan”, dacht ik. Ze komt op de olie en de zware drijfwielen draaien rond, alsof de machine opgeheschen wordt.

Gelukkig verminderde de snelheid. Ik kon den machinist heel flauwtjes onderscheiden.

In mijn opgewondenheid schreeuwde ik tegen den machinist, die aan het morrelen was aan het toestelletje, dat de rails met zand bestrooit.

Schreeuwen was echter nutteloos, want ze konden me niet hooren.

Was er genoeg olie geweest, dan zou deze ze gauw genoeg hebben doen stoppen. Nu was de druk van de wagens nog groot genoeg om de machine over de glibberige plekken te duwen.

Maar één toevlucht bleef me nog en ik dacht er nog juist intijds aan. Zoo ver als ik durfde, liep ik tusschen de rails, en met alle kracht wierp ik de leege flesch tegen het hoofdlicht. Het glas vloog in stukken en dadelijk ging het licht uit.

Toen kwam het welkome signaal tot remmen en viel ik bewusteloos.

Nadat ik bijgekomen was, had ik in een oogeblik de heele geschiedenis verteld en langzaam voortrijdende, kwamen we op de bewuste plaats. De rails waren uit het spoor gelicht en lagen er naast, maar de roovers, die aan onze langzame nadering gemerkt hadden, dat hun doel verijdeld was, waren natuurlijk verdwenen.

Toen de weg in orde was gemaakt, werd ik naar het hospitaal te S. gebracht, waar de geneesheeren deden wat ze konden, doch het hielp niet: mijn arm moest er af, en nadat ik hersteld was, verplaatste de maatschappij me hierheen.

Nu is het tijd om het signaal te trekken, want uw trein is op komst.

Plezierige reis, mijnheer. Goeden nacht!

EIKEBOOMEN DER GERECHTIGHEID.

Als een groenende boom
Aan een helderen stroom,
Die zijn wortels behoedt voor verdrogen,
Als een eik in zijn kracht,
Die de orkanen belacht,
Staat de man, die God vreest, voor elks oogen.

In zijn Heer is hij sterk,
En God legt op zijn werk,
Wat het zij, zijn onmisbaren zegen.
Dat begeerlijke lot
Wordt, als gave van God,
In de vrees des Heeren verkregen.

J. A. WORMSER.

HET BOEK VAN DE MAAND.

„Verwoeste Levens” door W. VAN NES.
Schrijver van „Een pleitgrond slechts”
en vertaler van JAN MACLARENS novellen.
G. F. CALLENBACH. Nijkerk. 1902.

Nu ik mij neerzet, om het bovengenoemde boek, dat in de Christelijke Bibliotheek van den heer Callenbach uitkwam, voor de lezers en lezeressen van Excelsior te bespreken, wil ik eerst zeggen, op welk standpunt ik mij tegenover dit boek plaats.

Ik heb de laatste pennevrucht van den heer Van Nes met belangstelling ontvangen, gelezen en herlezen. En wel voornamelijk omdat het een *oorspronkelijk* boek is. Het is toch, als verschijnsel op zichzelf, een verblijdend iets, dat in de laatste jaren onder het lezend publiek, zoowel christelijk als neutraal, een verlangen is ontstaan naar „oorspronkelijke” lectuur.

Holland is overstroomd met vertalingen uit 't Duitsch, Fransch en Engelsch. Het onzalige gevoel bleef niet uit. Inplaats, dat ons volk gevoed werd met lectuur, die den stempel van ons nationaal karakter droeg, werd het voortdurend allerlei uitheemsche kost voorgezet, die op den duur de digestie wel in de war moest brengen.

De onhollandsche litteratuur werkte onthollandschend op ons denken en doen. De christenen gaan in dezen, helaas! nog wel het minste vrij uit. Wij, die uit christelijke gezinnen zijn voortgekomen, weten wel, dat op enkele uitzonderingen na, de kinderlectuur en die welke ons op lateren leeftijd gegeven werd, veelal van uitheemschen bodem was.

Vooraf vertalingen uit 't Engelsch deden opgeld. Het lieve, vrome leven van alle mogelijke lieve, vrome Engelsche kinderen en menschen, moest ons, arme Hollandsche kinderen, dikwerf beschamen.

Een gevoel van verfrissing geeft het dus, te hooren den wind, die door de dorre takken gaat ruischen.

Er ritselt weer leven, de doove kool gaat weer glimmen, om nog niet te spreken van een morgenrood, dat een nieuwen dag aankondigt.

Het streven om meer nationale litteratuur te schenken is dus verblijdend en moedgevend. In den strijd tusschen Boer en Brit hebben wij steeds geroepen. . . . de Hollandsche taal, de Hollandsche taal! gedachtig aan Brandt's woord, „de taal is gansch het volk”. De taal op zichzelf als klank en woord is dood. Maar 't is de geest, die in die taal leeft, die de letter levend maakt.

De *Hollandsche* taal! En daar leeft voor ons op onze historie, onze heldenschaar. Het „Wilhelmus” ruischt door onze ziel en de lage Hollandsche bodem wordt ons lief, om zijn historie van overwinning op strijd.

En dat de heer Van Nes nu opnieuw een *oorspronkelijk* werk aanbiedt, verblijdt in dubbele mate, omdat hij de *vertaler* van Jan Maclaren's novellen is.

Het baart eenige verwondering dit: „Schrijver van „Een pleitgrond slechts” en „vertaler van Jan Maclaren's novellen”. Waarom acht de heer Van Nes het noodig, deze aanbeveling van zichzelf

aan ons publiek, niet als *auteur alleen*, maar ook als *vertaler* van Engelsche novellen? Is de heer Van Nes bevreesd, dat het niet voldoende is, zich als de schrijver van „Een pleitgrond slechts” aan te kondigen en meent hij, dat, om zich in te leiden als *schrijver*, het noodzakelijk is te zeggen, dat men vroeger ook wel uit het Engelsch *vertaalde*.

Men kan een goed vertaler zijn en daarbij toch als schrijver weinig beteekenen.

En zijn wij juist niet verblijd dat hij ditmaal ons geen vertaling heeft gegeven?

Maclaren's novellen mogen zoo mooi zijn als men wil, er mogen in Holland 30.000 van gedrukt worden, ze zijn en blijven *onhollandsche* boeken. De geest, die in deze boeken heerscht is de *onze niet* en ik hoop van harte dat onze Hollandsche jongens door 't lezen van zulke boeken als „Uit mijn jongenstijd”, zich niet van streek laten brengen en naar deze modellen van Engelsche jongens zich gaan vormen, waar Hollandsche jongens met Hollandsche harten en Hollandsche verlangens zullen blijven.

Laat de heer Van Nes het maar lezen, wat Pierpont Morgan gezegd heeft over het Engelsche volk met zijn drinkgewoonte, zijn ruwe bestialiteit en wreede sportgenoevens. De mannen, die dit doen, die uit onzuiver nationaal gevoel twee kleine volken uitmoordden, zij zijn op die scholen en „colleges” gevormd.

Ik vrees zeer, dat de heer Van Nes het Engelsche volk alleen kent uit Maclaren's boeken en uit de christelijke Engelsche litteratuur.

En dan is hem waarlijk de helft nog niet aangezegd!

Is het uitkomen van dit boek, omdat het een oorspronkelijk Hollandsch boek is, een verblijdend verschijnsel, bevredigt het boek daarom? Ziehier een vraag, die over het boek zal oordeelen. Is dit boek nu het boek waarnaar wij zoo verlangend uitzien; zal dit het boek zijn, dat de baan glanzend breekt, zoodat wij kunnen uitroepen „De zon is opgegaan, onze christelijke litteratuur gaat weer bloeien!”

Er zal van dit boek veel gezegd worden. Zonder twijfel zal door sommigen met denzelfden lof over dit boek worden uitgewijd, als over het vroeger verschenen „Vrouwenweelde en Vrouwenmart.”

Men versta mij goed. Ik wil als eerlijk man vrij spreken zonder eenige persoonlijke bedoelingen. Maar dat de nacht in onze christelijk litteraire wereld donker is, blijkt uit niets sterker, dan dat een onzuiver gevoeld, en middelmatig boek als het zoeven genoemde als een blijk van bekwaam auteurschap is aangekondigd.

Mijn lieve vrienden! Eén zwaluw maakt nog geen zomer. Het is heel verblijdend, dat een oorspronkelijk christelijk boek, hoe zwak ook van conceptie en hoe onzuiver gevoeld, zulk een ontvangst kon hebben. Het toont, dat ons christelijk publiek nationale litteratuur verlangt en de uitheemsche kost beu geworden is.

Dat de grond beploegd is en klaar ligt. Och dat de geest vaardig werd, dat de wind ging ruischen en de nevelen scheurde, dat de zon opging. De menigte wacht op spijze, maar tot

nu toe schijnt het woord nog tot geen te zijn uitgegaan: „Geef gij hen te eten”.

Mijn welgezinde lezers en lezeressen weten nu op welk standpunt ik mij tegenover dit boek „Verwoeste levens” plaats. Op dat van een eerlijk, onbevooroordeeld man, die het boek met blijdschap ontving als een vernieuwd teeken, dat een nieuw leven eindelijk ontwaakt.

En zij verstaan dan dat met oprecht gevoel van teleurstelling ik dit boek neerlegde, toen ik 't gelezen had. Dit boek is een schrede terug, het is zwakker dan de heer Van Nes' vorige werk.

Het geeft mij den indruk van haastig geschreven te zijn. Zelfs bespeur ik vele malen den minder gunstigen invloed, die het vertalen van Macclaren's boeken op den schrijver Van Nes had.

Het onderhavige boek, — het spijt mij het te moeten neerschrijven, — verheft zich zelden boven het middelmatige. De personen blijven boekenfiguren, dood, mat, ze krijgen geen gestalte voor ons, zij leven, denken, spreken, handelen niet. De heer Van Nes denkt, spreekt en handelt voor hen. Het is een boek dat van groote dramatische kracht had kunnen zijn; de stof leent er zich waarlijk wel voor. — Zelfs heeft, van zekere zijde, iemand het „Zola-achtig durven noemen” — een bewijs dat de geachte criticus van Zola alleen weet, dat hij boeken over heel leelijke, akelige onderwerpen schreef, zooals de heer Van Nes nu op christelijken grondslag doet — maar Zola zoo min kent, als de kat de maan, hoewel zij bij voorkeur in 't maanlicht op avontuur uitgaat.

Nu is het boek van den heer Van Nes geworden een goedbedoeld, waarschuwend boek over heel akelige, nare onderwerpen „echtbreuk, doodslag, zelfs 4 tot 5 doden, beroertes, dolk-steken, enz. enz.”

Maar is dit voldoende aan de pretentie die in de voorrede gesteld wordt: „Ik heb geen hooger pretentie — alsof die niet hoog genoeg ware! — dan de schilder, die een landschap schildert en zich vergenoegt met weer te geven, wat hij daar ziet, zonder zich af te vragen of in andere streken niet andere boomen, andere planten voorkomen, dan die, welke hij nu waarneemt. Ik tracht te teekenen *menschen*, niet *de menschen*, zelfs niet „den mensch.” Dit boek is een boek dat geen oplossing geeft op de vele vragen die het doet opwellen in de ziel. Het heeft één eigenschap gemeen met „Vrouwenweelde en Vrouwenmart”, een zeer markante Alle mannen die er in geteekend worden, deugen in meerdere of mindere mate niet, behalve de „dominée”, de vrouwen deugen bijna alle wel, behalve een wereldsch meisje, dat de arme Jan ongelukkig maakt, evenals in mej. Breevoorts novelle, de arme Rhijn door een wereldsche vrouw verongelukt.

Met de strekking: trouw als je blief in je stand en met een Christelijk meisje want anders gaat 't mis, dat zie je aan Rhijn en nu weer aan Jan, maar toch met den troost er bij, dat die goddelooze vrouwen hun deel wel krijgen en de arme verdwaalde mannen eindelijk nog terecht komen.

Er kunnen zóó nog heel wat boeken verschijnen op ditzelfde stramien geborduurd, zonder onze christelijke litteratuur vooruit te helpen.

De hoofdpersoon in dit boek is een zekere Jan van Dommelen. Een jonge man uit kleinburgelijke familie, die als hulponderwijzer in Amsterdam studeert en op zijn drie-en-twintigste jaar is gekomen, als 't verhaal begint. Een jonge man met zwak karakter, die zonder eenige kennis van de wereld in Amsterdam leeft. Hij komt oorspronkelijk uit Delft. Zijn *lieve* moeder is een vrouw die zelf even onnoozel is, van wat er in een groote stad te koop is; zijn *lieve beste* Jansje, is de zuster, die linnenmeid bij den burgemeester van Delft is.

Jan is op z'n 23e jaar een *lieve* jongen, die aan zijn „*lieve moesje*” alléén „*minnebrieven*” schrijft, met „duizend kusjes” aan Moe en de lieve beste Jansje, poëzie vindt in een waschmandje¹⁾, groen is van genietingen van biljart en café-concert, niettegenstaande „zoo veel kunde en kennis” (sic) — de man is hulponderwijzer, — toch de oogen sluit onder het gebed, al ligt er een courant! naast zijn bord, toch nog bidt — wilt ge nog meer?, — nooit bitter gedronken had, overdag anderen onderwijst en 's nachts zichzelf, in één woord, een jonge man uit duizend, de brave Hendrik, die in de litteratuur allang doodgewaand was, maar hier weer opleeft.

Je vraagt je af... hoe loopt zoo'n voorbeeld, zoon' lieve, lieve, lieve jongen plotseling in zeven slooten tegelijk?

Hoe? de heer Van Nes zegt het: „door de liefde.”

Maar de geachte auteur vergeet te schrijven hoe de jonkman, „die overdag anderen onderwees en 's nachts zichzelf, nooit uitging, in geen café of theater kwam, geen vrienden had dan twee, die even hard werken en even „groen” zijn,” plotseling in aanraking komt met het meisje, dat hem ten vloek wordt.

Kende hij de familie Rijssen, wier dochter hij lief kreeg? Wij weten 't niet. In ieder geval kwam hij er nooit aan huis, zoover wij weten.

Hoe leerde hij Carolien kennen? De eenige oplossing die de auteur geeft is: „zijn oog viel op de dochter van den heer Rijssen” en zonder eenige verdere mededeeling: waar en hoe dit

¹⁾ Als tegenstelling plaats ik hier een citaat uit „Anna Kaulbach's „Het rijke leven”.

Warndorf spreekt tegen juffrouw Willy over zijn ouderlijk huis.

„Wat heeft U een mooie bouquet; ik herinner me in eens, dat mijn moeder vroeger ook zulke bouquets maakte”.

Hoe eenvoudig en goed gevoeld!

Later:

„O hemel, wat zou ik in een slecht blaadje bij U staan; als U wist, hoe ik verwend ben geworden door mijn moeder en al de oudere zusters”.

Ze keek toen naar hem op.

„Woont uw moeder in den Haag?”

„Ja, ze is natuurlijk erg blij, dat ik zoo in de buurt ben en dus dikwijls bij haar kan komen. 't Is zoo'n goed moedertje”.

Voelen de lezers het verschil tusschen den eenvoudigen hartelijken toon, die in deze woorden ligt en het ziekelijke van „minnebrieven aan lief moesje” en de „lieve beste Jansje”.

geschiedde, hoe die vergeten, geheel op zich levende jonkman „Jan van Dommelen,” de zoon van een kruideniersvrouw uit Delft, de broer van het linnenmeisje der burgemeestersvrouw, de jongen, die werkt en denkt en leest; die zijn moeder lief heeft en God vreest (wij zouden dit liever omkeeren), die „in Amsterdam” leeft zonder „van Amsterdam „te zijn”; in één woord hoe Jan van Dommelen in aanraking komt met een meisje, zoo door en door bedorven, dat zij het volmaakte beeld is van een met „moral insanity” erfelijk belast wezen.

Het is toch van het hoogste belang voor de kennis van Jan van Dommelen's karakter te weten, volgens welk proces hij in aanraking kwam met de persoon die zijn geheele leven verwoest.

De heer Van Nes acht dit niet noodig te zeggen. „Zijn oog viel op de dochter van Rijssen.” Zie hier alles.

Heeft Jan slechte vrienden gekregen en heeft hij Carolien op straat durven aanspreken op slecht voorbeeld van anderen? Men vraagt zich vol verbazing af, hoe ter wereld kwam Jan aan Carolien?

Dezelfde verbazing die ons aangrijpt als wij op pag. 22 lezen van „mijnheer Van Dalen, de notaris, die zooveel goeds gewrocht heeft in Amsterdam en voor wien „het *wel de moeite waard* is, hem in de gebeden te gedenken”. De lezer vraagt: „Wie is deze notaris Van Dalen?” Waarom helpt hij Jan van Dommelen voort? Is hij familie of vriend zijns vaders?

't Is toch de moeite waard dit te weten, want 5 pagina's later hooren wij dat mijnheer Van Dalen de man is, die de oorzaak wordt van Jan van Dommelen's huwelijksontbinding.

Want mijnheer Van Dalen helpt Jan van Dommelen, vóór diens oog valt op de dochter van Rijssen. Dus vriendschap of andere gevoelens voor Jan's aanstaande waren geen motief.

Zoo blijven wij omtrent de hoofdpersonen in 't duister tasten en worden ze ons, om zoo te zeggen, op 't lijf gegooid.

Wie is nu Carolien Rijssen? De auteur zal 't u zeggen:

Pag. 1. „Een meisje, dat ondanks voortreffelijke vermogens op school steeds tot de achterlijken had behoord, dat nog nooit een eigen kous gebreid of een pop aangekleed had met zelf-gemaakte keertjes en dat... ('t meisje is 14 jaar oud) een uur te voren nog had *gelogen* haar moeder niet te hooren, toen de arme van dorst versmachtende vrouw om water kermde, en, inplaats van zooals haar was opgedragen, in de kamer te blijven, op de gang stond te giegelen met een vriendinnetje”.

De moeder sterft, terwijl Carolien voor 't raam op dezelfde kamer zit uit te kijken en onbewust is, dat haar moeder op eenige passen afstands ligt te sterven. Een lichte verwondering komt in den lezer op, dat de moeder „wier laatste gedachte, een gedachte vol liefde, maar ook vol medelijden, het meisje geldt,” Carolien niet tot zich roept om afscheid te nemen, om te zeggen, dat zij sterft. Zij kon spreken, want zij

kermde om water. Doch de moeder sterft, zonder een laatste vermaning of afscheid en laat haar dochter aan 't raam zitten uitkijken. Dit verwondert en verbijstert ons in een godzalige moeder die weet, „dat haar dochter heerlijk begaafd naar lichaam en geest, van al die gaven geen ander gebruik wist te maken dan tot onheil voor zichzelf en anderen”. (pag. 8).

Geen meisje op 14 jarigen leeftijd is er, op wier gemoed het afscheidswoord van een stervende moeder geen diepen indruk zou maken, hoe tijdelijk die dan ook zou mogen zijn. Na den dood der moeder komt de eene huishoudster na de andere. Hun oordeel over Carolien is dit: Een nuf, met wie geen mensch het kon uithouden”. „Een valsch schepsel; het eene oogenblik vliegt ze je om den hals en pakt ze je en zoent ze je en geen vijf minuten later krabt ze je bijna de oogen uit.” „Het krabben is gemeend, maar de rest?” „Ze loopt op straat te slenteren de jongens na.”

Zeer goed geteekend is hier (pag. 13) de huishoudster die zich over Carolien beklagt. „Zoo'n meid is een bezoeking! En als je er wat van zegt, dan krijg je van den ouden heer nog een standje op den koop toe. Wie dat schepsel tot vrouw krijgt, haalt de hel in zijn huis. En ze krijgt wel een man, want o, ze kan zoo fliemen en mooi is ze! Dat is toch eigenlijk maar het eenige, waar de manlui naar kijken; een mooi snoetje en goed zoenen!”

Verder hooren wij van haar dat zij „verrukkelijk walst,” „zich prachtig kleedt.” Wij kunnen aan de hand van deze gegevens ons het meisje wel voorstellen.

In de brochure van Dr. Paul Nücke: Ueber die sogenannte „Moral insanity (Bibl d. Nerven- u. Seelenlebens. Bnd XVIII), lezen wij als markante eigenschappen van Typus I „Immer herrischer tritt der Knabe auf. Es zeigt *wenig Anhänglichkeit* an Mutter und Geschwister; auch wenig *Aufmerksamkeit*. Leicht gerät es in *Wut* und versucht die Sachen zu zerstören oder die Umgebung zu *kratzen*. Sehr bald wird es *Lügner, Heuchler*, Pag. 21: Ist es ein Mädchen. so zeigt die Kleine gleichfalls von klein auf Absonderlichkeiten. Sie ist *eigenwillig*, jähzornig, tyrannisch, *ohne liebe für die Mutter* etc. *will nicht mit der Puppe spielen*, sie liegt wie gedrückt, zeigt sich sehr egoistisch. In der Schule *kann sie gut lernen*, bleibt aber stets oberflächlich, faul. Sehr bald zeigt sich auch der Geschlechtstrieb” verder: Das Mädchen wird eher eine Dirne, selbst wenn sie aus guter familie stammt aus Neigung, Gewinn, *Putz und Vergnügungssucht*.”

Van Carolien vernemen wij, pag. 14, „dat de jongejuffrouw een beetje jongensgek is, dat zij als kind in 't Vondelpark is gezien”, en dat slechts één huishoudster 't met haar vinden kon „die in zekere zaken haar vertrouwen won”.

Later vinden wij haar als buffetjuffrouw in een café van den laagsten rang, Rue Neuve 49 terug.

De vader is een nul, een man die iederen middag „bitter drinkt in 't wijdvermaarde koffiehuis Suisse”. Op den middag dat zijn vrouw sterft „zuipt hij”, volgens den dokter en „zit zeker ergens halfdronken te kletsen.” Thuis

gekomen en van den dokter den dood zijner vrouw vernemende, roept hij uit „o groote God, kind, gij hebt geen moeder meer, dokter wat moet ik doen? Ik ben reddeloos! Ik ben court d'argent!” — waarop de dokter vloekt: „loop naar de pomp.”

Met deze familie komt Jan van Dommelen in aanraking op de onverklaarde wijze.

(Wordt vervolgd).

J. A. W. Jr.

IETS NIEUWS EN TOCH NIET GEHEEL NIEUW.

Dezer dagen deelden de nieuwsbladen het volgende mede:

„Bij wijze van proefneming werden aan boord van het pantserschip „Koningin Regentes,” liggende op 's Rijks werf te Willemsoord, door het daar aanwezige muziekkorps, hetwelk is samengesteld uit eigen bemanning, verscheiden vroolijke marschen ten gehoor gebracht, ten doel hebbende, het sneller kolenladen te bevorderen.

Naar men verneemt, slaagde de proef uitmuntend, en is dit bij de Deutsche marine steeds gebruikelijk.

Dit bracht ons te binnen, wat eens te Delfshaven plaats had. In het laatst der achttiende eeuw stond daar de predikant J. W. Bussingh. Deze liet een huis voor zich bouwen en ging zoo nu en dan eens naar het werk kijken. Op zekeren dag ziet hij daar een timmerman hout zagen, die daarbij neuriede: „Heer! ai maak mij uwe wegen” enz. en bij het zagen het gebruikelijke kerkelijke tempo — het tempo van dien tijd! — in toepassing bracht. De predikant achtte dat tempo kennelijk niet erg doelmatig voor den spoed van het werk en zeide tot den timmerman: Neen, jongen, dat moet je zoo niet doen, dat schiet te weinig op; laat mij het je eens voordoen. Hij neemt de zaag, zet ze in 't hout, trekt ze op en neer, frisch op er bij zingende: „Dat gaat naar den Bosch toe” enz.

Zou er bij het bovenstaand bericht ook niet iets voorgezeten hebben van de meening van wijlen Ds. Bussingh?

Jongelui! doet er uw voordeel mede.

ONZE LEESTAFEL.

Bij de firma Hōveker & Wormser te Amsterdam verscheen van de hand des heeren Ds. J. C. Sikkel een bundel schriftoverdenkingen, onder den titel „Troost mijn Volk” waarin de hoofdstukken 40—66 uit „Jesaja's troostboek” worden behandeld.

Het kwam uit in twee kloeke deelen op de bekende royale wijze, die wij van de genoemde firma gewoon zijn. De band is ontworpen door den heer Jac. P. Wormser, die dit jaar voor zijn boekbandontwerpen op de tentoonstelling te Turijn werd bekroond en stelt ons op symbolische wijze de rijke beteekenis van Jesaja's vertroosting voor oogen. Uit de distelen die de „Draak” over de aarde spuwt, bloeit een blanke lelie op.

In honderd, meerendeels korte, meditatiën schenkt Ds. Sikkel ons in zijn rijke taal, die toch nergens in breedsprakigheid verloopt, maar als in zelfbedwang in statigen gang heenschrijdt, een bundel overdenkingen, die een schatkamer zijn voor ieder, die deze wil ontsluiten.

Als een proeve nemen wij in dit no. een der honderd purperen druiven van dien overvullen tros op.

Bij dezelfde firma zag het licht: „De millioenen uit Deli,” door Mr. J. van den Brand. Het is een onthulling van toestanden, welke in onze schoone Oost heerschen, die ons Hollanders met ontzetting vervult. Van het christelijk ministerie, en inzonderheid van dezen minister van Koloniën, die niet onbekend kan zijn met de toestanden, die op Deli heerschen — voornamelijk de rechtspositie van de inlanders en de „coolietraffic” betreffende, — is niet te verwachten, dat op deze aangrijpende aanklacht, ook tegen den Gouverneur-generaal geuit, geen antwoord zal komen en geen middelen tot wegneming der gruwelen zullen beraamd worden. De verhouding tusschen blank en zwart schijnt in Indië evenals in Zuid-Afrika het groote vraagstuk, dat oplossing wacht, te zijn. Doch van Holland is meer te verwachten, dan van Engeland in deze.

We ontvingen de Martha scheurkalender, uitgegeven ten voordeele der Martha-stichting te Alfen aan den Rijn.

Uitgever is de heer J. M. Bredée te Rotterdam.

Gelijk van dezen uitgever te verwachten is, laat de uitvoering niets te wenschen over. Het schild in kleurendruk maakt een goed figuur.

De bijschriften onder de teksten op iederen dag zijn blijkbaar van een hand, met dergelijken arbeid vertrouwd

Trouwens, het goede doel alleen is reeds aanbeveling genoeg voor hen, die gaarne den wand hunner huiskamer met een scheurkalender versieren.

VARIA.

Onderstaand geestig versje verscheen in „Truth”, het orgaan van het bekende parlamentslid Labouchère, op de toen nog mislukte pogingen van De Wet's agent om een uitgever voor de Engelsche Ed. van zijn boek te vinden, die den agent wilde betalen, wat hij belooft te vragen:

No London publishers have yet
Quite settled matters with De Wet
Negotiations for his book
They can't decide by hook or crook.
In fact, they much of it condemn.
Because they say it's Dutch to them.
But on one point they dare not fight —
De Wet has got his Kopje-right!

Wie der lezers geeft een vertaling?

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„GEEN VERDOEMENIS VOOR
DEGENEN, DIE IN CHRISTUS
JEZUS ZIJN”.

Zoo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest.

Want de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods.

(Rom 8: 1. 2.)

Vergeefs zult ge elders zoeken naar zulk een breed en triomfant getuigenis van de zekerheid, die door God in Christus aan de geloovigen is geschonken, als in het achtste hoofdstuk van den zendbrief aan Rome.

Het begint met een juichtoon der verzekering: „Zoo is er dan nu geen verdoemenis!” Het eindigt met een belijdenis, vast als een rots: Ik ben verzekerd, dat niets, letterlijk niets, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere!

De toon van dit hoofdstuk is dan ook een geheel andere dan in het voorafgaande. De apostel is nu, waar hij wezen wil. Hij heeft de sluitrede gemaakt. Zijn geheele hart valt er bij. En hij wil ook de zielen zijner lezers, na hen overtuigd te hebben, mede vastzetten en doen juichen op dien onwrikbaren grond des roemens. Maar zijn voorgaande rede had meer den vorm van het betoog. Hij heeft uitgewerkt het thema, in het eerste hoofdstuk vooropgesteld: „De rechtvaardige zal uit het geloof leven”. Zoo

heeft hij aangetoond, hoe alle vleesch, Jood zoowel als Heiden, verdoemelijk is voor God. Dat daarom de weg des Werkverbonds, om door de werken te komen tot de zaligheid, een weg is des doods. Dat alleen vrede en zaligheid geschonken wordt in het Genadeverbond, uit vrije gunst, door het geloof in Jezus Christus.

Na dit alles te hebben uiteengezet, heeft hij reeds in het vijfde hoofdstuk de roemtaal op de lippen genomen: „Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus.” Daarna heeft hij het geloofsleven van Gods kinderen tot een voorwerp zijner nauwkeurige beschouwing en heeft dat leven geteekend vooral in zijn worsteling tusschen vleesch en Geest, ouden en nieuwen mensch, zonde en genade, mede uit eigen diepe zielservaring. Zoo is hij van de rechtvaardiging gekomen tot heiligmaking. En wie van Gods kinderen zag in Romeinen 7 niet zijn eigen beeld?

In dien strijd der heiligmaking kan de gerechtvaardigde echter niet omkomen. Ook hier is het werk Gods volmaakt en onbedriegelijk. Ook hier blijft een juichtoon over: „Ik danke God door Jezus Christus, onzen Heere.”

Noch de schuld der zonde kan verdoemen: de voldoening en gerechtigheid van Christus is, als de rok zonder naad, een volkomen bedekking in het gerichte Gods. Noch de smet der inwonende zonde kan verderven, want de genade des Heiligen Geestes zal haar volkomen uitwischen.

Er blijft derhalve niets, niets over, wat uw zielen behoeft te doen wanhopen, ook niet in den diepsten weg van bestrijding. Alles, alles saamgenomen, uit al het voorgaande de slotsom trekkende, stelt de Apostel vast met groote kracht en blijdschap: „Zoo is er dan nu geene verdoemenis!”

Deze roem des geloofs staat daar niet, opdat gij dien ongebruikt zoudt laten liggen. Hij is het eigendom van de gemeente des levenden Gods. Hij is het recht der genade, verleend aan het arme, in zonde en moeite verzonken, maar zich zelf veroordeelend volk van God.

Deze roem is ook niet het eigendom van enkelen onder Gods kinderen, die met wat meer licht zijn bedeed, of een meer vrijmoedigen geest bezitten dan anderen. Neen, hij is voor allen, die in Christus Jezus zijt, ouden of jongen, bevestigden of eerstbeginnenden, nabijzijnden of van verre staanden.

Daarom moet het bij allen tot die rechte verzekerdheid komen. Om de eere des Heeren, die moet geprezen worden. Om den Naam van onzen Heiland en Zaligmaker, die ons liefgehad en Zichzelf voor ons overgegeven heeft. Om het werk des Heiligen Geestes, die geen onzeker getuigenis aflegt in der ziele heiligdom. Om den vrede en de kracht en de blijdschap van uw eigen ziele, die niet voor niet met genade is bedeed.

Zult gij ons nu tegenspreken, wanneer we zeggen, dat die verzekerdheid zeer veel wordt gemist? Heeft wellicht uw eigen hart hier een aanklacht tegen uzelf gereed?

Velen zijn er, die dit woord aanstaren, bewonderen, gevoelen, dat er ongemeene kracht in zit, maar het haastig afwijzen, wanneer ze het op zichzelf zouden moeten toepassen. Niet omdat de Heere van zijn zijde geen genoegzame verzekering geeft, maar omdat gij u niet wilt laten verzekeren. Of gij zoekt haar, waar ze niet te vinden is, in uw werk, en niet in Gods werk.

Meer nog. Zijt gij onder het gemis van zulk een verzekering nochtans maar niet al te gerust? Bekommert het u wel al te zeer, dat de glans der genade niet straalt uit hart en oog? Vraagt ge u wel genoeg af, gij mensch, die uw have, ja uw leven verzekert op aarde, wat dat zegt, onverzekerd te zijn voor de eeuwigheid? Boven-dien, is uw uitgesproken twijfel wel steeds oprecht? Zoo menigmaal toch legt men o, zoo gemakkelijk van zichzelf getuigenis af, dat men deel heeft aan Christus, maar men wordt kregel en moeilijk, wanneer een ander op goede gronden waagt te betwijfelen, of er genoeg zij, om te verschijnen voor het aangezicht Gods.

Bovenal, is er wel een ernstig zoeken naar de oorzaken van zulk een misstand? Bepaaldelijk hiernaar, of het een onverzekerdheid is, niettemin *met* het bezit van genade, zoodat ge te doen hebt met een gebrek in uw geestelijk leven, in de oefening des geloofs, terwijl er dan toch geloof, en een verborgen steunen op Christus is? Of wel een onverzekerdheid, doch *zonder* genade, zoodat zij slechts de openbaring is van

de ledigheid van het onherboren, God niet zoekend hart?

Ook in het ander geval evenwel kan gevaar bestaan. Waar inderdaad met bewustheid van de verzekerdheid des geloofs wordt getuigd, wordt daar soms verzuimd, om gedurig deugdelyk te onderzoeken, of de grond, waarop de roemtaal steunt, alleszins betrouwbaar is, zoodat door zelfbedrog de mondbelijdenis niet wordt gesteld in de plaats van het hartgrondig getuigenis, door den Heiligen Geest in de ziel afgelegd? Hoe zou de ziel anders, steunende op een droggrond, dreigen om te komen voor eeuwig!

Ge gevoelt, hoe dit Schriftwoord ons inleidt midden in de practijk der godzaligheid. Zij het dan alzoo met de rechte toepassing op onszelf, wanneer we het in al zijn deelen beschouwen. Dan eerst gaat er wezenlijke kracht van uit.

Onuitsprekelijk groot is de weldaad, waarvan de Apostel jubelt: „Geene verdoemenis.”

„Verdoemenis” is zulk een ontzettend woord. Er zijn christenen, die er zeer vlug bij zijn om dat woord met klem uit te spreken, maar zonder ontroering. In elke predicatie zouden ze het wel tien- of twintigmaal willen hooren, om daardoor de prediking zwaar en streng te maken. Maar het hart is onder die donderende slagen als vereelt geworden. Het voelt er de ontzetting, de pijn, het wec niet meer van.

Hoor het liever éénmaal, terwijl de duistere beteekenis doordringt tot uw innerlijkst zielsbesef, dan honderdmaal, terwijl het is als een stroom water, die henenglijdt over een versteenden akker.

Want de verdoemenis is boven alle beschrijving verschrikkelijk.

Ze is het onherroepelijk oordeel Gods, waardoor ge voor eeuwig neêrgestort wordt in de plaats der rampzaligheid. Daarom wordt het woord ook wel eens van de plaats des verderfs zelve gebruikt. Ze is al de aankleve van de zonde, in straf, vervloeking, wêergalooze ellende. Ze is het oordeel, waaronder Jood en Heiden, gij en uw kind, al wat leeft, alle vleesch besloten is. Het Doopformulier zegt zoo terecht: „der verdoemenis in Adam deelachtig”.

Intusschen, voor dit verderf is de zondaar blind. Hij ziet niet waar 't henen gaat. Hij beangstigt zich niet. Hij heeft noch ernst, noch vrees. Althans geen heilzame vrees. In elk geval, hij verzekert zich niet tegen dat vernielend ongeval. Maar hierover gaat dan ook onmiddellijk het licht des Geestes op, wanneer ontdekkende genade verheerlijkt is. Dan leert ge de breuke kennen tusschen God en u. Ge ziet die breuke zich verbreden tot de scheiding in den eeuwigen dood. Ge leert uit de beroering des gemoeds roepen: „Is er ook een middel, om deze straffe te ontgaan, en wederom tot genade te komen?”

Op dat middel heeft Paulus een schitterend licht laten vallen. En thans besluit hij: „Zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn”.

„Voor degenen die in Christus Jezus zijn.”

Uitdrukkelijk wordt aangeduid, wie het recht bezitten, om in de vrijheid van schuld en straf te roemen. Alleen de band aan den Heere Jezus Christus verzekert dat recht. Eigenlijk is dat ééne woord: „die in Christus Jezus zijn,” de saamvatting van heel het voorafgaand betoog. Christus in zijn onmisbaarheid en dierbaarheid voor te stellen, was zijn oogmerk. Op Hem heeft hij gewezen als de Gerechtigheid voor God, Hem aangediend als den eenigen Weg ten leven Hem voor oogen geschilderd als den tweeden Adam. Tot Hem heeft hij uitgedreven als tot de Bron des levens. Christus is het Voorwerp des geloofs, met wien ge zóó innig zijt vereenigd, dat ge met Hem begraven zijt door den doop in den dood en met Hem zijt opgewekt in nieuwigheid des levens. Voor Christus heeft bij alles afgewezen. Niet uw verdienste, maar de genade in Christus uw grond. Niet de wet van Mozes, maar het geloof in Christus het middel. Niet uw jagen en zwoegen maar de ruste in Christus het leven uwer ziele. Immers, Christus heeft het recht der wet vervuld, de straf geboet, de verdoemenis geleden.

Zal er nu van die verdoemenis verlossing zijn in dien eenigen weg, dan moet er ook met dien Christus een allerinnigste vereeniging wezen. En nu wordt er nooit in de Schrift, wanneer er gesproken wordt van het „zijn in Christus” een uitwendige vereeniging bedoeld, maar steeds een innerlijke geestelijke levensgemeenschap, zoodat, wie in Christus is, een nieuw schepsel is. Door in Hem te zijn, heeft de geloovige Christus als het element van zijn leven. En die vereeniging, die gemeenschap tusschen Hem en u, wordt nu gelegd door het geloof, dat zijn wortel heeft in de wedergeboorte. Door dat geloof zijt ge Hem ingeplant, gelijk de rank in den wijnstok. Door dat geloof vindt ge ruste in Hem, gelijk de bloedschuldige, vluchtend voor den wreker, in de vrijstad. Door dat geloof gebruikt ge Hem en al zijn weldaden, waardoor ge beveiligd zijt tegen de wrekende gerechtigheid Gods. Door dat geloof komt het tot een roemen in de verlossing van de macht der verdoemenis. Door dat geloof kunt ge met vrouwen inwachten het toekomende oordeel. Want, — er is een oordeel *buiten* Christus, waarbij de rechtshandel niet steunt op gronden van barmhartigheid: het oordeel over de goddeloozen. Maar er is ook een oordeel *in* Christus, over de geloovigen, waarbij de barmhartigheid tegen het oordeel roemt.

Het inzijn in Christus is alzoo de eenige, maar ook noodzakelijke voorwaarde, om voor eeuwig geborgen te zijn. De rechtvaardiging en toerekening der verdienste van Christus gaan niet om buiten inlijving in Hem, die onze Gerechtigheid, maar ook ons Leven is. Doch deze voorwaarde wordt vervuld door God zelf, door het vrije werk zijner genade.

Intusschen worden zij, die in Christus Jezus zijn en van de verdoemenis zijn verlost, door den Apostel nader nog aangeduid aldus: „die niet naar het vleesch wandelen, maar den geest.”

Waar hier wordt gesproken van een „wan-

delen”, niet van een „in zijn”, gevoelt ge, dat gedoeld wordt op de levensopenbaring. Het kenmerk der gerechtvaardigden en wedergeborenen wordt aangewezen en dit ligt in hun leven van bekeering en heiligmaking. Een kenmerk van het grootste gewicht, waarom er dan nog in den breedte over zal gehandeld worden.

Uit: „Sillevis Smitt, Verzekerdheid.”

(Slot volgt.)

Dezer dagen verscheen bij de uitgevers van dit blad het interessante werk van den Heer J. D. Kestell waarin hij zijn ervaringen als veldprediker bij de boerencommando's heeft medegedeeld. De Heer Kestell is privaats-secretaris van Generaal De Wet, en was secretaris op de conferenties te Vereeniging en Pretoria. Het boek verscheen in royaal 8° form. en is met vele illustraties naar photo's versierd. Onzen lezers schenken wij het genoeg, met een der hoofdstukken uit dit merkwaardige boek kennis te maken en wij wekken hen op het geheele werk te lezen.

PRESIDENT STEYN BIJNA GEVANGEN GENOMEN.

Mijn eerste behoefte, na mijne ontkoming te Graspan, was aan kleederen; want alles dat ik bezat was op den spider, die ik achterlaten moest. Maar al had ik ook mijn rijtuig kunnen redden, zou ik toch weinig daarop gevonden hebben, want, hoewel ik een officier gehoord had de soldaten gebieden niets, behalve wapenen en ammunitie, van de burgers aan te raken, zag ik toch van waar men mij bij de kafferhutten gevangen hield, hoe zij van tijd tot tijd, nu dit dan dat kleedingstuk van het rijtuig verwijderden en bij hunne zadels verstaken.

Om in onze behoefte aan kleederen voorziening te maken gingen mijn zoon en ik regelrecht naar Fouriesburg.

Niet metéén kon ik tot volkomen verhaal komen. De spanning en opgewondenheid in mij gedurende mijn korte gevangenschap en in het gevecht ontstaan, hadden een uitwerking op mijne zenuwen, die zich laat denken, en het was mij alsof ik mij mijne ontkoming niet helder kon voorstellen. Maar toen ik den volgenden Zondag, op de plaats van den heer Heijmans, niet ver van Slabbertsnek, weer een gehoor vóór mij zag, kwam ik volkomen tot mijzelf. Het was mij duidelijk dat God mij getoond had, dat Hij mijn lotgevallen in zijne hand had, en, dat ik tot den tijd mijner gevangenschap vrij was gebleven, ik dit aan Hem te danken had. 't Was alsof Hij zeide: „Zie, ik gaf u over aan den vijand en sloot u zóó in zijne hand, dat er voor u geene ontkoming was. Er was dus geen roem voor u, dat gij de eenige waart van uwe ambtsbroeders in den Vrijstaat, die tot toen niet gevangen waart. Maar Ik heb u ook ontzet, omdat Ik nog werk voor u heb. Ga heen, doe goed aan uw volk. Spreek den burgers moed in. Zoek de verwaarloosden op. Troost de weerlooze

vrouwen in hare verdrukking. Verkondig het Evangelie."

En ik moet het zeggen dat, sedert de ongelukkige gebeurtenissen te Nauwpoort ik nooit meer moed had en met meer lust en vrijmoedigheid tot de burgers kon spreken.

Te Fouriesburg kwam ik op Maandag, 10 Juni, en werd daar door den heer Jacobus Bester en zijne echtgenooten zeer vriendelijk gelogeerd. De Engelschen, zoo hoorde ik daar, waren pas uit het dorp gegaan, en hadden in de vorige maand overal achter de Rooie bergen verwoest. In de couranten publiceerden zij hoevele vrouwen en kinderen zij gevangen, hoeveel burgers zij gedood, hoeveel vee zij gebuit, hoeveel tonnen graans zij verbrand, hoeveel bakovens en *stoves* zij vernietigd hadden. — Ik vond uit dat er bij langena niet zoo vele burgers gevangen en gedood waren als in de Engelsche verslagen opgegeven werd. Ook was het verbazend hoeveel graan overbleef — hoeveel zelfs van de vlammen gered werd; en toen ik den Zondag na mijn aankomst in de kerk dienst hield, vond ik het gebouw bijna vol, en allen in opgewekte stemming.

Er was niettegenstaande de verwoesting geen gedachte aan overgave. Wat zouden wij daardoor gebaat worden? zoo vroeg men. Zouden wij daardoor het geroofde vee terugkrijgen, de verbrande huizen weer herbouwd zien? Neen. Laat dan de vijand zijn uiterste doen. Laat hij ons volkomen verwoesten, als hij ons dan toch uiteindelijk overweldigen moet.

De Engelschen hadden met geen barbaren te doen, maar met een ras van denzelfden stam als zij — met afstammelingen van voorouders, die alles voor hun geloof konden overgeven, met nakomelingen van voorzaten, die het tachtig jaren konden uithouden tegen een groote wereldmacht. Middelen dus, die Brittannië in de laatste vijftig jaren gewoon was toe te passen op wilden of halfbeschaafden feilden tot nu toe volkomen, toen die op het Afrikaansche volk beproefd werden.

Ik bezocht onze menschen op hunne plaatsen. Hier woonde een familie in een wagenhuis, daar in een stal, ginds in een zoo goed als mogelijk weder bewoonbaar gemaakt huis. Op enkele plaatsen was de vijand niet geweest, en weer elders had hij geen schade gedaan, behalve het graan te verbranden en de *stoves* te breken! Op eene plaats, die ik bezocht, was alles zooals voorheen. Er was nog een piano en men bracht den avond aangenaam door. Wat ging toch in mijn gemoed om, toen ééne der jongedochters welbekende liederen met piano-accompagnement zong, en toen ik er ook aan dacht dat dezelfde jongedochter met hare moeder en zusters, kort te voren, den nacht in de opene lucht vluchtende had doorgebracht. Hoe opgeruimd waren moeder en dochters hier, en niet hier alleen, maar overal waar ik kwam. Meer en meer kwam de overtuiging in mij dat onze vrijheid en onafhankelijkheid toch over ons bevestigd zouden worden.

Dezer dagen kwam van het commando van Ficksburg de landdrost, de heer M. Fourie, en zeide mij dat het hem, Commandant Steyn en Veldcornet J. van Niekerk aangenaam zou zijn,

als ik dat commando ging bezoeken. Waartoe leefde ik anders? Ik ging met blijdschap en sprak de burgers toe zoowel in de week als des Zondags. Onder de Ficksburgschen vond ik het nu overbekend lied van Ds. G. Thom:

Houdt moed, houdt moed, mijn broeders,
In ons geliefde land;
Wij wachten op verlossing,
Verlossing door Gods hand.

Houdt moed, houdt moed, mijn broeders,
Al gloeit het oorlogsvuur;
Nog slechts een korte wijle
Dan slaat het reddingsuur.

Houdt moed, houdt moed, mijn broeders,
De dag is niet meer ver;
De nacht, de nacht, hoe lange,
Dan rijst de morgenster.

Houdt moed, houdt moed, mijn zusters,
In ons geliefde land;
Wij voelen diep uw lijden —
Wij aan dit verre strand

Houdt moed, houdt moed, mijn zusters,
Uw kommer en verdriet,
Uw tranen en uw zuchten
Kent Hij, die alles ziet.

Houdt moed, houdt moed, mijn zusters,
Voor 't laatst, houdt moed, houdt moed —
De vrijheid kroont het einde,
Al eischt zij goed en bloed!

Dit lied werd niet opzettelijk door Ds. G. Thom uitgezonden; maar het schijnt dat, daar het veel door de krijgsgevangenen in Ceylon gezongen werd, het in zijn geheel of in gedeelten door verscheidene burgers uitgezonden werd aan hunne betrekkingen, als deel van het schrale nieuws, dat zij te schrijven hadden. Hadden de censoren vooruit geweten hoe dit lied onder ons verspreid en overal gezongen zou worden, zouden zij het zekerlijk nooit hebben laten doorgaan. Maar wij hebben hier misschien er een voorbeeld van, dat zelfs een censor, gelijk Homerus, ook wel dutten kan.

Het lied werd op de oude voortrekkerswijze: *Hoe vermakelijk zijn de dagen* door de burgers van Veldcornet J. van Niekerk gezongen. Ik liet het daarna overal waar ik ging bij de diensten zingen, 's avonds voor den dienst de meisjes verzoekende het over te schrijven. Later drukte de heer Mels J. Meyers, toen redakteur van „De Brandwacht,” een aantal exemplaren, en dat hielp veel om het lied te verspreiden. Ik twijfel er niet aan, dat deze verzen veel hebben bijgedragen tot instandhouding van den moed van ons volk.

Terwijl ik mij in deze gewesten bevond kwamen er geregeld brieven uit Engelsch gebied door Basutoland tot de plaats Brindisi onder de vriendelijke bestelling van den heer Middleton, eigenaar der plaats. Ik mocht ook langs dezen weg brieven naar mijne echtgenooten zenden en

van haar ook ontvangen. De betrekkingen der gevangenen die naar Ceylon gezonden waren hoorden dikwijls uit dat eiland en het beurde mij op te zien welke goede geest daar onder de bannelingen heerschte. De predikanten schenen daar door hunne godsdiensten indruk te maken en de jongeren onder de gevangenen bezochten ook scholen, die voor hen opgericht werden. Ook maakten dezen onder hen den tijd kort door zich bezig te houden met allerlei fijn handwerk, zooals het vervaardigen van borstspelden en dergelijke dingen uit een soort van steen daartoe geschikt, terwijl anderen zich verhuurden, tegen zeer gering loon, om op de wegen te werken, en langs dezen weg, zooals een in een brief schreef, geld te krijgen voor schrijfpapier en postzegels. Maar wat mij bijzonder trof was de vaste verwachting, die een ieder had, van de uiteindelijke verlossing van ons volk. Hier is een uittreksel van een brief van een zoon aan zijne moeder: „Wij zijn vol moed en geven niet om nog langer hier te blijven, zoolang onze menschen de overhand krijgen — hetgeen ook zekerlijk zal gebeuren.”

Van de Ficksburgschen ging ik naar het commando, Ladybrand, en hield diensten voor de burgers en de vrouwen.

Op de plaats *Peru* van den heer A. Ecksteen Sr., hoorde ik dat de Engelschen, op den 19^{den} April 1901 de schoonmoeder van mejuffrouw Ecksteen wilden wegvoeren. Daar de oude dame tachtig jaar oud was, en daarbenevens aan zwakheid van het hart leed, remonstreerde mejuffrouw Ecksteen tegen de wegvoering, waarop de officier, die op het oogenblik bevelvoerde, uitbarstte dat zij zou moeten gaan al was zij ook dood; en daarop moest de oude moeder op den wagen. Te Karba, niet ver van daar voerden de Engelschen op denzelfden dag mejuffrouw A. Ecksteen Jun. weg, niettegenstaande dat zij hen verzekerde dat zij onmogelijk gaan kon. Een zoon van den geneesheer te Karba, Dr. Wilson, had een brief van zijn vader aan de militairen gebracht, hen met den toestand van mejuffrouw Ecksteen bekend stellende. Maar de knaap kreeg een oorveeg en werd gevangen genomen (den volgenden dag, echter, weer in vrijheid gesteld) en de officier zeide tot de kranke vrouw: „You'll *have* to go.” Mejuffrouw Ecksteen werd toen met de andere Ecksteen's naar „de mijn” op de plaats *Monastery* vervoerd. Daar ging zij onder een wagen vernachten; maar moest in den nacht in een ziekenhuis, waarvan al de deuren en vensters uitgebroken waren, de toevlucht nemen, en onder zulke omstandigheden werd een dochter geboren.

Den volgenden dag zagen de Engelschen welk een barbaarsheid zij begaan hadden en lieten de Ecksteens daar blijven met het volgend document:

„*Monastery*, 20.4.01.

Mrs. A. Eksteen, Jun., having to our regret been moved from her house, by mistake, when she was not in a condition to travel. Dr. Wilson has been left to take charge of her, and also her mother-in-law and grandmother to care for

her. All these persons must remain on the farm Karba.

J. (?) Halkett ¹⁾, A. P. M. Pilchser's Horese.”

„*By mistake!*” en dat met de kranke vrouw voor oogen en den brief van den geneesheer in de hand!

Maar dit is bij lange na niet het eenig geval van dezen aard.

Ook had een Britsche officier kort te voren mej. Greijling, een oude vrouw, vijftientig jaren oud, van haar plaats, Magermanshoek aan Korannaberg, weggevoerd. De arme vrouw kon niet meer wandelen en was tevens blind. Toen haar zoon vroeg of zij niet op haar spider kon rijden, werd dit geweigerd en het rijtuig verbrand. Men droeg haar op een stoel naar den wagen, die haar naar Winburg voerde.

Ik teeken deze gevallen aan niet als uitzonderingen, maar als voorbeelden van wat gedurig plaats vond.

Naar het Ficksburgsche commando met 1 Juli teruggekeerd zijnde, vond ik dat mijn zoon een ongeluk was wedervaren door het ontploffen van een Martini-Henri-patroon in zijn aangezicht. Dit noodzaakte ons tot op den 16^{den} te blijven op de plaats Franschoek van Veldcornet J. van Niekerk. Ik moet hier mijn innigen dank te boek stellen voor de vriendelijkheid van al de huisgezinnen daar, inzonderheid die, welke bewezen werd door de verpleging van mejuffrouw J. van Niekerk en Meijer.

Nog vóór ik van Franschoek vertrok hoorde ik van de wonderlijke ontkoming van onzen President te Reitz. Hij was met zijn staf daaraan op den avond van den 10^{den} Juli gegaan. Vroeg den volgenden morgen barstte zijn kok, een jong, met name Ruiters, in de tent, waarin de President sliep en riep: „De Engelsche is hier.” De President ging daarop in allerijl uit, zonder baatje en met een slaapmuts op het hoofd en liep naar den stal waar zijn paard was. Het zadel was niet bij de hand en de heer Curlewis zette haastig het zijne op het paard. Zonder toom en gebit, nu, slechts met „touw in den bek” galoppeerde de President weg. Een soldaat volgde hem en schoot; maar des Presidenten paard was versch en won op het moede dier van den soldaat, totdat hij buiten gevaar was. Ruiters wilde den President volgen; maar, toen er geschoten werd, liet hij zich gevangen nemen. Later, echter, ontkwam hij, en vertelde dat toen men hem vroegde: wie het was die daar weggereden had, hij geantwoord had: „Di's sommer 'n boer”. Op een vorigen keer had de President in een huis geslapen en het schijnt alsof de meeste Engelschen op dat huis afgestormd hadden. Aldus gaven zij aan hem de gelegenheid om te ontkomen. Maar zijn geheele staf werd gevangen genomen, met uitzondering van den Gouvernements Thesaurier den heer W. J. C. Brebner, die op verlof afwezig was. Ook de dappere Commandant Davel, die bevel voerde over de lijfwacht. Behalve de

¹⁾ Deze was niet de officier die mej. Ecksteen wegvoerde.

President ontkwamen slechts zeven burgers van de lijfwacht.

Een Engelsche officier noemde het *luck*. Wij erkennen gaarne dat wij er een anderen naam voor hebben.

Al het geld en de documenten van den Staat vielen in de handen des vijands. Wat het buiten van de documenten voor ons treurig maakte was de aanwezigheid van een brief van de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek, waarin die regeering zich zeer wanhopig uitdrukte over den toestand van zaken, en zeide dat er gevaar bestond dat onze volharding in den strijd alleen strekken kon om het volk) al meer in verderf te storten, en dat de tijd voorbij was de zaak maar zoo te laten voortgaan ¹.

¹) De brief was als volgt:

Gouvernementskantoor te Velde.

Zijn Ed. Gestr. District Ermelo, Z. A. R.

Govts. Secretaris, O. V. S. 10 Mei 1901.

Weled. Gestr. Heer. — Hiermede heb ik de eer u te berichten dat heden de volgende officieren de Regeering alhier ontmoet hebben, t. w.: Zijn Ed. Gestr., de Commandant-Generaal, Generaal B. J. Viljoen, Generaal J. C. Smuts (Staatsprocureur) welke laatstgenoemde de westelijke districten vertegenwoordigde.

Onze toestand werd rijpelijk besproken en o. a. op de volgende feiten gewezen:

Eerstens: Dat nog gedurig klompjes burgers de wapens gaan nederleggen bij den vijand, en dat het gevaar steeds dreigender wordt, waardoor wij er aan blootgesteld worden dat onze zaak tot een eerloos einde loopen zal, omdat het gevolg daarvan kan zijn, dat de Regeering en de officieren in het veld gelaten zullen worden zonder burgers. Hierdoor drukt een zware verantwoordelijkheid op de Regeering en Krijgsofficieren, aangezien zij het volk en niet zichzelf vertegenwoordigen.

Tweedens: Dat onze ammunitie-voorraad zoo uitgeput is dat geen belangrijke slag meer zal kunnen geleverd worden, en dat wij daardoor gebracht zullen worden tot een toestand van hopeloos vluchten voor den vijand. Hierdoor wordt het ook onmogelijk voor ons onze menschen met hun vee te beschermen en worden zij al armer en wanhopiger en zullen wij spoedig niet meer in staat zijn onze legermachten van levensmiddelen te voorzien.

Derdens: Door bovenstaande feiten wordt het gezag der Regeering allengskens en meer en meer verzwakt en ontstaat het gevaar, dat het volk alle respect en ontzag voor zijne wettige overheid verliest en in een toestand van wanordelijkheid vervallen kan, en onze verdere volharding in zulken strijd kan alleen strekken om het volk al meer in verderf te storten en hen duidelijk te maken dat alleen het vijandelijke gezag in het land bestaat.

Vierdens: Niet alleen wordt ons volk op bovenstaande wijze verbrokken, maar zal het ook gewis gebeuren, dat de voormannen van het volk, wier persoonlijke invloed hen tot dusverre bijeen heeft gehouden, totaal in verdenking bij hen zullen vervallen en allen invloed verliezen waardoor alle hoop op de herleving van den volksgeest in de toekomst verloren zal gaan.

Vijfden: Het volk dringt gedurig aan op een antwoord op de vraag welke vooruitzicht er nog bestaat om den strijd met enig goed gevolg voort te zetten, en zij hebben het recht te verwachten wanneer het de Regeering en de voormannen duidelijk is geworden dat er geen vaste hoop meer voor onze zaak is, dat zulks eerlijk en rondborstig aan hen zal bekend gemaakt worden.

Tot hiertoe hebben de Regeering en het Volk verwacht dat door medewerking van onze Deputatie

Hierop schreef President Steyn een lang antwoord d.d. 15 Mei, waarin hij zijne groote teleurstelling uitdrukte over het schrijven der Transvaalsche Regeering. Hij zeide dat hoewel men in den Vrijstaat ondervinding had van het nederleggen der wapens door burgers, was men dit te bovengekomen. Ook dat, hoewel de ammunitie reeds lang min was, men toch, na ieder gevecht genoeg had om een volgend te beginnen.

Op de vraag welk vooruitzicht men had om den strijd verder voort te zetten vroeg hij op zijn beurt welk vooruitzicht twee kleine Republiekjes van het begin hadden om het in den strijd tegen het machtig Engeland te winnen, en als men in den beginne op God vertrouwdde, waarom men op God niet moest blijven steunen? Hij toonde ook aan, dat, als onze zaak in Europa geheel hopeloos scheen te zijn, wij zeker van onze Deputatie iets zouden gehoord hebben. Verder verzekerde hij de Transvaalsche Regeering, dat, indien men ook het volk van den Vrijstaat bij gelegenheid van een wapenstilstand raadpleegde, het besluit der mannen, die nog staande bleven, toch zou zijn het wapen niet neder te leggen. Ook keurde bij het besluit der Transvaalsche Regeering Lord Kitchener te vragen iemand naar Europa te zenden af, omdat wij daardoor onze hand aan den vijand zouden openleggen; en zeide dat het hem zeer speet dat zulk een besluit genomen was zonder eerst den Vrijstaat te raadplegen.

Aangaande de vrees door de Transvaalsche Regeering uitgedrukt dat de overheid en de officieren in het veld zonder burgers zouden gelaten worden, zeide de President dat al gaven de Regeering en de officieren zich in den Vrijstaat

en door complicatie in Europeesche toestanden eene hoop op redding van onze zaak zou kunnen ontstaan, en de Regeering gevoelt sterk dat, alvorens een beslissende stap te nemen, nogmaals een poging moet worden aangewend om tot zekerheid hieromtrent te geraken.

Bovenstaande punten in acht nemende is de Regeering met de reeds genoemde officieren tot het volgende besluit gekomen.

Eerstens: Dat een verzoek nog heden worde gericht aan Lord Kitchener dat door tusschenkomst van gezanten van ons naar Europa den toestand van ons land aan ZHEd., staatspresident Kruger zal worden medegedeeld, welke afgezanten met den meesten spoed zullen moeten terugkeeren.

Tweedens: Dat indien dit verzoek afgeslagen wordt of tot negatieve resultaten leidt er dan een wapenstilstand zal gevraagd worden, waarbij de gelegenheid zal worden gegeven om in overleg met uwe Regeering het volk der beide Staten te raadplegen om finaal te beslissen wat ons te doen staat.

Dit is echter onderworpen aan eenige oplossing welke uwe Regeering met inachtneming van bovenstaande bezwaren zou kunnen voorstellen.

De Regeering gevoelt zeer ernstig dat de tijd voorbij is om deze zaak maar zoo te laten voortgaan en dat de tijd gekomen is om nu besliste stappen te nemen en zou wenschen zoo spoedig mogelijk een antwoord van uwe Regeering ontvangen.

Ik heb de eer te zijn

Uw Ed. Gestr. Dw. Dienaar
W.g. F. W. REITZ,
Staatssecretaris.

over, dan zou het volk dat nog niet doen. Hij toonde ook aan welk een ramp het zou zijn, als de Oranje Vrijstaat, die niet alleen goed en bloed, maar ook zijn vrijheid voor de Zusterrepubliek in de weegschaal had gesteld, door deze Republiek in den steek werd gelaten: dat dan alle vertrouwen van Afrikaner op Afrikaner en ook alle samenwerking voor eeuwig den nek zou ingeslagen zijn, en dat het een hersenschim was om er aan te denken dat wij daarna weder zouden opstaan. Als wij een volk wilden blijven dan was het nu de tijd om te volharden.

Na het een en ander dat hij in de nieuwsbladen gelezen had aangehaald te hebben, ging hij voort in deze krachtige taal: „Al deze punten doen mij gelooven dat wij een volksmoord zullen begaan als wij thans ingaven. Broeders! staat dus nog langer vast! Maakt toch niet dat ons lijden en strijden in het verleden vergeefs is geweest en dat het vertrouwen op den God onzer vaders tot spotternij wordt.

Spreekt uwe zwakke broeders moede in.”

De President eindigde dezen zeer merkwaardigen en krachtigen brief met de vraag of wij voor de tweede maal de koloniale burgers in den steek wilden laten? — „Moge God ons daarvoor bewaren!”

Hoewel de ongelukkige brief van de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek drie maanden oud was, en de gemoedsstemming in den Transvaal sedert den datum des brief gansch veranderd was, gaf de treurige correspondentie, zooals te denken valt, nieuwen moed aan de Engelschen. Een verkort en verminkt uittreksel van beide brieven werd naar Engeland getelegrafeerd en het Transvaalsche schrijven oefende, zoo zeide men in nieuwsbladen, die ik later las, een goeden invloed uit op Parlementaire kringen.

Maar zooals ik zeide was er sedert den 10^{den} Mei een andere geest in den Transvaal gekomen. Dit vond President Steyn, die dadelijk na den slag te Graspan met Hoofdcommandant de Wet, Rechter Hertzog en Generaal de la Rey naar de Zuid-Afrikaansche Republiek gegaan was. Hij had niet gerust, na de ontvangst van den brief der Transvaalsche Regeering en had dadelijk niet alleen Hoofdcommandant De Wet en Rechter Hertzog, maar ook den Transvaalschen Generaal de la Rey (die in de vergadering in den Transvaal niet tegenwoordig was geweest) tot zich geroepen om met hem naar de Zuid-Afrikaansche Republiek te gaan. Men vond dan dat de Overheid van Transvaal geheel tot verhaal was gekomen. Dit was vooral door het volgende tot stand gekomen: De Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek had namelijk zijn besluit uitgevoerd en Lord Kitchener verlof gevraagd om een afgezant naar Europa te zenden, ten einde President Kruger en de Deputatie met onzen toestand bekend te stellen, en met hen te raadplegen omtrent het verder voortzetten van den strijd. Lord Kitchener had geweigerd dit toe te staan, maar had verlof gegeven een telegrafische boodschap in de code van den Nederlandschen Consul te zenden. De Staatsprocureur, Generaal Smuts, en Advocaat De Wet hadden zich naar Standerton begeven, en een

telegram gezonden, waarvan de zaken, hoe hachelijk zij ook waren, nog hachelijker dan de werkelijkheid werden voorgesteld.

Na veertien dagen kwam het antwoord. Het was kort en hield in, dat hoewel er toen geen kans van interventie was, men toch nog volhouden moest. Ook zeide het telegram, dat de twee Republieken samenwerken moesten. Dit laatste werd gezegd met het oog erop dat de Transvaal in zijn telegram gezegd had dat President Steyn niet opgeven wilde.

Verder dienden om de Transvaalsche overheid op te beuren twee slagen door onze wapenen, juist in dien benarden gewonnen: één te Vlakfontein door Generaal Kemp, en één te Wilmansrust door Commandant Muller. Deze waren belangrijke slagen en logenstraffen wat in het schrijven van de regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek gezegd werd, dat er, namelijk, geen slag van beteekenis meer kon geleverd worden. Dit één en ander dan had zulk een verandering gebracht in de gemoedsstemming van de Regeering in Transvaal, dat toen de President en zijn partij haar ontmoetten, er geen spoor meer was van neêrslachtigheid en het moeilijk was te gelooven dat zij bestond uit dezelfde personen, die den Staatssecretaris hadden opgedragen een brief zooals die van den 10^{den} Mei te schrijven.

EPIDAUROS EN REPELEN,

Of: *Er is geen nieuws onder de zon.*

De natuurlijke geneesmethode, of het niet langer onthouden van de geneesmiddelen, die de natuur den menschen geschonken heeft, n.m.: koud water, lucht en licht, heeft dank Pastor Kneipp, Just, Felcke e.a. een tamelijke populariteit verkregen en vindt thans algemeene toepassing.

Waar vroeger lucht en licht angstvallig geweerd werden, daar zijn nu de ramen opengeschoven en laat men de goede gaven Gods vrij binnenstroomen. Zooals E. D. P. in de „Groene” van Zaterdag 16 Nov. opmerkt in zijn artikel „Het geschiedkundig medisch-pharmaceutisch Museum te Amsterdam” „de goede oude tijd was rijk aan tekortkomingen van allerlei aard, en hij zucht „wat zal het in zoo'n ouderwetsche kraamkamer benauwd geweest zijn!”

Men behoeft geen tweehonderd jaar terug te gaan en geen lantaarn van Diogenes te hebben, om nu nog goede liên te zoeken die vóór alles, de frissche lucht en de zon uitsluiten uit hunne woningen, het heerlijke koude water schuwen en bang zijn voor ieder weersverandering — en kan 't anders? — dan ook steeds verkouden zijn en voortdurend „sukkelen”.

Dit zijn de goede menschen die kindertjes behandelen als kraakporselein, bang zijn voor ieder tochtje, bij koud weder hen thuis houden en altijd treffende geschiedenisjes weten van „onvoorzichtige moeders” die nu eenmaal anders denken dan zij.

En daar kwam nu Just met zijn „Kehr zur Natur zurück,” in die benauwde dampkring eens een frisschen luchtstroom brengen. En Felcke goot den armen menschen die de kraag al opzetten voor die „tocht”, een emmer koud water over 't lijf en de menschen kregen er geen „beroertes, „hartkloppingen” etc. van, maar zij bevonden zich er wel bij, ze schoven de ramen open en lieten het zonlicht er in.

En neemt men nu een medisch boek ter hand van den lateren tijd, dan merkt men duidelijk den invloed van deze nieuwe strooming.

De strijd wordt overal aangeboden, tegen den alcohol, de nicotine, de ondoelmatige voeding, de verkeerde kleeding, het corset, en als voornaamste geneesmiddelen worden aanbevolen het koude water en het zonlicht en als de beste voedingsmiddelen de „natuurlijke”, groenten, vruchten en meelstrijzen.

Maar men meene niet dat er thans eens iets nieuws onder de zon ontdekt is. De natuur-geneesmethode is al oud, zeer oud zelfs.

Want wat is het anders dan de natuur-geneesmethode die in de tweede eeuw na Christus te Epidauros in Griekenland werd uitgeoefend.

Dr. Holwerda maakt in zijn lezenswaard artikel: „Een Grieksch Lourdes” in „Onze eeuw” melding van de vondst van een zeer merkwaardige inscriptie uit dien tijd.

In Epidauros stond het heiligdom van Asklepios. Het was gewijd aan Asklepios, den geneesgod voornamelijk, maar verder aan vele andere als: Maleates, Apollo, Hermes, Jaso enz. die alle, in meerdere of mindere mate, in ziekten en kwalen genezing konden aanbrengen. Vier eeuwen vóór Christus reeds genoot het een wijd vermaarden roem, en trokken duizenden en duizenden ter soulaas hunner kwalen heen. Toen geschieden daar mirakelen door de Godheid zelf, doch langzamerhand veranderde het optreden der Godheid, kwam hij zelf niet meer tusschenbeide en gaf hij aan de priesters, soms aan de kranken zelf, 's nachts, de geneesmiddelen of wijze van behandeling aan.

Nu eens ried de Godheid aderlatingen of het gebruik van baden aan, dan weer bepaalde geneesmiddelen of zich van het gebruik van verschillende spijzen en dranken te onthouden.

Maar laten wij Julius Apellas zelf laten spreken, want van hem is het, dat de merkwaardige inscriptie spreekt.

Het luidt aldus:

„Ik, M. Julius Apellas, uit Idrias en Mylasa werd door den God (Aklepios) ontboden, daar ik telkens ziek was en aan mijn digestie leed. Op mijn reis beval de God mij in Aegina (waar hij ook een heiligdom had) me niet te veel te agiteeren. Toen ik in het heiligdom was gekomen, beval hij me het hoofd twee dagen lang met een mantel te bedekken, (het regende die dagen), kaas en brood te eten en seldery met salade, mij zelf te helpen in het bad, mij te oefenen in hardloopen, limonade te gebruiken, mij in het bad tegen den wand te wrijven, in de bovenverdieping (een open zuilengalerij) te wandelen, te schommelen, mij in te wrijven met stofzand, blootsvoets te loopen, vóór ik

in het bad ging er wijn in te gieten, mij alleen te baden en den badknecht een drachme te geven, mede te doen aan een gemeenschappelijk offer aan Asklepios, Epiona en Eleusinische Godheden, melk met honig te drinken. En toen ik op een dag alleen melk had gedronken zeide hij: „doe er honing bij, opdat het laxeerend wordt”. Toen ik den God gevraagd had mij er wat sneller af te helpen, droomde ik dat ik met mosterd en zout ingewreven werd, uit het abaton (slaapplaats der zieken) naar het badhuis ging en dat een knaap met een rookend wieroekvat voorafging en de priester zeide: „ge zijt genezen, nu moet gij het honorarium betalen”, en ik deed wat ik gedroomd had en toen ik mij met mosterd en zout had ingewreven, deed het zeer, maar toen ik mij baadde deed het geen pijn.

Dat gebeurde in de eerste negen dagen na mijn komst. En hij greep mij bij de hand en de borst (?) Den volgenden dag brandde ik mij bij het offeren de hand, zoodat er blaren op kwamen. Toen ik nog langer bleef, beval hij mij anijns met olie te gebruiken tegen de hoofdpijn, ik had echter geen hoofdpijn. Maar toen gebeurde het dat ik door het studeeren congestie naar het hoofd kreeg en door de olie aan te wenden, kwam ik van mijn hoofdpijn af.

En hij beval mij met koud water te gorgelen tegen de huig, want ook daarvoor had ik zijn hulp ingeroepen; en hetzelfde voor de gezwollen amandelen. En hij beval mij dit alles op te schrijven. „Dankbaar en genezen ben ik weggegaan”.

Wie van de dankbare genezen patiënten plaatst in Repelen een inscriptie, opdat na eeuwen dezelfde verzuchting: „Er is geen nieuws onder de zon”, aan den dan levenden geschiedschrijver ontlokt worde?

J. A. W. Jr.

BLIKKEN IN DE ZIEKENKAMER.

I.

Lijden is de school, die hier beneden
Met den eersten ademtocht begint

Geen woord behelst meer waarheid dan dit;
en men kan er nog bijvoegen: Lijden is het
eindexamen der levensschool.

Ziekte, pijn, benauwdheid, hulpbehoevendheid allen staan wij er bloot voor. Immers ons lichaam is vergankelijk, en draagt, reeds van den aanvang af, de kiem in zich van vernietiging. Ons innerlijk gevoel verzet er zich tegen, want dat is geest en leven; echter ons tegenstreven helpt niet; wij moeten er rekening mede houden; voor de goddelijke wet bukken en met waardige onderworpenheid aannemen, wat ook, te dien opzichte, over ons besloten mag zijn.

„Alles in mij komt in opstand, als ik een ziek mensch zie”, hoorde ik eens een steeds gezonden man zeggen. En, bekennen wij het eerlijk, iets van dien opstand zit in ieder onzer.

Ziekbed, ziekenlucht, ziekenkamer! Ander aardsch leed kan met het gewone leven, met

arbeid, verkeer, afleiding, vereenigd worden; ziekte maakt ons voor dit alles ongeschikt, brengt stoornis op stoornis; de daardoor getroffenene moet zich op zijn kamer, zijn legerstede, terugtrekken; en, ongevraagd hoe hij er onder te moede is, zich onder het juk der afhankelijkheid stellen.

„Wat staat mij nog te wachten? Hoe zal ik het kunnen dragen? Wat moet er van mij worden? Ja, wél pijnlijk moet de aanblik van een zieke op een gezonde werken.

Iedere ziekenkamer heeft iets neerdrukkends, iets wat zelfoverwinning eischt; vooral daar, waar de middelen ontbreken, om den natuurlijken afkeer te verzachten.

Vóór alles heeft de zieke behoefte aan een eigen bed, waarop hij zich vrij kan uittrekken en wentelen, waar de dekens en kussens hem alleen ten dienste staan en de tweede eisch is een vertrek met voldoende zuivere lucht, om goed te kunnen ademen; desnoods, ongehinderd, een weinig te klagen en te steunen. Echter hoevelen derven dit voorrecht.

Wij zijn allen min of meer bekend met de ziekenkamer der armen, meestal tegelijk het woonvertrek, dikwijls de werk- en slaappleats der overige familie. Daar snort de naaimachine of hamert en schaaft de man; kindergehuil vervult de ruimte; een beginnend jongensgevecht eischt tusschenkomst, terwijl de stem der moeder te zwak is, om de orde te herstellen. Het eten komt slecht toebereid op tafel. Het ongere, verzoute of aangebrande middagmaal brengt den man uit zijn humeur en is allerminst geschikt tot ziekenkost. Zulk eene bedlegerige moeder ziet met zorgvolle oogen de versletene kleeren, de ongewasschen gezichten, den achteruitgang van het gezin; bovenal de toenemende ontevredenheid van haar man, die zich in gemelijkheid, prikkelbaarheid, vaak in ruwheid, uit. Zij kan niets doen, niets dan, met bevende lippen, zwijgen; ook als de langdurige ziekte en de ongezelligheid der huishouding hem naar de kroeg drijven.

Soms is het de huisvader, die ziek is. Het weekloon houdt op, de huishuur raakt ten achteren, de hongerige kinderen moeten eten hebben. De vrouw werkt dag en nacht; maar aan eene behoorlijke verpleging is niet te denken; tijd en middelen ontbreken geheel en al; en het gevolg is, dat de koortslidder, de hoestende, de zwakke, op zijn legerstede door zorgen gepijnigd, niet herstellen, niet volkomen genezen kan.

Wordt een der kinderen door mazelen, diphteritis, of een andere besmettelijke ziekte, aangegrepen, het is bijna gedwongen, de overigen aan te steken. Zuivere lucht was hier vooral noodig; doch er is geen ander vertrek; ten minste geen dat verwarmd kan worden; geen extra bed; er moet samen geslapen worden. Machteloos staan de ouders er tegenover, als de ziekte den een na den ander aantast, de dampkring pestvaardig en de woonkamer een ziekenbarak van de treurigste soort, dikwijls tot sterfvertrek wordt. In de stad heeft men meerdere hulp; daar zijn ook gast- en kinder-

ziekenhuizen, buiten moeten zulke toestanden meestal meedoogenloos doorworsteld worden. „Het hart bloedt” als men de mededeelingen van dergelijken nood hoort.

„Dat is nu eenmaal niet anders! Het zijn treurige toestanden; maar wat kan men er aan doen? Gewoonlijk oogst men weinig dank, als men er zich mede bemoeit. Men verkiest zeer zelden gebruik te maken van een aanbod tot overbrenging naar elders. In ieder geval is er in den laatsten tijd veel gedaan, enorm veel verbeterd!” Dergelijke antwoorden ontvangt men, als men dit onderwerp bespreekt.

„Ja, er is veel verbeterd, er wordt veel gedaan; maar ik vraag: blijft er niet nog veel te doen over om zulken rampspoed te lenigen? De zandkorrels der sociale vraagstukken rollen nog te zeer, om te kunnen hopen ze op vasten bodem te brengen; echter op dit enkele punt, voel ik mij geroepen nu aandacht te vestigen. Met genoegen denk ik aan ziekenbussen, ziekenboekjes, ziekenverzekering; doch, ondanks deze, blijven er nog zoovele, als de door mij geschilderde, ziekenkamers der armen; en daarom wilde ik overwegen, wat gij, en ik, en meerderen, kunnen bewerkstelligen. Vóór alles moet die bestaande ellende ons duidelijker bewust worden, dáárdoor, dat wij ons niet ontzien er ooggetuige van te worden. Wij kunnen niet in alle leemten voorzien; maar toch veel leed wegnemen, ten minste verzachten.

„Daartoe behoort geld, en dat heb ik niet te missen”. Gij alleen niet; maar samen hebben wij het wel. Wat dunkt u, indien ieder zich een kleine ziekenkas opbouwde? er tusschenbeiden iets aan toevoegde; b. v.: in de dagen, waarop hij zich bijzonder wel gevoelde — vreugde — herinneringsdagen; ook na een prettige wandeling, een feest of een reis; maar in dergelijke gevallen steeds vooraf, daar de beurs anders wel eens geheel geledigd kon zijn. Dan weer eens in de opwelling van dankgevoel na herstel; na een goede nachtrust in het eigen, gemakkelijke bed; bij het weer beter worden van een ziek kind, of een gelukkig nutteloos gebleken angst. Al zulke dingen konden de aanleiding zijn tot een klein dankoffer, ten nutte van hen, die onder den druk van het lijden zuchten en zelfs bij de bescheidenste middelen kan men nog wel een kleinigheid afzonderen. Ik raad echter ieder aan, zijn gift, bij een dergelijk voornemen, nimmer uit te stellen. Ik hoorde eens een vriendelijk, waardig predikant zeggen: „Als je eene voorgenomen weldaad niet dadelijk bewijst, dan denk je morgen: de helft is voldoende; en overmorgen verandert je gulden in een dubbeltje, of ... een zeepbel.”

Wat een geld hebben wij thans opeens bij mekaar. Nu aan het overleggen hoe dit het best voor de arme zieken te besteden! Een zacht bed, warme, maar tegelijk lichte, dekens, veerenkussens, die men in oogenblikken van benauwdheid flink opschudden kan, eenig bedlinnen, een paar windkussens, bij doorleggen van zoo onschatbare waarde, en een gummi ondersteek vooral daar zoo nuttig waar de zieken

zoo min mogelijk bewogen moeten worden. Dan een paar donkere gordijnen, om de te felle zonnestrallen, die een zieke dikwijls hinderen kunnen, af te weren en een vuurscherm voor de te dichtbij staande kachel. Een kraamschut, dat zekere mate van vrijheid verleent en voor tocht behoedt, is ook een groote weldaad; en hoe licht is dit, desnoods eigenhandig, op een raam van stevig bordpapier, te vervaardigen.

Nu hebben wij ten minste iets gedaan. Wij kunnen de woning niet grooter maken, de in het vertrek behorende personen er niet uit verwijderen; alleen misschien de kinderen, door overreding en het uitzicht op een belooning, bewegen, wat stiller te zijn, den zieke kleine liefdediensten te bewijzen, melk te warmen, als hij hoest, frisch water te halen voor een verkoelend omslag. En, terwijl dit den jongeren gezegd wordt, hooren het de ouderen tegelijk, zonder den indruk te krijgen, dat hun de les wordt gelezen.

Het behoorlijk luchten en verwarmen van het ziekenvertrek is het moeilijkst te verkrijgen. Maar, indien wij, naar onze middelen, een of twee gezinnen, waar zieken zijn, onder ons opzicht nemen, kunnen wij hen allicht toch eenig denkbeeld van het noodige hiervan inboezemen. In de stad is onze taak veel lichter; verscheidene vereenigingen zorgen voor hulp, voor opname ook der kleinen in voor hen geschikte verblijven; buiten echter moet men persoonlijke offers brengen. Daar zou het een weldaad zijn als aan een vrouw door de gemeenteleden sommige spijzen als: eieren, groente, wat vleesch of kip, wijn, melk en meel, werden verstrekt en zij dit, uit liefdadigheid, of voor een geringe vergoeding, voor de zieken toebereidde; dat er tevens een vertrek beschikbaar werd gesteld, om de nog gezonde kinderen uit een door besmettelijke ziekte bezocht gezin, onder de hoede eener degelijke vrouw, tijdelijk verblijf te verleen. En als iedere huisvrouw dan een paar handen veeren en eenige ellen lijnwaad schonk, zou men spoedig, met weinig kosten een goed bed gereed hebben.

Bij de hulp, om zooveel mogelijk rustig ziek te kunnen zijn, behoort ook het troostend, meegevoelend woord, de oogen waaruit deernis spreekt; de opwekking van het bewustzijn, dat wij lijden moeten, omdat het Gods wil is, en dien wil te volgen ons ten zegen is.

Vaak eischen dergelijke ziekenkamers ook groote vastheid van geest. Waar onze bijstand niet toereikt, de omstandigheden zoo ongunstig zijn, dat de lijder niet thuis kan blijven, hetzij, wijl zijn omgeving niet in staat is tot verplegen, de ziekte besmettelijk is, of buitengewone hulp vereischt, of een andere reden, een krachtig ingrijpen noodig maakt, daar komt het er op aan de belanghebbenden van de noodzakelijkheid eener snelle overbrenging naar een verplegingsgesticht te overtuigen. En hier stuit men dikwijls op den grootsten tegenzin, het onverwinnelijkst vooroordeel.

„Ik laat mijn kind niet van mij afnemen, het zou zich dood huilen.” — „Mijn vrouw zal niet naar het gasthuis, om de studenten op

haar te laten leeren.” — „Ik geef mijn man niet voor de snijkamer.”

Zulke opvattingen zijn somtijds niet ongegrond, nemen hun oorsprong dikwijls uit genegenheid, echter meestal ontstaan zij uit onkunde, of verkeerd begrip van den toestand; en, is eenmaal de overbrenging vrijwillig, of gedwongen, geschied, dan verandert dit wantrouwen spoedig.

De ziekenzaal van een gasthuis is natuurlijk óók treurig. Hier ook ontmoet men lijden, benauwdheid, koortswelingen en kwellende stemmingen, vermenigvuldigd nog, want er zijn meerdere zieken bijeen en de ongewoonte en het verlangen naar huis verscherpen in de eerste uren nog de smart.

Maar kijk eens, na een paar dagen, rond. De kleinen hebben zich spoedig getroost zich aan de vriendelijke pleegzuster en de dagindeeling gewend, en, wat den volwassenen betreft, een gevoel van rust, van verlichting bevangt hem alras. De orde en zindelijkheid, die er heerscht, de goede oppassing, die niet, als thuis, last schijnt te veroorzaken, want de zusters doen alles, alsof het van zelf sprak, en tegelijk goed; werken uiterst weldadig. Hier kan men ongehinderd ziek zijn; hier kan men niet alleen, men móet rust vinden. De zorgen voor de zijnen, drukken, daar zij niet langer in het oog vallen, niet meer zoo pijnlijk, en de andere lijders in de zaal beginnen lotgenooten te worden. Ach! hoe zeer krimpt dikwijls de eigen smart bij den aanblik van nog zwaarder lijden. Men is niet meer de eenige beproefde tusschen gezonden. Men vergelijkt niet langer de splende uren met den gang van het arbeidzame leven. De hoofdaanleiding tot herstel is voorhanden. Men kan het, zonder door zijn omgeving onrustig te worden gemaakt, afwachten, wanneer God beterschap zendt.

Het ziekenhuis is geen volmaakte, onfeilbare inrichting, welke een tooverachtige uitwerking heeft, maar toch een zegenrijk, naar verzachting van lijden strevend, toevluchtsoord; door velen teruggewenscht, die er gedwongen, en vol vooroordeel, heengingen. *(Slot volgt).*

HET BOEK VAN DE MAAND.

(Vervolg.)

Jan wordt afgewezen met minachting, doch aangenomen als hij belooft, zijn familie te verloochenen. Binnen een half jaar is Jan door zijn meisje geworden „iemand die zijn moeder op het hart getrapt en zijn zuster verloochend heeft. Hij heeft gebroken met zijn vlekkeloos verleden, en hij heeft zich geschaamd voor wat zijn eer en krone was, voor wat hem maakte tot mensch. Hij heeft zich geworpen in den maalstroom van een leven, dat uitloopt, moet uitloopen in den dood. Hij werd de aap van de toongevers in den kring van Ryssen. Hij bracht zijn avonden zoek in comedies en circussen, hij leerde bitter drinken en bier verzwelgen, hij bezocht bals en danspartijen en sliep des Zondagsmorgens uit, en had tijd, noch om te bidden, enz.”

.... „Carolien gunde hem geen tijd tot iets wat naar plicht geleek: hij was zooveel tekort gekomen aan genot, dat hij elk vrij oogenblik moest gebruiken om in te halen". En dit alles omdat „zijn liefde niet geheiligd was in God".

Voelt de geachte auteur niet, dat de opmerkelijke lezer hier verbijsterd moet rondstaren en dat het toch wel noodig is, dat wij weten, hoe Jan met dit ongelukkige schepsel in aanraking komt.

Was Jan, door slechte vrienden verleid, tot een leven geraakt, als hij ná zijn engagement leidt, door dit bezoeken van café's en theaters in aanraking gekomen met Ryssen en diens dochter, wij konden zeer goed begrijpen dat hij naar een geregeld leven verlangde en door de uiterlijke schoonheid van Carolien bekoord, haar tot vrouw vraagt.

Maar nu, moeten wij den auteur maar gelooven dat het zoo geschied is, doch begrijpen doen wij 't niet.

En jongmensch uit christelijke familie, die steeds thuis zit, geen café, theater, of iets dergelijks bezoekt, geen minnebrief schrijft dan aan moeder, vindt, in een stad als Amsterdam, zóó maar zóó, zouden de Afrikaners zeggen, een vrouw uit geheel wereldsche kringen, uit geheel anderen stand, — Papa was hoofdamtenaar ter Secretarie — en verloopt door zijn engagement in een half jaar tijds.

Ik zeg niet „dit kan niet," „alles kan," maar ik verwacht van een schrijver, dat hij mij een dergelijk proces verklaart.

En de conclusie... dit komt, „omdat de liefde niet door God geheiligd was, o de liefde maakt zoo slecht" is dan toch wel wat al te apodictisch.

Er zijn duizenden en duizenden families, waar, in den geest van den auteur, „de liefde niet door God is geheiligd" en waar toch huwelijksgeluk en huwelijkstrouw is. Een meisje als Carolien behoort ook in de wereldsche kringen — Gode zij dank — tot de uitzonderingen. Er zijn groote, breede kringen, waar men over een bezoek aan café of theater anders denkt dan de heer Van Nes, en waar men toch niet leeft als Jan van Dommelen na zijn engagement. De heer Van Nes oordeelt over de niet christelijke families als mej. Van Breevoort over het theater, „waar de mannen met door drank verhitte gezichten zaten". Men roept onwillekeurig uit: In welk theater is u, mejuffrouw Van Breevoort, op uw onderzoekingsstochten terecht gekomen?

Laten wij in onzen strijd vooral *eerlijk* zijn en slechts door *juist* experimenteeren onze diagnose trekken, over wat ons in andere kringen als ziek voorkomt en wij derhalve dienen te bestrijden.

Jan's ongelukkig huwelijk is dus te verklaren, aan de hand van de gegevens door den auteur verstrekt, uit de volgende oorzaken:

1e. dat Jan een moeder had die hem geheel „groen" naar een wereldstad zendt en daar laat op kamers wonen;

2e. dat Jan „groen", als een grassnijder zeggen ze in Amsterdam wel eens, van de wereld niets weet en op 23 jarigen leeftijd over zijn moeder spreekt en schrijft als „lief moesje"

en tegen de vrienden spreekt over zijn mooie manchetten die zijn „lieve beste Jansje" n.b. zijn zuster, voor hem strijkt. Men kan een man zijn en zijn moeder beminnen; denk aan Washington. Maar Jan is dit type van ziekelijke vroomheid, die geen pit of kern heeft en vooral geen weerstandsvermogen.

3e. dat Jan in aanraking komt met een meisje van verdorven aard, met onrein bloed in de aderen van vaders zijde. En dan verwondert het ons niet, dat Jan hals over kop verliefd, verlooft, verloopt, trouwt, door zijn vrouw bedrogen en diep ongelukkig wordt.

Wij aanvaarden auteurs verklaring „omdat Jan een liefde vond door God niet geheiligd". Goed, maar wij voegen er bij: omdat Jan's moeder Jan zonder eenige voorbereiding de school des levens inzendt, omdat Jan geen weerstandsvermogen had, omdat Jan geen „man" was.

Welk een les voor vrome ouders is Jan's voorbeeld.

In één jaar tijds is Jan van een stillen vromen jongen, een arme verkleumde bedelaar in Brussels straten geworden, in één jaar tijds is hij verloofd, getrouwd en heeft na echtbreuk zijner vrouw, zijn huis en vrouw verlaten en zwerft hongerend in den winternacht in 't buitenland rond.

Wel een snelle afloop als der wateren!

Ik schreef „na echtbreuk van zijn vrouw". De heer Van Nes geeft wel geen nadere aanduiding dan wat vader Ryssen zegt: „Maar wat deed van Dalen je te zoenen? Wat had hij zijn arm om je middel te slaan? Waarom zaten jelui allebei op de canapé, in plaats van elk op een stoel? Zeg, ik ben geen kind en jij zijt geen kind, net zoo min als Van Dalen" (pag. 62) en later vernemen wij dat Van Dalen mevrouw Van Dommelen een aandeel in een Fransche spoorweg-maatschappij cadeau gegeven had; maar meer aanduiding ontvangen wij niet. Doch Jan's plotseling verdwijnen na een „o zoo korte maar krachtige samenspraak met zijn vrouw" en zijn even plotseling ontslagaanvraag als hoofd van een school, laten geen andere verklaring toe dan echtbreuk met Van Dalen gepleegd.

Nog geen half jaar getrouwd, vindt Jan zijn vrouw met den ouden Van Dalen saam, en vergooit daarop zijn positie en toekomst en verlaat zijn huis en vrouw, om in 't buitenland hongerig en haveloos rond te zwerven.

In Brussel valt hij in handen van een gewetenloozen schurk, een zekeren Girard, die hem voor een maatschappij, die voortdurend fraude pleegt, weet te winnen.

Wij verbazen ons, na alles wat wij van Jan weten niet, dat hij zóó groen is, dat hij alle voorwaarden zonder argwaan accepteert, ook de naamsverandering in „Vermaas".

Van Girard hooren wij dat hij vroeger vroom was, tot de Katholieke kerk behoorde en verliefd werd op „Jonkvrouwe Juanita, de dochter van een Grande van ontzaglijken invloed aan het hof en grooten rijkdom". Ter karakteriseering van Girard hooren wij, dat „noch die invloed, noch de rijkdom zijn begeerte opwekten; wat

hem in Juanita bekoorde, wat hem bijna deed sterven van smart bij de gedachte, dat hij haar hand wellicht nooit zou verwerven, al was hij zeker van haar hart, was . . . de innige vroomheid der jonkvrouw."

Wij zijn in Spanje en daar gaan de dingen anders toe dan hier te lande. Girard wordt advocaat, krijgt door tusschenkomst van pater Dominicus de hand van Juanita, van den verheven en machtigen Grande, op belofte van trouw aan de kerk.

Maar mijn lieve lezers en lezeressen, nu wordt het antipapisme den geachten auteur de baas.

Wanneer zullen wij in de christelijke lectuur — ik meen de protestantsche christelijke lectuur, toch eens bevrijd worden van het type dat ook nu weer optreedt, den bedriegenden biechtvader, den zedelloozen priester.

Wat zou de heer Van Nes zeggen als de Roomsche auteurs voortdurend de „domineés”, teekenden, gelijk sommige welwillende Protestantsche auteurs steeds gewoon zijn, de priesters te teekenen.

Welnu, Dominicus is „een wulpsch priester — een godvergeten biechtvader en Juanita is een schuldige vrouw.”

Maar Girard was niet Jan van Dommelen. Hij nam wraak. En welk een. Hoort het:

„Mevrouw, zoo sprak hij, thuis komende om zich te kleeden voor het bal van den gouverneur der provincie. Mevrouw wij moeten ons wat haasten, ik kom wat laat, omdat ik geduëlleerd heb. . . .”

„Geduëlleerd?” en Juanita zag doodsbleek. „Geduëlleerd met wien; om mij? Girard zag niets van die bleekheid, zag niets van den doodsangst zijner vrouw en. . . . „geduëlleerd is het rechte woord niet; met een priester vecht men niet, men slaat hem dood als een hond. Ofschoon ik toch moet zeggen, dat deze priester taal was; zijn laatste gedachten, zijn laatste woorden waren”. . . . en hier zag hij Juanita vlak in 't gezicht. „Voor u!”

Toen viel de vrouw met den uitroep: Ellendige moordenaar!” *ruggelings achterover*.

Ja een *moordenaar* was Girard; Juanita was een lijk; een leugen had haar gedood, want pater Dominicus maakte zich op hetzelfde oogenblik gereed, om het schitterende bal van den gouverneur door zijn heilige tegenwoordigheid te wijden.”

Ik laat nu de inkleeding van dit schrikwekkende drama voor rekening van den auteur, maar op de conclusie aan het einde van dit hoofdstuk (pag. 80) vestig ik nog even de aandacht.

Mijnheer Van Nes zegt: „Dat was de wraak van Girard: men heeft hem nooit weer in Spanje gezien en niemand hoorde ooit een Spaansch woord over zijn lippen komen. Er zijn veel oorzaken voor. . . . overgave aan den duivel, en wellicht is er geen oorzaak, die Satan meer vasallen bezorgt dan. . . . een liegende kerk.”

Met andere woorden „De liegende kerk” in casu de Roomsche, was de oorzaak van „Girard's overgave aan den Satan na de echtbreuk van zijn vrouw.”

Mag ik den heer Van Nes vragen: of de echtbreuk van Jan's vrouw, Jan's verloopen, Van Dalen's schurkenstreken, Gerritsen's poging om Carolien tot meeneed te verleiden, Papa Rijssen's wangedrag enz. enz. alle voor rekening van de Kerk komen, waar zij lid van waren, in casu de Nederduitsch Hervormde Kerk?

Welk adjectief geeft de heer Van Nes de Ned. Herv. Kerk voor het wangedrag van de vele duizenden leden der kerk?

En zoo de Ned. Herv. Kerk vrij uitgaat in dezen, waarom dan ook niet de Katholieke Kerk?

Waarom is de Roomsche Kerk een „*liegende kerk*.”

Ieder instituut, uit *dwalende* menschen bestaande, kan *dwalen*. Ook de Ned. Hervormde Kerk, ook de Roomsche Kerk, maar met welk recht heeft de Roomsche Kerk het adjectief „liegende” verdiend voor de misdaden harer leden en daarvoor de verantwoordelijkheid te dragen, terwijl de Ned. Hervormde Kerk voor al de wandaden die in dit boek van haar leden verteld wordt, vrij uit gaat!

En dan vraag ik nog deze opheldering vriendelijk den auteur „Waarom was Girard een *moordenaar*?”

Mijnheer van Dalen, de overspeler, de dief die weeskinderen berooft, blijft ook plotseling dood, in een tamelijk analoog geval.

De advocaat Leviticus zegt tegen Van Dalen, als hij gevangen zit, dat een zeker man Tortoni een zeer bezwarende getuigenis tegen hem zal komen inbrengen.

Van Dalen schrikte zoo hevig, dat hij zijn rol, ook tegenover den verdediger gespeeld, vergat, en doodsbleek en stamelend zei: „en. . . wat. . . zou Tortoni. . . zeggen?”

„De waarheid” zei Leviticus.

Daarop krijgt mijnheer Van Dalen een beroerte en is dood.

De schrijver noemt dit geval een „*Godsoordeel*”.

In beide gevallen wordt *hetzelfde* middel aangewend om achter de waarheid te komen.

In het eerste geval is de persoon die het aanwendt een moordenaar; in het tweede gaat hij vrij uit, want de dood was het gevolg van een Godsoordeel.

Is Girard een moordenaar, dan is ook Leviticus het, is Leviticus het niet, dan ook Girard niet.

Hoe rechtvaardigt de heer Van Nes zijn oordeel over Girard?

Maar zie nu, hoe aan de gerechtigheid wordt voldaan.

Moet niet een ieder méér dan een toeval er inzien.

Aan het einde van het verhaal, als Girard's loopbaan voleindigd is, vinden wij hem in een kroeg te Brussel, Rue Neuve 49 — dit ter waarschuwing der lezers die soms in Brussel komen — waar hij drie mannen tot treinroof aanzet.

Die mannen willen grooter aandeel in de winst dan Girard wil geven. Girard weigert en nu ontstaat een gevecht. Maar laat de auteur 't zelf verhalen, „Wat let me of ik steek je mijn mes door je romp”, gilt een der ellendelingen en. . . . haalt een mes uit de scheede, dat reeds meermalen met menschenvleesch in aanraking kwam.

Girard is gewapend: zijn revolver is geladen en hoewel het zweet hem parelt op het voorhoofd, richt hij dien op den onverlaat.

Maar.... wat is dat? Is de duivel dan in die mannen gevaren? Alle drie springen zij op; drie messen in plaats van één bedreigen den chef en.... gaat uit den weg of ik schiet!" was nauwelijks over diens lippen of, op drie plaatsen tegelijk doorstoken, valt hij, *ruggelings* op den grond. Hij was een lijk."

Zet daar nu naast Juanita's dood: „Toen viel de vrouw met den uitroep „Ellendige moordenaar! *ruggelings achterover* 1). „Juanita was een lijk" —; en gij stemt mij toe dat hier meer dan toeval, maar tot in den dood, zelfs in de *wijze van vallen*, een wrekende gerechtigheid is.

De zwakste figuur is zeker wel de beroemde advocaat Gerritsen. Hij moet voor Van Dalen pleiten, die door aankoop van gestolen en geannuleerde stukken in een Fransche spoorwegmaatschappij, een diefstal van twintig duizend gulden ten nadeele van twee weesmeisjes, waarover hij voogd was, zocht te bedekken.

De man, die ze aan Van Dalen verkocht, was een zekere Tortoni, een handlanger van Girard. Doch die man is al tien jaar zoek. Het is den officier van justitie, die als openbaar aanklager zal optreden, bekend dat Van Dalen die stukken kocht, terwijl hij wist dat de stukken waardeloos waren. Aan mevrouw van Dommelen heeft Van Dalen zoo'n stuk gegeven, maar Carolien kwam het met veel drukte terugbrengen. Dit kan de candidaat-notaris getuigen en advocaat Gerritsen gaat naar Parijs om Carolien te zoeken, die hij wil omkopen om een meeneed te doen en te laten zweren, dat zij daags na 't standje, aan Van Dalen is komen vertellen, zich vergist te hebben en dat het stuk echt was. Dan was Van Dalen gered.

Toevallig op de terugreis van Parijs komt Carolien in dezelfde coupée — een rookcoupée — waarin Gerritsen zit en raakt aan de praat en vertelt dat zij Carolien is. Na veertien dagen zoeken heeft hij toevallig Carolien te pakken en Carolien zal voor f 20.000 den meeneed doen.

Maar — het toeval speelt een groote rol in dit boek — toevallig is Carolien in dienst bij dezelfde Maatschappij Girard en Co. waarbij haar gescheiden man ook in dienst is. Maar Carolien is de eenige van wie wij niet vernemen dat Girard den naam verandert.

Carolien vertelt aan Girard haar avontuurlijk saamtreffen met Gerritsen, ook het aanbod van f 20.000 voor den meeneed en Girard verbiedt haar 's avonds advocaat Gerritsen te ontmoeten op de afgesproken plaats. In haar plaats gaat Tortoni Gerritsen spreken.

De heer Tortoni is, dit zij eerst gezegd: (pag. 122.) „Bij alle rechtbanken van Europa bekend als een internationale oplichter, die steed gezocht en nooit gevonden werd. Hij wist zeer goed, dat men hem nu weer gaarne te Amsterdam zien zou, doch hij had minder lust

1) Heeft de auteur ooit vernomen dat iemand *ruggelings* voorover viel?

dan ooit, om zich in zijn vaderland te vertoonen, dat hij indertijd verlaten had." enz. Men mag dus veronderstellen dat aan Gerritsen, den beroemden advocaat, zulks niet onbekend kan zijn.

Tortoni vindt Gerritsen, spreekt hem brutaal aan, dreigt den advocaat, in Amsterdam te komen getuigen, dat hij de gestolen stukken voor 8 mille aan Van Dalen verkocht en bedreigt hem bovendien met moord. De advocaat krijgt bijna een beroerte van angst, smeekt Tortoni niet te komen: „Ik bid U, kom niet!" vlucht, komt te Amsterdam, „met den staart tusschen de beenen als een hond, krijgt den volgenden dag hevige febris thyphoïdea met hersenaandoening" en kon eerst na een half jaar vervoerd worden tot herstel van zijn gezondheid naar 't Zuiden".

Ik twijfel volstrekt niet aan deze feiten, maar 't verwondert mij dat iemand als Gerritsen, die tegenover een schurk als Tortoni een dergelijk beklagenswaardig figuur maakt... n.b. Tortoni betaalt Gerritsen's vertering en Gerritsen laat dit, hoewel hij 't vernederend vindt, toe! — ooit een beroemd en geslepen advocaat is geworden.

Advocaten als Gerritsen staan in hun praktijk nog wel eens tegenover heeter vuren.

De best geslaagde hoofdstukken zijn twaalf en dertien. De dominee, een zonderling man, is goed geteekend al zal niet ieder onderschrijven „dat geen lid der kerk een oordeel mag vellen over de wijze, waarop iemand tot het predikambt komt". Hoofdstuk dertien had tot waardigen titel kunnen hebben „De kleine zielen". De kletsende, kwaadsprekende en argdenkende kring van kleine zielen is helaas te juist geteekend, dat niet ieder die herkent.

Ja, ja, zoo zijn de menschen, roepen wij uit.

De dominee „krijgt" Jansje, Jan's zuster en hoofdstuk dertien heet naar haar: „Eene domineesvrouw". Zij hebben echter te weinig beteekenis in dit verhaal om lang bij hen stil te staan. De dominee treedt later nog op en wij vinden nog gelegenheid, ook dit type nader te bezien.

Hoofdstuk veertien doet ons Jan van Dommelen in Amsterdam na tien jaar afwezigheid terugvinden. Het is 19 Mei 1882 „den 20en zou de zaak Van Dalen voorkomen".

Edoch de heer Van Dalen is tijdens de instructie in de gevangenis overleden en in hoofdstuk elf lezen wij dat Mevr. Van Dalen de verduisterde gelden reeds teruggegeven heeft, waarvan de rechtbank natuurlijk niet onkundig is en de zaak daarmede van de rol. De zaak Van Dalen zou dus *niet* voorkomen.

Dezelfde onnauwkeurigheid treft ons als wij lezen dat Jan den 19 Mei 1882, 's avonds in Amsterdam gaat wandelen en nu zijn schreden richt naar zijn oude kamer, waar hij zijn waschmandje ontving. Op het zien van deze woning ontwaakt hij als uit een droom. Op pag. 195 lezen wij echter: „Zoo was van Dommelen na eene afwezigheid van meer dan tien jaren weer in Amsterdam, in Nederland. Menschen die gewoon zijn *allerlei aandoenlijke eigenschappen* toe te schrijven aan *den vaderlandschen grond*," — (een zeer *aandoenlijke eigenschap* van den vaderlandschen grond is b.v. de nattigheid) — zullen

waarschijnlijk verwachten, dat Van Dommelen den invloed ervan ondervond en door teedere aandoeningen overstelpt werd, dat hij werd gekweld door pijnlijke herinneringen of tot tranen bewogen bij het zien van zoo vaak betreden plaatsen. En toch ondervond de gewezen Amsterdamsche schoolmeester *niets van dat alles*; tien jaar in dienst van Girard hadden hem bijna gevoelloos gemaakt; er zouden *andere dingen* moeten gebeuren alvorens zijn zenuwen begonnen te werken". Doch Jan jaagt voort naar zijn vroegere woning en de gedachten overstelpen hem.

"Ziet daar ijlt hij voort, niet meer langzaam kunnende gaan, voort naar dat ander huis, waar hij Carolien bracht, waar hij... haar doorgroonde!

En weer staat hij stil, weer staart hij naar boven en weer... kan hij dan niet anders?... weer wendt hij den blik niet af van dit venster, waar Carolien eens stond, waar zij samen eens stonden. *Van waar zij de zon zoo vroolijk zagen opgaan...* na *verkwikkenden slaap*".

De illustratie daarnaast stelt ons Van Dommelen voor in een straat, badend van licht.

De heer Rünckel, den illustrator, raad ik eens aan 's avonds om 8 uur een bezoek te brengen aan de Jac. van Campenstraat. Hij denkt te goed over onze straatverlichting,

Maar een *Amsterdamsche straat!* Helaas! ik woon ook in een Amsterdamsche straat. De zon vroolijk *zien opgaan!* Wij danken in Amsterdam reeds als de zon zijn stralen in onze kamers zendt. Maar van uit een raam de zon *zien opgaan!* Och arme! hoe benijden wij Amsterdammers dit juist den „forenzen" en „buitenmensen".

„Daar verschijnt iemand voor het raam, en hoewel het, nu geheel donker, onmogelijk was *trekken te onderscheiden*, ziet Jan toch duidelijk dat het een man was (ik denk minder aan de „trekken" dan wel aan de kleeren), en hij vermoedt dat die man weten wil, wie zoo voortdurend naar boven staat te kijken. Bliksemsnel schiet hem door de ziel, *hoe hij eenmaal ook zoo stond* en droevig glimlachend verwijderd hij zich, zeggende: „Wees gerust mijn vriend, ik ben Van Dalen niet, Van Dalen is dood!"

Nu hebben wij in de vorige hoofdstukken nimmer vernomen dat Jan ooit „ook eenmaal zoo stond". De lezer vraagt dus: *hóe stond hij eenmaal zoo?*"

Voor het raam om uit te zien. Maar dat zal Jan wel meermalen gedaan hebben en is niets bijzonders, om hem plotseling te ontroeren en droevig te doen glimlachen.

Of heeft Jan zoo eens gestaan, toen Van Dalen onder het raam 's avonds stond te kijken, of Carolien thuis was en een teeken zou geven dat „de man" uit was, waarop de oude minnaar naar boven kon komen. En heeft toen, op een avond, Jan dit gemerkt, Van Dalen zien staan en zoo het bedrog van zijn vrouw ontdekt?

En is zijn geruststelling aan dien onbekenden bewoner van zijn vroeger huis, dus een toespeeling op dit geval en meent hij, dat ook deze man reden heeft zijn vrouw te verdenken?

Maar Jan spoedt voort langs Stadhouderskade

en „Rijksmuseum, *waar kunst voorzit*", — het Vondelpark, waar natuur feest viert".

Wij nemen aan, dat Jan in de gemoedsstemming was om deze bijzonderheden op te merken, maar maar die naakte werkelijkheid! 't *Is 19 Mei 1882*, en in 1885, drie jaar later, gingen de verzamelingen eerst uit het Trippenhuys naar 't Rijksmuseum over. *Drie jaar vóór dat het museum gereed was, zat kunst daar reeds voor!*"

Toen rechtsomslaande kwam hij langs de brandweerkazerne en American Hôtel bij den Stadsschouwburg. Jan is moe en „een oogenblik uitrusten's zou niet onwelkom zijn." Waar zal hij, denkt ge, even gaan uitrusten?" Ge zegt in 't American Hôtel — neen, Jan denkt er over in de *Stadsschouwburg even te gaan uitrusten*; maar hij leest dat er de „Moor van Venetië" of „Othello" wordt gegeven en roept uit: „Arme Desdemona!" Arme Desdemona, gij waart onschuldig en had lief en toch doodde Othello u uit minnenijd en hij noemde u valsch als water en hij verstikte uw kreten in de kussens van uw bed; toen stierf hij zelf.... hij stierf op u, zijn mond gedrukt op den uwen, dien hij gekust had.... arme Desdemona! Hoe anders met Carolina! Zij *was* schuldig.... ja schuldig, zij heeft het mij bekend en.... ik, ik heb haar niet gedood, men vermoord geen schuldige, men haat haar (Jan van Dommelen was Girard niet, die zei: men vecht niet met een priester, men slaat hem dood als een hond) men walgt van haar, men wreekt zich.... op haar medeplichtige. O ware die Van Dalen niet dood! Ik zou mij wreken, wraak is zoet!"

Na tien jaar ontwaakt plotseling het verlangen naar wraak in Jan, doch Van Dalen is helaas eenige dagen geleden overleden. Vóór tien jaar liep hij zonder één woord tot van Dalen te zeggen weg, en liet alles, vrouw, huis, positie, in den steek, en liet niemand iets meer van zich hooren. Na tien jaren afwezigheid keert hij met Girard toevalligerwijze terug en bij het zien van zijn vroeger huis en het hooren van den naam Van Dalen ontwaakt de herinnering aan zijn vroeger leven, en verlangt hij naar wraak op Van Dalen, die echter overleden is.

En wat hoort hij nu plotseling? De stem zijner moeder: „Aan Mij is de wrake. Ik zal het vergelden." En voort ijlt Jan, de Leidsestraat in. Een vreeselijke strijd ontbrandt in hem tusschen den God zijner jeugd en Satan die zijn prooi wil vasthouden.

Hier is de aanvang van den strijd, dien Jan zou strijden, tot de overwinning behaald is.

Het ondoorgrondelijk wonder waarbij de critiek moet zwijgen, om niet te ontwijden.

Waarom zoekt toch de heer Van Nes om wat hij voelt, uit te drukken, zulke vreeselijke woorden, waarom moet de sensatie trillen door de regels, tot het u wee om 't hart wordt van overmaat van schrikwekkende tooneelen.

„Daar werd een *gil* gehoord, die drong *door merg en been*, een *gil*, herhaald door *tien kelen tegelijk*, een *gil* die helaas geen redding bracht, veelal het gevaar grooter maakte, het gevaar ook voor anderen dan voor den armen man, die

vertreden lag onder de paarden, welke niet tot staan waren te brengen, en vol woede en ongeduld trappelden en steigerden, haast als zij hadden den roem op te houden van de onovertroffen Amsterdamsche brandweer. De koetsier had als een bezetene geluid, (de koetsier n.b.) bij het zuwenken om den hoek, maar . . . Van Dommelen, doof en blind voor al wat hem omringde, verscheurd door zielestrijd, had niets gehoord en . . . „neen, hij is niet dood,” zei de moedige brandweerman, die, snel van den wagen gesprongen, den armen man wegtrok van onder de schuimbekkende bespanning. Toen reed de brandweer weg in dolle vaart.” enz.

Heeft de heer Van Nes wel eens gelazen, wat een litteraire criticus schreef, dat het bij sommige schrijvers wel er op geleek alsof het gemis aan talent moest aangevuld worden met schandaal en sensatie?

Jan is overreden en toevallig komt dominee Van Baveren, zijn zwager van de catechesatie en neemt hem in huis. Doch daar Jan een kaartje in zijn portefeuille had, waarop de naam „Vermaas” staat, kent niemand hem en wordt hij nu per brancard naar het gasthuis gebracht.

(Slot volgt.)

J. A. W. Jr.

DE KARAVANEN DER SAHARA.

De meeste volken, welke de woestijnen bewonen zijn in gestadigen strijd met elkander; vele van hen zijn roofzuchtig van aard en leven voor een deel van 't overvallen en plunderen van reizenden.

Daarom kan de reiziger, die de woestijn doortrekken wil niet op eigen kracht vertrouwen, maar is genoodzaakt, zich bij een gezelschap aan te sluiten.

In groote troepen verzamelen zich op enkele uitgangspunten aan den zoom der woestijn de karavanen en trekken van Noord naar Zuid, van West naar Oost, steeds langs dezelfde, door de natuur gevormde en mitsdien voorgeschreven wegen. Want oasen vormen in deze zandzee de onveranderlijke havenplaatsen, waar de reizigers door de kameelen worden heengeleid. Elke groote grensplaats van de woestijn heeft hare karavanserij, deze is tegelijk herberg, opslagplaats en verzamelplaats der komende en vertrekkende karavanen.

De bestuurders der muil dieren en kameelen stellen hier het vertrek van den optocht uit deze plaatsen naar goedvinden vast. Is de dag van vertrek aangebroken, dan stellen de ervarenste drijvers zich aan 't hoofd van 't gezelschap; zij hebben reeds dikwijls de reis gemaakt en kennen iedere oase en elke bron nauwkeurig.

Onder geleide van gewapende Arabieren, Mooren of Toearegs, door welker land de karavaan trekt, betreden de reizigers welgemoed de woestijn.

De duur eener dagreis richt zich naar de legerplaatsen. Gewoonlijk bedraagt zij vier of vijf mijlen; zij strekt zich echter in waterarme of door roovers onveilig gemaakte streken ook over acht mijlen uit.

Somwijlen, bij groote hitte, wordt overdag gerust en in den nacht de reis vervolgd;

gewoonlijk echter breekt de karavaan met de morgenschemering op om te rusten op den middag.

IJverig zijn de reizigers dan in de weer, hun maaltijd te bereiden bij een vuur, dat met gedroogde kameelmest onderhouden wordt; zij doen hun gebeden en bedienen zich bij de voorgeschreven wasschingen van zand inplaats van water.

En wanneer over die geluidlooze stilte der woestijn de nacht zich legert en de sterren hel fonkelen door de altijd klare en droge lucht, dan verzamelen zich de geloovige volgelingen van den Profeet (Mohammed) en luisteren naar de woorden van den sprookjesverteller. Ook heffen zij, afwisselend, liederen aan. Daarna legt zich ieder in zijn tent tot slapen neer en in de doodsche stilte rondom verneemt het geoefend oor niet anders dan 't herkauwen der kameelen en 't snorken der slapenden in verderde tenten.

Zoo verloopt de eene dag na den anderen, tot enkele raven in de zandzee de nadering eener bron verkondigen en aan den gezichteinder de toppen der koninklijke palmen opdoemen. Dan ijlen allen met rassche schreden naar 't water en menschen en dieren lesschen hunnen dorst met lange teugen en weten bijna van geen ophouden. Aan deze bronnen wordt eenige dagen achtereen gerust; in groote oasen vertoeft men zelfs wekenlang en handelt en ruilt met de waren die men heeft.

Vaak gebeurt het, dat Arabische rooverstammen, die hen overvallen, verwarring en wegeklag teweegbrengen in de rijen der vrome pelgrims.

Grooter evenwel is de schrik die de natuur teweegbrengt, wanneer de orkaan der woestijn, de verzengende Samoën of de giftige Chamsin over de zandzee strijkt. De Samoën, d.w.z. giftwind, is een gewone orkaan. Door de hitte van den woestijnbodem, waarover hij strijkt en door de golven gloeiend zand, die hij met zich voert, wordt deze orkaan niet enkel gevaarlijk, maar in de hoogste mate pijnigend.

De kameelen worden wild en werpen hun vracht van zich. De mensch, doodmoe, is in gestadigen strijd met hitte, zand en storm. De bodem van de zandwoestijn gelijkt bij zulk een hevigen orkaan aan de opgezweepte golven der zee. Hooge zandgolven komen aanrollen en verdwijnen, om te blijven hangen aan uitstekende punten. Niettegenstaande 't vreeselijke onweder moet de karavaan opbreken, wil zij niet onder het zand begraven worden. Komen de uitgeputte reizigers in zulk noodweer eindelijk een oase tegen en juichen zij over hun spoedige redding, dan gebeurt het meermalen, dat de bron verdroogd is en zien de reizigers den vreeselijksten dood tegemoet. Vandaar die hoopen bleeke beenderen, uitgedroogde lijken van menschen en dieren, waarmede de woestijnwegen overdekt zijn; vandaar die akelige begeleiding door gieren, hoog in de lucht, welke hun maaltijd afwachten.

Bijwijlen zien de versmachte reizigers uit den rooden, neveligen horizon plotseling een waterspiegel blinken, waarom heen palmen zich wiegen en kasteelen uitsteken. Die opwekkende

aanblik brengt nieuw leven in de vermoeide leden; reeds verheugt men zich in de naderende redding. Maar de ervaren woestijnreiziger zucht zwaarmoedig en weet, hoe dikwijls dat „Satans-water” hem bedrogen heeft.

Maar toch, de karavaan spoedt zich derwaarts om de levensbron te bereiken, deze echter wijkt boosaardig terug en eindelijk zijn water, palmen en kasteelen verdwenen in de ledige woestenij. Zoo bedriegt de woestijn door misleidende luchtspiegelingen de arme reizigers en verhoogt de ontzetting, waarmee zij de ziel vervult.

OP BEZOEK.

Twee trappen was ik opgeklommen, steeds met de handen tastende, want 't was pikdonker. Nog één en dan zou ik er zijn. 't Portaal, dat ik eindelijk schoorvoetende betrad, werd voldoende verlicht om de deur te ontdekken. Op mijn herhaald geklop kreeg ik geen gehoor. Toen draaide ik den knop om, de deur ging open, piepend op haar scharnieren, en ik trad binnen.

De kamer werd fantastisch verlicht. De laatste zonnestralen beschenen de met courantenpapier beplakte ruiten, die meest alle gebroken waren. Rondziende ontwaarde ik niemand. Een tafel op drie pooten stond tegen het raam. De vensterbank deed dienst voor vierde poot. Twee stoelen, zoo ze dien naam nog mochten dragen, want de een had een plankje tot zitting en de andere was met zeildoek bespannen over de versleten mat, stonden daarnevens.

Een groot oud ledikant stond tegen den muur. Naderbij tredend zag ik drie kinderen, waarvan de oudste nog geen zes kon zijn, ternauwernood toegedekt, daarin liggen. Een er van sloeg zijn groote donkerbruine kijkers angstig tot mij op. Op mijn vraag, waar moeder was, wees hij met zijn vingertje naar de bedstede in den anderen hoek der kamer. Onderwijl had een zacht gekreun reeds mijn aandacht getrokken.

Daar lag moeder, schrapend kuchend, haast bij ieder woord dat ze uitbracht.

Ze was reeds lang ziek; al wel drie maanden dat ze plat te bed lag en niets aan haar huishouden kon doen, bijna twee jaar achtereen sukkelend. Af en toe kwam ze op den vloer. Haar man moest 's morgens vroeg op en naar zijn werk. Als hij thuiskwam, moest hij voor zichzelf en voor de kinderen wat eten koken. Voor 't overige lag ze den ganschen dag alléén, alléén in haar ellende, alléén met haar gedachten. Of ze dan wel eens vrouwelijke hulp kreeg?

Eens, tweemaal per week hoogstens, kwam een bloedverwante enkele uren het allernoodigste verrichten. Langer kon ze niet uit haar eigen huishouden.

Enkele uren in de week.....

Behoeft het nog gezegd, wat hiervan het gevolg is?

Vaders weeggeld schiet te kort om de benodigde versterkende middelen te koopen. En zoo ge, door ondervinding, geleerd wat meer bij hem aandringt op bewijzen dat de toestand werkelijk zoo is, dan toont hij U langwerpige vierkante briefjes met een stadswapen er op.

Niet één of twee... veertien, vijftien zag ik er. Wel vertegenwoordigen niet alle véél waarde, want het gouden horloge, een familiestuk, waaraan hij zooveel waarde hechtte, is reeds lang „verstaan”. Zoo ge u de moeite geeft, nota te nemen van den inhoud, komt ge tot de ontdekking, dat zelfs de hoogst noodige kleedingstukken, hoe geringe waarde zij ook vertegenwoordigen, moesten dienen om er geld voor op te nemen en daarvoor brood te koopen. Meubelstukken van eenige waarde zijn reeds lang denzelfden weg opgegaan als het horloge.

Ongeloofelijke toestanden zoo ge ze niet met eigen oogen aanschouwd hebt.

.

Nu gij mij hierheen gevolgd hebt, och, ga nog even met mij mee naar twee oude luidjes.

Voor ditmaal behoeft ge geen trappen te klimmen. Ik zal u intusschen wat bijzonderheden van hen vertellen.

Beiden zijn de 70 reeds gepasseerd. Hij verdiende genoeg om met zijn vrouw te kunnen leven. En kinderen hebben ze niet. Het weinige geld, dat hij nog overgespaard had, moest echter aan den dokter en apotheker betaald worden, want ouderdom komt met gebreken. Toen was er nog bij gekomen, dat hij zijn betrekking, die hij jarenlang trouw had waargenomen, verloor. Af en toe verdiende hij nog wel wat, doch niet voldoende. En pensioen.....

Ge kent het gebrekkige in onze wetgeving. Niet ieder patroon is verplicht zijn personeel te pensionneeren. En daaraan wordt het beste de hand gehouden.

Doch we zijn er al.... Uw schoenen zullen wel wat vuil worden in deze modderige gang, doch dat is 't ergste niet. Dit huisje in. Ik zal maar voorgaan. Buk een weinig, anders zoudt ge uw hoofd stooten.

Het portiek met al dien rommel aan de wanden en aan den zolder, zou een tafreeltje voor Israëls zijn.

Doch dit terloops.

Aankloppen is niet nodig, want de vrouw is stokdoof. Als ge haar een hand wilt geven, ga dan naar haar toe; zij kan niet meer loopen. Een rheumatische lijderes is ze. Van bed wordt ze op den stoel gedragen en van den stoel weer op bed. Haar man deed in het huishouden, wat zij niet kon doen, maar nu hij ook al tobt en zelfs al eenige dagen te bed ligt, wordt het toch wel wat al te moeilijk voor haar. Ze heeft ook niemand, die haar eens opzoekt en een vertroostend woordje toespreekt.

Zoo zijn er zooveel toestanden, te veel om te noemen, waar hulp, al is het slechts kort en tijdelijk, toch dringend nodig is.

Trots de vele instellingen van barmhartigheid naast diaconalen arbeid, treft men dergelijke toestanden nog in de hoofdstad van ons land aan; wel een bewijs dat er nog een groot terrein braak ligt om persoonlijke barmhartigheid te betoonen.

T. H.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers :

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„GEENE VERDOEMENIS VOOR
DEGENEN, DIE IN CHRISTUS ZIJN.”

(Slot.)

Ge ziet hier tegenover elkander gesteld „vleesch” en „Geest”, en wanneer dit geschiedt, krijgt „vleesch” een eigenaardige beteekenis. Soms toch beduidt het de mensche-lijke natuur, dus zoowel ziel als lichaam, zooals de Schrift leert, dat het Woord vleesch geworden is, gelijk in het volgende vers staat, dat God zijn Zoon heeft gezonden „in gelijkheid des zondigen vleesches.” Ook wel ziet het op het lichaam alleen, het stoffelijk, zichtbaar deel van den mensch, zooals Job roemde, dat hij uit zijn vleesch God zou aanschouwen. Maar vele malen, en zoo is het ook hier, duidt het vleesch aan: de fontein van alle boosheid, onze verdorven natuur, den ouden mensch, die zoowel ziel als lichaam beheerscht. „Naar het vleesch wandelen” wil dus zeggen een wandel, een levensopenbaring gelijk ons zondig ik dat wil, naar de booze begeerten van ons hart.

En er is oorzaak toe, waarom de zonde in Gods Woord in dien zin aan het vleesch gebonden wordt, en haar beginsel in den mensch den naam vleesch draagt. Allereerst wijl de zondaar voornamelijk zich verlustigt in het vleesche-lijke, in de zichtbare, aardsche, vergankelijke dingen. Voorts, wijl de smet der zonde ons van onze vaders naar den vleesche is toegekomen als inklevende verdorvenheid, die bij erfenis de

onze werd. Eindelijk, omdat de zonde in ons vleesch den meest vasten steun vindt. De prikkels tot allerlei zonden en hartstochten en neigingen liggen in ons vleesch.

Hiergegenover nu beteekent „Geest” het beginsel van alle heiligheid in den mensch gewrocht. De Heilige Geest, die de Werkmeester van dit beginsel is, wordt Zelf hier tegenover het vleesch, het beginsel der zonde gezet. Het „wandelen naar den Geest” is derhalve een wandel, een levensopenbaring, naar den drang van dat nieuwe leven in heiligheid en vreeze Gods, in nieuwigheid des levens.

Met het aangeven van dit kenmerk der gerechtvaardigden en wedergeborenen, snijdt de Apostel alle antinomisme, alle goddeloos stelsel, dat een onheilig leven bij het bezit van genade bepleiten wil, als bij den wortel af. Allen belijder met de lippen, maar niet met hart en leven, wordt nu de mond gestopt.

Er zijn toch niet weinigen, die den kring van Gods volk binnensluipen, en door hooge taal de oogen verblinden. Ze dragen er roem op, gerechtvaardigd te zijn. Zij verkondigen luide, dat zij vrij zijn van de wet, en ontheven van de straf. Zij hebben hun vleesch niet alleen gedood, maar ook reeds begraven. . . . maar voorts gaan ze daarhenen zonder droefheid over de zonde, zonder strijd der heiligmaking, zonder nauwgezetheid des levens. Hoogroemende zorgeloozen, die de genade misbruiken tot een dekmantel der ongerechtigheid, en wel voor God uit het geloof, maar niet uit de vruchten des geloofs

willen gerechtvaardigd zijn. Om u voor deze klip te waarschuwen, opdat ge niet met een ijdele hope zoudt bedrogen worden, wordt ge er met kracht en klem op gewezen, dat gerechtvaardigd te zijn en wandelen naar het vleesch niet kunnen samengaan. Hetgeen uit het vleesch geboren is, dat is vleesch, en hetgeen uit den Geest geboren is, dat is geest. Dit verloochent zich nimmer.

Maar wil dan nu dit „wandelen naar den Geest” zeggen, dat de geloovige geheel hebben opgehouden te zondigen? Eén blik op Rom. 7 leert u dat wel anders. Daar wordt de strijd tusschen vleesch en geest in den bekeerde geschetst in al zijn felheid en gedurigheid. Doch juist die worsteling bewijst, dat er een wandelen naar den Geest is. Immers alle strijd der heiligmaking gaat van dat geestelijk beginsel uit. Strijd is leven. En het leven duldt geen doodelijke, vleeschelijke rust. Van een geheel aflaten van de zonde is bij Gods kinderen derhalve geen sprake. Hun dagelijksche levenservaring leert wel anders, dikwijls met pijnlijke aanklacht. Ja zelfs zal het geestelijk beginsel zich hier op aarde slechts voor een zeer klein deel openbaren, op allerlei wijze in het uitbreken belemmerd.

De vraag, waarom het derhalve gaat, is deze: Op welken weg staan uw voeten? Op den weg der gerechtigheid of op den weg der zonde? Wat is het beginsel, waaruit gij leeft? Is de gebaande weg in het hart gelegd? Dan zal er ook een zoeken zijn naar de wegen des Heeren in het leven. Dan zult ge een evangelische droefheid hebben over zonde en een innerlijke begeerte om u te oefenen in godzaligheid. Dan zal zich een ingewortelde vijandschap openbaren tegen alles wat God onteert.

Ge moet het hiermede zeer ernstig nemen. Anders zou er wél verdoemenis voor u zijn. Want er is geen genade zonder genadevrucht, geen leven zonder levensopenbaring. Ge kunt niet tegelijk in zijn in Christus en in zijn in de zonde.

Troost gij u daarom met deze roemtaal niet, die voor de schande der zonde, die uw Heiland den dood heeft gekost, geen oog, geen gevoel, geen afschrik hebt.

Troost gij u niet, die meent, dat waar God in zijn Zoon de zonde met den dood bezocht, Hij die in de harten zijner kinderen zou laten nwerken, zonder dat tegen haar gestreden werd.

Troost gij u niet, die denkt, dat de rechtvaardiging door het bloed des kruises gegeven is als een kussen, waarop de zondaar kan inslapen.

Troost gij u niet, die *dit* uw hoogste voorrecht acht, dat gij zorgeloos kunt leven naar het goeddunken van uw eigen hart.

Troost gij u niet, die met de ééne of andere zonde gebroken hebt en nu meent, dat het vleesch zijn macht heeft verloren, en dat gij den Heiligen Geest wel missen kunt, om naar den Geest te wandelen.

Maar gij, troost gij u met deze heilsverzekering, die door vrije genade wilt gezaligd worden, en daarom staat in de vrijheid der kinderen Gods; gij, die in een nieuw leven ingezet, liefde hebt

voor de eere des Heeren, bezorgd zijt om de belangen uws hemelschen Vaders, en kent den waarachtige dorst naar heilgheid en volmaaktgheid. Hier ligt dan ook het punt, waar ieder zich heeft te toetsen. Niet zoozeer naar enkele daden of voorvallen, maar naar het beginsel, dat achter onze daden schuilt. Is er een leven uit Christus, een toegang tot vrije genade, een drinken uit de heilsfontein, en wandelen naar den nieuwen levensdrang? Niet alsof die wandel naar den Geest een voorwaarde zou wezen, maar hij is het teeken der genade in degenen die zalig zijn. In dien wandel komt de eenheid uit van het werk der genade, buiten u en in u, en ontvangt de Heere onze God eere in zijn gunstgenooten.

De Apostel voegt er in het volgende vers nog een persoonlijk getuigenis aan toe, om te staven, dat zij, die vrij zijn van de verdoemenis, ook wezenlijk geheiligd zijn tot een nieuw leven, waardoor zij God zoeken te dienen in waarheid en oprechtheid. Hij spreekt toch in den eersten persoon, wanneer het heet: „Want de wet des Geestes in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonden en des doods.”

Wat hebben wij hier onder „Wet” te verstaan?

Velen denken aan een tegenstelling van het Evangelie met de Wet van Mozes, vooral de tien geboden. De bedoeling zou dan wezen dat de geloovigen vrijgemaakt zijn van de Wet. De Wet toch was onmachtig om hun de zaligheid te schenken. Integendeel zij dreigde met den dood, verwees ter verdoemenis, was de schrik en de geesel van het ontdekte leven. Maar er daagde redding in Christus. Hij voldeed aan haar eisch en recht voor de zijnen. Daardoor werd haar aanklacht en haar macht op den zondaar, om te verdoemen, gebroken, en zoo, door de verlossing van Christus aan den dienstbaarheid der Wet ontheven, gevoelen zij zich vrij. Vrij door „de Wet des Geestes des levens in Christus,” door het Evangelie der genade in Christus.

Nu stemmen wij aanstonds toe, dat zeer zeker in dien zin Christus vrijmaakt van de Wet. Israël was gehuwd met de Wet, zoo spreekt de Apostel in beeldspraak in het vorige hoofdstuk, maar die eerste man is gestorven, en nu is het volk van God vrij van de wet des mans, en gebonden aan den tweeden man, Christus. Ook is het waar, dat in het derde vers inderdaad van die Wet van Mozes wordt gesproken wanneer er wordt gezegd dat het der Wet onmogelijk was, om de zonde te veroordelen in het vleesch, hetgeen daarom God door zijn Zoon heeft gedaan.

Toch dunkt het ons onjuist, om te denken aan een tegenstelling tusschen Wet en Evangelie. De aansluiting aan het onmiddellijk voorafgaande wordt dan gemist. En, hoezeer ook door de Wet de zonde eerst recht zonde wordt, en de dood de zonde achtervolgt, toch wordt nimmer, zonder meer van de Wet gesproken als van „de Wet der zonde en des doods.”

Neen, Paulus gebruikt meermalen het woord „wet” in aan andere beteekenis. In het voor-

gaande hoofdstuk, vers 23, lezen we: „Ik zie eene andere wet in mijne leden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds, en mij gevangen neemt onder de wet der zonde, die in mijne leden is.”

Het verband wijst u duidelijk aan, wat onder die „wet des gemoeds” en die „wet der zonde” moet worden verstaan. Bedoeld wordt de heerschappij der genade en de heerschappij der zonde, die in Gods kind met elkander strijden. Tweeërlei norm, of bindende regel bevindt hij in zich. Tweeërlei leidend beginsel. Zoowel de genade als de zonde wil hem de wet stellen en hem voor zich doen bukken. Twee machten, die als wet hem willen beheerschen, en naar haar wil en regel hem willen doet wandelen. Het is dus wéér het oude en het nieuwe beginsel in Gods kind, dat de Apostel tegenover elkander stelt.

Welnu, diezelfde overdrachtelijke wijze van spreken volgt hij ook hier, als verklaren van het onmiddellijk voorafgaande. De wet des Geestes des levens in Christus Jezus, dat is: de macht van dat leven des Heiligen Geestes, dat met Christus vereenigt, heeft het gewonnen van de macht der zonde en des doods. Christus is de Beheerscher geworden, en nu is de tyrannieke alleenheerschappij der zonde gebroken. Van nature staat gij onder de macht der zonde, door de verdorvenheid van uw natuur. En daardoor als vanzelf onder de macht des doods, want de dood volgt de zonde onmiddellijk op den voet. Hij is de bezoldiging der zonde, en de zonde is van den dood de prikkel, die hem over den zondaar in al zijn geduchtheid doet opwaken. Maar die tyrannie is nu in beginsel gefnuikt door het leven des Heiligen Geestes.

En wanneer Gods kinderen in beginsel wandelen, niet naar het vleesch maar naar den Geest, dan is de oorzaak daarvan slechts deze, dat de wet des Geestes des levens in Christus Jezus hen heeft vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods.

Natuurlijk kan er slechts van een vrijmaking in beginsel sprake wezen. In beginsel wordt de zondemacht gedood door de wedergeboorte. Dat nieuwe leven is voor de zonde de dood. Maar de nawerkingen van den dood zijn nog ontzettend. Een David, een Petrus, uw eigen levenservaring geven daarvan getuigenis. Doch, hoezeer vootmoedigend, en dringend, tot voortdurenden strijd, zijn die nawerkingen niet doodend en vernietigend. Neen, er gaat een vernederende kracht uit voor het vleesch, van het leven Gods. Dat leven drijft uit naar het kruis, om daaraan het vleesch te nagelen, met al zijn booze werken; naar het graf, om daar de zonde te begraven; naar het bloed van Christus, om de bezoedelde conscientie te reinigen van doode werken, om den levenden God te dienen; naar den genadetroon, om kracht, geloof en bezieling af te smeeken; naar het eeuwig Verbond, om te midden van alle beroering des harten te wortelen in Gods onwankelbare trouwe. Dat leven drinkt, onder allen nood der ziele de stroomen in der verzoening, der afwassching en der heiliging, en juicht en jubelt der macht der zonde in het aangezicht: geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn!

„Zoo is er dan nu geene verdoemenis!”

Waagt ge het, om met toepassing op uzelf, dit woord jubelend na te spreken?

Een nauwkeurige doorzoeking des harten is hier alleszins op haar plaats.

Er wordt wel geroemd, waar gezwezen moest worden. Er wordt wel gezwezen, waar geroemd en met gepaste vrijmoedigheid getuigd moest worden.

Ja, er is veel valsche roem. Wanneer de lippen met overmoed naspreken, wat niet de Heilige Geest insprak in de ziel. Wie aanleg heeft voor geestelijke hoogmoed komt licht tot zoo lichtvaardig roemen, en plaatst gaarne zichzelf op een sport van de ladder, waarop God hem niet geplaatst heeft. Immers, het heeft in de kringen van Gods volk wat voor, om te spreken van vrije genade. Men wordt dan gerekend tot de meest ingeleiden. Evenwel wordt dan vergeten, dat de diepst ingeleiden ook den bangsten strijd plegen te hebben. Zulke grootsprekers weten dan ook niet te zeggen, hoe ze zich dien roem hebben toegeëigend. Ze blijven hangen in algemeenheden. Ze zijn zondaren, ze spreken veel van Jezus maar. . . de toon der ware ontdekking en verbrijzeling wordt gemist. Er is geen wezenlijke eerbied voor de Wet Gods. Er is geen klare genadekennis van den Heere Jezus Christus, noch een teeder leven met Hem. Ze hebben geen sterkte tegen de heerschappij van het vleesch, en menigmaal gaan ze in zonde en ongerechtigheid onder.

Daarom moet ge tot den grond der dingen leeren doordringen.

Wat is de verdoemenis voor u geworden, met haar gerechtigheid, haar onverbiddelijkheid, haar ontzaglijkheid? Hebben die vlammen van wrekend vuur alle hooi en stoppelen van zelfbetrouwen weggebrand op den akker uws harten?

Weet ge wie Christus geworden is voor het eigen leven uwer ziel? Waar Hij u wordt voorgesteld als het eenig plechtanker der behoudenis, heeft daar het inzicht in uw verlorenheid u geleerd, hoe ge van Hem gebruik maken zult tot rechtvaardigmaking en heiligmaking?

Ervaart ge, wat het is, *in* Hem te zijn, als in het element van uw leven? Uit Hem te leven door het geloof? Ervaart ge onder welken band daardoor uw ziel is gekomen? En draagt die gemeenschap met Christus vrucht? Want uit het leven dier gemeenschap wordt de ware, echte roem geboren.

Er wordt ook gezwezen waar moest geroemd.

Velen staan van verre en durven niet jubelen in de vrijheid der kinderen Gods. De oorzaak kan echter verschillend zijn. Ge wandelt naar het vleesch, misschien heimelijk. Ge onttrekt u aan de middelen der genade, waardoor God het leven verhelderen en versterken wil. In één woord, er is achteruitgang op den weg ten leven. En dan is er maar één geneesmiddel: „Keert weder gij afkeerige kinderen!” Alleen in den weg der bekeering wil de Heere zich aan de schuldige, afgedwaalde ziel openbaren.

Maar het kan ook duister zijn, bij een ernstig zoeken naar het licht. Vooral doordien gij, heil-

begeerig om de vruchten der genade te aanschouwen, daarvan maar al te weinig bij uzelf ontdekt. Dan is er een onverzekerde, die niet omgaat buiten teederheid der ziele.

Doch, laat u dan waarschuwen voor een niet denkbeeldig gevaar. Ga nooit met uw gemis tot de Wet. Zoek bij haar geen troost voor wat u drukt, of aanvulling van wat ge mist. Ja, blijft ge misschien juist in het donker, omdat ge in een wettischen en niet in een evangelischen weg wilt verzekerd worden? De Wet kan de zonde slechts meer tot openbaring brengen, maar in geen enkel opzicht haar verzoenen. Zij doodt en maakt niet levend. Neen, ga tot de fontein der genade, die in Christus Jezus is, die uw rechtvaardiging, maar ook uw heiligmaking is. Door welken twijfel of bekommring uw ziel ook geslingerd wordt, laat u nooit van Christus afbrengen.

Hoe moet ge met schaamte belijden, dat ge zoo weinig gelooft, dat gij met Hem nimmer bedrogen kunt uitkomen. Inderdaad het ontbreekt in den gewonen gang van het leven maar al te zeer aan vertrouwen op zijn Woord en in zijn aangevangen werk, dat Hij krachtig volvoeren zal. Uw eigenliefde zoekt 't altijd elders dan bij de eenige Bron. Het moet er in hachelijke uren van uw leven maar eens op aankomen, ach, hoe schiet dan het vertrouwen, het staat maken op het Woord, het heele leven des geloofs, bang te kort! Het kan wel eens zóó spannen, dat de laatste duimreed grond als onder uw voeten wegzinkt! Er is in dat geval geen andere uitkomst, dan om met alle geestelijk gebrek, ook met ons gemis aan geloof, te schuilen in de algenoegzame volheid van genade, die in Christus is, en die in niet ééne verlegenheid des harten u ledig laat. Met Hem wordt het vrede, en kalme rust der ziele. Meer nog, Christus is de Steenrots in wier klove de ziele zóó zeker geborgen is tegen alle bestrijding en verwijt, dat uit het verruimde hart de jubelzang gaat rijzen. En hierin wordt ten alle tijde uw God verheerlijkt, wanneer ge met een oprecht hart, en steunende op het eenig Fundament, uw triumflied uit uw Verberging opheft: „Geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.” Amen.

Uit „Sillevis Smitt. Verzekerdheid.”

BLIKKEN IN DE ZIEKENKAMER.

II. (Slot).

Om het lijden geduldig te dragen, kalm het herstel af te wachten, daartoe behoort echter behalve de uiterlijke voorwaarden, ook gelatenheid.

„Het dragelijkst lijden toch altijd die patiënt, welke zich geduldig aan hun lot onderwerpen,” zeide mij eens eene ervaren verpleegster; en een langjarige lijder beaamde het.

Het voornemen de smart onderworpen te ondergaan, verlicht haar. „Toen ik mij uit al mijne macht tegen mijn lot verzette, niet ziek wilde wezen, bleef er in mijn binnenste voortdurend onrust en strijd. In was niet langer

vatbaar voor levensgenot, en kon ook den zegen van het lijden niet deelachtig worden; want daartoe behoeft men gemoedsrust en vrede. Toen volgde er een ellendige tijd. Maar zoodra ik inzag, dat de smart ons ter loutering gezonden wordt, gaf ik mijn eigen wil op. Ik heb thans vrede met mij zelf, en als het God behaagt zal ik er eenmaal rijke vrucht van oogsten; immers smart is de vore, waarin Hij zaait.”

De lijders kunnen zich echter niet altijd tot dit hooge gezichtspunt verheffen; en wie mag er oordeel vellen, tenzij geheel in dezelfde omstandigheden geplaatst?

Men heeft de ongeoeffenden in de lijdensschool, welke jammeren en klagen, zoodra de beurt aan hen komt; de kleinzeerigen die zich zwaar getroffen achten, als een weinig kiespijn of rhumatiek hen in eenigen arbeid, of hun vermaak, stoort; de sukkelaars, welken zich en de hunnen aanhoudend kwellen met het probeeren der meestuiteenlopende middelen, die zij zelden volkomen laten uitwerken, en met allerlei dokters, kuren en badplaatsen welke, na een kort gebruik weder verwisseld worden; de ongeduldigen, in honderde afwisselingen, waaronder de verbitterden er het treurigst aan toe zijn; de somber zwijgenden, die twisten met hun lot; de eindelooze klagers en zuchters en, het allerongelukkigst, zij, die inzien, dat zij lijden door eigen schuld.

Men predikt den zieke geduld en onderwerping. Maar heeft zijne omgeving zelve wel altijd het behoorlijke, meelijdende geduld? Ontvangt hij voortdurend de bewijzen eener liefde, die waarlijk gevoelt voor, en deelt in, de smart en ontbeeringen van den lijder?

„Een ziekenkamer is het neerdrukkendste, vervelendste, akeligste wat men zich voorstellen kan!” zeide eene dame, die, door den nood gedwongen, hare zuster verpleegde. Men kan nagaan, hoe het geschiedde!

Ja, veel wat met ziekenverpleging in verband staat is afstootend, wekt afkeer; beleedigt oog en reukzenuwen; herinnert ons aan verval en dood. Doch hoe wreed is het dit den zieke, ook maar in de verste verwijdering, te doen gevoelen. Ziekenverpleging eischt strenge zelftucht, groote zelfoverwinning; maar laat dit in 's hemelsnaam den zieke niet bemerken! Een kleine beweging van tegenzin bij het verbinden, een onwillekeurig afwenden van het hoofd, bij een onaangename reuk, een nauwhoorebare zucht, onder de noodzakelijke hulpbewijzen, kan hij den zieke het gevoel zijner ellende ontzaglijk vermeederen en verscherpen. Gij zegt, dat gij uw afkeer nu eenmaal niet overwinnen kunt! Ik geef toe, dat dit den een zwaarder valt dan den ander; maar die het ernstig wil te boven komen, kan het altijd. En al moest gij ook de tanden opeenklemmen van afschuw, uiterlijk mag niemand iets aan u merken.

God, die u de taak dezer verpleging oplegt, eischt tegelijk, dat zij met liefde volbracht wordt.

Wat een verschil in verplegers en verpleegsters ontmoet men bij het ziekbed! Ik bedoel voornamelijk de familieleden, wien zulk een plicht te vervullen, wordt opgelegd.

Er is plotseling iets in huis gekomen, dat het gewone leven verbreekt; arbeid en uitspanning stoort. Thans geldt het onverbiddelijk zichzelf opofferen, bij nacht en dag. Is de ziekte van voorbijgaanden aard, of het gevaar dreigend, ligt de zieke ons na aan het hart, dan leert liefde en vrees dikwijls de juiste behandeling. Echter kunnen bezorgdheid en schrik op het gelaat, onzekere, gejaagde bewegingen, bij aanvallen van pijn en benauwdheid, den lijder dikwijls hinderen en kwellen. Als tegenstelling daarvan heb ik eene jonge vrouw gekend, die het vermocht, haren lang lijdenden, tot sterven veroordeelden, echtgenoot, steeds een opgeruimd, vroolijk gelaat te toonen, en hem daardoor voor de diepe zwaarmoedigheid, waartoe zijne ziekte aanleiding gaf, te behoeden.

„Het is het eenige, wat ik nog voor hem doen kan,” sprak zij met bevende lippen, maar overigens kalm. Want zelfs, als hij er niet bij was, gaf zij zich aan geen uitbarsting van droefheid over. Zij steunde, hielp en droeg hem, troostte, bemoedigde, vervrolijkte hem, en leidde zijne gedachten, met teedere zorg, naar het hoogere; hem moedig vergezellende tot aan den rand van het graf.

Liefde is de beste onderwijzeres in het ziekenvertrek. Maar, ach! hoe dikwijls ontbreekt zij; of blijkt niet sterk genoeg, om te volharden; voornamelijk als de ziekte van een onzer betrekkingen in een jarenlang lijden bestaat. Moeilijk is het dan, vooral voor volkomen gezonden, die niet beseffen, wat ziek te zijn insluit, de gedrukte stemming niet als zeurigheid, de zenuwen als inbeelding, en de zwakte als gebrek aan energie te brandmerken. Hard, zeer hard kunnen zulke krachtige, van gezondheid blakende menschen, dikwijls zijn.

„Je moest je ook wat meer inspannen, eenige wilskracht toonen,” zeggen zij, niet begrijpende, dat er verscheidene lichaamstoestanden zijn, waarin ook de wil ziek is.

Een ander soort verplegers zijn de neerslachtigen, die meeklagen en jammeren, en zichzelf, evenzeer als den zieke, nadeel toebrengen. Zij zien in het geringste verschijnsel nieuwe oorzaak van leed en ellende. Zij gevoelen wel medelijden, maar toch, meest met zichzelf.

Dan heeft men de onhandigen, die radeloos staan bij het tillen, verleggen en verschoonen van den lijder; de angstvalligen, welke iemand, door hun fluisteren en sluipen, tot vertwijfeling brengen; de luidruchtigen en praatzieken die maken dat het in het hoofd van den zieke begint te hameren; en eindelijk zij, die alles het beste weten, steeds hun eigen wil doorzetten, en geen andere behandeling dan de hunne toestaan.

Wien God eene ziekenverpleging oplegt, hij brenge vóór alles zijn eigene ziel tot rust, God wil, dat gij eenigen tijd met den lijder onder de beproeving blijft. Hij verlangt dat gij voor het oogblik het eigen ik op den achtergrond schuift, en voor dien ander leeft. Hij eischt dat gij den zwakke geeft van uw kracht. Offer hem die willig, en gij zult op uwe beurt door dezen gesterkt worden. „Wij kunnen iedere ziekenkamer

beschouwen als eene kleine kerk, waarin wij, van de wereld afgescheiden, Gods stem hooren, en Hem, door onze liefde en arbeid mogen verkondigen”.

Op deze wijs sprak eenmaal eene edele diacones tot mij, op een tijd toen ik onder een jarenlange ziekenverpleging gebukt ging, en mijn ziel nog niet stil in mij was.

Tot eene goede verpleging behoort ook de zorg voor de maaltijdeu van den zieke. Als ziekenkost dienen natuurlijk alleen licht verteerbare spijzen. Gewoonlijk geeft de dokter hieromtrent voorschriften, welke dan stipt in acht genomen dienen te worden. Men spreke zoo weinig mogelijk met den zieke over zijn eten; maar zette het hem smakelijk toebereid en zoo aangenaam mogelijk opgedischt, voor. Laat hem nimmer zien, dat gij van zijne spijzen proeft en hoor met geduld zijne, zij het ook onredelijke, aanmerkingen er over, aan; ook hierbij is geduld en liefde hoofdzaak. Zulk eene goede, liefdevolle verpleging brengt in het kleine rijk van den zieke ook zooveel afwisseling en genoeg als mogelijk is. Het wordt zoo licht vergeten, dat men, met een kleinigheid, daar vreugde kan verschaffen.

„Zie mijn tuintje eens!” zeide een jong meisje, dat reeds lang bedlegerig was. En zij wees, met schitterende oogen, op een sigarenkistje naast haar ledikant, waarin het groeide en bloeide „Denk eens, alle jaargetijden door toovert mijne vriendin er iets in! Van kers af tot anjelierien toe. En als ik mijn nietig dennenboompje aanzie, dat zoo aardig, te midden van het andere groen, aanslaat, mis ik het bosch en den tuin niet zoo heel erg meer”.

Ook hier is de voorwaarde zich in den toestand der zieken te kunnen verplaatsen. Ik weet een geval, waarin een stukje tapijt, van ander patroon dan het weken lang aangestaarde, luchtig met een paar spijkers vastgehecht, opwekkend en onderhoudend werkte. — Ik geef gaarne in de ziekenkamer de plaat van den goeden Herder, sedert eene vrouw mij vertelde hoe kalmeerend de aanblik van het behoeve en gedragen lam, bij koortsfantazieën op haar gewerkt had.

Soms geeft een lichtende krans in de duisternis van den nacht of de ziel troost; en het verkwikkende van opgehangen spreuken en troostvolle teksten, is lang reeds algemeen geworden.

Kleine veeren en paardenharen kussens, rond en vierkant, kan een zieke haast niet te veel hebben; aanbevelenswaardig vooral is de halve maansvorm. Dichtgestopte rollen, voor het tegenhouden der voeten, en halve groote duigen, die te zwaar drukkende dekens dragen kunnen, mede van groot nut zijn. En als gewenscht geschenk, waar men een kleinigheid wil meebrengen, dienen kleine, aardige beeldjes, beweegbare figuren, niet te inspannende „puzzles,” en aardig kinderspeelgoed. Zij brengen dikwijls zelfs den volwassene over een paar treurige, vervelende uren heen. Hebt zulke opmerksaamheden. bovenal voor den eenzamen lijder, die dikwijls dagen lang uitziet naar een goed woord of kleine liefdegift. Bezoekt hem, als gij kunt, regelmatig, op bepaalde

uren. Dat is een zieke het aangenaamst. Hij kan er dan vooraf op rekenen, zijne gedachten er op vestigen. Acht zulk een afspraak niet licht, maakt haar nimmer als gij niet zeker zijt er aan te kunnen voldoen. Een zieke te vergeefs te laten wachten bereidt hem eene zwaar te dragen teleurstelling in zijn eentoonig bestaan. Hij kijkt reeds lang vooruit op de klok, denkt er voortdurend aan, laat zijn kleeding en bed netjes in orde brengen, om den welkomen bezoeker of geliefde bezoeker naar behooren te ontvangen. Nu nog een uurtje! Ach! wat gaan die wijzers traag. Het zal heerlijk wezen weer eens van zijn kwellende geeachten afgeleid, opgebeurd te worden! Nu is de tijd gekomen! Gaat de voordeur niet open? Wordt er niet gescheld? De opwinding neemt toe; verder en verder gaat de wijzer, niemand komt; en op de voorafgaande spanning volgt diepe verslagenheid.

„Als het nog maar alleen mijn lichaam was dat leed, zoo mijn geest er niet in deelde, zou ik het beter kunnen dragen; maar ik word hoe langer hoe zwakker, in elk opzicht! dus hoort men vele zieken klagen.” Men heeft iets dergelijks dikwijls bijgewoond, en weet, dat het, tot aan het einde, toenemen moet.

„Ik kan niets meer doen! Ik ben slechts een last, een plaag voor mijne omgeving!” steunen anderen. Goed, een zieke zij voor zijn verzorgers een kruis; men kan hem onder sommige omstandigheden een last achten. Hij eischt dagelijks vels zorgen en offers van de zijnen, en dit te gevoelen is een der harde lessen van de lijdensschool. Maar vergeet niet, gij zieke dat ook die anderen hun les moeten leeren. Dat het toevallig aan u is, stond niet aan uw keus. Wees hun, in Godsnaam, een last, een kruis, maar wees hun tegelijk een zegen. Dat kunt gij, ook met den machteloosten wil, de zwakste kracht. God is sterk ook in den zwakke. Nader hem hoe langer hoe meer, en spoedig leert gij uw wil aan een Hoogeren onderwerpen. Gij hebt dan tegelijk eene groote schrede op den weg van het geduld afgelegd. Gij roept niet meer alle oogenblikken, wanneer u iets invalt. Gij houdt de ongemakkelijke ligging eenigen tijd uit, als gij ziet, dat uw verpleegster met iets anders bezig is. Gij hebt geleerd uw lijden, zooveel mogelijk, alleen te dragen, uw klagen en steunen te onderdrukken, daar gij hebt ingezien dat het u slechts weinig verlichting aanbrengt en de uwen zoo zeer doet. Zeg nu niet langer, dat gij niets meer doen kunt. Gij hebt, door dien arbeid aan u zelf, hen veel geholpen, veel last en droefheid gespaard. Lijden leert zwijgen, en zwijgen brengt vrede. Nog is er iets voor u te doen, nog moet er geleden, nog veel gestreden, nog menige slape-looze nacht doorworsteld worden, met de zich telkens weer opdringende vraag: Waarom toch? en het kwellend spooksel: Hoe lang nog? Doch, naarmate de uiterlijke kracht afneemt, wast de innerlijke — datgene wat niet echt was, valt weg; de harten verzachten zich, de zorgen verdwijnen, en in de enge ruimte valt een straal van hemelsch licht.

Lijden stemt de hartesnaren,

Voor den zang der engelscharen.

En nu kan het zijn, en is ook dikwijls het geval geweest, dat van zulk een lijdenssponde, een volheid van innerlijke kracht en vrede uitgaat; dat men er beproefden raad en deelnemende liefde ontmoet; dat waar wij heengingen, om te bemoedigen, wij zelf troost mededroegen. Want dit is het heerlijk voorrecht van den lijder, dat hij, door zijne bittere onder-vinding, anderen den waren troost kan schenken.

Vrij bewerkt naar het Hoogduitsch.

DE GROOTE KEURVORST.

Frederik Wilhelm, Brandenburgs keurvorst, werd in het jaar 1620 geboren. Zijn jeugd valt dus juist in den tijd van den dertigjarigen oorlog.

Toen de kraap zeven jaar oud was, liet hem zijn vader, de keurvorst George Wilhelm, uit het oorlogsgewoel in de vesting Kustrin veiligheid brengen. Doch vijf jaar later had de oorlogskans een zoo bedenkelijk karakter aangenomen, dat zelfs Kustrin niet meer veilig scheen. Men vluchtte toen met den prins naar Pommeren. Hier zag hij het lijk zijns ooms, den Zweedschen koning Gustaaf Adolf, toen het juist ingescheept werd om naar Zweden te worden overgebracht. Het droeve feit maakte op des kinds ontvankelijk gemoed een onuit-wischbaren indruk.

Eenige jaren daarna bezocht hij ter verdere vorming de beroemde hoogeschool te Leiden, ging van daar naar Den Haag, en liet zich door de daar verblijf houdende vreemde gezanten onderricht geven in de staatkunde. Hier beproefde men hem tot een dertel en losbandig leven over te halen, doch tevergeefs. Hij verliet Den Haag en spoedde zich tot zijn neef, Prins Frederik Hendrik, welke toen juist de door de Spanjaarden bezette vesting Breda belegerde. De prins bespeurde dadelijk met helderen blik, in deze daad des jongelings een voortteeken zijner toekomstige grootheid en sprak den profetische, veelbeteekenende woorden:

„Neef, gij hebt een heerlijker overwinning bevochten dan wanneer ik Breda verover. Gij hebt *dit* gedaan, gij zult meer doen.”

In het jaar 1640 stierf de keurvorst George Wilhelm, en nu besteeg de kroonprins den troon. Het land waarover hij het bewind verkreeg, was door den bloedigen oorlog ontvolkt, verwoest en geheel verarmd. Maar de jonge vorst wanhoopde niet. Allereerst zocht hij zijn land den vrede terug te geven. Daartoe sloot hij met de Zweden een voorloopig verdrag, volgens 't welk zij slechts in eenige vaste plaatsen bezetting houden mochten. Vervolgens werkte hij aan de totstandkoming van den vollen vrede, die ook eindelijk in 't jaar 1648, ons wel bekend, tot stand kwam en aan den vreeselijken dertig-jarigen oorlog een eind maakte. Den vreedestijd maakte de keurvorst zich ten nutte om orde en regel in zijn land te herstellen, den weer-spannigen adel aan banden te leggen en de stilstaande bedrijven op allerlei wijs te trachten

op de been te helpen. Hij gaf te dien einde wijze wetten, van welke het spoedig bleek hoe voortreffelijk zij werkten. Daarbenevens was zijn oog gericht op de vergroting zijns keurvorstendoms en het gelukte hem met behulp van zijn dapper, door hem goed ontwikkeld leger, gelijk ook door verstandige onderhandeling met andere vorsten, dit doel te bereiken. Zoo verkreeg hij de groote en kostbare provincie Oost-Pruisen (die later zijn Rijk den naam zou geven) als onafhankelijk hertogdom.

De gewichtigste gebeurtenis in het leven van den grooten keurvorst was de slag bij Fehrbellin. Toen hij namelijk, in vereeniging met andere Duitsche vorsten, tegen de Franschen was opgetrokken, vielen de Zweden, daartoe door den Franschen koning Lodewijk XIV aangezet, in Brandenburg. Vreeselijk waren de verwoestingen die zij in de landen aan de Havel aanrichtten.

Den keurvorst griefde dit alles diep, doch zonder zich daardoor in zijn vastberadenheid aan 't wankelen te laten brengen. Door een brief vermaande hij de Brandenburgers nog een tijd lang geduldig te volharden; hij zou spoedig komen. De Brandenburgers deden wat hij wenschte. Duizenden boeren kwamen tot noodweer bijeen, en lieten hunne vanen wapperen, waarop geschreven stond: „Wij zijn boeren van geringe beteekenis, maar dienen onzen keurvorst met lijf en bloed.” Spoedig kwam de keurvorst hen met 15000 man ter hulp. Maagdenburg werd bezet, een Zweedsch leger 't welk bij Rathenow aan de Havel was gelegerd, werd door de list van den veldmaarschalk Dörflinger overrompeld en uiteengejaagd.

Den 18 Juni 1675 stieten de Brandenburgers bij Fehrbellin op de hoofdwacht der Zweden. De Landgraaf van Ressen-Homburg welke de Brandenburgsche voorhoede commandeerde greep den vijand aan, doch kwam daarbij zeer in 't nauw en zond om hulp. Men moest een snel besluit nemen en daarom werd op 't zelfde oogenblik krijgsraad gehouden. Dörflinger was tegen den slag. De keurvorst echter zei: „wijl wij den vijand zoo nabij ons hebben moet hij er veeren of haren bij laten.”

Nu gaf Dörflinger toe en zoo begon de slag. Aanvankelijk waren de Brandenburgers niet gelukkig. Toen de keurvorst dit bemerkte ijldde hij naar de gevaarlijke plaats. Naar luid der geschiedenis geleken zijne oogen „twee fonkelende kometen.” Hij stelde zich aan de spits zijner dappere troepen, en riep: „Getroost dappere soldaten, ik, uw vorst en nu uw overste, wil overwinnen of ridderlijk met u sterven.” Toen ging het voorwaarts.

De keurvorst zelf reed op een wit paard. De Zweden hem hieraan herkende en hegroetten hem met een hagelbui van kogels. Zijn stalmeester Frohen begreep het gevaar waarin de keurvorst verkeerde, reed op hem toe en zei: „Heer keurvorst, ik zie dat uw schimmel bang wordt; geef hem mij en bestijg mijn bruintje.”

Nauwelijks waren de paarden gewisseld of daar stortte de edele Frohen door een kogel getroffen, ter aarde. Dadelijk daarop werd de

keurvorst door de Zweden, die met vaak gebleken dapperheid vochten, omringd. Maar negen Brandenburgsche huzaren lieten hun zwaarden kletteren en trokken hem weder buiten den kring. Nog een wijle was de uitslag van den strijd onzeker. Toen ondernam de Brandenburgsche ruiterij, aan wier spits zich Dörflinger vertoonde, een duchtigen aanval. Dat gaf de beslissing, de Zweden wankelden, weken, vloden. In 't eerst vonden de vluchtenden in Fehrbellin een schuilplaats. Toen men aanreed de stad te beschieten, antwoordde de keurvorst:

„Ik ben niet gekomen om mijn iand te verwoesten, maar het te redden.”

Spoedig kwam het zoover dat alle Zweden uit het land waren verdreven. Met hun afgenomen krijgsbuit werden de inwoners der geplunderde streken weer schadeloos gesteld.

Wat keurvorst Frederik Wilhelm echter nog tot hooger roem strekt dan de vele door hem behaalde krijgslauweren, dat is de wijze voorzorg die hij aan 't welzijn zijner onderdanen, in 't algemeen aan de innerlijke ontwikkeling zijns rijks, wijdde. Hij liet uit Zwitserland en uit ons vaderland flinke kolonisten komen, en nam met schrandere bereidwilligheid ook de Hugonooten op, menschen die flink waren van bedrijf, en door de schandelijke vervolging uit Frankrijk waren gedreven. Voor handel en bedrijf deed de groote keurvorst ontzaglijk veel. Zelfs schiep hij een kleine vloot en bemachtigde bezittingen op de kust van Afrika, die echter later weer werden losgelaten. Terecht getuigd zijn kleinzoon, koning Frederik de Groote, van hem: „Hij heeft veel gedaan.” De Pruisische staat is door hem gesticht.

Bekend en geliefd als hij was zijn echtgenoot, de edele vorstin Louise Henriette, dochter van onzen prins Frederik Hendrik. Zij, geboren in 1627, huwde op 19-jarigen leeftijd met den keurvorst. Zij stierf pas 40 jaar oud. Of het lied „Jesu meine Zuversicht” en andere kerklieederen werkelijk van haar zijn, of wel van den dichter Schwerin, schijnt nog altijd niet uitgemaakt. Dit is zeker, zij was een vrome vorstin, een sieraad van haar geslacht.

ONZE LEESTAFEL.

Een uitermate lezenswaardig boek is over Zuid-Afrika en zijn geschiedenis bij de firma Brockhausen Leipzig uitgekomen. Het is van Commandant Adolf Schiel en getiteld: 23 Jahren Sturm und Sonnenschein in Süd Afrika. Schiel heeft veel beleefd was in zekeren zin een „Voortrekker” en heeft er een zijn ervaringen opgeschreven. Het is een aangenaam vlot geschreven boek, vol humor, soldatesk en romantisch zoodat menigmaal den lezer de tranen langs de wangen loopen van 't lachen.

Maar de lezer oordeele zelf uit onderstaande sitaten.

Het boek van overste Schiel, waarvan wij bij hef verschijnen der eerste aflevering reeds een enkel woord zeiden, is van geheel anderen aard.

Dit is met recht een boek van avondtuur, geschreven door een vroolijken soudenier, die in Afrika veel heeft doorleefd, en ook veel heeft geleden, maar wien de humor steeds is bijgebleven. Menig grappig stukje verhaalt ons Schiel; het verhaal hoe hij Dinizulu kroonde als koning der koning de Zoeloe's is eene episode die in dit opzicht een kenmerkend staaltje van Schiels wijze van vertellen oplevert:

„De 21 Mei 1894 was tot kroningsdag voor Dinizulu bepaald, en ik kreeg de opdracht voor die feestelijkheid een program op te stellen.

„Dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan. Koningen worden niet alle dagen gekroond; ook had ik nooit in mijn leven het geluk gehad er een te kronen of zulk een plechtigheid bij te mogen wonen. Nu verlangde men van mij het program voor deze gewichtige staatsaangelegenheid en dat nog wel zonder eenig middel.

„Een koningskroon in een Boerenlaager waar niet eens een paar lappen voor een vlag te krijgen waren....

„Waar moest ik de kroon vandaan halen? Die was bij de kroning toch de hoofdzaak....

„Mijn kameraad Arnold, met wien ik de zaak besprak, wist echter raad.

„Dat is niets,” zeide hij kalm. „Dat maken wij wel in orde. Ik heb een oud petroleumblik, waarom zouden wij daaruit niet een kroon kunnen maken?”

„Dadelijk ging hij met den kleinen Holsteiner aan het werk, en in een uur hadden zij een tooneelkroon uit blik vervaardigd, die zij nog een paar kunstbloemen van den ouden kapot-hoed eener Boerenvrouw opsierden. Ook een scepter had hij gemaakt. Een der Duitsche vrijwilligers had het paard van een Boer, een schimmel met een heel langen, tot den grond hangende staart, gevangen, den staart afgesneden, dezen haarbos aan een korten stok gebonden en dien met bonte lappen behangen. Dat moest de scepter voorstellen.

„Daarna haalden zij mijn eenoogigen negerboy, den ouden Klaas en kleedden dien, bij wijze van proef, als „majesteit”. En zoo brachten zij hem naar mijn tent.

„Het was om te gillen!

„De goede oude Klaas, een toonbeeld van leelijkheid, met zijn dikke worstlippen, de ledige oogholte, de blikken kroon op het hoofd, een roode paardendecken als purperen mantal omgehangen, en den scepter van den paardenstaart in de eene, een pompoen met een klein houten kruisje er op als rijksappel in de anders! Als rijkszwaard had men hem Arnolds cavaleriesabel omgesespt.

„Ik viel van het lachen bijna van mijn stoel.

„Kieken doch mijnheer,” zeide Klaas droevig, nu willen de jongens nog een uil van mij maken”....

„Het geheele laager was te boop geloopen bij de grap. Arnold en de Duitsche vrijwilligers konden niet begrijpen dat hunne met moeite vervaardigde rijkskleinoodiën niet te verwachte bewondering genoten.

(Slot volgt.)

VAN EEN BIDDAG.

Lijst van het gecollecteerde Goud-geld; op den Algemeenen Dank-, Vast- en Beedendag, den 19 Maart 1788 in de Gereformeerde Nederduitsche Kerken, ten behoeve der Diaconie Armen.

	Rijders	Halve R.	Dnc.	
<i>Noorderkerk.</i>				
Vm. Van der Feen....	38	58	13	Coup. f 650.
Nm. Van Binnevest....	2	20	3	
Av. Hamerster.....	85	38	6	Coup. f 195.
<i>Oudezijds-Kapel</i>				
Vm. Smits.....	13	12	2	
Nm. Broes.....	23	35	6	
<i>Nieuwezijds-Kapel</i>				
Vm. Verburg.....	81	39	14	Coup. f 37.
Nm. Serrurier.....	8	15	1	Quit. f 370.
<i>Zuiderkerk.</i>				
Vm. Prof. Klinkenberg.	94	112	24	Coup. f 332.
Nm. Hoefhamer.....	1	3	—	
Av. Hoffman.....	212	47	22	Coup. f 143.
<i>Oude Kerk.</i>				
Vm. Van der Scheer...	—	—	—	Niet voor de Diaconie Armen
Nm. F. Serrurier.....	—	—	—	
Av. Le Grand.....	7	11	19	
<i>Nieuwe Kerk.</i>				
Vrp. Vriessekkolk, Prop..	—	—	—	Voor de Weeshuizen.
Vm. De Haas.....	—	—	—	
Nm. Hubert.....	—	—	—	
Av. Coerman.....	8	13	6	
<i>Westerkerk.</i>				
Vm. Kuyper.....	43	17	1	
Nm. Eck.....	7	11	4	
Av. Van Herwerden...	176	114	11	Brief. f 1000.
<i>Eylandskerk.</i>				
Vm. La Cave, Prop....	—	—	—	
Nm. Jäger, Prop.....	—	—	—	
<i>Oosterkerk.</i>				
Vm. T. van Essen.....	2	—	2	En een vreemd stuk.
Nm. Rudde.....	—	—	—	
<i>Amstelkerk.</i>				
Vm. Cuperus.....	1	5	1	
Nm. Van Essen.....	3	2	—	
<i>Engelsche Kerk.</i>				
Av. Kessler.....	—	—	—	
Te zamen				804 552 129 Aan briefjes f 2727

De geheele collecte, zoo van goud- als zilvergeld, heeft bedragen f 28650—13—8.

Daar men heeft kunnen goe vinden een menigte afschriften hiervan aan elkander mede te delen, de nieuwsgierigheid en kooplust van het publiek hiertoe zeer gaande te maken, en er dus te vergeefs in de boekwinkels alom naar gezocht en gretig naar gevraagd wordt; zoo heeft de uitgever hiervan besloten om aan de begeerte van een ieder te voldoen, het door den druk algemeener en voor een ieder verkrijgbaar te maken, mits aan den verkooper betalende 2 stuivers.

(Amst. Kerkbode.)

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:

BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

EERE ZIJ GOD IN DE HOOGSTE
HEMELEN.

Is het nog noodig, dat de engelen van Bethleem u toeroepen: „Kom, doe als wij, en open uw mond, en prijs en eer den Vader des geboren Zoons; kom, doe als wij en eer uw God, verlorste wereld?” Is hun oproeping tot u, om mede te doen in den eeuwigen lof, nog noodig, als een oproeping tot zulken, die anders traag zijn in lof, als zulken, die anders langzaam zijn in het plooiën der lippen tot aanbidding?

Wat is het, dat u traag maakt tot lof? Is het een vrees, dat uwe zonden te zwart zijn, en dat uwe ongerechtigheden te rood zijn als bloed, dan dat uw lof den Eeuwige op zijn troon welbehaaglijk zou zijn? God heeft in u een welbehagen, zonder eenige verdienste uws zelfs, en al uw roode zonde heeft de Heiland gereinigd door zijn bloed. Komt, plooi uw onwillige lippen tot uw dank!

Wat is het, dat uw traag maakt tot lof? Is het het gevoel uwer zorgen, uwer drukkende zorgen; het gevoel van een doorn in uw vleesch, het gevoel van een wond in uw hart, u toegebracht in rouw door den fellen dood, die niemand spaart; het gevoel van den last der aardische bekommerning en van den aardischen strijd, — is het daardoor dat gij geen blij, vroolijk ongelengezicht toonen kunt met Godzingerde lippen? God heeft in u een welbehagen, zonder eenige verdiensten uws zelfs, en al uw zorgen en tranen zijn dierbaar in zijn oog. En de druk

dezer wereld zal niet vermogen om één traan meer uit uwe oogen te persen dan die Vader het toelaat voor uw heil. Komt, plooi onwillige lippen tot geloovig en vertrouwvol aanbidden.

Wat is het, dat u traag maakt tot lof? Is het een pessimistisch gevoel over den staat van Gods kerke, een pessimistisch gevoel over den staat van de boosheid op aarde, van den voortgang des kwaads, van den voorspoed der goddeloozen? Een pessimistisch gevoel over een toenemend zedenbederf, over een wassend ongelooft, over het naderen van weeen, barensweeen der volken, uit welke weeen de oordeelen geboren worden, die wereld en gemeente zullen dompelen in rouw? Is het een pessimistisch gevoel over een zondenstaat der aarde, die de zeven fiolen naderbij roept, welke uitgegoten zullen worden tot verdeling en vernietiging van zooveel, dat nog schoon en edel is en wél luidt, al is het niet christelijk? Is het dat, wat u traag maakt tot lof? O, weest dan te meer profeten, zooals die engelen, profeten van Gods welbehagen, profeten van den vrede op aarde, opdat ook door uw profetie, niet uw pessimistische maar uw blijde profetie, de toekomst niet een toekomst van het recht, maar de toekomst van de genade zij. Komt, plooi uw onwillige lippen tot blij profeteeren!

Zoo waar gij een kleingeloovige zijt, — open te allen dage uw mond tot 's Heeren eer.

Zoo waar gij een beweldadigde zijt, zoo waar gij een beproefde zijt, van u beiden vraagt de Heere zijn lof.

Zoowaar gij een verloren zoon zijt in een zondig leven, eer uw God met een bekeering tot hem. Zoowaar gij uw tong gebruikt hebt tot lastering en vloeken, leer die onwillige knie zich buigen naast herders en wijzen uit het Oosten, voor hem, die in de kribbe kwam.

Zoowaar gij nog niet liefhebt, leer liefhebben als die engelen van Bethlehem.

Zoowaar gij nog niet gelooft, leer gelooven als die engelen in het kind van Bethlehem.

Maak der engelen zeden tot uw zeden.

Maak der engelen wetten tot uw wetten.

Maak der engelen lof tot uw lof.

Maak der engelen Koning tot uw Koning.

„Kom, o wereld! doe als wij!” zoo is hun roepen uit den Kerstnacht geweest. En ons antwoord, o Gemeente van Jezus, ons antwoord zij, van omlaag, van de aarde naar den hemel, een mede instemmen, een mede insmelten in het: „Eere zij God in de hoogste hemelen!” nu in den Kerstnacht, straks in den doodsnacht, en eeuwig in den levensdag.

T. ULFERS.

„Van Eeuwige Dingen”.

SIMEONS LOFZANG.

Nu, Heer! in vrede
Ontbindt ge uw knecht,
Naar 't heilwoord, vroeger
Hem toegezegd.

Mijne oogen zagen
Uw zaligheid,
Die gij voor allen
Hebt toebereid.

De zon des levens,
Die 't blind gezicht
Van alle volken
Der aard verlicht,

Die Israëls bondsvolk
Tot heerlijkheid
En eer zal strekken
In eeuwigheid.

J. A. WORMSER.

VAAK VERGETEN, TOCH ONMISBAAR.

(Daniël).

Daniël (mijn Richter is God) een der ballingen in Babel, van aanzienlijke geboorte, werd onder de regeering van koning Jojakim met andere koninklijke jongelingen gevankelijk naar Babel gevoerd. Hij profeteerde van 606—534 vóór Christus, (ruim 70 jaren dus). Zie ook 2 Kon. 24 en 2 Kron. 36.

In Babel ontving hij den naam van Beltsazar (naar Bel, Babels God, die voortreffelijkheid geeft). Onder dien naam werd hij aangesteld tot een der wijzen aan 't koninklijke hof.

Tot in hoogen ouderdom heeft hij aan de heidensche hoven uitgeblonken als een man des geloofs en der wijsheid, zoodat Ezechiël hem, tegelijk met Job en Noach als een voorbeeld noemt Ez. 14: 14, 20. Josephus roemt hem ook in hooge mate. „Hij is” — zegt deze geschiedschrijver der oudheid — „bij zijn leven geëerd geweest van koningen en volken en heeft na zijn dood een onvergankelijken roem verkregen”.

Ja, Christus zelf haalt hem aan als Profeet, Matth. 24: 15.

Zijn boek, dat wat omvang betreft veel kleiner is dan van een Jesaja, Jeremia of Ezechiël, doet echter wat inhoud betreft voor genoemde niet onder. Ja, zoo goddelijk verheven is het profetisch gedeelte van zijn boek, dat die weinige hoofdstukken den geleerdsten en godvreezendsten uitleggers meer moeite en tijd gekost hebben dan de b.v. zooveel grootere profetie van Jeremia. Maar zóó duidelijk is ook Daniëls profetie getuigend van den Christus die komen zou, dat men willens blind moet zijn dit niet te zien. De Joodsche uitleggers zelf hebben dit gevoeld, maar konden niet tot die erkenning komen en schreven nu dat Daniël zóó wijs was, dat eigenlijk niemand zijn geschrift begrijpen kon. Zoo komt men er gemakkelijk af. De alles ontkennde critiek van onze dagen kan het boek Daniël niet als geloofwaardig beschouwen. Zij slaat een gansch anderen weg in dan de Joden, die, hoewel dan onbegrijpelijk, het boek voor heilig hielden en het opnamen.

Maar de moderne uitleggers van onzen tijd maken zich er af door te beweren dat Daniëls profetie — gelijk meer — er eene is, opgeschreven na de vervulling.

Gevoegelijk splitst men het boek Daniël in twee deelen, beide van bijna gelijken omvang. Het zijn: *a* een *historisch*, *b* een *profetisch* gedeelte. *A* is hoofdstuk 1 tot en met 6, inhoudende de mededeeling van 't verschijnen van Daniël aan koning Nebukadnezars hof; verhaalt verder zijn verhouding tot den koning en eindigt met Belsazars dood en Daniëls redding uit den leeuwenkuil onder Darius. *B* is hoofdstuk 7 tot het einde en bevat de gezichten, welke de Profeet ontving; die van de 4 dieren, de openbaring van de 70 jaarweken en eindelijk die van de worstelingen v/d anti-goddelijke wereldmacht tegen de komst des Godsrijks. Het oogmerk van des Messias' zending wordt aldus beschreven: om de ongerechtigheid te verzoenen en een eeuwige gerechtigheid aan te brengen.

Zoowel wat vorm als inhoud betreft komt het sterk sprekend onderscheid tusschen Daniël's voorspellingen en de profetieën van andere profeten uit.

Een optreden tegen zonde en ongerechtigheden, een manen tot bekeering, een spreken van straf voor den onboetvaardige, van verlossing bij hen die zonde belijden en nalaten (zooals bij Jesaja, Hosea e. a.) — geen spoor er van bij Daniël. Hoe komt dat? Traden de andere profeten op binnen de grenzen, zoo niet van 't Joodsche land, dan toch van 't Joodsche volk, Daniël treedt op te midden van heidensche wereld-

machten. Hij is geen profeet binnen de Theocratie. Vandaar dat de rangschikkers van de boeken des O. V. zijn boek niet hebben geplaatst onder de profeten, maar onder z. g. n. Ketoebim en wel tusschen Esther en Ezra.

Maar Daniël was Profeet Gods, in dienst van de machten der wereld. Door de ballingschap was de Theocratie d. i. de Godsregeering getrokken in de geschiedkundige ontwikkeling der wereldrijken. Die macht der trotsche wereldrijken moest ten onder gaan aleeer de ontplooiing van volkomen heerlijkheid kwam. Dat kondigde Daniël, de balling des O. V. aan en God zorgde er voor dat hij, als hoogste staatsdienaar der toen heerschende wereldmacht, zijn stem verheffen kon tot de koningen der aarde.

Hoe de ontwikkeling der wereldmachten in den loop der eeuwen zich zou openbaren, hoe het eene wereldrijk uit 't andere te voorschijn zou treden, hoe de anti-goddelijke wereldmacht zich zou stellen tegen den bloei en den vooruitgang van het Godsrijk, maar ook hoe ten leste de overwinning zou zijn, niet aan de zijde der wereld, maar wel aan Hem, die leeft en regeert tot in alle eeuwigheid, ziedaar de hoofdinhoud der profetie van Daniël.

Gelijk de wijsheid der Chaldeeën verscheiden malen in de schaduw werd gesteld door de wijsheid Gods, zoo zal eenmaal de wereldwijsheid in haar geheel te schande worden en alleen de wijsheid en kracht Gods blijken heerlijk te zijn. Want 't Rijk Gods — Daniëls profetie is er getuige van — kan wel tijdelijk verdrukt worden door de wereldmachten, maar niet ten onder gebracht.

„Vaak vergeten, toch onmisbaar” staat hier boven. Dat wil zeggen: Vaak vergeten en toch onmisbaar is bij elk Bijbelboek de Inleiding. Wat met dit woord wordt bedoeld, trachten we hier aan te toonen. De lezer make zelf op andere Bijbelboeken de toepassing.

Als de duivel oud komt
Hij zet hem onder den preekstoel.

Tegen den dood en is geen schilt
Leeft dan zoo gij sterven wilt.

GUIDE GEZELLE.

EEN MERKWAARDIG BOEKJE

zal binnen enkele dagen het licht zien. We bedoelen: Mijne omzwervingen en beproevingen gedurende den oorlog; herinneringen van mevrouw De la Rey, geboren Greeff.

De schrijfster zwierf ongeveer achttien maanden door Zuid-Afrika rond, verjaagd uit huis en hof, nagezeten door de Engelschen. De meeste harer kinderen had ze bij zich; slechts nu en dan ontmoette ze haar echtgenoot, die op den dag van hun zilveren bruiloft in een hevig gevecht gewikkeld was. Zeer naïef vertelt ze

haar zonderbaar wedervaren. Ten einde onze lezers in staat te stellen reeds vooraf kennis te maken met het belangrijke boekje, nemen we hier een paar bladzijden er uit over, waarin mevrouw De la Rey de gevangenneming van en haar ontmoeting met Lord Methuen beschrijft.

Een groot kamp Engelschen trok nu van Wolmaransstad naar Klerksdorp, onze burgers deden hun best hen tegen te houden. En op den 25 Februari 1902, trokken zij hen voor bij IJzerspruit. Hier vond een groot gevecht plaats met Kolonel Anderson. Het gelukte onzen menschen dan ook hun lager buit te maken en bijna allen te vangen; zij konden niets aan hen doen, en moesten hen loslaten, maar het was een zware slag, want zij hebben veel menschen aan dooden en gewonden verloren. Ook ons verlies was zwaar, want van onze dapperen zijn ook gesneuveld en gewond. Het was voor mij zoo vreeslijk te hooren van de dooden en gewonden na de slag afgelopen was, en ik was ook verbaasd te zien hoe moedig allen waren, zelfs ook de gewonden, die zoo met hun wonden moesten rond vluchten.

De Engelschen waren nu natuurlijk verergerd dat de Boeren hen weer uitgeklopt hebben. Ik moest maar weder vluchten, en ging toen naar de plaats van Pretorius; hier waren heerlijke vruchten en prachtige boomen. Ik bleef toen hier, en op een avond kwam mijn man met zijn staf ook hier aan; maar zij moesten spoedig terug, want nu zijn er erg veel Khakies overal. Ik meende nog dat zij Zondag bij ons zullen blijven, want het was reeds tegen het eind van de week; maar neen, Zaterdag kreeg hij rapporten en moest dienzelfden avond terug naar de Commando's. Ik bleef nog hier en sloeg mijn tent onder de boomen op. Dien avond hoorde ik dat Lord Methuen met een groot Commando aankwam, juist in de richting waar ik sta. Ik bleef nog hier tot den volgenden morgen. Nu hoorde ik dat het lager nader komt; zij kwamen den weg van Vrijburg. Hier waren toen veel andere families met mij, ik bleef hier dat zij eerst weg zijn, want het gaat moeilijk om met zooveel wagens mee te trekken. Ten laatste spanden wij ook in, ik hoorde toen dat de Engelschen met spoed naderen, en ook een van Klerksdorp. Nu moeten wij de richting ten zuiden van Klerksdorp gaan, want er was geen andere weg, zoo trekken wij spoedig voort. Den volgenden morgen ontmoet ik mijn man weder met zijn Commando, allen zijn toen gereed om op te trekken om Lord Methuen te ontmoeten. Daar onze burgers niet zoo veel zijn, moeten zij eerst allen bij elkander komen voordat zij optrekken, want zij zijn ook maar schrikkerig om zooveel Khakies te ontmoeten. Waar ik nu stond, moest ik gedurig verkenners uitsturen, want de kampen die uit Klerksdorp komen, moeten ook door naar Methuen, en ik ben bang dat zij om mij zouden afkomen. Overal vluchtten de Boeren met hun vee en wisten niet waarheen te gaan, want hier is noodig Salomons wijsheid, Simsons krachten en Jobs geduld om dit alles te staan.

Ik ging weder terug, nu naar Gestopte-Fontein. Dien avond was Generaal de la Rey in de nabij-

heid, maar ik wist van hem niet en hij wist van mij ook niet. Den volgenden morgen kwam hij hier, want daar waren nu aan alle kanten Engelschen. Ik maakte breakfast en nadat zij gegeten en gedronken hadden moesten zij weg nu om tegen Methuen op te trekken.

Ik bleef te Gestopte-Fontein om rapport te krijgen waar de troepen heen gingen, en ik kreeg weldra rapport dat zij kwamen in de richting waar ik nu stond. Dit waren de troepen van Klerksdorp zoodat wij nu weder aan vastkeeren blootgesteld stonden. Er kwamen zoovele trekken, dat de eene in de andere zijn pad kwam, doch wij moesten maar zeggen: hoe meer zielen, hoe meer vreugd, en moedig aangaan ¹⁾. Nu moeten wij naar Waagkraal, zeiden de menschen. Ik zeide: Goed, de plaats heeft een goede naam en wij kunnen het dus wagen. De avond was donker toen wij daar kwamen. Wij hadden allen honger en moesten eerst eten gereed maken. Daarna gingen wij slapen. 's Morgens vroeg kwamen een paar honderd van onze Burgers van Kommandant Potgieter.

Zij gingen nu allen nader om te zien wat zij nu aan de Engelsche legers konden doen. Daar het zoóveel is wisten zij niet waar te beginnen.

Zij gingen meest allen naar Methuens lager om te zien wat zij konden doen. De andere troepen trokken in de richting om hen te ontmoeten. Nu waren onze Burgers op de plaats van Pretorius waar ik laatst was, het Engelsche leger trok met de Hartsrivier op.

Ik was nu zoover van het Boerenlager dat ik bang was, dat wanneer de Engelschen hen jaagden dat ik dan in hun handen zou komen. Wij wachtten in groote spanning te hooren wat er zal worden van het gevecht. Het was er zeer kaal en daar de troepen vele kanonnen hebben is het vreeslijk aan de gevechten te denken. Doch aan den avond van den 1sten Maart kwam het rapport dat het lager genomen en Lord Methuen gewond was. Ik kon het niet gelooven dat hij gewond was. Den morgen er op kreeg ik lust om naar het lager te gaan. Ik liet mijn rijtuig inspannen. Ik moest een goed eind rijden om daar te komen, 't scheen mij bij de vier uren. Ik wou denzelfden dag weder terug naar mijn wagens, doch het was te laat. Ik kwam in den namiddag bij het lager. Daar vond ik een vreeslijk gewoel van menschen en dieren. Ik vroeg aan mijn echtgenoot of het werkelijk Lord Methuen was. Ja, zegt hij, het is hij die u uit Lichtenburg gezonden heeft. Ik zeide, dan wil ik hem gaan zien. Ik en mijn dochter gingen. Daar stond hij met een paar tenten en wagens een eind van het lager weg. Toen ik daar kwam zeide een van onze menschen, Tom Leask, dat hij niet graag menschen wilde zien. Ja ik kon dat wel verstaan dat het niet aangenaam voor hem was om de Boeren te zien. Doch toen hij hoorde dat ik daar was zeide hij dat ik komen mocht, hij wilde mij graag zien. Ik ging in zijn tent. Daar lag de groote sterke man, gewond boven de knie, door het been. Toen ik inkwam vroeg hij

¹⁾ aangaan = voortgaan, to go on.

mij om excuus omdat hij mij zooveel moeite had aangedaan en of ik niet veel ongemak had met dat vluchten. Neen, zei ik, het is beter gegaan dan ik gedacht had; ik heb mijn best gedaan om niet in uw handen te komen. O, zeide hij, ik heb mijn best gedaan u te vangen. Zoo spotten ¹⁾ wij met elkander. Daar onze toestand van beide zijden moeilijk was vroeg ik hem of hij veel pijn aan zijn been had.

Neen, zeide hij.

Dan, zeide ik, zal 't niet goed wezen, want als uw been weer gauw gezond is komt u ons weder schieten.

De oude lachte en zeide:

Neen, ik ga weg en zal u niet weder schieten.

Hij vertelde mij hoe het in Lichtenburg ging en dat mijn huizen nog in orde waren.

Ik zeide: mijn woonhuis is toch afgebroken.

O ja, zeide hij, dit moest afgebroken worden. Generaal de la Rey kon op een goeden morgen in het huis wezen en mij daaruit schieten. Om die reden moest het afgebroken worden.

De oude vertelde mij dat hij blij was terug te gaan naar Klerksdorp en ik moest spoedig het telegram laten weggaan naar zijn vrouw.

Daar ik ook een telegram gezonden heb, naar mijn kinderen te Pretoria, zeide ik aan hem dat hij het goed moest bezorgen, dat zij het ook kregen. Ja zeide hij, ik zal het zeker doen. Hij heeft goed bij zijn woord gebleven, toen ik mijn kinderen ontmoette zeiden zij dat zij het ontvangen hadden.

Toen was het laat, ik moest terug. Ik wenschte hier een spoedig herstel. Toen ik bij het lager kwam gaven zij mij een van de wagens, die zij gebuit ²⁾ hadden, om in te slapen. Het was laat en ik moest eten gereed maken. Doch het was zoo door elkander hier bij die mansmenschen hun wagen, dat ik geen vat plek krijg aan eenige iets ³⁾.

Daar waren een paar Kaffers van de Engelschen, daar moest ik dien avond mee werken. Het scheen of de Engelsche Kaffers dachten: „wat is het toch spijtig om met de Boeren-vrouwen te doen te moeten hebben”, doch dat maakte geen zaak, zij moesten werken. Gelukkig was er een dam water bij den wagen en dus overvloed. Ik maakte het eten klaar, doch de menschen kwamen maar niet, het was zeer laat toen zij kwamen. Zij hadden bid-uur gehouden, zeide Generaal de la Rey. Ik was blij dit te hooren, daar toch alles van Gods zegen afhangt. Na den eten gingen wij naar bed en den volgenden morgen, daar het Sabbath was, gingen wij naar het lager, waar godsdienst was, die gehouden werd door een zendeling die nog gedurig bij onze commandos was. Wij dachten toen een aangename dienst bij te wonen, doch de menschen waren niet tevreden dat Lord Methuen losgelaten moest worden en daarom was zijn tekst: „dat de Heer ontevreden zou wezen als wij zoo'n man, die zoo wreed gehandeld had met onze vrouwen en kinderen, onverhoord loslieten”.

¹⁾ Spotten afr. voor gekscheren.

²⁾ buiten = buitmaken.

³⁾ dat ik nergens bij kon komen, niets vinden kon.

Ik zeide: hoe bitter heeft een mensch het toch, wij moeten den Heer allen danken, en nu is er zooveel zonde dat wij liever zouden huilen. Maar 't is waar, het is onmogelijk barmhartig te wezen als men bedenkt wat gedaan is met zooveel vrouwen en kinderen. Zij laten Methuen terugkomen.

Generaal de la Rey zeide aan de Burgers: daar is hij, wat wilt gij aan hem doen?

Toen zij alles gehoord hadden wat Generaal de la Rey ervan zeide, lieten zij het aan de goedkeuring van de officieren, die besloten hem te laten gaan.

Generaal de la Rey kwam naar mijn wagen en toen kwam Tom juist van Lord Methuen en zeide dat hij erg verlangende was terug te gaan en nu zick van onrust dat hij weder voor moest komen.

Ik slachtte een vet hoen en nam een paar beschuit en zond dezelve aan den gewonden Lord.

Hoe 't ook zij, ik kon het niet recht krijgen om zoo wreed te wezen. De menschen vroegen mij echter hoe ik het kon doen om voor zoo een mensch goed te doen. Ik zeide zoóver was ik nog niet gekomen om

DAVID TOONT SAUL DIENS SPEER EN VELDFLESCH.

iemand te haten, doch ik kon (te) eenige(r) dag toonen goed te kunnen doen aan mijn tegenpartij, vooral waar God mij de kracht en de genade schenkt mijn vijand te toonen dat niet-tegenstaande al zijn verwoesten en vernielen er voor mij toch nog iets over is.

Zoo is de toon van 't geheele boekje dat met 8 eigenaardige plaatjes versierd is.
We twijfelen er niet aan of velen zullen met genoeg en kennis mee maken.

DAVIDS ROUWKLAGE OVER SAUL EN JONATHAN.

EEN OUD VADERLANDSCH ZEGELIED.

De verlossing des Heeren
van de
Vereenigde Nederlanden
door de verovering van
Wezel
1629.

I.

O Utrecht, toen gij 't vurig land
Met krijg en vreemde gasten
Bezet zaagt, wier moorddaadige hand
Ook u dreigde aan te tasten
Wat was u 't hart benauwd en ang.
Benauwd en ang;
Wat was u bang,
Wat was u bang,
Hoe was toen 't hart u bang!

II.

Daar zaagt gij 't branden op uw wal
En hoordet 't volk vaak karmen,
Zij spelden in hun val uw val.
Zij voelden met erbarmen
Het mes u op het hart gezet,
Op 't hart gezet;
En geen ontzet,
En geen ontzet,
En gij zaagt geen ontzet.

III.

Graaf Hendrik wou, in toorn en trots,
Hot Bossche leger breken;
Maar stiet wel driemaal op dien rots,
En liet het werk toen steken.
Het slaaploos oog, dat 't al doorziet,
Dat 't al gebiedt,
En leed dat niet,
En leed dat niet,
En leed dien hoogmoed niet.

IV.

Wel, zei 't hoovaardig hart, en kan
Ik 't hard hoofd niet doen wijken,
Zoo weet ik op te treden dan
Dat hoofd en hart bezwijken.
Prins Hendrik zal het leger haast,
(En ik ook haast)
Dat dus nu raast,
Dat dus nu raast,
Opbreken doen verbaasd.

V.

Ga, Capro zegt hij, daadlijk heen,
En open mij een toegang
Door d' IJssel; dat de Veluw ween;
Dat zij des 's Prinsen toezang.
Ik wed hij breekt zijn leger los,

Zijn leger los,
Wijkt van Den Bosch
Wijkt van Den Bosch,
En hij trekt van Den Bosch.

VI.

Thans kiest het heir de Veluwzij,
Daar zij Graaf Hendrik wachten,
Daar voegde Montecuculi bij
En Graaf Jan, 's Keizers machten;
Dus menig, menig krijgeling
't Lief land ontving.
En in den ring,
En in den ring
Kwam roof en plundering.

VII.

Een degen van papier, beklad
Met dreigend felle schichten,
De dubbele bemuurde stad
Van Amersfoort deed zwichten.
Daar kreeg de vijand overvloed
Van brood en moed,
Zijn hoop gevoed,
Zijn hoop gevoed,
Op brand en bloed,
Op onzen nek de voet.

VIII.

't Scheen van omhoog klonk: zie de roed';
Nu Neêrland zijn 't de slagen
Van 't Goddelijk geduld, nu moed'
Uw stijven nek te dragen!
Proeft nu en drinkt het bitter sop,
Ten grond het sop,
Uit 's Heeren kop,
Uit 's Heeren kop,
Uit 's Heeren gramschaps kop.

IX.

't Bewuste hart erkende schuld
Bij zulke harteslagen.
't Lankmoedig, lang getergd geduld
Was nog niet moe van dragen.
God zag op ons, Hij zag ons aan,
Ja zag ons aan,
Als Israël staan,
Als Israël staan,
Met boete en traan;
En nam Zich onzer aan.

X.

Gaat boden, zegt Hij, straks en leid
Van Diedens heir zorgvuldig
Naar Wezel, naar het volk dat schreit,
En lijdt het juk geduldig.
Verlost dat volk, geeft hun Mijn licht,
Dat als een schicht
Hun ziel verlicht,
Hun ziel verlicht,
En 't land dat zucht
Toont Mijn lief aangezicht.

XI.

Sta, Dieden, Huygens, krijgren sta!
 Dat 't licht u niet verrade
 Ga Dieden, roepen de Englen, ga!
 Voor God is 't niet te spade.
 Zie daar ter stad een oopne baan
 Zie oopne paan!
 Val aan, val aan!
 Val aan, val aan!
 Met Wezel is 't gedaan.

XII.

Straks ging de faam het blij gerucht
 Door land en stee verbreiden,
 De Spanjaard met een zucht ter vlucht
 Uit Amersfoort moest scheiden.
 Wij dachten, is dit droom of waar?
 Is 't droom of waar?
 't Was twijfelbaar,
 't Was twijfelbaar;
 Toen zei de dag: 't is waar.

XIII.

Prins Hendrik greep een nieuwen moed
 De omringde stad te dwingen;
 Die viel eerlang den staat te voet:
 Een nieuwe stof tot zingen.
 De kerken dreunden van den klank,
 Van 't lofgezank,
 Van lof en dank,
 Van lof en dank,
 Ons hart van lof en dank.

XIV.

Lof, riepen wij, God, die de zaak
 Zoo onverwacht kon keeren!
 Veel liefelijke woning maak
 O Neerland, Hem ter eeren.
 Dat ziel, dat lijf, dat huis en hof
 Des Heeren lof,
 Uws Heeren lof,
 Uws Heeren lof
 Verkondig, ja Zijn lof.
 Dat ziel en lijf, door mond en daad
 Door mond en daad,
 Door mond en daad,
 Zing, en de maat
 In dezen lofzang slaat.

(We hebben hier geen nadere verklaring bijgevoegd, daar die in elk geschiedboek is te vinden. De verrassing van Wezel is trouwens een der gewichtigste feiten uit onze geschiedenis, en maakte op de tijdgenooten grooten indruk).

EEN TOEPASSING.

Kennis op zichzelf is tot weinig nut, zoo ze niet toepasselijk wordt gemaakt op het leven.

Dit hielden we steeds dusver in het oog, als we spraken over onze letteren, en doen we thans weer nu we in verband met het besprokene de

„toepassing” gaan geven, die, vertrouwen we, veel zal verduidelijken.

We kiezen daartoe eenige verzen van den schoonen 19^{den} psalm en wel vers 1, 2 en 3 der berijming.

Het ruime hemelrond
 Vertelt, met blijden mond,
 Gods eer en heerlijkheid:
 De heldre lucht en 't zwerk
 Verkondigen zijn werk,
 En prijzen zijn beleid.
 Dus kan ons dag bij dag,
 Tot roem van Gods gezag,
 Zijn wonderen verhalen:
 Dus weet ons nacht bij nacht
 Zijn onbegrensde macht
 En wijsheid af te malen.

Hoe goddelijk en schoon
 Luidt deze hemeltoon!
 Daar is geen spraak of oord;
 Daar is geen volk bekend,
 Dat, zelfs tot 's werelds end,
 Der heemlen stem niet hoort.
 Hun evenredigheid
 Heeft zich zoo wijd verspreid,
 Hun rede klinkt zoo krachtig,
 Dat z' al, wat d' aard bewoont,
 Het merk eens Scheppers toont,
 Zoo gunstrijk als almachtig.

God heeft voor 't groote licht,
 De zon, een tent gesticht.
 Van waar z', in 't blinkend kleed,
 En met een blij gelaat,
 Gelijk een bruijom, gaat,
 Die uit zijn slaapzaal treedt,
 Z' is vroolijk als een held,
 Die in 't bestemde veld
 Zijn vuur en vaart doet blijken:
 Zij heeft haar' zwaai en spoor
 Den ganschen hemel door:
 Niets kan haar' gloed ontwijken.

Wanneer we dit lezen en het beschouwen gelijk het is, als een *gedicht*, dan treft ons al aanstonds het beeldsprakige, dat in deze drie verzen ligt. (In de volgende wordt het anders).

De dichter zegt kortelijk dit:

De hemel vermeldt vroolijk Gods heerlijkheid; het uitspansel verkondigt zijn werk en roem. Elke dag verhaalt ons Gods wonderen en prijst hem alzoo. Elke nacht predikt ons zijn wijsheid en macht.

Die sprake is schoon, heerlijk. In elk land, door elk volk wordt zij verstaan. Daar is zulk een wijze verhouding in al dat werk Gods, het spreekt zoo sterk, dat alle mensch er uit ziet, hoe goed en machtig de Schepper is.

Zie de heerlijke zon! God heeft haar een plaats aan den hemel gegeven. Blinkend en vroolijk als een bruidegom uit zijn slaapkamer treedt die zon 's morgens te voorschijn. Zij gaat haar weg, vroolijk als een held die in het strijdperk toont wat hij vermag. Zij doorwandelt den

ganschen hemel; overal dringt haar gloed door.

De dichter komt hier alzoo van het algemeene tot het bijzondere: van alle werk Gods tot het glanspunt dezer schepping, de leven- en groeiwekkende zon.

Zeer schoon is hier de opvatting. De hemelen boven ons spreken tot de aarde beneden van de grootheid des Scheppers. De nacht en de dag, die door de zon worden geregeld, getuigen van hem. Zoo ver is geen land of volk, dat het niet deze taal verstaat: ieder moet gevoelen wie de Schepper is. Krachtig, echt Oostersch zijn de beelden die de zon malen. Zij komt uit een tent; als een bruijom is zij, die verblijd en verkwikt zijn slaapvertrek verlaat (*zon* is in 't Hebreuwsch mannelijk). Maar zij is ook een held die niets vreest; niets is ook voor haar onbereikbaar. Al de beelden, heel de beeldspraak is schoon, voortreffelijk.

Dat de verzen die we aanhaalden als verzen en vertolking beschouwd dat ook zijn, is niet ten volle te zeggen. Wel is deze berijming van 1619 niet van de slechtste, maar, gelijk meer, wordt zij ontsierd door allerlei dat werkelijk best te veranderen zou zijn geweest. Denk b.v. aan de zonderlinge regels van vs. 6:

„Dus krijg ik van mijn plicht
een klaar bericht” (!)

Als we lezen in vs. 1 van:

„de heldre lucht en 't zwerk”

dan vragen we ons af, of we hier niet weer te doen hebben met dezelfde breedprakigheid in de berijming, waarop niet lang geleden in dit blad ook is gewezen, en die door den onberijmden psalm niet wordt gevorderd.

Nog meer misschien blijkt dat in regel 6—12 van vs. 1.

Dat „kan” is geheel overbodig en ook onjuist evenals „weet” niet mooi is. Dat het verhalen dient „tot roem van Gods gezag” behoeft eigenlijk niet gezegd te worden. „Sprak” en volk zijn hier 't zelfde, doch daardoor heeft men alweer te veel en dat juist niet ter verfraaiing.

Min duidelijk is ook wat met „evenredigheid” wordt bedoeld en nog minder, hoe deze zich verspreidt en evenzeer waarop „hun” ziet.

Een „held die vuur en vaart doet blijken” is een uitdrukking, die zacht gezegd, vreemd klinkt, en meer herinnert aan den stijl van het „Nut” in zijn eerste tijdperk, dan aan dien van een vurigen, Oosterschen zanger.

Trouwens, David was ook geen lid van het genootschap *Laus Deo Salus Populo*, dat deze berijming van Ps. 19 leverde. Laat ons er bij zeggen, dat over de vertaling van sommige verzen verschil bestaat, o.a. over die van vers 2 (berijmd).

Letten we op enkele uitdrukkingen.

1. „Vertelt.”

Dit eenvoudige woord doet dienst in den hoogen stijl. 't Is een bevestiging van wat we eens opmerkten: woorden uit de zeer eenvoudige taal doen ook in de hoogere

dienst, terwijl ze voor den gewonen stijl minder te pas komen. Een reiziger, een geschiedschrijver vertelt niet, maar verhaalt. Doch de hemelen vertellen of verhalen. Bij woorden als „smakken”, „smijten”, merken we iets dergelijks op.

2. „afmalen” is hier min gelukkig. De nacht kan al heel moeilijk iets schilderen, wijl hij kleuren en licht mist. In 't oorspronkelijke staat dan ook hoel iets anders.
3. „evenredigheid.” Daarover spraken we reeds. De onduidelijkheid is echter den berijmer niet kwalijk te nemen, daar tot nog toe ook over de juiste beteekenis der Hebreuwsche uitdrukking verschil bestaat.
4. „'t bestemde veld.” Deze uitdrukking deugt niet. Ten eerste is een „bestemd veld” in onze taal een uitdrukking zonder zin, ten tweede is zij, als een „bepaald” veld, een ergens toe bestemd bedoeld wordt, zeer ondichterlijk.
5. „vaart” — „doet blijken.” Als men bedenkt wat hier „vaart” zeggen wil, dan staat dat deftige, stadhuisachtige „doet blijken” hier potsierlijk.
6. „heeft” — „spoor.” Spoor en zwaai *hebben* is ver van fraai gezegd, als men bedenkt wat de woorden beduiden. Met „zwaar” kan het naar den oorsprong nog wel, maar we betwijfelen of de berijmer dat zoo bedoeld heeft.

We hebben in dezen schoonen psalm tal van figuurlijke uitdrukkingen, gelijk trouwens in lofzangen, vooral Oostersche, veel voorkomen. (Zie Ps. 29:3 en 4).

Het hemelrond *vertelt*.

De heldre lucht verkondigt.

De dag verhaalt.

De nacht maalt af.

De hemelen hebben een stem.

De zon heeft een tent.

De zon is vroolijk enz.

Als redelijke, persoonlijke wezens wordt dus hier allerlei uit het onbezielde voorgesteld. We hebben dus hier de figuur, die *verpersoonlijking* heet.

Deze wordt veel gebruikt, doch men moet dat met wijsheid doen, en gepast. Het is b.v. belachelijk als iemand zegt: „De keisteenen zongen Wilhelmus, toen de prins er over reed.”

Daartegenover staat, dat men bij zulke overdrachtelijke uitdrukkingen het beeld niet van grooter omvang mag maken, er niet bij denken wat niet is bedoeld. De zon is als de bruijom, maar vraag nu niet: wie is dan de bruid? De heldere lucht roemt God. Maar de betrokkene dan niet? Dat zijn al tezaam dwaze vragen, die trouwens iemand met dichterlijk gevoel niet zal doen.

Men onderscheide wel de verpersoonlijking van de vergelijking. In vers 1 hebben we de eerste, doch in vers 3 wordt de zon niet zelf bruijom of held genoemd, maar *gelijkt* zij zulk een.

Op ettelijke woorden vestigen we verder de aandacht.

Tot den verheven stijl, die hier past, behooren woorden als:

het ruime hemelrond
het zwerk
verkondigen
afmalen
oord
gelaat
ontwijken.

Deze woorden komen, als we zeiden, hier te pas. In de dagelijksche omgangstaal niet. Dat ze daarin niet behooren blijkt, zoodra we ze daarin willen gebruiken. Als iemand zou zeggen:

„We moesten na den cten nog eens een beetje gaan wandelen. Het *ruime hemelrond* is zoo schoon, en het *zwerk* zoo helder, dat we niet bang behoeven te wezen voor een buitje. Alles *verkondigt* mooi weer in dit *oord* enz.;

dan gevoelt wel ieder hoe belachelijk dit klinkt, al zijn de woorden op zich zelf goed. Ze behooren niet tot de alledaagsche.

En dwaas zou daartegenover de voorzanger doen, als hij optredende zei:

„Komt vrienden: we moesten maar eens beginnen; 't wordt zachtjes aan tijd. Zoekt eens op” enz.

Dat is niet plechtig, en past niet bij de openbare godsdienstocfening.

Te letten is ook op het gebruik van woorden als:

spraak
merk
vuur
zwaai.

„Spraak” toch is hier gebruikt voor „taal” en komt als zoodanig alleen voor in den hier gevoerden stijl. „Merk”, „vuur” en „zwaai” zijn overdrachtelijk gebruikt gelijk ieder voelt, als hij de eigenlijke beteekenis dezer woorden nagaat.

De dichtvorm hier gebruikt, de korte regels met afwisseling van klank, bewonderen zeer de opgewektheid, die bij de lezing dezer verzen behoort, de levendigheid welke bij de voorstelling past.

We zouden de maat en den voet hier gebruikt dus kunnen voorstellen.

— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —
— — —

Elke — stelt hier een voet voor van twee lettergrepen. We hebben dus

6 regels van 3 voeten
en dan
2 regels van 3 voeten
1 regel van 3½ voet
en dat nog eens.

De meeste regels zijn staande, slechts 2 slepende. Deze bouw is zeer te prijzen en geeft aan het geheel een stevigheid die tegen het vlugge levendige opweegt en hier zeer goed op haar plaats is. De klemtoon valt ook overal onberispelijk. In dit opzicht kan het geknutsel, dat men thans „nieuwe letteren” noemt, nog zeer veel van de oude psalmberijmers leeren. Zij waren soms stijf, wijdloopig, afgemeten, overdeftig, maar in den vorm meestal onberispelijk. En dat zegt ook iets.

Ik sprak zoo even van het genootschap *Laus Deo Salus Populo*, uit welks berijming vele onzer psalmen zijn. Men moet echter niet denken, dat de commissie van saamstelling die psalmen maar zoo heeft aanvaard. Ze zijn wel degelijk nagezien en vaak zeer verbeterd.

Ten bewijze volge hier de 19e psalm vs. 1, 2 en 3, zooals hij oorspronkelijk was:

Het ruime hemelrond
Meld elk met vollen mond
Gods eer en heerlijkheid.
't Wijduitgestrekte vak
Van 't hooge sterrendak
Vertoont zijn wijs beleid
Dies kan ons dag bij dag,
Met eerbied en ontzag,
Gods wonderen verhalen.
Dus weet ons nacht bij nacht
Met schitterende pracht
Zijn wijsheid af te maalen.

Die staat zo hemelsch schoon
Voor aller oog ten toon,
Dat nergens spraak of oord
Of landschap is bekend,
Zelfs tot aan 'saardrijks end;
Daar elk haar stem niet hoort.
Haar evenredigheid
Heeft zich zo verr' verspreid,
Haar reednen zijn zo krachtig,
Dat z' all, wat d'aard bewoont,
Het werk eens Scheppers toont,
Zoo gunstrijk als almachtig.

God heeft de bron van 't licht,
De zon een tent gesticht
Vanwaar z' in moed en pracht,
Een bruidegom gelijkt-
Die uit zijn slaapzaal wijkt,
Als hem de feestrei wacht.
Z' is vrolijk als een held,
Die in 't bestemde veld
Den loopprijs hoopt te strijken;
Zij heeft haar zwaai en spoor,
Den ganschen hemel door:
Niets kan haar gloed ontwijken.

Men zal toestemmen, dat *de veranderingen* doorgaans verbeteringen zijn.

Ik sprak zoeven van de „nieuwe letteren” en haar slordigheid wat den vorm betreft. Die slordigheid is niets dan het ruwe, onbeschaafde, in den diepsten grond onchristelijke, dezer geheele richting. (’t Is schande dat tegenwoordig ook sommige christenen (?) aan die ruwheid meedoen).

Ten bewijze slechts een stukske uit een der nieuwere gedichten, zegge gedichten, dat we pas onder de oogen kregen:

Op droomend bloemveld staan veel bloemen
[schoon
Doorzegen van den bleeken maanlichtnacht,
Haar bladen met een tranendauw bevracht
Zingen een lied in droomeschoonen toon.
O, bloemaroom is klank ten hooge opgezweefd,
Waar trilwit sterrelucht te luisteren staat
Zachtzilveren stem, die kelken uitgeleefd
Den hemel met haar bloemgeluid verblijven gaat....
Zoo was wat al mijn zijn naar ’t uwe overboog:
De hemel is mijn hart, een bloem uw oog.

En als een lach schijnt van uw kindermund
Dan is een nieuwe zon ten hemel opgegaan
Ligt dauw van ’s hemels klaarheid op de blaân
Der neergebogen bloemen: blijheids uchtendstond.
Licht breekt door hooge boomekruinen en bewegen
Van bladerschaduw gaat langs lichten grond.

Er behoort „nieuwe kunst” toe om zoo iets ik zeg niet mooi, ook maar dragelijk te vinden.

OUDEJAARSAVOND.

Hoe vermenigvuldigen zich de gedachten en overleggingen aan het einde van ’t jaar 1902 in ons binnenste! We hebben een jaar doorleefd van ontzaglijke beteekenis in alle opzichten. Een jaar dat in de gewone, alledaagsche beteekenis des woords weinig — al zeer weinig — goeds opleverde. Maar ook een jaar, waarvan zelfs de meest oppervlakkige gevoelt: ’t is het begin van andere tijden.

De wereld schokte en daverde. Ze deed dat letterlijk; maar oneindig meer nog in zedelijken zin. We kregen geruchten van „aardbeving” pestilentie, „hongersnood” en oorlog.” We kwamen een grooten stap nader aan ’t einde.

Vulkanische werking vernielde nagenoeg een geheel eiland en is nog bezig dat te doen. In andere streken waarvan men het niet zou verwachten, maakte aardbeving duizenden slachtoffers. Engelsch-Indië wordt ontvolkt door hongersnood. Onze Oost voelt zich voortdurend geteisterd door cholera. Maar voor een groot deel is dat bezoeking die rechtstreeks uit Gods hand over de menscheid komt. Zwaarder is, wat menschen over menschen brengen.

En wie daarop ziet — wie ziet er niet in de eerste plaats op? — voelt zich onwillekeurig de wanhoopskreet naar de lippen dringen: „Zou

God het weten en zou er wetenschap zijn bij den Allerhoogsten?” ’t Brutaalste en gemeenste geweld vertroedt den onschuldige; Engeland baadt zich in ’t bloed van vrouwen en kinderen; moordt en steelt zooveel het kan en speelt er den schijnheilige bij. Duizenden Christenen worden in ’t Oosten van Europa door een Muzelmanschen „Grootmoordenaar” van kant gemaakt. Twee van de grootste mogendheden schamen zich niet, om een belachelijk klein handje vol gelds een kleinere staat in Zuid-Amerika tot het uiterste te drijven. En vergeefs schreeuwt het rechtsgevoel van de volken het uit. De vorsten en machthebbers gaan voort met vertrapping van alle rechtsgevoel hun „hooge politiek”, dat is hun „struikrooverspraktijk” door te drijven en — hun eigen graf te graven.

En God laat het ongehoorde ongestoord toe. Hij buigt den hemel niet en daalt niet neder. Het onrecht gedijt. Den goddeloozen puilen de oogen uit van vet; de boosdoeners gaan de inbeeldingen der harten te boven” Nog geen drie jaren geleden erkenden zelfs de ongeloovigen die ’t oog naar Zuid-Afrika wendden en den loop der gebeurtenissen gadesloegen: „Dat is Gods vinger!” Thans vragen ze, als ontwaakt uit hun roes: „Is er nu wel een rechtvaardig God?”

Als *wij*, die God kennen in het aangezicht van Jezus Christus ons op die manier in Gods handelingen verdiepen en verliezen, zijn we „onvernünftig en weten niets”; dan zijn we voor hem „grootte beesten.”

Totdat we in „Gods heiligdommen ingaan.”

Het heerlijkste heiligdom Gods is zijn vaderhart. Voelen we daar het kloppen van, dan begrijpen we nog wel niets; dan kan het stikdonker rondom ons blijven, maar dan kunnen we toch met den psalmist stamelen: „Heere, bij u schuil ik.”

Dan wordt ook het bange jaar 1902 ons een druppel in den oceaen der eeuwigheid. Dan herinneren we ons dat voor den Allerhoogste een dag als duizend jaar en duizend jaar als een dag is. Dan zien we iets van zijn onveranderlijkheid, zijn rechtvaardigheid. En als God ons genade verleent dan erkennen we dat juist als Gods weg door de zee en de diepe wateren gaat en als zijn voetstappen niet bekend worden, hij zijn volk leidt als een kudde. Dan laten we alles in zijn hand en laten door zijn hand ons leiden. Dan zien we over de menschen heen tot hem op; door de jaren heen naar den jongsten dag en de eeuwigheid in. Dan sluiten we getroost het oude jaar en openen gemoedigd het nieuwe. En eindelijk ontsnapt ons hart de zuchttoon: *Niets* kan ons scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus onzen Heere.

Dät zij ons aller Nieuwjaar!

W.

KARAKTERADEL.

Ruim elf lange jaren is David, een held van Israëel, de meest populaire veldheer van ’t opkomend volk, door zijn krankzinnigen koning en schoonvader Saul nagejaagd „als eene vloot,

als een hoen op 't gebergte." Niemand wist of weet thans nog een andere reden voor dien bitteren haat te geven dan ongegronde jaloezie.

In die elf jaren heeft David zeker wel gestruikeld; niet altijd was zijn vertrouwen op den Almachtige even vast; niet steeds zijn geloofsoog even helder. Maar tegenover de menschen — met name tegenover zijn vervolger — had hij zich nooit het geringste te verwijten.

Zelfs kan men nauwelijks begrijpen, hoe teer zijn geweten was, indien men leest dat „zijn hart hem sloeg” toen God zijn vijand in zijne hand besloten had en hij toch die hand openliet zoodat de vijand vrij uit kon gaan, maar David hem een slip van den mantel sneed, om hem straks te kunnen toonen dat hij hem even gemakkelijk de keel had kunnen afsnijden. David gevoelde de zware verzoeking. Hoe weinigen onder ons zouden die weerstaan hebben?

Waarachtig koninklijk gedroeg David zich ook toen hij in zekeren nacht Saul geheel in zijn macht had en hem speer en veldflesch van 't hoofdeinde zijns leger wegnam om daarna niets anders te doen dan die twee stukken Saul te toonen en zijn hoofdofficier Abner diens zorgeloosheid te verwijten. Toen voelde Saul Davids zedelijk overwicht en moest erkennen dat God hem koning zou doen worden ondanks al het woeden van zijn vijand.

En eenig groot staat David voor ons oog na den tragischen dood van zijn vijand. Wie kan zonder ontroering den klaagzang lezen dien David zong, niet alleen ter nagedachtenis van zijn boezemvriend en schoonbroeder Jonathan die op het veld van eer sneuvelde, maar ook ter eere van Saul, een zelfmoordenaar, die zijn volk in 't grootste ongeluk stortte?

Zoo edel maakt alleen de invloed van Gods Geest; uit den ouden mensch komt dat niet voort. Maar al is dat volkomen waar, 't is geen dekmantel voor wie haat en nijd in zijn hart broeit en koestert. Men kan zijn hart voor den invloed van dien geest openzetten en men kan het dichtschroeven.

Voor alle eeuwen, ook voor ons die onder zooveel heerlijker bedeeing leven dan David ten deele viel, staat deze „man naar Gods hart” als een toonbeeld ter navolging voor zooveel wat betreft grootheid van ziel en adel van karakter.

't Es altijd Johannes, Johannes,
Zoolang als er bier in de kan es,
Maar, als de karne uut es,
tes ton den' Janne guut es!

GUIDE GEZELLE.

EEN GENIE ?

De trein stond nog onder de groote kap van het Centraalstation, toen ik reeds mijn boek voor den dag had gehaald en begon te lezen. De lectuur die ik had meëgenomen interesseerde mij zóó, dat ik het voornemen had mij door niemand of niets te laten afleiden.

Toch kon ik niet nalaten even den persoon op te nemen, die vlak tegenover mij in den wagen had plaats genomen. Hij had zich zeer onhandig door den ingang geworsteld en mij daarbij met een vioolkist, die hij voor zich uitdroeg, vrij onzacht tegen de knie gestooten. Een groote linnen reistasch werd nog naar binnen geschoven, wier gelijke ik nooit te voren had gezien, een die in elk geval zeer onderwetsch was. Reistasch en vioolkist waren in zulk een staat van verwaarloozing, dat ik onzen medereiziger onwillekeurig voor niets meer of minder dan een rondreizend muzikant hield. Voordat ik gelegenheid had gehad hem eens goed aan te zien, was hij reeds opgerezen, had het raampje in het „portier” geopend en hing nu met het bovenlijf er door, onderwijl een druk gesprek voerend met een paar jongens, die hem naar den trein gebracht hadden. Al wel drie maal had hij hen gevraagd, hoe laat het op de groote klok was en even zooveel keer vaarwel gezegd, toen eindelijk het fluitje van den hoofdconduc-teur het teeken tot vertrek gaf en de trein zich in beweging zette. Nu volgde een afscheid, waarvan men den indruk moest krijgen dat de persoon in quaestie wel een groote reis voor den boog moest hebben. Nog eenmaal reikte hij den knapen de hand en toen volgde een: „dag jongens, houdt je maar goed voor, doet de grooten thuis, enz.” Hoe grooter de afstand werd, des te luider klonk zijn stem.

Zij die in dezelfde coupé zaten konden hun lachlust moeilijk bedwingen. Toen hij zich op zijn plaats had nedergezet sprak hij luid genoeg, dat anderen het konden hooren, tot zichzelf: „Zij huilen allebei, wanneer zal ik ze weer-zien?” Over mijn boek heen hem aanzien-de, zag ik, dat hij geheel onder den indruk ver-keerde van het oogenblik.

Hij was een lange, magere jonge man. Zijn zwart colbert costuum had reeds veel van de oorspronkelijke kleur verloren en zijn liggende boord was zeer zeker niet op den morgen der afreize schoon omgedaan; bovendien zat de strik er slordig onder. Zijn gezicht was lang en smal. Een zwart kneveltje teekende zich scherp af op het bleeke gelaat. Heldere blauwe oogen waren diep verborgen in de oogkassen, door zwarte wenkbrauwen overdekt. Het hooge, breede voorhoofd rustte in zijn hand, terwijl zijn elleboog op het kozijntje van het raampje steunde. Hij had intusschen ieders aandacht getrokken. Een oogenblik zat hij in somber gepeins voor zich uit te staren. Toen vroeg hij mij, hoe lang het sporen was naar Salzbergen. Hij vond het een heel langen, vervelenden rit. De manier waarop hij mij aansprak en vragen richtte tot anderen was geheel anders dan ik mij wel had voor-gesteld. In het gesprek met anderen door hem aangeknoopt, vermeed ik zooveel mogelijk mij te mengen. Toch werd ik zóó afgeleid dat ik er eveneens aan deel nam en mijn boek wegborg.

Van het gesprek had ik opgevangen dat hij musicus was. In Londen had hij een plaats gehad doch veel geld verdienen was voor hem niet de hoofdzaak. Als hij maar zooveel verdiende

dat hij zich behoorlijk kon onderhouden. Tijd om te kunnen studeeren, was hem voorloopig meer waard.

Nu had hij door bemiddeling van de toonkunstenaarsvereniging een plaats als eerste violist in Salzbergen gekregen. Lang zou hij daar niet blijven. Hij zou trachten zooveel geld te verdienen, dat hij naar Berlijn kon komen om dan op de een of andere manier aan het conservatorium te studeeren. Als hem dat gelukte, zou hij zijn ideaal kunnen bereiken en naar Italië trekken.... Italië! en een glimlach kwam op zijn gelaat. Toen hij er over sprak, joeg de gedachte hem een blos op de wangen, en deed de breede aar, die het hooge voorhoofd sierde, zwellen.

De Italiaansche meesters trokken hem zoo aan. Wanneer zou de tijd daar zijn dat hij dat land „zijn land der belofte” zou zien? Hij moest het zien. Hij moest de omgeving kennen, waarin die meesters verkeerden. Hij wilde de Italiaansche zeden en gewoonten bestudeeren, alléén om hen meer te kunnen begrijpen, om het schoone ten volle te kunnen genieten.

„Kent u Italiaansche muziek, mijnheer?” vroeg hij mij plotseling. Dech zonder mijn antwoord af te wachten ging hij voort: „Italiaansche muziek is zoo betooverend schoon. Die zoetvloeiende melodieën sloop u mede. Die rustige tempo's stemmen u tot kalmte. Als ge de Cavalleria Rusticana van Mascagni kent, en ge hebt de finale gespeeld, komt ge er toe u een oogenblik in het „dolce far niente” te verlustigen. Ge moet u dan ook den Italiaan voorstellen in zijn gondel voortgepagaaid langs de blauwe meren, zich verlustigend in het natuurschoon aan den oever, of, mijmerend tusschen de bouwvallen der eeuwenoude kunstgewrochten van zijn voorgelacht, welke nu nog de bewondering wekken van onze tijdgenooten.”

Toen ik hem vroeg, of hij wel eens in Amsterdam was opgetreden en bij wien hij geleerd had, antwoordde hij mij, dat hij in verschillende orkesten had medegewerkt en haast geen leermeester had gehad. In hoofdzaak had hij door eigen studie verkregen, wat hij kende. Zijn beurs had hem niet toegelaten, goede lessen geregeld te nemen. Bach had hem altijd het meest aangetrokken; dien had hij in hoofdzaak bestudeerd. En hij had het er ver in gebracht. Voor Kes, Mengelenberg, Röntgen en Hofmeester had hij gespeeld. Allen hadden hem aangeraden ijverig door te studeeren. Met Röntgen had hij nog eens verschil van meening gehad over een stuk, toen deze hem accompaneerde. En hij was er niet weinig trotsch op, dat hem gelijk werd gegeven, toen hij aanmerking maakte op het tempo. Ik gaf mijn verwondering er over te kennen, dat hij niet door bemiddeling van deze heeren getracht had een studiebeurs te verkrijgen. Deze werden toch wel verstrekt. En iemand die werkelijk gave bezat, werd toch nog wel vooruitgeholpen, beweerde ik. „Dat is maar tot op zekere hoogte waar”, hernam hij. „De heeren waren bereid genoeg mij te engageeren voor hun orkest, maar daar hield het ook meê op. En daar had ik geen zin in. Ik gevoel zelf dat ik het veel verder brengen kan. En de

aanmoedigingen van de genoemde heeren hebben mij er in versterkt. Er is nog niemand geweest, dien ik ontmoette, welke mij ook maar eenigszins ontraden heeft voort te gaan op den ingeslagen weg. Het is nog slechts kort geleden toen ik een telegram ontving en op een avond uitgenoodigd werd in het Amstel-Hôtel voor een Amerikaan te komen spelen. Deze vertelde dat hij van mij gehoord had. Hij wilde nu gaarne mijn voordracht hooren. Toen ik enkele moeilijke stukken gespeeld had, gaf hij zijn tevredenheid er over te kennen. Hij wilde mij wel aan zijn gezelschap verbinden. „Toch moest hij een opmerking maken” zeide hij. En weet ge, welke die was?

Mijne kleeding stond hem niet erg aan. Kort en goed vroeg ik hem toen, of ik bij hem ontboden was voor mijn spel of mijn kleeding, pakte mijn viool in de kist en vertrok.” Hij lachte nog eens hartelijk om 't geval.

„Houd mij tengoede, mijnheer,” sprak ik toen tot mijn reisgenoot. „Ik wil gelooven dat de opmerking van den Amerikaan u alles behalve aanstond. Toch geloof ik dat ge rekening hebt te houden met de omstandigheden waarin gij verkeerdet. Vergeet nooit het spreekwoord: „kleeren maken den man.” Zijn vertrouwelijke en openhartige mededeelingen hadden mij vrijmoedig gemaakt.

„Als ik u een goeden raad mag schuldig zijn,” ging ik voort, „besteed de eerste f40.— die gij in Salzbergen oververdient om u eens goed in de kleeren te steken en gij zult bemerken dat ge uw geld niet renteloos weggelegd hebt. Mij dunkt, deze les is wel te trekken uit het geval met den Amerikaan.”

„Gij hebt gelijk,” zeide hij. Hoewel ik het mij niet begrijpen kan, moet ik bekennen dat er waarheid in uw gezegde schuilt.

Maar een musicus verdient zich nooit in dergelijke zaken.

Denkt u dat ik mij met dat gewone alledaagsche bemoei, als ik mij verdiep in de werken van mijn lievelingscomponist, den grooten Bach? Zijn grootsche, machtige, verheven gedachten brengen u in een geheel andere wereld. Denk eens even aan zijn Johannes of Mattheuspasion en”

.

De trein stond stil. Het portier werd opengegooid. „Barneveld, uitstappen,” riep de conducteur. Het was een dissonant in een accoord, die niet tot oplossing kwam. Ik had nog juist den tijd te vragen met wien ik het genoeg had kennis te maken. De musicus gaf mij zijn kaartje, verontschuldigde dat zijn naam er op *geschreven* was en voegde er na „aangenaam” nog aan toe: „Misschien hoort ge naderhand nog eens van den beroemden S.....”

't Was een pedant gezegde voor iemand van 19 jaar.

Onder 't uitstappen voegde ik hem nog toe: „Als ge eens in Amsterdam optreedt, kom ik u hooren.”

Zijn kaartje stak ik zorgvuldig in mijn portefeuille en wenschte hem verder „goede reis en veel succes.”

T. H.

VREKKIGE KEES.

Een schetsje uit het zeemansleven.

De deugd der spaarzaamheid moge onder zee-
lieden schaars worden aangetroffen, doch de
ondeugd der gierigheid is zoo zeldzaam onder
hen, dat een vrek onder de zeelieden stellig
verdient als een curiositeit vermeld te worden.

Kees Robbers was een zeeman in hart en
nieren, maar zoo ontzettend gierig, dat zijn
kameraden hem nooit anders dan vreckige Kees
noemden. Volgens sommigen, die hem van
vroeger kenden, was hij sedert de laatste reis
zoo veranderd. Voorheen was hij al even zorgeloos
en royaal als de meeste zeelui; ook zijn
stopwoord was in die dagen: „wat geeft Oost-
Indje om een aap!”

Hoe die plotselinge verandering in zijn karakter
was ontstaan, wist niemand te verklaren. Kees
zelf hield zich zoo stom als een boer met z'n
varken, maar palnde inmiddels alles in wat van
zijn gading was. Karweitjes voor de stuur-
lui of passagiers te verrichten, pas op, als men
er vroeger mee aan boord moest komen; maar
nu was hij er wat fel op. Zelfs ging hij in zijn
inhaligheid zoover, dat hij 't allicht iets goed-
kooper deed dan zijn maats. Om verteringen
te maken of het een of ander te koopen, als
't schip ergens binnenliep, zou Kees in 't geheel
niet meer denken. Aan de matigste drinkgelagen
der kameraden nam hij ook geen deel meer.
Kortom, de man was op en top een vrek ge-
worden; geen wonder, dat hij „vooruit” gezien
was, als een rat in de kombuis en ook „achteruit”
met den nek werd aangezien. Ieder haatte den
man, en toch deed hij niemand leed. Integendeel,
hij was de voorkomendheid en vriendelijkheid
zelf, zoodat iemand, die pas met hem in aan-
raking kwam en van zijn infame hebzucht iets
gehoord had, niet wist of hij met Kees voor
eb of voor vloed lag.

Volgens de andere maats had hij wel een
vrouw met een paar kleine robbers te verzorgen,
maar daar zij uit wasschen ging en Kees boven
gagte nog aardig wat verdiende konden zij daar-
van thuis in de ruimte leven.

Zooals ik zeide, was Kees zeer gehaat aan
boord, zoowel bij de officieren als onder Janmaat.
Hij stond derhalve aan allerlei plagerijen bloot
en 't gebeurde meermalen dat hij, als er uitge-
pord werd om te reven, zijn laarzen vol zeewater,
en mouwen en pijpen van boezeroen en broek
toegenaald vond. Zijn kwelgeesten waren onuit-
puttelijk in het verzinnen van telkens nieuwe
plagerijen. Zelfs was door den bootsmansmaat
een liedje gefabriceerd, dat door de Jantjes om
het gangspil gezongen werd. In dat lied werd
een vrek met zulke schrille kleuren geschilderd,
dat men, ofschoon er geen naam genoemd werd,
terstond tot de conclusie moest komen dat
vreckige Kees de treurige held van 't lied was.
't Liep soms de spuigaten uit, maar Kees, die
anders hars genoeg op de snaren had, hield zich
kalm. Wel beet hij zich nu en dan eens op de
lippen, als 't al te erg liep; doch daar bleef het
dan ook bij. Als hij in zijn eentje was, ge-
beurde 't zelfs, dat er nu en dan zoo'n beroerd

ding, zoo'n waterlander, in zijn oog opparelde.
Met bewonderenswaardige zelfbeheersching ver-
droeg hij alles.

De makkers gingen onvermoeid voort met
vreckigen Kees te kwellen.

Eens op een nacht, dat er een stijve bries
woei en Kees de wacht ter kooi had, moest er
uitgepord worden om een rif in bramzeil te
steken. Als naar gewoonte, had men 's mans
pantalon dichtgenaaid en zelfs zijn lage schoenen
vol groene zeep gesmeerd. Kees liet de broek
stil liggen, smeet de schoenen uit en maakte
op de trap en langs 't dek zulke rare passen,
dat de makkers 't soms uitkreten van pret.

Toen enterde Kees naar boven en was weldra
op zijn post. Hij was trouwens voor zijn werk
een dubbele kerel.

Toen hij daar zoo op de „paarden” stond,
met het bovenlichaam zoo over de ra geleund,
glipten, waarschijnlijk door de zeep die aan zijn
kousen was blijven zitten, 's mans voeten uit
en stortte Kees van boven neer.

Hij slierde langs een der hoofdtouwen tot onge-
veer een paar vademmen boven 't dek, waarop hij
vervolgens met een smak neerplofte. De man
steunde vreeselijk; hij had het linkerbeen gebroken.

Ofschoon nu wel niemand iets met den vrek
ophad, was en bleef het toch een mensch, zoo
dacht althans de kapitein er over. Hij gaf
dadelijk last, den gekwetste in de kerk te brengen,
omdat de dokter hem daar gemakkelijker
behandelen kon dan in het logies.

In een wip was Kees opgenomen, in de kerk
gebracht en daar 't gebroken been naar alle
regelen der wetenschap door den dokter, die bij
uitzondering tamelijk grogvrij was, gezet.

Den volgenden morgen moest de kist van
den vrek ook maar „achteruit” gebracht worden,
daar 't linnen, dat Kees daar voor voorkomende
onheilen in bewaarde, nu van pas kwam.

Janmaat die onder gewone omstandigheden
al niet zachtzinnig is, ging met de kist van
vreckigen Kees zoo hardhandig te werk, dat 't
deksel opensprong en, behalve vele andere
artikelen, een pakje brieven op 't dek viel. Van
bescheidenheid is bij Janmaat evenmin veel
sprake, tenminste een der maats maakte zich
met de woorden: „Jongens, ik zal jellui de
liefdesgeheimen van vreckigen Kees voorlezen”,
van 't pakje brieven meester.

Allen schaarden zich om den grappenmaker
heen en luisterden. De eerste brief luidde als volgt:

„Beste Kees!

Je vrouw heeft mij de f 20 ter hand gesteld.
Ik dank je er uit den grond van mijn hart voor
en ik hoop je eenmaal de vele weldaden te
kunnen vergelden, die je mij reeds bewezen
hebt. Ik begrijp niet, hoe je nog altijd zooveel
kunt missen, en ben maar bang, dat je zelf je
ontberingen getroost om mij en mijn kind voor
gebrek te bewaren. Als ik wist, Kees, dat je
er om krom liggen moest, zou ik elke gift van
je weigeren. Hoe het ook zij, de Hemel loone
je er voor.

Je dankbare schoonzuster,
MIE RABAND.

Over zooveel scheutigheid van den vrek stond ieder verstomd. Daar wist men geen touwen aan vast te maken.

Een der stuurliu, die ook was komen luisteren, maakte zich van 't pakje brieven meester en bracht 't „den ouwe”, wien hij tevens verhaalde, wat hij vernomen had.

De kapitein nam Kees daarop eens danig onder de handen, en daar de laatste zijn geheim grootendeels geopenbaard zag, biechtte hij trouw op.

De stuurliu vonden 't in 't eerst erg vreemd, dat de ouwe herhaalde malen Kees trouwhartig de hand schudde, maar toen ook zij er alles van wisten, deden zij 't misschien nog veel hartelijker. 's Mans eenvoudig verhaal, dat weldra een publiek geheim aan boord was, kwam op 't volgende neer.

„Zijn vrouwszuster was getrouwd geweest met zekeren stuurman W., een gewetenloos individu, die eensklaps spoorloos verdween. Ten einde raad, was zij bij haar zuster aangeland; maar deze wees haar de deur. Juist was Kees binnengelopen, en toen hij vernomen had, waar 't end vast zat, vond hij 't ook wel erg onplezierig, maar toch onmenschelijk om de verdoolde van stuurboord naar bakboord te schoppen. Daarop had hij tot de arme bedrogene gezegd: „Hoor eens, zuster, laat hier voorloopig je anker maar vallen; als straks de ergste zeeschade gekalefaat is, zullen wij probeeren, je weer onder zeil te helpen.”

Om kort te gaan, Kees verleende haar voorloopig een tehuis onder zijn dak en hielp haar later aan een winkeltje waarin zij, gesteund door de geldelijke bijdragen van den braven zeman, met haar kind een bestaan vond.

Om zijn gezin daardoor niet te doen lijden, had hij zich tot „vrek” moeten vernederen. Hij zou er nooit over gesproken hebben, maar nu die brief alles uitgebracht had, moest hij wel opbiechten. Kees had 't land er aan om met zijn deugden te pronken; hij wou geen „branie” wezen.

't Zal niemand verwonderen, dat, na 't vernemen van deze geschiedenis, alle schepelingen zich haastten om den man het leed, dat zij hem veroorzaakt hadden zooveel mogelijk te vergoeden.

De gangspil-poëzie van den bootsmansmaat werd nooit meer gehoord.

De zoolang gehate vrek was eensklaps de lieveling der bemanning geworden.

Een aardig idee was 't, toen van Java, uit bijdragen der équipage, een postwissel van f100 aan Kees' vrouw werd gezonden, waarvan f50 voor haar en de rest voor haar zuster Mie bestemd was.

't Gebroken been bleek goed gezet te zijn en was na een paar maanden volkomen genezen.

Toen Kees weer naar zee ging, werd hij door „den ouwe” tot bootzman bevorderd.

„Goische Courant.”

ONZE LEESTAFEL.

„Schiel. 23 Jahre Sturm und Sonnenschein in Süd-Afrika”.
(Slot).

„Ten slotte werd ook den ouden Klaas de zaak te dol. Hij wierp den rijksappel naar het hoofd van een Boerenzoon die hem plaagde, smeed scepter en kroon op den grond en liep vloekend weg....

„Ik ging naar den ouden Uys, den voorzitter van het comité, en vroeg hem om raad, hoe ik het program zou incenzetten.

„Wat weet ik van zulke dingen!” zeide de oude. „Wij Boeren hebben geen koningen. Dat moet jelui Uitlanders zelf weten, wat daarbij te doen is”.

„Dat was de makkelijkste en slimste manier om zich er af te maken.

„'s Avonds zat ik nadenkend bij het vuur. Arnold kwam mij om wat olie vragen, voor zijn geweer. De oude Klaas bracht de flesch en goot er een beetje olie uit. Toen ik naar de langzaam droppelende olie keek, kwam ik op een inval.

„Halt”, zeide ik tot Arnold. „Nu weet ik het! De Boeren praten over de zalving van Dinizulu, en niet van de kroning. Dus, wij zalven den koning, en dan hebben wij geen rommel noodig. Saul en David werden ook gezalfd en een flesch ricinusolie heb ik nog wel”.

„Zoo was mijn program snel ontworpen. Het „zalvings-idee” vond bij de Boeren van het comité algemeene instemming, alleen reeds omdat het overeen kwam met de gewoonten uit het oude testament, en omdat het iets anders was dan de kroning van Cetewayo door de Engelschen.

„Den anderen dag waren alle hoofden met hun kaffers bijeen. De krijgers waren in een grooten halven cirkel opgesteld. In het midden stond een wagen, die als tribune voor het comité en als plaats voor de zalving zou dienen. De vrijwilligers stonden, allen met het geweer gewapend, aan beide zijden van den wagen.

„Toen alles gereed was, reed ik met Dinizulu in den kring. Hij bereed den schimmel met den afgesneden staart, die hem daags te voren door het comité was geschonken.

„Wij stegen af en begaven ons te voet naar den wagen.

„Dinizulu was in Europeesche kleeding. Hij droeg een rijbroek, hooge leeren slobkousen en een bruine Oostenrijksche Litewka. Terwijl ik met luider stem een proclamatie voorlas, goot ik hem met de rechterhand de ricinus-olie over het hoofd.

„Het kleverige goed liep langzaam genoeg; ik kon er dus zeker van zijn, dat het zou voortdruppelen totdat ik met de proclamatie klaar was.

„Maar opeens scheen het Dinizulu toch te erg te worden.

„Matevan, houd op!” riep hij mij toe.

„Houd den mond,” zei ik, en las mijn proclamatie verder.

„Houd op, zwijn,” schold Dinizulu, „dat vuil loopt mij in de oogen en ooren.”

„Kalm, mijn zoon, dat hoort er bij”, troostte ik hem.

„Ik trap je voor je buik”, riep Dinizulu, wien de olie nu ook in den mond liep.

„Dan smijt ik je van den wagen, zoontje!”

„Eindelijk was de proclamatie voorgelezen, en de flesch leeg. Dinizulu glom als een kaarsenmakerskat in den maneschijn.

„De olie was langs den nek in zijn kleeren geloopen en druppelde onder aan zijn slobkousen weer er uit. Het was kostelijk!”

Zulke staaltjes vind men vele in het boek van Schiel.

Van den oorlog weet hij niet veel meer dan het begin te vertellen; hij werd bij Elandslaagte gewond en gevangen genomen. Wat hij zeide over de aanleiding tot den oorlog en over het plan om de grenzen over te trekken, deelden wij reeds mede. Breedvoerig verhaalt overste Schiel de gevangenschap op St. Helena en de behandeling die de Engelsche officieren den krijgsgevangenen deden ondergaan. En hij besluit zijn boek aldus:

„Ons heerlijk land is verwoest; onze hoeven zijn verbrand; de zelfstandigheid van onzen staat is vernietigd. Niemand weet of hij de zijnen wederziet. Velen der kameraden hebben hunne betrekkingen verloren; een van het Duitsche korps vernam dat zijn vrouw en vijf kinderen in het concentratiekamp waren gestorven en bijna iedereen beweent het verlies van een of meer zijner geliefden.

„Ook ik heb in Januari 1902 het liefste verloren dat ik had; mijn zoon Adolf is in de nabijheid van onze hoeve gevallen, een schot door de lever heeft zijn dood veroorzaakt.....

„Wat nu?”

Zielenadel,

Van lang vervlogen dagen,

beide door Jan Maclaren, (nieuwe drukken). 't Is een goed teeken dat deze beide boeken weer herdrukt moesten worden. Ze zijn mooi en frisch. Vooral het tweede is boeiend, leerrijk, schoon. Ze zijn ongetwijfeld de beste die Maclaren geschreven heeft en laten zelfs al zijn andere werken ver achter zich.

Bethel-almanak voor 1903 onder redactie van H. Pierson.

Reeds de 41e jaargang: maar de Bethel-almanak is als de phenix; telkens komt hij verjongd uit zijn asch te voorschijn. Het mengelwerk zal de koopers lokken die allicht zich het aardige boekje nog niet ter wille van het doel der uitgave zouden aanschaffen.

VARIA.

Zendeling Paton schrijft in betrekking tot zijn werkzaamheid onder de kannibalen der Nieuwe Hebriden op het eiland Tanna, het volgende: „Wanneer ik niet de besliste tegenwoordigheid en

macht van onzen Heiland had gevoeld, zou ik mijn verstand verloren hebben, en van ellende zijn omgekomen. Zijn woorden: „Ik ben met u, alle de dagen en tot aan het einde der wereld,” werden zulk een werkelijkheid voor me, dat het mij niet verbaasd zoude hebben, wanneer ik, als Stephanus, de hemelen had geopend gezien, en den Heiland op mij nederziende. Ik gevoelde, als Paulus, de dragende liefde van Christus, en kon met den Apostel zeggen: „Ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.” Het is de eenvoudige waarheid, dat ik mijn Heer nooit meer nabij mij heb gevoeld, dan in de oogenblikken, dat men de knotsen boven mij had opgeheven, en het geweer of de speer op mij werden gericht.”

Op een zijner reizen kwam zendeling Read op een dorp in Zuid-Afrika, waar men zeer verlangend was het Woord Gods te hooren. Men drong er op aan, dat de zendeling nog wat zou blijven. Read echter, die naar huis en naar zijn zondingspost verlangde, maakte zich gereed heen te gaan. Een arme slavin zeide toen: „Hebt gij geen medelijden met onze arme zielen; als Jezus hier was, zou hij dan ook onze bede afwijzen? Het is niet allereerst om mij, dat ik u vraag om nog niet heen te gaan, want ik ken den Heiland; maar ik vraag het voor mijn arme vrienden, die nog in blindheid voortleven”. De zendeling bleef nu nog, en predikte het Evangelie aan zeer velen, want zóó groot was het verlangen naar het Brood des Levens, dat geheele scharen toestroomden om te hooren.

Amerikaansche eetwedstrijd. Te New-York heeft voor korten tijd een wedstrijd in het eten plaats gehad, waarbij proeven van verorberingsvermogen zijn afgelegd, die waardige tegenhangers zouden zijn van den eetlust van den bekenden schrokkigen Gijs op den hollebollewagen uit onze kinderboekjes. Verscheiden hongerige magen streden om het kampioenschap, wat ten slotte werd weggedragen door een zekeren Charles Oram, die in den vastgestelden korten tijd 7 ponden biefstuk naar lagere oorden wist te transporteeren.

Het record was hiermede niet geslagen, want aan een der mededingers, die thans blijkbaar niet in conditie was, is het 't vorige jaar gelukt 14 pond te verwerken. Behalve in biefstuk bezit Amerika ook kampioenen in andere eetwaren. Frederick Mackey is de groote man in het verwerken van oesters, van welke hij er 100 in 9 minuten naar binnen werkte. In pasteien munt Samuel Jackson Kuffern uit; hij liet 14 zoogenaamde Mince Pies, die in Engeland en Amerika bij gelegenheid van het Kerstfeest worden gebruikt, binnen den tijd van 19 minuten door zijn keelgat glijden.

Charles Hanning Westwood at een geheel vat appelen in een week op, en Fink uit New-York verteerde negentig abrikozen in zeven minuten. Frans Frederick uit Williamsburg kan zich er op beroemen in één uur vijftig eieren verslonden te hebben.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f3.50.
Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers:
BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

NA ACHTTIEN JAREN.

Een afscheidswoord.

Den 1^{en} Januari 1885 verscheen No. 1 van den eersten jaargang van „Excelsior”. De beide redacteuren die het blad oprichtten, mochten onafgebroken het doen verschijnen: meestal onder voortdurenden, zeer gewaardeerden steun van hun lezers. Niet zelden werden ze verrast door belangrijke medewerking van verschillende personen, die vaardig de pen voeren. Om slechts een paar te noemen, vermelden ze hier de namen van E. GERDES, den ons te vroeg ontvallen schrijver en van P. J. KLOPPERS, wiens pennevruchten steeds nog lezers vinden zoodra hij maar iets nieuws aan de markt brengt.

Verscheidene bundels opstellen uit Excelsior zagen als afzonderlijke boekwerken het licht. Behalve aan vele kinderverhalen van den eenen redacteur, denken we thans aan „Een heel gewone geschiedenis” van diens hand, en aan „Van Amsterdam naar Pretoria” en „De gelijkenissen onzer Heeren” van den anderen. Niet weinige Jongelingsvereenigingen zochten voordrachten in den bundel „van allerlei voor allen” door de beide redacteuren gezamenlijk in 't licht gegeven.

En thans — niets is bestendig hier beneden — staan we aan 't eind van dezen loopbaan. Verschillende omstandigheden hebben er toe geleid om te besluiten dat de jaargang 1902 de laatste zou zijn.

De Redactie zegt dat met weemoed, want deze arbeid was haar lief. Maar als Christenen weten we dat alle *vormen* op aarde vergankelijk zijn, terwijl de beginselen eeuwig blijven, wat er goeds in eenigen arbeid was, vergaat niet, maar is levend zaad.

Een woord van hartelijken dank brengen we aan allen die ons werk steunden: aan de lezers voor hun belangstelling en geduld; aan de medearbeiders voor hun werk, aan de beoordeelaars voor hun bijna onafgebroken gunstig oordeel over den inhoud.

En meest van allen aan den Gever alles goeds voor 't geen Hem behaagde goeds te leggen in ons woord; goeds te doen voor ons blad.

Een afscheidsgroet aan het christelijk publiek. Eindigt ons blad zijn bestaan: we hopen elkaar toch nog wel nu en dan in het publiek, met pen en inkt te ontmoeten.

Moge voortaan al wat we — lezers en schrijvers beiden — doen, meer en meer strekken ter verheerlijking van den naam onzes Gods en van Zijn Zoon Jezus Christus.

AMSTERDAM,
31 December 1902.

DE REDACTIE.

HET VOLKSLIED.

Ieder volk verkrijgt, zoodra het min of meer in een toestand van beschaving komt, zijn nationalen zang. Het volkslied is een der zekerste bewijzen dat het volk tot zelfbewustheid kwam, zijn kracht gaat ontwikkelen, zijn *solidariteit* begon te gevoelen.

Het volkslied is gewoonlijk een zang uit de *jeugd* van het volk. Want het gaat met de volkeren evenals met de menschen; ze hebben beiden hunne geboorte, hunne kindschheid, hun jeugd, rijpen leeftijd en ouderdom. En evenals het jonge volkje jubelt en schalt, zoo ook het jonge volk.

Daar ligt een diepe beteekenis in, die men aan de hand van de Heilige Schrift het best kan leeren kennen. Ook Israël had zijn volkslied; of liever meer dan één; maar alle behandelen en bezingen *hetzelfde* onderwerp. De volksliederen van Israël zijn de psalmen, die den uittocht uit Egypte, den tocht door de woestijn en den intocht in Kanaän bezingen. De Psalmen 105, 106 en dergelijke.

In die liederen wordt bezongen de *geboorte* van het volk als *volk des Heeren*. En waarom juist die *geboorte*? Omdat daarbij *alle* eere aan God toekomt. Israël kon niet zeggen: En toen het ons verdroot langer te blijven, zijn *wij* uit Egypte getrokken en door de woestijn gereisd en hebben Kanaän ingenomen. Neen: *Hun* arm deed hun dat land *niet* erven." Zij waren een ellendige slaventroep; in allerlei jammeren en onheilen naar lichaam en ziel verzonken; onsamenhangend, murmureerend. En toen ze eenmaal vrij waren, ging het hun als den vogel, die aan de kooi gewend was. Die kan niet goed meer vliegen, en zijn eigen voedsel ophalen; ge vindt hem den volgenden dag weer bedelend voor het gesloten deurtje zitten. Nauwelijks was Israël vrij in de woestijn, of het hunkerde terug naar de vleeschpotten, de pompoenen en de visschen van Egypte. Dat er *toch* een volk uit groeide, was waarlijk niet door hun toedoen. Soli Deo gloria!

Het volk bestaat uit *familiën*, en de familiën bestaan uit *enkele personen*, die onderling in

verband tot elkaër staan. En daarom, wanneer de heiligen des Ouden Verbonds in druk en benauwdheid zijn, verkwikken zij hunne zielen met de herinnering aan Gods groote daden, in Egypte en in de woestijn aan het volk bewezen. Meer nog: die daden zijn hun *beloften*. Want zij behooren tot dat volk. En de God van dat volk is *Jehovah*; de Verbonds-God, die trouwe houdt in eeuwigheid.

Dat is de andere heerlijke zijde van het ware volkslied. Het wordt geboren in benauwdheid. Het vermeldt uitsluitend de groote daden Gods en de afwijkingen van het volk. En het geeft aan de individuen, waaruit het volk bestaat moed, kracht, *pleitgronden* voor den eeuwigen troon. Want de nakomelingen waren in hun vaders begrepen, toen God opstond om hen tot een volk te formeeren; ze werden meê uitgered en geholpen.

Dat is voor *alle* volken in lageren zin waar, maar in verhoogde mate voor Christennatiën. En vooral geldt het voor Nederland en zijn volk, dat niet te onrechte het Kanaän en het Israël van Europa genoemd is.

De naam *volkslied* heeft tegenwoordig bij ons volk een goed deel van zijne beteekenis verloren. Men noemt niet zelden elk liedje dat populair is en door velen en dikwijls gezongen wordt een volkslied. Maar dat is te dwaas en te oppervlakkig om van te spreken. Op die wijze zou allerlei onzin *volkslied* worden. Immers, dan was voor eenige jaren de beuzeltaal:

„Nieuwenhuys mot zakkies plakke, hihahoe” het volkslied!

Een Nederlander, die het hart op de rechte plaats heeft (ik spreek nu nog niet eens van Christenen) doet aan zulke schandalen niet mee. Want dat is de rechte manier om een volk tot een troep straatschenders te maken en het volksbestaan te vernietigen.

Er zijn echter gevaarlijker manieren om, zonder dat men het zelf wil, tot hetzelfde doel te komen. Deftige menschen hebben soms liederen vervaardigd en daar, — eigenlijk heel waanwijs en hoogmoedig — kort en goed „**Volkslied**” als titel bovengezet. Nu, zóo ontstaat geen volkslied. Die dat maakt, weet

het gewoonlijk niet. En die een lied maakt en dat nu maar brutaal weg „volkslied” noemt, staat zeker niet hoog genoeg om zijn volk een lied te geven!

Toch doet zich het treurig verschijnsel voor, dat zoo iets gebeurt niet alleen, maar dat een groot deel van een volk dat voor goede munt aanneemt, en werkelijk van zulk een gedicht een volkslied tracht te maken. Maar wat de meeste leden van een volk doen is daarom nog niet altijd *nationaal*. 't Is de vraag, bij welk deel van het volk de ware *nationaliteit* het best bewaard is! Zoo was — om maar één voorbeeld te noemen — heel Israel *anti-nationaal* ten tijde van den anti-nationalen koning Achab. Alleen de zeventuizend, die de knie *niet* voor Baäl gebogen hadden, waren *de natie*.

Het Nederlandsche volk is, helaas, zoover gekomen, dat het zijn volkslied ingeruild heeft voor een namaaksel van zeer gering allooi. En niet alleen dat deel van het volk, dat aan den God der vaderen ontwend en van hem afgezworven. Ook de *Christenen* in Nederland weten voor een goed deel niet beter. Ja, men zou de Christelijke Nederlandsche jongelui met een lantaarntje moeten zoeken, die het heerlijke hartverheffende „Wilhelmus van Nassouwe” ooit *geheel* gelezen hebben, laat staan kennen, of de melodie goed kunnen zingen. En dat is niet alleen jammer, maar het is *schande!* Jongelingen, die alleen of bijna uitsluitend Tollens' gedicht zingen en Marnix niet kennen, zijn de beste wegbereders voor een welgelukten inval van de Duitschers, zijn de krachtige helpers om ons volk geheel liberalistisch te maken.

Zijn „volkslied” voor de negentiende eeuw heeft Nederland te wijten aan H. Tollens Cz. Tollens werd 27 September 1780 te Rotterdam geboren uit ouders, die tot den gegooden burgerstand behoorden. Hij werd tot den koopmansstand opgeleid en maakte reeds vroeg verzen op „het mufte koopkantoor.”

Den 21 October 1856 overleed hij te Rijswijk. Hij heeft dus den geheelen supranaturalistischen tijd doorleefd. En hij heeft rijkelijk het zijne er toe bijgedragen, om ons volk te doen verzingen in het lauwe liberalisme, waarvan we tot op den huidigen dag de wrange vruchten plukken. Hij ging geheel met den stroom meê. Dat verklaart de groote populariteit, die hij genoot. Voor alles stemde hij zijn lier, behalve voor het positieve Christendom. Vierde het „Nut van 't Algemeen” feest: Tollens gaf de „beurtzang.” Vroeg een Roomsche kerk om een gewijd lied: Tollens leverde het.¹⁾ Maar kwam het er op aan, om een der Roomsche legenden (Philémon) eens recht *profaan* te behandelen, dan maakte hij het zoo bont, dat hij zijn Roomsche landgenooten ergerde en op hun klachten den vorm wijzigde, zoodat in de tweede uitgave weer *Jezus* in plaats van Jupiter

¹⁾ Dat lied kourde de Synode van het Ned. Herv. kerkgenootschap waardig onder de Evangelische Gezangen opgenomen te worden. 't Is n°. 230 van den Vervolgbandel. Tollens zegt echter zelf dat het voor een *Roomsche* kerk vervaardigd is.

den schalk Philéman bezocht. *Had* de Remonstrantsche Broederschap een feestzang noodig: Tollens bediende haar. Bijbelsche geschiedenissen werden door hem met evenveel gemak berijmd als Vaderlandsche historie. Maar hoe? „Jephtaas dochter” eindigt zóo:

En Jephthaas naam? — hij grijpt ons aan,
Alsof we een wanklank hoorden slaan;
Hij doet ons rillen, eer wij 't weten . . .
Het waar dien veldheer dienst gedaan,
Indien hem de aarde had vergeten!”

Dat klinkt anders dan Hebreëen XI!

Laat mij u nog enkele proefjes geven van het „Christendom boven geloofsverdeeldheid” dat door Tollens werd aangeprezen. Dat vergemakkelijkt de bespreking van het „Volkslied.” Ziet hier enkele citaten uit den „Jubelzang bij de vijf en twintigste verjaring van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, ter feestviering in het Departement te Rotterdam.” Al te kalm zijn ze niet!

„Snelt aan, snelt aan, o feestgenooten!
Draagt reukwerk aan: het outer wacht,
Gods tempel¹⁾ is voor u ontsloten;
De hemel, die ons aanziet,²⁾ lacht.
Snelt aan, verzaamt u in zijn wanden³⁾
Zijn adem⁴⁾ zweeft het weefsel door!
Hij kent geen reiner offeranden
Dan die gij uitplengt in zijn koor.⁵⁾
Snelt aan, en komt uw schatting wijden;
Knielt neer, en stort uw beden luid:
De godsdienst, die wij hier belijden,
Stroomt zegen over 't menschedom uit.

Ik vrees echter, dat de meesten, zoo niet allen, mijner lezers, 't feest niet mogen bijwonen; ten minste indien ze geregeld bidden, want ik lees verder:

„Terug, van uit den rei, met ingetrokken leden,
Kampzaalge, die u kromt, en in 't verslaafd gebed
Het neergebogen hoofd met stof en assche smet!
Terug, ga ver van ons 't onwaardig lijf kastijden
De deugd verzacht de dienst, die gij haar waant
[te wijden;
Zij hult haar hoogen troon in te onbevleken
[glans,
Dan dat hem 't onverstand met distelstruiken
[kranz.”

Men verhaalt soms, dat Tollens op 't cinde zijns levens Roomsch is geworden. Hoe 't zij: zijn heiligen had hij reeds vroeg. Wat dunkt u van deze menschvergoding, ontleend aan 't zelfde lied? Terwijl de vrienden hun zelfver-

¹⁾ De vergaderzaal.

²⁾ „De hemel” beteekent God.

³⁾ Namelijk de wanden van den tempel en niet van „den hemel.”

⁴⁾ Dat is nu weer de adem van „den hemel.”

⁵⁾ Deze regels zijn onzin, men *plengt* geen offeranden in een *koor*, maar brengt ze op een altaar. Als „de hemel” niets reiners kent, mocht „hij” wel eerelid zijn!

heerlijking zingen, (nadat de rampzalige bidder zijn „onwaardig lijf” teruggetrokken heeft), verschijnt de geest van Dominé van Nieuwenhuijzen, den stichter der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Lacht nu niet om den welkomstgroet, waarmee hij ontvangen wordt.

„Knielt, reijen, bidt en buigt, in eerbied opgetogen!
Geen wuft gewiekte droom beguichelt mij met
[logen!

De stralen sluiten los en wentlen uit hun schoot,
Het hooggewaardigd beeld, in 't goud gezeteld,
[bloot. 1)

Wat brengt gij, zaalge boô, dien we in dat licht
[ontdekken?

Ontsluier bij uw glans uw afkomst en uw trekken;
Wat godheid zond uw neer, tot luister van ons
[feest?

o Wonder, reijen, juicht! 't is Nieuwenhuijzens
[geest!

Stijg af, geliefde schim, ons allen dier en heilig!
Aan 't kinderlijke hart, o vader, daalt gij veilig.
Verlaat ge om ons uw glans en slaat gij d' aan-
[blik weer

Van 't hemelsch loon terug, op d'aardschen
[arbeid neer?

Ja, zie nog eens uw kroost en zie zijne offers
[branden;

Zie 't ijvren in de dienst, die 't opnam uit uw
[handen,

Zie 't waken voor uwe eer, nooit onverzoend
[beticht,

En strijden voor uw roem door 't oefnen van
[zijn pligt,

De feestzang onzer vreugd is 't loflied, dat we
[u zingen.

Voor u slechts rookt de geur op de outers, die
[we omringen 2)

En, zoo een enkele traan op 't heilig offer rolt,
Het is een parel meer, die aan uw eerkroon stolt.
Ja, stort uw harten uit, gij neergeknieelde scharen!
Laat aller ziel en zucht hem juichend tegenvaren!
Vereent u om zijn troon en zweert er, onverdeeld,
Op nieuw den eed van trouw aan zijn verheerlijkt
[beeld!

Hoor, vader, hoor dien eed, dien we in uw
[aanschijn staven,

Ons outer zij verschopt, vertrapt onze offergaven,
Geschandvlekt zij onze asch, gevloekt zij onze
[naam

Eer uwe schim ooit bloze en onzer ooit zich
[schaam!

Geen boos verpeste damp zal hier zijn walmen
[spreiden,

Geen dwaalspoor hier den voet door valsch'
[gebloemt verleiden

Ons onbeneveld oog, aan reiner licht gewoon
Veracht den ijdlén pronk van al 't bedrieglijk
[schoon.

De wijsheid zal de taak, die ons te doen staat,
[reeglen,

De deugd zal elken stap, door ons gezet, bezeeglen,
De lauwer, die ons wacht, en bui noch bliksem
[ducht,

1) Die geheele zin is wat „Excelsior” een *stijfbloem* noemt.

2) Zoo langzamerhand wordt de zang *blasphemie!*

Zal tot ons jongst geslacht belauwren met zijn
[vrucht,
Verlichting zal haar glans uit onzen tempel
[stralen;
't Geluk zal uit haar schoot op 't hopen mensch-
[dom dalen,
Volmaking zal den prijs doen schittren van
[haar troon;
Zoo waarlijk drage ons hoofd in de eeuwigheid
[haar kroon!”

En toch zijn er nog duizenden Christenen in ons land, ja jongelingen uit Gereformeerde geslachten, die de liederen van *dezen* dichter als hun lijfstukjes zingen.

Wilt ge een paar staaltjes van Tollens' godsdienstige overtuiging? Die zijn de beste maatstaf voor de beoordeeling van de waarde van zijn Volkslied. Zijn „Gebed voor allen” begint:

„Alvader, die ten zetel zit
En boven tijd en lot,
Wien Heiden, Jood en Christen bidt:
Jupijn, Jehovah, God!”

Dien „Jupijn, Jehovah, God” wordt verderop op 't gebed eenvoudig weg gezegd:

„Geef, geef mij voedsel, deksel, rust;
Geef, — 't zij ik bidde of niet;
Wat ik behoef is U bewust,
Uw wil alleen geschied!” 1)

Dat is, tusschen twee haakjes, nog kalmer dan men in een der Duitsche kerkliederen uit het begin dezer eeuw las:

„o Herr, gieb Regen und Sonnenschein
Au Reuz-zum-Kreuz- und Hohenstein. 2)
Und haben die Andern auch 'was zu fragen,
Sie können 's ja Dir selbst wohl sagen!”

Karakteristiek is de „Cantate voor het Tweede Eeuwfeest van het Seminarium der Remonstrantsche Broederschap,” den 28 October 1834 gezongen.

Daar lezen we:

„Weest welkom, gij allen! viert feest met ons
[mede,
Vereeders van kennis, van waarheid en licht,
Belijders van Jezus en mannen van vrede,
Waar gij in Gods tempel de altaren u sticht!
We ontsluiten u de armen, de harten, de deuren,
Viert feest met ons mede, gij vrienden van God!

1) Deze laatste regel komt bij de eerste drie volstrekt niet te pas. 't Zou echter beter bij den gedachtegang voegen om te lezen: „Dus doe wat ik gebied.” Meent misschien iemand dat het *voor mij* ongepast is deze aanmerking te maken, die wete dat ik met evenveel vrijmoedigheid den spot drijft met „Jupijn—Jehova—God” als Elia met „Baäl.”

2) Een van de toenmalige bijna ontelbare Duitsche staattjes van een paar uren in omvang.

Gij broedren, die wars van 't verkeltren en
scheuren, ¹⁾
De liefde waardcert ale het heiligst gebod! ²⁾

„Maar driewerf luide schalt ons lied,
Als de aanblik langs de reijen ziet,
Die jublend tot ons binnenkwamen;
Die — wáar hun wierook stijgt' omhoog,
Wat tempel hen vergaren moog —
Als Christenen zich met ons verzamten,
En, *wat de storm uiteen verdreef,*
Getuigen, dat de liefde bleef!

„Maar als Gods tempelzuilen schokken,
En 't vuur verstrooid ligt op 't altaar?
Ja, driewerf banger 't heilloos wrokken
Van priester- tegen priesterschaar!
Deze oudren kenden al die plagen,
Dat bang kraakeel van kerk en staat,
Voor ons heeft blijder uur geslagen:
Wij kennen kerk- noch burgerhaat!”

Van dát standpunt uit is de afstand naar de
Synodale hiërarchie, die toen (in 't jaar der
afscheiding) haar ergsten triomf zou gaan vieren,
gering. En waarlijk, een volgend couplet luidt:

Dank, dank zij God, die ons dat voorrecht heeft
[beschoren!

Dank, dank den vorst, die ons regeert,
Die al zijn volk, in ieders tempelkoren,
Verdraagzaamheid en godsvrucht leert!
Rijs! dag der dagen, voor onze oogen!
'Toon d' aarde 't schouwspel, hemelschoon,
Geheel een volk, voor een altaar gebogen,
Gelijk geschaard om éenen troon!

Wilt ge nog even de proef op de som nemen,
en zien hoe deze dichter dacht over den dood
en over het leven hiernamaals, dan bied ik u
de volgende aanhalingen aan uit zijn „Grafliedje”
(reeds een zeer ongepaste naam voor zoo ernstig
eene zaak). Hoe gij ze vindt weet ik niet; ik
noem ze rondweg gezegd *cynisch!*

„Een kussen, waar het hoofd op ligt,
Een nachttrok om het lijf geslagen,
En alles stil en alles digt,
Wie heeft nog meer te vragen?

En of de wereld wrokke en gist;
En tweespalt en beroering duren,
Wij hebben met geen schepsel twist,
Noch last van onze bureu!

Wij slapen vroeg, wij slapen laat,
Wij blijven liggen zoo we lagen,
Wij denken en wij doen geen kwaad,
En moeten 't niet verdragen.

Kroon, goede God, vervul de hoop.
Op de aanbraak van dien blijden morgen,
En moog de nieuwe levenshoop
Zoo rijk niet zijn aan zorgen!

¹⁾ Wij cursieveeren overal in deze citaten

²⁾ Een goed verstaander zal wel begrijpen wat
deze regels op een *Remonstrantsch* feest beduiden!

En mogen wij, zoo dwaas niet meer,
Na d' ondervinding van 't verleden,
't Vernieuwd bestaan in beter sfeer
Wat nuttiger besteden!”

Nog een enkel citaat! We lazen samen wat
Tollens de Remonstranten liet zingen. Ziet nu
even hoe zijn teekening van de Contra-Remon-
stranten uitviel, en welke caricatuur hij maakte
van de leer der praedestinatie. Van zijne
Geloofsbelijdenis” (uit 1825) luidt het slot aldus:

„God, schepper, vormer, ziel en ader
Van wat bestaat of zal bestaan!
Versterk mij in 't geloof er aan:

Dat, als er haat in U kan wonen,
o Heilge, die de liefde zijt!
Gij hem alleen uw haat zoudt toonen,
Die roekloos in uw naam kastijdt,
En U een perk zet in 't verschoonen;
Die, dringende op Uw regterstoel,
Naar wilkeur rondgrijpt door de scharen,
En d' eenen doet ten hemel varen,
En d' andren naar den jammerpoel!”

Al wat ik u aanhaalde uit de gedichten van
Tollens, was in zijn tijd recht populair, want het
was goed liberalistisch. Enkele uitzonderingen niet
te na gesproken, was geen fatsoenlijk mensch
iets anders. Toen de Afscheiding begon werd het
gecupel (de heeren Scholte, Brummelkamp, Van
Velzen, Van Hall en hun geestverwanten) in toom
gehouden, of liever *trachtte* men het in toom
te houden, door dragonnaden en boeten, die soms
boven de f10000 in een jaar beliepen. Uit dien
geest is het „Wien Neerlandsch bloed” geboren.
't Is volkomen *onhistorisch*. Want het ontkent
de oorzaken, waaruit ons volksbestaan ontstond
èn den besten tijd van ons volk. De tachtigjarige
oorlog was godsdienstoorlog en vrijheidsoorlog.
Dat eerste wordt sedert de tweede helft der
vorige eeuw stelselmatig ontkend. Ge vindt er
geen zweem of schaduw van in „'t Wien Neer-
landsch bloed.” En de beste tijd van ons volk
was de *republiek*, niet het constitutionele koning-
schap. Ook daarvan geen spoor in dat lied. En
daarom is dat lied *niet* Nederlandsch, maar
liberalistisch. 't Kan door elk volk gezongen
worden, indien slechts de eerste regel veranderd
wordt, lees maar:

„Wien 't Duitsche bloed door d' adren vloeit”,
en Duitschland heeft een volkslied in dit gedicht.
Maar Duitschland zou u hartelijk bedanken. Laat
òns dan ook bedanken voor zulk een „passe par
tout” dat ons opgedrongen is onder den schijn
van recht patriottisch te zijn.

Jong Holland! houd uw voorvaderen in eere!
Zing van Willem I, *den prins*; maar van hem
niet als uw vader en uw vorst, maar als den man,
die zijn hartebloed stortte voor uw geloofsvrijheid,
den man die God vreesde. Zing van uw Adolf
en Hendrik, wier zielen „den jongsten dag in 't
beter leven verbeiden”; nadat ze die zielen *voor*
u uitgestort hebben in den dood op 't slagveld.
Zing van uw martelaren, edelen en schoon-
maaksters, die zich als ontug 't hoofd voor de

voeten lieten leggen of verdrinken om u, hun kroost, Gods dierbaar Woord onverminkt en onverhinderd in handen te geven. Maar neem *niet* het lied op de lippen van den man, die juist op *die* voorouderen laag afgeeft!

Naarmate het „Volkslied” van Tollens zijn populariteit verliest, zal Nederland weer krachtig worden. Naarmate 't „Wilhelmus” gekend en gezongen wordt, is er hoop voor ons volk. God make ons weer „*Christelijk-historisch!*” in den besten zin des Woords.

J. A. WORMSER.

VREEMD OF EIGEN.

Onlangs besloot de afd. Amsterdam van het Algemeen Nederlandsch Verbond haar leden te vereenigen tot een *debat*-avond. Op dien avond werd door den voorzitter gehandeld over *bastaardwoorden*. Deze kon niet nalaten op te merken, hoe *debat* en *bastaard* zelf bastaardwoorden zijn, maar ook hoe moeilijk het is hen door echt-Nederlandsche te vervangen.

De opmerking is meermalen en terecht gemaakt, dat het zeer moeilijk is voor al het vreemde het eigene te geven. Dat is ook zoo. Trouwens het is niet noodig.

Er zijn nu eenmaal een aantal vreemde woorden, die niet te vervangen zijn. Voor *sigaar*, *palcis*, *cacao* enz. zal men wel geen Nederlandsche woorden vinden, wijl zulke woorden niet vertaalbaar zijn. Temeer geldt dit tal van woorden die wij vaak voor Nederlandsche aanzien, toch eigenlijk vreemde zijn, b.v. *tempel*, *kerk* enz.

Maar wat wel kan en alleen door domheid, hoogmoed of onwil wordt tegengehouden, is het streven om *zooveel mogelijk* onze taal te gebruiken, het vreemde te weren.

Neem b.v. 't volgende, dat we op goed geluk uit een blad overnamen, en nog tot het zuiverste behoort, dat men in de bladen onder de oogen krijgt:

„Verleden jaar deelde de „*H. Cf.*” mede, dat mr. Gh. Enschedé, steunende op de *techniek* van het lettergietersbedrijf, volkomen nieuwe *argumenten* had aangevoerd om aan te toonen, dat de eigenlijke uitvinding van de boekdrukkunst in Nederland moest worden gezocht. Aan die *studie* word thans ook in Duitschland de aandacht geschonken en reeds zijn in vakbladen belangrijke gedeelten daaruit vertaald opgenomen. De heer Hupp uit Munchen, die in een, voor een paar jaar ontdekte *missaal* een eerste drukwerk van Gutenberg meende te herkennen, trachtte hier en daar de *conclusies* van den heer E. te niet te doen, ofschoon hij de hoofdzaak, de uitvindings-*kwestie* zelve, onaangeroerd liet. In het „*N. v. d. B.*” echter diende de Heer E. zijn tegenstander van *repliek*, en thans vindt men van zijne hand in dat blad een uitvoerig artikel over de jongste uitgave van de *Gutenberg-Gesellschaft* te Mainz, waarin zijn *technische* beschouwingen in hoofdzaak als juist worden aangemerkt.

„Zooals de zaken nu staan, begint er in de Gutenberggeschiedenis klaarheid te komen. De

geschiedkundige *documenten*, aangevuld door de *techniek* van het bedrijf, worden duidelijk, en meer en meer blijkt het, dat Gutenberg, begaafd als hij was, door een eigen vinding, hem aan de hand gedaan door een ondeugdelijke Nederlandsche uitvinding, den weg gebaad heeft tot een algemeene verspreiding van de *typographie*. Intusschen, hoe hoog deze eerste Mainzer boekdrukker ook moge staan, hij blijkt een verbeteraar, niet een uitvinder van de kunst te zijn. Hebben wij dus voor Nederland veel gewonnen, thans zal een nieuw onderzoek hier te lande noodig zijn, en al terstond rijst de vraag, zal het in deze omstandigheden mogelijk wezen, werkelijk Coster de eer te geven, die wij hem zoo gaarne zouden zien toegekend? Misschien zal het den heer E., in dat onderzoek gesteund door kundige *historici*, gelukken, den sluier op te lichten, die de Nederlandsche uitvinding van de boekdrukkunst of eigenlijk van de lettergieterij nog steeds verborgen houdt”.

Ziedaar dus een half dozijn vreemde woorden, in slechts een kort stukske. En als gezegd, vaak is het veel erger.

Het blijkt echter ook uit hetgeen we aanhaalden, hoe moeilijk het zou gaan voor elk der onderstreepte woorden een Nederlandsch te vinden. Men kan vervangen:

argument	door bewijs
conclusie	„ slotsom
kwestie	„ vraagstuk
document	„ stuk
typographie	„ drukkunst.

Maar *techniek* en *technisch* en *studie* zijn minder gemakkelijk weer te geven.

De groote fout is, dat de meeste menschen zich niet de minste moeite geven om het taalbederf tegen te gaan en te weren, dat uit dat onzinnig en onnoodig gebruik van vreemde woorden voorkomt, en nog veel meer bederft.

Telkens b.v. kan men in brieven en andere stukken lezen:

De passages die ik citeer.

Wat een lief souvenir.

Een bel-etage en een sous-terrain.

Het convenieert mij niet.

Mijn relaties met die familie;

en al zulk fraais meer. Toch zou het zonder moeite en veel beter en krachtiger in onze eigen taal kunnen gezegd worden.

Maar hoe dan tot een beteren toestand te komen?

Zooals het nu staat, maken we ons bespottelijk in de oogen van vreemdelingen, verachtelijk in eigen oog, bederven onze rijke taal en daarmee haar toekomst.

In Duitschland heeft men al lang begrepen wat groot gevaar er schuilt in dat hoog loopen met het vreemde, dat verknoeien der taal, dat minachten van eigen spraak. Daar zijn vereenigingen opgericht, door hooge personen gesteund, die de taalzuivering ter hand nemen. In de omnibussen leest men 't verzoek, bij het spreken geen uitlandsche woorden te gebruik-

ken. In hooge kringen gaat men hierin voor.

Misschien zou in Nederland iets dergelijks zijn te doen. 't Is b. v. toch al te belachelijk dat, gelijk noch onlangs geschiedde, de burgemeester eener Nederlandsche stad zijn vrienden in het Fransch gestelde uitnoodigingen zond, en op den maaltijd een „menu” te vinden was. Wel echt Nederlandsch!

Maar in hoofdzaak en allermeeft is noodig, dat reeds aan de jeugd wordt ingescherpt moedertaal, moeders taal, te spreken. Dit kan, als wordt duidelijk gemaakt hoe schadelijk en bespottelijk het gebruik van vreemde woorden is. Zeg tot een jongen nooit: pas op dat je je *pantalon* niet beslikt, zeg: je broek. Laat een meisje geen *cape* dragen, maar een kapmantel, of hoe 't heeten mag.

* * *

De oorlog in Zuid-Afrika is voorbij. Waarop richt zich thans de aandacht van de Boeren vrienden in Nederland?

Op het behoud van het Boerenvolk en de eigen, Hollandsche taal.

Gelukt het Engeland die taal te verdringen, dan is het ook met der Boeren nationaliteit als afzonderlijke stam gedaan.

Dit weet men in Nederland — eindelijk! Maar nog altijd voelen velen *niet*, hoe zij bezig zijn onze taal en met haar onze nationaliteit in gevaar te brengen, door in hun spreken te gebruiken van allerlei, maar niets wat op degelijk Nederlandsch gelijkt.

Ook en vooral de ontwikkelde christenen in den lande hebben hieraan schuld.

Vaak toch kalt men van *arbitrage* en *federatie*, *quaestie* en *protectie* en *industrie* en *free-trade* en *meeting* en schettert daarbij nog wel luid over vaderland en vaderlandsliefde!

Is 't niet de schreuwendste tegenstrijdigheid?

Laat in het nieuwe jaar elke man en vrouw van goeden wille zich opmaken en zeggen: Wij willen spreken en schrijven de taal waarin we geboren zijn.

Verstand, hart en ontwikkeling zullen er wel bij varen!

DE HEERE RUST.

En zij legden Hem in een graf.
Marc. 15 vs. 46.

Keer naar dit stille graf uwe oogen,
O mensch! uit 's levens woest gewoel,
En laat, van zooveel zorg bewogen,
Uw harte rusten in 't gevoel
Van stillen, zaalgen hemcllust: —
De Heere rust.

Hier ligt in 't graf die groote Doode,
Die hier Zijn heiligen Sabbath houdt,
Zijn eeuwige Geest leeft eeuwig Gode,
En toch, Hij ligt hier roerloos, koud,
Als in den zoetsten slaap gesust: —
De Heere rust.

Treedt naar dit graf, discipelen, vrouwen,
Gij grijze man en blonde knaap!
Wie aan het kruis Hem mocht beschouwen,
Zie, thans slaapt Hij den diepsten slaap,
Van smaad en smarten onbewust: —
De Heere rust.

Zijn strijd heeft Hem die rust verworven,
Hij streed met satan, hel en dood!
Hij overwon ze, ofschoon gestorven,
Ja, schoon Hij ligt in 't aardrijks schoot,
Toch is de hel ons uitgebluscht: —
De Heere rust.

Zijn rust in 't graf maakt onze graven
(Onze aarde is door zijn bloed gewijd)
Na 's levensstorm ter veilge haven,
Ter zoete rustplaats na den strijd,
Waaruit ons de Engel wakker kust: —
De Heere rust.

NAAR „GELLERTS TROOSTLIED”,

In vele blijde stonden,
Heb 'k levensheil gevonden,
Genoegens zonder tal:
'k Wil dan naar Gods behagen
Ook 's levens lijden dragen,
Zooveel als God mij geven zal.

Ja 'k ben een zondaar, Heere;
Nochtans doet telken keere
Gij naar mijn zonden niet.
Zou ik, bezwaard met schulden
Het aardsche leed niet dulden,
Daar alles tot mijn best geschiedt?

Ik zal me U overgeven,
En niet mijn' rust, mijn leven
Meer minnen dan U, Heer,
Op U wil ik vertrouwen,
En niet op menschen bouwen:
Mijn heil toch is Uw lust, Uw cer.

Doe me Uw gena verkonden,
Opdat ik al mijn zonden
Erkenne met berouw,
Nu heeft mijn geest nog krachten,
Laat mij Uw heil verwachten;
Gods woord vertrooste mij getrouw.

Als ik in Christus sterve,
Wacht mij Zijn heil ten erve;
'k Beef dus voor graf, noch dood.
God laat mij nooit verlegen,
Genade vloeit mij tegen:
De Heer is met me in elken nood.

Ik zal den kommer weren;
Met lijdzaamheid God eeren;
Geloovig tot Hem vliën.
Ik zal den dood verbeiden:
De Heer zal alles leiden;
En wat mij goed is, zal geschiën.

VRAGENBUS.

Een geacht lezer van dit Tijdschrift stelde onlangs de vraag: hoe men het jaar 1902 (en verdere der eeuw) heeft te schrijven in Romeinsche of Latijnsche cijfers.

Hij geeft 4 schrijfwijzen op:

CI0I0CCCCII

MDCCCCCII

MDCDII

MCMII

Nu dient opgemerkt dat No. 1 en 2 eigenlijk 't zelfde zijn, want CI0 = DD = M = 1000. IO = D = 500.

De 3e schrijfwijz is, vreezen we, zeer onduidelijk, al is er strikt genomen, niets tegen in te brengen.

Doch ditzelfde geldt ook van de 4e, die dan in alle geval beknopter, dus verkieselijk is.

De 2e schrijfwijz achten we wel niet beknopt, maar duidelijk. Wel zijn hier 4 O's gebruikt tegen den regel, doch dit komt meer voor en is ter duidelijkheid noodig.

Hoe zou men verklaren uitdrukkingen en woorden als deze:

1. „een tang van een wijf”.

Dit wordt vaak afgeleid van het Maleische woord *Satang*, d.i. duivel, satan. 't Zou dan ook door zeelieden, gelijk meer woorden, uit de Oost zijn overgebracht.

Als men echter nagaat, dat men met een tang iets aangrijpt en vastknijpt, is het veel eer denkbaar, dat „tang” hier ziet op de heftigheid en felheid eener vrouw, die met zulk een betiteling wordt aangeduid.

2. Kamperfoelie.

Men moet erkennen dat dit woord er vreemd uitziet. Deze plant is welbekend, ook lijkt allerminst op foelie, en daarbij foelie groeit toch zeker niet te Kampen.

De zaak is dat we hier te doen hebben met een der vele verbasteringen uit vreemde talen, waaraan de onze zoo rijk is.

„Kamperfoelie: is niet anders dan het Latijnsche *Caperfolium* d.i. *geitenblad*, zooals de plant thans nog in Duitschland heet *Geissblatt*.

3. Nachtmerrie.

De kwelling of liever de ongesteldheid, hiermee bedoeld, heeft zeker al weinig met een merrie te maken. Oudstijds heette zij *nachtmare* en nog in het Engelsch *nightmare*.

Nu beteekent zeker „mare” in het oude Nederlandsch ook een paard. *Maarschalk* b.v. was de verzorger der paarden; en ook *merrie* bewijst het.

Dit *mare* vindt men ook in het Fransche „*maréchal*”, en in *Cauchemar*; nachtmerrie.

Doch er bestaat een ander woord *mare*, dat beduidt kwelgeest, kwelduivel, en afstamt van een Gothisch woord dat kwellen beduidt. Dit laatste *mare* nu vindt men in *nachtmerrie*. Dit ontstond toen men de eene beteekenis van *mare* niet meer begreep en het dus aanzag voor „paard”.

4. Hij doet dit te hooi en te gras.

Die uitdrukking stamt waarschijnlijk uit de middeleeuwen.

Men had toen als nu een hooi- en een gras-tijd, najaar en voorjaar. De rechters te plattelande waren gewoon in die tijden hun gewest te doorreizen en recht te spreken. Zij kwamen dus van tijd tot tijd, te hooi- en te grastijd. Zoo ontstond de uitdrukking die thans beteekent: nu en dan, niet achtereem.

UIT HET LEVEN.

Streng winters. De meesten onzer kunnen zich als den harden winter alleen herinneren dien van 1890, toen wij zoo lang met vorst en sneeuw waren opgescheept, en hebben meest van hooren zeggen, hoe koud het was in den winter van 1844/45, toen de Paascheieren werden gegeten op het ijs. Het volgende handschrift meldt omtrent dien winter het volgende:

„Aanteekening tot aandenken, expres op dit dikke papier geschreven, ter herinnering aan de langdurige en in Maart strengen winter des jaars 1800 vijf en veertig.

„In 1844 begon 't den 3 December streng te vriezen, 't welk doorging, zoodat den 5 der Maand December alle scheepvaart gestremd was. De vorst duurde de geheele maand door, zoodat ik de liefhebbers den 25 en 26 December 1845 op 't ijs zag zich vermaken, door met de narresleden met twee paarden bespannen, te draven op het ijs. De vorst duurde voort tot den tweeden Januari 1800 vijf en veertig; toen begon dooi weder te worden en ging dit die geheele Maand zoo door, zoodat de schepen binnen 'slands, en ook de Zeeuwsche stoomboten wederom in de vaart kwamen, en ook werkelijk reizen deden.

Met Februari begon 't weder te vriezen, wint schoot N.O., waardoor alle wateren binnen een week tijd weder onbruikbaar wierden tot varen, deze vorst ging steeds lijdelijk door, tot op den 13 Maart toen stak de N.O. wind tot bijna storm op, de thermometer kwam des nachts tot 7 à 8 graden boven 0, een zeldzaam bekende koude voor Maart en niet bekend sedert 1750. Den 16 Maart, Zondag voor Paschen, was het bijzonder koud en de Namiddag jachtsneeuw uit N.O. de sterkte van 't ijs was zoodanig dat den 15 Maart verscheidene sleden turf werden aangebracht over 't IJ, zeker wel dertig gelijk, hebbende het ijs toen nog een dikte van 14 rijnlandsche duimen op het IJ. Dienzelfden vijftienden Maart 1845 reed een man van af den kleinen Houtweg met een furgon en paard door de Kamperlaan en zoo over 't Zuiderbuitenspaarne naar den landbouwer Wesseling, die heden aan die overkant woonde. Dit mag dus een bijzonderheid genoemd worden, het buitenspaarne op dat jaargetijde over 't ijs te passeeren.

Den 17 Maart, 's morgens 8 uur de wind west met jachtsneeuw, weinig vorst doch 's middags wind N. West met weinig dooiweder en fiksche koelte; den 18 Maart 's nachts knap gevoren, de dag door zonneshijn vrijwel. 's Avonds de wind N.O. met helder weder en fijne scherpe vorst doch weinig wind er bij, 19 Maart viel de dooi in.

G. S.